

שבוע פרשת בשלח

(1 - 7 February 09)

ד' - י"ג שבט ה'תשס"ט

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

סניף אה"ק כפר חב"ד

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

סדר הנחת תפילין

זמנה משהאיר היום עד שקיעת החמה - אד חשוב להניחו מיד בבוקר

טוב להרגיל עצמו לומר . . . נוסח זה מורה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַיּוּת בִּי נִשְׁמָתִי בְּחַמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזהר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך. **בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוֹ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:**

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של-יד לשל-ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל מִצְוֹת תְּפִלִּין:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:

בלחש: בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלָכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאַהֲבָתְךָ אֶת יי אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לֵבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדְךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְךָ הַיּוֹם, עַל לֵבְבְךָ. וְשָׁנַנְתָּם לְבִנְיָךָ וּדְבַרְתָּ בָם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלֶכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְטָמָּת בֵּין עֵינֶיךָ. וְכִתְבָתָם עַל מְזוּזוֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ.

וְהָיָה אִם שָׁמַע תִּשְׁמָעוּ אֶל מִצְוֹתֵי, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְהָ אִתְּכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יי אֱלֹהֵיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ, בְּכָל לֵבְבְכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֵּר אֲרָצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה וּמְלַקֵּשׁ, וְאֶסַּפְתִּי דִּגְגְךָ וְתִירְשְׁךָ וְיִצְהַרְךָ. וְנָתַתִּי עֹשֶׁב בְּשִׂדְךָ לְבָהֱמָתְךָ, וְאֶכְלָתָ וּשְׂבַעְתָּ. הִשְׁמָרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וְסִרְתָּם וּעֲבַדְתָּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה אַף יי בָּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטֵּר וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאֶבְרַתֶּם מִהָרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר יי נָתַן לָכֶם. וְשָׁמַתָּ אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהִים עַל לֵבְבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וְקִשְׁרָתָם אִתְּם לְאוֹת עַל יָדְכֶם וְהָיוּ לְטָמָּת בֵּין עֵינֵיכֶם. וְלִמְדַתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדֹבַר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלֶכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְכִתְבָתָם עַל מְזוּזוֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁפַּע יי לְאַבְתִּיכֶם לָתֵת לָהֶם, בְּיָמֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.

וַיֹּאמֶר יי אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל כְּנָפֵי בְגָדֵיהֶם לְדֹרֹתָם, וְנָתַנוּ עַל צִיצִית הַכֶּנֶף, פֶּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וְרָאִיתֶם אֹתוֹ, וְזָכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי, וְעָשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתּוּרוּ אַחֲרֵי לֵבְבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אִתְּם, זָנִים אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעָשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתֵי, וְהָיִיתֶם קְדָשִׁים לְאֱלֹהֵיכֶם. אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם, מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהָיוֹת לָכֶם לְאֱלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם. (אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵן.

נכון לומר קודם התפילה:

חֲרִינִי מִקְבֵּל עָלַי מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבָתְךָ לְרַעְדָּךְ כְּמוֹד מִצְוֵה לְהַתְפַּלֵּל בְּתִפְלִין אֶת כָּל תְּפִילַת שַׁחֲרִית כּוֹלֵל שִׁיעוּר תְּהִלִּים כִּפִּי שֶׁנֶּחֱלַק לִימֵי הַחוּדֶשׁ.

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יי אֱלֹהֵינוּ וְאַלְהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שֶׁיִּבְנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ. אֵךְ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ יִשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פָּנֶיךָ.

כדאי לשכלל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חוקש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת-צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לכד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרם ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשיתיתיות "לה"י)) בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

קז

זה המזמור נאמר על ארבעה שיצאו מצרה לרוחה צריכים להודות לה, כי בעונש חטאם היו בצרה ובחסד אלהים נצלו ומהראוי לשבח ולספר בפני רבים:

א הָיָו לַיהוָה כִּי־טוֹב כִּי לְעוֹלָם חֲסִדּוֹ: ב יֹאמְרוּ גֵאוּלַי יְהוָה אֲשֶׁר גָּאֵלָם מִיַּד־צָר: ג וּמֵאֲרָצוֹת קִבְּצָם מִמִּזְרַח וּמִמַּעֲרָב מִצָּפוֹן וּמִיָּם: ד תָּעוּ בַּמִּדְבָּר בִּישִׁימוֹן דֶּרֶךְ עֵיר מוֹשֵׁב לֹא מָצְאוּ: ה רַעֲבִים גַּם־צִמְאִים נַפְשָׁם בָּהֶם תִּתְעַפֵּף: ו וַיִּצְעֲקוּ אֶל־יְהוָה בָּצָר לָהֶם מִמַּצּוֹקוֹתֵיהֶם יִצִּילֵם: ז וַיְדַרְיֶכֶם בְּדֶרֶךְ יִשְׂרָאֵל לֵלֶכֶת אֶל־עִיר מוֹשָׁב: ח יוֹדוּ לַיהוָה חֲסִדּוֹ וְנִפְלְאוֹתָיו לִבְנֵי אָדָם: ט כִּי־הִשְׁבִּיעַ נֶפֶשׁ שֹׁקֶקָה וּנֶפֶשׁ רָעָבָה מִלֹּא־טוֹב: י יֹשְׁבֵי חֹשֶׁךְ וְצִלְמוֹת אֲסִירִי עֲנִי וּבְרוֹל: יא כִּי־הִמְרוּ אִמְרֵי־אֵל וַעֲצַת עֲלִיּוֹן נֶאֱצַו: יב וַיִּכְנַע בַּעֲמַל לֶבָם כְּשָׁלוֹ וְאֵין עֹזֵר: יג וַיִּצְעֲקוּ אֶל־יְהוָה בָּצָר לָהֶם מִמַּצּוֹקוֹתֵיהֶם וַיִּשְׁעֵם: יד יוֹצִיאֵם מִחֹשֶׁךְ וְצִלְמוֹת וּמִסְרוֹתֵיהֶם יִנְתֵּן: טו יוֹדוּ לַיהוָה חֲסִדּוֹ וְנִפְלְאוֹתָיו לִבְנֵי אָדָם: טז כִּי־שֹׁפַר דִּלְתוֹת נִחַשְׁתָּ וּבְרִיתִי בְרוֹל גִּדַּעַ: יז אוֹלִים מִדֶּרֶךְ פֶּשַׁע וּמַעֲוֹנוֹתֵיהֶם יִתְּעֲנוּ: יח כָּל־אֶחָד תִּתְּעַב נַפְשָׁם וַיִּגְעֻ עַד־שַׁעֲרֵי־מוֹת: יט וַיִּצְעֲקוּ אֶל־יְהוָה בָּצָר לָהֶם מִמַּצּוֹקוֹתֵיהֶם וַיִּשְׁעֵם: כ יִשְׁלַח דְּבָרוֹ וַיִּרְפָּאֵם וַיִּמְלֹט מִשְׁחִיתוֹתֵם: כא יוֹדוּ לַיהוָה חֲסִדּוֹ וְנִפְלְאוֹתָיו לִבְנֵי אָדָם: כב וַיִּזְבְּחוּ זִבְחֵי תוֹדָה וַיִּסְפְּרוּ מַעֲשָׂיו בְּרִנָּה: כג יוֹדְרֵי הַיָּם בְּאִנְיֹת עָשִׂי מְלֹאכָה בַּמַּיִם רַבִּים: כד תִּמְהָ רְאוּ מַעֲשֵׂי יְהוָה וְנִפְלְאוֹתָיו בְּמִצּוֹלָה: כה וַיֹּאמֶר וַיַּעֲמֵד רוּחַ סַעֲרָה וַתְּרוֹמֶם גִּלְיוֹ: כו יַעֲלוּ שָׁמַיִם יִרְדּוּ תְּהוֹמוֹת נַפְשָׁם בְּרָעָה תִתְמוּגַג: כז יִחוּגּוּ וַיִּגְעֻ כְּשֹׁפָר וְכָל־חֲכָמָתָם תִּתְּבַלַּע: כח וַיִּצְעֲקוּ אֶל־יְהוָה בָּצָר לָהֶם וּמִמַּצּוֹקוֹתֵיהֶם יוֹצִיאֵם: כט יָקָם סַעֲרָה לְדַמְמָה וַיַּחֲשׂוּ גְלִיהֶם: ל וַיִּשְׁמְחוּ כִּי־יִשְׁתָּקוּ וַיִּנָּחֵם אֶל־מִחוּז חֲפָצָם: לא יוֹדוּ לַיהוָה חֲסִדּוֹ וְנִפְלְאוֹתָיו לִבְנֵי אָדָם: לב וַיִּרְוֹמְוּהוּ בִקְהֵל עָם וּבְמוֹשָׁב זִקְנִים יִחְלָלוּהוּ: לג יֵשֶׁם נִתְרוֹת לַמִּדְבָּר וּמִצְאֵי מַיִם לְצִמְאוֹן: לד אֶרֶץ פְּרִי לְמַלְחָה מְרֻעַת יֹשְׁבֵי כָּה: לה יֵשֶׁם מִדְבָּר לְאִגַּם־מַיִם וְאֶרֶץ צִיָּה לְמִצְאֵי מַיִם: לו וַיּוֹשֶׁב שָׁם רַעֲבִים וַיִּכְוֶנּוּ עִיר מוֹשָׁב: לז וַיִּזְרְעוּ שָׂדוֹת וַיִּמְעֻ בְּרָמִים וַיַּעֲשׂוּ פְרִי תְבוּאָה: לח וַיִּבְרַכֶּם וַיִּרְבוּ מְאֹד וּבִהְמָתָם לֹא יִמְעִיט: לט וַיִּמְעֻטוּ וַיִּשְׁחֻ מַעֲצָר רָעָה וַיִּגּוֹן: מ שִׁפָּךְ בּוֹז עַל־נְדִיבִים וַיִּתְּעַם בְּתוֹחוֹ לֹא־דֶרֶךְ: מא וַיִּשְׁגֹּב אֲבִיוֹן מַעֲוִי וַיִּשֶׁם כְּצֶאֱן מִשְׁפָּחוֹת: מב יִרְאוּ יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׁמְחוּ וְכָל־עוֹלָה קִפְצָה פִּיהָ: מג מִי־חֲכָם וַיִּשְׁמַר־אֵלָה וַיִּתְּבוֹנְנוּ חֲסִדֵי יְהוָה:

קח

א שִׁיר מִזְמוֹר לְדָוִד: ב נִכּוֹן לִבִּי אֱלֹהִים אֲשִׁירָה וְאֶזְמְרָה אֶף־כְּבוֹדִי: ג עוֹרָה הַגָּבֹל וּכְזֹר אֲעִירָה שָׁחַר: ד אוֹדֶךָ בַּעֲמִים: ה יְהוָה וְאֶזְמְרֶךָ בְּלֵאמִים: ו כִּי־גִדַּל מַעַל־שָׁמַיִם חֲסִדְךָ וְעַד־שְׁחָקִים אֲמַתֶּךָ: ז רִוְמָה עַל־שָׁמַיִם אֱלֹהִים וְעַל כָּל־הָאָרֶץ כְּבוֹדְךָ: ח לִמְעַן יִחְלָצוּן יְדִידֶיךָ הוֹשִׁיעָה יְמִינְךָ וְעֲנֵנִי: ט אֱלֹהִים: י דַּבֵּר בְּקִדְשׁוֹ אֲעֹלָה אֲחַלְקָה שְׂכָם וְעַמְּךָ סִבּוֹת אֲמַדֵּד: טא לִי גִלְעָד: טב לִי מְנַשֶּׁה וְאֶפְרַיִם מַעֲזֵז רֹאשִׁי יְהוּדָה מְחַקְקִי: יג מוֹאָב: יד סִיר רַחֲצִי עַל־אֲדָוָה אֲשֶׁלֶּיךָ נַעֲלִי עָלַי כְּלָשֶׁת אֲתָרוּעָה: יז מִי יִבְלִנִי עִיר מִבְּצָר מִי נִחְנִי עַד־אֲדָוָה: יח הֲלֹא־אֱלֹהִים וְנִחְתָּנוּ וְלֹא־תִצָּא אֱלֹהִים בְּצָבָאֵתֵינוּ: יט הִבְהֵלָנוּ עוֹרֹת מִצָּר וְשׂוֹא תְשׁוּעַת אָדָם: כ יִבְאֲלֵהֶם נַעֲשֶׂה־חֵיל וְהוּא יָבוֹם צָרֵינוּ:

א	סדר הנחת תפילין	ב
ב	מזמורי תהלים ק"ז ק"ח	ג
ג	מכתב יי שבט ה'תשי"א	ה
ד	מאמר באתי לגני יו"ד שבט ה'תשי"י	ו
ה	מאמר ד"ה היושבת בגנים שבת פרשת בשלח, י"ג שבט, ה'תשכ"ט	טו
ו	שיחת יום ד' פרשת בשלח יו"ד שבט, ה'תשט"ו	כג
ז	לקוטי שיחות פרשת בשלח (בלה"ק)	כח
ח	שיעורים בספר התניא (מוגה) לשבוע פרשת בשלח	לה
ט	לוח "היום יום" לשבוע פרשת בשלח	מה
י	הלכה יומית לעיון ברמב"ם	מז

שיעורי רמב"ם – ע"פ נוסח כתבי יד תימן מדויקים (קאפח):

יא	– ג' פרקים ליום לשבוע פרשת בשלח	מט
יב	– פרק אחד ליום לשבוע פרשת בשלח	סט
יג	– ספר המצוות לשבוע פרשת בשלח	עז
יד	נביאים וכתובים שופטים פרק ח, דברי הימים-ב פרק ג	עט
טו	מסכת בבא קמא קמא עם ביאורים מדף לה עד דף מא	פב

מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:

טז	שולחן ערוך הלכות שבת - אדמו"ר הזקן	קי
יז	שולחן ערוך הלכות קריאת שמע - אדמו"ר הזקן	קי
יח	לקוטי תורה - ד"ה את שבתותי תשמרו - אדמו"ר הזקן	קיא
יט	מאמרים קונטרסים - אדמו"ר האמצעי	קיד
כ	דרך מצותיך – ספר המצוות - אדמו"ר ה"צמח צדק"	קטו
כא	המשך והחרים תרל"א - אדמו"ר מוהר"ש	קטז
כב	קונטרס התפלה - אדמו"ר מוהרש"ב	קיו
כג	ספר המאמרים ה'תש"ב - אדמו"ר מוהרי"צ	קיח
כד	לקוטי דיבורים - אדמו"ר מוהרי"צ	קיט
כה	ספר הזכרונות – אדמו"ר מוהרי"צ	קכ
כו	אגרות קודש – אדמו"ר מוהרי"צ	קכג
כז	חומש, רש"י ותרגום אונקלוס לשבוע פרשת בשלח	קכה
כח	לוח זמנים לשבוע פרשת בשלח	קנ
כט	סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש	קנא

ב"ה, ראש חדש שבט, ה'תשי"א
ברוקלין, נ. י.

אל אני"ש, תלמידי התמימים, אל המקושרים או
השייכים אל כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע
הכ"מ, ה' עליהם יחיו

שלום וברכה!

במענה על שאלת רבים אודות סדר מפורט ביום העשירי בשבט הבע"ל, הוא יום היארצייט של כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ, הנני בזה להציע:

שבט קדש שלפני היארצייט ישתדלו לעלות לתורה.

אם אין מספר העליות מספיק - יקראו בתורה בחדרים שונים, אבל **לא להוסיף** על מספר הקרואים.

ישתדלו שמפטיר יהי הגדול שבחבורה - בריצוי רוב המנין - או על פי הגורל.

יבחרו וירימו מי שיתפלל לפני התיבה ביום היארצייט, ונכון לחלק שיתפלל אחד ערבית, שני - שחרית, שלישי - מנחה כדי לזכות בזה מספר יותר גדול של אני"ש.

להדליק נר שידלק כל המעת לעת. אם אפשר בקל - נר של שעוה.

בשעת התפלות ידלקו חמשה נרות.

אחר התפלה (לבקר - אחר אמירת תהלים) ילמוד (יסיים) המתפלל לפני התיבה פכ"ד דכלים ופ"ז דמקואות. אח"כ יאמר המשנה ר' חנינא בן עקשיא כו' ויאדיר. בלחש - איזה שורות בתניא, קדיש דרבנן.

אחר תפלת ערבית - יחזרו חלק מהמאמר דיום ההסתלקות (ד"ה באתי לגני, נדפס בקונטרס ע"ד) בע"פ. ואם אין מי שיחזור בע"פ ילמדוהו בפנים. וכן אחר תפלת הבוקר. ולסיימו אחר תפלת מנחה.

בבוקר קודם התפלה - פרק תניא. וכן לאחר תפלת מנחה.

בבוקר קודם התפלה ירים כל אחד תרומה להענינים השייכים לנשיאנו, הוא כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ, **בעד עצמו ובעד כל אחד מבני ביתו שיחיו**, וכן קודם תפלת מנחה.

לאחר תפלת הבוקר וחזרת הדא"ח - יקרא כל אחד פ"ג (כמובן בחגירת אבנט). אלו שזכו להכנס ליחידות, או עכ"פ לראות את פני כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ - יצייר עצמו, בעת קריאת הפ"ג, כאלו עומד לפניו. להניח הפ"ג אח"כ בין דפי מאמר, קונטרס וכו' של תורת כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ. ולשלחו (אם באפשרי **בו ביום**) על מנת לקראתו על ציון שלו.

במשך המעת לעת - ללמוד פרקי המשניות של אותיות השם.

במשך המעת לעת - לעשות התועדות.

לקבוע שעה במשך המעת לעת - לבאר לבני ביתו שי' אודות כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ ועבודתו אשר עבד בה כל ימי חייו. במשך המעת לעת - לבקר (אלו הראויים לזה) בבתי הכנסיות ובבמה"ד אשר בעיר לחזור שם מימרא או פתגם מתורתו של כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ, לבאר אודות אהבת **כל ישראל** שלו, להודיע ולהסביר תקנתו ע"ד אמירת תהלים, לימוד חומש עם פירש"י - ובמקומות המתאימים - גם ע"ד לימוד התניא כפי שחלקו לימות השנה. - אם באפשרי לעשות כל הנ"ל מתוך התועדות.

במשך המעת לעת - לבקר (המוכשרים לזה) במקום כנוסי הנוער החרדי - ולהשתדל, ככל האפשרי בדרכי שלום, גם במקום כינוסי הנוער שלעת עתה עדיין אינו חרדי - ולבאר להם איך שחבה יתירה נודעת להם תמיד מאת כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ, לבאר להם את אשר תבע מהם והתקוה והבטחון אשר בטח בהם, אשר סוף סוף ימלאו את תפקידם בהחזקת היהדות והפצת התורה בכל המרץ החום והחיות שהם מסגולת הנוער.

* * *

מובן אשר, אם זהו מתאים לתנאי המקום, ימשיכו בכל הנ"ל בימים אשר אחרי היארצייט ובפרט ביום השי"ק שלאחריו.

* * *

והוי' יחיש ביאת גואלנו והקיצו ורננו שוכני עפר, ונשיאנו, הוא כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ, בעל ההילולא, בתוכם ישמיענו נפלאות וינהלנו בדרך העולה בית א-ל.

מנחם מענדל שניאורסאהן

בס"ד*, שַׁבַּת פֶּרֶשֶׁת בֹּא יו"ד שַׁבָּת, ה'תש"י

יִאֲרָצִיט כְּבוֹד אִמּוֹ זְקֻנָּתוֹ הָרַבִּנִּית הַצְדִּיקָנִית מֵרַת רַבָּה נִשְׁמָתָה עֲדָן זְכוּתָהּ יָגֵן עָלֵינוּ
"בָּאתִי לְגַנִּי אַחֲתִי כֹלָה", וְאֵיתָא בְּמִדְרָשׁ רַבָּה (בְּמִקּוּמוֹ) "לֵגֹן אֵין פְּתִיב פֶּאן אֶלָּא לְגַנִּי,
 לְגַנוּנִי, לְמָקוֹם שֶׁהָיָה עֶקְרִי בִּתְחִלָּה", דְּעֶקֶר שְׂכִינָה בִּתְחִלָּתוֹנִים הָיְתָה, וְעַל יְדֵי חֲטָא
 עַץ הַדַּעַת נִסְתַּלְקָה הַשְּׂכִינָה מֵאַרְצָן לְרַקִּיעַ, וְעַל יְדֵי חֲטָא קִין וְאַנּוּשׁ נִסְתַּלְקָה הַשְּׂכִינָה מֵרַקִּיעַ
 א' לֵב' וּג', וְאַחֲרֵי כֵן בְּדוֹר הַמַּבּוּל נִסְתַּלְקָה מֵרַקִּיעַ ג' לֵד', וְכֵדָאִיתָא בְּמִדְרָשׁ רַבָּה עַל פֶּסוּק
 "וַיִּשְׁמַע אֶת קוֹל הָיוֹי אֱלֹקִים מִתְּהִלָּה בְּגֵן – אָמַר רַבִּי אַבָּא, מִהִלָּה אֵין פְּתִיב פֶּאן אֶלָּא
 מִתְּהִלָּה, קִפְּץ וְאַזְלָא קִפְּץ וְאַזְלָא", וְאַחֲרֵי כֵן עָמְדוּ שְׁבַע צַדִּיקִים וְהוֹרִידוּ אֶת הַשְּׂכִינָה לְמַטָּה,
 אַבְרָהָם זָכָה וְהוֹרִיד אֶת הַשְּׂכִינָה מֵרַקִּיעַ ז' לו', וַיִּצְחָק מו' לָה', עַד כִּי מָשָׁה שֶׁהוּא הַשְּׂבִיעִי
 (וְכָל הַשְּׂבִיעִין¹ חֲבִיבִין) הוֹרִידוּ לְמַטָּה בְּאַרְצָן. וְעֶקֶר גְּלוּי אֱלֹקוֹת הָיָה בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ, דְּכִתִּיב
 "וַעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשִׁכְנָתִי בְּתוֹכָם", בְּתוֹכּוֹ לֹא נֶאֱמַר אֶלָּא בְּתוֹכָם, בְּתוֹךְ כָּל אֶחָד וְאַחֵד, וְזֶהוּ
 "צַדִּיקִים יִירָשׁוּ אֶרֶץ וַיִּשְׁכְּנוּ לָעַד עָלֶיהָ", דְּצַדִּיקִים יִירָשׁוּ אֶרֶץ שֶׁהוּא גֵן עֲדָן, מִפְּנֵי מָה, לְפִי
 שֶׁהֵם מְשַׁפְּנִים (הֵינּוּ מִמְּשִׁיכִים) בְּחִינַת שׁוֹכֵן עַד² מְרוֹם וְקְדוּשָׁה, שֶׁיְהִיָּה בְּגִלּוּי לְמַטָּה. וְזֶהוּ
 "בָּאתִי לְגַנִּי לְגַנוּנִי, לְמָקוֹם שֶׁהָיָה עֶקְרוֹ בִּתְחִלָּה", דְּעֶקֶר שְׂכִינָה בִּתְחִלָּתוֹנִים הָיְתָה. וְהַעֲנִין
 הוּא, דְּהִנֵּה תְּכֵלִית הַכּוֹנֶה בְּבְרִיאַת וְהִתְהַוּוֹת הָעוֹלָמוֹת, דִּנְתָּאָהּ הַקְדוּשָׁה בְּרוּךְ הוּא לְהִיּוֹת
 לוֹ יִתְבָּרֵךְ דִּירָה בִּתְחִלָּתוֹנִים, שֶׁיְהִיָּה גְּלוּי אֱלֹקוֹת לְמַטָּה עַל יְדֵי עֲבוּדַת הָאָדָם, עַל יְדֵי אֲתַפְּקִיָּא
 וְאַתְהַפְּקִיָּא, דִּנְשָׁמָה תִּרְדַּל לְמַטָּה לְהִתְלַבֵּשׁ בְּגוֹף וְנַפֶּשׁ הַבְּהֵמִית, וְהֵם יַעֲלִימוּ וַיִּסְתִּירוּ עַל אוֹר
 הַנְּשָׁמָה, וּבְכָל זֶה תִּפְעַל הַנְּשָׁמָה בְּרוּר וְזִכּוּף הַגּוֹף וְנַפֶּשׁ הַבְּהֵמִית, וְגַם חֲלָקוֹ בְּעוֹלָם. וְזֶהוּ
 "וַעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשִׁכְנָתִי בְּתוֹכָם", בְּתוֹךְ כָּל אֶחָד וְאַחֵד, וְהוּא עַל יְדֵי הָעֲבוּדָה בְּעֲבוּדַת
 הַבְּרוּרִים בְּבְחִינַת אֲתַפְּקִיָּא וְאַתְהַפְּקִיָּא, וְכִמְאָמַר "כִּדִּי אֲתַפְּקִיָּא סִטְרָא אַחְרָא אֲסִתְּלַק יִקְרָא
 דִּקְוִדָּשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּכוּלָּהּ עֲלֵמִין".³ וְהִנֵּה מָה שְׂאוֹמֵר "בְּכוּלָּהּ עֲלֵמִין", הַכּוֹנֶה עַל מִדְּרָגַת
 הָאוֹר דְּהוּא בְּכוּלָּהּ עֲלֵמִין בְּשׂוּהָ, וְהֵינּוּ אוֹר הַסּוֹבֵב כָּל עֲלֵמִין שְׂמַאִיר בְּכָל הָעוֹלָמוֹת
 בְּשׂוּהָ, דְּבְּעוֹלָמוֹת הָרִי יֵשׁ חֲלוּקֵי מִדְּרָגוֹת, דְּאֵינּוּ דוּמָה עוֹלָמוֹת עֲלִיוֹנִים לְעוֹלָמוֹת תְּחִלָּתוֹנִים,
 דְּבְּעוֹלָמוֹת הָעֲלִיוֹנִים מְאִיר הָאוֹר בְּגִלּוּי, וּבְּעוֹלָמוֹת תְּחִלָּתוֹנִים הָאוֹר אֵינּוּ מְאִיר בְּגִלּוּי כָּל
 כֵּן, וַיֵּשׁ שֶׁהָאוֹר בָּא בְּבְחִינַת הָעֵלֶם וְהַסֵּתֵר, וַיֵּשׁ בְּזֶה חֲלוּקֵי מִדְּרָגוֹת, וְכִמּוֹ שֶׁכְּתוּב "אֵף יְדֵי

(*) נדפס בספר המאמרים תש"י עמ' 111 ואילך. ההערות פקודי פרק ו וביאורו פרק ד.
 ומראי מקומות הם מכ"ק אדמו"ר. (3) ראה תניא פרק כז. לקוטי תורה ריש פרשת פקודי. שם
 (1) ויקרא רבה פרשה כט, יא. - ראה גם כן סוף [מאמר] פרשת חוקת [מאמר] דיבור המתחיל על כן יאמרו פרק ב.
 דיבור המתחיל החודש הזה ש"ת. (2) להעיר בענין "עד" מזוהר חלק ב ריש פרשת וארא
 ובביאורי הזוהר שם. לקוטי תורה [מאמר] דיבור המתחיל אלה פה, ב.

א. קופץ והולך (כלומר, קופץ ממקומו למקום אחר). ב. התכופות והתהפכות (של הנפש הבהמית - שני אופנים בעבודת ה').
 ג. כשמתכופף הצד האחר המנגד לקדושה, עולה (מתרומם) כבודו של הקדוש ברוך הוא בכל העולמות. ד. בכל העולמות.
 ה. שמסובב (מקיף) את כל העולמות.

יִסְדָּה אֶרֶץ וַיְמַיְנִי טַפְחָה שְׁמַיִם, וְאֵיתָא בַּמִּדְרָשׁ⁴ "נָטָה יָמִינוּ וּבָרָא שְׁמַיִם, וְנָטָה שְׁמָאלוֹ וּבָרָא אֶרֶץ", וַיְדוּעַ דִּיד יָמִין מוֹרָה עַל הָאוֹר וְהַגְּלוּי יוֹתֵר, וְזֶהוּ "וַיְמַיְנִי טַפְחָה שְׁמַיִם", דְּ"שְׁמַיִם" הַפְּנוּנָה עוֹלָמוֹת הָעֲלִיוֹנִים – שֶׁם הַגְּלוּי בְּבַחֲיִנַת יָמִין שֶׁהוּא גְלוּי הָאוֹר, וְהָאוֹר עֲצָמוֹ הוּא בְּבַחֲיִנַת גְלוּי, וְ"אֶרֶץ" הַפְּנוּנָה עוֹלָמוֹת הַתַּחְתּוֹנִים, הֵם מְבַחֲיִנַת שְׁמָאל שְׁאִין הָאוֹר בְּגְלוּי כָּל כֶּף, וְגַם הָאוֹר עֲצָמוֹ בָּא בְּבַחֲיִנַת הָעֵלֶם וְהַסֵּתֶר, בִּידוּעַ הַהִפְרָשׁ בְּד' עוֹלָמוֹת, דְּכָתִיב "כָּל הַנִּקְרָא בְּשְׁמֵי וּלְכַבּוּדֵי בְּרֵאתוֹ יִצְרָתוֹ אֶף עֲשִׂיתוֹ", שֶׁהֵם ד' עוֹלָמוֹת – אֲצִילוֹת בְּרִיאָה יִצִּירָה עֲשִׂיָּה – בְּזֶה הָאוֹר אֵינוֹ כִּמוֹ שֶׁהוּא בְּאֲצִילוֹת, כִּמוֹ שֶׁהוּא בְּבְרִיאָה יִצִּירָה עֲשִׂיָּה, דְּאֲצִילוֹת הוּא בְּבַחֲיִנַת גְלוּי הַהֵעֵלֶם, וְאֲצִילוֹת מְלִשׁוֹן אֲצִלוֹ וְסִמּוּךְ, וְכֵן פְּרוּשׁ אֲצִילוֹת מְלִשׁוֹן הַצֵּלָה וְהַפְּרָשָׁה, דְּאֲצִילוֹת עִם הֵיוֹתוֹ בְּחִינַת עוֹלָם, אֲבָל בְּכֻלּוֹתוֹ הוּא בְּכֻלָּל עוֹלָמוֹת הָאֵין סוּף, מֵה שְׁאִין כֵּן בְּרִיאָה שֶׁהוּא הַתַּחֲלַת הַמְּצִיאוֹת בְּבַחֲיִנַת יֵשׁ מֵאֵין. וְזֶהוּ "כָּל הַנִּקְרָא בְּשְׁמֵי וּלְכַבּוּדֵי", דְּשְׁמֵי וּכְבוֹדֵי הוּא הַמֵּיחָד בִּי עֲדִין, שְׁקָאֵי עַל עוֹלָם הָאֲצִילוֹת שֶׁהוּא עוֹלָם הַיַּחְדּוּד וְהַתַּכְלָלוֹת, שֶׁהָאוֹר שֶׁם בְּתַכְלִית הַגְּלוּי, דְּאֵינוֹ דוֹמָה כָּלָל לְכִמוֹ שֶׁהוּא בְּעוֹלָמוֹת בְּרִיאָה יִצִּירָה עֲשִׂיָּה, וּבְבְרִיאָה יִצִּירָה עֲשִׂיָּה עֲצָמָן יֵשׁ חֲלוּקֵי מַדְרָגוֹת בְּהַגְּלוּי אוֹרוֹת כִּמוֹ שֶׁהוּא בְּעוֹלָם הַבְּרִיאָה וְעוֹלָם הַיִּצִּירָה וְעֲשִׂיָּה. אֲמָנָם כָּל זֶה הוּא בְּהָאוֹר שֶׁבָּא לְהַחֲיוֹת אֶת הָעוֹלָמוֹת בְּבַחֲיִנַת מְמָלָא כָּל עֲלָמִין, אֲבָל בְּהָאוֹר שֶׁהוּא לְמַעַל מְשִׁיכּוֹת אֶל הָעוֹלָמוֹת, וְהוּא בְּחִינַת אוֹר הַסּוֹבֵב כָּל עֲלָמִין, שֶׁבָּא בְּבַחֲיִנַת סוֹבֵב וּמְקִיף לְעוֹלָמוֹת, הֲרִי מֵאִיר כָּל הָעוֹלָמוֹת בְּשׁוּה, וְזֶהוּ "בְּכוּלָּהוּ עֲלָמִין"⁵, וְהֵינּוּ שְׂאוֹר זֶה הֵנָּה אֲפֵן הַמְּשַׁכְּתוֹ הוּא בְּכָל הָעוֹלָמוֹת בְּשׁוּה. אֲמָנָם בְּכַדִּי לְהַמְּשִׁיךְ אוֹר זֶה בְּכוּלָּהוּ עֲלָמִין, הוּא עַל יְדֵי הָעֲבוּדָה בְּעֲבוּדַת הַבְּרוּרִים בְּבַחֲיִנַת אֲתַכְפִּיא וְאֲתַהֲפִכָא דוֹקָא. וְזֶהוּ "כַּד אֲתַכְפִּיא סִטְרָא אַחְרָא", כַּאֲשֶׁר פּוֹעֵל בְּעֲבוּדָתוֹ לְהִיּוֹת אֲתַכְפִּיא סִטְרָא אַחְרָא וְאֲתַהֲפִכָא חֲשׂוּכָא לְנִהוּרָא⁶, הֵנָּה יִתְרוֹן הָאוֹר הוּא מֵהַחֲשֵׁךְ דוֹקָא, וְהֵינּוּ דְכַאֲשֶׁר הַחֲשֵׁךְ נִהַפֵּךְ לְאוֹר, הֵנָּה נַעֲשֶׂה יִתְרוֹן הָאוֹר, שֶׁהָאוֹר מֵאִיר בְּגְלוּי עַד אֲשֶׁר יֵאִיר לְמַטָּה מִמֶּשׁ, וְהֵינּוּ שְׁנִמְשָׁךְ הָאוֹר בְּאֲפֵן כְּזֶה, אֲשֶׁר אֲפֵן הַמְּשַׁכְּתוֹ הוּא בְּכָל הָעוֹלָמוֹת בְּשׁוּה. וְזֶהוּ "כַּד אֲתַכְפִּיא סִטְרָא אַחְרָא אֲסִתְּלֵךְ יִקְרָא דְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּכוּלָּהוּ עֲלָמִין", בְּחִינַת הָאוֹר, שְׁנִמְשָׁךְ אוֹר הַסּוֹבֵב כָּל עֲלָמִין שְׁאֲפֵן הַמְּשַׁכְּתוֹ בְּבַחֲיִנַת סוֹבֵב וּמְקִיף בְּכָל הָעוֹלָמוֹת בְּשׁוּה, וְאִם כֵּן מֵאִיר גַּם לְמַטָּה כִּמוֹ שֶׁהוּא לְמַעַל. וְזֶהוּ "וְעָשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשִׁכְנָתִי בְּתוֹכָם", בְּתוֹךְ כָּל אֶחָד וְאֶחָד, עַל יְדֵי הָעֲבוּדָה דְּבַחֲיִנַת אֲתַכְפִּיא וְאֲתַהֲפִכָא חֲשׂוּכָא לְנִהוּרָא, הֵנָּה נַעֲשֶׂה עַל יְדֵי זֶה יִתְרוֹן הָאוֹר, דְּאֲסִתְּלֵךְ יִקְרָא דְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּכוּלָּהוּ עֲלָמִין, שְׁמֵאִיר וּמִתְגַּלָּה אוֹר הַסּוֹבֵב.

קְצוֹר. עֶקֶר שְׁכִינָה בְּתַחְתּוֹנִים. יֵבֵאֵר דְּכּוֹנֵנַת בְּרִיאַת הָעוֹלָמוֹת שִׁיְהִיָּה דִּירָה בְּתַחְתּוֹנִים, וְנַעֲשֶׂה עַל יְדֵי אֲתַכְפִּיא וְאֲתַהֲפִכָא, שְׁמִמְשִׁיךְ אוֹר הַסּוֹבֵב, שְׁזֶהוּ בְּכוּלָּהוּ עֲלָמִין בְּשׁוּה.

(5) ראה בכל זה תורה אור פרשת בראשית ביאור ל[מאמר] (6) נקראת המשכה זו בזוהר לשון אסתלק שהוא בחינת גילוי דיבור המתחיל כי כאשר השמים. שם ריש פרשת וירא. ביאור דואלה המשפטים ועוד. אור הסובב כל עלמין כו' בבחינת רוממות (תורה אור סוף פרשת ויקהל עיין שם).

ו. שהכוונה. ז. ממלא את כל העולמות ("סובב כל עלמין" ו"ממלא כל עלמין" הם שתי מדרגות בהשפעת האור האלקי בעולם, וכמבואר להלן). ח. בכל העולמות. ט. התכופות הצד האחר (המנגד לקדושה) והתהפכות החושך לאור.

(ב) וְהָנָה זאת הִיְתָה הָעֲבוּדָה בַּמִּשְׁכָּן וּמִקֹּדֶשׁ בַּעֲבוּדַת הַבְּרוּרִים, דְּבַחֲנִית אֶתִּפְפִּיא הַמִּבְיָא
 וּמַעֲלָה לְבַחֲנִית אֶתֶּהֱפָא חֲשׂוּכָא לְנִהוּרָא, וְלִכֵּן אַחַת הָעֲבוּדוֹת שֶׁהָיָה בַּמִּקְדָּשׁ הוּא
 עֲנִין עֲבוּדַת הַקֶּרְפָּנוֹת, שֶׁהוּא עֲבוּדָה רוּחָנִית שְׁבִנְפֶּשׁ, וְזֶהוּ עֲנִין הַשְׁתַּתְּפוֹת הַפְּהָנִים וְהַלּוּיִים
 בַּעֲבוּדָתָם וְשִׁירָם וְזִמְרָם בַּעֲת הַבָּאָת הַקֶּרְפָּן, שֶׁזֶּהוּ עֲבוּדָה רוּחָנִית. וְעֲנִין עֲבוּדַת הַקֶּרְפָּן בַּעֲבוּדָה
 בְּנִפְשׁ הָאָדָם הוּא, דְּכַתִּיב⁷ "אָדָם כִּי יִקְרִיב מִכֶּם קֶרֶפֶן לַהוּי", מִן הַבְּהֵמָה מִן הַבָּקָר וּמִן "כו",
 דְּלִכְאוּרָה יִקְשֶׁה דָּאָם הִיְתָה פְּנוּתוֹ בְּזֶה רַק לְבָאָר מִשְׁפָּטִי הַקֶּרְפָּן, הָיָה לִיָּה לְמִימְרֵי אָדָם מִכֶּם כִּי
 יִקְרִיב קֶרֶפֶן לַהוּי, הִנֵּה כֹךְ יִהְיֶה מִשְׁפָּט הוֹבָאָת הַקֶּרְפָּן וְהַלְכוּתוֹ, וּמִפְּנֵי מָה אוֹמֵר "אָדָם
 כִּי יִקְרִיב מִכֶּם" וְכו'. אֲלֹא יָדוּעַ הַפְּנוּת בְּזֶה הוּא שָׂבָא גַם לְבָאָר כָּלִלוֹת עֲנִין הַקֶּרְפָּנוֹת בַּעֲבוּדָה
 בְּנִפְשׁ הָאָדָם, וְזֶהוּ "אָדָם כִּי יִקְרִיב", הָאָדָם כִּפְּאֶשׁ יִתְקַרֵּב לְאַלְקוֹת, הִנֵּה מִכֶּם הוּא קֶרֶפֶן לַהוּי,
 מִכֶּם וּבְכֶם תְּלוּי הַדְּבָר לְהִיּוֹת קֶרֶפֶן לַהוּי, הִיָּנוּ לְהִיּוֹת קָרוֹב אֶל הוּי, דִּידוּעַ דְּקֶרְפָּנוֹת⁸ הֵם עֲנִין
 קָרוֹב הַכַּחוֹת וְהַחוּשִׁים, וּבָא בְּזֶה לְבָאָר, דְּכִפְּאֶשׁ בָּא לְהַתְקַרֵּב לְאַלְקוֹת, הוּא "מִכֶּם", וְהִיָּנוּ
 שֶׁתְּלוּי הַדְּבָר בְּכֶם, דָּאֵל יֹאמֵר אָדָם אִיךְ אֶתְקַרֵּב אֶל אֲלֵקוֹת, וּבְכָרֵט כִּפְּאֶשׁ יוֹדַע מֵהוּתוֹ הָעֲצָמִי
 שֶׁהוּא בְּשִׁפְלוּת וּמִלְכָּלךְ בְּכִמָּה עֲנִינִים לֹא טוֹבִים, וְאִם כֵּן הוּא בְּתַכְלִית הָרְחוֹק מֵאַלְקוֹת וְאִיךְ
 אֶתְקַרֵּב לְאַלְקוֹת, וְעַל זֶה הוּא אוֹמֵר מִכֶּם, בְּכֶם הַדְּבָר תְּלוּי, דְּכָל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל יָכוֹל
 לֵאמֹר⁹ מִתִּי יִגִּיעוּ מַעֲשֵׂי לְמַעֲשֵׂי אֲבוֹתִי אֲבִירָהּ יִצְחָק וְיַעֲקֹב, וְאִין בְּזֶה הַגְּבֻלוֹת כָּלֵל, וְאִין שׁוֹם
 דְּבָר הַמוֹנֵעַ וּמַעֲכָב חֲלִילָה, לַעֲלוֹת וּלְהִגִּיעַ וּלְהַתְקַרֵּב לְאַלְקוֹת, וְאִין הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בָּא
 בְּטְרוּנִיָּא¹⁰ עִם בְּרִיּוֹתָיו, וּמִתְגַּלֶּה וּמֵאִיר בְּכָל אֶחָד וְאֶחָד לְפִי כַחוֹ וְיִכְלָתוֹ, כִּדְאִיתָא בַּמִּדְרָשׁ
 רַבָּה¹¹ "וּכְשֶׁאֲנִי מִבְּקֵשׁ אֵינִי מִבְּקֵשׁ לְפִי כַחוֹ אֲלֹא לְפִי כַחוֹ", לְפִי הַכַּח שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד, דְּעַל
 יְדֵי זֶה הִנֵּה בְּכַח כָּל אֶחָד וְאֶחָד לַעֲלוֹת וּלְהִגִּיעַ לְמִדְרָגָה הַיּוֹתֵר נְעִלִית. וְזֶהוּ "אָדָם כִּי יִקְרִיב",
 דְּבַכְדִּי שֶׁהָאָדָם יִתְקַרֵּב לְאַלְקוֹת הוּא "מִכֶּם", שְׁבִכֶם הַדְּבָר תְּלוּי, וְהִיָּנוּ "מִכֶּם קֶרֶפֶן לַהוּיָה",
 דְּמִכֶּם תִּקְרִיבוּ אֶת הַקֶּרְפָּן לַהוּי, דְּאִין הַפְּנוּת רַק הַקֶּרְפָּן שֶׁל הַבְּהֵמָה בְּלִבָּד, כִּי אִם מִכֶּם מִמֶּשׁ,
 וְהוּא "מִן הַבְּהֵמָה", הַבְּהֵמָה שְׁבִלְבוֹ שֶׁל אָדָם, שֶׁהוּא הַנִּפְשׁ הַבְּהֵמִית. "מִן הַבָּקָר וּמִן הַצֹּאן",
 הֵן הֵמָּה הַפְּרָטִי מִדְּרָגוֹת דִּישְׁנָם בְּנִפְשׁ הַבְּהֵמִית, וְכִידוּעַ הָעֲנִינִים בְּזֶה, דְּאִינוּ יוֹמָה הָאֲפָנִי
 הַבְּרוּרִים בְּכָל אֶחָד וְאֶחָד, דִּישְׁנֵנוּ שֶׁהַנִּפְשׁ הַבְּהֵמִית שָׁלוֹ הוּא שׁוֹר נִגַּח וּבַעַל מִדּוֹת גִּסּוֹת בִּיּוֹתֵר,
 וְיֵשׁ שֶׁהוּא צֹאן שֶׁהוּא בְּהֵמָה דְּקָה, אֲפִי שְׁגָם זֶה בְּכָלֵל בְּהֵמָה, אֲבָל הוּא בְּדַקּוֹת עַל כָּל פְּנִים
 (וְכַמְבָּאָר בְּאַרְיִכוֹת¹² בְּקִנְטֵרֵס הַתְּפִלָּה, תר"ס), וְזֶהוּ שְׂאוֹמֵר אֲשֶׁר "תִּקְרִיבוּ אֶת קֶרְבַּנְכֶּם". וְהִנֵּה
 בְּהַקֶּרְפָּן הַגִּשְׁמִי הוּא שְׂמִיבִיאִין בְּהֵמָה גִּשְׁמִית עַל גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ, וְהִיָּה הָאֵשׁ שְׁלִמְעָלָה, וְכִדְאִיתָא
 בִּיּוֹמָא (כא עמוד ב) רְבוּצָה כְּאַרִי (גַּחְלֵת שְׁנִפְלָה מִן הַשָּׁמַיִם בִּימֵי שְׁלֹמֹה וְהִיְתָה עַל הַמִּזְבֵּחַ,
 רש"י). וּבְזֹהֵר אִיתָא¹³ "אַרְיָה דְּאֶכֶל קוֹרְבָּנִין"¹⁴, הִנֵּה כִּמוֹ כֵּן הוּא בַּעֲבוּדָה בְּנִפְשׁ הָאָדָם, הָרִי יֵשׁ

(11) במדבר רבה פרשה יב, ג.

(7) ראה קונטרס לימוד החסידות פרק יב. [מאמר] דיבור

(12) ראה גם כן שיחת שמחת תורה תרס"א (בספר תורת

המתחיל טעמה תש"ט (קונטרס סב) פרק ב ואילך.

שלום). [מאמר] דיבור המתחיל משכני (השני) תש"א.

(8) ראה [מאמר] דיבור המתחיל טעמה הנ"ל, ושם נסמן.

(13) ראה זוהר חלק א ו, ב. זוהר חלק ב רעח, א. זוהר חלק

(9) תנא דבי אליהו רבה פרק כה.

ג יז, א. ועוד.

(10) עבודה זרה ג א. וראה ספר המאמרים אידיש בתחלתו.

אֵשׁ שְׁלֹמֶעֱלָה, וְהוּא הָרָשָׁפִי אֵשׁ שְׁבִנְפָשׁ הָאֱלֹקִית, וּכְמֵאֹמֶר "רָשָׁפִיָּה רָשָׁפִי אֵשׁ שְׁלֹהֶבֶת י—ה",
 וְאִיתָא בְּמִדְרַשׁ רַבָּה (הוּבָא בִּילְקוּט) כְּאֵשׁ שְׁלֹמֶעֱלָה, שְׁאִין הָאֵשׁ מְכַבֶּה לַמִּים וְאִין הַמִּים מְכַבִּין
 לָאֵשׁ, וְהִינוּ שְׁבִטְבֵּעַ הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית הָרִי יֵשׁ בּוֹ רָשָׁפִי אֵשׁ הָאֱהָבָה לְאֱלֹקוֹת, וְהוּא בְּדוּגְמָא אֵשׁ
 שְׁלֹמֶעֱלָה שְׁאִין הַמִּים מְכַבִּין אוֹתוֹ, וְהַמִּים הֵם מִים רַבִּים¹⁴ בְּרַבּוּי הַטְּרָדוֹת בְּטְרָדַת הַפְּרָנְסָה
 וּבִלְבוּלִים שׁוֹנִים בְּטְרָדוֹת שׁוֹנוֹת הַמְּבַלְבְּלִים בְּתוֹרָה וְעִבּוּדָה, וּבְכָל זֶה הֵנָּה גַם הַנְּהוּרוֹת לֹא
 יִשְׁטָפוּהָ, לְפִי דְרָשָׁפִי אֵשׁ הָאֱהָבָה שְׁבִנְפָשׁ הָאֱלֹקִית הוּא בְּדִגְמַת אֵשׁ שְׁלֹמֶעֱלָה דְאִין הַמִּים
 מְכַבִּין אוֹתָהּ, וּבְזֶה צְרִיךְ לִהְיוֹת הַהִקְרָבָה שֶׁל הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית, שְׁגָם הוּא יִהְיֶה לוֹ אֱהָבָה
 לְאֱלֹקוֹת, וּכְמוֹ שֶׁפָּתוּב "וְאֶהְבֶּתָּ אֶת ה' אֱלֹקֶיךָ בְּכָל לִבְבְּךָ", וְאָמְרוּ רַז"ל "בְּשְׁנֵי יִצְרִיךְ", דְּגָם
 הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית יִהְיֶה לוֹ אֱהָבָה לְאֱלֹקוֹת, דְּזֶה בָּא עַל יְדֵי הַתְּלַבְּשׁוֹת הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית בְּנֶפֶשׁ
 הַבְּהֵמִית, דִּתְחַלֶּה הָרִי¹⁵ הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית אִין לוֹ שׁוּם יָדִיעָה וְהָרָגֶשׁ בְּעֻנְיֵי אֱלֹקוֹת כָּלֵל, אֲמָנָם
 עַל יְדֵי הַתְּלַבְּשׁוֹת הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית, וּמִתְבּוֹנֵן בְּהַתְּבונָנוֹת אֱלֹקֵי דְגָם הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית יוֹכֵל לְהַשְׁיִיגוֹ,
 הֵנָּה עַל יְדֵי זֶה נַעֲשֶׂה הַתְּקַרְבוֹת הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית (וּכְמוֹ שֶׁמְבָאָר בְּמָקוֹם אַחֵר שְׁנַעֲשֶׂה חֲקִיקָה
 כָּלִילִית בְּהַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית דְּאֱלֹקוֹת הוּא גַם כֵּן דְּבָר הַמּוֹבֵן וְהַמְּשֻׁג כו'), הֵנָּה אַחֵר כֵּן הוּא "רַב
 תְּבוּאוֹת בְּכַח שׁוֹר", שֶׁמִּתְהַפֵּךְ מִבְּהֵמִיּוֹתוֹ וְעוֹלָה וְנִכְלָל בְּרָשָׁפִי אֵשׁ הַתְּשׁוּקָה שְׁבִנְפָשׁ הָאֱלֹקִית.
 וּכְמוֹ שֶׁעַל יְדֵי קֶרֶבֶן הַגִּשְׁמִי הָרִי מִתְבָּרַר הַנִּיצוּצֵי דוּמָם צוּמַח חַי, הֵנָּה כְּמוֹ כֵּן עַל יְדֵי הַהִקְרָבָה
 בְּרוּחָנוֹת הָרִי מִתְבָּרַר וּמִתְהַפֵּךְ הַחֲשׂוֹכָא¹⁶ דְּנֶפֶשׁ הַבְּהֵמִית לְנִהוּרָא. וְזֶהוּ "וַעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ
 וְשִׁכְנִתִּי בְּתוֹכָם", דְּבִתּוֹךְ כָּל אֶחָד וְאֶחָד הָרִי עַל יְדֵי עִבּוּדָתוֹ בְּבַחֲנִית אֲתַפְּיָא, וְהַעֲקָר הַמְּבִיא
 לְיָדֵי אֲתַהֲפָכָא כו', הֵנָּה כֵּן אֲתַפְּיָא סֵטְרָא אַחְרָא אֲסִתְלַק יִקְרָא דְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּכוּלְהוּ
 עֲלָמִין, בְּחִינַת הָאוֹר וְהַגְּלוּי, שֶׁהוּא בְּחִינַת סוּבֵב כָּל עֲלָמִין כו'.

קְצוֹר. יֵבֶאֶר עֲנִין הַקְּרַבְנוֹת בְּעִבּוּדָה ד' אָדָם כִּי יִקְרִיב" צְרִיךְ לִהְיוֹת "מִפְּסֵי קֶרֶבֶן". אֵשׁ
 שְׁלֹמֶעֱלָה וְאֵשׁ מְלִמְטָה, אֱהָבָה דְּנֶפֶשׁ הָאֱלֹקִית וְדְנֶפֶשׁ הַבְּהֵמִית. אֱהָבָה דְּנֶפֶשׁ
 הַבְּהֵמִית בָּאָה עַל יְדֵי הַתְּלַבְּשׁוֹת נֶפֶשׁ הָאֱלֹקִית בְּנֶפֶשׁ הַבְּהֵמִית.

ג) וּבְזֶה יוֹבֵן מַה שֶׁהַמְּשָׁכֵן הָיָה מַעֲצֵי שִׁטִּים דוֹקָא, דְּלִהְיוֹת שֶׁעֵקֶר הָעִבּוּדָה בְּמִשְׁכָּן וּמִקְדָּשׁ
 הוּא לְאֲתַהֲפָכָא חֲשׂוֹכָא לְנִהוּרָא, שְׁזֶהוּ עֲנִין עִבּוּדַת הַקְּרַבְנוֹת כַּנ"ל (וּבִפְרָט¹⁶ מַעֲשֶׂה
 הַקְּטָרֶת), וְעַל יְדֵי הָעִבּוּדָה שֶׁבְּמִקְדָּשׁ הֵנָּה עַל יְדֵי זֶה הָאִיר גְּלוּי אֱלֹקוֹת בְּעוֹלָם, וְלִכֵּן הָיָה
 מַעֲצֵי שִׁטִּים, דְּהֵנָּה שִׁטָּה¹⁷ פְּרוּשָׁה נְטִיָּה, דְּהִינוּ שְׁיֵשׁ דְּבָר שֶׁהוּא אֲמָצְעִי, וְהַהֲטָיָה לְאִיזָה
 צַד, לְמַעַלָּה אוֹ לְמַטָּה, נִקְרָאת שִׁטָּה, וְכֵן פְּרוּשׁ שְׁטוּת, דְּשְׁטוּת הוּא הַהֲטָיָה מִהַיָּדִיעָה וְהַחֲכָמָה,
 דִּידִיעָה וְהַשְׁגָּה הוּא דְרָךְ הַמַּצּוּעַ, וְהַהֲטָיָה מִזֶּה נִקְרָא שְׁטוּת. וְהֵנָּה יֵשׁ שְׁטוּת דְלִעֲמַת זֶה, וּכְמוֹ
 שֶׁפָּתוּב "כִּי תִשָּׁטֵה אֶשְׁתּוֹ", וּפִרְשׁ רַש"י תַּט מְדַרְכֵי הַצְּנִיעוּת, וּכְתִיב "וַיָּשָׁב יִשְׂרָאֵל בְּשִׁטִּים",

[14] בכ"ה בכסלו. אור התורה פרשת תולדות הגהה לריש [מאמר]
 דיבור המתחיל ראה ריח בני.

[14] בארוכה ראה תורה אור ריש פרשת נח. המשך מים רבים
 תרל"ו. ועוד.

[15] ראה בכל הנ"ל המשך וככה תרל"ז פרק טל ואילך.
 קונטרס ומעין.

[15] להעיר מהמשך ראש השנה ה'תש"י פרק יב, יג, כא ואילך.
 [16] ראה תורה אור פרשת וישב ריש [מאמר] דיבור המתחיל

1 שהוא ענין¹⁸ השטות דלעמת זה, וכמאמר רז"ל "אין אדם עובר עברה אלא אם כן נכנס בו רוח
2 שטות", ורוח הזה מכסה על האמת, ורוח שטות הוא רוח הקלפה וסטרטא אחרא, ונקרא "שטות"
3 על דרך מלך זקן וכסיל, והם המכסים על האור והגלוי, דאלקות הוא אמת וחיים, וכמו שכתוב
4 "והוי' אלקים אמת הוא אלקים חיים", והרוח שטות מכסה על האמת והחיות אלקית, ולכן
5 נקרא בשם "קלפה", וכמו הקלפה המכסה על הפרי, כן הרוח שטות מכסה מעלים ומסתיר על
6 האור דגלוי אלקות. וזהו הסבה מה שאפשר אשר האדם יכול להיות חס ושלוש עובר עברה,
7 דלכאורה איך אפשר הדבר אשר יבוא האדם לידי עברה, והוא רק לפי שאינו מרגיש¹⁹ שפזה
8 הוא נפרד מאלקות, ונדמה לו אשר עודנו ביהדותו, ואם יודע את האמת כמו שהוא, שעל ידי
9 החטא ועון נעשה נפרד מאלקות, הרי לא היה עושה את דבר העברה רחמנא לצלן בשום אופן,
10 לפי שבטבע כל ישראל שאינו רוצה בשום אופן ואינו יכול כלל להיות נפרד מאלקות, והראיה
11 דכאשר בא לידי נסיון וכופין אותו חס ושלוש על ענין של כפירה, דאז אי אפשר לטעות ולחשב
12 שאינו נעשה נפרד מאלקות, הרי הוא משליך חיו מנגד, ומקבל עליו כל המיני פורין חס
13 ושלוש ומוסר נפשו על קדשת שמו יתברך, וכן נראה במוחש ממש גם אפלו בדרגות הפחיתות
14 בקל שבקלים ופושעי ישראל דעלולים למסר נפשם על קדשת שמו יתברך, לפי דאז הרי יודע
15 ומרגיש בנפשו, ואינו רוצה חס ושלוש להפריד מאלקי ישראל, דכזה להיות חס ושלוש וחס
16 וחסלילה נפרד מאלקי ישראל אין ביכלת שום בר ישראל, אבל בשארי דברים, הינו בשארי
17 עברות רחמנא לצלן, הרי אינו יודע ואינו מרגיש שנעשה על ידי זה נפרד מאחודותו יתברך, ונדמה
18 לו כי הוא עוד ביהדותו כאשר היה, וזה בא מהרוח שטות דסטרטא אחרא שמכסה על האור
19 והגלוי שלא ירגיש בו, פרוש דהרוח שטות גורם לו להאדם העדר ההרגש, והינו שתקף החמדה²⁰
20 בתאוה והחמימות דנפש בהמית גורם לו הקרירות והעדר ההרגש בענינים הרוחניים, פרוש
21 דיא צוגעבונדקייט און צעקאכטקייט אין עניניי המדה ותאוה ברתיה, זה מקרר ההרגש (דעם
22 דערהער און געפיל) בענינים הרוחניים, ער איז אזוי פיל איבערגעגעבען²¹ בעניני תאוותיו
23 ורצונותיו החמריים והגשמיים, אז דער רוחנית'דיקער הרגש איז בא אים²² בתכלית ההעלם
24 וההסתר, והינו שנעשה בלתי מרגיש כלל, ואינו מרגיש להנעם והערבות והטוב והעלוי בקיום
25 המצוות, וכן אינו מרגיש הפחיתות ברחוקו מאלקות שנעשה על ידי חטא ועון, ובדרך כלל הוא
26 כסוי הנפש בהמית שמכסה על הנפש האלקית, דהנה הנפש האלקית הוא אלקות בעצם
27 מהותו, ובפרט הניצוץ שבו²³ (הוא הניצוץ פרטי השף אל גופו הפרטי כו'), שעל ידו הוא
28 מרגיש בכל הענינים האלקיים, ומרגיש מאד בדבר שהוא מנגד לאלקות, והינו דדבר שאינו

(21) אולי הכוונה למה שנאמר בעין חיים שער דרושי אצילות
בריאה יצירה עשיה פרק א (הובא בלקוטי תורה [מאמר] דיבור
המתחיל ושמתי כדכד השני פרק ב): יש ניצוץ קטן מאוד שהוא
בחינת אלקות כו' וזה הניצוץ מתלבש בכח ניצוץ אחד נברא כו'
הנקרא יחידה, עד כאן לשונו. ויותר נראה לי שמכוון כאן לניצוץ

(18) סנהדרין קו, א. ספרי, במדבר רבה ותנחומא סוף פרשת
בלק.

(19) ראה תניא פרק כד כה. קונטרס ומעין מאמר ב ואילך.

(20) להעיר [מאמר] דיבור המתחיל ויאמר משה תש"ט
(קונטרס סג) פרק יב יג.

אֱלֹקוֹת בְּגִלּוּי אֵינּוּ רוֹצֶה בּוֹ, וּבִכְפָּרֶט בְּדָבָר שֶׁהוּא מְנַגֵּד עַל אֱלֹקוֹת, וּבּוֹרַח מִזֶּה כְּבוֹרַח מִדָּבָר
 הַמִּזִּיק, וּכְאֵדָם הַבוֹרַח מִמָּוֶת, דְּבִרּוּר לּוֹ לְהִנָּפֵשׁ הָאֱלֹקִית דְּמִיתָה רּוּחַנִית רַחֲמָנָא לְצִלָּן הוּא קָשָׁה
 יוֹתֵר מִמִּיתָה גִּשְׁמִית חֶסֶם וְשָׁלוֹם, וְכָל תְּשׁוּקָתוֹ וְחִפְצוֹ הוּא בְּאֱלֹקוֹת, וְלַעֲשׂוֹת כָּלִים לְאֱלֹקוֹת, וְכָל
 גִּסּוֹת וְחִמְרֵיּוֹת יִשּׁוּת וּמִצִּיאוֹת הִנָּפֵשׁ הַבְּהֵמִית, הָרִי הוּא מְכַסֶּה וּמְסַתִּיר וּמַעֲלִים עַל הַהֲרָגָשׁ
 דִּנְפֵשׁ הָאֱלֹקִית, וּבִכְפָּשִׁיטוֹת הוּא אֵז דָּעַר גַּעֲשִׁמָאק פּוֹן וּוְעֵלְטִי (עוֹלָם שֶׁהוּא הָעֵלָם) אֵיז מְכַסֶּה
 וּמְסַתִּיר אוּיָּף דָּעַם הַרְגֵּשׁ אֱלֹקִי, שְׁוֹהוּ הִיפָּךְ הַכּוֹנֵה מִמֶּשׁ, מִמָּה שֶׁהִיתָה כּוֹנֵה הָעֲלִיּוֹנָה בְּבִרְיָאָת
 הָעוֹלָמוֹת, דִּנְתָּאָהּ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהִיּוֹת לוֹ יִתְבָּרֵךְ דִּירָה בַּתְּחִתּוֹנִים עַל יְדֵי עֲבוֹדַת הָאָדָם
 בְּגוּף וְנֶפֶשׁ הַבְּהֵמִית, וְלִהְיוֹת בְּעוֹלָם זֶה דּוֹקָא וּלְבַרְרוּ וּלְזַכְּכוּ, וּבִכְפָּעַל בָּא לְהִיפָּךְ חֶסֶם וְשָׁלוֹם,
 שֶׁהָעוֹלָם מְסַתִּיר אֶצְלוֹ עַל אֹר הָאֱמֶת, וְנִתְעַבָּה וְנִתְגַּשֵּׁם כָּל כָּךְ עַד שֶׁנִּחְסַר אֶצְלוֹ כָּל חוּשׁ
 מִהַהֲרָגָשׁ (הַנִּקְרָא פִּילְעֵן) בְּעֻנְיָנִים הָרוּחַנִיִּים, שְׁוֹה בָּא בְּסִבַּת הִנָּפֵשׁ הַבְּהֵמִית, שֶׁהוּא קְבוּעַ
 וּמִשְׁרָשׁ בְּעֻנְיָנֵי הָעוֹלָם, וְזֶהוּ כָּל מַהוּתוֹ וְעֻנְיָנוּ, וּבָהֶם יִהְיֶה וְיִחַשֵּׁב וְיִדְבֵּר בְּחִיּוֹת בְּהֲרָגָשׁ, מִיט אֵ
 גְרוּיִסְעֵן גִּישְׁמָאקִי, אֲשֶׁר הָרָגָשׁ זֶה בְּכָלִּיתוֹ וּבִכְפָּרֶט עֲנִיֵּן הַנֶּעֱם (דָּעַר גִּישְׁמָאק) שֵׁישׁ לוֹ בְּזֶה הוּא
 שׁוֹלֵל אֶת הַהֲרָגָשׁ בְּרוּחַנִיּוֹת, וְהָעֵקֶר הוּא מִפְּנֵי הַקְרִירוֹת שֶׁל הִנָּפֵשׁ הַבְּהֵמִית, דִּי עֵצֶם קְאִלְטִיקִיט
 שְׁלוֹ אֵין עֲנִיָּנִים רּוּחַנִיִּים מִפְּנֵי שֶׁהוּא בְּהֵמִי בְּעֵצֶם מַהוּתוֹ, דְּשִׁמוּ מוֹכִיחַ עָלָיו נֶפֶשׁ הַבְּהֵמִי, כָּל
 חִיּוֹתוֹ וְהַרְגֵּשׁוֹ הוּא רַק בְּעֻנְיָנִים בְּהֵמִיִּים, וּכְמוֹ שֶׁאֵנוּ רּוֹאִין בְּמוֹחַשׁ, דִּישׁ אֲנָשִׁים כְּאֵלוֹ אֲשֶׁר לְבַד
 זֹאת שֶׁהֵם רִיקִים מִחֻכְמָה תּוֹרָה וּמִדּוֹת יִשְׁרוֹת הִנֵּה מַעֲשִׂיהֶם כְּמַעֲשֵׂה בַּהֶמָּה מִמֶּשׁ, שְׁדוּרְסִים
 וּמְלַעֲגִים רַחֲמָנָא לְצִלָּן מִעֻנְיָנִים הָרוּחַנִיִּים אֲשֶׁר אֵין לָהֶם שׁוֹם מִשְׁגַּ כָּלִל, וְהָרִי הֵם כְּבַהֶמָּה מִמֶּשׁ,
 הַהוֹלֵכֶת וְדוֹרְסַת מִבְּלִי הַכֹּחַן כָּלִל אִם הוּא עֶפֶר וְעֵץ אוֹ גּוֹף אָדָם, שֶׁהוּא מִפְּנֵי הָעֵדֶר הַהֲרָגָשׁ,
 דְּבַהֶמָּה הָרִי אֵין לָהּ דַּעַת, כְּמוֹ כֵּן יִשָּׁנִים אֲנָשִׁים כְּאֵלוֹ שֶׁהֵם כְּבַהֶמָּה מִמֶּשׁ, וְלוֹעֲגִים עַל הַתּוֹרָה
 וּמִצּוֹת (וּמִהֶם הַבּוֹחֲרִים לָהֶם דְּרָכִים שׁוֹנִים, מִצּוֹה זֶה הֵם מְקִימִים, וּבְזֶה אֵינֶם רוֹצִים לְקִימָה כּו'),
 וְהַדּוּמָּה, דְּכָל זֶה הוּא בָּא מִהַעֲצוֹת וְהַקְרִירוֹת דִּנְפֵשׁ הַבְּהֵמִית, אֲשֶׁר זֶה הוּא הַסִּבָּה וְהַגּוֹרֵם מֵה
 שֶׁאָדָם בָּא לְיָדֵי עֲבָרָה רַחֲמָנָא לְצִלָּן, שֶׁהוּא רּוּחַ שְׁטוֹת דְּסִטְרָא אַחֲרָא וְהַכְּסוּי דִּנְפֵשׁ הַבְּהֵמִית,
 שֶׁהֵם מַעֲלִימִים וּמְסַתִּירִים עַל אֹר הָאֱמֶת עַד שֶׁנַּעֲשֶׂה הִיפָּךְ הַכּוֹנֵה הָעֲלִיּוֹנָה, דְּכּוֹנֵה הָעֲלִיּוֹנָה
 שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם בְּכַדִּי לְבַרְרוּ וְלַעֲשׂוֹת כָּלִי לְאֱלֹקוֹת, וְעַל יְדֵי כְּסוּי הִנָּפֵשׁ הַבְּהֵמִית הִנֵּה בָּא הַהִיפָּךְ
 מִמֶּשׁ, שֶׁהָעוֹלָם לֹא דִי שְׁאִינוּ מִתְבָּרֵר וּמִזְדַּכֵּךְ, הִנֵּה עוֹד מַעֲלִים וּמְסַתִּיר עַל אֹר הָאֱמֶת, וְזֶהוּ
 הָרוּחַ שְׁטוֹת שְׁמִכְסָה עַל הָאֱמֶת.

קצוּר. יְבֹאֵר דְּרוּחַ שְׁטוֹת, תִּקְרָה הַתְּאֵה וְנֶפֶשׁ הַבְּהֵמִית בְּכָלִל, מְכַסִּים עַל הָאֱמֶת וְגוֹרְמִים הָעֵדֶר
 הָרָגָשׁ הָאֱלֹקִית וְעֵלּוּי הַמִּצּוֹת, וּפְחִיתוֹת הָרַחוּק מֵהֶם.

ד) אָמְנָם זֶה שֶׁהִנָּפֵשׁ הַבְּהֵמִית מְכַסֶּה עַל הִנָּפֵשׁ הָאֱלֹקִית, וְהֵינּוּ הָרוּחַ שְׁטוֹת, שְׁמִכְסָה
 וּמַעֲלִים עַל אֹר הָאֱמֶת וְהַגִּלּוּי, וְהֵינּוּ דָּאס וְאָס וְעֵלְט אֵיז מַעֲלִים אוּיָּף אֱלֹקוֹת^{כא},

נבאר הנ"ל. ועיין גם כן לקוטי תורה פרשת אמור [מאמר] דיבור. פרק ה.

המתחיל ונקדשתי פרק ה. דרך חיים פרק ח. קונטרס העבודה (22) ראה אגרת התשובה פרק ה, ו.

יז. התענוג של (עניני) העולם. יח. הוא מכסה ומסתיר על ההרגש האלקי. יט. עם תענוג גדול. כ. עצם הקרירות שלו ב. כא. מה שהעולם מעלים על אלקות.

1 הוא רק על המדות דנפש האלקית, אבל לא על העצמות דנפש האלקית. דהנה כתיב "יעקב
 2 חבל נחלתו", התקשרות הנשמה באלקות הוא חבל²² השזור מתרי"ג²³ נימין, דהחבל הוא
 3 הנשמה עצמה, דנשמתו של אדם הוא החבל המקשר באלקות, ולזאת הנשמה עצמה שזורה
 4 מתרי"ג נימין, וכדאיתא בספר של בינונים²⁴ פרק נא, דהנשמה כלולה מתרי"ג כחות, וטעם
 5 הדבר הוא, דאמרו רז"ל (סנהדרין פרק ד משנה ה) "חייב אדם לומר בשבילי נברא העולם",
 6 דעולם הוא מלשון העלם, דכל אחד ואחד חייב לומר דהעלם וצמצום הראשון נברא בשבילי,
 7 בכדי לבררו ולזככו, והאדם הוא בציור רמ"ח אברים ושס"ה גידים שהם במספר תרי"ג,
 8 ולכן כל המדרגות בהשתלשלות הם במספר הזה, ולכן הנה גם בהנשמה הרי יש גם כן
 9 תרי"ג כחות, שבהם תלויים התרי"ג מצוות, וחבל זה דנשמה הרי מתקשר באלקות, וכמו
 10 החבל שראשו אחד קשור למעלה, וראשו השני קשור למטה, הרי על ידי זה נעשה
 11 ההתקשרות להיות לאחדים, הנה כמו כן הוא גם כן בחבל דנשמה, שראשו האחד קשור
 12 למעלה, והוא התקשרות אות ה' תתאה²⁵ בהג' אותיות יה"ו, וראשו אחד קשור למטה, והוא
 13 בהארת הנשמה המתלבשת בגוף האדם להחיותו, וזהו "יעקב חבל נחלתו", דגם במדרגות
 14 הנמוכות שהם בבחינת עקבים, הנה על ידי חבל דנשמה הרי הם קשורים בהעצמות, וכביכול
 15 שהם (נשמות ישראל) נחלתו של מעלה, ועל ידי זה הם קשורים בתכלית ההתקשרות. והנה
 16 ענין הפפירה רחמנא לצלן או עברה שהיא בכרת חס ושלוש, הלא הם נוגעים לעצם
 17 ההתקשרות, הינו בכללות ההתקשרות, שהם עצם הנשמה ועצם הנפש, ועל דרך דכתיב "כי
 18 עונתיכם היו מבדלים ביניכם לבין אלקיכם", דאלקיכם פרוש אלקה שלכם, והינו האלקות
 19 שבנשמה, וענינים אלו הרי הם נוגעים בכללות ההתקשרות, וידוע²⁶ דעל עצם הנשמה הרי
 20 אין שום דבר המעלים ומסתיר, ולזאת פאשר בא איזה דבר הנוגע בכללות ההתקשרות נפשו,
 21 שיכול להיות נפרד על ידי זה מאלקות חס ושלוש, וכנ"ל דאיש ישראל אינו רוצה בשום
 22 אפן ואינו יכול חס ושלוש להפרד מאלקות ולכן נרגש אצלו דבר זה, אבל בשארי עברות
 23 חס ושלוש שאינם בכרת הרי הם נימין פרטיים, ולכן אינם נרגשים אצלו כל כך. והגם
 24 דבעברו על אחת ממצוות הוי' אשר צוה לעשותו ואינו עושה, או שעושה אחת ממצוות הוי'
 25 אשר צוה הוי' לבלתי לעשותו, הרי על ידי זה נפסק הנימא פרטית (דבפרט זה הרי הוא כל
 26 העצמות של הפרט הזה), ועוד יותר שפועל חלישות בכללות החבל, ובכל זה הנה להיותם
 27 רק נימין פרטיים הרי אינו נרגש אצלו כל כך, והינו שבזה הנה המדות דנפש הבהמית
 28 מעלימים ומסתירים על המדות דנפש האלקית, והינו שאינו נרגש אצלו האור והחיות
 29 האלקי, וזהו הסבה שבא לידי עברה רחמנא לצלן, והינו הרוח שטות דסטרא אחרא שמכסה
 30 ומעלים על אור האמת, שאינו נרגש אצלו האור האלקי, וכה הנה יורד רחמנא לצלן מדחי
 31 אל דחי עד שבא לעשות דבר אסור רחמנא לצלן, והוא מצד הרוח שטות כנ"ל.

(23) ראה תניא פרק יט. קונטרס העבודה פרק ה.

קצור. ימשיך דרוח שטות מכסה רק על מדות דנפש האלקית ולא על עצמותה ועצם
ההתקשרות.

(ה) והנה כשם שיש הטיה למטה מן הדעת שהוא נקרא בשם שטות דקלפה, הנה כמו כן
ישנו הטיה למעלה מן הדעת, והוא שטות דקדשה. והענין הוא, דהנה אמרו רז"ל
(כתבות יז עמוד א) "אמרו עליו על ר' יהודא ברבי אילעאי, שהיה נוטל בד של הדס ומרקד
לפני הכלה וכו', רב שמואל בר רב יצחק מרקד אתלת (שלש בדין, זורק אחת ומקבל אחת,
רש"י), אמר רבי זירא קא מכסף לן סבא^כ (שמזלזל בכבוד תלמידי חכמים ונוהג קלות ראש
בעצמו, רש"י), כי נח נפשיה אפסיק עמודא דנורא בין ידיה לכלא עלמא וכו', אמר רבי
זירא אהני ליה שוטיה לסבא^כ (שוט של הדס שהיה מרקד בו, רש"י) ואמרי ליה שטותיה
לסבא (שהיה מתנהג כשוטה, רש"י), ואמרי ליה שיטתיה לסבא^כ (שיטתו ומנהגו, רש"י),
דשטות זו הרי היא למעלה מן הדעת, שהוא מדרגה גבוהה ונפלאה במאד מאד, דאיש ואשה
הרי זכו הרי שכינה שרויה ביניהם, דאיש הוא אש י' ואשה הוא אש ה', וכאשר זכו אז הרי
הם י"ה כו', (ובא בגלוי בגין עדי עד כו'), אם פן הרי זו מדרגה גבוהה, לכן בשביל זה זכה
לגלויים נעלים ביותר דאפסיק עמודא דנורא כו', שזהו בחינת גלוי אור בגלוי ממש כו'.
ובאור הענין הוא, דהנה אור אין סוף הרי לית מחשבה תפיסא ביה כלל^כ, והוא למעלה
מגדר השגה, דכל השגה הנה גם היותר נעלית הרי הוא בגדר השגה על כל פנים, אבל מה
שאינו בגדר השגה הרי אי אפשר שיתפס בהשגה כלל, וכדאיתא בספר של בינונים פרק יח,
ולגבי הקדוש ברוך הוא שהוא למעלה מן השכל והדעת ולית מחשבה תפיסא ביה כלל,
הכל כפתיים אצלו יתברך, כדכתיב "ואני בער ולא אדע בהמות הייתי עמך, ואני תמיד עמך"
וגו', כלומר שפזזה שאני בער ובהמות אני תמיד עמך, דבכדי להגיע לעצמותו יתברך הוא על
ידי בטול הרצון שלמעלה מטעם ודעת, ולכן נקראת בחינה ומדרגה זו בשם שטות. וזהו גם
כן מה שהנביא נקרא בשם משגע, וכמו שכתוב "מדוע בא המשגע הזה", דהנה בעת התגלות
הנבואה היה צריך להיות בהפשטת הגשמיות^{כד}, והינו הפשטת השכל והמדות, ולהיות
בבחינת בטול שלמעלה מטעם ודעת, דזהו גם כן ענין הפשטת הלבושים בעת הנבואה, וכמו
שכתוב בשאול "ויפשט גם הוא את^כ בגדיו ויתנבא", דהלבושים הם באים מצד חטא עץ
הדעת, דקדם החטא כתיב "ויהיו שניהם ערומים כו' ולא יתבששו", ועל ידי חטא עץ הדעת
נתחדש ענין הלבושים, וידוע דעקר החטא הוא ההרגש המערב בטוב ורע, וכתיב "וידעו כי
עירמם הם", שנתחדש בהם ההרגש המערב בטוב ורע, שזהו גם כן ענין הלבושים, ההרגש

(25) בכתוב (שמואל א יט, כד) ליתא תיבת "את". אבל
כפנים הוא בגוף כתב יד קודש דתרנ"ח, מה שאין כן
ב[קונטרס]ומעין (מאמר כו פרק א).

(24) תניא קונטרס אחרון דיבור המתחיל להבין מה שכתוב
בפרי עץ חיים בשם רעיא מהימנא פרשת משפטים. וראה זוהר
חלק ב קטז, ב. - ועיין גם כן טור ושולחן ערוך אורח חיים סימן
צח. שולחן ערוך רבנו שם והלכות תלמוד תורה פרק ד סעיף ה.

1 המערב בטוב ורע, ובשרשו הוא הרגש השכל והמדות, ולכן בעת הנבואה היה צריך להיות
 2 הפשט הלבושים שהוא ענין הפשט ההרגש דשכל ומדות, והינו להיות בבחינת בטול
 3 הכחות והחושים, וכמבאר ברמב"ם בהלכות יסודי התורה, "מיסודי הדת לידע שהא-ל
 4 יתברך מנבא בני אדם, והנבואה חלה על חכם וגבור המתגבר על יצרו, ואין יצרו מתגבר
 5 עליו בשום דבר", וכמבאר שם בארפה, ולכן נקראת בחינה זו שטות, שזהו ההטיה למעלה
 6 מן הדעת וההשגה, ולהיות שהעבודה במשכן ומקדש הוא לאהפכא חשוכא לנהורא, דהחשוף
 7 עצמו יאיר, והינו דמהשטות דלעצמת זה יהיה בבחינת שטות דקדושה, לכן היה המשכן מעצי
 8 שטים דוקא, והינו הלמעלה מן הדעת המתברר ונעשה מן הלמטה מן הדעת. וזהו "ועשו לי
 9 מקדש ושכנתי בתוכם", בתוך כל אחד ואחד, וזה בא על ידי עבודת האדם בעבודת הבורים
 10 שלו, שפועל לאהפכא חשוכא לנהורא, והינו להפך את הלמטה מן הדעת דעולם (פון
 11 וועלט), שיהיה מזה למעלה מן הדעת, דישנם כמה דברים באדם שהוא נוהג ועושה בן וויילע
 12 אזוי טוט וועלט, והדברים האלה הם כמו חק שבלתי מזיזים אותו ממקומו לפי דכן הוא
 13 הנהגת העולם, וכמו בכמה עניני נמוס והדומה כו', הנה את זה צריכים להפכו אל הלמעלה
 14 מן הדעת בעבודה, וכמו על דרך משל זמני האכילה וזמני השנה, הנה מצד הרגש העולם הם
 15 קבועים בעתים וזמנים, וגם כשצריך להתעסק במשא ומתן, ומכל מקום הנה זמנים האלו על
 16 פי הרב בלתי ניזזים ובלתי נדחים כלל ועקר, וזמני הקביעות של תורה ותפלה הם נדחים
 17 ואין להם קבע, ויש שהם נדחים חס ושלום לגמרי, הנה האדם אשר נותן איזה חשבון לנפשו,
 18 האם יש איזה חכמה בהנהגה כזו, דמי הוא היודע עתו וזמנו, וכדאיתא במדרש רבה²⁶ "אין
 19 אדם שליט לומר המתניו לי עד שאעשה חשבונותי ועד שאצוה לביתי" כו', ואיך יתן כל
 20 נפשו על דבר שאין בו ממש כלל, ועל העקר מה שהיתה הכוונה בירידת נשמתו למטה הוא
 21 שוכח לגמרי, והוא רק מצד הרוח שטות שמכסה על האמת, הנה זאת תהיה עבודתו להפך
 22 שטות זה דעולם, ויעמד על נפשו ויקבע לו עתים לתורה, ואז הנה "ושכנתי בתוכם", שיאיר
 23 לו גלוי אור אלקי בנפשו, וזהו כד אתפכיא סטרא אחרא, שעל ידי שפועל להפך את השטות
 24 דנפש הבהמית און דעם קאך פון וועלט אל הקדושה בקיום התורה והמצוות, אז אסתלק
 25 יקרא דקודשא בריך הוא בכולהו עלמין, שמאיר ומתגלה אור הסובב כל עלמין.
 26 קצור. יבאר שטות והטיה למעלה מטעם ודעת דקדושה, וכמו הפשט הרגש השכל
 27 והמדות בעת הנבואה. המשכן מעצי שטים, אתהפכא דשטות דלעצמת זה לשטות
 28 דקדושה. ועל דרך זה בעבודת כל אחד ואחד.

(26) דברים רבה פרשה ט, ג.

בס"ד. שבת פרשת בשלח, י"ג שבט, ה'תשכ"ט

(הנחה בלתי מוגה)

היושבת בגנים חברים מקשיבים לקולך השמיעני¹, ומביא כ"ק מורי-וחמי אדמו"ר
בהמאמר די"ג שבט (מאמר השני של ההמשך דההילולא)² פירוש רש"י על
הפסוק, שהקב"ה אומר לכנסת ישראל, את הנפוצה בגולה, רועה בגנים של אחרים, ויושבת
בבתי כנסיות ובתי מדרשות, חברים מקשיבים לקולך, מלאכי השרת שהם חבריך, בני
אלקים דוגמתך, מקשיבים ובאים לשמוע קולך בבתי כנסיות. ומוסיף ומביא גם מאמר
המדרש רבה³, שהקב"ה אומר, אני ופמליא שלי באים לשמוע בקולך. והיינו, ש"חברים"
קאי לא רק על המלאכים (כפירוש רש"י), אלא גם על הקב"ה (אני ופמליא שלי), שגם
הוא בא לשמוע קולן של ישראל. וצריך להבין קישור הענין דחברים מקשיבים להענין
דהיושבת בגנים, רועה בגנים של אחרים, שדוקא כאשר כנסת ישראל נפוצה בגולה ורועה
בגנים של אחרים, אזי בא הקב"ה ופמליא שלו לשמוע בקולן. דהנה, כללות העבודה
שבזמן הגלות אינה בערך לגבי העבודה שבזמן הבית, דכיון שעבודתם של ישראל היא
לפעול בהעולם, וכל המתאבק עם מנוול כו'⁴, הרי מובן, שבזמן הגלות, מצד גודל הירידה
שבעולם, הנה גם העבודה דבני ישראל, ואפילו עבודת הצדיקים, אינה בערך לגבי העבודה
שבזמן הבית. ויש להוסיף בזה, דהנה, הלשון היושבת בגנים מורה על גודל הירידה שבזמן
הגלות גופא, שאין מרגישים כלל שנמצאים בגלות, ואדרבה, מרגישים שנמצאים בגן שהוא
ענין של תענוג. והיינו שבזמן הגלות גופא החושך הוא כפול ומכופל, לא רק כפול אלא
גם מכופל, עד כדי כך, ששמים חושך לאור⁵, שזה מורה על גודל ותוקף החושך. וכידוע
פתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר⁶, שכאשר נמצאים משך זמן במרתף במצב של חושך, הנה מצד
הרגילות אזי מדמים (מ'רעדט זיך איין) שזהו אור. וזהו גם מה שכתוב⁷ ואנכי הסתר אסתיר
פני ביום ההוא, הסתר אסתיר ב' פעמים, שההסתר גופא הוא בהסתר, והיינו שאין מרגישים
כלל שהוא חושך. ולאחרי כל זה, הנה הענין דחברים מקשיבים לקולך, שהקב"ה ופמליא
שלו באים לשמוע בקולן של ישראל, הוא דוקא כאשר כנסת ישראל היא נפוצה בגולה
ורועה בגנים של אחרים.

(ב) והנה יש עוד פירוש בהיושבת בגנים, כפי שמביא כ"ק מו"ח אדמו"ר⁸ שגנים (לשון
רבים, ומיעוט רבים שנים⁹) הם ב' בחינות גן עדן, גן עדן התחתון וגן עדן
העליון¹⁰. וכידוע שאף שבגן עדן ישנם ריבוי מדריגות עד אין קץ, מכל-מקום, נכללים

(1) שה"ש ח, יג.

(2) ד"ה היושבת בגנים בתחלתו.

(3) שהש"ר עה"פ.

(4) תניא ספכ"ח.

(5) ישע"י ה, כ.

(6) סה"ש תש"א ע' 140. אג"ק אדמו"ר מהור"צ ח"א ע' תפב. בגנים באוה"ת שה"ש כרך ב ס"ע תשסה. ע' תשעט.

(7) וילך לא, יח. וראה תולדות יעקב יוסף ר"פ בראשית. כתר

שם טוב (קה"ת, תשס"ד) בהוספות סימן מב. וש"נ.

(8) ד"ה היושבת בגנים הנ"ל פרק י.

(9) ראה לקו"ש חכ"א ע' 111. וש"נ.

(10) זהר ח"ב צב, א ובמקדש מלך שם. הובא בד"ה היושבת

1 כולם בב' הבחינות דגן עדן התחתון וגן עדן העליון¹¹. דכשם שבעולמות, אף שישנם ריבוי
2 עולמות עד אין קץ, נכללים הם בב' סוגים, עלמין סתימין דלא אתגליין ועלמין דאתגליין¹²,
3 כמו־כן נכללים ריבוי המדריגות שבגן עדן בב' הבחינות גן עדן העליון וגן עדן התחתון,
4 שהם כנגד ב' סוגים הנ"ל שבעולמות. אמנם, הפירוש דחברים מקשיבים, שהקב"ה ופמליא
5 שלו באים לשמוע בקולן של כנסת ישראל, מביא כ"ק מו"ח אדמו"ר לא בהפירוש
6 שהיושבת בגנים קאי על גן עדן, אלא דוקא בהפירוש שהיושבת בגנים קאי על כנסת
7 ישראל הנפוצה בגולה רועה בגנים של אחרים.

8 **והנה** ב' פירושים הנ"ל בהיושבת בגנים שייכים זה לזה. ויובן זה על־פי מאמר רבותינו
9 ז"ל¹³ יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי העולם הבא,
10 שדוקא על־ידי העבודה בעולם הזה אפשר להגיע למדריגה הכי נעלית, ובשביל זה ירדה
11 הנשמה למטה בעולם הזה מאיגרא רמה לבירא עמיקתא¹⁴, בכדי שעל־ידי־זה תגיע לעילוי
12 הכי גדול. והיינו, שבכדי להגיע לעילוי זה מוכרח להיות ירדת הנשמה למטה דוקא, כי,
13 אילו היתה איזה דרך אחרת להגיע לעילוי זה, הרי כיון שהקב"ה הוא עצם הטוב, וטבע
14 הטוב להטיב¹⁵, לא היה מוריד את הנשמה מאיגרא רמה לבירא עמיקתא. ועל־דרך־זה
15 בעולם הזה גופא, אמיתית העילוי הוא על־ידי העבודה שבזמן הגלות דוקא, ובזמן הגלות
16 גופא, אמיתית העילוי הוא על־ידי העבודה שבתוקף הגלות, חושך כפול ומכופל. וכמו
17 שנתבאר לעיל¹⁶ בענין מעלת העבודה דאתכפא על העבודה דאתהפכא, שדוקא על־ידי
18 שבירת הסטרא־אחרא בעודה בתקפה ובגבורתה, שהוא ענין העבודה דאתכפא, ממשיכים
19 אור נעלה ביותר. ועל־פי־זה מובן שייכות ב' הפירושים בהיושבת בגנים (גן עדן ורועה
20 בגנים של אחרים), כי דוקא על־ידי העבודה דכנסת ישראל בשעה שהיא רועה בגנים של
21 אחרים, מגיעים לעילוי היותר נעלה שבגן עדן.

22 **אמנם** כל זה הוא בפנימיות הענינים. אבל בחיצוניות, הרי הענין דרועה בגנים של אחרים
23 הוא ירידה גדולה ביותר, וכנ"ל שזהו ענין דהסתר אסתיר, חושך כפול ומכופל, עד
24 ששמים חושך לאור, שלא זו בלבד שאינו מרגיש שזה חושך, אלא עוד נדמה לו שהוא
25 אור, שזהו שמחשיב את הגלות לגן, שהוא ענין של תענוג. דהנה, כללות העולם נחלק לג'
26 סוגים. הא', מדבר אשר לא ישב אדם שם¹⁷, וברוחניות הוא מקום הקליפות שלא ישב שם
27 אדם העליון, כידוע¹⁸. הב', מקום ישוב, כמו בית ושדה המוכרחים לישוב העולם. והג',
28 גן, שהוא מקום עידון ותענוג, יותר מן ההכרח. ועוד זאת, שהעונג שבגן הוא גדול ביותר,
29 עד כדי כך, שגם כאשר ישנם ענינים בלתי רצויים שהם היפך העונג, הנה העונג שבגן

תניא שעהיוה"א פ"ד. וראה הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א

במאמרי אדמו"ר האמצעי קונטרסים ע' ה.

(16) ד"ה באתי לגני דיו"ד שבט פ"ד.

(17) ירמ" ב, ו.

(18) לקו"ת פ' ראה לב, ב. ובכ"מ.

(11) ראה תו"א תצוה פא, ג. ובכ"מ.

(12) ראה תקו"ז בהקדמה (יז, א).

(13) אבות פ"ד מ"ז.

(14) לשון חז"ל – חגיגה ה, ב.

(15) ראה עמק המלך שער א (שער שעשועי המלך) רפ"א.

מבטל אותם, וכמסופר במגילת אסתר¹⁹, שהמלך קם בחמתו גו' אל גנת הביתן, בכדי
להשקיט את חמתו. וזהו ענין רועה בגנים של אחרים, שחושך הגלות הוא עד כדי כך
שלא זו בלבד שאינו מרגיש שהגלות הוא בחינת מדבר, אלא אדרבה, שנדמה לו שהוא
גן, מקום עידון ותענוג. וענינו בעבודה, שהעסק בענינים הגשמיים בזמן הגלות הוא אצלו
בתענוג גדול. דהנה, אם היה מרגיש שזהו בחינת מדבר או בחינת ישוב על-כל-פנים, אזי
היה עוסק בהם רק מצד ההכרח, ובלא לב ולב²⁰, וכמו שכתוב²¹ יגיע כפיך, שהגיעה
בדברים הגשמיים צריכה להיות רק בבחינת יגיע כפיך, ולא יגיע ראשך, שלא יכניס שכלו
בהם, ומכל-שכן שלא יכניס בהם את הרגש הלב²². אבל כיון שהוא חושב שהגלות הוא
גן, לכן עוסק בענינים הגשמיים דזמן הגלות בתענוג גדול. ולאחרי כל זה, הנה כאשר
כנסת ישראל עובדת עבודתה בשעה שהיא רועה בגנים של אחרים, אז דוקא אומר הקב"ה
אני ופמליא שלי באים לשמוע בקולך.

(ג) **ויובן** זה בהקדים המאמר שניתוסף בחסידות חב"ד לפני מאתיים שנה, כמסופר ב"היום
יום"²³ שבשבת פרשת בשלח שנת תקכ"ט, בהיות רבינו הזקן במעזריטש, קרא
אותו הרב המגיד לחדרו ואמר לו: שבת בשלח שנת תקט"ז אמר הבעל-שם-טוב מאמר
על הפסוק²⁴ וישב הים לפנות בוקר לאיתנו, לתנאו כמאמר רבותינו ז"ל [והכוונה היא
למאמר רבותינו ז"ל²⁵ תנאי התנה הקב"ה עם הים שיהא נקרע לפני ישראל, הדא הוא
דכתיב וישב הים גו' לאיתנו, לתנאי שהתנה עמו]. בשנת תקכ"א (שנה אחרי הסתלקות
הבעל-שם-טוב) היה אצלי – המשיך דבריו הרב המגיד – רבי (הבעל-שם-טוב) ואמר
המאמר, והוסיף ביאור בענין עושין רצונו של מקום²⁶, רצונו דייקא, ולא דברו [כלשון
הכתוב²⁷ עושי דברו לשמוע בקול דברו]. והיום (בשנת תקכ"ט) היה אצלי מורי לחזור
המאמר. ואמר הרב המגיד המאמר לפני אדמו"ר הזקן, והוסיף ביאור בענין גנאי נהרא²⁸,
שזהו כענין קריעת ים סוף. ובשנת תקס"ה סיפר כ"ק אדמו"ר הזקן כל זה לכ"ק אדמו"ר
הצמח-צדק, ובשנת תרכ"א סיפר זאת הצמח-צדק לבנו כ"ק אדמו"ר מהר"ש ממלא מקומו,
והוסיף: היום (שבת בשלח שנת תרכ"א) היו אצלי הבעל-שם-טוב הרב המגיד
ואאזמו"ר (אדמו"ר הזקן), וכל אחד אמר לי המאמר בסגנונו. והנה, ב"היום יום" מובאים
הענינים שבהמאמר הנ"ל בקצרה, ומאמר זה הובא באריכות יותר באור תורה להרב
המגיד²⁹ (אף שגם שם אינו בהרחב הביאור), כדלקמן. ולהעיר, שהספר אור תורה מובא
בחסידות בכמה מקומות. ועד שידוע³⁰ שכ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נשמתו-עדן היה מעיין
קודם יחידות בהספרים כתר שם טוב, אור תורה וכו'. וכ"ק אדמו"ר הצמח-צדק בהמאמר

(19) ז, ז. וראה בתרגום שני שם.

(20) ע"פ דברי הימים-א יב, לג.

(21) ראה ברכות לה, ב.

(22) תהלים קכח, ב.

(23) תהלים קג, יט.

(24) ראה לקו"ת שלח מב, ד. חוקת סו, ג. ובכ"מ.

(25) חולין ז, א.

(26) ש"פ בשלח, יז שבט.

(27) סימן פט.

(28) פרשתנו יד, כז.

(29) סה"ש תש"ט ע' 336.

1 "דיבור-המתחיל" עולת תמיד³¹ כותב על המאמר "דיבור-המתחיל" עולת תמיד שבאור
 2 תורה³²: ויש אומרים שהוא מכתב-יד-קודש אאזמו"ר נשמתו-עדן ואינו ברור. ומזה מובן
 3 שישנם כמה מאמרים באור תורה שהם מכתב-יד-קודש אדמו"ר הזקן³³. ובזה מובן מה
 4 שמצינו בכמה מקומות שמדייקים (לא רק בהענינים, אלא) גם בהתיבות שבאור תורה.
 5 וכמו ביהל אור³⁴, ובהמשך ראש-השנה תער"ב³⁵, שמדייק הלשון שבאור תורה³⁶ על
 6 הפסוק³⁷ עשה לך שתי חצוצרות. וכן מדייקים³⁸ גם הלשון שבאור תורה³⁹ על הפסוק⁴⁰
 7 ויבואו מרתה. והנה, אף שבאור תורה הובא כל המאמר בהמשך אחד, הרי על-פי המסופר
 8 ב"היום יום", מובן זמן אמירת כל פיסקא, עד להפיסקא שנאמרה לאדמו"ר הזקן לפני
 9 מאתים שנה בשנת תקכ"ט, שאז נתוסף ענין זה לחסידות חב"ד. ולהעיר, שאף-על-פי שעד
 10 ארבעים שנים לא קאים איניש אדעתא דרביה⁴¹, ואם-כן, איך אומרים שבשעת אמירת
 11 המאמר, בשנת תקכ"ט, נתוסף ענין זה לחסידות חב"ד, הרי ידוע סיפור החסידים⁴² אודות
 12 מה שכתב אדמו"ר הזקן באגרת-הקדש⁴³ שמעה אזני ותבן לה וכו', שבזה רמז, שכאשר
 13 שמעה אזני הנה תיכף ומיד ותבן לה, ומכל-מקום מובן, שאחר ארבעים שנים, הנה גם אצלו
 14 נעשה הענין באופן אחר.

15 (ד) וזה לשון המאמר באור תורה: וישב הים לפנות בוקר לאיתנו ודרשו רבותינו ז"ל²⁵
 16 לתנאו שהתנה הקב"ה שיקרע הים לישראל.. בשעה שאמר המאמר התנה שיקרע
 17 הים, ואם לאו לא היו נמצאים הימים ולא נבראו במקום הזה כי יתבטלו ממציאות הבריאה
 18 כו' (עד כאן לשון הפיסקא שאמר הבעל-שם-טוב בשנת תקט"ז). ולהעיר, דמה שכתב "כי
 19 יתבטלו ממציאות הבריאה", מתאים עם פירוש הבעל-שם-טוב על הפסוק⁴⁴ לעולם הוי'
 20 דברך נצב בשמים (המובא בשער היחוד והאמונה בתחלתו), שדבר הוי' נצב ועומד לעולם
 21 בתוך רקיע השמים להחיותו ולהוותו מאין ליש, וכן הוא בכל הברואים כו', כי אילו היו
 22 האותיות של המאמרות מסתלקות מהנבראים, היו הנבראים חוזרים לאין ואפס ממש, כמו
 23 קודם הבריאה. והיינו, שלא רק שמכאן ולהבא היו אין ואפס, אלא שהיו כלא היו כלל
 24 מלכתחילה (וכמו שיתבאר לקמן הביאור בזה).

25 **וממשיך** בהמאמר: ובזה יובן מה שאמרו רבותינו ז"ל²⁶ צדיקים עושים רצונו של מקום,
 26 ולא אמרו עושים דברו או מאמרו.. אך המשל בזה, אב שאומר בפני בנו איזה
 27 דבר הלכה או איזה חידוש בתורה, והבן מגודל חריפותו ופלפולו סותר את דבריו, והנה

ואילך. א'שפד. א'שפז.

(31) אוה"ת פנחס ע' א'קטז.

(39) סימן קנב.

(32) סימן קנ.

(40) פרשתנו טו, כג.

(33) ראה גם רשימות הרב"ש (קה"ת, תשס"א) ס"ע קלח.

(41) ראה ע"ז ה, ב.

וש"נ.

(42) ראה גם לקוטי הגהות לתניא (קה"ת, תשל"ד) ע' פא.

(34) ס"ע שנו ואילך.

הובא ב"מ"מ, הגהות והערות קצרות" מהדו"ת לתניא אגה"ק

(35) ח"ב ע' תשצ ואילך עד ח"ג ע' א'שמט.

סימן זך (קה"ת, תשנ"ט).

(36) סימן קלד.

(43) שם.

(37) בהעלותך י, ב.

(44) תהלים קיט, פט.

(38) אוה"ת תשא ע' ב' אלפים ואילך. מסעי ע' א'שעח

אף שהבן מתנגד לאביו וסותר את דבריו, על כן יש לאב נחת ותענוג גדול ושמחה גדולה מזה.. וזהו רצון הטוב מן האב יותר משהיה שותק ומסכים לדבריו, כך הוא הצדיק מושל ביראת אלקים⁴⁵ כביכול, וזהו עושים רצונו אף-על-פי שאינם עושים דברו ומאמרו (עד כאן לשון הפיסקא שנאמרה בשנת תקכ"א). והנה, ג' הלשונות שבאור תורה – נחת תענוג ושמחה – הם בדיוק (כאמור לעיל, שבאור תורה מדוייקים לא רק הענינים אלא גם הלשונות). והענין הוא, דהנה מה שהבן סותר את דברי האב, הוא ענין עבודת התשובה. ובנוגע לבעל תשובה כותב הרמב"ם⁴⁶: ועושה מצות ומקבלין אותן בנחת ושמחה כו' ולא עוד אלא שמתאווין להם כו', דתאוה הוא ענין התענוג. ונמצא, שעל-ידי התשובה נמשכים ג' הענינים דנחת תענוג ושמחה⁴⁷. וזהו מה שכתוב באור תורה שכאשר הבן סותר את דברי האב יש להאב נחת ותענוג גדול ושמחה גדולה מזה, כי ענין סתירת דברי האב, שהקב"ה גוזר וצדיק מבטל⁴⁸ (ועל-דרך-זה צדיק גוזר והקב"ה מקיים⁴⁹, כמו שכתוב⁵⁰ ותגזר אומר ויקם לך) הוא כענין עבודת התשובה, שזהו ענין עושיין רצונו של מקום, שעושיין וממשיכים רצון חדש⁵¹.

וממשיך בהמאמר – בהפיסקא שניתוספה בעת אמירת המאמר בשנת תקכ"ט, כאשר המאמר הגיע לחסידות חב"ד: ובזה יובן מה שאמר²⁸ רבי פנחס בן יאיר לגינאי נהרא (כד הוה קאזיל לפדיון שבויין) פלוג מימיך שאני הולך לדבר מצוה, אמר לו גם אני הולך לעשות רצון קוני (כל הנחלים הולכים אל הים בגזירת המלך, פירוש רש"י), אתה ספק עושה ספק אי אתה עושה (שמא לא יתנו לך בפדיון, פירוש רש"י) אני ודאי עושה, אמר ליה, אם אי אתה חולק מימיך גוזרני עליך שלא יעברו בך מים לעולם. ולכאורה קשה, הלא (הנהר) השיב לו תשובה נכונה. ויובן עם מה שהובא לעיל שהתנה הקב"ה עם מעשה בראשית שיעשו רצון הצדיקים אף שאינם בטבעם, ומכלל הן אתה שומע לאו. וכך אמר לו רבי פנחס בן יאיר, אם אין אתה חולק מימיך, נמצא שאין אתה מקיים תנאך הנאמר בשעת המאמר, והרי אתה כלא היה מעולם, וכמו שלא נבראו כאן מים, ונמצא שלא יעברו בך מים לעולם (עד כאן לשונו). וזהו דיוק הלשון גוזרני עליך שלא יעברו בך מים לעולם, דלכאורה תיבת לעולם מיותרת (שהרי כשיגזור עליו שלא יעברו בו מים, במילא לא יעברו בו מים לעולם), אך הענין הוא, שדברי רבי פנחס בן יאיר גוזרני עליך כו' אינם ענין גזירה בעלמא, אלא שבזה השיב תשובה על טענת הנהר, שהרי כל מציאותו של הנהר הוא מצד המאמר המהווה אותו תמיד מאין ליש, ואם יסתלק המאמר ממנו יהיה אין ואפס כמו קודם הבריאה וכאילו שלא היה מעולם, כנ"ל, וכיון שבעת אמירת המאמר

(45) ע"פ שמואל-ב כג, ג.

(46) הל' תשובה פ"ז ה"ז.

(47) ביאור שייכות ג' ענינים אלו לתשובה (וכן הטעם

שב"נחת" אינו כותב נחת גדול, כמו בשמחה ותענוג) – נתבאר בהשיחות שלאחרי המאמר.

(48) מו"ק טז, ב.

(49) ראה תענית כג, א. זח"ב טו, א. שבת נט, ב. וראה

מפרשי המשנה (רע"ב וכו') אבות פ"ב מ"ד. ב"מ פה, א. ועוד.

ספר הליקוטים מהצ"צ מע' צדיק. וש"נ.

(50) איוב כב, כח.

(51) ראה לקו"ת אמור לב, ד. שלח מג, א. בלק סח, א. ברכה

צט, ג. ובכ"מ.

1 התנה עמו הקב"ה שלא ימנע להעבודה דבני ישראל, הרי נמצא שבאם לא יחלוק את מימיו
 2 ולא יקיים את התנאי שבשעת אמירת המאמר, אין לו שום מציאות כלל מלכתחילה. ולכן
 3 אין הנהר יכול לטעון שהוא הולך לעשות רצון קונו, גזירת המלך שכל הנחלים הולכים
 4 אל הים, כיון שאם אינו מקיים את התנאי, נמצא שלא היה מציאות של נחל מעולם. והיינו,
 5 דכיון שרבי פנחס בן יאיר הלך לקיים מצות פדיון שבויים, ומצד רבי פנחס בן יאיר לא
 6 היתה שום מניעה לעשיית המצוות, הרי במילא גוזרני עליך כו', כי, כאשר יהודי מוכן
 7 לקיים רצון קונו ואינו מתחשב עם שום מניעות ועיכובים, אזי כל עניני הבריאה מוכרחים
 8 לבטל את טבעם, בכדי שיוכל לעשות רצון קונו. ומסיים באור תורה: וכל זה מי שהוא
 9 נקרא בן להקב"ה יכול לעשות רצון קונו, ואיזה זה השומר בריתו הנקרא צדיק יסוד עולם.
 10 והבן זה היטב (וענין זה שייך להמדובר בזמן האחרון על-דבר לימוד אגרת התשובה, והרי
 11 עיקר הענין דאגרת-התשובה הוא צו באוֹאֲרֵעֲנֵן הענין דשמירת הברית).

12 **והנה** מה שנתבאר לעיל שבהסתלק האותיות דעשרה מאמרות מהנבראים (וכן כשלא
 13 יקיימו את תנאם) יחזרו להיות אין ואפס כמו שלא היו כלל מעולם, יובן על-פי
 14 ביאור כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נשמתו-עדן בכמה מאמרים⁵² בענין נהרות המכזבין אחת
 15 לשבוע⁵³, דהגם שעכשיו יש בהם מים והולכים בטוב, מכל-מקום, כיון שלאחרי שבע שנים
 16 יופסקו המים, הרי זה מגלה למפרע שהם מימות המכזבים ואינם מים חיים. ומזה מובן
 17 בנוגע להנבראים, דכיון שכאשר יסתלק מהם הדבר הוי' (או שלא יקיימו את תנאם) תופסק
 18 מציאותם, הרי במילא גם מציאותם שהיתה תחילה היא מציאות של כזב כו', וזהו מה
 19 שכתוב בתניא שם והיו כלא היו כלל כו'⁵⁴.

20 **ה) והנה** הענין דלאיתנו - לתנאו והביאור דעושיין רצונו נאמרו גם מקודם (כנ"ל), ומה
 21 שנתחדש בהמאמר בעת שנאמר לאדמו"ר הזקן הוא הביאור בענין גינאי נהרא.
 22 והענין בזה, דהנה ביטול טבע הבריאה עבור בני ישראל כב' ענינים הראשונים (לאיתנו
 23 לתנאו, והביאור בענין עושיין רצונו), הוא, שהטבע מתבטל עבור עבודת הצדיקים ועבור
 24 עבודת הבעלי תשובה. דבקיעת הים לפני בני ישראל שהיה על-ידי משה רבינו הוא ענין
 25 ביטול הטבע עבור עבודת הצדיקים. וענין עושיין רצונו, שהקב"ה גוזר וצדיק מבטל,
 26 ועל-דרך-זה צדיק גוזר כו', הוא ענין ביטול הגזירה שמצד עבודת התשובה, כנ"ל. והרי ב'
 27 ענינים אלו שייכים ליחידי סגולה. והחידוש שבהענין דגינאי נהרא הוא, שטבע הבריאה
 28 מתבטל עבור כל אחד ואחד מישראל, בהיותו שומר הברית. וזהו שביאור זה ניתוסף
 29 בהמאמר בעת שנאמר לאדמו"ר הזקן, שהוא ענין חסידות חב"ד דוקא, כי ענינה של חסידות
 30 חב"ד, ובפרט לאחר י"ט כסלו, הוא יפוצו מעינותיך חוצה (כמבואר בשיחה הידועה מכ"ק
 31 אדמו"ר נשמתו-עדן⁵⁵), היינו, שכל אחד ואחד מישראל, גם מי שנמצא בבחינת חוצה, יגיעו

(54) ראה גם אזה"ת ואתחנן ס"ע תטו ואילך. וראה בהשיחות
 שלאחרי המאמר (לקו"ש ח"ו ע' 87 ואילך).
 (55) סה"ש תורת שלום ס"ע 112 ואילך.

(52) סה"מ תרמ"ג ע' צו. תרנ"ו ע' רנו ואילך. הגהות לד"ה
 פתח אלי' שבתו"א - תרנ"ח (ע' מב ואילך). המשך תרס"ו ע'
 תלב. קונטרס ומעין מאמר ב פ"ב.
 (53) פרה פ"ח מ"ט. רמב"ם הל' פרה אדומה פ"ו הי"ב.

לו המעינות, ויוכל לעבוד עבודתו בלי שום מניעות ועיכובים. ועל זה הוא הביאור בענין
 גינאי נהרא, שאף שענין זה היה בזמן הגלות, ובזמן הגלות גופא היה אז יהודי בשביה,
 והשביה היתה עד כדי כך שהיה ספק אם יוכלו לפדותו, וכמו שאמר הנהר אתה ספק עושה
 ספק אי אתה עושה, אף-על-פי-כן נבקע הנהר בשביל קיום המצוה, ולא רק עבור רבי פנחס
 בן יאיר עצמו, אלא גם עבור בני לוי שלו. ומזה נמשך הכח לכל אחד ואחד מישראל, גם
 מי שנמצא בבחינת חוצה, שיוכל לעבוד עבודתו בתורה ומצוות בלי שום מניעות ועיכובים,
 כי כל עניני הטבע מתבטלים עבורו שיוכל לעשות רצון קונו. וכח זה נמשך על-ידי אמירת
 המאמר לפני מאתים שנה. ודברי צדיקים קיימים לעד ולעולמי עולמים⁵⁶, ובפרט כאשר
 חוזרים את דבריהם (שזה גופא שחוזרים את דבריהם מורה על ענין הנצחיות), הרי על-ידי
 שזרעו בחיים, אזי אף הוא בחיים⁵⁷, ובמילא נעשה הענין עוד הפעם מחדש. וכדברי כ"ק
 מו"ח אדמו"ר בכמה משיחותיו⁵⁸, שכאשר מספרים סיפור (הגם שבגלוי הוא סיפור ולא
 תורה), ומתארים כל הפרטים והזמנים כו', לעבט מען אויף דעם ענין.

ו) אך עדיין צריך להבין מה שנתבאר בהמאמר בענין גינאי נהרא שזהו כענין קריעת ים
 סוף, דלכאורה, כיון שהתנה הקב"ה עם מעשה בראשית שיעשו רצון הצדיקים אף
 שאינם בטבעם, הרי היה יכול רבי פנחס בן יאיר מצד עצמו לומר גוזרני עליך כו', ומה
 שייך זה לקריעת ים סוף דוקא. ויובן זה בהקדים מה שכתב כ"ק אדמו"ר האמצעי⁵⁹ על
 הפסוק⁶⁰ הפך ים ליבשה בנהר יעברו ברגל שם נשמחה בו, שהפך ים ליבשה, לשון עבר,
 קאי על קריעת ים סוף, ובנהר יעברו ברגל שם נשמחה בו, לשון עתיד, קאי על הגאולה
 העתידה. ומבאר השייכות שבין ב' ענינים אלו, שבכדי שנשמחה בגוף תוכל לקבל את
 הגילויים שיהיו בגאולה העתידה, שאז יהיה נשמחה בו בעצמותו, גילוי העצמות, הנה
 הכח על זה היה בעת קריעת ים סוף, והיינו לפי שביציאת מצרים ניתן הכח גם לגאולה
 העתידה. ועל-דרך מאמר רבותינו ז"ל⁶¹ שאילו זכינו היתה הגאולה דיציאת מצרים גאולה
 שלימה. וזהו מה שכתוב⁶² כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות, כימי לשון רבים⁶³,
 היינו, שמזמן יציאת מצרים הולכים (מ'האלט אין איין גיין) אל הנפלאות שיהיו בגאולה
 העתידה, ומידי יום הולכים ומתקרבים לביאת המשיח, וישנם כאלו שרואים זאת בגלוי.
 וזהו שמקשר הענין דגינאי נהרא עם הענין דקריעת ים סוף, דהנה, מה שנבקע הים לפני
 משה, אף שהים טען אני נבראתי בשלישי ואתה נבראת בששי⁶⁴, הרי זה לפי שתנאי התנה
 הקב"ה עם מעשה בראשית שיבטלו את טבעם ולא ימנעו מבני ישראל לעשות רצון קונם,

(60) תהלים סו, ו.

(61) ראה נדרים כב, ב. שמו"ר רפ"ב. ועוד.

(62) מיכה ז, טו. וראה רד"ה כימי צאתך תש"ח (סה"מ

תש"ח ע' 159).

(63) ראה זח"ג קעו, א.

(64) שמו"ר שבעה ערה 25.

(56) ראה אג"ק אדמו"ר מהור"צ ח"ג ע' תקעו. ח"ד ע'

שלט. ובכ"מ.

(57) ראה תענית ה, ב.

(58) ראה שיחת חה"ש תרצ"ד ס"ט ואילך (לקו"ד ח"א קסד,

א ואילך). סה"ש תש"ז ע' 89 ואילך. תש"ח ע' 229. ה'שי"ת

ע' 345. ע' 351. ע' 373.

(59) תו"ח פרשתנו רסד, א ואילך (קפה, ג ואילך).

1 ומאז, ניתן הכח לכל אחד ואחד מבני ישראל גם בזמן הגלות שיוכלו לעבוד את עבודתם
2 ולא יהיו להם שום מניעות מענייני העולם, ושבעבודתם זו, ובפרט בהזמן דעקבתא דמשיחא
3 חושך כפול ומכופל כו', יפעלו⁶⁵ הגאולה העתידה.

4 (ז) וזהו היושבת בגנים חברים מקשיבים לקולך השמיעני, דכאשר כנסת ישראל נפוצה
5 בגולה ורועה בגנים של אחרים, שזה מורה על חושך כפול ומכופל כנ"ל,
6 ומכל-מקום היא יושבת בבתי כנסיות ובתי מדרשות [וכפי שמדייק בהמאמר: בתי כנסיות
7 (ואחר-כך) ובתי מדרשות, לפי שתחילת עבודת היום היא עבודת התפלה, כמאמר רבותינו
8 ז"ל⁶⁶ שתהא תפילתי סמוכה למטתי, ואחרי התפלה צריך להיות לימוד התורה, כמו שכתוב
9 בשולחן-ערוך⁶⁷ שצריך לילך מבית הכנסת לבית המדרש], היינו, שהנהגת איש הישראלי
10 היא באופן שעוסק בתפלה ובתורה, ולימוד התורה שלו הוא על-מנת לעשות ולקיים כו',
11 וכיון שרצון יראיו יעשה⁶⁸, עוזר לו הקב"ה שהלימוד שלו בא בפועל – הנה כאשר עושה
12 זאת גם בזמן הגלות חושך כפול ומכופל⁶⁹, הנה אז חברים מקשיבים גו', שהקב"ה ופמליא
13 שלו באים לשמוע בקולו ומבקשים אצלו השמיעני, והיינו, דכיון שגם שכינתא בגלותא⁷⁰,
14 לכן גם הקב"ה מבקש אצלו השמיעני, בכדי שעל-ידי-זה יפדה את השכינה מהגלות,
15 וכמאמר רבותינו ז"ל⁷¹ כל העוסק בתורה וכו' פדאני לי ולבני מביין האומות, בגאולה
16 האמיתית והשלימה על-ידי משיח צדקנו, בקרוב ממש.

65) נזכר גם הענין ד"לבי ער" (שה"ש ה, ב) – חסר קצת

(המור"2).

70) ראה מגילה כט, א. ספרי ס"פ מסעי. זח"א קכ, ב.

71) ברכות ח, א.

65) חסר קצת (המור"2).

66) ברכות ה, ב. וראה לקו"ת ברכה צו, ב.

67) שו"ע אדה"ז או"ח סקנ"ה ס"א.

68) תהלים קמה, יט.

בס"ד. שיחת* יום ד' פ' בשלח, יו"ד שבט, ה'תשט"ו**.

בלתי מוגה

- כו. ... ישנו סיפור שסיפר כ"ק מו"ח אדמו"ר (ולאח"ז גם נדפס¹⁴³) אודות אדמו"ר הזקן, בעל התניא, שקרא
לנכדו (בנו של אדמו"ר האמצעי) מיד לאחר חתונתו [בזמנים ההם הי' המנהג לערוך את החתונה בגיל צעיר,
כך שהחתן הי' אז זמן קצר לאחר בר-מצוה] – שאז היו לו בגדים חדשים שקיבל לקראת החתונה, וביניהם
גם מעיל-פרווה לימות החורף, שחלקו הי' עשוי מעור, כך שלגבי זמנים ההם הי' זה לבוש יקר ויפה – ואמר
לו, שאם יקרע ויסיר מה"קאטינקע"¹⁴⁴ את החלק שבו תלוי היופי ועיקר החשיבות של הבגד, אזי מבטיח לו:
"אתי עמי במחיצתי".
ושאל הנכד, האם ענין זה צריך להיות באמיתיות, בפנימיות, כלומר, האם מספיק לעשות זאת רק בגלל
שזקנו, רבינו הזקן, צוה עליו לעשות כן, או שרוצה לפעול אצלו שיעשה זאת מצד עצמו (דאל"כ הי' יכול לצוות
עליו לעשות כן).
כנראה שבררגא כזו – שיעשה זאת מצד עצמו – לא אחז עדיין, ולכן נשאר כמו שהי' ("אזוי איז דאָס
געבליבן").
ולאחרי כן, הנה בסוף ימיו ישב כמה שנים בהאדיטש, ששם נמצא ה"אוהל" של רבינו הזקן, כדי לכפר על
ענין זה – למה מלכתחילה לא הונח אצלו בפנימיות לקרוע את ה"קאטינקע"....
כז. כאשר כ"ק מו"ח אדמו"ר סיפר סיפור זה, הוסיף והסביר את הטעם שענין זה הי' בעל-חשיבות כל כך
עד שבשביל זה הבטיח לו רבינו הזקן "אתי עמי במחיצתי", שזוהי אחת ההבטחות והמתנות הגדולות ביותר
שיכולים ליתן.
וההסברה היא – לפי שבאותו מקום, מחוז או מדינה, שבו דר רבינו הזקן, נעשה מנהג שיהודים התחילו
להתהדר ("פוצן זיך") בלבושים כמנהג אומות העולם.
וכאשר ראה רבינו הזקן שזוהי קליפה חדשה בענין התאוה, שעומדת עתה בתקפה – החליט שצריכים לשברה
ולבטלה עוד בהתחלתה, לפני שתוסיף להתפשט כו'.
והרי שבירת התאוה צריכה להיות אצל אלו השייכים לתאוה זו, ובנדו"ד הרי זה קשור בכללות עם ימי הנערות,
ובפרט תיכף לאחר הנישואין, שאז ישנו הרצון "אויספיינען זיך".... וע"פ תורה יש מקום לענין התכשיטים כו'.
וכיון שהענין דשבירת התאוה בהיותה בתקפה ובמקומה הי' נוגע לו ביותר – הי' מוכן להבטיח בשביל זה
"אתי עמי במחיצתי"....!
ומזה מובן, שכאשר רואים שישנו מקום מיוחד או זמן מיוחד שבו להוטים אחר ענין מיוחד שאין לזה מקום
ע"פ תורה – הנה אם פועלים שבירה בהדבר, הרי זה יכול להיות נוגע בכו"כ ענינים, ולכו"כ שנים וזמנים.
כח. בנוגע למדינה זו – הנה אחד הענינים שאינם כדבעי ("ניט אויסגעהאַלטן") הוא:
בטרם ידע הנער קרוא וכתוב, עוד לפני ששייך לאיזה ענין, מתחילים מיד לחשוב ולדאוג אודות "תכלית"¹⁴⁵,
ובזה גופא – דוקא ע"י הכנה שתהי' מקובלת ע"פ חשבון של מוח גשמי, שמצד זה נראה שחלק חשוב מזמנו
צריכים למסור עבור ענינים חיצוניים, לימודי חול, והנהגות בדרכים שמנתקות אותו מהנהגות התורה ומטביעות
אותו ב"הנחות העולם", שכן, ע"פ החשבון של נפש הבהמית, ובפרט בהיותה מוטעית מצד השיקוע בענינים
גשמיים וחומרניים, נראה, שזוהי הדרך היחידה שעל ידה אפשר להבטיח עבור הילד "תכלית" לימים יבואו,
כשיצטרך להיות עומד על רגליו הוא.

¹⁴³ לקו"ד ח"א טו, א. וראה תורת מנחם – התוועדויות ח"ה ע'
155. וש"נ.
¹⁴⁴ = בגד עליון.
¹⁴⁵ ראה גם לעיל ע' 157. וש"נ.

(* שיחות א' וב' (ס"א-יא) וחלק משיחה ג' (סי"ב-יג) – נדפסו
בלה"ק בבטאון חב"ד (חבורת עשירית ע' ג ואילך) עם כו"כ תיקונים
מכ"ק אדמו"ר שליט"א, שנעתקו למהדורא זו.
(** ההתוועדות נערכה באולם הגדול אשר ב-824 נאָסטראַנד עור.
פינת איסטערן פאַרקוויי.

- 1 והרי דבר פשוט הוא שע"פ תורה אין לזה מקום – שהרי המשנה פוסקת¹⁴⁶ "בן עשרים לרדוף", היינו,
2 שהזמן שבו צריכים לרדוף אחר עניני פרנסה הוא "בן עשרים", ובמילא, ההכנה המתאימה לזה צריכה להיות
3 רק זמן קצר לפניו;
4 ואילו "כשמתחיל לדבר" – צריכים ללמדו "תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב", היינו, שזוהי ירושה
5 שאין לה הפסק¹⁴⁷, שלכן נמשכת היא לכל הדורות שיבואו, עד ביאת משיח, ואפילו לאחר כן יהי' הענין דקבלת
6 התורה באופן של ירושה; ולאחרי כן ישנו הסדר ד"בן חמש שנים למקרא"¹⁴⁸, ולאח"ז גם למשנה ולגמרא.
7 ואע"פ כן נהגו במדינה זו, שמגיל רך ביותר לוקחים כמה וכמה שעות מלימודי קודש¹⁴⁸, ולאחרי כן נעשה
8 ענין זה הרגל אצל הנער והנערה¹⁴⁹ – בה בשעה שאפילו כאשר מתבגרים ומתחילים להבין ולחשוב על-דבר
9 פרנסה, הרי זה כדברי הגמרא¹⁵⁰ ש"אין אדם יודע במה משתכר", ויתירה מזה, כפי שמדגיש רבינו הזקן¹⁵¹
10 שענין הפרנסה נזכר בגמרא (בין השבעה דברים שאין אדם יודע) יחד עם ענין ה"קץ" דביאת המשיח... שניהם
11 הם באותו העלם... ללא ידיעה וללא אפשרות לסדר את החשבונות.
12 ומצד גישה זו מובן שאין מקום כלל להתחיל להכין "תכלית" מגיל קטנות על ידי לימודי חול – שכן, דבר
13 ברור שזמן זה גוזלים ממנו מלימודי קודש, עליהם נאמר⁷⁰ "כי הם חיינו ואורך ימינו", ואילו התועלת מלימודים
14 הנ"ל היא בספק גדול ביותר, ובפרט ע"פ מ"ש¹⁵² "לא לחכמים לחם"¹⁴⁹.
15 ומזה מובן, שאם היו יכולים לשכור ענין זה, ודוקא במדינה זו שמושקעים בענין זה שלא בערך יותר לגבי
16 שאר מדינות כפי שהי' פעם ואפילו כיום – היתה זו שבירת ענין בלתי-רצוי כפי שהוא בתקפו ובחזקתו.
17 כט. וענין נוסף שבו מושקעים במדינה זו – ענין הפירסום¹⁵³:
18 כל ענין שעושים – לא מבעי ענין גדול, אלא אפילו דבר קל, אימתי מקבלים בזה "געשמאק" – כאשר
19 הדבר מתפרסם בקולי קולות!
20 וכאשר מדובר אודות יהודי דתי – טוען הוא שכך צוה עליו הרשב"א... שהרי איתא בתשובות הרשב"א¹⁵⁴
21 "מצוה לפרסם עושי מצוה", וא"כ, מוכרח הוא לפרסם את עצמו, שהרי עשה מצוה, ולהיותו יהודי דתי מקיים
22 הוא גם את ציווי הרשב"א, ומה גם שהרמ"א מביא זאת בהגהה בשו"ע¹⁵⁵. וכיון שהידור מצוה אין לו שיעור
23 – הרי ככל שיגדל הפירסום, מהדר הוא יותר בהמצוה!
24 וגם בענין זה היתה תועלת אילו היו פועלים בו שבירה.
25 לכל לראש – היתה התועלת שהיו פועלים ענין של "אתכפיא", שהרי זה בניגוד לרצון האדם ("עס ווילט
26 זיך אים – נעבעך – זייער ניט"), שכן, כאשר כבר עשה דבר טוב, ניחא לי' שהשני ידע מזה, ויאמר עליו: ראו
27 כמה צנוע אדם זה, שאינו מספר אודות גדלותו...
28 – ברשימותיו של כ"ק מו"ח אדמו"ר¹⁵⁶ ישנו סיפור המעשה אודות כיתות של ענווים, שהי' עניו אחד שאמר
29 שהעולם אינו יודע גודל ענוותנותו, שכן, אילו היו יודעים, היו מונים אותו לא בכת שלישית או בכת שני',
30 אלא בכתה נעלית יותר של ענוויות... אלא שהעולם אינו יודע גודל ענוותנותו, כיון שאינו יודע מדת גדלותו,
31 וכיון שמעריכים את גדלותו במדה פחותה יותר, אזי גם הענוויות היא קטנה יותר, אבל אילו היו יודעים את
32 גדלותו לאמיתתה, אזי היו מבינים עד כמה גדולה ענוותו – לפי ערך גדלותו...
33 וא"כ, הרי זה דבר קשה לפעול בעצמו לעשות דבר טוב ללא פירסום.
34 ובפרט כאשר יש לדבר זה "אחיזה" גם בתורה – שהפירסום יביא לידי תועלת אצל השני, שיתקנא בו,

(153) ראה גם שיחת יו"ד שבט דאשתקד ס"ג ואילך; ש"פ ויקהל
ס"א ואילך (תורת מנחם – התועדויות ח"א ס"ע 19 ואילך; ס"ע
108 ואילך).

(154) ח"א סתקפ"א.

(155) יו"ד סרמ"ט ס"ג.

(156) ראה גם ספר הזכרונות ח"א ספנ"ו. אגרות-קודש שלו ח"ג

ע' קפב ואילך. תורת מנחם שם ע' 67.

(146) אבות ספ"ה.

(147) ב"ב קכט, ב. קלג, סע"א.

(148) ראה גם לעיל ס"ע 73 ואילך.

(149) ראה גם מכתב י"א מ"ח; ט"ו שבט; כ"ה שבט שנה זו

(אגרות-קודש ח"י ס"ע נג; ע' שיט; ע' שמה).

(150) פסחים נד, רע"ב.

(151) תניא אגה"ק סכ"ב (קלד, א).

(152) קהלת ט, יא.

ובמילא יהי "תרבה חכמה", או תרבה כסף או תרבה ישות... אבל בכל אופן יתוסף מזה איזה ריבוי בעולם,¹
וכיון שיכול להיות מזה ריבוי בדבר טוב, הרי בשביל זה כדאי לקחת סיכון של ישות וגאווה.²

ל. כלפי מה הדברים אמורים?³
ובכן: הי' דבר נכון ("עס וואָלט געווען אַ גלייכע זאַך") אילו היו יכולים לפעול על בחורים שיפרישו את עצמם מעניני העולם; אין כוונתי מאכילה ושתי', אלא מ"הנחות העולם" – שגם הם נכללים במ"ש כ"ק מו"ח אדמו"ר בהמאמר⁵⁹: "שאין בהם ממש" – שצריכים לחשוב אודות "תכלית".⁶

אינני מדבר אודות נערים בני י"ג, י"ד או ט"ו שנה, שכן, בנוגע אליהם צריכים "לעבוד" עם ההורים שלהם;⁷
כוונתי לאלו שכבר עומדים על רגליהם הם, והם כבר "פוסקים" בנוגע לעצמם – יפעלו עליהם שיפסיקו לחשוב אודות "תכלית": כיצד יפרנסו את בני ביתם לאחר שיצאו מהישיבה או מד' אמות של תורה בכלל,⁹
אלא ישקיעו את עצמם ("אריינוואַרפן זיך") בלימוד התורה ללא חשבונות וללא תכליתיים.¹⁰

ואפילו אם קשה לפעול זאת על זמן ארוך ביותר – יפעלו זאת על עצמם לכל-הפחות למשך שנים אחדות.¹¹
וברור הדבר, שהקב"ה, שהוא "זן ומפרנס לכל"¹⁵⁷ – גם אם לא יכינו עבורו דרך וצינור מן המוכן כדי לפרנס אותו, "יסתדר" ("וועט זיך אַינקערן"), ואולי בטוב יותר... לספק לו פרנסתו ופרנסת בני ביתו, בזמן המתאים ובאופן המתאים, ע"י הצינור שלו (של הקב"ה).¹⁴

במילים אחרות:¹⁵

שימצאו בחורים מתנדבים שישבו וילמדו כל היום וכל הלילה – חוץ מהזמנים הדרושים לאכילה ושתי', שינה וטיול שהם לצורך בריאות הגוף, ובכל שאר הזמן – לא יחשבו "מה יאמרו הבריות", ולא יחשבו מה יאמרו הוריהם, ולא יחשבו אפילו מה יאמרו לעצמם כאשר תתעורר אצלם השאלה: כיצד יסתדרו לאחר זמן הלימודים.¹⁸

שיהי' להם בטחון בהקב"ה שאצלו הכל מן המוכן, ואילו הוא צריך רק לעשות את הברכה, ובמילא, יתן לו הקב"ה את כל הענינים בה"כלים המוכנים" שיכין הוא (הקב"ה).²⁰

ובכל אופן, אלו שיקדישו שנים אחדות להקב"ה לבדו, ללא שיור של חשבונות ותכליתיים, מבלי לשייר זמן עבור לימודים שיש בהם תכלית – תבוא עליהם ברכה.²²

ויש לבטוח בהקב"ה, שכיון שכתב בתורתו¹⁵⁸ "אם בחוקותי תלכו" (וכדאיא בספרא¹⁵⁹ "שתהיו – לא רק לומדים תורה, אלא – עמלים בתורה") אזי "ונתתי גשמיכם בעתם ונתנה הארץ יבולה וגו'", וכל הברכות האמורות בפרשה בנוגע לכל המצטרף¹⁶⁰, ועד שיהיו "חטים ככליות" (כדאיא בספרא¹⁶¹), היינו, שכל הענינים יהיו בתוספת הצלחה, הרבה יותר ממה שהי' לולי הנהגה זו – הרי בודאי יקיים הקב"ה הבטחותיו.²⁶

לא. וכיון שכל דבר קשור עם הוצאות, שהרי צריכים ראשי-ישיבה או משגיח, או משפיע בשביל לימוד החסידות, וכן ספרים ללמוד בהם, חדר ללון, ואכילה ושתי' – הרי זה דבר נכון שיתחילו מהיום לייסד עבור זה קרן מיוחדת.²⁹

ובהמשך להאמור ע"ד הצורך לפעול שבירה במנהג העולם שבמדינה זו בנוגע להלימוד ללא מחשבה אודות תכלית, כדאי שההתנדבות עבור קרן זו תהי' גם באופן של שבירת מנהג המדינה – בנוגע לענין הפירסום, עי"ז שהנתינה תהי' ללא פירסום.³²

והיינו, שהנדבה שכל אחד יכול ליתן – יכול ליתנה בלי חתימתו, או בחתימתו, באופן שידעו או שלא ידעו מי הוא הנותן, ומה טוב – שלא ידעו; ובכל אופן, מה שאני יכול להבטיח – שלא ידפיסו אודותיו בעיתונים, לא יפרסמו תמונתו, לא ידפיסו ספר לזכרו, ולא יתנו לו תוארים של כבוד, כמו "טשערמאַן" (יושב-ראש), "טרעזשערער" (גבאי), "נשיא הכבוד", או איזה תואר שיהי' כמו "מנקה ארובות"... כך שהנתינה תהי' ללא ענינים של פירסום וכבוד בעניני עוה"ז.³⁷

(160) ראה גם מכתב כ"ו שבט שנה זו (אגרות-קודש ח"י ע' שנא).
(161) שם וראה כתובות ק"א, ב.

(157) ראה גם מכתב ד' טבת שנה זו (אגרות-קודש ח"י ע' קצז).
(158) ר"פ בחוקות.
(159) הובא בפרש"י עה"פ.

1 ונקודת הענין – שכדי שבמדינה זו, שלהוטה אחר ענין הפירסום ולהוטה אחרי חשבונות של תכלית, יוכלו
2 לייסד ענין של הסתמכות ובטחון על הקב"ה שהוא בלתי בעל תכלית, ולסמוך על הקב"ה שהוא יודע מחשבות,
3 "ה' יראה ללבב" 162 – הרי ככל שיומעת הפירסום ויהי יותר "סמוי מן העין", תשרה יותר ברכה 163 בנדבתו,
4 ותשרה יותר ברכה בהענינים שיתן הקב"ה לכל המסייעים והמשתתפים בזה, "מידו המלאה הפתוחה הקדושה
5 והרחבה" 164, וכפי שכ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע הי' אומר: "הגדושה" (בגימ"ל) 165, כך שיהי' לא רק "די",
6 אלא גם "והותר" (כפי שהיו אומרים ברוסיה: "מיט א וויערן" (בתוספת מלמעלה)).

לב. ובנוגע לפועל:

7 הבחורים שהם בעלי כשרון, או אלו שרוצים להקדיש ("אָפּגעבן") שנים אחדות ללימוד התורה ללא תכלית
8 [ומסתמא יסדרו זאת באופן שילמדו בישיבה, ובנוגע לזמנים הנוספים יסדרו כל מה שצריכים לסדר, ובכל אופן
9 הרי זה ענינים חיצוניים שיסודרון] – הנה אלו שאוחזים בזה ("די וואָס האַלטן דערביי"), יודיעו לי על כך,
10 בעל-פה או בכתב.

11 וכמו כן אלו שרוצים להשתתף במפעל זה – יכולים לשלוח את השתתפותם, אם באופן שיצינו את שמם כדי
12 שידעו מיהו השולח, או לשלוח את הנדבה בפני עצמה, ואת השם בצירוף שם האם בפני עצמו (מבלי לציין את
13 סכום הנדבה) – כדי להזכירו על הציון, וכ"ק מו"ח אדמו"ר ידע מעצמו את סכום הנדבה, ואין זה משנה ("מאַכט
14 ניט אויס") אם אני לא אדע (דכיון שישלחו את הנדבה במעטפה בפני עצמה, הרי לא יהי' חיוב לקשר זה בזה).

15 אם ישנו מי שעדיין לא אוחז בדרגא כזו, ורצונו לשלוח נדבתו דוקא באופן שידעו סכום נדבתו ופעולתו –
16 בודאי שאף אחד לא ימנע ממנו, ח"ו, לעשות זאת באופן כזה; אבל, יותר "פנימיות" – יהי' כאשר יעשו זאת
17 בהוספה האמורה, באופן שיהיו ב' ענינים בפני עצמם, כנ"ל.

18 והיינו, שכלפי מטה – ידעו רק אודות השתתפותו בהענין, וגם זה ידעו מה שפחות אנשים; יכול הוא להזכיר
19 את עצמו על האוהל, ואם רצונו שאני אזכיר אותו – יכול לשלוח לי את שמו, ואאמין לו ("איך וועל אים גלויבן
20 אויפן וואָרט") שהשתתף בענין זה; ואילו ההשתתפות עצמה – אם יכול ליתן באופן שאף אחד לא ידע, בודאי
21 טוב, ואם אין ברירה, להיותו "עקשן", ורוצה ליתן דוקא באופן שידעו – יוותרו לו ("מ'וועט אים נאָכגעבן")
22 בליט ברירה, אע"פ שלא באופן כזה הוא פנימיות הענין.

23 לג. ויעזור השי"ת – כיון שענין זה מתחיל ב"עת רצון", שזהו יום ההילולא, שבו עולה נשמת בעל ההילולא
24 מהעולם שבו היתה עד עתה (שגם הוא עולם עליון) לעולם נעלה יותר,
25 ובמילא, כל אלו הקשורים עמו – אם במעשה, או בדיבור, או במחשבה, או בכולם יחד – לוקח אותם עמו
26 ומעלה גם אותם, כך, שמהמעמד ומצב שבו היו עד עתה, יתעלו למעלה יותר ברוחניות, ובדרך ממילא יתעלו
27 למעלה יותר גם בגשמיות –

28 הרי בודאי שהוא יעורר רחמים רבים על ענין זה, ותהי' השפעת ברכה והצלחה בהפעולה להגדיל תורה
29 ולהאדירה, וכמו כן תהי' השפעת תוספת ברכה והצלחה לכל אלו שמשתתפים בענין זה בממונם, לכל אלו
30 שמשתתפים בענין זה בגופם, ולכל אלו שמשתתפים בענין זה בנשמתם.

31 לד. כיון שנהוג כאן שכל ענין צריך שם בפני עצמו, כי, לולי זאת לא יודעים לאיזה חשבון ("קאָנטע") הוא
32 שייך, ומתערב ענין אחד במשנהו – יקראו קרן זו בשם "תורה" (לא "התורה", בה"א הידיעה, אלא תורה סתם).
33 וכאשר ישלחו נדבה עבור ענין זה, ויצינו ששייך לקרן שנקראת "תורה" – אזי ידעו שכאן לא מחפשים
34 כבוד, לא מחפשים פירסום, לא מחפשים תכלית; רוצים את הענין כשלעצמו.

35 וכאשר רוצים את הענין כשלעצמו – אזי בכח התורה שכאשר ישנו העיקר (היינו, שמצד העיקר נפעל כבר
36 הענין), באים בדרך ממילא גם כל שאר הענינים הטפלים, בלי עיכובים ובלי העלמות והסתרים.

164) נוסח ברכה הג' דברהמ"ז.

165) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות ח"ה ע' 209.

162) שמואל-א טז, ז.

163) תענית ח, ב.

לה. כל אלו שרוצים לעשות את ההתחלה היום – תבוא עליהם ברכה, הן בנוגע לאלו שצריכים ללמוד, והן בנוגע לאלו שרוצים להשתתף בזה ע"י נדבתם.
ואלו שמאיזה טעם שיהי' ידחו זאת למחר, או לאחר זמן – יעשו זאת באותה שעה בלב שמח.
וכמו כן יפרסמו זאת בין כל אלו שאינם נמצאים כאן ולא שמעו את הדברים, ותבוא עליהם ברכה – על כל השלוחים שימסרו זאת לחבריהם, וחברא חברא אית לי¹⁶⁶, כדי לפרסם את הענין.
ויעזור השי"ת שההצלחה תהי' נראית בקרוב ממש, ותבוא מזה תועלת בפועל בחיי היום-יומיים, ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים.

לו. (ואח"כ אמר:)

ברצוני להוסיף:

(א) דבר פשוט שהמדובר לעיל בנוגע להשתתפות בממונו או בפירסום הדבר – הרי זה לא רק בנוגע לאנשים, אלא גם בנוגע לנשים או בנות, שגם הן יכולות להשתתף בנדבתן, ולהעיר מדברי הגמרא¹⁶⁷ "נשים במאי זכין באקרוי בנייהו כו' ובאתנוי גבריהו כו' ונטרין לגבריהו כו'".
(ב) בנוגע להבחורים שרוצים להשתתף בענין זה – יכולים עתה לרשום את שמם ע"ג פתקא, ולמסור – במעטפה או לא ע"י מעטפה, כפי רצונם – לכאן על השולחן, או בעת היציאה, כפי שכל אחד מרגיש יותר נוח.
וכמו כן בנוגע להשתתפות בממונו – הרי אין זה הזמן והמקום ליתן את הכסף, אבל, אלו שרוצים ליתן את שמותיהם, יכולים לרשום את השמות בצירוף שם האם ע"ג פתקא, ולמסור את הפתקאות.
[כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן ניגון, ואח"כ צוה לנגן ניגון ד' הבבות].

* * *

לז. כיון שעתה מתחילה שנה החמישית משנת תשי"א¹⁶⁸ – יעזור השי"ת שיקויים מ"ש¹⁶⁹ "ובשנה החמישית תאכלו את פריו להוסיף לכם תבואתו":
בשנה הרביעית ישנה ההגבלה שצריכים לאכול את הפירות בירושלים דוקא, או לחלל את הפירות על כסף, ולהעלות את הכסף לירושלים ולהשתמש בו שם, היינו, באופן כזה שנעשה ענין של תורה;
והחידוש בשנה החמישית – "להוסיף לכם תבואתו" – שאפילו מעניני הרשות יכולים לעשות שיהיו ציווי של תורה¹⁷⁰.
יעזור¹⁷¹ איפוא השי"ת לכולנו, לכל אחד בתוככי כלל ישראל, שאפילו עניני הרשות יהיו בתוספתו של הקב"ה, ונזכה לעשות מ"רשות" – מצוה וקדושה, להיות דירה לו ית'.
ובדרך ממילא... אין מקום להעלמות והסתרים והגדרות והגבלות... כמובן מהמבואר בתניא¹⁷² שכאשר מתגלית נקודת עצם הנפש, נקודת החכמה, אזי מתבטלים כל הענינים הבלתי-רצויים, אפילו מחשבה דיבור ומעשה בלבד באופן שאינו מאמין כלל בלבד.
ובאופן כזה יהי' החל מהשנה החמישית – בהתאם לפירוש הכתוב כפשוטו שלא רק "בשנה החמישית", אלא מהשנה החמישית והלאה על כל השנים כולם, תהי' התבואה בתוספת ברכה – שיהיו כל הענינים בהרחבה, ונזכה ונצליח לעשות מכל ענין – דירה לו ית' בתחתונים.
[קודם הסיום אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א: מסתמא יכריזו אודות אמירת ברכה אחרונה, עבור כל אלו שנתחייבו לברכה].

(166) כתובות קט, ב. וש"נ.

(167) ברכות יז, א.

(170) ראה בארוכה לקו"ש ח"ז ע' 134 ואילך.

(171) כ"ק אדמו"ר שליט"א דיבר מתוך התרגשות וקול בכי

(המו"ל).

(172) פי"ח-ט.

(168) ראה גם שיחת יו"ד שבט דאשקד סל"ד ואילך (תורת מנחם

– התוועדויות ח"א ע' 46 ואילך).

(169) קדושים יט, כה.

לקוטי שיחות פרשת בשלח כרך ו'

מתורגם ללשון הקודש

ברוך-הוא הרים, כביכול, ידו, כדי להישבע בכסאו, ולא
שהיד הונחה על הכסא.⁶

ההכרח של רש"י לבאר זאת מובן בפשטות:
אנו כבר מוצאים בפרשות הקודמות, שבזמן השבועה
מרימים את היד, כנאמר אצל אברהם "הרימותי ידי"⁷,
ואצל הקדוש-ברוך-הוא בעצמו נאמר "נשאתי את ידי"⁸.
וכיון שבמלים "כי יד על כס י-ה" הכוונה היא שהקדוש-
ברוך-הוא נשבע, לכן מובן, שהוא הרים ידו – "ידו של
הקדוש-ברוך-הוא הורמה". ואז לא ייתכן שהיד תהיה
מונחת על הכסא, שהרי כאשר היושב על הכסא מרים ידו,
היא גבוהה בהרבה מן הכסא. ולכן מפרש רש"י⁹ "הורמה
לישבע בכסאו".

אך יש להבין: מדוע בכלל צריך רש"י לפרש שב"יד
על כס י-ה" הכוונה היא לשבועה, ומשום כך עליו לפרש
ש"ידו של הקדוש-ברוך-הוא הורמה..." ובכך להוציא את
המלים "יד על כס" ממשמעותן הפשוטה¹⁰? והרי
באפשרותו לבאר, כפי שמסבירים כמה מפרשני המקרא –
"כשתהיה ידי וחזק על כסא י-ה, שזהו כסא מלכי
ישראל"¹¹, אז תהיה מלחמה בעמלק¹², ואז משמעות
המלים "יד על כס" היא כפשוטן¹³?

כן יש להבין את דברי רש"י "מלחמה ואיבה": בפסוק
נאמר רק "מלחמה לה' בעמלק..."¹⁴, ומניין מוסיף רש"י
ל"מלחמה" גם "איבה"?

א.

"ויאמר - משה"

1 על הפסוק "ויאמר כי יד על כס י-ה מלחמה לה'
2 בעמלק מדור דור"¹, מפרש רש"י: "ויאמר – משה".
3 אומרים המפרשים², שולא פירוש רש"י היינו סוברים
4 שב"ויאמר" הכוונה היא לקדוש-ברוך-הוא,
5 – והפסוק "ויאמר..." אינו המשך לפסוק שלפניו "ויבן
6 משה..."³, אלא לפסוק שלפניו, "ויאמר ה' אל משה
7 כתוב זאת זכרון בספר..."³ –
8 ולכן מפרש רש"י "ויאמר – משה", והפסוק "ויאמר..."
9 מתייחס לפסוק שלפניו.
10 אינו מובן: מנין לנו שקיימת אפשרות לחשוב (ובמיוחד
11 לפי שיטתו של רש"י – פשוטו של מקרא) שהפסוק אינו
12 מתקשר לפסוק שלפניו, אלא בדילוג – לפני פניו⁴, עד כדי
13 כך שרש"י צריך להבהיר זאת ולבאר "ויאמר משה"?

ב.

"ידו של הקדוש-ברוך-הוא הורמה..."

14 לאחר מכן מצטט רש"י את המלים "כי יד על כס י-ה",
15 ומפרש: "ידו של הקדוש-ברוך-הוא הורמה לישבע בכסאו
16 להיות לו מלחמה ואיבה בעמלק עולמית".
17 המשמעות הפשוטה של "יד על כס" היא, שידו של
18 הקדוש-ברוך-הוא הונחה אז, בזמן השבועה, כביכול, על
19 כסאו⁵. אך רש"י מפרש "הורמה לישבע בכסאו", שהקדוש-

(7) לך יד, כב. ובפרש"י שם: לשון שבועה.
(8) וארא ו, ח (וברש"י שם: הרימותי לישבע כו'). וראה גם האזינו (לב,
מ): כי אשא גר' ידי (וברש"י שם: בשבועה).
(9) וכן מדגיש בפי' וארא שם.
(10) ונוסף לזה: לפי פירוש רש"י (מה שאין כן להפי' שנשמנו לקמן הערה
12) ש"יד קאי על ידו של הקב"ה, הוצרך לכתוב "י-ה" לפני תיבת "כס"
בסמיכות ל"יד" (דמיה הפשיטות ב"יד" דקאי על ידו של הקב"ה יותר
מב"כס") – אבל ראה להלן הערה 17.
(11) שהרי הפירוש "יד – חזק" הוא גם לפי פרש"י (ראה רש"י פרשתנו
יד, לא), וכן מה שכסא מלכי ישראל נקרא "כסא הוי" מפורש בכתוב (דה"א
כט, כג. כבמס' סנהדרין כ, ב). ספרי ראה
(פיסקא סז). ראב"ע ורמב"ן כאן). ובפרט שכבר פירש רש"י לעיל (מקץ
מא, מ) ש"כסא הוא לשון מלוכה".
(12) כה"ש מפרשים¹ שהובאו ברשב"ם ורמב"ן כאן. וראה עד"ז סנה'
וספרי שם. מכילתא כאן. ראב"ע ודעת זקנים מבעה"ת כאן.
(13) ראה רמב"ן כאן: "ועד הפשט נכון הוא", משא"כ על פרש"י כותב
ומדרש חכמים הוא".*

(1) סוף פרשתנו.
(2) רא"ם וגו' כאן.
(3) ראה להלן הערה 13, שהרשב"ם מפרש כן להפירוש ד"ש מפרשים.
ברא"ם מפרש (עפ"י ס"ד זו) "שה' ענהו על בנותו המזבח וקראו ה' נסי".
אבל עפ"י פרש"י (ראה לקמן סעיף ז') שנשמו של המזבח קרא ה' נסי, ובכתוב
מסופר רק שמשו בנה את המזבח – אין שייך שה' יענהו "כי יד גר'" על בנין
המזבח.
(4) ראה גו"א כאן: "אבל זה לא יתכן, דקאי קרא זה על פסוק שלפניו
כו".
(5) ר"ח (הובא בתו"ש בשלח ע' עדר). בחי, ראב"ע ורשב"ם עה"פ. ועד"ז
הוא בפרד"א פמ"ד: פשט יד ימינו ואחז בכסא כבודו. ובמדרש שכל טוב:
כאדם שמניח ידו בתפלין כו'. אבל במכילתא כאן ובמדרש תהלים פ"ט, י"ד:
נשבע הקב"ה בכסא הכבוד (ולא "אחז") – ע"ד לשון רש"י.
(6) ברא"ם וש"ח כאן, שכ"ה גם כוונת רש"י. אבל (א) מלשון רש"י
"הורמה לישבע בכסאו" (ולא "הורמה על כסאו לישבע" – ע"ד לשון
הרשב"ם כאן) מוכח כפנים. (ב) בפשטות, כשידו של היושב על הכסא הורמה
– ה"ה למעלה מהכסא, כדלהלן בפנים.

(*) אין לומר שב"ומדרש חכמים הוא" כותנו על סיום פירוש "ומהו כס כו" – שהרי בה"ש מפרשים¹ שמביא תיכף לאח"ז, מפרש רק כללות הענין ד"יד על כס", ולא הסגנון
מה שנאמר "כס" ולא "כסא".

ג.

"שאינ שמו שלם ואין כסאו שלם"

1 לאחר שמפרש רש"י ש"ידו של הקדוש-ברוך-הוא
2 הורמה לישבע בכסאו...", הוא שואל "ומהו כס ולא נאמר
3 כסא, ואף השם נחלק לחציו",

4 קושי זה מתעורר לאחר פירושו "ידו... לישבע
5 בכסאו"¹⁴: מובן בפשטות שתוקף השבועה הוא בהתאם
6 לגודל מעלתו של הדבר שבו נשבעים¹⁵. וכיון שהמשמעות
7 של "יד על כס ייה" היא, שהקדוש-ברוך-הוא נשבע
8 בכסאו – צריך היה להיכתב "כסא הוי'" – כסא שלם ושם
9 שלם, כפי¹⁶ על ידי הדגשת מעלת הכסא (כסא שלם) ובעל
10 הכסא (שם שלם), יודגש תוקף השבועה?
11 ועל כך משיב רש"י:

12 "נשבע הקדוש-ברוך-הוא שאין שמו שלם ואין כסאו
13 שלם"¹⁷ עד שימחה שמו של עמלק כולו".

14 וצריך להבין:

15 (א) שני פסוקים לפני כן נאמר "מחה אמחה את זכר
16 עמלק"¹⁸, ורש"י צריך היה לומר, לכאורה, "עד שימחה
17 זכרו..." – מדוע הוא אומר "עד שימחה שמו"¹⁹?

הרשב"ם כאן שולל פ' זה, כי לפי' "שבי תהי' יד ה' לו לומר" ** (כיון
שוואמר קאי על הקב"ה**). אבל
[נוסף על מה שגם לפי פ' זה אפשר לפרש "ויאמר – משה", הרי גם
באם ישנו איזה הכרח שלפי פ' זה קאי "ויאמר" על הקב"ה]
ברש"י (וירא יט, כד) "דרך המקראות לדבר כן". וקושיית הרשב"ם כאן
הוא לשיטתו הוא בפ' וירא שם: "וה' המטיר – המלאך גבריאל. מאת ה' –
שכינה ממש". וראה גם פ' משפטים (כד, א), שהרשב"ם מפרש שם "אמר –
מלאך", משא"כ רש"י לא החקק לפרש שם מאומה.
(14) שלכן (א) אין רש"י מעתיק התיבות שבכתוב עוה"פ – בכדי להדגיש
שוהו המושג דאדנתו הדיבור. (ב) כותב "ומהו כו'" – בוא"ו המוסיף.
(15) ראה חו"מ סי' פז סעיף טו. וראה לקו"ש [המתורגם] ח"ה ע' 90 הערה
24.

(16) אבל לולא זאת, ה' מקשה רק על הלשון "כס", ולא על "ייה" –
שהרי נאמר כן גם לפי' (פרשתנו טו, ב).
וי"ל שזהו ג"כ דיוק לשון רש"י "ואף השם נחלק לחציו" – כי עיקר
קושייתו הוא על הלשון "כס" – שלא נמצא "לו חבר". משא"כ השם "ייה".
(17) ההוכחה שהענין ד"שאינ שמו שלם כו'" הוא חלק משבועת הקב"ה –
כי באם נאמר ששמו של עמלק מצד עצמו גורם "שאינ שמו שלם כו'",
ושבועת הקב"ה היא רק "מלחמה להוי' בעמלק גו'" – להיות לו מלחמה ואיבה
בעמלק עולמית, ברור ופשוט יותר לכתוב "כי יד ייה על כס גו'" או כיו"ב.

(** אבל – בכו"כ דפוטי הרשב"ם הגירסא "שבי תהי' יד כו'" (לא "שבי כו").

וממ"ש "כי יד על כס ייה", משמע ש"כי יד" – שבועת הקב"ה – הוא (גם)
על הענין ד"כס ייה" – שאין שמו שלם כו'.
(18) וגם בהפסוק שבתהלים (שממנו מוכיח רש"י כאן "וכשימחה שמו כו'")
נאמר אבר זכרם".

(19) ואף שמחית זכר עמלק הוא "שלא יהא שם עמלק נזכר" (רש"י ס"פ
תצא), מ"מ רגיל רש"י לכתוב כלשון הפסוק (וכ"ה בפרד"ס לרש"י – הובא
בתו"ש שם), באם אין הכרח לשנות.

(20) ב"לשון רש"י" שהובא ברמב"ן כאן ליכא תיבת "כולו" (אבל – עוד
כו"כ שינויים ברמב"ן כאן מרש"י שלפניו), אבל ישנו בדפוס הראשון דפרש"י
(אבל שם – של עשו כולו) ועוד.

(21) כי "נשבע הקב"ה" קאי על "שאינ שמו שלם כו' עד שימחה כו'",
אבל "וכשימחה שמו ייה" השם שלם כו' – הוא ענין בפ"ע.

ובזה יומתק מה שבתחלת הענין כותב רש"י "שמו" ו"כסאו" (בוא"ו) –
כי בא בהמשך ל"נשבע הקב"ה", משא"כ אח"כ כותב "השם שלם והכסא שלם"
(ולא "שמו" ו"כסאו")*. ומה שבסיים דבריו כותב "הרי כסאו" ** שלם – כי
קאי אלשון הכתוב שבתהלים שם.

(22) תהלים ט, ז.

(23) עמוס א, יא.

(24) המשך הכתוב בתהלים שם.

(*) ואולי י"ל, ששאני בנד"ד – לפי שבהפסוקים שלפנ"ו נאמר "ויאמר הוי' אל משה גו'", "הוי' נסי", וגם בפסוק זה עצמו – "מלחמה להוי' בעמלק גו'".
(*) גם יש לומר, שמכיון שלפנ"ו כותב "וכשימחה שמו" וקאי על שמו של עמלק, מוכרח לכתוב "השם" ולא "שמו". ופשוט.
(**) כ"ה בכמה דפוטים. אבל בדפוס הראשון – הכסא.

(ב) לכאורה, די בדברי רש"י "עד שימחה שמו של
עמלק" – ומדוע הוא מוסיף את המלה "עד שימחה שמו
של עמלק כולו"²⁰?

ד.

החידוש: "וכשימחה שמו יהיה השם שלם והכסא שלם"

לאחר שאומר רש"י "נשבע הקדוש-ברוך-הוא שאין
שמו שלם... כולו", כדי להסביר את הטעם של "כס"
ו"ייה", הוא מחדש ענין נוסף²¹: "וכשימחה שמו יהיה
השם שלם והכסא שלם, שנאמר²² האויב תמו חרבות
לנצח, זהו עמלק, שכתוב בו²³ ועברתו שמרה נצח, וערים
נטשת²⁴ אבר זכרם המה, מהו אומר אחריו? וה' לעולם
ישב – הרי השם שלם, כונן למשפט כסאו – הרי כסאו
שלם".

וצריך ביאור:

(א) הקושי "ומהו כס..." כבר מתורץ על ידי "שאינ שמו
שלם ואין כסאו שלם עד שימחה..." – ומדוע צריך רש"י
להוסיף "וכשימחה שמו יהיה השם שלם והכסא שלם"?

(ב) הגורם היחיד לכך ש"אין שמו שלם ואין כסאו
שלם" הוא רק "שמו של עמלק", ואף זאת לא מפני

1 ש"שמו של עמלק" כשלעצמו יכול לגרוע ח"ו בשמו
2 ובכסאו של הקדוש-ברוך-הוא, אלא מפני ש"נשבע הקדוש
3 ברוך-הוא", ולכן מובן מאליו בפשטות, שכאשר יימחה
4 שמו של עמלק, יהיה "השם שלם" ו"כסאו שלם". ומהו
5 אפוא חידושו של רש"י בתוספת "וכשימחה שמו יהיה
6 השם שלם והכסא שלם", והחידוש הוא, כנראה, כה גדול,
7 עד שיש צורך בהוכחה לכך – "שנאמר..."²⁵?

ה.

כוונת רש"י: לשלול הסבר אחר

8 כדי לבאר את כל האמור לעיל, יש להקדים ולהסביר
9 קושי נוסף:
10 לשם מה אמר משה כאן²⁶ "כי יד על כס יי-ה..."? למה
11 התכוון בספרו על שבועתו של הקדוש-ברוך-הוא למלחמה
12 תמידית נגד עמלק?

13 יש המפרשים²⁷ שמשה ציין זאת כסיבה: הוא אומר
14 "ה' נסי", כי הקדוש-ברוך-הוא נשבע להילחם בעמלק. אך
15 לפי פירוש רש"י אין להסביר זאת כך, כי
16 – על "ה' נסי" אומר רש"י "הקדוש-ברוך-הוא עשה
17 (בעבר) לנו כאן²⁸ נס", בשונה מהמפרשים הנ"ל,
18 המסבירים ש"ה' נסי" קשור (גם²⁹) לעתיד. לכן, לא ייתכן
19 ש"כי יד... מלחמה לה' בעמלק..." היא סיבה לקריאה "ה'
20 נסי"³⁰, כי השבועה היא "להיות לו מלחמה...", שתהיה
21 לקדוש-ברוך-הוא מלחמה בעמלק, בעתיד,
22 ומפני קושי זה, צריך היה להסביר, לכאורה, שהפסוק
23 "ויאמר כי יד..." אינו מתייחס למשה, אלא לקדוש-ברוך-
24 הוא, והוא מהווה המשך לפסוק שלפני פניו "ויאמר ה' אל
25 משה..."

(25) לכאורה ה' אפשר לתרץ קושיות הנ"ל:

הוכחתו של רש"י "שנאמר כו" הוא על מ"ש – בתנחלה – "שאין שמו שלם כו' עד שימחה כו'". וההוכחה היא, דמזה שנאמר "והיו גו' כסאו" [שם שלם וכסא שלם] לאחרי "אבד זכרם", מובן שמקודם לזה אין שמו וכסאו שלמים. ומכיון שבהפסוק שם: אבד זכרם גו' (ואז) והיו גו' כסאו גו' (שלמים), ע"כ מוסיף (כעין מאמר המוסגר מבלי כל חידוש בזה) "וכשימחה שמו יהי השם שלם והכסא שלם".

אבל – דוחק גדול לפרש כן. כי באם בהתייבות "וכשימחה שמו כו" אין שום חידוש על מ"ש לפניו, וה' אותו התוכן אלא שבא בסגנון אחר – חיובי, הרי (א) גם כשלא ה' מוסיף "וכשימחה שמו כו" הייתה מובנת ראייתו, מכיון שהוא אותו התוכן והשינוי הוא רק בסגנון. (ב) לא הוצרך לרא' ממה שנאמר בס' תהלים מכיון שזה מובן מהפסוק שבפרשתנו [ובפרט שמפרשתנו מוכרח ענין זה יותר מבתהלים: כאן, קשה הלשון "כס יי-ה" (כנ"ל סעיף ג'), ולכן מוכרח לפרש שמורה לענין "שאין שמו שלם כו'", משא"כ בתהלים אין הוכחה (גמורה), דהרי "כסא שלם" נאמר בכל התורה, וגם "שם שלם" – ברובו הגדול, ומהו ההכרח לפרש שם שזה בא על ידי "אבד זכרם". ובפרט שבפשטות – עיקר ההדרגה (בתהלים) הוא (לא התייבות "והיו" ו"כסאו", כי אם) ש"והיו" לעולם ישב" וכן בסוף הפ' – ש"בנות למשפט כסאו" [ומזה שרש"י הוסיף להביא הוכחה מתהלים בה בשעה שההוכחה שמפרשתנו היא חזקה יותר – מובן שב"וכשימחה שמו כו" מחדש רש"י אמ"ש לפניו, ולחידוש זה

26 ורצף הפסוקים יהיה³¹: בתחילה נאמר מה אמר
27 הקדוש-ברוך-הוא למשה, שמשם יפעל לגבי מלחמת עמלק
28 – "כתוב זאת זכרון בספר ושים באזני יהושע". לאחר מכן
29 מסופר על פעולות משה "ויבן משה מזבח..." (ומסופר רק
30 על בניית המזבח ולא על כתיבת הזכרון ועל ההשמעה
31 באוזני יהושע, כפי שאנו מוצאים במקורות רבים³²,
32 שמסופר רק על ציווי הקדוש-ברוך-הוא למשה, ולא על
33 קיום הציווי על ידי משה). ולאחר מכן מסופר על דברי
34 הקדוש-ברוך-הוא לגבי פעולותיו שלו בקשר לעמלק, שהוא
35 נשבע "מלחמה לה' בעמלק...",
36 וכדי לשלול פירוש זה, אומר רש"י "ויאמר – משה"³³,
37 ומציין שהפסוק מופיע כהמשך לפסוק שלפניו, ולא
38 כהמשך לפסוק שלפני פניו.

ו.

כוונת משה - "מפתח" לתשובות

39 אך לשם מה אמר משה "כי יד על כס יי-ה..."?
40 כבר הוסבר פעמים רבות, שרש"י מיישב או, לפחות,
41 מתייחס בפירושו על התורה לכל השאלות המתעוררות
42 בדרך הפשט. מכך שרש"י אינו מסביר במפורש מה היתה
43 כוונת משה בדבריו "כי יד..." מובן, שרש"י סומך על כך
44 שהדבר יובן על ידי דיוק בדברים, ודי בדיוק של הלומד
45 את המקרא עצמו, בן חמש. כלומר, כל השאלות שהוזכרו
46 לעיל על ביאור מלים אלו מהוות גם "מפתח" להבנת
47 מטרתו של משה, לפי פירוש רש"י, באומרו "כי יד על כס
48 יי-ה...".
49 לפי פירוש רש"י, קיים משה בדבריו "כי יד..." את
50 ציווי הקדוש-ברוך-הוא כאן "ושים"³⁴ באזני יהושע³⁵.

מביא הוכחה מתהלים. והדרא קושיין לדוכתי.

(26) משא"כ אם ה' אומר זה לדור שנכנסו לארץ וע"י יהושע ובסוף ימיו (שם לא עכשיו אימתי) – בס"פ תצא.

(27) רשב"ם וספורנו כאן.

(28) גם לגירסת דפוס ראשון – שאין תיבת "כאן" – הרי עשה – הוא ל' עבר.

(29) רשב"ם פסוק טו. ולפי הספורנו שם – רק בנוגע להעתיד.

(30) ונוסף לזה: לפי פירש"י, "ויקרא" קאי על שמו של מזבח ולא על משה (ראה לקמן סעיף ז').

(31) ראה עד"ו וילך: ויאמר ה' הנך שוכב... ועתה כתבו לכם את השירה... אשר נשבעתי (לא, טזכא); ויכתוב משה את השירה גו' (שם, כב); ויצו (ומפרש רש"י – הקב"ה) את יהושע גו' (שם, כג).

(32) ראה לעיל ע' 61 ובתו"א הנסמן שם הערה 9.

(33) גם יש לומר: מכיון שלפי פירוש רש"י "ויקרא" קאי על שמו של מזבח ולא על משה (כדלהלן שם), לכן מפרש "ויאמר – משה".

(34) בוא"ו המוסיף על "כתוב" – באותו זמן.

(35) כ"ה גם בספורנו פסוק יד. אלא שבספורנו (שם, טו) מפרש, שאמירתו "כי יד גו'" הוא טעם על קריאתו "ה' נסי" ואזיל לשיטתי (שם, יד) שגם "ויבן גו' ויקרא גו'" הוא קיום ציווי זה, משא"כ לפירש"י.

1 ובהתאם לכך יובנו כל הקשיים דלעיל, כפי שיוסבר להלן
2 בסעיפים י' ואילך.

ז.

שמו של המזבח מעורר להכריז "ה' נסי"

3 לפי זה יובנו דברי רש"י על פסוק קודם "ויבן משה
4 מזבח ויקרא שמו ה' נסי":

5 על "ויקרא שמו" מפרש רש"י "של מזבח". ועל "ה'
6 נסי" – הקדוש-ברוך-הוא עשה לנו כאן נס. לא שהמזבח
7 קרוי ה', אלא המזכיר שמו של מזבח זוכר את הנס שעשה
8 המקום, ה' הוא נס שלנו".

9 במבט ראשון נראה, שבפירושו "של מזבח" מתכוון
10 רש"י לומר, שב"שמו" אין הכוונה לשמו של הקדוש-
11 ברוך-הוא³⁶, אלא לשמו של המזבח³⁷. ובפירושו
12 "והקדוש-ברוך-הוא עשה... לא שהמזבח קרוי ה'..." הוא
13 מתכוון לומר, ש"ה' נסי"³⁸ לא היה השם שקרא משה
14 למזבח, אלא השם שנתן לו משה ביטא³⁹ את המשמעות
15 של "ה' נסי"⁴⁰.

16 אך לפי זה אינו מובן: (א) מדוע מצטט רש"י גם את
17 המלה "ויקרא..." , כאשר הוא מפרש רק את "שמו"⁴¹ (ב)
18 מהי כוונתו בהסברו "אלא מזכיר שמו..." – הרי כאן צריך
19 היה להופיע ההסבר: "לא שהמזבח קרוי ה' אלא שנקרא
20 על שם הנס..."⁴²?

21 ההסבר לכך הוא: בפירושו "של מזבח" על "ויקרא
22 שמו", מתכוון רש"י לחדש: (א) המלה "ויקרא" אינה
23 מתייחסת למשה⁴³, אלא ל"שמו" (של מזבח), כלומר, שמו

(36) כבספורנו כאן.

(37) רא"ם כאן.

(38) מה שאין רש"י מעתיק גם תיבת "נסי" – י"ל כי עיקר הקושיא באם
נפרש שהמזבח קרוי כן – הוא בתיבת ה', שהיא באה כאן בנפרד (משא"כ
ב"אליעזר" וכו') והיא שמו של הקב"ה, ולא מתיבת "נסי". וראה לקמן
הערה 45.

(39) ובדוגמת שם אליעזר, שמורה על הענין ד"אלקי אבי בעזרי" (יתרו יח,
ד). וראה רשב"ם כאן. רמב"ן וישלח לג, כ.

(40) וע"ד פרש"י וישלח שם.

(41) וגם: בכדי לשלול את פ' הספורנו, ה' מספיק במה שיפרש זה בדרך
אגב בפירושו ד"ה "ה' נסי", וכבפ' וישלח שם – שגם שם אפשר לפרש כפי'
הספורנו "קרא לו בתפלתו את האל יתברך כו", ובכ"ז, אין רש"י שולל ביאור
זה בדיבור בפ"ע – לו – להמזבח", ורק מפרש זה בחדא מחתא עם הענין
שלאחריו וכותב "לא שהמזבח קרוי כו' קרא שם המזבח על שם הנס".
(42) וכבפירושו לפ' וישלח שם.

נוסף לזה: מאריכות לשון רש"י "זוכר את הנס שעשה המקום, ה' הוא
נס שלנו" משמע, ששמו של המזבח אינו מורה על הענין ד"ה' נסי" (כמו שם
אליעזר, שפירושו: "אלקי אבי בעזרי"), כ"א שמורה על "הנס (בה' ידיעה)
שעשה המקום" – הנס שעשה במלחמת עמלק, ומוזה באים ל"ה' הוא נס

של המזבח – הוא אשר "ויקרא", ש"ה' נסי", ואת זאת
מסביר רש"י אחר כך: "המזכיר שמו של מזבח" היה נזכר
ואומר "ה' הוא נס שלנו". ולכן (ב): "לא שהמזבח קרוי
ה'" – אין הכוונה שהמזבח נקרא בשם מסויים אשר שם
זה מזכיר ש"ה' נסי"⁴⁴, אלא "המזכיר שמו של המזבח זוכר
הנס": הזכרת שם המזבח הזכירה את הנס ועוררה להכריז
ה' נסי"⁴⁵.

ולכאורה, המשמעות הפשוטה של "ויקרא שמו ה' נסי"
היא, שמשה קרא למזבח בשם שמבטא את "ה' נסי".
ומדוע אין רש"י מסביר כך את הפשט, אלא מבאר שהמלה
"ויקרא" קשורה למלה "שמו" ושהזכרת שם המזבח
עוררה לכך ש"ה' נסי".

ולפי האמור לעיל, בסעיף ו', מובן: אם נסביר כאן,
שמשה קרא למזבח בשם המבטא "ה' נסי", יתעורר קושי:
משה נצטווה "ושים באזני יהושע", והיה צריך לקיים זאת
מיד⁴⁶. כיצד ייתכן שהוא עסק בנתינת שם למזבח לפני
קיום הציווי "ושים..." – על ידי אמירתו "כי יד..."?
והתורה אף מדגישה זאת ומספרת, שמיד לאחר הציווי
"ושים..." , לא זו בלבד שמשה בנה מזבח, אלא אף "ויקרא
שמו..." . לכן מפרש רש"י שהמלה "ויקרא" אינה מתייחסת
למשה, אלא לשמו של המזבח, כדלעיל.

ח.

קריאת שם המזבח - הודיה לה'

אך לאמיתו של דבר הסבר זה אינו כה "חלק", מפני
כמה סיבות⁴⁷, ומהן:

שלנו". ואינו מובן: והרי מפשטות ל' הכתוב "ויקרא שמו ה' נסי" משמע
(שהוא ע"ד וישלח שם) ששמו של המזבח מורה ל"ה' נסי"?

(43) ומה שכתב וישלח שם מפרש "וכן מצינו במשה.. קרא שם המזבח"
– כי בפרשת וישלח לא נחית לפרש את הכתוב שבפ' בשלח (שלא"ח ז), ורק
להביא דוגמא ו"חבר" לפירושו בוישלח "לא שהמזבח קרוי אלקי ישראל כו".
ולכן קיצר בל'. ומש"כ "מצינו במשה" היינו – בפעולת ומאורעות משה. אלא
שתיבת "קרא" – דוחק ליישבה (ראה להלן סעיף ח).

(44) ומה שרש"י כותב "לא שהמזבח קרוי ה'" (ולא "ה' נסי") – ראה להלן
הערה 45.

(45) ועפ"י יובן מה שבתחלת פירושו כותב "הקב"ה עשה לנו* נס" –
דלכאורה מיותר – כי זה בא בהמשך לפירושו "ויקרא שמו של מזבח", ולכן
בתחלת הענין מפרש הוא את הדבר הראשון שה' המזבח מקרא, והוא:
"הקב"ה עשה לנו נס" – עשיית הנס של הקב"ה (אבל לא שהו' עצמו הוא נס
שלנו (ראה לעיל הערה 42). והוזה ג"כ מ"ש מיד "לא שהמזבח קרוי ה' (ולא
ה' נסי") אלא המזכיר כו", והיינו ששמו של המזבח הזכיר רק המאורע של
הנס, ולא שהו' נסי. ורק בסיום פירושו (לאחריו כתבו "זוכר את הנס שעשה
המקום") מוסיף "ה' הוא נס שלנו" – בכדי לפרש את הכתוב "ה' נסי"*.
(46) ראה רש"י יתרו יט, יד.

(47) ראה ג"כ לעיל הערה 43.

(* כ"ה בדפוס ראשון. ובדפוס הדפוסים: "עשה לנו כאן נס". וי"ז שכונת רש"י (לפי נוסחא זו) הוא לתוספת הדגשה, שהדבר הראשון שהקריא המזבח הוא עשיית הנס שבמלחמת
עמלק, ולא "נסי" בכלל.

(** עפ"י יומתת גם מה שדוקא בסיום פירושו כותב רש"י "ה' הוא נס שלנו" (משא"כ לפנ"ו כותב: הקב"ה המקום) – כי רק שם קאי אלשון הכתוב.

1 שאלה זו – כיצד עסק משה בענינים אחרים לפני קיום
 2 הציווי "ושים..." על ידי אמירת "כי יד..." – אינה רק לגבי
 3 "ויקרא שמו", אלא גם מדוע "ויבן משה מזבח" אז, לפני
 4 קיום הציווי?
 5 לכן הכרחי לומר, שכיון שבניית המזבח מהווה הודיה
 6 ושבח על הנצחון במלחמת עמלק ועל הבשורה הטובה
 7 "מחה אמתה..."⁴⁸, לכן בנה משה את המזבח מיד, כדי
 8 להודות לה' מיד,
 9 ומשום כך, אפשר להסביר שב"ויקרא שמו" הכוונה
 10 היא למשה. ואין לשאול: כיצד ייתכן שמשה העניק שם
 11 למזבח לפני קיימו את ציווי ה', שהרי קביעת שם של
 12 הודיה היא חלק מההודיה. אם כך, מדוע אין רש"י מסביר
 13 שב"ויקרא שמו" הכוונה היא למשה?

14 ההסבר לכך הוא, ואף בלי הקושי הנ"ל נכון הוא:

15 בכל מקום שכתוב "ויקרא שמו" או "ותקרא"
 16 וכדומה⁴⁹, הכוונה היא לקריאת הדבר בשם ובמלים
 17 המופיעים בפסוק לאחר המלה "שמו", ולא שהדבר נקרא
 18 בשם אחר המביע את הענין שבפסוק⁵⁰. וכיון שבפסוקנו
 19 אי אפשר להסביר שמשה קרא למזבח בשם ה' נסי",
 20 שהרי לא ייתכן שהמזבח ייקרא בשם ה',

21 לכן מסביר רש"י שב"ויקרא" אין הכוונה למשה, אלא
 22 ל"שמו של מזבח", ששם המזבח, אשר משה קבע כחלק
 23 מההודיה לה', כדלעיל, עורר לזכירת הנס ולקריאה ה'
 24 נסי".

ט.

"כי יד..." - קיום הציווי "ושים באזני יהושע"

25 במלים "ושים באזני יהושע" – לא לומר אלא לשים
 26 באזניו של יהושע – הכוונה היא, שהדברים שיכתוב משה
 27 "וזכרון בספר" יהיו באופן של "ושים באזניו" יהושע", עד
 28 שיהושע יבין שעליו להורות לישראל "לשלם לו את
 29 גמולו"⁵². ואת זאת קיים משה על ידי דבריו "כי יד...":

30 כאשר שמע יהושע, שהקדוש-ברוך-הוא נשבע בכסאו
 31 (א) שתהיה לו מלחמה תמידית ואיבה עם עמלק, (ב) שכל
 32 עוד לא יימחה שמו של עמלק כולו הרי "אין שמו שלם
 33 ואין כסאו שלם", מובן, שהדבר עורר את יהושע, למרות

(48) בכ"מ מצינו שכשאייר נס, חסד ה' ואפילו רק נתבשרו בשו"ט – הי' בונים מזבח. ופשטות הכתובים ופרש"י משמע שיש חיוב בזה ועונש אם מאחרין (ראה וישלח לה, ג. לה, א. ויצא כח, כב (ע"פ פשטות פירש"י וישלח לה, א). לך יב, ז. וראה ג"כ נח ח, כ. ועוד).
 (49) כמו בראשית ד, כה. כו, ה, ג. כט. נח יא, יט. ועוד.
 (50) משא"כ בפ' וישלח לג, שם: ויקרא לו (ולא שמו). וק"ל.
 (51) ראה פרש"י ר"פ ויגש.

34 שלא שמע על כך ציווי מפורש, להורות לבני ישראל
 35 "לשלם לו את גמולו".

36 ולכן אין רש"י יכול להסביר "כשתהיה יד וחזק על
 37 כסא י"ה שזהו כסא מלכי ישראל אז תהיה...", למרות
 38 שלפי פירוש זה מובן יותר הניסוח "יד על כס", כי לפי
 39 זה, אין המלים "יד על כס" קשורות ל"שים באזני יהושע",
 40 כיון ש"תהיה יד וחזק..." הוא סיפור בלבד. ובמיוחד,
 41 כאשר בתקופת יהושע עדיין לא היה "כסא מלכי ישראל",
 42 שהרי המלך הראשון היה שאול. וכיון שלפי פירוש רש"י
 43 משה קיים על ידי אמירת "על יד..." את הציווי "ושים
 44 באזני יהושע", הוא מוכרח להסביר את הפירוש השני
 45 האפשרי: "ידו של הקדוש-ברוך-הוא הורמה לישבע
 46 בכסאו".

י.

מחייבת עמלק לחלוטין - הכרחית

47 אך כיון שהמשמעות של "ושים באזני יהושע" היא:
 48 הכנס זאת לתודעתו, צריך היה משה להוכיח את הנחיצות
 49 ואת ההכרח ב"לשלם לו את גמולו". ולכן מדגיש רש"י,
 50 באמירתו של משה, את המלים "עד שימחה שמו של עמלק
 51 כולו", כי ללא הדגשה זו חסר ההסבר להכרח "לשלם לו
 52 את גמולו":

53 אמנם "בא עמלק להזדווג לישראל קודם לכל
 54 האומות"⁵², ובכך הוא הראה את הדרך לכל האומות לפגוע
 55 בישראל⁵³, כי כאשר יצאו בני ישראל ממצרים, נפלו על
 56 כל האומות "אימתה ופחד", עד שהם "נמוגו" ו"ידמו
 57 כאבן"⁵⁴, ומתן האפשרות להילחם בישראל הוא רק על ידי
 58 "ויבא עמלק וילחם עם ישראל",

59 אך לאחר "ויחלוש יהושע את עמלק ואת עמו לפי
 60 חרב", הרגו את כל גבוריהם⁵⁵, וכולם הבינו שבני ישראל
 61 יכולים, ובאופן של קל-וחומר, להרוג את החלשים⁵⁶, ראו
 62 כולם שוב את כוחם של ישראל, והתבטל הפגם של "ויבוא
 63 עמלק וילחם" – ומדוע מוכרחים למחות את עמלק?

64 ולכן מסביר רש"י, ש"עד שימחה שמו של עמלק כולו",
 65 שכל עוד נשאר ממנו משהו, אפילו שמו – "אין שמו" (של
 66 הקדוש-ברוך-הוא) שלם" ואין כסאו שלם", וכיון שכך
 67 צריך למחוק את עמלק לחלוטין.

(52) רש"י פרשתנו יז, יד.

(53) רש"י תצא כה, יח.

(54) פרשתנו טו, טו-טז.

(55) פרשתנו יז, יג. פרש"י שם.

(56) ראה רש"י שם: מכאן כו.

(57) ולכן גם בעמלק – "שמו".

יא.

איבה תמידית לעמלק

1 לפי זה מובן מדוע מוסיף רש"י את המלה "ואיבה":
2 מובן בפשטות, שהקדוש-ברוך-הוא הורה למשה ו"שים
3 באזני יהושע" (ולא "אמור ליהושע" וכדומה), כדי
4 שהציווי של יהושע לבני ישראל אחר כך לא יאמר מתוך
5 קבלת עול בלבד, אלא מתוך "שימה" 58 דוקא באזניו –
6 בחיות ובהתעוררות 59.

7 וצריך להבין: אמנם, יהושע ידע עד כמה חשובה
8 המלחמה בעמלק, עד שהקדוש-ברוך-הוא נשבע "שיהיה
9 לו מלחמה בעמלק עולמית" וש"אין שמו שלם ואין כסאו
10 שלם עד שימחה שמו של עמלק כולו", כפי שהוסבר לעיל.

11 אך כיון שלמעשה התרחשה המלחמה נגד עמלק
12 במועד מאוחר הרבה יותר – בזמנו של שאול - ויהושע,
13 מפני שהוא "מכניס את ישראל לארץ", רק ציווה על
14 ישראל שהם יקיימו זאת אחר כך, איזו התלהבות אפשרית
15 בציווי על פעולה שתתבצע לאחר זמן רב – מספר דורות
16 מאוחר יותר?

17 לכן מוסיף רש"י את המלה "ואיבה", המצביעה על
18 שנה תמידית, שאינה קשורה לפעולתו של השנוא,
19 וכאשר היא מתבטלת, גם האיבה בטלה. אלא, כנאמר 60
20 "ואיבה אשית בינך ובין..." –

21 שהמלחמה לה' בעמלק בזמנו של שאול נבעה מאיבתו
22 של הקדוש-ברוך-הוא, כביכול, לעמלק, וכיון שהאיבה
23 היתה כבר לפני כן, יוצא, שגם כאשר צריך היה יהושע
24 להורות לבני ישראל "לשלם לו את גמולו" אחר כך, נבע
25 הציווי מדבר שהיה בתוקף בתקופת יהושע – איבתו של
26 הקדוש-ברוך-הוא לעמלק, שעליה נשבע "שתהיה לו
27 (מלחמה ו)איבה בעמלק עולמית.

יב.

על ידי מחיית עמלק - "השם שלם והכסא שלם"
28 ההסבר לתוספת של רש"י "וכשימחה שמו יהיה השם
29 שלם והכסא שלם", וההוכחה לכך "שנאמר...", הוא:

כיון שמהביטוי "כס י"ה" שבפסוקנו רואים רק, שכל
עוד לא נמחה שמו של עמלק "אין שמו שלם ואין כסאו
שלם", אך אין הכרחי ללמוד מכך, ובמיוחד לאחר שכבר אין
הדבר שלם, שמחית שמו של עמלק מספיקה כדי להביא
שלמות לענינים אלו, לכן מביא רש"י הוכחה – "שנאמר...",
שהענין של "אבד זכרם" גורם להיות "השם שלם" ו"כסאו
שלם", כפי שאומר רש"י לפני כן 61 "כשהקדוש-ברוך-הוא
מתנקם ברשעים שמו מתגדל ומתכבד".

לפי זה מובן מדוע אמר משה רבינו לפני כן 62,
ש"לעתיד לבוא" תהיה "כל המלוכה" שייכת לקדוש-ברוך-
הוא, וקשורה ל"כסא של מעלה", עקב שומעו את
השבועה, וש"מדור דור" "מלחמה לה' בעמלק",
ושב"הכסא (והשם) אינו שלם" הכוונה היא "לעתיד
לבוא", עם סיום המלחמה בעמלק, ורש"י מוסיף ומבאר
"וכשימחה שמו יהיה השם שלם והכסא שלם" – כי על
ידי כך נוסף הסבר על הפסוק "ה' ימלוך לעולם ועד".

יג.

עמלק - הפרדה בין מוחין למדות

ו"יינה של תורה", אשר בפירוש רש"י על התורה:
מוסבר בתורת החסידות 63, לגבי קליפת עמלק, ולגבי
הקשר שבין קליפת עמלק לבין "אין שמו שלם":
עמלק הוא מלשון "ומלק את ראשו ממול ערפו" 64,
ובעבודה הרוחנית הכוונה היא, שעמלק "חותך" ואינו
מאפשר להבנה השכלית שבמוח לרדת לרגש ולהתפעלות
הלב 65.

וזהו ההסבר בפנימיות הענינים לכך, שנאמר על עמלק
אשר קרך", הוא גרם לקרירות אצל כל אומות העולם,
שלא יחששו מפני ישראל – למרות שלפני כן הן פחדו
מישראל עקב הנסים והנפלאות שהיו ביציאת מצרים
ובקריעת ים-סוף: שבע האומות, שמייצגות את כל האומות,
הן במהותן שבע המדות הרעות, ועמלק, שאינו מאפשר
להשגה השכלית שבמוח להשפיע על המדות ועל הרגשות
שבלב, גרם על ידי כך שהמדות שבלב לא יושפעו ממהבנה
השכלית של גדלות ועוצמת הקדוש-ברוך-הוא וישראל 66.

(58) ראה פרש"י ר"פ משפטים.

(59) ואף שקיום המצות צ"ל בקב"ע שלמעלה מהשכל – ובפרט הענין
דמחית עמלק (ראה תו"א פה, א ואילך. ובכ"מ. ובארוכה לקו"ש ח"ג פ' זכור)
– בכ"ז הרי ידוע שגם קיום ה"חוקים" שלמעלה מהשכל, צריך להיות
בפנימיות ובחיות וכו' (ראה לקו"ש [המתורגם] ח"ג ע' 151). ולהעיר
מבמדב"ר פ"ט, ג. ו. תנחומא חקת ר'.

(60) בראשית ג, טו.

(61) בפרשתנו – יד, ד.

(62) פרש"י בפרשתנו טו, יז.

(63) בכל הבא להלן ראה תו"א פה, א ואילך. דרמ"צ איסור ג"ה ומצות

זכירת מעשה עמלק. דרושים לפ' זכור.

(64) ויקרא ה, ח.

(65) וזהו גם הטעם מה ש"חתך ראשי גבוריו" – חיתוך הראש מהגוף –
מדה כנגד מדה.

(66) ועפ"י מוכנת התועלת שע"י מחיית עמלק

[דלכאורה: מכיון שזה שעמלק "צננך והפשירך מרתחתך" הוא (לא מפני
שהראה את החלישות דישאל, שהרי אדרבה – כאשר "יחלוש יהושע את
עמלק גר' לפי חרב" ראו כולם את גבורתם של ישראל, וכנ"ל סעיף י"ד, כ"א)

1 וזהו הקשר בין "אין שמו שלם" לבין קליפת עמלק:
2 האותיות "י-ה" משם ה' מביעות את ענין המוחין,
3 והאותיות "ו-ה" – את ענין המדות. כאשר עמלק גורם
4 להפרדה בין המוחין לבין המדות, אין דרגת י-ה מאירה
5 בדרגת ו-ה, ואז "אין שמו שלם".

יד.

"ואיבה" - לנחש ולעמלק

6 לכך, שעמלק גרם להפרדה בין י-ה ל-ו-ה, רומז רש"י
7 בהוספת המלה "ואיבה":
8 על הפסוק⁵⁹ "ואיבה אשית בינך ובין האשה ובין זרעך
9 ובין זרעה", אומר אדמו"ר ה"צמח צדק" בספרו "אור
10 התורה"⁶⁷, ש"ואיבה" הם ראשי תיבות של "ואתחנן אל י'
11 בעת ההיא". וההסבר לכך, לפי המובן מאור התורה, הוא:
12 ואתחנן – בגימטריא תקט"ו⁶⁸. האותיות ת"ק מצביעות
13 על בחינת המדות (ולכן העולמות, שמתהווים מהמדות –
14 שבעת ימי הבנין – קשורים למספר ת"ק⁶⁹), והאותיות ט"ו
15 (בגימטריא י-ה) מצביעות על ענין המוחין, והמשמעות של
16 (ואתחנן בגימטריא) תקט"ו היא חיבור המוחין והמדות –
17 ת"ק וט"ו במלה אחת⁷⁰.

18 וזהו הקשר בין "ואיבה" שאמר הקדוש-ברוך-הוא
19 לנחש, לבין "ואתחנן": כיון שעמלק, שהוא "משורש
20 נחש"⁷¹, גרם לכך שלא יהיה "שמו שלם" – הפרדה בין
21 י-ה לבין ו-ה, להיפך מ"ואתחנן בגימטריא תקט"ו", לכן
22 נגרם – "ואיבה אשית..." לנחש ולעמלק שמשרשו,
23 שיקויים הענין של "מחה אמחה את זכר עמלק", ועל ידי
24 כך יהיה שוב "ואתחנן בגימטריא תקט"ו" – חיבור בין
25 י-ה לבין ו-ה – "השם שלם".

26 ולכן, בנוסף לאמור לעיל בסעיף י"א, מתבטא רש"י
27 במלה "ואיבה", ולא במלה שנאה וכדומה, למרות שהמלה

28 "איבה" מופיעה פעמים ספורות בלבד בתנ"ך – כדי לרמוז
29 לענין שהוסבר לעיל.

טו.

שלמות נעלית ב"השם שלם והכסא שלם"

30 ענין נוסף מ"ינה של תורה" נמצא בפירוש רש"י זה:
31 מוסבר בתורת החסידות, שכוחו של עמלק למנוע את
32 השפעת ההשגה השכלית שבמוח על המדות שבלב, נובע
33 מתוקף הקליפה שאינו על-פי שכל. מכך מובן, שהכוח
34 להמשכת המוחין במדות לאחר שכבר היה "ויבא עמלק",
35 אינו נובע מהשכל כשלעצמו – שהרי עמלק יכול להתנגד
36 לשכל – אלא מכך שיש ביהודי תוקף עצמי השובר את
37 קליפת עמלק, אשר מפרידה בין המוחין למדות.
38 ולפי זה יש לבאר, שבמלים "וכשימחה שמו יהיה השם
39 שלם והכסא שלם" מתכוון רש"י לומר, שעל ידי מחיית
40 שמו של עמלק, לא זו בלבד שיוסר הפגם בשלמות, שנגרם
41 בגלל עמלק, אלא גם תיתוסף שלמות נעלית יותר, כביכול,
42 בשמו ובכסאו של הקדוש-ברוך-הוא.

טז.

"האויב תמו חרבות לנצח"

43 לענין השלמות שתיתוסף על ידי מחיית עמלק, רומז
44 רש"י בכך, שבציטוט ההוכחה מתהלים – שעל ידי "אבד
45 זכרם" יהיה "והוי'... כסאו", השם שלם והכסא שלם – הוא
46 מדגיש "האויב תמו חרבות לנצח", זהו עמלק שכתוב בו
47 ועברתו שמרה נצח:
48 כיון שעברת עמלק היא "נצח", בתוקף הנצחון שאינו
49 לפי השכל, מובן, שעל ידי מחיית שמו של עמלק – אשר
50 ישראל גורמים לכך על ידי עבודתם בזמן הגלות באופן
51 של תוקף הנצחון שמעל השכל⁷² – נגרמת שלמות בשמו
52 ובכסאו של הקדוש-ברוך-הוא – עצמיות שמעל לגילויים,
53 פנימיות ועצמיות אין סוף ברוך הוא⁷³.

(משיחות ש"פ בשלח תשכ"ה)

מ"ט"ו", כי ת"ק הוא בחי' מדות דארץ (שלמעלה מ"ה). והמובא בפנים הוא
עפ"ש"כ באוה"ת בראשית שם (וראה גם לקו"ת שם).

(71) ראה רע"מ בוח"ג קדר, סע"ב ובנוצצי אורות שם.

(72) ראה עד"ז דרמ"צ יד, א. עיי"ש.

(73) ראה ההמשך דיום ההילולא (ד"ה באתי לגני) פ"א ואילך וס"פ
עשרים, שע"י הנצח גורמים המשכת אוצר העליון שהוא גילוי פנימי ועצמות
א"ס ב"ה.

דוגמת ה"בן בליעל" ש"אעפ"י שנכוה והקרה אותה בפני אחרים – מה יועיל
מה שימחו אותו לגמרי מכיון שכבר פעל בהם הקרירות?]

כי כאשר תתבטל קליפת עמלק, יהיו שאר האומות כמו שהם מצד עצמם.

(67) בראשית מז, ב (ממגלה עמוקות סי' רח).

(68) ראה דעת זקנים מבעה"ת עה"פ.

(69) ראה חגיגה יג, א. וראה לקו"ת אמור לד, א.

(70) בד"ה ואתחנן שבאוה"ת (ע' קיג ואילך) מבואר ש"ת"ק" הוא למעלה

יום ראשון ז' שבט

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 52, פרק כא והנה... עד עמ' כז, שבלב.

משורשו - מדוע, איפוא, אנו קוראים לו בשם "דיבור"? הדברים יוסברו להלן, שישנן שתי תכונות בדיבור: א) הכוח לגלות לזולת מה שמוסתר במחשבתו של המדבר, ב) עובדת היפרדותו משורשו. ורק בגלל תכונתו הראשונה - לגלות לזולת את המוסתר במחשבתו של המדבר - הוא נקרא למעלה בשם "דיבור" - גילוי של האור האלקי לעולמות ולנבראים. וְלֹא נִקְרָא דְּבִירוֹ וְתַכְרֵךְ בְּשֵׁם "דְּבִירוֹ" רק על דרך מְשָׁל, כְּמוֹ שְׂדִיבּוֹר הַתַּחְתּוֹן שְׂבִאדָם הוא מְנַלָּה לְשׁוּמְעִים מֵה שְׁחִירָה צָפוֹן וְנַעֲלָם בְּמַחְשְׁבָתוֹ, כִּי לְמַעְלָה בְּאִי־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא, יֵצִיאֵת הָאֹר וְהַחַיּוֹת מִמֶּנּוּ וְתַכְרֵךְ מִתְחַלְלֵם אֶל הַגִּילּוּי - בתחילה היו האור והחיות בהעלם, ועתה הם בהתגלות, לְבִרָא עוֹלָמוֹת וְלַחַיּוֹתָם, - לפני שֶׁהָאֹר וְהַחַיּוֹת "היו בהתגלות לא היו עולמות בנמצא, רק אחרי התגלות הָאֹר וְהַחַיּוֹת", נבראים ומתקיימים עולמות - הרי, התגלות זו נִקְרָא בְּשֵׁם "דְּבִירוֹ". - שכן, גם למעלה יש בכך משום התגלות לזולת, כלומר, שיהיו עולמות ונבראים המרגישים עצמם כמו זולת, כדבר נוסף. וְהֵן הֵן עֲשֶׂרָה מַאֲמָרוֹת - הכתובים בתורה, שִׁבְעֵהּ - ועל ידן, נִבְרָא הָעוֹלָם⁵, - עשרה המאמרות מהווים התגלות האור והחיות האלקית, לברוא עולמות ונבראים. עיין "שער היחוד והאמונה" סוף פרק ד. וְכֵן - גם ב"דיבור" אחר שאינו כדי לברוא עולמות ולהחיות, כלומר - שְׂאֵר כָּל הַתּוֹרָה נִבְיָאִים וְכַתּוּבִים - שבנוסף לעשרה מאמרות, נקראים בשם "דיבור" שכן, הם הרי התגלו, שִׁבְעֵהּ הַנִּבְיָאִים בְּמַרְאֵה נְבוֹאָתָם. - יש בהם משום התגלות האור האלקי לנביאים. ומחמת ענין ה"התגלות", קוראים להם בשם "דיבור", כמו שזה בכל דיבור למטה. אך, ענין הפירוד שקיים בדיבורו של האדם - אינו בנמצא בדיבור שלמעלה. וְהִירָא דְּבִירוֹ וּמִתְחַלְלֵם בְּכִיכּוֹל מִיְחֻדּוֹת עֲמוֹ בְּתַכְלִית תִּיחּוּד, דְּרֵךְ מְשָׁל, כְּמוֹ דְּבִירוֹ וּמִתְחַלְלֵם שֶׁל אָדָם - לפני שהוא חושב ומדבר אותם בפועל, בְּעוֹדָן בְּכַח תַּכְתּוּם וְשִׁבְלָם, או בְּתַשׁוּקָה וְתַמְנָה שֶׁבְּלָב, כִּדָם - לפני, שְׁעֻלָּתָה מְחַלֵּב לְמַח לְתַרְהַר כִּה בְּכַתִּינָה אוֹתִיזוֹת, - באותיות

1 פֶּרֶק כָּא. וְהֵנָּה, מִדַּת תַּכְרֵךְ־הוּא שְׂלֵא כְּמַדַּת בְּשֵׁר וְדָם; 2 - שונה לגמרי ה"מושג" כפי שהוא מתבטא באדם, מאותו "מושג" 3 עצמו כפי שמתמששים בו ביחס להקב"ה: שְׂבִאדָם בְּשִׁבְדָּר דְּבִירוֹ, 4 הִירָא הַכֵּל הַדְּבִירוֹ שְׂבִיפּוֹ - בשעה שהוא מדבר, הוא מְרַגֵּשׁ, וְנִרְאָה 5 דְּבִירָא בְּפָנֵי עֲצָמוֹ מְבִדָּל 6 מְשִׁרְשׁוֹ, - של הדיבור, שִׁנָּה 7 עֲשֶׂר בְּחִינּוֹת הַנֶּפֶשׁ עֲצָמָה. 1 - כלומר "שכל" ו"מדות", 2 9 שכפי שהוסבר בפרק הקודם 10 הם שורש הדיבור; ומאחר 11 שהדיבור מובדל משורשו, 12 הוא יכול להיראות 13 כ"מציאות" (כדבר). לעצמו, 7 14 למרות שכשהוא נמצא 15 בשורשו, הוא בטל לגמרי 16 ואין לו שום ערך. כך הדבר 17 ביחס לדיבורו של האדם. 18 אֲבָל תַּכְרֵךְ־הוּא שְׂבִאדָם 19 אֵין דְּבִירוֹ מְבִדָּל מִמֶּנּוּ 20 וְתַכְרֵךְ חֵם וְשִׁלּוֹם, כִּי אֵין 21 דְּבִיר חוּץ מִמֶּנּוּ, וְלִית אֲתֵר 22 פָּנֵי מְנִיחָה, - אין שום 23 מקום (או מדריגה) שהוא 24 פנוי ממנו, מהקב"ה. הרי, 25 בכל מקום בו קיים דיבורו 26 של הקב"ה, באותו מקום 27 עצמו נמצא הקב"ה, והדיבור 28 נמצא תמיד בתוך שורשו. וְלֵכֵן אֵין דְּבִירוֹ וְתַכְרֵךְ בְּדִבְרוֹנּוֹ חֵם 29 וְשִׁלּוֹם - "דיבור" האדם, בשעת דיבורו, נפרד משורשו ונראה 30 כ"מציאות" לעצמו, גם בעיני האדם המדבר. אך, דיבורו של הקב"ה 31 בטל תמיד לשורשו. [כְּמוֹ - שמוכן הדבר, שְׂאֵין מִתְחַשְׁבָּתוֹ - של 32 הקב"ה, בְּמַחְשְׁבָתוֹ, בְּרַכְתִּיב: "כִּי לֹא מִתְחַשְׁבּוֹתִי 33 מִתְחַשְׁבוֹתֵיכֶם", וְכַתִּיב: "כֵּן נִכְחוּ דְרָכֵי מִדְרָכֵיכֶם וְגו'"] - 34 והפסוק מסיים: "ומחשבותי ממחשבותיכם". הרי, כשם שאנו מוצאים 35 שמחשבתו של הקב"ה היא סוג מחשבה אחר לגמרי כך אנו גם 36 מבינים, שדיבורו של הקב"ה שונה לגמרי מהדיבור שלנו. אלא, אם 37 כך הדבר שדיבורו של הקב"ה אינו נפרד ממנו, מדוע קוראים לו 38 "דיבור"? כל ענין שלמעלה שאנו רוצים להבין, אנו משיגים אותו לפי 39 המושגים שלנו, מעצמנו ובשרנו. אנו רואים באדם שהמלים שהוא 40 מדבר - נפרדות ממנו, ולכן הן יכולות להגיע לזולת; שונה הדבר 41 באותיות המחשבה המאחורות עם האדם עצמו, ונעלמות מהזולת. 42 בהתאם לכך אין מושג הדיבור שבאדם נותן לנו תמונה מענין הדיבור 43 כמו שהוא למעלה - מאחר, שלמעלה גם הדיבור אינו מובדל

ליקוטי אמרים

כשם שזה באדם, שלפני
שהוא חושב והוגה את
האותיות בדיבור – הן
מאונחות כליל בשורשן, כך
בדיבור שלמעלה, (גם) אחרי
ההתגלות – המוחשבה
והדיבור כביכול מהקב"ה –
הם מיוחדים בתכלית עם הקב"ה:

שאו היו אותיות המחשבה והדבור הזה הנמשכות
מחמדה ותשוקה זו בכח בלב ומיוחדות שם בתכלית
היחוד בשרשן שהן החכמה ושכל שבמות וחמדה
ותשוקה שכלב.

המחשבה והדבור. הרי

יום שני ח' שבט

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' כז, וככה ממש... עד עמ' כז, ממש.

ירגישו עצמם כ"מציאות", ועלידי עבודתם העצמית יגיעו
להתבטלות לאלקות – לכן על ה"חיות" לעבור צמצומים רבים; וכפי
שיוסבר להלן, במה מתבטאות השפעתם של הצמצומים:
וכל הצמצומים הם בחינת "הסתר פנים", – פנימיות החיות

האלקית – מסתתרת:
להסתיר ולהעלים האור
והחיות הנמשך מדבור
יתברך, שלא יתגלה
בבחינת גילוי רב – שאז
היה זה באופן שלא יוכלו
התחתונים – הנבראים
שבעולמות התחתונים,
לקבל – חיותם, ולכן –
מחמת שה"חיות" עוברת
דרך הצמצומים הרבים, גם
כן נדמה להם – לנבראים,
אור וחיות הדבור של
מקום פרוץ הוא המלכש
בהם פאלו הוא דבר מכלל
מפחותו ועצמותו יתברך,
– מהקב"ה, רק שנמשך
ממנו יתברך כמו דבור
של אדם – נמשך מנפשו.
– ובסופו של דבר נעשה
כדבר נפרד. כך נדמה
לנבראים ה"חיות" האלקית

של הדיבור שלמעלה וזאת יען שה"חיות" של הדיבור שלמעלה,
מגיעה אליהם אחרי צמצומים רבים, ולגבי הנבראים מסתירים
הצמצומים על ה"חיות", ולכן יכול להידמות להם שהדיבור
שלמעלה דומה לדיבורו של האדם. אך לגבי הקדוש-ברוך-הוא,
אין שום צמצום והסתר והעלם מסתיר ומעלים לפניו,
ו"במשכה – העלם, פאורח", – גילוי, לפני הקב"ה. ברחיבי:
"גם חשך לא יחשיך ממך וגו'", – שכן, גם החושך הוא "ממך",
מהקב"ה, ולכן אין החושך מסתיר בפני הקב"ה, כפי המפורט להלן,
שרק דבר חיצוני חור בכוחו להסתיר, אך אין בנמצא שום "יש"

וככה ממש, דרך משל, מיוחדות דבורו ומחשבתו של הקדוש
ברוך-הוא בתכלית היחוד במהותו ועצמותו יתברך, גם אחר
שיצא דבורו יתברך אל הפעל בבריאות העולמות, – הוא
מיוחד אז עם הקב"ה, כמו שהיה מיוחד עמו קדם בריאת
העולמות, ואין שום שוני
כלל לפניו יתברך – בין
לפני הבריאה לבין אחרי
הבריאה, אלא – השני
הוא רק אל – לגבי,
הברואים המקבלים
חיותם מבחינת דבורו
יתברך – השני מתבטא
בפשוטו: בתחילה לא היו
ברואים כלל, ולאחר מכן
נבראו העולמות והם
מקבלים חיותם מהדיבור –
וזאת מתי? – בבחינת
יציאתו בבר – של הדיבור
אל הפעל בבריאות
העולמות שמתלבש בהם
– דיבורו של הקב"ה
מתלבש בעולמות,
להחיותם על ידי
השתלשלות מעלה לעלול
– עלידי ירידתו ממדרגה
עליונה למדרגה תחתית.

המדרגה העליונה נקראת "עילה", כלומר שהיא "סיבה" (גורם)
למדרגה תחתית, הנקראת "עלול" – "מסובב" (תוצאה). וירידת
המדרגות – עלידי ירידת הדיבור ממדרגה למדרגה, בצמצומים
רבים ושונים, – המצמצמים את ה"אור" וה"חיות" האלקית של
הדיבור, עד שיוכלו הברואים לקבל חיותם והתהוותם ממנו –
מדיבורו של הקב"ה, ולא יתכללו במציאות, – שכן, אם ה"חיות"
של הדיבור, לא היתה מתצמצמת כל כך, אלא היתה מאירה
בהתגלות כפי שהיא, היו הנבראים מאבדים את מציאותם לגמרי
לגבי החיות האלקית. ברם, הכוונה העליונה היא הרי, שהנבראים

וה"חיות" האלקית – דבר זה נותן להם מקום להחשיב את עצמם
ל"יש" ול"מציאות" – אך, לגבי הקב"ה אין הצמצומים והעלמות
מסתירים כלל, ממילא "כולא קמי" כלא חשיב ממש" – כל המציאות
של עולמות ונבראים הם ממש אין ואפס; ואין הם "פועלים" שום
שינוי באחדותו ההחלטית
של הקב"ה – הוא יחיד
ומיוחד אחרי שנבראו
העולמות כמו לפני שנבראו.
ביחס למדע שלמדנו שלגבי
הקב"ה אין הצמצום
וההעלם מהווים הסתרה,
ולכן כל העולמות והנבראים הם אין ואפס לגבי הקב"ה, כאילו אינם
במציאות ממש, ורק בנבראים "פועלת" ההסתרה, שיוכלו לקבל את
הבריאה כ"מציאות" – מן הראוי להוסיף סיפור קצר מהמגיד
מקונוץ: לפני הסתלקותו אמר המגיד מקונוץ לבנו: ...אין לי כבר
גוף כלל. תפס הבן בידו ואמר לו: אבא, הריני מרגיש שאכן יש לי
גוף! ענה לו אביו: – מפני שאתה ממשש עם גוף – לכן אתה מרגיש
גוף.. כלומר, לאמיתו של דבר גופו איננו מציאות של גוף כלל, רק
זאת, שמחמת שממששים עם גוף – מרגישים גוף.

המסתיר את עצמו עם עצמו, מאחר שהמוסתר והמסתיר הם אותו
אחד – כמו שרבנו הזקן אומר: **מְשֻׁם שְׁאִין הַצְמָצוּמִים וְהַלְבוּשִׁים**
דְּבַר נִפְרָד מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ חֵם וְשֵׁלֹם, – כמו שלמדנו, שאין שום
דבר שיהיה נפרד באמת מהקב"ה, **אֵלָּא כְּהָרִין קִמְצָא דְּלִבּוּשִׁיהּ**
מִיָּה וּבִיָּה, – כאותו צב
שלבושו צומח ממנו עצמו.
כך גם למעלה, הצמצומים
והלבושים – הם עצמם
אלקות. **כְּמוֹ שִׁבְתוֹבֵי: "כִּי"**
ה' הוּא הָאֱלֹהִים, – שם
הו' רומז על "גילוי" –
התגלות אלקית, ושם אלקים, הוא הכוח האלקי שב"העלם",
להחביא ולהסתיר על אלקות, הרי הם דבר אחד, כלומר: שם אלקים
הוא אלקות באותה מדה כמו שם הו', **וְכְמוֹ שִׁנְתָּפָאָר בְּמָקוֹם**
אַחֲרָי. – ממילא לא שייך ששם אלקים יסתיר על הקב"ה, מאחר
שהוא עצם אחד עם שם הו', שהוא כוח של גילוי, **וְלִכְן קָמִיָּה** –
כְּלָא בְּלָא חֲשִׁיב מְשֻׁם: – לפני הקב"ה, הכל נחשב לכלום ממש.
שכן, מה שאפשר לנבראים להרגיש עצמם כ"מציאות", נובע מכך,
שכלפיהם מהווים הצמצומים והעלמות, הסתרה על ה"אור"

ליקוטי אמרים

יום שלישי ט' שבט

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' כז, פרק כב רק... עד עמ' 54, העליון ב"ה.

ה"קליפות" וה"סטרא אחרא". רק **שְׁהַתוּרָה דְּפִרְה בְּלִשׁוֹן בְּנֵי אָדָם**.
וְנִקְרָא בְּתוּרָה דְּבוּרֵי שְׁל מְקוֹם בְּרוּךְ-הוּא בְּשֵׁם "דְּבוּר" מְשֻׁם
בְּדְבוּרֵי שְׁל אָדָם, – שכאמור, יש בדיבורו של האדם, ענין הפירוד
משורשו, **לְפִי שִׁבְתָּמַת בְּךָ הוּא** – שגם בדיבור שלמעלה ישנו ענין
הפירוד, אלא שאין זה אמור
ביחס שבין הדיבור לגבי
הקב"ה, אלא זה מתבטא כך
רק לגבי הנבראים, כפי
שיוסבר להלן, שזה – **דְּרִיךְ**
יְרִידַת וְהַמְשָׁכַת הַחַיּוֹת –
האלקית, **לְתַתְּחוּנִים**, –
לנבראים התחתונים, הרי
המשכה זו היא **בְּצִמְצוּמִים**
רַבִּים וְעֲצוּמִים, – החיות
האלקית מתמעטת יותר
ויותר ונהיית מוגבלת מאד, על־ידי הצמצומים הרבים, **מִיָּנִים**
מְיֻנִּים שׁוֹנִים, – סוגי צמצומים שונים, וזאת כדי **לְהַבְרִאת מְהֵם**
בְּרִיָּאִים רַבִּים, מִיָּנִים מְיֻנִּים שׁוֹנִים, – השוני שבסוגי הברואים
הרבים, מקורו בצמצומים השונים שבאור חיות האלקית. **וְכָל בְּךָ**
נִבְרָו וְעֲצָמוּ הַצְמָצוּמִים וְהַסְתֵּר פָּנִים הַעֲלִיּוֹנִים, – פנימיות
ה"חיות" שלמעלה, נסתרת לגמרי, **עַד שִׁיּוּכְלוּ לְהַתְּחוּת**
וְלִהְבִּרָת גַּם דְּבָרִים מְמָאִים וְקִלְפוֹת וְסִמְרָא אַחֲרָא, – לו היו
אלה רק צמצומים רבים בלבד, אפילו הרבה מאד צמצומים, כדי
שה"אור" וה"חיות" האלקי יתגלה למטה יותר ויותר, הרי למרות

פֶּרֶק כב. בפרק הקודם הסביר רבנו הזקן שאין דיבורו של הקב"ה דומה
לדיבורו של אדם: כשאדם מוציא דיבור מפיו, נראה הדיבור כדבר לעצמו,
נפרד משורשו, ה"שכל" שבמוח והתשוקה שבלב. אך, ביחס לדיבורו של
הקב"ה לא שייך לומר שהוא נפרד מהקב"ה. כי, הרי לא יתכן דבר שמחוץ
להקב"ה. ולכן, דיבורו של
הקב"ה מאוחד תמיד בשורשו
ובטל אליו. דיבורו של הקב"ה
נקרא גם הוא בשם "דיבור",
בגלל תכונה אחרת שישנה
בדיבור, והיא – לגלות את אשר
בהעלם המחשבה. ענין זה של
גילוי ההעלם – קיים גם בדיבור
שלמעלה. כמו עשרה
המאמרות, שבהם נברא העולם,
הרי הם התגלות ה"אור"
וה"חיות" האלקית לברוא בהם עולמות ונבראים. כך גם שאר הדיבורים
האלקיים שבתורה, נביאים וכתובים, הם ההתגלות לנביאים במחזה ונבואתם.
ואילו ענין הפירוד וה"מציאות" שבדיבור שלמטה – אינו שייך בדיבור
שלמעלה. בפרק הבא, אותו אנו עומדים ללמוד, יסביר רבנו הזקן – התורה
הרי קוראת לדיבורו של הקב"ה בשם "דיבור", ומאחר שדיבורו של האדם
מייצג את ענין הפירוד, לאור העובדה שהוא נפרד משורשו – עלינו, לכן,
לומר שגם בדיבור שלמעלה קיימת תכונה זו. ברם, לא לגבי הקב"ה, כי אם
לגבי הנבראים. כלומר: מהדיבור שלמעלה נוצרים נבראים כאלה
שבהרגשם הם "מציאות" לעצמם ונפרדים מקדושתו של הקב"ה, והם –

1 זאת לא היו נבראים מזה"אור" – דברים טמאים, קליפות וסטרא
 2 אחרא. אלא, עלידי התגבורות הצמצומים, כלומר: עלידי
 3 צמצומים כאלה שה"אור" מוטרד בהם לגמרי – אפשר להיבאר
 4 דברים טמאים וסטרא אחרא, ולקבל – ושהדברים הטמאים יקבלו
 5 חיותם וקיומם מדבר ה'
 6 ורוח פיו ותגבר בהם
 7 פנים וירידת המדרגות. 1
 8 ולכן נקראים – הקליפות, 2
 9 "אלהים אחרים", מפני 3
 10 שניקתם וחיותם – שכן 4
 11 יונקות מהקדושה, כי הרי 5
 12 כל דבר מן ההכרח שיקבל 6
 13 חיותו מהקדושה. ברם, 7
 14 ניקת החיות שלהן אינה 8
 15 מבחינת "פנים" – אינה 9
 16 מפנימיות רצונו של הקב"ה, 10
 17 אלא מבחינת "אחורים" 11
 18 דקדושה; – כלומר: 12
 19 מחיצוניות רצונו של 13
 20 הקב"ה. "פנימיות הרצון" 14
 21 הוא כשרוצים את הדבר
 22 עצמו, והוא רצון של תענוג. ואילו "אחוריים" פירושו, "חיצוניות
 23 הרצון", שאת הדבר עצמו לא רוצים כי אין בו תענוג, אלא רוצים
 24 בו מחמת התועלת שתהיה מכך לגבי דבר אחר שממנו יהיה להם
 25 תענוג – ובלשונו של ה"תניא": "אחורים", – הוא: כְּאֵדָם
 26 הַנּוֹתֵן דָּבָר לְשׁוֹנָאוֹ שֶׁלֹּא בְּרָצוֹנוֹ, – שלא ברצונו הישיר, אלא
 27 הוא נותן לו את הדבר מטעם צדדי, שאז צורת הנתינה היא:
 28 שְׁמִשְׁלִיכוֹ לֹא בְּלֹאֲחֶר בְּתַפּוֹ, בִּי מַחְזִיר פָּנָיו מִשְׁנֵאתוֹ
 29 אוֹתוֹ; – שכן, תנועת ותנודת הגוף מקורן בתנועה כפי שהיא
 30 מתבטאת בנפש; ומאחר שקיימת בנפש שנאה כלפי אותו איש,
 31 והנתינה לו היא שלא מתוך רצון אמיתי, אלא מתוך חיצוניות רצונו

ליקוטי אמרים

חיותם וקיומם מדבר ה' ורוח פיו ית' בהסתר פנים
 וירידת המדרגות ולכן נקרא אלהים אחרים מפני
 שניקתם וחיותם אינה מבחי' פנים אלא מבחי' אחוריים
 דקדושה ופי' אחוריים כאדם הנותן דבר לשונאו שלא
 ברצונו שמשליכו לו כלאחר כתפו כי מחזיר פניו ממנו
 משנאתו אותו כך למעלה בחי' פנים הוא פנימית
 הרצון העליון וחפצו האמיתי אשר חפץ ה' להשפיע
 חיות לכל הקרוב אליו מסטרא דקדושה אבל הם"א
 והטומאה היא תועבת ה' אשר שוא ואינו משפיע לה
 חיות מפנימית הרצון וחפצו האמיתי אשר חפץ בה ח"ו
 כ"א כמאן דשדי בתר כתפוי לשונאו שלא ברצונו
 רק כדי להעניש את הרשעים וליתן שכר טוב לצדיקי'
 דאכפין לס"א וזה נקרא בחי' אחוריים רצון העליון
 לסטרא אחרא – אינה באה מתוך רצון טוב, רק כדי להעניש –
 באמצעות הקליפה, אֵת הַרְשָׁעִים, – הנמשכים אחרי הקליפה
 וה"סטרא אחרא" ומקבלים השפעתם מהן, וְלִתֵּן שֶׁכֶר טוֹב
 לְצַדִּיקִים דְּאִכְפִּין לְסִטְרָא אַחְרָא; – הכופים וכובשים את
 ה"סטרא אחרא" ומושלים עליה. לשם כך נזקקים ל"סטרא אחרא",
 כדי שיהיה ענין הבחירה, וכתוצאה מכך העונש המתאים לרשעים
 והשכר המתאים לצדיקים – משום כך נותנים "חיות" ל"סטרא
 אחרא". וְזֶה – צורה זו של השפעה, נִקְרָא בְּחִיַּת "אֲחֻרָיִם" דְּרָצוֹן
 הָעֲלִיּוֹן בְּרוּךְ־הוּא. – לכן הם נקראים אלקים אחרים, כי ניקת
 ה"חיות" שלהן היא מבחינת "אחוריים".

יום רביעי י' שבט

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 54, והנה רצון העליון... עד עמ' כח, תמיד.

ליקוטי אמרים

והנה רצון העליון בבחי' פנים הוא מקור החיים
 המחיה את כל העולמות ולפי שאינו שורה כלל על
 הם"א וגם בחי' אחוריים של רצון העליון אינו מלוכש
 בתוכה ממש אלא מקיף עליה מלמעלה לכך היא מקום
 המיתה והטומאה ה' ישמרנו כי מעט מזער אור וחיות
 שיונקת ומקבלת לתוכה מבחי' אחוריים דקדושה
 שלמעלה הוא בבחי' גלות ממש בתוכה בסוד גלות
 השכינה הנזכר לעיל'. – ש"חיות" הקדושה נמצאת כביכול בגלות

63 וְהֵנָּה, רָצוֹן הָעֲלִיּוֹן
 64 בְּבְחִיַּת "פָּנִים", – פנימיות
 65 הרצון העליון, מה שהקב"ה
 66 רוצה את הדבר עצמו, הוא
 67 מְקוֹר הַחַיִּים הַמְּחִיָּה אֵת
 68 כָּל הָעוֹלָמוֹת, וְלִפִּי שְׁאִינוֹ
 69 – רצון זה, שורה כָּלָל עַל
 70 הַסִּטְרָא אַחְרָא, וְגַם בְּחִיַּת
 71 "אֲחֻרָיִם" שֶׁל רָצוֹן הָעֲלִיּוֹן
 72 – המחיה אותן, כאמור, אינו
 73 מְלַבֵּשׁ – בפנימיות, בְּתוֹכָהּ
 74 – ב"סטרא אחרא", מִמֶּשׁ, אֲלָא מְקִיף עָלֶיהָ מְלֻמְעָלָה, – בלבד.

1 בתוך הקליפות, ולכן נקרא בשם "אלהים אחרים", — לא רק
2 מחמת הטעם האמור, שהם מקבלים את "חיותם" מבחינת
3 "אחוריים", כי אם: שהיא עבודה זרה ממש וקפירה באחדותו של
4 מלך מלכי המלכים הקדוש-ברוך-הוא, — הסברת הדברים: בכל
5 נברא נמצאים שני סוגי חיות
6 — "חיות" המתלבשת א.
7 בפנימיותו של הנברא
8 ומתאחדת אתו. חיות אלקית
9 זו, מצומצמת ומותאמת לפי
10 מדרתו של הנברא, עד כמה
11 שהוא יכול לקלוט. ב.
12 "חיות" המחיה ומשפיעה
13 בנברא בצורה "מקיפה".
14 חיות אלקית זו, איננה
15 מצומצמת לפי מימדי
16 הנברא ואינה מתלבשת בו,
17 אלא בצורתה היא, כפי
18 שהיא למעלה מהתלבשות
19 בנברא — היא משפיעה
20 ומחיה את הנברא.
21 ל"קליפות" ול"סטרא אחרא"
22 גם כן שני סוגי חיות אלה.
23 סוג ה"חיות" השני, בקליפות
24 ו"סטרא אחרא", מאחר
25 שהוא בא אליהן בבחינת "מקיף", אין הוא מפריע ל"מציאותן", הן
26 יכולות להחזיק את עצמן ל"יש", ואינן צריכות להכחיש "חיות" זו,
27 למרות שהן יודעות שהן נבראו מ"חיות" זו (כפי שנאמר להלן, שהן
28 קוראות להקב"ה "אלקא דאלקיא"; הן חושבות את עצמן
29 ל"מציאות", ל"אלקיא", למרות שהן עצמן מכירות שיש להן "אלקא"
30 שברא אותן). מחמת חיות אלקית זו, הן נקראות "אלקים אחרים",
31 מפני שהן מקבלות את חיותן מבחינת אחוריים. ואילו סוג ה"חיות"
32 המתלבש בפנימיותו, שאם היו ה"קליפות" וה"סטרא אחרא" מודות
33 ב"חיות" זו, היתה בכך משום סתירה ל"מציאות" שלהן, כי "חיות" זו
34 היא הרי "עצמותו" של הנברא עצמו — "חיות" זו, הן מכחישות
35 לחלוטין, והיא נמצאת בהן בבחינת גלות. בגלל "חיות" זו — הן
36 נקראות "אלקים אחרים", לא רק מפני שהן מקבלות מ"אחוריים",
37 אלא מפני שהן מחזיקות את עצמן ל"עבודה זרה" וכופרות באחדותו
38 של הקב"ה — כפי שיוסבר להלן: כי מאחר שאין חיות דקדושה
39 — ה"חיות" הפנימית, הוא בבחינת גלות בתוכה — אינה בטלה
40 כלל לגבי קדושת הקדוש-ברוך-הוא; ואדרבה, מגביה עצמה
41 בנשאר, לומר: "אני ואפסי עור", ובמאמר: — שאמר פרעה:
42 "אני לי ואני עשיתי". — ה"אור" — הנילוס — הוא שלי, ואני

ליקוטי אמרים

השכינה הנ"ל ולכן נקרא בשם אלהים אחרים שהיא
ע"ז ממש וקפירה באחדותו של ממ"ה הקב"ה כי מאחר
שאר וחיות דקדושה הוא בבחי' גלות בתוכה אינה
בטילה כלל לגבי קדושת הקב"ה ואדרבה מגביה עצמה
כנשר לומר אני ואפסי עוד וכמאמר יאור לי ואני
עשיתי ולכן אמרו רז"ל שגסות הרוח שקולה כע"ז
ממש כי עיקר ושרש ע"ז הוא מה שנחשב לדבר
בפני עצמו נפרד מקדושתו של מקום ולא כפירה בה'
לגמרי כדאיתא בגמ' דקרו ליה אלהא דאלהיא אלא
שגם הם מחשיבים עצמם ליש ודבר בפני עצמו ובוה
מפרידים את עצמם מקדושתו של מקום ב"ה מאחר
שאין בטלים לו ית' כי אין קדושה עליונה שורה אלא
על מה שבטל לו ית' כנ"ל ולכן נקראי טורי דפרודא
בוה"ק והרי זו כפירה באחדותו האמיתית דכולא קמיה
כלא חשיב ובטל באמת לו ית' ולרצונו המחיה את
כולם ומהוה אותם מאין ליש תמיד:

עשיתי את עצמי, ולכן אמרו רז"ל, שגסות הרוח שקולה
כעבודה זרה ממש, כי עקר ושרש של עבודה זרה, הוא מה
שנחשב — הוא מחשיב את עצמו, לדבר בפני עצמו, נפרד מקדושתו
של מקום, — של הקב"ה, ולא כפירה בה' לגמרי, — כלומר, גם
כשלא כופרים לגמרי
בהקב"ה, אלא רק מחשיבים
את עצמם לדבר בפני עצמו,
כמו ה"קליפות" וה"סטרא
אחרא" הנקראות "עבודה
זרה", שכפי שלמדנו, הן אינן
כופרות בהקב"ה לגמרי,
אלא כדאיתא — כמו שאנו
מוציאים, בגמרא דקרו ליה
"אלהא דאלהיא", —
ה"קליפות" וה"סטרא אחרא"
קוראות להקב"ה "אלקא
דאלקיא" — הרי שהן מודות
בהקב"ה, שהוא אלקא
דאלקיא, ובכל זאת זה נקרא
"עבודה זרה" ו"אלקים
אחרים". אלא שגם הם
מחשיבים עצמם ליש ודבר
בפני עצמו, ובוה — במה
שהן מחשיבות את עצמן
ל"יש", הן מפרידים את עצמם מקדושתו של מקום ברוך הוא,
מאחר שאין — הן, בטלים לו יתברך, כי אין קדושה עליונה שורה
אלא על מה שבטל לו יתברך בנזכר לעיל, ולכן נקראים —
הקליפות ו"סטרא אחרא", "טורי דפרודא" — הרי הפירוד, בזה
הקדוש, — אלה שמחזיקים את עצמם ל"מציאות" ומגביהים את
עצמם כהרים ומרגישים את עצמם נפרדים מהקב"ה. ויהי זו — יש
בכך משום כפירה באחדותו האמיתית, — של הקב"ה, שהיא — דכללא
קמיה כללא חשיב, — לגבי הקב"ה הכל נחשב לכלום, ובטל בלאמת
לו יתברך ולרצונו, המחיה את כלם ומחיה אותם מאין ליש
תמיד: — מאחר שאחדותו האמיתית של הקב"ה היא שהכל בטל
אליו, הרי שההיחשבות ל"יש" ול"מציאות" — יש בה משום כפירה
באחדותו של הקב"ה. ולכן גסות הרוח שזה ל"עבודה זרה", הרי,
שאחרי צמצומים רבים ושונים, נבראו בדיבורו של הקב"ה, נבראים
כאלה, כמו "קליפות" ו"סטרא אחרא", המרגישים את עצמם כדבר
נפרד מהקב"ה. לכן, נקרא הדיבור שלמעלה בתורה, בשם "דיבור", כי
ענין הפירוד (המציין את הדיבור שלמעלה) קיים גם בדיבור שלמעלה,
אלא שהוא רק בשייכות לנבראים ולהרגש שלהם כלפי שורשם.
ואילו לגבי הקב"ה — אין שום דבר שנפרד ממנו.

יום חמישי י"א שבט

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' כח, פרק כג ועם כל... עד עמ' 56, ימיהם.

ליקוטי אמרים

פרק כג ועם כל הנ"ל יובן ויבואר היטב בתוספ' ביאור מה שאמרו בזהר דאוריית'

וקב"ה כולא חד ובתיקוני' פירשו דרמ"ח פיקודין אינון רמ"ח אברין דמלכא לפי שהמצות הן פנימיות רצון העליון וחפצו האמיתי המלוכב בכל העולמו' העליוני' ותחתוני' להחיותם כי כל חיותם ושפעם תלוי במעשה המצות של התחתוני' כנודע. ונמצא שמעשה המצות וקיומן הוא לבוש הפנימי לפנימית רצון העליון שממעשה זה נמשך אור וחיות רצון העליון להתלבש בעולמות ולכן נקרא' אברי דמלכא ד"מ כמו שאברי גוף האדם הם לבוש לנפשו ובטלים לגמרי אליה מכל וכל כי מיד שעולה ברצונו של אדם לפשוט ידו או רגלו הן נשמעות לרצונו תכף ומיד בלי שום צווי ואמירה להן ובלי שום שהייה כלל אלא כרגע ממש

1 **פֶּרֶק כג.** למדנו בפרק הקודם, שלגבי הקב"ה אין דבר נפרד ממנו, כי דיבורו של הקב"ה, שבאמצעותו נוצרו הנבראים, אינו דומה לדיבורו של האדם: 2 דיבורו של האדם נפרד משרשו; ואילו לגבי הקב"ה, הדיבור מאוחד תמיד 3 אתו. אלא, מאחר שירידת ה"אור" וה"חיות" האלקי, המחיה את הנבראים, 4 היא על-ידי צמצומים רבים 5 והסתרת פנים, כך שפנימיות 6 רצונו של הקב"ה מוסתרת 7 מהנבראים – יכולים הם, 8 בהרגשתם, להחשיב את עצמם 9 ל"מציות". ועם התרבות 10 והתגברות הצמצומים – עלולות 11 להיות גם "קליפות" ו"סטרא 12 אחרא", המרגישות את עצמן 13 כנפרדות לגמרי מהקדושה 14 ומהקב"ה. הרי, שהרגשת 15 הנבראים את עצמם ל"מציות" 16 נובעת מהעובדה שפנימיות 17 רצונו של הקב"ה מכוסה 18 ומוסתרת מהם. מהאמור מובן 19 שדבר שמאיר בו פנימיות רצונו 20 של הקב"ה בהתגלות – קשור 21

22 ומאוחד כולו עם הקב"ה, שכן, אין כאן הסתרת פנים, הגורמת שהנברא יוכל 23 להרגיש את עצמו ל"מציות". 24 **ועם כל הנזכר לעיל, יובן ויבאר היטב בתוספת ביאור מה** 25 **שאמרו בזהר: ה'אורייתא וקדשא בריהּ הוא כלל תר',** – תורה 26 והקב"ה הם דבר אחד, ובתיקונים: **פֶּרְשׁוּ דְרַמְ"ח פִּקּוּדִין** – 27 שמאתים ארבעים ושמונה מצוות-העשה, אינון – הן, רמ"ח אברין 28 דמלכא". – מאתים ארבעים ושמונה אברי המלך, הקב"ה מלך 29 העולם. משמעות כינוי המצוות בשם "אברין דמלכא" (אברי המלך), 30 היא: כשם שכל אבר הוא כלי לכוח מיוחד בנפשו, המתלבש באותו 31 אבר, למשל – העין היא אבר וכלי מיוחד לכוח הראיה, האוזן הוא 32 כלי מיוחד לכוח השמיעה, וכך הלאה – כך כל מצוה, היא כלי 33 מיוחד ל"המשכה" מיוחדת מרצון הקב"ה. המצוות בכללותן הן 34 רצונו של הקב"ה – הקב"ה רוצה שבני ישראל יקיימו מצוות – וכל 35 מצוה כשלעצמה, היא כלי מיוחד להמשכה מיוחדת של רצון 36 הקב"ה, הנמשכת ומגיעה למטה על-ידי שיהודי מקיים אותה מצוה 37 שציווה הקב"ה לעשותה. לכן, נקראות המצוות "אברין דמלכא" 38 (אברי המלך). כאן מתבקש, איפוא, הסבר – שהרי מן הנאמר 39 בתיקונים יוצא, שהמצוות (כל ענינה של התורה הוא פירוש 40 והסברת המצוות) הן "אברים דמלכא" בלבד, היינו, אף שהאבר, 41 אמנם, מאוחד עם הכוח המלוכב בו, אך אין הוא דבר אחד ממש 42 עם אותו כוח: האבר והכוח הם שני דברים נפרדים, ועל אף 43 התאחדותם אין הם דבר אחד ממש. ואילו ביחס לתורה, נאמר 44 ב"זהר", שהתורה והקב"ה הם דבר אחד ממש – כלומר, יותר

45 מאשר התאחדות האברים עם הכוחות. כך מסביר רבנו הזקן את 46 ההבדל בין לימוד תורה לקיום מצוות – **לְפִי שְׁהַמְצוּת הֵן פְּנִימִיּוֹת** 47 **רְצוֹן הָעֲלִיּוֹן וְחֶפְצוֹ הָאֱמִתִּי, הַמְלַבֵּשׁ בְּכָל הָעוֹלָמוֹת הָעֲלִיּוֹנִים** 48 **וְתַחְתּוֹנִים לְחַיּוּתָם,** – כלומר: רצונו של הקב"ה בעולמות, שהוא 49 רוצה בקיומם ומחיה אותם 50 באותו רצון – הנה המצוות 51 הן הפנימיות שבאותו רצון 52 שיש להקב"ה בעולמות. 53 שכן, מדוע רוצה הקב"ה 54 בכל העולמות? – מפני 55 שהוא רוצה במצוות, שבני 56 ישראל יקיימו מצוות; 57 הקב"ה מתענג, כביכול, 58 ממה שבני ישראל מקיימים 59 מצוות. ומחמת הרצון 60 והתענוג שיש לו מקיום 61 המצוות – הוא מחיה את כל 62 העולמות (הרי זה למשל, 63 כמי שנוסע בדרך רחוקה 64 כדי להרוויח כסף, ברור 65 שבעצם הנסיעה מתבטא רק

66 חיצוניות הרצון – בשעה שהרצון הפנימי, הוא – להרוויח כסף; וגם 67 הריחות איננו עדיין הרצון הפנימי האמיתי, שכן הוא מעוניין בריוח 68 רק כדי לקנות בו את הדרוש לו לחיי נפשו – הרי, שרצונו הפנימי 69 האמיתי הוא בדברים שהוא יקנה באותו כסף, ויתענג מהם. מרצון 70 זה, נובע רצונו להרוויח כסף, וממילא גם רצונו לערוך את הנסיעה. 71 כך נבין גם ביחס לעולמות ולמצוות, הקב"ה רוצה בקיום העולמות, 72 מפני שהוא רוצה במצוות. הרי שהמצוות הן הן רצונו ותענוגו 73 הפנימי של הקב"ה, ובגלל רצונו זה במצוות – הוא רוצה גם 74 בעולמות ומחיה אותם). **כִּי כָּל חַיּוֹתָם וְשִׁפְעָם** – של כל העולמות, 75 **תְּלִוִי בְּמַעֲשֵׂה הַמְצוּת שֶׁל הַתַּחְתּוֹנִים, כְּנוֹדֵעַ,** – שעל-ידי 76 שיהודי מקיים מצוה – הוא "ממשך" חיות ושפע בכל העולמות. 77 **וְנִמְצָא** – הרי, שִׁמְעָשֶׂה הַמְצוּת וְקִיּוּמָן הוּא לְבוֹשׁ הַפְּנִימִי 78 **לְפְנִימִית רְצוֹן הָעֲלִיּוֹן,** – של הקב"ה, שִׁמְעָשֶׂה זֶה – של 79 המצוות, נִמְשָׁךְ אֹרֶךְ וְחַיּוֹת רְצוֹן הָעֲלִיּוֹן לְהַתְלַבֵּשׁ בְּעוֹלָמוֹת. – 80 הקב"ה רוצה בעולמות, מפני שיש בהם מעשה המצוות, כפי 81 שאמרנו במשל: הדברים אותם יקנה בכסף שירוויח – הם הלבוש 82 הפנימי לרצונו החיצוני. וְלִכֵּן נִקְרָאִים – המצוות, "אֲבָרֵי 83 דְּמַלְכָּא", – אברי המלך, דֶּרֶךְ מִשְׁלֵי, כְּמוֹ שֶׁאֲבָרֵי גּוֹף הָאָדָם 84 הֵם לְבוֹשׁ לְנַפְשׁוֹ וּבְטָלִים לְגַמְרֵי אֵלֵיהָ מִכָּל וָכָל, – כמו 85 שאנו רואים כִּי מִיד שְׁעוֹלָה בְּרָצוֹנוֹ שֶׁל אָדָם לְפָשֵׁט יָדוֹ 86 או רָגְלוֹ, הֵן נִשְׁמָעוֹת לְרָצוֹנוֹ תְּכַף וּמִיד בְּלִי שׁוֹם צוּוִי 87 וְאִמְרָה לָהֶן, – לידו או לרגלו, וְכֵלִי שׁוֹם שֶׁהָיָה כָּלָל, אֱלָא 88 בְּרָגַע מִמָּשׁ בְּשִׁעְלָה בְּרָצוֹנוֹ – באותו רגע ידו ורגלו מבצעות

1 את רצונו, האדם אינו זקוק לשום טיפול ומאמץ של רצונו כדי
2 להפעיל את היד או הרגל ולהשפיע עליהן לבצע את רצונו –
3 זו משמעות המלים "בלי שום ציווי ואמירה", שכן, טיפולו של
4 ה"כוח" להפעלת השפעתו הוא כאילו בדרך של ציווי ומתן

5 פקודה למושפע על ידו
6 שיעשה משהו. כפי שאנו

ליקוטי אמרים

7 רואים באברים, הרי הם 1
8 בטלים לחלוטין לנפש 2
9 ומאחדים איתה. כִּי הָיָה 3
10 מִשָּׁל הַחַיּוֹת שֶׁל מַעֲשֵׂה 4
11 הַמִּצְוֹת וְקִיּוּמָן, – 5
12 לכאורה משמע, שהכוונה 6
13 כאן ל"חיות" המזיזה את 7
14 העשייה ואת ביצוע המצוה, 8
15 כלומר: רוח-החיים שבקים 9
16 המצוה; לא ה"חיות" 10
17 שב"מציאות" האתרוג, 11
18 למשל, אלא ה"חיות" של 12
19 מצות האתרוג, כפי 13
20 שה"חיות" שרויה בקיום 14
21 ובמעשה המצוות, הוא – 15
22 חיות זו, כִּטְל לְגַמְרִי לְגַבִּי 16
23 רָצוֹן הָעֲלִיּוֹן הַמְלָכֶשׁ בּוֹ, 17
24 – ב"חיות" מעשה המצוות, וְנַעֲשֶׂה – אותה "חיות" לו – לרצון 18
25 העליון, מִמֶּשׁ כְּנוּף לְנִשְׁמָה. 19

26 וְכֵן הַלְבוּשׁ הַחִיצוֹן שֶׁל נֶפֶשׁ הָאֱלֹהִית שֶׁבְּאֶדָם הַמְקִיִּים וְעוֹשֶׂה 20
27 הַמִּצְוֹת, שֶׁהוּא בֶּחַ וּבְחִינַת הַמַּעֲשֵׂה שְׁלֵה, – "כוח המעשה" של 21
28 הנפש האלקית, המשפיע ומפעיל את הפעולות המעשיות של כל 22
29 מה שציווה הקב"ה לעשות – נקרא "לבוש החיצוני של הנפש 23
30 האלקית", בהשוואה לכוחות הדיבור והמחשבה, שהם לבושים 24
31 פנימיים יותר מאשר "כוח המעשה" הפועל בדבר זר. הרי, כוח 25
32 מעשה זה הוא מְתַלַּבֵּשׁ בְּחַיּוֹת שֶׁל מַעֲשֵׂה הַמִּצְוֹת, וְנַעֲשֶׂה גַם 26
33 בֶּן כְּנוּף לְנִשְׁמָה לְרָצוֹן הָעֲלִיּוֹן – כוח המעשה מתאחד עם הרצון 27
34 העליון באותה מדה שהגוף מתאחד עם הנשמה, וְכִטְל אֱלִיּוֹ – 28
35 לרצון העליון, לְגַמְרִי. וְעַל כֵּן, גַּם אַבְרָהָם הָאֵדָם הַמְקִיִּים 29
36 הַמִּצְוֹת, שֶׁבֶח וּבְחִינַת הַמַּעֲשֵׂה שֶׁל נֶפֶשׁ הָאֱלֹהִית מְלָכֶשׁ בְּהֵם 30
37 – באברים, בְּשַׁעַת מַעֲשֵׂה וְקִיּוּם הַמִּצְוֹת, – על-ידי האברים, הֵם 31

38 – האברים, נַעֲשֶׂה מְרַכְּבָה מִמֶּשׁ לְרָצוֹן הָעֲלִיּוֹן, כְּנוּף: הַיָּד 32
39 הַמְחַלֶּקֶת צִדְקָה לְעִנְיִים, או עוֹשֶׂה מִצְוֹת אַחֲרָת, – בשעה 33
40 שהיד עוסקת בקיום מצוה, היא הופכת לבחינת "מרכבה" לרצון 34
41 העליון, כלומר: היא מתבטלת לגמרי לרצון העליון. ברם, אין היד 35

42 הגשמית בטלה ומאוחדת, 36
43 באותו מעמד, לרצון 37

44 העליון, באותה מדה כפי 38
45 שזה בכוח המעשה של 39
46 הנפש האלקית, שכאמור, 40
47 התאחדותו עם הרצון 41
48 העליון היא כהתאחדות 42
49 הגוף עם הנשמה – הרבה 43
50 יותר מאשר התאחדות 44
51 ה"מרכבה" עם ה"רוכב". 45
52 שכן, גוף ונפש, למרות שהם 46
53 שני "עצמים" שונים ורחוקים 47
54 אחד מהשני – גשמיים 48
55 ורוחניים – הם בכל זאת 49
56 מתאחדים באחדות מלאה, 50
57 הגוף כל כך בטל ונשלט 51
58 על-ידי הנפש, שאין שום 52
59 חלק בגוף, אף הקטן ביותר, 53
60 שלא יהיה חדרו ב"חיות" 54

61 הנפש, וכל קורט "חיות" של הנפש בגוף, הופך לחיים גופניים. כך 55
62 גם – ביטולו ויחדו של כוח המעשה לגבי הרצון העליון. לעומת 56
63 זאת, היד הגשמית עצמה, שעושה את המצוה, היא רק בבחינת 57
64 "מרכבה" לרצון העליון. "מרכבה" אכן בטלה לגמרי ל"רוכב", אך, 58
65 בכל זאת איננה מאוחדת אתו. וכפי שזה ביחס ל"יד" שעושה מצוה 59
66 – כך הוא גם ביחס לשאר האברים – וְנִגְלִים הַמְחַלֶּקֶת לְרַבֵּר 60
67 מִצְוֹת, וְכֵן הִפָּה וְלִשׁוֹן שְׁמִדְרָיִם דְּבָרֵי תוֹרָה, וְהַמֶּשׁ שְׁמִדְרָהּ 61
68 בְּדָבָרֵי תוֹרָה וְיִרְאָת שְׁמִים וּבְגִדְלָת ה' בְּרוּךְ-הוּא. – הרי 62
69 כשאותם אברים עוסקים בקיום מצוות, הם בטלים לגמרי, 63
70 כ"מרכבה", לרצון העליון שבתוך אותן מצוות. וְהוּא שְׁאֵמְרוּ רַ"ל³: 64
71 "הָאֲבוֹת הֵן הֵן הַמְרַכְּבִים", – משום, שְׁכָל אַבְרָהָם כָּלָם הָיָה 65
72 קְדוּשִׁים וּמְבַדְּלִים מִעִנְיֵי עוֹלָם תוֹה, וְלֹא נַעֲשֶׂה מְרַכְּבָה – 66
73 לשום דבר, רַק לְרָצוֹן הָעֲלִיּוֹן לְבָדוֹ כָּל יְמֵיהֶם: – מה שחכמינו 67
74 ז"ל מצינים את האבות כ"מרכבה" אל הקב"ה, הרי זה מחמת שכל 68

3. כפילות הלשון "מעשה המצוות וקיומן", אפשר היה לכאורה להסביר כך: "החיות של מעשה המצוות" - החיות של המצוה הנעשית, החיות של האתרוג למשל: "וקיומן" - קיומו הפיזי של האתרוג (בטלים לרצון העליון). מעיר כאן כ"ק אדמו"ר שליט"א, ש"ממה שכתוב שבאדם המקיים ועושה המצוות לא משמע כן" ממה שלהלן מובאים שני הביטויים "מעשה" ו"קיום" ביחס לאדם, שהוא עושה ומקיים - לא משמע ש"קיום" הוא קיומו הפיזי של הדבר בו נעשית המצוה. מהערה זו מובן, ש"מעשה" ו"קיום" המצוות, הם שני אופנים בביצוע המצוה: מעשה - פעולת עשיית המצוה, המביאה לביצוע המעשי של המצוה, למשל: ההתעטפות בטלית, הנחת ה"של ראש" על הראש, וכדומה; קיום - כשהמצוה כבר נעשית ומתקיימת בפועל; כשהוא כבר לבוש בטלית ובתפילין, כשהוא יושב כבר בסוכה, וכדומה. או אפשר שהכוונה ב"קיום" היא, שישנן מצוות שקיומן אינה קשורה ל"מעשה", בעשייה ממשית (כמו שהדבר בהרכבה מצוות, במיוחד במצוות-לא-תעשה, שהן גם "כאילו עשה"), ואלה הם שני הביטויים: "מעשה" ו"קיום" המצוה. אך עדיין יש להבין את המלה "הוא" (בטל לגמרי...), כמו גם את המלה (המלוכש) "בו" - אם הכוונה למלה "חיות", היה לכאורה צריך להשתמש כאן בלשון נקבה? ומדוע משנה רבנו הזקן את הסדר להלן: "המקיים" ולאחר מכן "עושה"? 4. בראשית רבה מז, ו.

1 חלקי גופם, היו תמיד בטלים ומסורים לחלוטין להקב"ה – לכן הם
2 מייצגים את הבחינה התמידית והמלאה של "מרכבה". ואילו ביחס
3 לבני ישראל, שאינם במדרגת האבות, אפשרי הדבר שאותו אבר,
4 שבשעה אחת הוא "מרכבה" לרצון העליון – יהיה בשעה אחרת
5 "מרכבה" לדבר שאינו כפי הרצון העליון. ואם כן הרי זה רק באופן
6 חלקי ולעתים מסוימות בלבד: בשעה שהוא מקיים מצוה, בטל,

7 האבר שעושה את המצוה, לרצון הקב"ה בבחינת "מרכבה". עד
8 כאן דובר אודות שני אופני הביטול לרצון העליון: א) ביטול כמו
9 "מרכבה" ל"רוכב" (= האברים הגשמיים המקיימים מצוות). ב)
10 ביטול ויחוד כמו גוף ונשמה (= כוח המעשה בשעת קיום המצוות).
11 להלן יוסבר, שקיימת התאחדות עליונה יותר עם הרצון העליון,
12 והיא – יחודם של הלבושים הפנימיים עם התורה.

יום שישי י"ב שבט

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 56, אך המחשבה... עד עמ' כט, בעליונים].

13 אַךְ הַמַּחֲשָׁבָה וְהַתְּהַרְהוּר בְּדַבְרֵי תוֹרָה שְׂבֻמָּת, וְכֵן הַדְּבָר בְּדַבְרֵי
14 תוֹרָה שְׂבֻמָּת, שֶׁהֵם – כוֹחוֹת הַמַּחֲשָׁבָה וְהַדְּבָר, לְבוּשִׁים הַפְּנִימִים
15 שֶׁל נֶפֶשׁ הָאֱלֹהִית, – וּמִיּוֹחָדִים יוֹתֵר עִם הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית מֵאֲשֶׁר כּוֹחַ
16 הַמַּעֲשֶׂה שֶׁל הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית, שְׁאִינוֹ אֵלָּא לְבוֹשׁ חִיצוֹנִי בִּלְבָד, וְכָל
17 שֶׁכֵּן נֶפֶשׁ הָאֱלֹהִית עֲצָמָה
18 הַמְּלַבֶּשֶׁת פָּהֵם – בִּלְבוּשֵׁי
19 הַמַּחֲשָׁבָה וְהַדְּבָר בַּתּוֹרָה,
20 בְּלִם מִיּוֹחָדִים מִמֶּשׁ בְּיָחִיד
21 גְּמוּר בְּרָצוֹן הָעֲלִיזוֹן, – יָחִיד
22 גְּמוּר, מִשְׁמַעוֹ, שֶׁהֵם נִעְשִׂים
23 אוֹתוֹ דְּבַר מִמֶּשׁ – לֹא
24 כְּהַתְּאֻחָדוֹת הַגּוֹף עִם הַנֶּפֶשׁ,
25 שֶׁהֵם, כְּאִמּוֹר לַעֲלִי, דְּבָרִים
26 נִפְרָדִים הַמֵּתְאֻחָדִים אֶךְ בִּכֹּל
27 זֹאת אֵינֶם דְּבַר אֶחָד לַחֲלוּטִין
28 וְכֹל אֶחָד נִשְׁאָר בְּמַהוּתוֹ
29 הַעֲצָמִי. "יָחִיד גְּמוּר" פִּירוּשׁוֹ:
30 כְּמוֹ הַתְּאֻחָדוֹת הַנֶּפֶשׁ עִם
31 כּוֹחוֹתֶיהָ, שֶׁהֵם גַּם חֵלֶק
32 מִהַנֶּפֶשׁ, הֲרִי יָחִידִם עִם הַנֶּפֶשׁ
33 הוּא מֵלָא. כִּךְ גַּם הַנֶּפֶשׁ
34 הָאֱלֹקִית וְכוֹחוֹת הַמַּחֲשָׁבָה

35 וְהַדְּבָר שֶׁלָּה – מֵאֻחָדִים בְּיָחִיד גְּמוּר עִם הַרְצוֹן הָעֲלִיזוֹן, בִּשְׂעָה
36 שִׁיּוּדִי מִהֲרָה אוֹ מְדַבֵּר דְּבָרֵי תּוֹרָה, וְלֹא מְרַבֶּבֶת לְבָרֵי, – לַהֲלֹן
37 מוֹסִבֵּר מְדוּעַ וְאִיךְ מֵתְאֻחָדִים הַלְבוּשִׁים הַפְּנִימִים, בְּאִמְצָעוֹת הַתּוֹרָה,
38 עִם הַרְצוֹן הָעֲלִיזוֹן בְּיָחִיד גְּמוּר. כִּי רָצוֹן הָעֲלִיזוֹן הוּא הַדְּבָר
39 הַלֵּכָה עֲצָמָה שְׂמִתְהֲרָה וּמְדַבֵּר פֶּה, שֶׁכָּל הַחֲלָבוֹת הֵן פְּרָמִי
40 הַמְּשֻׁכּוֹת פְּנִימִיּוֹת רָצוֹן הָעֲלִיזוֹן עֲצָמוֹ, – כֹּל הַלֵּכָה מֵיִצְגַת פֶּרֶט
41 מִסּוּיִים מִרְצוֹנוֹ שֶׁל הַקֶּב"ה הַנִּמְשָׁךְ בְּאוֹתָהּ הַלֵּכָה, שֶׁכֵּךְ עָלָה בְּרָצוֹנוֹ
42 וְתִבְרָךְ, – כִּי רִצְוָה הַקֶּב"ה, שֶׁדְּבָר זֶה מִתֵּר אוֹ כֶּשֶׁר אוֹ פֶּטוּר אוֹ
43 זָכָאי אוֹ לְהַפְּךְ; – שֶׁדְּבָר זֶה אִסּוּר אוֹ פֶּטוּל, אוֹ חַיִּיב וְכוּ'. וּמֵאֲחֵר שֶׁכֹּל
44 הַלֵּכָה הִיא פֶּרֶט בְּרָצוֹנוֹ שֶׁל הַקֶּב"ה. הֲרִי בִשְׂעָה שֶׁהָאֵדָם מִהֲרָה אוֹ
45 מְדַבֵּר בְּאוֹתָהּ הַלֵּכָה, הוּא מִיּוֹחָד עִם הַרְצוֹן הָעֲלִיזוֹן, בְּמִדָּה הַגְּבוּהָה
46 בְּיוֹתֵר שֶׁל הַתְּאֻחָדוֹת, לְמַעַלָּה גַּם מִהַתְּאֻחָדוֹת הַגּוֹף וְהַנֶּפֶשׁ. וְכֵן כָּל
47 צְרֻפֵי אוֹתִיּוֹת תִּנְיָן הֵן הַמְּשֻׁכּוֹת רָצוֹנוֹ וְחֻקֵּמָתוֹ – שֶׁל הַקֶּב"ה,
48 הַמִּתְחַדֵּת בְּאִיִּסּוֹף בְּרוּךְ־הוּא בְּתִבְלִית הַיָּחִיד, שֶׁהוּא – הַקֶּב"ה

49 עֲצָמוֹ, הוּא הַיּוֹדֵעַ וְהוּא הַמְּדַע כּו'. – וְהוּא הַיּוֹדֵעַ. הֲרִי, שִׁחְכַּמְתוּ
50 וּרְצוֹנוֹ שֶׁל הַקֶּב"ה, וְהַקֶּב"ה עֲצָמוֹ, הֵם דְּבַר אֶחָד מִמֶּשׁ, וּבְרָצוֹן זֶה
51 וְחֻכְמָה זֹאת מֵתְאֻחָדִים כּוֹחוֹת הַמַּחֲשָׁבָה וְהַדְּבָר, בִּשְׂעָה שִׁיּוּדִי מְדַבֵּר
52 אוֹ מִהֲרָה בַּתּוֹרָה. הַהִבְדֵּל שֶׁבֵּין מִצְוֹת לַתּוֹרָה, יוֹסִבֵּר בְּיָתֵר הַרְחָבָה,
53 בְּאִמְצָעוֹת מִשְׁל: מֶלֶךְ צִיּוֹה
54 עַל עֲבָדָיו לְבָנוֹת לוֹ אֶרְמוֹן
55 יִפֶּה, וְהַכִּין לְמִטְרָה זֶה סֵפֶר
56 מִיּוֹחָד, בּוֹ נִרְשָׁם בְּמִפּוּרֵט
57 כִּיצַד וְאִיךְ רִצְוָה וּמִבֵּין הַמֶּלֶךְ
58 שְׁאוֹתוֹ אֶרְמוֹן יִיבְנֶה. הֲרִי,
59 כְּשֶׁהַעֲבָדִים עוֹסְקִים בַּהֲקָמַת
60 הָאֶרְמוֹן, הֵם קְשׁוּרִים
61 וּמֵאֻחָדִים עִם רָצוֹנוֹ שֶׁל
62 הַמֶּלֶךְ שֶׁבִּיחַס לְאוֹתוֹ אֶרְמוֹן
63 וּבְנִינוֹ. וְאִילוֹ כּוֹתֵלִי הָאֶרְמוֹן
64 כְּשֶׁלְעֲצָמָם, אוֹ פִּרְטִיו
65 הָאֲחֵרִים שֶׁל הָאֶרְמוֹן אֵינֶם
66 רָצוֹנוֹ שֶׁל הַמֶּלֶךְ עֲצָמוֹ.
67 לְעוֹמָתָם – הַחֲכָמִים
68 שְׁלוֹמִידִים אֶת סֵפֶר הַתְּכִינִיּוֹת,
69 שְׁבוּ רֶשֶׁם הַמֶּלֶךְ כִּיצַד יִיבְנֶה
70 הָאֶרְמוֹן – הֲרִי הֵם עוֹסְקִים

71 מִמֶּשׁ בְּחֻכְמָתוֹ וּבְרָצוֹנוֹ שֶׁל הַמֶּלֶךְ: הַרְשׁוּם בְּאוֹתוֹ סֵפֶר מֵיִצְגַת הֲרִי אֶת
72 חֻכְמָתוֹ וּרְצוֹנוֹ שֶׁל הַמֶּלֶךְ. כִּךְ גַּם בְּעִנְיָנָהּ: בְּמַעֲשֶׂה הַמִּצְוֹת, מִתְלַבֵּשׁ
73 רָצוֹנוֹ שֶׁל הַקֶּב"ה, וְאִילוֹ הַפִּרְטִים בָּהֶם מִקְיִימִים אֶת הַמִּצְוֹת אֵינֶם
74 הַרְצוֹן עֲצָמוֹ. שׁוֹנָה הַדְּבָר בִּיחַס לַתּוֹרָה – "שְׁכֹל" הַתּוֹרָה הוּא אֵכָן
75 חֻכְמָתוֹ שֶׁל הַקֶּב"ה, וְ"פֶסֶק הַחֲלָכָה" הוּא אֵכָן רָצוֹנוֹ שֶׁל הַקֶּב"ה,
76 וְכִשִּׁיּוּדִי עוֹסֵק בַּתּוֹרָה, בְּמַחֲשָׁבָה אוֹ בְּדִבּוּר. הוּא מֵתְאֻחָד, בְּדִרְגָּה
77 הָעֲלִיזָה בְּיוֹתֵר, בְּרָצוֹנוֹ וּבְחֻכְמָתוֹ שֶׁל הַקֶּב"ה. וְהוּא שְׂבֻמָּתוֹ –
78 בְּ"זוּהַר", דְּ"אִוְרִיתָא וְקִדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא – בְּלֹא חֶד", – שֶׁהַתּוֹרָה
79 וְהַקֶּב"ה הֵם דְּבַר אֶחָד מִמֶּשׁ, וְלֹא "אֲבָרִין דְּמִלְכָּא" לְחִיד בְּפִקּוּדִין.
80 – וְלֹא "אֲבָרִים" בִּלְבָד שֶׁל הַמֶּלֶךְ, כְּמוֹ הַמִּצְוֹת. שְׁכֹן, כְּאִמּוֹר,
81 מֵאֻחָדוֹת הַמִּצְוֹת עִם הַרְצוֹן הָעֲלִיזוֹן, כְּמוֹ הַגּוֹף עִם הַנֶּפֶשׁ –
82 הַתְּאֻחָדוֹת שֶׁל שְׁנֵי דְּבָרִים נִפְרָדִים. וְאִילוֹ תּוֹרָה וְהַקֶּב"ה הֵם דְּבַר אֶחָד
83 מִמֶּשׁ. וּמֵאֲחֵר שֶׁרָצוֹן הָעֲלִיזוֹן הַמִּתְחַד בְּאִיִּסּוֹף בְּרוּךְ־הוּא
84 בְּתִבְלִית הַיָּחִיד, הוּא בְּגִלּוֹי לְגִמְרִי, וְלֹא בְּהִסְתָּר פָּנִים כָּלֵל

5. ב"הערה" מעיר כ"ק אדמו"ר שליט"א על הקושי שבביטוי "ולא מרכבה לבד", ממנו אפשר להבין, שיחודם של הלבושים הפנימיים עם הרצון העליון, הוא למעלה מביטול ה"מרכבה" בלבד – בשעה שבאמת הוא למעלה גם מאיחוד הגוף והנפש. מעיר כ"ק אדמו"ר שליט"א:

וקיום כל העולמות. ואם בן החכמה - שהיא התורה - היא, 36
למעלה מכלם, - מאחר שהיא ה"מקור" לכל העולמות. והיא היא 37
- התורה, רצונו יתברך הנקרא "סוכב כל עלמין", - המשפיע 38
בכל העולמות בצורה "מקיפה". כלומר: הוא למעלה מכל העולמות, 39

ולכן אין הוא יכול להתלבש 40
בתוך העולמות, בפנימיות, 41
אלא הוא משפיע עליהם 42
בבחינת "מקיף" - כפי 43
שיוסבר להלן: שהיא בחינת 44
מה שאינו יכול להתלבש 45
בתוך עלמין - בפנימיות 46
העולמות, רק מחיה ומאיר 47
למעלה בבחינת מקיף, - 48
מעליהם, בהיותו למעלה 49
מהתלבשות בתוך 50
העולמות, והיא היא - 51
בחינה זו שהיא למעלה מכל 52
העולמות, המתלבשת 53
בנפש ולבושיה בבחינת 54
גלוי ממש בשעוסקים 55
בדברי תורה, "ואף-על-גב 56
דאיהו לא חזי כו" 57
על פי שאין הוא רואה זאת. 58
יהודי, בשעה שהוא לומד 59
תורה, אינו מרגיש 60
בהתאחדות נפשו עם 61
הקב"ה, ואילו נשמתו - חשה בכך, [ומשום חבי - ולכן, יכול 62
לסבל, - את ההתאחדות הנעלה עם הקב"ה, משום - מפני, דלא 63
חזי, - שאינו מרגיש. מה שאין בן העליונים]. - שונה הדבר 64
בנבראים של העולמות העליונים, בהם אין ההסתרה שבעולם-הזה, 65
והם "רואים" ומרגישים כל ענין אלקי, ולכן אין ביכלתם "לקבל" 66
יחוד נעלה כזה עם הקב"ה. ואילו נשמה בגוף, יען שהגוף והעולם 67
הזה, מסתירים מלהרגיש באור האלקי שביחוד זה - זוהי הסיבה 68
ליכולת הנשמה להתאחד ביחוד חזק כזה עם הקב"ה, בשעת לימוד 69
התורה. 70

1 וכלל, בנפש האלהית ולבושיה הפנימים, שהם מחשבתה
2 ודבורה, באותה שעה שהאדם עוסק בדברי תורה - בשעה
3 שיהודי מזהיר ומדבר דברי תורה, בא הרי הרצון העליון שבתורה
4 לידי גילוי מלא בנפשו ובמחשבתו ודיבורו. הרי גם הנפש ולבושיה

5 - מחשבה ודיבור, אלו
6 מיוחדים ממש באין-סוף
7 ברוך-הוא באותה שעה
8 בתכלית היחוד, בייחוד
9 דבורו ומחשבתו של
10 הקדוש-ברוך-הוא
11 במהותו ועצמותו בנזכר
12 לעיל, כי אין שום דבר
13 נפרד - מהקב"ה, כי אם
14 בהסתר פנים בנזכר לעיל.
15 - רק על ידי כך שפנימיות
16 הרצון העליון מוסתרת,
17 אפשר לנבראים להרגיש
18 את עצמם "למציאות",
19 ומאחר שבשעה שיהודי
20 לומד תורה, מוסרת הסתרה
21 זו, ופנימיות הרצון העליון
22 היא בהתגלות מלאה -
23 ממילא ה"יחוד" הוא מלא.
24 ולא עוד אלא - יתירה מזו,
25 שייחודם - של הנפש
26 וכוהותיה עם הקב"ה בשעה
27 שיהודי לומד תורה, הוא בייחוד שאת ויתר עז מייחוד אור-אין
28 סוף ברוך-הוא בעולמות עליונים, - עם העולמות הרוחניים
29 העליונים. מאחר שרצון העליון הוא בגלוי ממש בנפש
30 ולבושיה העוסקים בתורה, שהרי הוא הוא התורה עצמה, -
31 בה הם עוסקים; ולעומתם - וכל העולמות העליונים מקבלים
32 חיותם - רק מאור וחיית הנמשך - ממנה שנובע, מתתורה,
33 שהיא רצונו וחקמתו יתברך, - כאמור ש"שכל" התורה הוא
34 חכמתו של הקב"ה, "ופסק ההלכה" - רצונו של הקב"ה. בפרקי: 35
"כלם בחכמה עשית", - הרי, ש"חכמה" היא המקור לבריאת

יום שבת קודש י"ג שבט

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' כט, ובוה יובן למה... עד עמ' 58, לקמן.

75 ולמעלה מאשר בשעת קיום
76 המצוות, יובן למה גדלה
77 מאד מעלת העסק בתורה
78 ויתר מכל המצוות, ואפלו

ובוה

יובן למה גדלה מאד מעלת העסק בתורה יותר מכל

ליקוטי אמרים

71 ובזה - במה שהוסבר,
72 שיחוד נפשו של יהודי עם
73 הקב"ה, בשעת לימוד
74 התורה, היא במדה המלאה

...ו"ואולי הזכירו כאן "מרכבה" - מפני שהמוח והפה, הם המוח והדבור בתורה דעסקי' בזה - הם מרכבה (כנ"ל)". משמעותה של הערה עמוקה
זו, היא: במלים "ולא מרכבה לבד" אין הכוונה לערוך השוואה כללית של יחוד זה (של הלבושים הפנימיים עם הרצון העליון) לגבי שני אופני
הביטול והיחוד המזכירים לעיל. הזכרת המושג "מרכבה" כאן, היא רק ביחס לחידוש שביחוד המחשבה והדיבור בתורה לעומת ביטול המוח והפה,
בהם חושבים ומדברים. רק עתה אמרנו שהמוח והפה, החושבים ומדברים דברי תורה, הם "מרכבה" - באים כאן לחדש, שעצם המחשבה עצמה
והכוח לדבר, מיוחדים "ביחוד גמור", ולא מרכבה בלבד - כמו שהדבר במוח ובפה עצמם. 6. פרק כא. 7. תהלים קד, כד. 8. ראה מגילה ג, א.

1 מתפלל שהיא יחוד עולמות עליונים – ובכל זאת גדלה מעלת
2 לימוד התורה גם מתפלה – אלא שלכאורה אפשר לשאול: הרי
3 יודעים אנו שמי שאין "תורתו אומנתו", שאין התורה עיסוקו
4 התמידי, עליו להפסיק מלימוד התורה לשם תפילה – הרי
5 שהתפילה היא למעלה

6 מתורה? – מסביר רבנו הזקן

7 להלן: [והא – זוה, דמי]

8 שאין תורתו אומנתו צריך

9 להפסיק, – לתפלה, אין

10 בכך הוכחה שהתפלה היא

11 למעלה מתורה, אלא טעמו

12 של דבר הוא: הנינו מאחר

13 דמפסיק ומבטל בלאו

14 הנין. – מאחר שהוא

15 מפסיק ומבטל מלימוד

16 תורה, בגלל דברים אחרים,

17 לכן עליו להפסיק גם

18 לתפלה. ומה? – ממה

19 שהסברנו המעלה שבתורה,

20 יוכל המשביל – המבין

21 הגדול, להמשיך עליו

22 יראה גדולה בעסקו

23 בתורה, בשיתבונן אף

24 שנפשו ולבושיה שפמחו

25 – המחשבה, ובפיו –

26 והדיבור שבפיו, הם

27 מיתרים ממש בתכלית היחוד ברצון העליון, ואוראין סוף

28 ברוך הוא ממש המתגלה בהם, – בנפש ובלבושיה, מחשבה

29 ודיבור, בשעת לימוד התורה; מה שכל העולמות עליונים

30 ותחתונים בלא חשיבי קמיה – כל העולמות, העליונים

31 ותחתונים, אינם נחשבים כלל לגבי הרצון העליון ואור אין סוף

32 ברוך הוא, וכאין ואפס ממש, – הם כאילו אינם קיימים כלל, עד

33 שאינו מתלבש בתוכם ממש, – אין הרצון העליון מתלבש בהם

34 בפנימיות, כאמור, שאין ביכולת העולמות לקבל את הרצון העליון

35 בפנימיות, אלא – הרצון העליון משפיע בהם בבחינת סוכב פל

36 עלמין בבחינת מקיף – כדי, להחיותם עקר חיותם, – את עיקר

37 חיותם מקבלים העולמות מהאור האלקי הסובב את כל העולמות.

38 רק איזו הארה – בלבד, מתלבשת בתוכם, – בפנימיות, מה

39 שיכולים ללכד, שלא יתבטלו במציאות לגמרי. – מהתבוננות

40 זו, שגם העולמות העליונים אינם יכולים "לסבול" את הרצון

41 העליון, רק הארה ממנו בלבד, וזאת כדי שלא יאבדו את מציאותם

42 לגמרי, ואילו בנפשו, בשעה שהוא לומד תורה, מאיר רצון עליון

43 זה בהתגלות – הרי בהתבוננו בכך, יגיע ליראה גדולה מהקב"ה

44 בשעת עיסוקו בתורה. וזהו שכתוב¹⁰: "ויצונו ה' את כל החקים

ליקוטי אמרים

המצות ואפי' מתפלה שהיא יחוד עולמות עליונים
[והא דמי שאין תורתו אומנתו צריך להפסיק היינו
מאחר דמפסיק ומבטל בלא"ה]. ומזה יוכל המשביל
להמשיך עליו יראה גדולה בעסקו בתורה כשיתבונן
אף שנפשו ולבושיה שבמוחו ובפיו הם מיוחדים ממש
בתכלית היחוד ברצון העליון ואור א"ס ב"ה ממש
המתגלה בהם מה שכל העולמות עליונים ותחתונים
כלא חשיבי קמיה וכאין ואפס ממש עד שאינו מתלבש
בתוכם ממש אלא סוכב כל עלמין בבחי' מקיף
להחיות עיקר חיותם רק איזו הארה מתלבשת בתוכם
מה שיכולים לסבול שלא יתבטלו במציאות לגמרי.
וז"ש ויצונו ה' את כל החוקים האלה ליראה את ה'
וגו' [ועל יראה גדולה זו אמרו אם אין חכמה אין יראה
והתורה נקראת אצלה תרעא לדרתא כמ"ש במ"א]
אלא דלאו כל מוחא סביל דא יראה כזו. אך גם מאן
דלא סביל מוחו כלל יראה זו לא מינה ולא מקצתה
מפני פחיתות ערך נפשו בשרשה ומקורה במדרגות
תחתונים דעשר ספירות דעשיה אין יראה זו מעכבת
בו למעשה כמ"ש לקמן:

אמרו¹¹: – חכמינו ז"ל: "אם אין חכמה, אין יראה", – חכמה –

תורה – היא מבוא ליראה, היינו לאותה "יראה גדולה", המדריגה

העליונה יותר שביראה. וזאת לעומת מה שחכמינו ז"ל אומרים

בצורה הפוכה: "אם אין יראה אין חכמה" – שהיראה היא תנאי

מוקדם לחכמה – תורה – שכאן הכוונה היא לגבי המדריגה

התחתונה יותר של היראה, הנדרשת ללימוד תורה; ונתונה

נקראת אצלה – לגבי המדריגה העליונה יותר של היראה,

"תרעא לדרתא", – שער לבית, שרק דרך השער אפשר להכנס

לבית. הרי, שהיראה מתוארת כ"בית", שהוא העיקר לגבי ה"שער"

הרמוז על תורה, כמו שנתבאר במקום אחר, אלא דלאו כל

מוחא סביל דא יראה כזו. – לא כל מוח יכול "לסבול" מדריגה

עליונה כזו של יראה ה'. אף גם מאן דלא סביל מוחו כלל יראה

זו, – גם מי שאין מוחו יכול "לסבול" יראה זו כלל, לא מינה ולא

מקצתה, – גם לא משהו מיראה זו, מפני פחיתות ערך נפשו

בשרשה ומקורה במדרגות תחתונות דעשר ספירות דעשיה –

של עולם העשיה – אין יראה זו – החסרה לו, מעכבת בו

למעשה, – לקיום תורה ומצוות בפועל ממש, כמו שיתבאר

לקמן:

45 האלה ליראה את ה' וגו' – הרי שעלידי ה"חוקים" מגיעים
46 ליראה מהקב"ה. רבנו הזקן מתכוון בכך, לפי הערתו של כ"ק רבינו
47 ובלשונו: "דלכאורה הוא להיפך דמפני היראה (סיבה – בא
48 המסובב) מקיימים את החוקים". כלומר: מפסוק זה משמע, שעלידי
49 החוקים, הוא מגיע, לאחר
50 מכן, ליראת ה' – בשעה
51 שלכאורה הדבר הפוך:
52 ה"יראה" מביאה אותו
53 לקיום החוקים; ה"יראה"
54 היא הרי ה"סיבה" הגורמת
55 לקיום החוקים, ולא
56 שהחוקים הם בשביל
57 היראה. אך, לפי הסברתו
58 של רבנו הזקן, הדברים
59 מובנים, שכן, קיימת מדריגה
60 כזו ביראה – יראה גדולה –
61 הבאה רק אחרי ה"חוקים",
62 והיא כ"תכלית" החוקים
63 הבאים בשביל היראה.
64 היראה שהיא "סיבה" לקיום
65 החוקים, היא יראה בדרגה
66 נמוכה יותר, שעליה להביא
67 לקיום המצוות. כשם שזה
68 לגבי חוקים, כך מסביר רבנו
69 הזקן, להלן, לגבי חכמה –
70 תורה. [ועל יראה גדולה זו
71 אמרו¹¹: – חכמינו ז"ל: "אם אין חכמה, אין יראה", – חכמה –
72 תורה – היא מבוא ליראה, היינו לאותה "יראה גדולה", המדריגה
73 העליונה יותר שביראה. וזאת לעומת מה שחכמינו ז"ל אומרים
74 בצורה הפוכה: "אם אין יראה אין חכמה" – שהיראה היא תנאי
75 מוקדם לחכמה – תורה – שכאן הכוונה היא לגבי המדריגה
76 התחתונה יותר של היראה, הנדרשת ללימוד תורה; ונתונה
77 נקראת אצלה – לגבי המדריגה העליונה יותר של היראה,
78 "תרעא לדרתא", – שער לבית, שרק דרך השער אפשר להכנס
79 לבית. הרי, שהיראה מתוארת כ"בית", שהוא העיקר לגבי ה"שער"
80 הרמוז על תורה, כמו שנתבאר במקום אחר, אלא דלאו כל
81 מוחא סביל דא יראה כזו. – לא כל מוח יכול "לסבול" מדריגה
82 עליונה כזו של יראה ה'. אף גם מאן דלא סביל מוחו כלל יראה
83 זו, – גם מי שאין מוחו יכול "לסבול" יראה זו כלל, לא מינה ולא
84 מקצתה, – גם לא משהו מיראה זו, מפני פחיתות ערך נפשו
85 בשרשה ומקורה במדרגות תחתונות דעשר ספירות דעשיה –
86 של עולם העשיה – אין יראה זו – החסרה לו, מעכבת בו
87 למעשה, – לקיום תורה ומצוות בפועל ממש, כמו שיתבאר
88 לקמן:]

9. כ"ק אדמו"ר שליט"א מעיר כאן, וזה לשונו הקדוש: "אולי שייכות כל הענין כאן (וחידושו) ותוכנו – שממעלת התורה על המצוות באופן היחוד – מסובבת עוד מעלה (שבאים ליראה גדולה) והיא מעלה גדולה מהקודמת – כי תכלית החוקים (היחוד) הרי זה ליראה כו', ויראה גדולה יותר – מקרבת יותר בפין ובלבבך לעשותו". 10. דברים ו, כד. 11. אבות ג, יז.

יום רביעי	ז שבט	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: בא, רביעי עם פירש"י. תהלים: לט"ג. תנאי: פרק יח. ולתוספות . . . 46" גם דחילו.		
בהיות אדמו"ר הזקן בן תשע שנה למד חכמת ההנדסה והתכונה. בן עשר – סדר לוח על חמש עשרה שנה. בהיותו בן שנים עשר נודמן שלמד ברבים הל' קדוש החדש להרמב"ם, ולא מצאו הגאונים, שהיו באותו מעמד, ידיהם ורגליהם בבית המדרש.		

יום ראשון

תהלים:
מפרק לט
עד פרק מג

יום חמישי	ח שבט	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: בא, חמישי עם פירש"י. תהלים: מד"ח. תנאי: והענין . . . "כד" גלגולים.		
בפרט בזמן הזה אשר בחסדי השי"ת אנו עומדים על סף הגאולה, עלינו להתאמץ בכל מיני אימוץ, לחזק כל עניני הדת בהידור מצוה, ולשמור את כל המנהגים מבלי לוותר אף כל שהוא, ומצוה וחובה על כל רב בישראל, להודיע לקהל עדתו כי הצרות והיסורים חבלי משיח המה, וה"א דורש מאתנו תשובה לתומ"צ, שלא נעכב ביאת משיח צדקנו בקרוב ממש.		

יום שני

תהלים:
מפרק מד
עד פרק מח

יום ששי	ט שבט	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: בא, ששי עם פירש"י. תהלים: מט"ג. תנאי: הנה החכמה . . . ומוכן.		
כשסיים אאמו"ר הש"ס בפעם השלישית אמר מאמר דא"ח, ותוכנו מהו הדרן. בשנת האבילות אחרי אמו סיים אאמו"ר ש"ס משנה לסוף י"א חדש, וליום היא"צ – כל הש"ס.		

יום שלישי

תהלים:
מפרק מט
עד פרק נד

שבת	י שבט	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: בא, שביעי עם פירש"י. תהלים: נה"ט. תנאי: פרק יט. ולתוספות . . . בלב כלל.		
תו"א ד"ה למען תהי' סוף סעיף המתחיל אמנם, "לא ישובות יומם מלראות" צ"ל "לא ישובות יומם ולילה מלרצות".		

יום רביעי

תהלים:
מפרק נה
עד פרק נט

אמי זקנתי (הרבנית מרת רבקה נ"ע) בהיותה כבת שמונה עשרה שנה – בשנת תרי"א – חלתה, וציוה הרופא אשר תאכל תיכף בקומה משנתה, אמנם היא לא חפצה לטעום קודם התפלה, והיתה מתפללת בהשכמה, ואחר התפלה היתה אוכלת פת שחרית. כשנודע הדבר לחותנה אדמו"ר הצ"צ, אמר לה: א איד דארף זיין געזונד און א בעל כח. אויף מצות שטייט וחי בהם, איז דער טייטש וחי בהם, מען דארף אריינבריינגען א חיות אין מצות. בכדי אז מען זאל קענען אריינבריינגען א חיות אין מצות, מוז מען זיין א בעל כח און זיין בשמחה. וסיים: דו דארפסט

ניט זיין קיין ניכטערע. בעסער עסען צוליב דאווענען ווי דאווענען צוליב עסען [יהודי צריך להיות בריא ובעל-כח. על מצוות נאמר "וחי בהם", הפירוש: וחי – בהם; יש להחזיר חיות במצוות. כדי שיוכלו להכניס חיות במצוות, חייבים להיות בעל-כח ולהיות בשמחה. וסיים: אל לך להתחכם. עדיף לאכול כדי להתפלל, מלהתפלל כדי לאכול]. ובירכה באריכות ימים, – (נולדה בשנת תקצ"ג ונפטרה י' שבט תרע"ד). – מאמר זה אמר אאמו"ר לאחד על יחידות, והוסיף: און מען דארף עס טאן בשמחה [ויש לעשות זאת בשמחה].

יום ראשון	יא שבט	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: בשלח, פרשה ראשונה עם פירש"י. תהלים: ס"סה. תניא: פרק כ. והנה . . . "כו" וכאפס ממש.		
דער סדר פון טאג הויבט זיך אָן מיט מודה אני, און דאָס זאָגט מען פאר נעגעל וואסער אפילו בידים טמאות, וואָרום כל הטומאות שבעולם זיינען ניט מטמא דעם מודה אני פון א אידען. ער קען זיין א חסר בזה או בזה, אָבער דער מודה אני בלייבט גאנץ.		
תרגום חפשי		

סדר היום מתחיל ב"מודה אני", ואומרים זאת לפני נטילת ידים אפילו בידים טמאות, שכן כל הטומאות שבעולם אינן מטמאות את ה"מודה אני" של יהודי. הוא יכול להיות חסר בזה או בזה, אך ה"מודה אני" נותר שלם.

יום שני	יב שבט	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: בשלח, שני עם פירש"י. תהלים: סר"סח. תניא: כי התהוות . . . "כו" ודקות יותר.		
השכל וההתפעלות שני עולמות הם: עולם קר ומיושב, ועולם רותח ומבוהל. וזאת היא עבודת האדם לחברם להיות לאחדים. ואז הבהלה נהפכת לשאיפה, והשכל – למורה דרך בחיים של עבודה ופועל.		

יום שלישי	יג שבט	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: בשלח, שלישי עם פירש"י. תהלים: סט"עא. תניא: אבל עשר . . . עניני העולם.		
יא"צ - ביום המיתה אפילו בשנה ראשונה, ואפילו כשיום הקבורה רחוק מיום המיתה.		

מענה הצ"צ לאאזמו"ר בהיותו כבן שבע: החסד ויתרון המעלה אשר האלקים עשה את האדם ישר להיות הולך בקומה זקופה הוא, דהגם שהולך על הארץ, מכל מקום הוא רואה את השמים, לא כן בהולך על ארבע דאינו רואה אלא את הארץ.

יום חמישי

תהלים:

מפרק ס
עד פרק סה

יום שישי

תהלים:

מפרק סו
עד פרק סח

שבת קודש

תהלים:

מפרק סט
עד פרק עא

יום ראשון ז' שבט ה'תשס"ט

תפילין של ראש מעור אחד

תפילין של ראש מעור אחד, אבל בדיעבד אם עשאו בארבעה עורות ותפרם, יצא. ואם כן, הבריתא מדברת לכתחילה והמשנה בדיעבד, ואין כאן סתירה.

אמנם בשו"ת 'חתם סופר' (או"ח סי' ה) מוכיח ממשנה זו שהיו רגילים בתפילין תפורים ופוסק שתפירה כשרה לכתחילה, אבל ה'פרי מגדים' (א"א סי' לב סקנ"ב) כתב שאין התפירה מועלת גם בדיעבד. ולמעשה נפסק (שו"ע אדה"ז או"ח לב, נח) ש"חתיכות עור תפורים יחד חשובים כעור אחד... ומכל מקום טוב ונכון לעשותם מעור אחד ממש".

וב'חקרי הלכות' (ח"ה ג, ב) מבאר: כיון שהתפילין צריכים להיות מעור אחד בשביל שיהיה "זכרון אחד", התפירה מועלת, כי לאחר שחוברו יחד הרי זה "זכרון אחד".

הלכות כלים, פרק ז הלכה י"ב: תפילין של ראש, ארבעה כלים היא. הרי שנממאת בפת, והתיר קציצה הראשונה, ותקנה - הרי היא אב טמאה בשהיתה; וכן אם התיר השניה, ותקנה. ומקורו במסכת כלים (פי"ח מ"ח) "התפלה ארבעה כלים" וכתב ה'צמח צדק' (שו"ת או"ח סי' י) שמדברי הרמב"ם "התיר קציצה ראשונה.. וכן אם התיר השניה" מבואר שארבעה בתים אלו אינם עשויים מעור אחד, אלא הם ארבעה עורות שמחוברים יחד ע"י תפירה והותרו.

אלא שלכאורה משנה זו סותרת לבריתא (מנחות לד, ב) שתפילין של ראש הם "בארבעה בתים בעור אחד", משום שנאמר (שמות יג, יט) "ולזכרון בין עיניך", "זכרון אחד אמרתי לך ולא שנים ושלשה וזכרונות". וכן פסק הרמב"ם (בהל' תפילין רפ"ב). וכתב הרמ"ע מפאנו (בתשובה סי' לח) שאמנם לכתחילה עושים

יום שני, ח' שבט ה'תשס"ט

שימושי המיחם

השתמשו במיחם לשמור בו את מטבעות הכסף, הרי גם לאחר שניקב, אם עדיין יכול הוא "לקבל סלעים" הרי זו "מעין מלאכתו".

ומדברי ה'ערוך השולחן' (כלים יג, ה) נראה שאף שמלכתחילה השימוש במיחם היה לחימום המים בלבד, ורק לאחר שניקב ואינו ראוי להחזיק מים, משתמשים בו לשמירת המטבעות, עדיין יש להחשיב את השימוש הזה "מעין מלאכתו". זאת, משום שמעצם מהותו המיחם הוא דו שימושי; בתחילה הוא משמש לחימום מים, וכאשר אינו ראוי לכך – משתמשים בו ככלי לאיסחוס כסף.

הלכות כלים, פרק יא הלכה ב: כל זמן שהכלי יכול לעשות מעין מלאכתו - עדיין הוא כלי... המיחם, כדי לקבל סלעים... תקינות, כדי לקבל פרוטות.

כלי שנשבר או ניקב עדיין הוא מקבל טומאה, כל זמן שהוא ראוי לשימוש שנעשה בו לפני כן. ואם כן, יש לעיין: מיחם שנשבר, מה בכך שהוא ראוי "לקבל סלעים"? אמנם הסלעים שיינתנו לתוכו לא יפלו ממנו, אבל הרי שימוש זה אינו "מעין מלאכתו", ולתשמישו הראשון - חימום מים - כבר אינו ראוי, כי גם אם הנקב פחות מגודלו של מטבע יזובו ממנו המים? ומבאר ה'תפארת ישראל' (כלים פי"ד, סק"ה): כיון שלפעמים

יום שלישי, ט' שבט ה'תשס"ט

כלי שאין לו תוך

לא נטמא מגבו, כך גם במשקין). ואם כן, מדוע פוסק הרמב"ם כאן שכלי חרס שאין לו "תוך" לא יקבל טומאה והרי גם כאשר משקים טמאים נוגעים בגב הכלי, הצד שאין לו שימוש, נטמא ולמה כלי חרס שאין לו "תוך" לא ייטמא ממשקים טמאים?

אלא שקיים הבדל מהותי בין שני הדברים: דין משקים הטמאים שנגעו בכלי חרס מגבו נאמר כשהמשקים נגעו בכלי חרס אבל בהלכה זו אין כאן כלי חרס! שכן, כלי שאין לו "תוך" - אין לו דין כלי וממילא אינו נטמא.

(שיעורי הרד"פ, יבמות, עמ' רד)

הלכות כלים, פרק י"ג הלכה ד: כלי חרש שנגעו משקין טמאים באחוריו בלבד, נטמא אחוריו בשאר כל הכלים. במה דברים אמורים? בשהיה לו תוך; אבל אם אין לו תוך, ונגעו בו משקין טמאים - הרי זה טהור; שכל שאין לו תוך בכלי חרש, אין אחוריו מטמאין במשקין.

מדברי הרמב"ם עולה שאם נגעו משקים טמאים בכלי חרס שאין לו בית קיבול - "תוך" - לא נטמא אחוריו.

ולכאורה ניתן להקשות על כך: לעיל (בהל' אבות הטומאה פ"ז ה"ג) כתב הרמב"ם שמשקים טמאים שנגעו בכלי חרס מאחוריו - לענין תרומה נטמא אחורי הכלי, ולענין קודש נטמא כל הכלי (והראב"ד חולק וסובר כי כשם שבטומאת מת או שרץ כלי חרס

יום רביעי, י' שבט ה'תשס"ט

מתי 'ידות הכלים' הם ככלים?

נטמא הכלי. ואילו בכלי חרס ההשוואה היא רק בכיוון אחד: אם נטמא הכלי הטומאה עוברת אל ה'יד', אך אם הטומאה נגעה ב'יד' לא נטמא הכלי שהרי כלי חרס שנעשה טומאה באחוריו, אינו מקבל טומאה (לעיל פי"ג ה"א). וכך גם בנגיעת טומאה ב'יד' הכלי אין הכלי נטמא כי הנגיעה ב'יד' היא כנגיעה באחוריו.

הלכות כלים פרק יז הלכה א: כל ידות הכלים הרי הן ככלים. ואם נטמא הכלי, נטמא ידו הצריך לו בתשמישו.

לדעת הרמב"ם, דין זה אמור בכל הכלים, אך יש הבדל בין כל הכלים לכלי חרס. בכל הכלים - השוואת ה'יד' אל הכלי היא דו-כיוונית: טומאת הכלי עוברת אל ה'יד', וכן אם נטמא ה'יד'

אך הרמב"ן סובר שגם בכלי חרס אם הטומאה נגעה ביד' הכלי כולו נטמא, כי מדובר ביד' חלולה והטומאה שהתה בתוך חלל היד', ומכיון ש"כלי חרס מתטמא מאויר" נטמאה היד' וממנה עוברת הטומאה לכל הכלי (משנה למלך).
וה'משנה אחרונה' (כלים ב, א. ד"ה ואין מטמאין) מבאר כך את שיטת הרמב"ם: גם בכלי חרס יד' הכלי ככלי, אף לענין העברת

הטומאה מן היד' לכלי (וגם אם הטומאה היא על היד' ולא בתוך חללה). וההבדל בין יד' הכלי לאחוריו פשוט: כלי חרס נטמא רק במקום תשיש הכלי והשימוש הוא רק בתוך הכלי ולא אחוריו. לכן, יד' הכלי שיש לה תפקיד שימושי ואחוזים בה לצורך תשישי הכלי מקבלת טומאה, ואילו אחורי הכלי שאין בהם כל שימוש – אינו מקבל טומאה.

נקב בכלי שנחתם בחומר אוטם

יום חמישי, י"א שבט ה'תשס"ט

הדין הראשון אפשר לומר שהסתימה באמצעות הזפת גרמה לכלי לשוב ולהיחשב כלי לענין קבלת טומאה, אבל הזפת נותר דבר נפרד שאינו חלק מגוף הכלי. ומאחר שהטומאה נגעה בזפת ולא בכלי, הכלי לא נטמא. ואילו לפי הדין השני, מאחר שסתימת הכלי בזפת גורמת לזפת להיות חלק בלתי נפרד מהכלי, הרי אפילו אם הטומאה נגעה רק בזפת ולא בכלי – הכלי נטמא.

וזהו פשר דברי הרמב"ם בהלכות השונות:

בהלכה ג' פוסק הרמב"ם שהזפת לא נעשה חלק בלתי נפרד מהכלי (ולכן טומאה שנגעה רק בזפת אינה מטמאה את הכלי). ועם זאת, אי אפשר להתעלם מסתימת הזפת ואם היה נקב בכלי ובטל ממנו שם 'כלי', הסתימה בזפת השיבה לו את תוארו, ואם הכלי טמא, גם הנוגע רק בזפת – יטמא. ואולם מאחר שהזפת לא נעשה חלק מהכלי, דין זה אמור רק באותו חלק בזפת שסותם את הנקב אבל הזפת המיותר, אינו מטמא.

(דעת משה, הל' כלים, עמ' קסד)

הלכות כלים, פרק כ הלכה ג: חִבִּית שֶׁנִּקְבָּה, וְעִשָּׂאָה בְּעֵצִין בִּזְפָּת וּבְנִפְרִית בְּסִיד וּבְנִבְסִים - אֵינָן חֲבוּרִים; וְשֹׁאֵר כָּל הַדְּבָרִים, חֲבוּרִים.

והקשו על הרמב"ם: שנינו (בתוספתא כלים ג, ד) שזפת הנמרח על גבי נקב של חבית נחשב לסתימה, וגם הרמב"ם פסק כך (לעיל פ"ט הי"ד) וכן להלן (ה"ה) כתב "חבית שנקבה וסתמה בזפת יותר מצרכה – הנוגע בצרכה טמא". כלומר, כלי שנחתם בזפת ונטמא, הנוגע בחלק הסותם טמא, אבל אם הזפת שנמרח על הכלי היה יתר על הנדרש לסתימת הנקב, הנוגע בחלק המיותר אינו נטמא. הרי שלדעת הרמב"ם הסתימה בזפת נחשבת סתימה. ואיך פוסק הוא כאן שנקב הנחתם בזפת אינו חיבור? ויש ליישב:

לפנינו שני דינים: א) סתימת כלי שניקב ע"י זפת גורמת שהכלי יחזור ויקבל טומאה, כי חזר ונעשה "כלי". ב) סתימת החבית על ידי הזפת גרמה לכך שהזפת נעשה כגוף הכלי. ונפקא-מינה אם הטומאה נגעה בזפת, אך לא בכלי: לפי

דינו של המפץ (מחצלת)

יום שישי, י"ב שבט ה'תשס"ט

טהרה במקוה כיון שאינו בכלל כלים האמורים בתורה. כיון שכך, היה ניתן לומר שאינו בכלל טומאת מדרס ולכן כתב הרמב"ם "ואף על פי כן מתטמא הוא במדרס דין תורה" (ראה פיה"מ כלים פכ"ד מ"ז).

ובטעם הדבר שמצד אחד יש להם טומאת מדרס מן התורה, ומצד שני אין להם טהרה במקוה, מבאר הרמב"ם (בפיה"מ שם) שהואיל ויש במינו של המפץ כלים העשויים מאותו אריג שכן נטהרים במקוה, הרי הוא נטמא במשכב הזב, אף על פי שלו עצמו אין טהרה במקוה. אלא שאותם כלים (כפפות וסלים) הם בכלל (ויקרא יא, לב) "כל כלי", וכיון שיש בהם טומאה ככלים, נטהרים ככלים שנאמר (שם) "במים יובא".

ויש מבארים בפשטות: כיון שהמפץ אינו בכלל כלים האמורים בתורה, היה מקום לומר שנתמעט מדין טומאה לגמרי, כולל טומאת מדרס, אלא שריבה הכתוב ואמר "כל המשכב", ולכן אומר הרמב"ם - "ואף על פי כן יש לו טומאת מדרס דין תורה" (משנת יעקב).

הל' כלים, פרק כג הלכה א: הַמִּפֶּץ - הוּא הַמִּחְצֵלֶת שֶׁאוֹרְגִין אוֹתָהּ מִן הַתְּבִלִּים וּמִן הַסּוּף וְהַנֶּמֶא וְכִיּוֹצֵא בָהֶן. וְאֵין הַמִּפֶּץ בְּכָלל הַכִּלִּים הָאֲמוּרִין בַּתּוֹרָה, וְאֵף עַל פִּי כֵן מִטְמֵא הוּא בְּמִדְרָם דִּין תּוֹרָה - שֶׁחֲרִי רִבָּה הַכְּתוּב "כָּל הַמִּשְׁכָּב"...

דברי הרמב"ם כאן ש"אין המפץ בכלל כלים האמורים בתורה ואף על פי כן מתטמא הוא במדרס דין תורה", מבוארים יותר בדבריו בהל' מקואות (פ"א ה"ד) - "המפץ אינו בכלל הכלים המקבלין שאר כל הטומאות, לפי שאינו כלי קיבול, אינו בכלל כלי עץ האמורים בתורה, והואיל והוא ראוי למשכב נתרבה לטומאת מדרס בלבד דין תורה".

וצריך להבין: מה פשר ההדגשה "ואף על פי כן מתטמא הוא במדרס דין תורה": למאי נפקא-מינה לענין טומאת מדרס שאין המפץ בכלל כלים, והרי בטומאת מדרס לא הוזכרו כלים בתורה? ויש לבאר:

מובא בגמרא (שבת פד, ב) "כל שאין לו טהרה במקוה אינו טמא מדרס" והלכה היא (רמב"ם הל' מקואות שם) שהמפץ אין לו

מתי אין הכלי מקבל טומאה?

שבת קודש, י"ג שבט ה'תשס"ט

וְכִנָּה עָלָיו - טָהוֹר.

לפתחו של הגאון רבי משה פיינשטיין הובאה השאלה הבאה:

הלכות כלים, פרק כ"ו הלכה א: כָּלִי עֵץ הָרָאוי לְמִדְרָם שֶׁקֶבַע בְּכַתֵּל בְּתוֹךְ הַכִּנָּה - קִבְּעוֹ וְלֹא כִנָּה עַל גִּבּוֹ, אוֹ כִנָּה עַל גִּבּוֹ וְלֹא קִבְּעוֹ - עֲדוֹן הוּא מִטְמֵא בְּמִדְרָם בְּשִׁחִיהִ; קִבְּעוֹ בְּמִסְמָרִים

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום – ז' ו"ג שבט ה'תשס"ט

יום ראשון ז' שבט ה'תשס"ט

הלכות כלים פרק ו

א. כל כלי שנטמא, ונשבר אחר שנטמא, ונפסדה צורתו ותשמישו - טהור בשבירתו; וכן כלים שנשברו כשהם טהורין, שבריהן אינן מקבלין טמאה.

ב. כמה שעור השבר שישבר כלי עץ או כלי עצם, ויהיה טהור? כל כלי בעלי בתים, שעורם ברמונים. כיצד? משניקב הכלי במוציא רמון, טהור; והרמון שאמרו - בינוני, לא גדול ולא קטן - לפי דעתו של רואה. ויהיו בכלי שלשה רמונים אחרונים זה בזה. נקב הכלי במוציא זית וסתמו, וחזר ונקב במוציא זית וסתמו, עד שהשלימו למוציא רמון - אף על פי שהוא סתום - טהור, שהרי נעשו לו פנים חדשים.

ג. כלים שעשעו מתחלה נקובין במוציא רמון, כגון הסל, והפחלץ (כמיו אוכף) של גמלים, ואפיפירות (מחצלת קנים) - הרי אלו מקבלין טמאה עד שיקרע רבן.

ד. אפיפירות שעשה להן קנים מלמעלה ומלמטה לחזק, טהורה. עשה לה גפים (מסגרת) כל שהן - אף על פי שהיא בלה נקובה במוציא רמון, הרי זו מקבלת טמאה. ה. כל הכלים שאינן יכולין לקבל רמונים, כגון הרבע, וחצי הרבע, והקנונים (סלים) הקטנים - שעורן במוציא זית. נגממו (נקרעו) שפתותיהן - אם נשאר בהן כדי לקבל כל שהוא, טמאין.

ו. הסלין של פת, שעורן בכפרות של פת.

ז. קפת הגננים - משתוציא אגדות של ירק, טהורה. ושל בעלי בתים, במוציא תבן. ושל בלנין, בגבבא (מיו תבן הממשש להסקה).

ח. בית קערות שאינו מקבל קערות - הואיל ומקבל התמחוין (קערות גדולות), הרי זה מקבל טמאה. וכן בית הראי (כלי לצואה) שאינו מקבל משקין - הואיל ומקבל את הראי, הרי זה מקבל טמאה.

ט. כל כלי עץ שנחלק לשנים - טהור, ואף על פי שהן מקבלין על דפנותיהן כאלפסין (כלי גדול שטוח); חוץ מכלים של עץ שחצין או מקצתן כלי בפני עצמו מתחלת עשייתן - כגון השלחן הכפול שמתחלה הוא נעשה שני חלקים והרי הוא נכפל ונפשוט, וכגון תמחוי המזנון (קערה עשויה תאים) שהוא פלו קערות קערות והרי בכל חלק מחלקיו קערות שלמות, וכגון הכסא הכפול, וכל פיוצא באלו. וכן בית הלגנין, ובית הכוסות של עץ, שנפחת (נחסר) אחד מהן - זה שנפחת טהור, ואינו חבור לשאר הבתים. נפחת השני - הרי זה טהור, ואינו חבור לו. נפחתו שלששתן, פלו טהור. בן כל פיוצא בכלים אלו.

י. משפלת (קופה גדולה) שאמץיתה גבוהה וזוויתיה

יורדות, ונפחתה מצד אחד - טמאה, מפני שהיא מקבלת בצד השני; נפחתה מצד השני, טהורה. השלחן והדלפקי (- שולחן כוסות) שנפחתו - מקבלין טמאה, עד שיחלקו ויבדל כל חלק מחברו. נטלה אחת מרגליהן, טהורין; וכן אם נטלה השניה. נטלה הרגל השלישית - אם חשב עליהן שיאכל על שלחן זה או על דלפקי זה כמו אוכל בטבלא, הרי אלו מקבלין טמאה; ואם לא חשב עליהן, טהורין.

יא. כלי נסרים שנשערו שפתותיהן, טהורין. ואם נשאר מחסום שפתותיהן כל שהוא, הרי אלו מקבלין טמאה.

יב. טבלה שמלאה עצים, ותקעה (- חיברה לעצים) - טהורה; חפה בנסרים, מקבלת טמאה.

יג. ספסל שנתפרק, טהור; סרגו (חיבור) במשיחות או בחבלים, מקבל טמאה.

יד. הסלים של גמלים שהתירן, טהורין; חזר וקשרן, מקבלין טמאה. נמצאו מתטמאין ומתטהרין אפלו עשרה פעמים ביום.

טו. השלחן או הדלפקי שחפן בשיש, ושיר בהן מקום הנחת הכוסות - מקבלין טמאה. ואם חפה הכל - טהורין, בין בצפוי עומד, בין בצפוי שאינו עומד, בין שחפה את לזביכיו (- מסגרתו), בין שלא חפה את לזביכיו, בין שהיו של עצים חשוכין, כגון אשכרוע וכיוצא בו, בין שהיו של שאר עצים - הואיל וחפן בלון, טהורין כמו שבארנו.

הלכות כלים פרק ז

א. כלי עור, מאימתי מקבלין טמאה? התרמל (ילקוט) וכיוצא בו - משניחם שפתותיו, ויכרת הקופין (חתיכות בולטות) הקטנים היוצאין על גבי העור, ונעשה את קיחותיו (- רצועותיו). סקרטקה (טבלת עור), משניחם ויכרת ונעשו ציציתה (- סס מתכת). קטבלה (- כיסוי מיטה), משניחם ויכרת. הפר והכסת, משניחם שפתותיהן ויכרת הקופין היוצאין. וכן כל פיוצא בהן. התפלין, משניגמר הקציצה; אף על פי שהוא עתיד לתן בה את הרצועה, הרי זו מקבלת טמאה. עור העריסה שהוא עתיד לעשות לו טבור (- חיזוק לרגלי העריסה), עד שיעשה לו טבור. הסנדל, משניקמיע (יעוצב). המנעל, משניגוב (- יתייבש) על האמנים (מקום הנחת הנעל). ואם עתיד לכרסם (לצבוע בכרכום) ולשרטט, עד שיכרסם ועד שישרטט; וכן כל פיוצא בזה.

ב. עור שאין עליו צורת כלי, אינו מקבל טמאה; לפיכך, כף של עור שקושרין לוקטי קוצים על פניהן, כדי שלא יכס הקוץ - אינו מקבל טמאה, מפני שהוא עור פשוט ואין עליו צורת כלי. וכן העור שמלקטין בו גללי הבקר, ועור שחוסמין בו פי הבקמה, ועור שמשיכין בו את הדבורים בעת שלוקחין הדבש, ועור שמניפין בו את הרוח מפני החם - הרי הן טהורין, ואין מקבלין טמאה.

וְאֵת הַשְּׁלִישִׁית. חֹזֵר וְהִתִּיר אַף אֶת הֶרְבִּיעִית, וְתִקְּנָה - כִּלָּה טְהוֹרָה; שְׁאִין הָרָאוֹן מִטְּמֵא בָּלִים, מִפְּנֵי שֶׁהוּא וְלֵד, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ. וְכֵן סִנְדֵּל שֶׁהוּא טְמֵא מִדָּרֶס, וְנִפְסָקָה אַחַת מֵאַזְנוֹי, וְתִקְּנָה - הִרִי הוּא מִדָּרֶס כִּשְׁהִיהָ. וְנִפְסָקָה שְׁנִיָּה, וְתִקְּנָה - טְהוֹר מִן הַמִּדָּרֶס, שֶׁהִרִי נֶעֱשֶׂה לוֹ אֲזִינוֹס חֲדָשִׁים; אֲבָל טְמֵא מִגַּע מִדָּרֶס. לֹא הִסְפִּיק לְתַקֵּן אֶת הָרָאוֹן עַד שֶׁנִּפְסָקָה הַשְּׁנִיָּה, אוֹ שֶׁנִּפְסָק עֲקָבוֹ, אוֹ נָטַל חֲטָמוֹ [- הַחוּד], אוֹ נִחְלַק לְשָׁנִים - טְהוֹר.

יג. מִנְעַל שֶׁנִּפְתַּח [נַחֲסַד] - אִם אֵינוֹ מִקְבֵּל רֹב הָרָגֵל, טְהוֹר.

יד. תִּפְלִין שֶׁנִּטְמְאָת, מֵאִמְתִּי טְהוֹרָה? שֶׁל יָד, מִשְׁתִּיר אוֹתָהּ מִשְׁלֵש רֹחוֹת; וְשֶׁל רֹאשׁ - מִשְׁתִּיר מִשְׁלֵש רֹחוֹת, וּבֵין קָצִיצָה לְחִבְרָתָהּ.

טו. הַפְּדוּר וְהָאֶמוֹס [עוֹר מִמּוֹלָא בַד] וְהַקָּמַע וְהַתִּפְלִין שֶׁנִּקְרְעוּ אַחֵר שֶׁנִּטְמְאוּ - הַנוֹגַע בָּהֶם, טְמֵא; וּבִמָּה שֶׁבְּתוֹכָן, טְהוֹר. הָאֶכוּף [אוֹכֹף] שֶׁנִּקְרַע - הַנוֹגַע בָּמָה שֶׁבְּתוֹכוֹ, טְמֵא; מִפְּנֵי שֶׁהִתְפַּר מִחִבְרוֹ, וְנֶעֱשֶׂה כְּלוֹ כְּגוֹף אֶחָד.

הַלְכוֹת בָּלִים פָּרָק ח

א. כָּל כְּלִי מִתְכוֹת אֵינוֹ מִקְבֵּלִין טְמֵאָה - עַד שֶׁתִּגְמַר מְלֹאכְתָּן כִּלָּה, וְלֹא יִהְיֶה הַכְּלִי מְחֻסָּר מַעֲשֵׂה כִּלָּה; אֲבָל גְּלָמִי כְּלִי מִתְכוֹת, אֵינוֹ מִקְבֵּלוֹת טְמֵאָה.

ב. וְאֵלוֹ הֵם גְּלָמֵי כְּלִי מִתְכוֹת: כָּל שֶׁעֲתִיד לְשׁוֹף אוֹתוֹ, אוֹ לְשַׁבֵּץ [לְהַסִּיר וְלִיַּשֵּׁר], אוֹ לְגַרְד, אוֹ לְכַרְכֵּב [לְלַטְשׁוֹ], אוֹ לְהַקִּישׁ בְּקֶרֶס [-פְּטִישׁ], אוֹ שֶׁהִיהָ מְחֻסָּר אֶזֶן אוֹ אֶגֶן [- שֹׁפָה] - הִרִי זֶה אֵינוֹ מִקְבֵּל טְמֵאָה, עַד שֶׁתִּקְּנֶהּ, וְיִיפְּהוּ, וְלֹא תִשָּׂאָר בּוֹ מְלֹאכָה כִּלָּה. כִּיצַד? כְּגוֹן הַסִּיף שֶׁאֵינוֹ מִקְבֵּל טְמֵאָה עַד שֶׁיִּשְׁוּפְנוּ, וְהַסִּיף עַד שֶׁיִּשְׁחִיזְנֶה, וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּמַעֲשִׂים אֵלּוּ. לְפִיכָף, הַעוֹשֶׂה בָּלִים מִן הַעֲשֵׂת [גּוֹשׁ] שֶׁל בְּרִזָּל, אוֹ מִן הַחֲרָרָה [גּוֹשׁ בַּצּוֹרֶת עוֹגָה] שֶׁל מִתְכָּת, וּמִן הַסּוֹכֵב [-חִישׁוֹק מִתְכָּת] שֶׁל גִּלְגָּל, וּמִן הַטְּסִין, וּמִן הַצְּפוּיִין, וּמִפְּנֵי [- בְּסִיטִין] הַכְּלִים, וּמֵאֲגָנֵי הַכְּלִים, וּמֵאֲזִנֵּי הַכְּלִים, וּמִן הַשְּׁחֵלָת, וּמִן הַגְּרֵדָת [- מִיָּנִי שֶׁאֲרִיּוֹת כְּלִי מִתְכָּת] - הִרִי אֵלּוּ טְהוֹרִים; מִפְּנֵי שֶׁכָּל אֵלּוּ שֶׁנֶּעֱשׂוּ, גְּלָמֵי כְּלִי מִתְכוֹת הֵן. אֲבָל הַעוֹשֶׂה כְּלִי מִשְׁבָּרִי כְּלִי מִתְכוֹת, וּמִן הַכְּלִים שֶׁנִּשְׁחָקוּ מִרֹב הַזָּמָן, וּמִן הַמִּסְמְרוֹת שֶׁיִּדְוַע שֶׁנֶּעֱשׂוּ מִן הַכְּלִים, אֲבָל מִסְמְרוֹת שֶׁאֵין יְדוּעַ אִם נֶעֱשׂוּ מִן הַכְּלִים אוֹ מִן הַעֲשֵׂת - הִרִי הֵן טְהוֹרִין; אֲפִלּוּ הִתְקִין אוֹתָן לְכָלִי, אֵינוֹ מִקְבֵּלִין טְמֵאָה.

ג. כְּלִי מִתְכוֹת שֶׁאֵינוֹ מְחֻסָּר אֶלָּא כְּסוּי - מִקְבֵּל טְמֵאָה; שְׁאִין הַכְּסוּי חֹשֵׁב מִגּוֹף הַכְּלִי.

ד. מִחֹט שֶׁלֹּא נִקְבָּה, אֶלָּא שֶׁפָּה וְתִקְּנָה לְכָף מִתְחַלְתָּה - מִקְבֵּלֶת טְמֵאָה, מִפְּנֵי שֶׁמוֹצִיאִין בָּהּ אֶת הַקּוֹץ. אֲבָל אִם הִיהָ עֲתִיד לְנִקְבָּה - הִרִי הִיא כְּשֶׂאָר גְּלָמֵי כְּלִי מִתְכוֹת, וְאֵינָה מִקְבֵּלֶת טְמֵאָה.

ה. וּמֵאֲחֵר שֶׁבִּאֲרָנוּ שֶׁגְּלָמֵי כְּלִי מִתְכוֹת טְהוֹרִים, וְגְלָמֵי כְּלִי עֵץ טְמֵאִים, וּפְשׁוּטֵי כְּלִי מִתְכוֹת טְמֵאִים, וּפְשׁוּטֵי כְּלִי

ג. כָּל בֵּית הָאֶצְבָּעוֹת [כִּפְּפוֹת] שֶׁל עוֹר, טְהוֹרוֹת; חוּץ מִשָּׁל קִיָּצִין [קוּסְפִי פִּירוֹת], מִפְּנֵי שֶׁהִיא [עֲצָמָה] מִקְבֵּלֶת אֶת הָאוֹג [מִיּוֹן פִּרִי]; וְנִקְרָעָה - אִם אֵינָה מִקְבֵּלֶת אֶת רֹב הָאוֹג, טְהוֹרָה. ד. הָאֶבְנֵט שֶׁל עוֹר, וְעוֹרוֹת שֶׁתּוֹפְרִין הַקְּטָעִין [קְטוּעֵי רִגְלָה] עַל אֲרֻבּוֹתֶיהֶן כְּדִי שִׁתְּגַלְגְּלוּ [יִהְיוּ] בִּקְוֵן עַל הַקְּרָע - מִקְבֵּלִין טְמֵאָה, שֶׁהִרִי צוּרֶת כְּלִי עֲלִיהֶן. וְכֵן הָעוֹרוֹת הַעֲשׂוּיֹת כְּעֵין טְבָעוֹת שֶׁמִּכְנִיסִין אוֹתָן הָאֲמָנִין בְּזוֹרוֹתֶיהֶן, כְּדִי לְהַגְבִּיהַּ בְּגִדֵּיהֶם מֵעַל יָדָם בְּשִׁעַת מְלָאכָה - מִתְטַמְּאִין כְּשֶׂאָר כְּלִי עוֹר הַפְּשׁוּטִים.

ה. עוֹר שֶׁתּוֹפְרִין מִמֶּנּוּ כְּסוּי לֵיד וְלִזְרוֹעַ שֶׁל זֹרֵי [- מִנְקִי] גְּרֹנוֹת, וְשֶׁל הוֹלְכֵי דְרָכִים, וְשֶׁל עוֹשֵׂי פִּשְׁתָּן - מִקְבֵּל טְמֵאָה; וְאִם הִיהָ שֶׁל צְבָעִים וְשֶׁל נִפְחִים - אֵינוֹ מִקְבֵּל טְמֵאָה. זֶה הַכָּלִל: הַעֲשׂוֹי לְקַבְּלָהּ, כְּדִי שֶׁלֹּא יִפְהוּ קוֹץ וְכִדִּי שִׁיאָחוּז יָפָה יָפָה - מִקְבֵּל טְמֵאָה; וְהַעֲשׂוֹי מִפְּנֵי הַזְּעָה, כְּדִי שֶׁלֹּא יִפְסֹד הַדְּבָר שֶׁמִּתְעַסֵּק בּוֹ בְּזַעַת יָדָיו - הִרִי זֶה אֵינוֹ מִקְבֵּל טְמֵאָה.

ו. כִּמָּה שֶׁעוֹר הַנֶּקֶב שֶׁיִּנָּקֵב כְּלִי הָעוֹר, וְיִטְהַר? הַחֲמַת [נֹוד], מִשְׁתַּנָּקֵב בְּמוֹצֵא פְקָעִיּוֹת [כְּזוּרִים] שֶׁל שְׁתִּי; וְאִם אֵינָה יְכוּלָה לְקַבֵּל שֶׁל שְׁתִּי, הוֹאִיל וּמִקְבֵּלֶת שֶׁל עָרֵב, מִקְבֵּלֶת טְמֵאָה, עַד שֶׁתִּנָּקֵב רִבָּה.

ז. הַתְּרִמּוֹל [יִלְקוּט] שֶׁנִּפְתַּח הַכִּיס שֶׁבְּתוֹכוֹ - עֲדִין הַתְּרִמּוֹל מִקְבֵּל טְמֵאָה, וְאֵינוֹ חִבּוֹר לוֹ.

ח. הַחֲמַת שֶׁהַבִּיצִים [- כִּיטִים] שֶׁלָּהּ מִקְבֵּלוֹת עֲמָה [בְּמִלּוֹי הַנּוֹד מִתְמַלְאִים גַּם הֵם], וְנִפְתַּחוּ - טְהוֹרוֹת, שְׁאִינָן מִקְבֵּלוֹת כְּדָרְכָן.

ט. כְּלִי עוֹר שֶׁיֵּשׁ לוֹ לוֹלְאוֹת וּשְׁנִצּוֹת [רְצוּעוֹת], כְּגוֹן סִנְדֵּל עֲמָקִי וְכִיס שֶׁל שְׁנִצּוֹת [אַרְנָק עִם רְצוּעוֹת] - אַף עַל פִּי שֶׁשָּׂשְׁהוֹן מִתְרִין, אֵין עֲלֵיהֶן צוּרֶת כְּלִי - הִרִי אֵלּוּ מִקְבֵּלִין טְמֵאָה כְּשֶׁהֵן מִתְרִין, הוֹאִיל וְהַהֲדִיּוֹט זָכוֹל בְּמַהֲרָה לְהַכְנִיס הַשְּׁנִצּוֹת בְּלוֹלְאוֹת וּיְחִזֹּר כְּלִי קָבוֹל כִּשְׁהִיהָ. וְכֵן אִם נִטְמְאוּ, וְהִסִּיר הַשְּׁנִצּוֹת מֵהֶן, וְנִפְסָדָה צוּרָתָם - הִרִי הֵם טְהוֹרִין, אַף עַל פִּי שֶׁאֲפָשָׁר לְהַחְזִירָם שֶׁלֹּא בְּאֶמֶן.

י. כִּיס שֶׁל שְׁנִצּוֹת שֶׁנִּטְלוּ שְׁנִצְיוֹ - עֲדִין הוּא מִקְבֵּל טְמֵאָה, שֶׁהִרִי הוּא מִקְבֵּל. נִפְשָׁט, וְחֹזֵר [לְהִיּוֹת] עוֹר פְּשׁוּט - טְהוֹר. טָלָה עָלָיו אֶת הַמְּטָלִית מִלְמָטָן - מִקְבֵּל טְמֵאָה, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא פְּשׁוּט; שֶׁהִרִי עָלָיו צוּרֶת כְּלִי.

יא. עוֹר שֶׁכָּרַף בּוֹ הַקָּמַע, מִקְבֵּל טְמֵאָה; פְּשָׁטוֹ, טְהוֹר; חֹזֵר וְכָרַף בּוֹ, מִקְבֵּל טְמֵאָה; מִטְּמֵא וּמִטְהַר, אֲפִלּוּ עֲשָׂרָה פְּעָמִים בְּיוֹם. וְעוֹר שֶׁכָּתַב עָלָיו הַקָּמַע, טְהוֹר; וְאִם כָּרַת מִמֶּנּוּ, וְעֲשָׂה [מִהַקְמָע] חֲלִיָּה לְתִכְשִׁיט - מִקְבֵּלֶת טְמֵאָה.

יב. תִּפְלִין שֶׁל רֹאשׁ, אֲרֻבָּעָה בָּלִים. הִרִי שֶׁנִּטְמְאָת בְּמַת, וְהִתִּיר קָצִיצָה הָרָאוֹן, וְתִקְּנָה [חִיבֵר חֲדָשָׁה] - הִרִי הִיא אֲב טְמֵאָה כִּשְׁהִיָּתָה; וְכֵן אִם הִתִּיר הַשְּׁנִיָּה, וְתִקְּנָה, וְכֵן אִם הִתִּיר אַף הַשְּׁלִישִׁית וְתִקְּנָה. הִתִּיר אַף הֶרְבִּיעִית וְתִקְּנָה - נֶעֱשִׂית כִּלָּה רֹאוֹן לְטְמֵאָה; שֶׁהִרִי הִתִּיר כָּל אַחַת וְאַחַת וְחֹזֵר וְתִקְּנָה כִּלָּה, וּכְאֵלּוּ זֶה תִּפְלִין אַחֲרוֹת שֶׁנִּגְעוּ בְּרָאוֹנוֹת. חֹזֵר וְהִתִּיר אֶת הָרָאוֹן פַּעַם שְׁנִיָּה, וְתִקְּנָה - הִרִי הִיא רֹאוֹן כְּמוֹת שֶׁהִיָּתָה; וְכֵן אִם הִתִּיר אֶת הַשְּׁנִיָּה,

טמאה; ושל בהמה שנעשה של דלת - אפלו חברו בקרקע, ואפלו קבעו במסמר - הרי זה מקבל טמאה כשהיה, עד שישנה בו מעשה בגופו.

יג. אמן שהוא עושה ומניח [למכירה] וזגין [פעמונים] לדלתות ולבהמה - אם רב העשוי לדבר שמקבל טמאה - הרי הכל מקבל טמאה, עד שיפריש מקצתם לדבר שאינו מקבל טמאה; ואם רב העשוי לדבר שאינו מקבל טמאה - הרי הכל טהור, עד שיפריש מקצתם לדבר המקבל טמאה. וכן כל פיוצא בזה.

יד. וזגין הנמצאין בכל מקום, מקבלין טמאה - חוץ מן הנמצאים בפרקים, מפני שרפן לדלתות.

טו. אמר לאמן: 'עשה לי שני זוגין, אחד לדלת ואחד לבהמה', 'עשה לי שתי מתקלאות, אחת לשכיבה ואחת לאהליו', 'עשה לי שני סדינים, אחת לצורות [מצויירות] ואחת לאהליו' - הרי שניהן מקבלין טמאה, עד שיפריש ויאמר: 'זה לכף, וזה לכף'.

יום שני ח' שבט ה'תשס"ט

הלכות פלים פרק ט

א. כל פלי מתכות שיש להם שם בפני עצמן, מקבלין טמאה - חוץ מן הדלת, והנגר [יתד הנעילה], והמנעול, והפותה [בית קיבול] שתחת הציר [- ציר הדלת], והציר, והקורה, והצנור; מפני שאלו עשויין לקרקע, או לשמש את העץ - אינן מקבלין טמאה, ואפלו קדם שיעקבו. וכל פלי מתכות שיש לו שם לו' [- נוסף] - אינו מתטמא בפני עצמו, מפני שהוא כמקצת פלי. ביצד? עקרב [- לשונית] של פרמביה [רסן], טמא. ולחיים שלה שעל לחי הבהמה מכאן ומכאן - טהורין, ואינן מקבלין טמאה בפני עצמן; מפני שאין להם שם בפני עצמן. ובשעת חבורן [לרסן], הכל מקבלין טמאה.

ב. טסין של ברזל שמניחין על לחי האדם בשעת מלקמה - אינן מקבלין טמאה, מפני שאין להם שם בפני עצמן; ואם יש בהן בית קבול מים, מתטמאין ככל פלי קבול.

ג. גזם שהוא עשוי בקדרה מלמסן וכעדשה מלמעלן, ונפרק הקדרה שלו - מקבלת טמאה בפני עצמה, שהרי יש לה בית קבול; והעדשה מקבלת טמאה בפני עצמה, מפני שיש לה שם בפני עצמה. והצנירה [- מחט] שלה שהיא נכנסת באזן או באף - אינה מקבלת טמאה בפני עצמה, מפני שאין לה שם בפני עצמה. הנה הנזם עשוי כמין אשכול [ענבים], ונפרק - טהור; מפני שאין בו בית קבול, ואין לכל גרגר מנו שם בפני עצמו, והרי אינו ראוי לתכשיט משנפרק.

ד. טבעת אחת שמניחין הבנות ברגל אחת, היא הנקראת 'בירית'; ואינה מקבלת טמאה, מפני שאין עליה צורת פלי תכשיט, אלא כמו טבעת הפלים, או טבעת שקושר בה בין כתפיו. אבל שתי טבעות שמשימות הבנות ברגליהן, ושלשלת מטלת ביניהן מזו לזו - מקבלות טמאה; מפני שהן מתכשיטי הבנות, והן הנקראין 'כבלים'.

עץ טהורין, דין תורה - נמצא הטמא בכלי עץ, טהור בכלי מתכות, והטמא בכלי מתכות, טהור בכלי עץ.

ו. כל פלי המלקמה, כגון הסיף והרמח והכובע והשריון והמגפים וכיוצא בהן - מקבלין טמאה. וכל תכשיטי האדם, כגון הקטלה והנזמים והטבעות, בין שיש עליהן חותם בין שאין עליהן חותם, וכיוצא בהן - מקבלין טמאה. אפלו דינר שנפסל, והתקינו לתלותו בצואר קטנה - מקבל טמאה. וכן קמע של מתכת, מתטמא ככל תכשיטי אדם.

ז. כל תכשיטי הבהמה והפלים, כגון הטבעות שעושין לצואר הבהמה ולאזני הפלים - טהורין, ואינן מקבלין טמאה בפני עצמן; חוץ מזוג [- פעמון] של בהמה, וכלים המשמיעים קול לאדם. ביצד? העושה זוגין למכתשת [לכתישת בשמים], ולעריסה, ולמטפחות ספרים [פעמוני ביי"ס, שטופחים ומרעישים], ולמטפחות תינוקות [קשקשן משחק] - הרי הם טהורים. עשה להם ענבולין [- לשוניות המקישות], מקבלין טמאה; הואיל ונעשו להשמיע קול לאדם, הרי הן טמאים כתכשיטי אדם. ואפלו נטלו ענבוליהן - מקבלין טמאה, שהרי הוא ראוי להקישו על הקרש [חרש].

ח. זוג העשוי לאדם - אם נעשה לקטן - אינו מקבל טמאה אלא בענבול שלו, שהרי לקול נעשה; ואם נעשה לגדול - הרי זה תכשיט, ומקבל טמאה אף על פי שאין לו ענבול.

ט. כל הפרצופות [- מסיכות], מקבלות טמאה. וכל החותמות, טהורין - חוץ מחותם של מתכת שחותמין בו בלבד. וכל הטבעות, טהורות - חוץ מטבעות אצבע; אבל טבעת שחוגר בה את מתניו, או שקושר אותה בין כתפיו - טהורה. טבעת השיר של בהמה - הואיל והאדם מושך בה את הבהמה, מקבלת טמאה. וכן מקל של בהמה של מתכת - הואיל ואדם רודה אותה בו, מקבלת טמאה.

י. כל הפלים יורדים [- נעשים ראויים] - לטמאה במחשבה, ואין עולין מדי טמאה אלא בשנוי מעשה; והמעשה מבטל מיד המעשה ומיד המחשבה, והמחשבה אינה מבטלת לא מיד המעשה ולא מיד המחשבה. ביצד? טבעת בהמה או פלים שחשב עליה להחזירה לטבעת אדם - הרי זו מקבלת טמאה במחשבה זו, וכאלו נעשית לאדם מתחלת עשייתה. חזר וחשב עליה להניחה טבעת בהמה כשהיתה - אף על פי שלא נתקשט בה האדם, הרי זו מקבלת טמאה; שאין המחשבה מבטלת מדי המחשבה, עד שיעשה מעשה, כגון שישוף אותה או יתקנה במעשה של בהמה. היתה הטבעת לאדם, וחשב עליה לבהמה - עדן היא מקבלת טמאה כשהיתה; שאין הפלים עולין מדי טמאתן במחשבה. עשה בה מעשה, ושנה לבהמה - אינה מקבלת טמאה; שהמעשה מבטל מיד המעשה. וכן כל פיוצא בזה.

יא. חרש שוטף וקטן - יש להם מעשה ואין להם מחשבה, כמו שבארנו בענין הכשר אכלין.

יב. זוג [פעמון] של דלת שחשב עליה לבהמה, מקבלת

טהור, לפי שאין לו שם בפני עצמו. ושלשלת דלי קטן, עשרה טפחים.

טז. הפדור של מתכת והסדן, והקנטר [גרזן] של בנאי, והדקר [יתד] של חרש, וקמור [מושב מיוחד לעבודתו] של נפח, והמטלטלת והמשקלת [- כלים לבדיקת יוסר הכתלים] של בנן, והפידים של ברזל שחובטין בהן הזיתים, והאפרסם [- דרכו עוברת התבואה לטחינה] של מתכת, והאולר שכוורתין בו הסופרים ראש הקלמוס של קנה, והקלמוס של מתכת, והפן [לוח], והפנה [סרגל] שמשרטטין בהן הסופרים [על הקלף] - כל אלו מקבלין טמאה; שכל אחד מהן יש לו שם בפני עצמו. וכן כל כיוצא באלו.

הלכות כלים פרק י

א. מסמרות שמחזיקין בהן התקרה העשויה לתקע אותן בעצים, אינן מקבלין טמאה; וכן המסמרות שתוקעין אותן בפתלים לתלות בהן. ואם התקין המסמר להיותו כלי בפני עצמו, מקבל טמאה. כיצד? מסמר שהתקינו להיות פותח ונוצל בו, או להיות מוציא בו את הפתילה, או שנתנו ברחים של יד או של חמור - הרי זה מקבל טמאה. התקינו להיות פותח בו את הקבית - טהור, עד שיצרפנו [יעצבו לשם כך].

ב. מסמר שהוא עשוי כמו סימן לשמירת הפתח [לידע אם עברו בו], אינו מקבל טמאה; וכן מסמר של שלחני שהוא תולה בו את המאזנים והפס, טהור; וכן תלוזי [ווי] המגדרות [מתכות שמגדרות הגוף], טהורות - אף על פי שמסמרין אלו משנין בצורתן, משאר מסמרות התקיעה.

ג. מסמר הגרע [- חובש], והוא הפלי שמקיזין בו הדם - מקבל טמאה. ומסמר של אבן השעות [- שעון שמש], טהור. **ד.** מסמר הגרדי [- האורג], והוא המסמר הארץ כעין שפור שמכניס בו האורג שפופרת הקנה או העץ ולופף עליה החוטין - מקבל טמאה.

ה. אלו כלי מתכות המתמאזות בעגלה: העל [המוט הנמשך מהעגלה לבין הבהמות] של מתכת, והקטרב [העץ שעל הבהמות], והפנפים [סטי מתכות] המקבלות [בחוריהם] את הרצועות, וברזל שתחת צוארי בהמה, והסומף [- יתד שבקצה העגלה], והמחגר [יתד שבקצה העול], והתמחיות [מקום בעגלה להנחת אבנים], והענבול [- לשון הפעמון], והצנירה [ווי], ומסמר המחבר את כלן [- כל חלקי העגלה]. ואלו טהורין בעגלה: העל של עץ המצפה [במתכת], והפנפים העשויין לנאי, והשפופרות המשמיעות את הקול, והאבר [עופרת] שביצד צוארי בהמה, והסוכב [- חישוב מתכת] של גלגל, והטסין [לוחות מתכת], והצפויין, ושאר כל המסמרות שבה - כל אלו טהורין.

ו. עקרב בית הפד [ברזל שבקורה המוסקת], מקבל טמאה. ארון של גרוסות [- מוכרי גריסים] - אף על פי שהוא טהור - אם היתה תחתיו עגלה של מתכת, הרי זו מקבלת טמאה.

ה. קטלה [שרשרת] שהחליות שלה של מתכת, והן בחוט של צמר או של פשתן, ונפסק החוט - החליות מקבלות טמאה, שכל אחת ואחת כלי בפני עצמו. הנה החוט שלה של מתכת, והחליות של אבנים טובות ושל מרגליות או של זכוכית, ונשברו החליות, והחוט קיים - הרי זה מתטמא בפני עצמו. שרי קטלה, [שיעורה] - כמלא צואר קטנה.

ו. כל הכסויין של מתכת - טהורין, ואין מקבלין טמאה, מפני שאין להם שם בפני עצמן; חוץ מכסוי המחס [דוד], ומכסוי טני [סל] של רופאין - מפני שמניחין בו את האספלונית [תחבושת], נעשה כלי קבול.

ז. כסוי של מתכת ששפו ולטשו, ועשהו מראה - הרי זה מקבל טמאה.

ח. כל המשקלות של מתכת, מקבלות טמאה; והן הנקראין 'אנקיות'. קנה מאזנים של עץ שהיו אנקיות של ברזל תלויות בו - מקבל טמאה, מפני האנקיות התלויות בו. במה דברים אמורים? במאזנים של מוכרי פשתן ומוכרי צמר; אבל של בעלי בתים - אינו מקבל טמאה, עד שיהיו האנקיות קבועות בו.

ט. משקלות שגשגתברו - אף על פי שהחזירן ושוקל בהן, אינן מקבלות טמאה. יחד מהן [אחר שבריתם] - חציי ליטרין, שלישי ליטרין, רביעי ליטרין - הרי אלו מקבלין טמאה.

י. סלע שגפסלה, והתקינה להיות שוקל בה - מקבלת טמאה.

יא. אנקלי [מוט] של פתפים [סבלים], טהורה; ושל רוכלים, מתטמאה. אנקלי של נקליטי [קרשי וילון] המטה, טהורה; ושל דרגש [-מיטת עור], מתטמאה. אנקלי של כורת הצידים שצדין בה הדגים, טהורה; ושל שדה, מתטמאה. אנקלי של מנורת העץ, טהורה; ושל שלחן, מתטמאה. זה הפלל: כל כלי שמקבל טמאה בפני עצמו מן התורה - הרי האנקלי של מתכת שלו והשלשלת שלו מקבלות טמאה. וכלי שאינו מקבל טמאה - כגון פשוטי כלי עץ, וכלי עץ הבאים במדה, וכיוצא בהן - אנקלי של מתכת והשלשלת שלו אינן מקבלין טמאה. וכלן - אחת אחת בפני עצמה, טהורה; שאין האנקלי או השלשלת כלי בפני עצמו, אלא הרי הן כמקצת כלי. ואפלו אנקלי שבפתלים שתולין בה הפלים והבגדים וכיוצא בהן, טהורה.

יב. שלשלת שיש בה בית נעילה, מתטמאה; והעשויה לכתיפה [- קשירת חיות], טהורה.

יג. שלשלת של סיטונות [- חנויות] - מתטמאה, מפני שהן נועלין בה התננות; ושל בעלי בתים - טהורה, שאינה אלא לנאי.

יד. שלשלת של מושחי [מודדי] קרקע, והיתדות שלהן שתוקעין בקרקע - בשעה שמושחין, מקבלין טמאה. ושלשלת של מקוששי עצים - טהורה, לפי שהיא משמשת את העץ.

טו. שלשלת דלי גדול - ארבעה טפחים ממנה סמוך לדלי, מתטמא עם הדלי מפני שהיא צרף הדלי; והשאר

סלעים [- מטבעות]. הלפס [כלי גדול למים], כדי לקבל קיתונות [כדים] של מתכת. הקיתון, כדי לקבל פרוטות. מדות היין, כדי למד בהן היין. ומדות השמן, כדי למד בהן השמן. מסגנת של חרדל שנופצו בה שלשה נקבים מלמטה, זה לתוף זה [- במקום אחד] - טהורה, לפי שאינה משמשת מעין מלאכתה. מגרפה [כלי לבחשה] שנוטל בפה - אף על פי שהיא קרנס, טהורה; שאינה עושה מעין מלאכתה אלא מעין הקרנס, והיא לא נעשית לתקוע בה קרנס. וכן כל פיוצא בזה.

ג. מסרק של צמר שנוטלו שניו - אם נשתיר בו שלש במקום אחד, טמא. היתה החיצונה אחת מן השלש - טהור, לפי שאינו יכול לסרק בו פשתן; שהחיצונה אינה מועלת לסריקה [כי רחבה היא], וכל שאינו עושה מעין מלאכתו בכלי מתכות - טהור. נוטלו מן המסרק שתיים, ונשאן למלקטת [- מלקחיים] - טמאות. אחת, והתקינה לגר, או ללפף [- לכרוך] עליה החוט לרקום - מקבלת טמא; ואם היתה השן עבה וגדולה - אף על פי שלא התקינה, הרי זו מתטמאה בפני עצמה.

ד. מסרק של פשתן שנוטלו שניו, ונשתיר בו שתיים - טמא; נשתיר בו אחת, טהור.

ה. הפדומים [מקלות להעלאת כלים מהבור] שנושתברו, ואנקלי שלהן [- וו שבראשיהם] קצמת - טמאין; שהרי אפשר להוציא בהן הדלי מן הבור, כשהיו מקדם.

ו. מגרה [- משור] שנוטלה שנה אחת מבינתים [- בין כל שני שיניים נשברה שן], טהורה. נשתיר בה מלא הסיט [- ארבעה אגודלין] במקום אחד - טמא, שהרי אפשר לגור בנשארה.

ז. המעצד [גרזן] והאזמל והמפסלת [סכין חדה] והמקדח שנופגמו, עדן מקבלין טמא; נוטל חסומן [- החדד שלהן], טהורין. וכלן שנוחלקו לשנים, טמאין - חוץ מן המקדח, שהרי אינו יכול לנקב בו. והרנקי [כלי גרזן] בפני עצמה - אינה מקבלת טמא, מפני שהיא מקצת כלי.

ח. הסיף, והספין, והספין העקם כמו מגל, והרמח, ומגל יד [- לשימוש ביתי], ומגל קציר, וזוג מספרים קטנים של בעלי בתים, וזוג של מספרים גדולים של ספרים שנוחלקו - כל חלק מהם מקבל טמא, מפני שהוא עושה מעין מלאכתו. ט. מספרת שנוחלקה לשנים - טהורה, לפי שאינה מעבירה את השער אלא בדחק.

י. שריון [- מגן] שנוחלק לארכו, טהור; לרחבו - אם משמש מעין מלאכתו ראשונה, טמא. מאימתי טהורה? משיבקה [- יחלד] ואינו משמש מעין מלאכתו. בלה ונשתיר בו רבו - אם מלמעלה [החלק העליון], טמא; ואם מלמטה, טהור. קצץ ממנו, ועשה חליה לתכשיט - הרי זו מקבלת טמא.

יא. שפופרת [מפוח] של זבובים [צורפים], ושל זגגין, ושל נפחים, ושל עושי זכוכית - שנוחלקה לארבעה, טהורה. לרחבה - אם משמשת מעין מלאכתה ראשונה, טמא; ואם לאו, טהורה.

ז. רחים של פלפלין, מקבלת טמא משום שלשה כלים: משום כלי קבול, ומשום כלי מתכות, ומשום כברה [נפה]. ח. הדלת של מתכת שבמגדל [ארוך] - של בעלי בתים, אינה מקבלת טמא; ושל רופאים, מקבלת טמא, שמניחים בה את האספלונית [תחבושת], ותולה בה את המספרים.

ט. טסין [- כעין צבת] של מתכת שמוצרין בהן את הקדרה, מקבלין טמא; והקבועין בכירה, טהורין.

י. הפלקחים [צבת] שמוצרין בהן את הפתילה [שנשרפה], מקבלין טמא. והצנורות [- ברזלים] שתופסות את הרחים מלמעלה - אינן מקבלין טמא, שאינן עשויות אלא לחזק. יא. קלסטר [קורה] שנועלין בה את הדלת - אם היתה של מתכת, מתטמאה; היתה של עצץ ומצפה מתכת, טהורה. יב. הפין והפנה [שני חלקי מנעול], טמאים.

יג. פקה [כדור שבראש הפול] של מתכת - טהורה, לפי שהיא משמשת את העץ.

יד. הכוש [פלך], והעימה [העץ שהחוטים כרוכים עליו], והמקל, וסימפונייה [כלי נגינה], וחליל של מתכת - מקבלין טמא. הרי של עצץ ומצפין מתכת, טהורין; חוץ מן הסימפונייה - שאם היה בה בית קבול כנפים [לוחות מתכת דקות] - אף על פי שהיא מצפה, טמאה.

טו. החצוצרת שהיא מפצלת חליות חליות - אם אין יודע להחזירה אלא אפן, הרי זו מקבלת טמא כשהיא מתבררת; ואם יכולין הכל לפרקה ולהחזירה, אינה מקבלת טמא.

טז. הקצה [העליון של החצוצרה] שמניחין עליו הפה בשעת תקיעה, מקבל טמא בפני עצמו; והקצה האחר הרחב [חלקה התחתון], אינו מקבל טמא בפני עצמו. ובשעת חבור, הכל טמא. פיוצא בו, קני מנורה בפני עצמן - אין מקבלין טמא, מפני שיש להן שם לוי [- נוסף]; הפרח שלה [בית קיבול הנר], והבסיס - מתטמאין בפני עצמן. ובשעת חבור, הכל מקבלין טמא.

יז. קורת החצים שהיא [לוח] המטרה, שיש בה לשונות של מתכת - מקבלת טמא; ושמןיחין אותה ברגלי האסירים, טהורה. והקולר [שעל צווארי אסירים], מקבל טמא. מגרה [משור] שעשה שניה לחור הדלת [הכניסה לתוך המשקוף ושניו כלפי הפתח] - אף על פי שמשמשת בה, אינה מקבלת טמא; ואם משנטמאת עשיה לחור הדלת - הרי זו בטמאתה, עד שיקבענה במסמר. הפכה [- באופן שהשיניים לכיוון המשקוף] - בין מלמעלה, בין מלמטה, בין מן הצדדין - טהורה.

הלכות כלים פרק יא

א. כמה שעור השבר שישבר כלי מתכת ולא יקבל טמא, או יטהר מטמאתו? הכל לפי מה שהוא [- לפי עניינו].

ב. כל זמן שהכלי יכול לעשות מעין מלאכתו - עדן הוא כלי, וחשוב בכלי שלם. פיצד? דלי של מתכת שנושבר, והרי הוא יכול למלא בו - הרי הוא כלי כשהיה. הקומקום, כדי לחם בו חמין. המחם, כדי לקבל

כב. תרחור [- ברזל חד במחרישה] שִׁנְפָּגַם - עֲדִין הוא כְּלִי, עַד שְׁנִיטָל רָבוּ; וְשֹׁפֵר מְקוּפוֹ, טְהוֹר.

כג. הַמְרַדֵּעַ, וְהוּא הַמְלָמֵד [בו מכוונים הבהמה בחרישה] - הוא עֵץ אֲרֶף עָבָה; וְכִמוּ מִסְמֵר חֵד תְּקוּעַ בְּקֻצְתוֹ מְלַמְעֵלָה, וְזֶה הַבְּרִזָּל נִקְרָא 'דְּרִבָּן'. וּבִקְצָה הַשְּׁנִי מְלַמְטָה בְּרִזָּל כְּמוֹ רֹמַח, וְהָעֵץ נִכְנָס בוֹ; וְזֶה הַבְּרִזָּל נִקְרָא 'תְּרַחְוֹר'. **כד.** מְנִיקֵית [כלי שאיבת יין] שֶׁל מִתְכַּת שֶׁהִיא כְּמוֹ שְׂפּוּפֶרֶת, שְׁנִטְמָאָה - מְשִׁיקְבַע אוֹתָהּ בְּמִקְל אוֹ בְּדֶלֶת, וְיִחְבֵּר אוֹתָהּ עִם הָעֵץ - תְּטַהֵר. לֹא נִטְמָאָה, וּבִקְצָה בְּמִקְל אוֹ בְּדֶלֶת - הָרִי זֶה מְקַבְּלֵת טְמָאָה בְּמִקְוֵהָ; שֶׁכֵּל כָּלִי מִתְכַּת שֶׁקִּבְעָם בְּקוֹרָה אוֹ בְּכַתֵּל - מְקַבְּלִין טְמָאָה כְּשֶׁהִיוּ, עַד שִׁישְׁנָה מַעֲשִׂיהָם.

כה. לְפִיקָף, דָּף שֶׁל נִתְחַמֵּין [עליו עורכים הבצק] שֶׁל מִתְכַּת שֶׁקִּבְעוּ בְּכַתֵּל - טְמֵא. וְכֵן כָּל כִּיּוֹצֵא בְּנֵה מִשְׁאֵר כָּלִי מִתְכַּת שֶׁנִּקְבְּעוּ, בֵּין פְּשוּטֵיהֶן בֵּין מְקַבְּלֵיהֶן - מְקַבְּלִין טְמָאָה כְּשֶׁהִיוּ.

יום שלישי ט' שבט ה'תשס"ט

הלכות פלים פרק יב

א. כָּלִי עֵץ וְכָלִי עוֹר וְכָלִי עֶצֶם שֶׁנִּשְׁפָּרוּ, טְהוֹר מִטְּמָאָתָן. חֲזוֹר וְעֵשֶׂה כָּלִי מִשְׁכְּרִיהֶן, אוֹ שֶׁקִּבֵּץ אֶת שְׁכָרֵיהֶן וְעֵשֶׂה מֵהֶן פְּלִים אַחֲרִים - הָרִי אֵלּוּ כְּשֶׁאֵר הַפְּלִים הַטְּהוֹרִין שֶׁלֹּא נִטְמָאוּ מִקֵּדָם, שֶׁהֵן מְקַבְּלִין טְמָאָה מִכָּאן וּלְהֵבֵא. וְכֵן כָּלִי מִתְכַּת שֶׁנִּשְׁפָּרוּ אַחֵר שֶׁנִּטְמָאוּ, טְהוֹר. הַתִּיכָן, וְחֲזוֹר וְעֵשֶׂה מֵהֶן פְּלִים אַחֲרִים - חֲזוֹר לְטַמְאָתָן הַשְּׁנֵנָה; וְאִין לְכָלִי מִתְכַּת טְהוֹרָה גְּמוּרָה, עַד שִׁיִּטְבִּילָם בְּמִקְוֵה כְּשֶׁהִם שְׁלָמִים, אוֹ יִשְׁאָרוּ שְׁבוּרִים.

ב. וְחֲזוֹרֵת כָּלִי מִתְכַּת לְטַמְאָתָן הַשְּׁנֵנָה, מִדְּבָרֵי סוּפְרִים. וּמִפְּנֵי מָה גָּזַר עַל כָּלִי מִתְכַּת שִׁיחֲזוֹרוֹ לְטַמְאָה הַשְּׁנֵנָה? גְּזָרָה, שֶׁמָּא יִטְמָא לוֹ כָּלִי, וְיִתִּיכּוּ וְיַעֲשֶׂה מִמֶּנּוּ כָּלִי אַחֵר בּוֹ בַּיּוֹם; וְאִם תֹּאמַר שֶׁהוּא טְהוֹר כְּדִין תּוֹרָה, יָבוֹא וְיֹאמַר: 'הַשְּׁכִירָה מִטְהַרְתָּ, וְהִטְבִּילָה מִטְהַרְתָּ; כְּשֶׁם שֶׁאִם נִשְׁפָּר וְהִתִּיכּוּ וְעֵשֶׂה מִמֶּנּוּ כָּלִי כְּשֶׁהִיָּה, הָרִי הוּא טְהוֹר בּוֹ בַּיּוֹם - כִּף אִם הִטְבִּילוֹ, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא כְּשֶׁהִיָּה, הָרִי הוּא טְהוֹר בּוֹ בַּיּוֹם'. וְיָבוֹאוּ לוֹמַר, שֶׁאִין הַפְּלִים צָרִיכִין הָעֵרֵב שְׁמֵשׁ [שְ�קִיעַת הַחֲמָה אַחֵר טְבִילָתָן]; מִפְּנֵי חֲשֹׁשׁ זֶה, גָּזַר עֲלֵיהֶן טְמָאָה.

ג. אֶחָד כָּלִי שֶׁנִּטְמָא בְּמַת, אוֹ בְּשֶׁאֵר הַטְּמָאוֹת - אִם הִתִּיכּוּ - חֲזוֹר לְטַמְאָתוֹ הַשְּׁנֵנָה, עַד שִׁיִּטְבִּיל. נִטְמָא בְּמַת, וְהִנֵּה עָלָיו בְּשָׁלִישִׁי, וְאַחֵר כִּף הִתִּיכּוּ וְעֵשֶׂה כָּלִי אַחֵר, וְהִנֵּה עָלָיו בְּשָׁבִיעִי, וְהִטְבִּילוֹ - הָרִי זֶה טְמֵא, וְאִין הִנֵּה שֶׁקִּדְּם הִתֵּף מִצְטַרְפֵּת לְהִנֵּה שֶׁאַחֵר הִתֵּף; וְאִין לוֹ טְהוֹרָה, עַד שִׁנֵּה עָלָיו שְׁלִישִׁי וְשָׁבִיעִי וְיִטְבִּיל כְּשֶׁהוּא כָּלִי קֵדָם שְׁכִירָה, אוֹ יִנֵּה עָלָיו שְׁלִישִׁי וְשָׁבִיעִי וְיִטְבִּיל אַחֵר שִׁתִּיכּוּ.

ד. בְּרִזָּל טְמֵא שֶׁבָּלְלוּ עִם בְּרִזָּל טְהוֹר [- הַתִּיכָם לְכָלִי אֶחָד] - אִם רַב מִן הַטְּמֵא, טְמֵא; וְאִם רַב מִן הַטְּהוֹר, טְהוֹר; מִחֲצָה לְמִחֲצָה, טְמֵא. וְכֵן טִיט שֶׁבָּלְלוּ בְּגִלְלִים, וְצָרֶף הַכֵּל בְּכִבְשָׁן, וְעֵשֶׂה כָּלִי - אִם רַב מִן הַטִּיט - הָרִי זֶה מְקַבֵּל

יב. כָּלִי [- כְּלִי אִיחְסוֹן] שֶׁל סְפָרִים, וְשֶׁל רוֹפְאִים, וְשֶׁל עוֹשֵׂי זִכּוּכִית שֶׁנִּחְלָקָה לְשָׁנִים - טְהוֹרָה; וְשֶׁל נְפָחִים - טְמָאָה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא בְּתַחֲלָה חוֹתֶה בָּהּ אֶת הַגְּחָלִים.

יג. מִרְאֵה שֶׁל מִתְכַּת שֶׁנִּשְׁפָּרָה אוֹ שֶׁנִּשְׁשַׁטְטָה - אִם אֵינָה מִרְאֵה רַב הַפָּנִים, טְהוֹרָה; הִיתָה מִרְאֵה רַב הַפָּנִים, עֲדִין הִיא כָּלִי כְּשֶׁהִיתָה.

יד. מַחֲט שֶׁנִּטְלָה קֻצְתָּהּ הַנְּקוּב, אוֹ עֲקָצָה [- רֹאשָׁה] - טְהוֹרָה; וְאִם הִתְקִינָה לְלַפֵּף עָלֶיהָ אֶת הַחוּט לְרָקֶם בָּהּ, טְמָאָה. אֲבָל מַחֲט שֶׁל שֶׁקִּין [שְׁהוּא עֵבֶה] שֶׁנִּטְלָה קֻצְתָּהּ הַנְּקוּב - טְמָאָה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא רוֹשֵׁם [- חוֹרֵט] בְּקָצָה הַשְּׁנִי. **טו.** הַמַּחֲט שֶׁלּוֹפְפִין עָלֶיהָ הַשְּׁנִי אוֹ הַזֶּהֱב וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן, כְּדָרָף שֶׁהָרוּקְמִין עוֹשִׂין - בֵּין שֶׁנִּטְלָה הַנְּקוּב שְׁלֵה, בֵּין שֶׁנִּטְלָה עֲקָצָה - טְמָאָה, שֶׁאִין מְלַאכְתָּהּ הַתְּפִירָה.

טז. מַחֲט שֶׁהֶעֱלָת חֲלוּדָה - אִם מַעֲפֶכֶת אֶת הַתְּפִירָה, טְהוֹרָה; וְאִם לֹא, טְמָאָה.

יז. הַסִּיף וְהַסִּבִּין שֶׁהֶעֱלוּ חֲלוּדָה, טְהוֹרִין; שֶׁפֶן [שִׁיפֹס] וְהַשְּׁחִין, חֲזוֹר לְטַמְאָתָן הַשְּׁנֵנָה. וְכֵן צִנִּירָה [בְּרִזָּל הַטְּהוֹרָה] שֶׁשֶּׁשְׁטָה [מַעֲמִימוֹתָהּ], טְהוֹרָה; כְּפָפָה, חֲזוֹר לְטַמְאָתָהּ הַשְּׁנֵנָה.

יח. מִפְּתַח עֶלָם כְּמוֹ אֲרֻכָּה שֶׁנִּשְׁפָּר מִתּוֹךְ אֲרֻכָּתוֹ, טְהוֹר; וְכֵן מִפְּתַח הָעֵשׂוֹי כְּמִין גַּם [ג' וְיוֹנִית] שֶׁנִּשְׁפָּר מִתּוֹךְ גְּמוֹ, טְהוֹר - שֶׁהָרִי אֵינּוּ יָכוֹל לְפַתֵּחַ בָּהֶן, וְהָרִי אֵינּוּ מְשַׁמְשִׁין מֵעֵין מְלַאכְתָּן. הִיוּ בּוֹ שְׁנַיִם וְנִקְבִים - טְמֵא, שֶׁעֲדִין מִפְּתַח הוּא. נִטְלוּ הַשְּׁנַיִם - טְמֵא, מִפְּנֵי הַנְּקִבִים; נִסְתָּמוּ הַנְּקִבִים - טְמֵא, מִפְּנֵי הַשְּׁנַיִם. נִטְלוּ הַשְּׁנַיִם, וְנִסְתָּמוּ הַנְּקִבִים אוֹ שֶׁנִּפְרְצוּ הַנְּקִבִים זֶה לְתוֹךְ זֶה - טְהוֹר.

יט. כָּלִי שִׁישׁ בְּרֹאשׁוֹ הָאֶחָד כִּף לְהָרִים בּוֹ הַדָּשָׁן, וּבְרֹאשׁוֹ הַשְּׁנִי מְזֻלָּג לְצִלּוֹת בּוֹ הַבֶּשֶׂר - נִטְלָה כְּפוֹ, טְמֵא מִפְּנֵי שְׁנָיו; נִטְלוּ שְׁנָיו - טְמֵא מִפְּנֵי כְּפוֹ. וְכֵן מִכְחֹל שֶׁנִּטְלָה כְּפוֹ שֶׁגוֹרְפִין בָּהּ הַכַּתֵּל [הַצֵּבֶן] - טְמֵא מִפְּנֵי הַזֶּכֶר [הַיִּינוֹ הַחֶלֶק] שֶׁכּוֹחֲלִין בּוֹ הָעֵץ; נִטְלָה הַזֶּכֶר - טְמֵא, מִפְּנֵי הַכִּף.

כ. כָּלִי שֶׁבְּרֹאשׁוֹ אֶחָד כִּף בְּסִבְכָּה [- רִשְׁת] לְצִלּוֹת עָלָיו, וּבִקְצָה הַשְּׁנִי שְׁנַיִם לְהוֹצִיא בָּהֶן הַבֶּשֶׂר מִן הַקְּדָרָה אוֹ מֵעַל הָאֵשׁ - נִטְלָה כְּפוֹ - טְמֵא מִפְּנֵי שְׁנָיו; נִטְלוּ שְׁנָיו - טְמֵא מִפְּנֵי כְּפוֹ. וְכֵן עֵט שֶׁל מִתְכַּת שְׁכוּתִבִין בְּרֹאשׁוֹ הָאֶחָד, וּמִזְחִקִין בְּרֹאשׁוֹ הַשְּׁנִי - נִטְלָה הַכּוֹתֵב - טְמֵא מִפְּנֵי הַמּוֹחֵק; נִטְלָה הַמּוֹחֵק - טְמֵא מִפְּנֵי הַכּוֹתֵב. וְכֵן כָּל כִּיּוֹצֵא בְּאֵלּוּ; וְהוּא, שִׁיחִיָּה הַנִּשְׁאָר יָכוֹל לַעֲשׂוֹת מֵעֵין מְלַאכְתּוֹ. כִּיּוֹצֵא? עֵט שֶׁנִּטְלָה הַמּוֹחֵק שְׁלֹו, וְנִשְׁאָר הַכּוֹתֵב - אִם נִשְׁאָר מְאֻרָּכוּ כְּדִי שִׁינִיעַ לְקִשְׁרֵי אֲצִבְעוֹתָיו - טְמֵא, שֶׁהָרִי אֶפְשָׁר שִׁיִּאֲחֹז בּוֹ וְיִכְתֹּב; נִטְלָה הַכּוֹתֵב, וְנִשְׁאָר הַמּוֹחֵק - אִם נִשְׁאָר מְאֻרָּכוּ מְלֵא פֶס יָדוֹ - טְמֵא, שֶׁהָרִי אֶפְשָׁר לוֹ לְמַחֵק בּוֹ. נִשְׁאָר פְּחוֹת מִזֶּה, טְהוֹר. וְכֵן כָּל כִּיּוֹצֵא בָּהֶן.

כא. קָרָדִם [שְׁשֵׁנִי קֻצְתוֹ מִחוּדָדִים] שֶׁנִּטְלָה עֲשָׂפוֹ [הַקְצָה הַרְחֵב], וְהוּא הַצֵּד שֶׁהִתְרַשׁ מִגִּגְר בּוֹ - טְמֵא מִפְּנֵי בֵית בְּקוּעוֹ [הַקְצָה הַצָּר]; נִטְלָה בֵית בְּקוּעוֹ - טְמֵא מִפְּנֵי עֲשָׂפוֹ. נִשְׁפָּר מְקוּפוֹ [- בֵּית קִיבּוּל], טְהוֹר.

יז. זכוכית שעושים אותה למראה - טהורה, אף על פי שהיא מקבלת; לפי שלא נעשית לקבלה. התרוד [כלי כדור] של זכוכית שהוא מקבל - אף על פי ששפמניחו על השלחן, נהפך על צדו ואינו מקבל - הרי זה מקבל טמאה. יח. תמחוי של זכוכית שעשהו מראה, מקבל טמאה; ואם תתחלה עשהו למראה, כדי שיהיו דברים שפמניחין בו נראין מאחוריו - הרי זה טהור. וכל כלי זכוכית - אין מקבלין טמאה, עד שתגמר מלאכתן ככל הכלים.

הלכות כלים פרק יג

א. כבר בארנו בכמה מקומות, שאין כלי חרש מתטמא אלא מאוירו, ובהפסד [הזות] הנזב. ושאר כל הכלים שנגעה בהן הטמאה, נטמאו; ואם נכנסה טמאה לאוירן ולא נגעה בהן - הרי הן טהורין. נמצא [כלי -] הטמא בכלי חרש, טהור בכל הכלים; והטמא בכל הכלים, טהור בכלי חרש. ומגין שאין כלי חרש מטמא אלא מאוירו? שנאמר: "וכל כלי חרש אשר יפל מהם אל תוכו" - מתוכו הוא מטמא, ואינו מטמא מאחוריו.

ב. וכשם שמטמא מאוירו, כך מטמא אכלין ומשקין מאוירו. כיצד? כלי חרש שנטמא, ונכנסו אכלין ומשקין לאוירו - אף על פי שלא נגעו בו - הרי אלו טמאין, שנאמר: "כל אשר בתוכו יטמא". אבל שאר הכלים הטמאין - אינן מטמאין אכלין ומשקין, עד שיגעו בהן.

ג. אין כלי חרש מטמא כלים מאוירו, בין כלי חרש בין שאר כלים. כיצד? כלי חרש גדול שהיו כלים בתוכו, ונכנסה טמאה באוירו - הוא טמא, וכל הכלים טהורין. היו משקין בכלים שבתוכו - נטמאו המשקין מאוירו, וחזרין ומטמאין את הכלים; והרי זה [הכלי שבתוכו] אומר: [כביכול:] 'מטמאין לא טמאני, ואתה טמאתני'.

ד. כלי חרש שנגעו משקין טמאין באחוריו בלבד, נטמאו אחוריו כשאר כל הכלים. במה דברים אמורים? בשניה לו תוף; אבל אם אין לו תוף, ונגעו בו משקין טמאין - הרי זה טהור; שכל שאין לו תוף בכלי חרש, אין אחוריו מטמאין במשקין. נגעו אכלין או משקין באחורי כלי חרש הטמא, הרי אלו טמאין. ואחד כלי חרש ואחד כל הכלים בדבר זה; שכל הכלים הטמאין שנגעו אכלין או משקין בהן, בין מתוכן בין מאחוריהן - נטמאו. ה. אחד כלי חרש שנקנסה טמאה לאוירו, או שפכהו על הטמאה המונחת על הארץ ונעשה אהל עליה - שהרי הטמאה בתוכו. מפי השמועה [ממשה רבינו] למדו, שזה שנאמר "אל תוכו", לרבות את האהלים.

ו. גומה [גומא] שהיה השרץ מונח בתוכה, וכפה כלי חרש על הגומה - לא נטמא, שנאמר: "אל תוכו", עד שתקנס עצמה של טמאה בתוכו. לפיכך, השרץ הנמצא למטה מנחשתו [בעפר שבתחתית -] של תנור, שהיא קרקעיתו - התנור טהור; שאני אומר: 'חי נפל, ועכשיו מת תוף גומה זו'. וכן אם נמצאת מחט או טבעת למטה מנחשתו של תנור - אף על פי שכל הכלים הנמצאים טמאים כמו שבארנו,

טמאה, מפני שהוא כלי חרש; ואם רב מן הגללים, אינו מקבל טמאה.

ה. כלי מתכות הטהורין שאנכן באנף [ציפס במתכת] טמא, טמאין; אבל העושה כלים מן האנף הטמא, הרי הן טהורין.

ו. קרדם שעשהו מן הברזל הטהור, ועשה עפישו [קצהו] מן הטמא - הרי זה טמא; עשה עפישו מן הטהור, והקרדם מן הטמא - הרי זה טהור; שהכל הולך אחר העושה מלאכה.

ז. קרדם טהור שחטמו [ציפהו] בברזל טמא, טהור.

ח. קיתון [כוס גדולה] שעשהו מן הטמא, ושוליו [תחתיתו] מן הטהור - טהור; עשהו מן הטהור, ושוליו מן הטמא - טמא; הכל הולך אחר המקבל, והעושה מלאכה.

ט. כלי מתכת שנטמא בטמאה שהיא מדברי סופרים, כגון שנטמא בעבודה זרה וכיוצא בה, ונשבר, והתיכו וחזר ועשה ממנו כלי אחר - הרי זה ספק אם חזר לטמאתו הישנה, או לא חזר.

י. כלי הזכוכית שנטמאו ונשברו, טהרו בכל הכלים. ואפילו חזר והתיכו, ועשה מהן כלי אחר - אינן חוזרין לטמאה ישנה; לפי שעקר טמאתן [של כלי זכוכית] מדברי סופרים, כמו שבארנו, לא גזרו עליהן בטמאה ישנה. וכן כלי זכוכית שנטמאו - אף על פי ששבריהן כלים וראויין לתשמיש, הואיל והן שירי כלים, אינן מקבלין טמאה, לפי שאינן דומין לכלי חרש. כיצד? קערה של זכוכית שנטמאה, והתקין שוליה [תחתיתה] לתשמיש - אין השולים מקבלין טמאה, אף על פי שהן כקערה. ואם קרסם את ראש השבר, ושפו [שייפו] בשופין - הרי זה מקבל טמאה. וכן כל כיוצא בזה.

יא. צלוחית [בקבוק] קטנה הנשלטת ביד אחת, שנטל פיה - מקבלת טמאה; מפני שאין מכניסין היד לתוכה, אלא יוצק ממנה. אבל גדולה הנשלטת בשתי ידים, שנטל פיה - טהורה, מפני שהיא חובלת ביד בשעה שמכניס ידו לתוכה. וכן צלוחית של פלזטון [בושם] - אף על פי שהיא קטנה - אם נטל פיה, טהורה; מפני שחובלת באצבעו בשעה שמוציא הבשם מתוכה.

יב. לגינים [כדים] הגדולים שנטל פיהם - צדין הם כלים, מפני שהוא מתקנין לכבשים [לכבישת ירקות].

יג. כוס שנגפס רבו, טהור; נגפס בו שליש הקפו ברכ גבהו, טהור. נקב וסתמו, בין כבעץ בין בנפת - טהור. והכוס והצלוחית שנקבו, בין מלמעלן בין מלמטן - טהורין. יד. התמחוי [קערה גדולה] והקערה שנקבו מלמעלה, טמאין; מלמטה, טהורין. נסדקו - אם יכולין לקבל את החמין כצונן, טמאין; ואם לאו, טהורין.

טו. הכוסות התתוכין [שאינם חלקים בשפתם] - אף על פי ששפתותיהן סורטין את הפה, מקבלין טמאה.

טז. האפרכס [משפר] של זכוכית - טהור, שהרי הוא כמו מחץ שאינו מקבל.

שמרטיב את האצבע הנוגעת בו] - כל שיש בה משקה טופח, טמאה; שהמשקה מטמא מאויר הפתחונה העודפת, וחוזר ומטמא את הכלים.

יג. טבלה של חרש שהיו קצרות דבוקין בה בתחלת מעשיה, והרי הכל כלי אחד, ונטמאת אחת מן הקצרות - לא נטמאו כלן. ואם היה לטבלה דפן עורף [מסגרת גבוהה], שנמצאו כל הקצרות בתוכו, ונטמאת אחת מהן - נטמאו כלן. וכן הדין בבית התבלין של חרש, וקלמרין המתאימות. כיוצא בו,

יד. בית התבלין של עץ שננטמא אחד מביתיו במשקין - לא נטמאו שאר הבתים. ואם יש לו דפן עורף, שנמצאו כל הבתים בתוכו, ונטמא אחד מביתיו במשקין - נטמאו כלן; שהכל ככלי אחד, וכלי שננטמא תוכו במשקין, נטמא כלו. היו בתי קבועין במסמר, הרי אלו חבור זה לזה לטמאה ולהזיה [הזאת טהורה]. היו תקועין בלבד - הרי אלו חבור לטמאה, ואינן חבור להזיה. ואם היו בתי נטלין ונתנין - אינן חבור לא לטמאה ולא להזיה.

הלכות פלים פרק יד

א. כל המציל בצמיד פתיל [- כיסוי מהודק] באהל המת, מציל בצמיד פתיל באויר כלי חרש; אם הציל במת החמור, דין הוא שייציל בכלי חרש הקל. וכל שאינו מציל באהל המת, אינו מציל באויר כלי חרש.

ב. וכשם שאין צמיד פתיל לטמאה באהל המת [- אינו מונע הטומאה מלצאת], כך אין צמיד פתיל לטמאה באויר כלי חרש. כיצד? קדרה שהיתה מלאה אכלין ומשקין, ומקפת צמיד פתיל, ונתונה בתנור הטמא - הרי הקדרה וכל מה שבתוכה טהורין. היה השרץ או משקין טמאין בתוכה, ומקפת צמיד פתיל, ונתונה באויר התנור - נטמא התנור. וכן כל כיוצא בזה.

ג. טבעת טמאה שהיתה מכלעת בתוך הלבנה, או מחט טמאה שהיתה מכלעת בתוך העץ, ונפלו לאויר כלי חרש - נטמא; אף על פי שאם נגע כפר תרומה בעץ זה או בלבנה זו - טהור, הרי הן מטמאין כלי חרש מאוירו.

ד. תרנגול שבלע שרץ או בשר מת, ונפל לאויר התנור - הרי זה טהור. ואם מת שם התרנגול, נטמא התנור; שהבלועין בחי מצילין מיד כלי חרש, כדרך שמצילין באהל המת.

ה. דברים שבתוך הפה או בתוך הקמטין, אינן כבלועין. כיצד? אדם שהיו משקין טמאין בתוך פיו, והכניס ראשו לאויר כלי חרש - טמאהו. וכן טהור שהיו אכלין ומשקין לתוך פיו, והכניס ראשו לאויר תנור טמא - נטמאו אכלין שבפיו. היה לו בתוך קמטו בעדשה מן השרץ, והכניסו לאויר התנור - נטמא התנור, אף על פי שהטמאה בתוך הקמט.

ו. ספוג שבלע משקין טמאין - אף על פי שהוא נגוב [יבש] מבחוץ - אם נפל לאויר כלי חרש - טמאהו, שסוף משקה לצאת. וכן חתיכה של לפת ושל גמי. חרשים

הרי התנור טהור; שאני אומר: שם היו עד שלא בא התנור, והתנור נבנה עליהן, ולא נפלו לתוכו. נמצאו בדישן - הרי התנור טמא, שאין לו במה יתלה. נמצאו בנחשתו של תנור, [באופן ש-] נראין אכל אינן יוצאין לאוירו - אם אופה את הבצק, והוא נוגע בהן [הבצק נכנס לתוך הגומות] - נטמא התנור, כאלו היו בתוך אוירו; ואם לאו - התנור טהור, כאלו הן למטה מנחשתו. באיזה בצק אמרו? בבצק הבינוני, שאינו רך ביותר ולא קשה.

ז. השרץ שנמצא בעין [- בפתח אויר] של תנור, בעין של פירה, בעין של כפח - אם נמצא מן השפה הפנימית ולחוץ, טהור. וכן אם נמצא באויר העין, טהור; שהרי לא נכנס לאויר התנור או הפירה או הכפח, אלא תחת עבי דפנותיהן הוא תלוי. ואפלו היה שם פזית מן המת - טהורין, אלא אם כן היה בעבי העין פותח טפח; שהרי מביא את הטמאה לאויר התנור, כמו שנתבאר בענין טמאת מת.

ח. נמצא השרץ במקום הנחת העצים, מן השפה הפנימית ולחוץ - טהור. נמצא במקום ישיבת הכלן, במקום ישיבת הצבע, במקום ישיבת שולקי זיתים - הכל טהור.

ט. אין התנור ולא הפירה ולא שאר מקומות היקוד [- האש] מטמאין, אלא אם נמצאת הטמאה מן הסתימה ולפנים.

י. כלי חרש ששותין בו בעלי בתים המים, שבאמצעו כמו רשת של חרש, ושפתו מלמעלה מן הרשת כמו מסרק [לנוי], וזה הוא הנקרא 'צרצור' - אם נכנסה הטמאה לאויר המסרק למעלה מן הרשת - נטמא כלו, שזה הוא תוכו של כלי זה.

יא. כלי חרש שהיה לו שלש שפיות [דפנות] זו לפנים מזו, היתה הפנימית עודפת, ונכנסה טמאה לאויר הפנימית - כל האכלין והמשקין שבאוויר שבין השפה הפנימית ובין האמצעית, והאכלין והמשקין שבין האמצעית ובין החיצונה, טהורין. היתה האמצעית עודפת, ונטמא אוירה - ממנה ולפנים, טמא; וממנה ולחוץ, טהור. היתה החיצונה עודפת, ונטמא אוירה - הכל טמא. היו שוות - כל שננטמא אוירה, טמאה; והשאר טהור.

יב. לפסין [קערות גדולות] זו בתוך זו, ושפתותיהן שוות, והשרץ בעליונה או בתחתונה - זו שיש בה השרץ, טמאה; ושאר הלפסין - טהורין, הן וכל האכלין שבהן. היה כל לפס מהן נקובה בכונס משקה [- משקה נכנס דרכו], והשרץ בעליונה - כל האכלין והמשקין שבהם טמאין, שכל הלפסין טמאין, שהרי הטמאה באויר כלן, כמו שיתבאר. היה השרץ בתחתונה - היא טמאה, וכלן טהורות; שהרי לא נכנס השרץ לאויר העליונות, ואין שפת התחתונה עודפת, כדי לטמא כל האכלין והמשקין שבתוכה. היה השרץ בעליונה, והיתה שפת התחתונה עודפת - העליונה טמאה, שהשרץ בתוכה; וכן התחתונה מפני ששפתה עודפת, הרי השרץ באוירה. ושאר הלפסין שבתוך התחתונה - טהורין, שאין כלי חרש מטמא פלים שבתוכו. ואם היה ביניהן משקה טופח [-

יא. בְּנֵת פְּחוּתָהּ [משני צדדיה] - אף על פי שסתם הפחת בקש - אינה מצלת מיד כלי חרש, שהרי אינה כלי.
יב. החמת [נוד] והפשישה שנופחתו במוציא רמון - אף על פי שבטלו מתורת כלים, הרי אלו מצילין מיד כלי חרש; והוא - שהיה הפחת למעלה משפת כלי חרש מבחוץ, ויהיה [-אף שיהיה -] בית קבול שלהן משלשל לתוף כלי חרש.

יג. עור פשוט וכיוצא בו שהיה שוקע לאויר כלי חרש, או לאויר התנור, והשרץ בתוף העור - הרי התנור טמא. ואם היה השרץ בתנור, אכלין ומשקין שבתוף העור טמאין; שאין מציל מיד כלי חרש אלא כלים שיש להן תוף, כגון הסל והקפה והחמת.

יד. כלי חרש שהיתה טמאה בתוכו, והיה כלי חרש טהור כפוי על הכלי הטמא, או שהיה הכלי שהטמאה דבוקה בתוכו כפוי על פי הכלי הטהור - אף על פי שאויר שניהן מלרב, הטמא בטמאתו והטהור בטהורו; שהרי לא נכנסה הטמאה עצמה לאויר כלי חרש הטהור. לפיכך, חבית שהיתה מלאה משקין טהורין, ונתונה למטה מנחשתו [- קרקעיתו] של תנור, ונפל שרץ לתוף התנור - הרי החבית והמשקין טהורין, אף על פי שאויר התנור מערב עם אויר החבית. וכן אם היתה החבית כפויה על פי התנור, ופיה לאויר התנור - אפלו המשקה שבשוליה החבית טהור.

יום רביעי י' שבט ה'תשס"ט

הלכות כלים פרק טו

א. אין כלי חרש מקבלין טמאה, עד שתגמר מלאכתן. ומאימתי הוא גמר מלאכתן? משיצרפן [יבעירם] בפכשן. התנור, משיסיקנו כדי לאפות בו ספגנין. הפירה, משיסיקנה כדי לבשל עליה ביצת התרנגולין טרופה ונתונה באילפס. הכפח [כירה קטנה] - אם עשהו לאפיה, שעורו כתנור; עשהו לבשול, שעורו ככירה.

ב. תנור שהתחיל לבנותו - אם היה גדול - משייתחיל בו [גובה] ארבעה ספחים וסיקנו, מקבל טמאה; ואם היה קטן - משייתחיל בו טפח, וסיקנו. הפירה - משייתחיל בה שלש אצבעות, וסיקנה. הכפח - אם עשהו לאפיה, הרי הוא כתנור; ואם עשהו לבשל עליו, הרי הוא ככירה.

ג. תנור שהספק מאחוריו, או שהספק מבית האמן [שלא לצורך אפיה], או שהספק שלא לדעת - הואיל והספק מכל מקום, הרי זה מקבל טמאה. מעשה שנופלה דלקה בתנור כפר מן הכפרים; ובא מעשה לפני בית דין, ואמרו: 'מקבלין טמאה'.

ד. תנור שהסיקו להיות צולה בו, הרי זה מקבל טמאה; הסיקו להיות מלכן בו אונין [אגודות] של פשתן - טהור, שאין זה עושה מלאכה בגופו של תנור.

ה. תנור שחצצו לשנים, והספק אחד מחלקיו, ונטמא במשקין - הוא טמא, ויחברו טהור; ונטמא בשרץ וכיוצא בו מטמאות של תורה, הכל טמא. ועביד החצץ שביניהן,

שנשפמש בהן משקין טמאין, ונגבו, ונפלו לאויר כלי חרש - לא טמאוהו. נפלו לתנור, והספק - נטמא, שסוף משקין לצאת. במה דברים אמורים? במשקין קלין; אבל אם נבלעו בהן משקין חמורין, כגון דם הנדה ומימי רגליה - אם היו יכולין לצאת, והקפיד עליו שיצא - הרי זה מטמא התנור, אף על פי שלא הספק; ואם אין מקפיד עליו - אינו מטמא, עד שישק ויצא המשקה. וכן בגפת [פסולת ידית] חדשה הבאה במשקין טמאין, שהספק בה התנור - נטמא, שסוף משקה לצאת; אבל בישנה, טהור. איזו היא ישנה? לאחר שנים עשר חדש. ואם ידוע שיצא ממנה משקה בשעת הספק - אפלו לאחר שלש שנים, נטמא התנור כשיספק.

ז. כלי חרש שחלקו במחצה משפתו עד קרקעיתו, ונכנסה טמאה באויר אחד משני החלקים - נטמא הכלי כלי; לפי שאין דרך בגי אדם לחלק כלי חרש בדרך שחולקין האהלים. לפיכך, תנור שחצצו בנסרים או ביריעות, ונמצא השרץ במקום אחד - הכל טמא.

ח. כלי שהיתה טמאה בתוכו, והכניס הכלי לאויר כלי חרש, ושפת הכלי הטמא חוץ לכלי חרש - אף על פי שהטמאה מכוננת בתוף כלי חרש, הרי זה טהור, שנאמר: "אשר יכל מהם אל תוכו", לא לתוף תוכו.

ט. וכן אם היה כלי חרש טמא, והכניס לאוירו כלי אחר שיש בו אכלין ומשקין, ושפת הכלי האחר חוץ לכלי חרש - אף על פי שהאכלין והמשקין מכונני בתוף כלי חרש הטמא, הרי אלו טהורין, שנאמר: "כל אשר בתוכו יטמא", לא שבתוף תוכו. כיצד? בנרת או קפה או קדרה או חמת [נוד] וכיוצא בהן שהיה השרץ בתוכה, ושלשל הקפה לאויר החבית או לאויר התנור - אף על פי שהשרץ מכנן בתוף אויר החבית - הואיל ושפת הקפה או החמת למעלה משפת החבית או התנור, הרי אלו טהורין. ואם היה בתוף החמת או בתוף הקדרה וכיוצא בהן אכלין או משקין, ושלשל אותן לאויר התנור או החבית הטמאין - הרי הן טהורין. היתה הנורת או הקפה או החמת וכיוצא בהן נקובין, אינן מצילין; אלא אם היה השרץ לתוכן, ושלשל אותן לאויר כלי חרש הטהור - נטמא; ואם היו אכלין או משקין לתוכן, ושלשל אותן לאויר כלי חרש הטמא - נטמא. וכמה יהיה בנקה? אם היה בכלי שטף [שנסהרים במקוה], במוציא יתים [- ידית יכולה לצאת דרכו]. ואם היה בכלי חרש - העשוי לאכלין, שעורו בזיתים; והעשוי למשקין, שעורו בכונס משקה [משקה נכנס דרכו]; והעשוי לכף ולכף, מטילין אותו לחמרו, ומשינקב כלי חרש זה בכונס משקה, אינו מציל מיד כלי חרש.

י. סתם נקב כלי חרש בזפת - אם היה השרץ בכלי זה, ושלשלו לאויר התנור הטהור - נטמא; שאין הצמיד מציל על הטמאה מלטמא, כמו שבארנו. אבל אם היה בכלי זה אכלין או משקין, ושלשלו לאויר התנור הטמא - הרי הן טהורין, שהרי הנקב סתום. ושאר כל הכלים שסתמן בזפת וכיוצא בו, אינו מציל מיד כלי חרש.

טו. האָבן שֶׁהוּא שׁוֹפֵת עֲלֶיהָ וְעַל הַתְּנוּרָה, עֲלֶיהָ וְעַל הַכִּירָה, עֲלֶיהָ וְעַל הַכֶּפֶץ - טֻמְאָה. עֲלֶיהָ וְעַל הַכֶּפֶץ, עֲלֶיהָ וְעַל הַכִּירָה וְעַל הַכֶּפֶץ - אֵינָהּ מְקַבֶּלֶת טֻמְאָה.

טז. כִּירַת הַטְּבָחִים שֶׁהוּא נוֹתֵן אָבֶן בְּצַד אָבֶן, וְכֵלֶן מִחֻבְרֵין בְּטִיט - נִטְמָאת אַחַת מֵהֶן, לֹא נִטְמָאוּ כָּלֶן.

יז. שֶׁלֹּשׁ אַבְנִים שֶׁחֻבְרֵין בְּטִיט, וְעִשָּׂאָן שְׁתֵּי כִירֹת, בֵּין שֶׁחֻבְרֵין זֶה לָזֶה וְלֹא חֻבְרֵין בְּקֶרֶעַ, בֵּין שֶׁחֻבְרֵין בְּקֶרֶעַ וְלֹא חֻבְרֵין זֶה לָזֶה - אִם נִטְמָאת אַחַת מֵהֶן - הָאָבֶן הָאֲמֻצָּעִית הַמְשֻׁמֶּשׂ מִמֶּנָּה לַכִּירָה הַטְּמֵאָה, טֻמְאָה; וְהַמְשֻׁמֶּשׂ מִמֶּנָּה לַכִּירָה הַטְּהוֹרָה, טְהוֹר. וְנִטְמָאת הָאָבֶן הַחִיצוֹנָה שֶׁל כִּירָה הַטְּהוֹרָה, הַחֲלֻטָּה הָאֲמֻצָּעִית כְּלָה לַטְּמָאָה; וְנִטְמָאת הָאָבֶן הַחִיצוֹנָה שֶׁל כִּירָה הַטְּמֵאָה, טְהוֹר. וְנִטְמָאת הָאָבֶן הָאֲמֻצָּעִית כְּלָה. נִטְמָאוּ שְׁתֵּי הַכִּירֹת - אִם הֵיחָד הָאֲמֻצָּעִית גְּדוֹלָה - נוֹתֵן [חטמא] מִמֶּנָּה לַכִּירָה זֶה כְּדִי שֶׁפִּיתָהּ מִכָּאן, וְלַכִּירָה זֶה כְּדִי שֶׁפִּיתָהּ מִכָּאן, וְהִשָּׂאָר טְהוֹר; וְאִם הֵיחָד קְטָנָה, הַכֹּל טֻמְאָה. וְנִטְמָאת הָאֲמֻצָּעִית - אִם יָכוֹל לְשַׁפּוֹת עַל שְׁתֵּי חִיצוֹנוֹת יוֹרֶה גְּדוֹלָה, הֵרִי הִיא טֻמְאָה; וְאִם הָיָה מִרְחָקִין יָתֵר מִזֶּה, טְהוֹרָה. הַחֲזוֹר אֶת הָאֲמֻצָּעִית, הֵרִי הַכֹּל טְהוֹר כְּשֶׁהִיָּה. מִרְחָקָה בְּטִיט - מִקְבְּלִין טֻמְאָה מִכָּאן וּלְהֵבֵא; וְהוּא, שִׁסְיָקָנָה לְכָל אַחַת מֵהֶן כְּדִי לְבַשֵּׁל עֲלֶיהָ אֶת הַכִּירָה.

יח. שְׁתֵּי אַבְנִים שֶׁעִשָּׂאָן כִּירָה, וְנִטְמָאת, וְסִמְךָ לְאָבֶן זֶה מִמֶּנָּה אָבֶן אַחַת מִכָּאן וְלָזֶה אָבֶן אַחַת מִכָּאן - הֵרִי חֲצִי כָּל אָבֶן מִשְׁתֵּי אַבְנֵי הַכִּירָה הַרְאֻשׁוֹנָה טֻמְאָה, וְחֲצִי הָאָבֶן טְהוֹר. וְנִטְמָאת הַשְּׁתֵּי הַטְּהוֹרוֹת שֶׁסִּמְךָ, חֲזוֹרוּ הַשְּׁתֵּי שֶׁל כִּירָה לַטְּמָאָה.

יט. דּוֹכֵן [חלול שמונח ליד התנור] שֶׁל חֶרֶשׁ שִׁישׁ לֹא בֵּית קְבוּלָה קְדֵרוֹת, וְהֶרְמֵץ [אפר וגחלים] נִתֵּן בְּתוֹכוֹ - טְהוֹר מִשׁוּם כִּירָה, וְטֻמְאָה מִשׁוּם כְּלִי קְבוּלָה. לְפִיכָּה, אִם הָיָה מִחֻבְרֵין בְּאֶרֶץ, טְהוֹר כְּשֶׁאֵר הַכֵּלִים. וְאִם נָקַב - אֵינוֹ מְקַבֵּל טֻמְאָה, כְּכִלִּי קְבוּלָה; מִה שֶׁאֵין בּוֹ כִּירָה. הַצֵּדִידִין שֶׁלֹּא הִנְגִּיעַ בָּהֶן, אֵינוֹ טֻמְאָה מִשׁוּם כִּירָה. [חלק -] הֶרְחַב שֶׁלֹּא [שמחובר לכירה] שִׁישׁוֹבֵכִין עָלָיו בְּשַׁעַת תְּבָשִׁיל - מִטְמָא, אִם נִטְמָא הַדּוֹכֵן. וְכֵן הַכּוֹפֶה אֶת הַסֵּל, וּבָנָה כִּירָה עַל גִּבּוֹ - הֵרִי זֶה טֻמְאָה מִשׁוּם כְּלִי עֵץ, לֹא מִשׁוּם כִּירָה; לְפִיכָּה, אֵינָהּ מְקַבֶּלֶת טֻמְאָה מֵאֻרֵּיהָ בְּכִירָה.

הַלְכוֹת פְּלִים פֶּרֶק טז

א. תְּנוּרָה גְּדוֹלָה, שִׁנְיָיו אֲרֻבָּעָה טְפָחִים; וְהֶקְטָן, שִׁנְיָיו רַבּוֹ. כִּיצַד? שֶׁאִם נִשְׂאָר בְּגִדוֹל אֲרֻבָּעָה טְפָחִים, וּבִקְטָן רַבּוֹ - מְקַבֵּל טֻמְאָה; פָּחוֹת מִכָּאן, אֵינוֹ מְקַבֵּל טֻמְאָה. וְכֵן אִם נִטְמָא, וְנִתְּצוּ עַד שֶׁשִּׁיר בּוֹ פָּחוֹת מֵאֲרֻבָּעָה טְפָחִים בְּגִדוֹל, אוֹ פָּחוֹת מֵרֵב הֶקְטָן - טְהוֹר; וְנִשְׂאָר בּוֹ אֲרֻבָּעָה, אוֹ רֵב הֶקְטָן - עֲדִין הוּא בְּטֻמְאָתוֹ. וְהַכִּירָה, שִׁנְיָיָהּ שֶׁלֹּשׁ אֲצָבָעוֹת. הַכֶּפֶץ [כירה קטנה] אִם עָשָׂהּ לְאִפְיָה, שְׁעוּרוֹ בְּתֵנוּרָה; לְבָשׁוֹל, שְׁעוּרוֹ בְּכִירָה.

ב. תְּנוּרָה שְׁנִטְמָא, וְלֹא רָצָה לְכַתְּתָהּ [לשברו] - כִּיצַד מְטַהְרִין אוֹתָהּ? חוֹלְקוּ לְשִׁלְשָׁה חֲלָקִים, וְגוֹרֵד אֶת הַטְּפֵלָה [שיכבת טיט] שֶׁעַל הַחֲרָשִׁים, עַד שֶׁנִּמְצָא כָּל חֶרֶשׁ מֵהֶן

טֻמְאָה. הִסְקוּ שִׁנְיָהּ, וְנִטְמָא אֶחָד מֵהֶן בְּמִשְׁקִין בְּאֻרֵּי - חוֹלְקִין אֶת עֲבָיו: הַמְשֻׁמֶּשׂ לַטְּמָא, טֻמְאָה; וְלַטְהוֹר, טְהוֹר. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּזִמְן שֶׁחֲצָצוּ וְאַחֵר כֶּף הִסִּיקוּ; אָבֶל הִסִּיקוּ וְאַחֵר כֶּף חֲצָצוּ, וְנִטְמָא אֶחָד מֵהֶן, אֲפִלּוּ בְּמִשְׁקִין - נִטְמָא הַכֹּל.

ו. תְּנוּרָה אוֹ כִּירָה שֶׁל אָבֶן, טְהוֹרִין לְעוֹלָם. וְשֶׁל מִתְּכַת, טְהוֹרִין מִשׁוּם תְּנוּרָה וְכִירָה - שְׁנָאָמַר: "יִתֵּן", אֶת שִׁישׁ לוֹ נְתִיבָה; וְטֻמְאִין מִשׁוּם כְּלִי מִתְּכַת. כִּיצַד? אֵין מִטְמָאִין מֵאֻרֵּין, וְלֹא מִחֻבְרֵין לְקֶרֶעַ כְּתָנוּר וְכִירָה. וְאִם נִגְעָה בָּהֶן טֻמְאָה, אֲפִלּוּ מֵאֲחֻרְיָהֶן - מִטְמָאִין כְּשֶׁאֵר כְּלִי מִתְּכַת; וְאִם נִטְמָאוּ בִּמְתָּה, נִעֲשִׂין אֵב טֻמְאָה כְּשֶׁאֵר כְּלִי מִתְּכַת. וְיֵשׁ לָהֶן טְהוֹרָה בְּמִקְוֵה.

ז. תְּנוּרָה שֶׁל מִתְּכַת שֶׁנָּקַב אוֹ נִפְגַּם אוֹ נִסְדַּק, וְסִתְמוּ בְּטִיט, אוֹ שֶׁעָשָׂה לוֹ טְפֵלָה [שיכבת] שֶׁל טִיט, אוֹ מוֹסָף שֶׁל טִיט [על כל התנור] - הֵרִי זֶה מִטְמָא מִשׁוּם תְּנוּרָה. וְכִמְהָ יִהְיֶה בְּנָקַב? כְּדִי שִׁנְיָא בּוֹ הָאֻר. וְכֵן בְּכִירָה. וְאִם עָשָׂה לְכִירָה פְּטוּטִין [בליטות] שֶׁל טִיט [להעמיד עליהם הקדירה], מִטְמָא מִשׁוּם כִּירָה; מִרְחָקָה בְּטִיט, בֵּין מִבְּפָנִים בֵּין מִבְּחוּץ - עֲדִין אֵינָהּ מְקַבֶּלֶת טֻמְאָה.

ח. תְּנוּרָה שֶׁאֵינוֹ מִחֻבְרֵין בְּאֶרֶץ, אֲפִלּוּ הַתְּלוּי בְּצוּרָה הַגָּמֵל - הֵרִי זֶה טֻמְאָה מִשׁוּם תְּנוּרָה, שְׁנָאָמַר: "טֻמְאִים הֵם", מִכָּל מְקוֹם.

ט. כּוֹר [בור] שֶׁל צוּרָפִי מִתְּכַת שִׁישׁ בּוֹ בֵּית שֶׁפִּיתָהּ [מקום להנחת קדירה], מִטְמָא בְּכִירָה. וְכֵן שֶׁל עוֹשֵׂי וְכוּכִית - אִם יֵשׁ בּוֹ בֵּית שֶׁפִּיתָהּ, מְקַבֵּל טֻמְאָה.

י. כְּכֶשֶׁן שֶׁל סִידִין וְשֶׁל זִגְגִין וְשֶׁל יוֹצְרִין, טְהוֹרִין. הַפְּרָנָה [תנור שפתחו מצידו] - אִם יֵשׁ לָהּ דִּפְן, מִטְמָאָה.

יא. אַבְנִים שֶׁחֻבְרֵין זֶה לָזֶה, וְעִשָּׂאָן תְּנוּרָה - אִם עָשָׂה לוֹ טְפֵלָה [שכבת טיט] מִבְּפָנִים וּמִבְּחוּץ - הֵרִי זֶה כְּתָנוּר לְכָל דָּבָר, וּמִטְמָא מֵאֻרֵּיוֹ; וְאִם טְפֵלוֹ מִבְּחוּץ בְּלֶבֶד - מִטְמָא בְּמִנְעֵה, וְאֵין מִטְמָא בְּאֻרֵּי. חֻבְרֵין אַבְנִים לַתְּנוּרָה, וְלֹא חֻבְרֵין זֶה לָזֶה - מִטְמָאוֹת עִם הַתְּנוּרָה; חֻבְרֵין זֶה לָזֶה, וְלֹא חֻבְרֵין לַתְּנוּרָה - הֵרִי הֵן כְּטִירָה [מקום רדיית הפת]. חֶפֶר בְּאֶרֶץ, וְעָשָׂה טִירָה - טְהוֹרָה; וְטִירַת הַכִּירָה, טְהוֹרָה.

יב. שְׁתֵּי חֲבִיטֹת, שְׁנֵי לִפְסִין [קערות גדולות], שֶׁעִשָּׂאָן כִּירָה - בִּינִיָּהֶן מִטְמָא בְּאֻרֵּי וּבְמִנְעֵה, וְתוֹכָן שֶׁל חֲבִיטֹת טְהוֹר. וְעִבֵּי הַחֲבִיטֹת, חוֹלְקִין אוֹתוֹ; הַמְשֻׁמֶּשׂ הַכִּירָה, טֻמְאָה; וְהַמְשֻׁמֶּשׂ אֶת תוֹף הַחֲבִיטֹת, טְהוֹר.

יג. הַעוֹשֶׂה שְׁלֹשָׁה פְּטוּטִין [רגליות] בְּאֶרֶץ, וְחֻבְרֵין בְּטִיט לְהִיּוֹת שׁוֹפֵת [מניח] עֲלֵיהֶן אֶת הַקְּדֵרָה - הֵרִי זֶה טֻמְאָה מִשׁוּם כִּירָה. קִבַּע שְׁלֹשָׁה מִסְמְרִין בְּאֶרֶץ לְהִיּוֹת שׁוֹפֵת עֲלֵיהֶן הַקְּדֵרָה - אֵף עַל פִּי שֶׁעָשָׂה בְּרֹאשׁוֹן מְקוֹם בְּטִיט תְּהִיָּה הַקְּדֵרָה יוֹשְׁבַת עָלָיו, הֵרִי זֶה טְהוֹרָה בְּכִירָה שֶׁל מִתְּכַת. וְכֵן אַבְנִים שֶׁלֹּא מִרְחָק בְּטִיט שֶׁהוּא שׁוֹפֵת עֲלֵיהֶן - אֵינָן מְקַבֶּלוֹת טֻמְאָה, כְּאֵלוֹ הִיא כִּירָה שֶׁל אָבֶן.

יד. הַעוֹשֶׂה שְׁתֵּי אַבְנִים כִּירָה, וְחֻבְרֵין [לקרקע] בְּטִיט - מִטְמָאִין; חֻבְרֵין הָאֶחָת בְּטִיט, וְהַשְּׁנִיָּה לֹא חֻבְרָה - אֵינָהּ מְקַבֶּלֶת טֻמְאָה.

יג. כָּבֵד בְּאֶרְצוֹ בְּהִלְכוֹת שִׁבְתָּ, שֶׁהִפִּירָה - מְקוֹם שְׁפִיתָת שְׁתֵּי קַדְרוֹת; וְהִכְפַּח - מְקוֹם שְׁפִיתָת קַדְרָה אַחַת. לְפִיכָּה, פִּירָה שֶׁנִּחְלָקָה לְאַרְפָּה, טְהוּרָה; וְלִרְחֻבָּהּ, עֲדִין מִקְבֵּלָת טְמֵאָה. בִּפְחַ שֶׁנִּחְלַק, בֵּין לְאַרְפּוֹ בֵּין לְרֻחְבוֹ - טְהוּר.

יד. הַקְּלָתוֹת [בְּסִיס הַכִּירָה] שֶׁל בְּעָלֵי בָתִּים שֶׁנִּפְתְּחָה קֶרְקַעִיתָהּ - אִם הָיָה עֲמָק הַפֶּתַח פָּחוֹת מִשְׁלֹשָׁה טַפָּחִים, הָרִי זֶה מִקְבֵּל טְמֵאָה; שֶׁאִם יֶסֶק בִּפְתַח מִלְמַטָּה, תִּתְבַּשֵּׁל הַקְּדֵרָה מִלְמַעְלָה.

טו. הָיָה הַפֶּתַח עֲמָק שְׁלֹשָׁה אֹז יָתֵר - אֵינָה מִקְבֵּלָת טְמֵאָה, שֶׁהָרִי הָאֵשׁ רָחוקָה מִן הַקְּדֵרָה וְאֵינָה בְּשִׁלָּה. נִתֵּן אָכֵן אֹז צָרוֹר עַל פִּי הַפֶּתַח, עֲדִין הִיא בְּטְהוּרָתָהּ; מִרְחוֹ בְּטִיט - נַעֲשִׂית הָאָכֵן קֶרְקַע הַפִּירָה, מִקְבֵּלָת טְמֵאָה מִכָּאן וּלְהֵבָא.

הַלְכוֹת כָּלִים פָּרָק יז

א. כָּל יְדוֹת הַכָּלִים [דְּבָרִים הַמְּחוּבְּרִים לְכָלִי וּמִשְׁמָשִׁין אוֹתוֹ], הָרִי הֵן כָּלִים. וְאִם נִטְמָא הַכָּלִי, נִטְמָאת יְדוֹ הַצָּרִיף לוֹ בְּתִשְׁמִישׁוֹ; וְשֶׁאֵין צָרִיף לוֹ - טְהוּר, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר. לְפִיכָּה, הָאָכֵן הַיּוֹצֵאת מִן הַתְּנוּרָה טַפַּח, וּמִן הַפִּירָה שְׁלֹשׁ אַצְבָּעוֹת - חֲבוּר; וְאִם נִטְמָא הַתְּנוּרָה וְהַפִּירָה, נִטְמָאוּ הָאָכֵנִים הָאֵלֶּיךָ. וְאָכֵלִין וּמִשְׁקִין הַנוֹגְעִין בָּאָכֵנִים אֵלֶּיךָ, נִטְמָאוּ; וְאִם נִגְעוּ בְּחוּץ לְטַפַּח שֶׁל תְּנוּרָה, אֹז חוּץ לְשִׁלָּה אַצְבָּעוֹת שֶׁל פִּירָה - טְהוּרִין.

ב. הִכְפַּח [כִּירָה קִטְנָה] - עָשָׂהוּ לְאַפְסִיָּה, שְׁעוּרוֹ כַּתְּנוּרָה; עָשָׂהוּ לְבִשּׁוּל, שְׁעוּרוֹ כַּפִּירָה.

ג. מוֹסֵף הַתְּנוּרָה [תּוֹסֵפֶת טִיט בַּפֶּתַח הַתְּנוּרָה] שֶׁל בְּעָלֵי בָתִּים, טְהוּר; וְשֶׁל נְחֹתוֹמִין - טְמֵא בְּטִמְאָת הַתְּנוּרָה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא סוֹמֵךְ עָלָיו אֶת הַשִּׁפּוּד. כִּיּוֹצֵא בּוֹ, מוֹסֵף יוֹרָה שֶׁל שׁוּלְקֵי יְזִיתִים, טְמֵא; וְשֶׁל צִבְעִים, טְהוּר.

ד. עֲטַרְתַּת הַפִּירָה [מְקוֹם הַנְּחֹת הַקְּדִירָה הַרוֹחוּחַת], טְהוּרָה. וְטִירַת הַתְּנוּרָה, וְהוּא הַמְּקוֹם הַכְּנוּי בְּצִדוֹ שֶׁמִּנְיָחִין בּוֹ אֶת הַפֶּתַח בְּעֵת רִדִּיתָהּ - בְּזִמְנָן שֶׁהִיא גְבוּהָה אַרְבָּעָה טַפָּחִים, טְמֵאָה בְּטִמְאָת הַתְּנוּרָה; פָּחוֹתָהּ מִכָּאן - טְהוּרָה, לְפִי שֶׁאֵינָה חֲבוּרָה לוֹ. וְאִם חֲבֵרָה לַתְּנוּרָה, אֲפֹלוֹ עַל [גַּבִּי] שְׁלֹשׁ אָכֵנִים - טְמֵאָה.

ה. בֵּית הַפֶּךָ [מְקוֹם הַנְּחֹת הַשֶּׁמֶן] וּבֵית הַתְּבָלִין [מְקוֹם הַנְּחֹת הַתְּבַלִּינִים] וּבֵית הַנֶּזֶר שֶׁבַּפִּירָה - אִם נִטְמָאת הַפִּירָה בְּמִנְיָה, נִטְמָאוּ כָּלֵךְ; וְאִם נִטְמָאת בְּאֹוִיר, לֹא נִטְמָאוּ, לְפִי שֶׁאֵין חֲבוּר לָהּ אֲלָא מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים, וְלִפִּיכָּה עָשׂוּ לָהּ הֶפֶר זֶה כְּדֵי שֶׁלֹּא יִשְׁרְפוּ עָלֶיהָ תְּרוּמָה וְקֹדָשִׁים. וְכֵן כָּל שֶׁאֵינוֹ אוֹמְרִין בְּעִנְיָן זֶה שֶׁהוּא מִטְמָא בְּמִנְיָה וְאֵינוֹ מִטְמָא בְּאֹוִיר - אֵינוֹ חֲבוּר אֲלָא מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים, וְעָשׂוּ לוֹ הֶפֶר זֶה כְּדֵי שֶׁלֹּא יִשְׁרְפוּ עָלָיו קֹדָשִׁים אֲלָא תוֹלִין [לֹא אוֹכֵלִים וְלֹא שׁוֹרְפִים].

ו. חֲצֵר הַפִּירָה - בְּזִמְנָן שֶׁהִיא גְבוּהָה שְׁלֹשׁ אַצְבָּעוֹת, הָרִי זֶה חֲבוּר; וְאִם נִטְמָאת הַפִּירָה אֹז הִחָצֵר שְׁלָהּ, בֵּין בְּמִנְיָה בֵּין בְּאֹוִיר - נִטְמָאת הַשְּׁנֵיָה [הַחָצֵר, אֹז הַכִּירָה]. הִיתָה הִחָצֵר פָּחוֹתָהּ מִכָּאן, וְנִטְמָאת אַחַת מִקֵּץ בְּמִנְיָה - נִטְמָאת הַשְּׁנֵיָה; אֲבָל אִם נִטְמָאת אַחַת מִקֵּץ מִזִּירָה בִּלְבָד - אֵין חֲבֵרָתָהּ טְמֵאָה, לְפִי שֶׁאֵינָה חֲבוּרָה לָהּ אֲלָא מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים.

עוֹמֵד עַל הָאֶרֶץ בְּלֹא טִיט עַל גַּבִּיו. חִלְקוֹ לְשָׁנִים, אֶחָד גָּדוֹל וְאֶחָד קָטָן - הַגָּדוֹל טְמֵא, וְהַקָּטָן טְהוּר. חִלְקוֹ לְשָׁנִים בְּשָׁנָה - כָּל אֶחָד מֵהֶן טְמֵא, לְפִי שֶׁאֵין אֶפְשָׁר לְכַנּוֹ. אֲבָל טְבִילָה שֶׁל חֶרֶשׁ שֵׁישׁ לֹא דִפֵּן שֶׁנִּחְלָקָה לְשָׁנִים, טְהוּרָה; וְאִם הָיָה אֶחָד גָּדוֹל וְאֶחָד קָטָן - הַגָּדוֹל טְמֵא.

ג. תְּנוּרָה שֶׁנִּחְלַק לְשִׁלָּשָׁה, וְאֶחָד גָּדוֹל וְשְׁנַיִם - הַגָּדוֹל טְמֵא, וְהַשְּׁנַיִם הַקָּטָנִים טְהוּרִין. חֲתָכוּ חֲלִילוֹת לְרֻחְבוֹ - אִם הָיָה גְבוּהָה כָּל חֲלִילָה וְחֲלִילָה פָּחוֹת מִזֶּה אַרְבָּעָה טַפָּחִים, טְהוּר. חֲזוּר וְסִדֵּר אֶת הַחֲלִילוֹת זֶה עַל גַּבִּי זֶה, וּמִרְחוֹ עָלֶיהֶן בְּטִיט, וְהִחֲזִירוּ תְּנוּרָה כְּשֶׁהָיָה - הָרִי זֶה כְּמִי שֶׁעָשָׂה תְּנוּרָה אַחֶר, וְאֵינוֹ מִקְבֵּל טְמֵאָה אֲלָא מִכָּאן וּלְהֵבָא; וְהוּא שִׁיִּסְקֵנוּ כְּדֵי לְאַפּוֹת בּוֹ סְפָגִינִין, אַחֶר שֶׁמִּרְחוּ. הַרְחִיק מִמֶּנּוּ אֶת הַטְּפִלָּה [נִּי לֹא הִידָקָה לַתְּנוּרָה], וְנִתֵּן חוּל אֹז צָרוֹרוֹת בֵּין חֲלִילוֹת וּבֵין הַטְּפִלָּה - אֵינוֹ מִקְבֵּל טְמֵאָה לְעוֹלָם; וְזֶה הוּא שֶׁאֲמָרוּ: [חֲכָמִים:] 'הִנֵּהדָה וְהַטְּהוּרָה אוֹפּוֹת בּוֹ, וְהוּא טְהוּר'. הִיתָה בּוֹ חֲלִילָה אַחַת שֵׁישׁ בֶּה אַרְבָּעָה טַפָּחִים - הִיא מִטְמָאָה בְּמִנְיָה, וְאֵין מִטְמָאָה בְּאֹוִיר; וְשֶׁאֵר כָּל חֲלִילוֹת, טְהוּרוֹת.

ד. תְּנוּרָה שֶׁכָּא מִחֲתָף מִבֵּית הָאָמֶן, וְעָשָׂה לוֹ סְמוּכִין [חִישּׁוּקִים] שֶׁמִּקְבָּצִין אוֹתוֹ לְהִיּוֹת כְּאֶחָד, וְנִתְּנָן עָלָיו וְהוּא טְהוּר, וְנִטְמָא - כְּשִׁיִּסֵּר אֶת הַסְּמוּכִין אוֹתוֹ, יְטֵהָר; וְאֲפֹלוֹ הִחֲזִירוּ, הָרִי הוּא טְהוּר. מִרְחוֹ בְּטִיט, מִקְבֵּל טְמֵאָה לְהֵבָא; וְאֵינוֹ צָרִיף לְהִסְקוֹ, שֶׁכָּבֵד הַסֵּק.

ה. תְּנוּרָה שֶׁחֲתָכוּ חֲלִילוֹת, וְנִתֵּן חוּל בֵּין חֲלִילָה לְחֲלִילָה, וְטַח בְּטִיט עַל הַכֹּל מִבְּחוּץ - הָרִי זֶה מִקְבֵּל טְמֵאָה.

ו. יוֹרֵת הַעֲרֻכִּים, שֶׁהוּא חוֹפֵר בְּאֶרֶץ וְטַח בְּטִיט - אִם יָכוֹל הַטִּיט לְעֲמֹד בְּפָנֵי עֲצָמוֹ, מִקְבֵּל טְמֵאָה; וְאִם לֹא, טְהוּר.

ז. הַמִּבְאֵי שֶׁכָּרִי כָּלִי חֶרֶשׁ, וְדִבְקָן זֶה בְּזֶה וְעָשָׂן תְּנוּרָה, וְעָשָׂה לוֹ טְפִלָּה מִבְּפָנִים וּמִבְּחוּץ, וְהִסְקוֹ - הָרִי זֶה מִקְבֵּל טְמֵאָה, אֶף עַל פִּי שֶׁאֵין כָּבֵל חֶרֶשׁ מֵהֶם כְּשֶׁעוֹר.

ח. פִּיטָס [חֲבִית חֶרֶס גְּדוֹלָה] שֶׁקָּרְזָלוּ [וְחָתוּר גָּגוּ וְתַחֲתִיתוֹ], וְעָשָׂהוּ תְּנוּרָה, וְעָשָׂה לוֹ טְפִלָּה מִחוּץ - אֶף עַל פִּי שֶׁמִּקְבֵּל [מִשְׁקִים] עַל דִּפְנוֹתָיו כְּשֶׁעוֹר [נִי שֶׁל בֵּית קִיבּוּל מִשְׁקִים], הָרִי זֶה טְהוּר; שֶׁכָּלִי חֶרֶשׁ שֶׁטֵּהָר, אֵין לוֹ טְמֵאָה לְעוֹלָם, אֲלָא אִם כֵּן עָשָׂהוּ תְּנוּרָה, וְעָשָׂה לוֹ טְפִלָּה מִבְּפָנִים וּמִבְּחוּץ.

ט. תְּנוּרָה שֶׁל סְדָקִין [נִי בְנוֹי מִחֲתִיכוֹת חֶרֶס], שֶׁעָשָׂה טְפִלָּה לְכָל אֶחָד וְאֶחָד, וּמִקְוֶה הַסְּדָקִין מְגִלָּה - הָרִי זֶה אֵינוֹ מִקְבֵּל טְמֵאָה. נִתֵּן טִיט אֹז סִיד אֹז גִּבְסִין [גִּבְס] עַל גַּבִּי הַסְּדָקִין, הָרִי זֶה מִתְטַמָּא; נִתֵּן עָלֶיהֶן חֶרְסִית אֹז זֶפֶת וְנִפְרִית שֶׁעוֹה וְשִׁמְרִים בְּצֶק אֹז גִּלְלִים, טְהוּר. זֶה הַכָּלֵל: דִּבְרֵי שֶׁאֵין עוֹשִׂין מִמֶּנּוּ תְּנוּרָה, אֵינוֹ מִחֲבֵר אֶת הַסְּדָקִין.

י. סְדָק תְּנוּרָה שֶׁנִּתְּנָה כְּלָפִי זְוִית [צְמוּד לְקִיר], וּמִרְחוֹ בְּטִיט מִן הַצִּדִּדִּין [וְחִיבֵר הַתְּנוּרָה לְקִיר] - טְהוּר.

יא. דֶּף שֶׁל תְּנוּרָה שֶׁנִּתְּנָה בְּזוֹת [צְמוּד לְקִיר], לְהִיּוֹת אוֹפָה בּוֹ - טְהוּר; וְאִם יֵשׁ בּוֹ רֵב תְּנוּרָה, מִקְבֵּל טְמֵאָה.

יב. תְּנוּרָה שֶׁנִּתְּנָה בּוֹ עֶפֶר עַד חֲצִיו - אִם נִטְמָא מִזִּירָה בִּלְבָד, אֵינוֹ מִטְמָא אֲלָא מִעֶפֶר וְלִמְעָלָה; וְאִם נִטְמָא בְּמִנְיָה, וְנִגְעָה טְמֵאָה בּוֹ מִתּוֹכוֹ - נִטְמָא כָּלּוֹ, אֶף מִעֶפֶר וְלִמְעָלָה.

ה. כסוי הלפס [קערה גדולה] - בזמן שהיא גבוהה חדוד [בליטה] - טהור; ואם אינו נקוב, ואין לו חדוד - מטמא, מפני שהאשה מצננת לתוכו את הירק. זה הפלל: כל המשמש בכלי חרש כשהוא כפוי, טהור.

ו. טיטרוס [כלי השקיה מחורר] - אף על פי שהוא נקוב ומוציא פרוטות [טיפות], מטמא; שהרי המים מתבנסין בצדדיו, והן עשויין לקבלה.

ז. הלפיד של חרש שמניחין מטליות הבגדים והשמן בתוכו, והוא דולק - מטמא. וכן כל כלי שמניחין תחת הנרות לקבל השמן, מטמא.

ח. גסטרך [כלי לקבלת טפטופי כלים אחרים] שמניחין תחת הכלים לקבל משקין הנוזליין מן הכלי, מקבלת טמאה.

ט. ספינה של חרש - אף על פי שהיא מקבלת, אינה מקבלת טמאה; שאין הספינה בכלל הכלים האמורים בתורה - בין שהיתה של חרש בין של עץ, בין גדולה בין קטנה.

י. כל הכלים שנשברו, ונפסדה צורתן - אין שבריהן מקבלין טמאה, אף על פי שאותן השברים ראויין לתשימש; חוץ משברי כלי חרש - שאם היה חרש הראוי לקבל - הרי זה מקבל טמאה, שנאמר: "וכל כלי חרש"; מפי השמועה למדו, שזה לא בא, אלא לרבות שברי כלי חרש. במה דברים אמורים? בשהיה לחרש זה תוף לקבל בו המשקין כשהיה החרש יושב לא סמוך [על משהו]; אבל אם אינו יכול לקבל אלא אם פן סומכין אותו, אינו מקבל טמאה.

יא. החרש שאינו יכול לישב כדי שיקבל מפני אָזְנוֹ [אוזן הכלי], או שהיה בו חדוד [בליטה] והחדוד מכריעו לצד אחד - הרי זה טהור; אף על פי שנטלה האזן או נשבר החדוד - הרי זה טהור; שכל כלי חרש שטהר שעה אחת, אין לו טמאה לעולם.

יב. כלי חרש ששוליהן [תחתיתן] מדין כמזרקות, שנשברו, והרי שוליהן מקבלין - אף על פי שאינן מקבלין אלא אם פן נסמכו, כגון שולי הקרפיות [ממקום ששמו קורין] ושולי הכוסות, הרי אלו מקבלין טמאה; שלכך נעשו מתחלתן, שיהיו מקבלין בסמיכה או באחיזה.

יג. במה יקבל החרש, ויהיה מקבל טמאה? אם היה הכלי כשהיה שלם מכיל כדי סיכת אדם קטן, עד חביות שהן מקבלות כסא או קרוב לה, ונשברו, ונשאר בחרשים - בין מקרקעיתיהן בין מדפניהן - חרש שהוא מקבל כשהוא יושב רביעית - הרי זה מקבל טמאה.

יד. היה הכלי מחבית המכילה כסא עד חבית המכילה סאתים או יתר, ונשברה - אם היה בחרש הנשאר כדי לקבל חצי לג, הרי זה מקבל טמאה. היה הכלי מחבית המכילה סאתים עד חצבים גדולים, ונשברו - אם בחרש הנשאר חרש המקבל לג, הרי זה מקבל טמאה. היו החרשים מקבלין פחות משעורין אלו, אינן מקבלין טמאה.

היתה חצר הכירה מפרשת מן הכירה - בזמן שהיא גבוהה שלש אצבעות - הרי זו חבור לה, בין לטמאת במגע בין לטמאת אור. היתה פחותה מכאן, או שהיתה חצר חלקה ואין לה שפה - אינה חבור לה; ואם נטמאת הכירה, בין מאוירה בין במגע - החצר טהורה; וכן אם נטמאת החצר, הכירה טהורה.

ז. פטפוטי כירה [בליטות להנחת הקדירה], שלשה: היה גבה כל אחד מהן שלש אצבעות או פחות - אם נטמאת הכירה בין במגע בין באויר, נטמאו שלשתן. וכן אם היו ארבעה. נטל אחד מהן - אם נטמאת הכירה במגע, נטמאו שני הפטפוטיין שנשארו; ואם נטמאת באויר, לא נטמאו עמה. עשה לה [רק] שני פטפוטיין זה כנגד זה - אם נטמאת הכירה במגע, נטמאו; ואם נטמאת באויר, לא נטמאו. היו הפטפוטיין גבוהין משלש אצבעות - משלש ולמטה מטמאין עם הכירה, בין שננטמאת במגע בין באויר. ומשלש ולמעלה מטמאין עם הכירה, אם נטמאת הכירה במגע; אבל אם נטמאת מאוירה בלבד, אין מטמאין עמה. היו הפטפוטיין משוכין מן השפה [כלפי חוץ] בתוף שלש אצבעות - מטמאין עמה, בין שננטמאת במגע בין באויר. חוץ לשלש אצבעות - מטמאין עמה, אם נטמאת במגע. ואם נטמאת באויר בלבד, אין מטמאין עמה. ואין מדקדקין בכל השעורין האלו, שכלן מדברי סופרים הן.

יום חמישי י"א שבט ה'תשס"ט

הלכות כלים פרק יח

א. כלי חרש אינו מקבל טמאה עד שיהיה מקבל, ועשוי לקבלה; אבל אם לא היה בו בית קבול, או שהיה מקבל ולא נעשה לקבלה - אינו מקבל טמאה כלל, לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים. לפיכך, הפסא והספסל והמטה והשלחן והמנורה של חרש, וכל פיוצא בהן מכלים שאין להן תוף - אינן מקבלין טמאה. וכן הסילונות שהמים מהלכין בהן - ואף על פי שהן כפופין, ואף על פי שהן מקבלין - הרי הן טהורין, מפני שלא נעשו לקבלה אלא כדי שיצאו מהן המים. וכן חבית של שיטין, וחבית הדפונה [משמשת דופן] בשולי המחץ [כלי חרס גדול ולו בתי יד] - הואיל ונעשית כמו בית יד שנושאין בה המחץ, ולא נעשית לקבלה - אינה מקבלת טמאה. וכן כל פיוצא בהן.

ב. פנס שיש בו בית קבול שמן, מקבל טמאה; ושאין בו, טהור. וכן מגופת היוצרים [עליה מייצרים כלים] שיש לה תוף, טמאה.

ג. משפף של בעלי בתים, טהור; ושל רוכלין, מטמא, מפני שהוא מטהו על צדו [וממלא בו טיפה שמן], ומריח בו ללוקח.

ד. כסוי כדי יין וכדי שמן, וכסויי החביות - טהורות, שלא נעשו לקבלה; ואם התקינו לתשימש [לקבל בהם], מטמאין.

ז. חבית שנוטלו אֶזְנִיהָ - הרי היא [- דינה] בגסטרָה [כלי המקבל דליפת כלים אחרים], אָפְלוּ אֶזֶן אַחַת; נִסְדָּקָה לַמָּטָה מֵאֶזְנֶיהָ - אָפְלוּ אֶזְנִיהָ קִמְמוֹת, היא בגסטרָה. ואם מתחלה עָשָׂאָה שְׁלֹא בְּאֶזְנוֹיָם, נִדְוֶנֶת בְּחִבִּית.

ח. חבית שנוסדקה בכבשן, ונמצאת שהיא כשתי גסטריות - אם משונגמרה מלאכתה נסדקה, מקבלת טמאה כל גסטרָה מהן; ואם קדם שתגמר מלאכתה נסדקה, ואחר כך נשרפה בכבשן - טהורה. והיאך יודע דבר זה? אם היו שבריה שוין [- מקום השבר חלק], ותוכה מאדים - עד שלא נגמרה מלאכתה נסדקה; אין שבריה שוין, ואין תוכה מאדים - בידוע שאחר שנגמרה מלאכתה נשרפה, ומקבלת טמאה כשאר שברי כלי חרש הראויין לתשמיש.

ט. גסטרָה שנתרעצה, ואינה מקבלת משקין - אף על פי שמקבלת אכלין, טהורה; שאינה עשויה אלא לקבל משקין הדולפין, כמו שבארנו. ואם היתה דולפת, אין עושין גסטרָה לגסטרָה. וכן גסטרָה שנופחתה או שנחלקה לשתיים, טהורה; שלא אמרו שירים של שירים מטמאין, אלא שירי כלי חרש בלבד הן שמשמאין.

י. גסטרָה שהיו חדודין [בליטות] יוצאין ממנה, בין שהיתה יושבת בין שהיתה מטה על צדה - כל המקבל מן החדודין זיתים [- כל החידודים שמקבלים זיתים] כשיתמלא הגסטרָה זיתים - מטמא במגע, וכנגדו מטמא באויר; וכל שאין מקבל עמה בזיתים - מטמא במגע, ואין כנגדו מטמא באויר.

יא. כיצד מטמא במגע, ואין כנגדו מטמא באויר? שאם ננצה הטמאה בגסטרָה מתוכה, מטמא החדוד; וכןסה הטמאה באויר הגסטרָה - אָפְלוּ הִתָּה כִּנְגַד הַחֲדוּד, לא נטמא החדוד.

יב. וכיצד כנגדו מטמא באויר? שאם היתה הטמאה באויר הגסטרָה כנגד החדוד, נטמא החדוד עם הגסטרָה. ועל דרך זו, היא בכל מקום שנאמר בכלי חרש ובתנור ובכירים, 'מטמא במגע וכנגדו באויר', או 'אין מטמא כנגדו באויר'. וכן כל טמאת מגע האמורה בענין טמאת כלי חרש או תנור וכירים, היא שתגע הטמאה בהם מתוכם; וכל טמאת אויר, הוא שלא תגע הטמאה בהן מתוכן כלל, אלא תכנס לאויר בלבד.

יג. חבית שנתרעצה, וטפלה [תיקנה] בגללים - אף על פי שהוא נוטל את הגללים, והחרשים נופלים - הרי זו מקבלת טמאה, מפני שלא בטל שם כלי מעליה. נשברה ודבק תרשיה אחר שפרשו, או שהביא חרשים ממקום אחר, וטפלים בגללים - אף על פי שהוא נוטל את הגללים, וחרשים עומדין - הרי זו טהורה, מפני שבטל שם כלי מעליה. הִיָּה בֵּהָן [- בין החרשים שהוסיף] חרש מחזיק רביעית - כנגד אותו החרש בלבד מטמא באויר, מפני שהוא כלי בפני עצמו; ושאר החבית אינו מטמא עד שתגע בה הטמאה מתוכה, מפני שאינה כלי שלם.

יד. חבית שנוקבה, וסתם את הנקב בזפת, ואחר כך נשברה - אם יש בחרש הסתום בזפת כדי להחזיק

טו. כלי חרש קטן, כגון הפך וכיוצא בו, שנושבר, ונשאר מקרעיתו חרש המקבל כל שהוא כשהוא יושב, והיה חד ביותר שנמצא בכלי קטן - הרי זה מקבל טמאה. ואם נשאר מדפנותיהן חרש המקבל, אינו מקבל טמאה; לפי שדפנות כלים אלו וכיוצא בהן כשוין הן [כאילו הם ישרים], ואין להן תוף [- בית קיבול] הנפר; ונמצאו כפשוטי כלי חרש.

טז. חזקת חרשים הנמצאין בכל מקום, טהורין; חוץ מן הנמצאים בבית היוצר, מפני שרובן גסטריות הן לכלים [מקבלים טפסופי כלים אחרים], והגסטרָה מקבלת טמאה אף על פי שהיא משכרי כלים.

הלכות כלים פרק יט

א. כמה שעור השבר שישבר כלי חרש ויטהר מטמאתו, אם היה טמא, או לא יקבל טמאה, אם היה טהור? העשוי לאכלין, משינעב במוציא זיתים. והעשוי למשקין, משינעב במכניס משקין - כשמוניחין אותו על המשקה, יכנס המשקה לכלי מן הנקב. העשוי לכף ולכף, מטילין אותו לחמרו, והרי הוא מקבל טמאה, עד שינעב במוציא זית. ולא אמרו במוציא משקה אלא בגסטרָה [כלי לקבלת דליפת כלים אחרים] בלבד, לפי שהיא עשויה לקבל המשקין הנוזלים מן הכלים; ואם הוציאה משקין, הרי בטל תשמישה.

ב. חמש מדות בכלי חרש: נקב במוציא משקה - טהר מלהטמא משום גסטרָה, ועדין כלי הוא חשוב לקדש בו מי חטאת. נקב בכניס משקה - אינו ראוי לקדש בו מי חטאת, ועדין כלי הוא חשוב להקשיר בו הזרעים במשקין התלושין בו, כמו שבארנו. נקב כשרש קטן - אין המים שבתוכו מכשירין את הזרעים, והרי הן כמי שאינן בפלי; ועדין כלי הוא לקבל בו זיתים, ומקבל טמאה. נקב במוציא זיתים - טהר, והרי הוא ככלי גללים וכלי אבנים שאין מקבלין טמאה; ועדין כלי הוא חשוב להציל בצמיד פתיל [כיסוי מהדוק], עד שיפחת רבו, כמו שבארנו בטמאת מת.

ג. החבית, שעורה באגוזין. הלפס [קדירה גדולה] והקדירה, שעורן בזיתים. וכן ערבה של חרש, שעורה בזיתים; אָפְלוּ הִתָּה גְדוֹלָה ומחזקת ארבעים סאה בלח, ונפחתה במוציא זיתים - אף על פי שהוא מטה על צדה ולש בה, טהורה; שמתחלתה, לא לכף נעשית.

ד. הפך והטני [כלי שמוציא טיפין טיפין], שעורן בשמן. והצצור [כלי שתית מים], שעורו במים.

ה. גר שנוטל פיו [מקום הפתילה], טהור; ושל אדמה שהספק פיו בפתילה [ולא בכבשן], אינו מקבל טמאה, ואינו בכלל כלי חרש, עד שישק בלו בכבשן בכלי חרש.

ו. חבית שנופחתה [נחסרה], וכשמשטין אותה על דפנה מקבלת, או שנחלקה כמין שתי ערכות - עדין היא מקבלת טמאה. נתרעצה [- נהייתה רעועה], ואינה יכולה להטלטל בחדצי קב גורגרות - טהורה.

ט. הכָּצַק שֶׁבְּסִדְקֵי הָעֲרֵכָה שָׁנָע בּוֹ שָׂרָץ - אִם בְּפֶסֶח - הוֹאִיל וְאִסּוּרוֹ חָשׁוּב, חוֹצֵץ [נחשב כדבר בפני עצמו] וְלֹא נִטְמָאת הָעֲרֵכָה. וְאִם בְּשָׂאֵר יָמוֹת הַשָּׁנָה - אִם הָיָה מִקְפִּיד עָלָיו, הָעֲרֵכָה טְהוֹרָה; וְאִם רוּצָה בְּקִיּוּמוֹ, הָרִי הוּא כְּעֲרֵכָה, וְנִטְמָאת הָעֲרֵכָה.

י. הַמְּשִׁיחוֹת [- חבלים] וְהַרְצוּעוֹת שֶׁבְּמִטְפָּחוֹת הַסְּפָרִים וְשֶׁבְּמִטְפָּחוֹת הַתִּינוּקוֹת - תְּפוּרוֹת, חֲבוּר, וְקִשּׁוּרוֹת, אֵינָן חֲבוּר. וְכֵן שֶׁבְּמַעֲדָר וְשֶׁבְּשֵׁק וְשֶׁבְּקֶפֶה; אֲבָל שֶׁבְּאֲזִי כְּלִי חָרֶשׁ - אֶפְלוֹ תְּפוּרוֹת אֵינָן חֲבוּר, שָׂאִין חֲבוּרִין לְכָלִי חָרֶשׁ. יא. יָד קָרֵדָם [- גרזן] הַיּוֹצֵא מֵאֲחֻרָיו [מאחורי אגרופו כשמוחזיקו] - שֶׁלֹּשׁ אֶצְבָּעוֹת, חֲבוּר; וְהֵיִתֵּר עַל שֶׁלֹּשׁ, הַנוֹגֵעַ בּוֹ טְהוֹר. יָד הַקָּרֵדָם מִלְּפָנָיו [- בין כף ידו לברזל] - טָפַח הַסְּמוּף לְכַרְזֹל, חֲבוּר; יֵתֵר עַל כֵּן, הַנוֹגֵעַ בּוֹ טְהוֹר. יב. שִׁגְרֵי הַפְּרָגָל [- מחוגה], טָפַח. וְיָד מִקְבֵּת [פטיש] שֶׁל מִפְתָּחִי [מסתתין] אֲבָנִים, טָפַח. יָד קָרֵנֶס [פטיש קטן] שֶׁל זִהָבִים, טָפַחִים. וְשֶׁל חֲרָשִׁים [נגרים], שֶׁלֹּשֶׁה טָפַחִים. שִׁגְרֵי מִלְּמַד [מוט ההכוונה של החרושה] הַבָּקָר, אֲרֻבָּעָה טָפַחִים סְמוּף לְדִרְכָּן [- ברזל החרושה]. יָד קָרֵדָם שֶׁחֹפְרִין בּוֹ בְּדִידִין שֶׁל מִים [סביב האילנות], אֲרֻבָּעָה טָפַחִים. וְיָד קָרֵדָם שֶׁל נָכֶשׁ [- ניכוש], חֲמִשָּׁה. וְיָד בֶּן פִּטִּישׁ [פטיש קטן], חֲמִשָּׁה; וְשֶׁל פִּטִּישׁ, שִׁשָּׁה. וְכֵן יָד הַקָּרֵדָם שֶׁל בְּקוּעָ [עצים] וְשֶׁל עֲדִיר [עידור סרום חרישה], שִׁשָּׁה. יָד מִקְבֵּת שֶׁל סִתְחִין, שִׁשָּׁה. שִׁגְרֵי הַמְּרַדֵּעַ [דורבן ההכוונה של המחרשה] - הַסְּמוּף לְחִתּוּר שֶׁל מִתְכֶּת שֶׁבְּרָאשׁ [בקצה של] הַמְּרַדֵּעַ, שֶׁבְּעָה טָפַחִים. יָד מְגִרְפָּה שֶׁל בַּעֲלֵי בָתִּים, שְׁמוֹנֶה טָפַחִים; וְשֶׁל סִידִין, עֶשְׂרֶה. וְכָל הַיֵּתֵר עַל זֶה - אִם רָצָה בְּקִיּוּמוֹ, טָמֵא. וְיָד כָּל מְשֻׁמְשֵׁי הָאוּר [כלים שנכנסים לאש], כְּגוֹן הַשְּׁפוּדִין וְהָאֶסְפָּלָאוֹת [ברזלי צליה] - אֶפְלוֹ אֲרֻבִּין כָּל שָׁהוּ, טָמֵאִין.

יג. מִקָּל שֶׁעָשָׂהוּ יָד לְקָרֵדָם, הָרִי זֶה חֲבוּר לְטָמְאָה בְּשַׁעַת מְלֹאכָה. וְאִם נִגְעָה טָמְאָה בְּמִקָּל כִּשְׁהוּא חוֹרֵשׁ אוֹ מִבְּקָע בּוֹ, נִטְמָא הַקָּרֵדָם; וְאִם נִגְעָה בְּקָרֵדָם, נִטְמָא הַמִּקָּל. וְכֵן הַדְּיוּסְטָר [כלי המורכב משני חלקים] שֶׁהֵן כְּשִׁנֵּי פָלִים, וְהַמְּסַמֵּר מִחֲבֵר אוֹתָן לְהִיּוֹת מִסָּף [להתחבר כ'מסכת', השתי של האריגה] עֲלִיהֶן - הָרִי הֵן חֲבוּר בְּשַׁעַת מְלֹאכָה. קִבַּע הַדְּיוּסְטָר בְּקוּרָה - הָרִי זֶה [- הדיוסטר, לא מתבטל לקורה ו] מִקְבֵּל טָמְאָה, וְאִין הַקוּרָה חֲבוּר לוֹ [אינה מעבירה טומאה לדיוסטר]. עָשָׂה מִקְצֵת הַקוּרָה [חלק מה-] דְּיוּסְטָר - כָּל שֶׁהוּא מִן הַקוּרָה לְצִרְף הַדְּיוּסְטָר, חֲבוּר לְדְיוּסְטָר; וְהַנוֹגֵעַ בְּשָׂאֵר הַקוּרָה - טְהוֹר, שָׂאִין כָּל הַקוּרָה חֲבוּר.

יד. עֲגָלָה [של חרישה] שֶׁנִּטְמָאת - הַנוֹגֵעַ בָּעַל [מוט היוצא מהעגלה לבין שתי הבהמות] וּבִקְטָרֵב [עץ המונח על הבהמות המושכות] וּבְעֵצִין [טבעת שסביב צוואר הבהמה] וּבְעֵבֹת [קורה המחברת בין המחרשה לעגלה] אֶפְלוֹ בְּשַׁעַת מְלֹאכָה, טְהוֹר; וְהַנוֹגֵעַ בְּחֶרֶב [העץ שאוחז החורש] וּבִכְרָף [עץ עקום] וּבִיצוֹל [הגה המחרשה] וּבְעֵצִין [טבעת] שֶׁל מִתְכֶּת וּבִלְחָזִים [שני עצים התחובין בעול] וּבְעֵצִיָּאִין [עצים המסייעים למחרשה מצדידה], טָמֵא. וְכֵן מְגִרָה [משורן]

רְבִיעִית, הָרִי זֶה מִקְבֵּל טָמְאָה; מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְשַׁבְּרֵי הַחֲבִית, וְלֹא בָטַל שָׁם כְּלִי מֵעַל הַחֲבִית. אֲבָל חָרֶשׁ שֶׁנִּקְבַּח אַחֵר שֶׁפָּרַשׁ מִן הַכְּלִי, וְסִתְּמָה הַנִּקְבָּה בְּזָפֶת - אִף עַל פִּי שֶׁהוּא מִחֻזֵּק רְבִיעִית, טְהוֹר; שֶׁהַחָרֶשׁ שֶׁנִּקְבַּח, בָּטַל שָׁם כְּלִי שֶׁעָלָיו וְטְהוֹר; וְכָל שֶׁטְהוֹר בְּכָלִי חָרֶשׁ שֶׁעָה אַחֶת, אֵין לוֹ טָמְאָה לְעוֹלָם.

טו. קְמִקְמוּס שֶׁנִּקְבַּח, וְעָשָׂהוּ [תיקנו] בְּזָפֶת - טְהוֹר, שָׂאִינוּ יָכוֹל לְקַבֵּל אֶת הַחֲמִין כְּצוּנָן. וְכֵן כְּלִי הַזָּפֶת וְהַשְּׁעוּה וְכִיּוּצָא בָּהֶן - טְהוֹרִין, וְאֵינָן בְּכָלִל הַכְּלִים.

טז. מִשְׁפָּף שֶׁל חָרֶשׁ שֶׁפָּקְקוּ [סתמו] בְּזָפֶת - אֵינוֹ מִקְבֵּל טָמְאָה, שָׂאִין הַזָּפֶת מְשִׁים אוֹתוֹ כְּלִי קָבוֹל; אֲבָל מִשְׁפָּף שֶׁל עֵץ שֶׁסִּתְּמוּ - הָרִי זֶה כְּלִי קָבוֹל, וּמִתְטָמֵא.

הַלְכוֹת כְּלִים פָּרָק כ

א. כָּבֵר בְּאֲזִינוֹ, שֶׁכָּל יְדוֹת הַכְּלִים [דברים המחוברים אליהם ומשמשים אותם] שֶׁהַכְּלִי צָרִיף לָהּ בְּשַׁעַת תְּשֻׁמִּישׁוֹ, הָרִי הִיא חֲשׁוּבָה כְּגוּפוֹ שֶׁל כְּלִי לְהַטְמֵא וּלְטָמֵא. לְפִיכָּה, הַטּוֹפֵל [ממרח] כְּלִי חָרֶשׁ הַבְּרִיא [- חזק] - אִם נִטְמָא הַכְּלִי, הָרִי אֲכָלִין וּמִשְׁקִין הַנוֹגְעִין בְּטַפְלָה טְהוֹרִין; שָׂאִין הַכְּלִי צָרִיף לְטַפְלָה זֹאת. אֲבָל הַטּוֹפֵל כְּלִי חָרֶשׁ הָרְעוּעַ, הָרִי הַטַּפְלָה חֲשׁוּבָה כְּגוּף הַכְּלִי. וְכֵן הַמְּהַדֵּק [- מחזק] אֶת הַקְּדֵרָה שֶׁל חָרֶשׁ שֶׁדוֹלִין בָּהּ אֶת הַמִּים - אִם חָפָה אוֹתָהּ בְּעוֹר אוֹ בְּקֶלֶף וְכִיּוּצָא בָּהֶן - אִם הִיתָה רְעוּעָה, הָרִי הֵן כְּגוּפָה. ב. הַטּוֹפֵל כְּלִי חָרֶשׁ לְהִיּוֹת מְבַשֵּׁל בּוֹ, אֵינוֹ חֲבוּר; טָפַל כְּלִים לְהִיּוֹת זוֹפֶת בָּהֶן [- מכין בהם זפת לזפת כלים אחרים], חֲבוּר.

ג. חֲבִית שֶׁנִּקְבָּה, וְעָשָׂאָה בְּעֶבֶץ בְּזָפֶת וּבְגִפְרִית בְּסִיד וּבְכִגְבָּסִים [גבס] - אֵינָן חֲבוּר; וְשָׂאֵר כָּל הַדְּבָרִים, חֲבוּר. ד. דְּבָרִים הַלְחִין הַמְּשׁוּבִיחַ [- סמיכים], שֶׁטּוֹפְלִין בָּהֶן הַפִּיטְטִין [כלי חרס גדול] שֶׁל מִים כְּדִי שֶׁלֹּא יִדְלַף הַכְּלִי - הָרִי הֵן כְּגוּפוֹ שֶׁל כְּלִי; אֶפְלוֹ נִטְמָא הַכְּלִי מֵאִוִּירוֹ, אֲכָלִין וּמִשְׁקִין הַנוֹגְעִין בְּטַפְלָה טָמֵאִין. וְכֵן טָפַל שֶׁל תַּנּוּר, הָרִי הוּא כְּחָרְשׁוֹ; וְהוּא - שִׁיחִיהָ בְּעֵבֶי הַטַּפְלָה עַד טָפַח, שֶׁהוּא צָרְכוֹ שֶׁל תַּנּוּר; אֲבָל יֵתֵר עַל טָפַח - אֵינוֹ מִצְרָף תַּנּוּר, וְהַנוֹגְעִין בְּיֵתֵר עַל טָפַח מַעֲבִיז טְהוֹרִין. וְטַפְלַת הַפִּירָה, עֲבִיז שֶׁלֹּשׁ אֶצְבָּעוֹת.

ה. חֲבִית שֶׁנִּקְבָּה, וְסִתְּמָה בְּזָפֶת יוֹתֵר מִצְרָפָה - הַנוֹגֵעַ בְּצִרְפָּה, טָמֵא; וּבִיֵּתֵר מִצְרָפָה, טְהוֹר. זָפֶת שֶׁנִּטְפָּה עַל הַחֲבִית, הַנוֹגֵעַ בָּהּ טְהוֹר.

ו. מַחֵם שֶׁטָּפְלוּ בְּחֶמֶר אוֹ בְּחֶרְסִית, וְנִטְמָא - הַנוֹגֵעַ בְּחֶמֶר, טָמֵא; וְהַנוֹגֵעַ בְּחֶרְסִית - טְהוֹר, שָׂאִין הַחֶרְסִית מִתְחַבֵּר לְכָלִי.

ז. מְגוּפֶת [מכסה] הַחֲבִית שֶׁטָּפַל בְּטִיט עָלֶיהָ וְעַל הַחֲבִית - אֵינָה חֲבוּר לָהּ. וְאִם נִגְעוּ מִשְׁקִין טָמֵאִין בְּחֲבִית, לֹא נִטְמָאת הַמְּגוּפָה; וְאִם נִגְעוּ בְּמְגוּפָה, לֹא נִטְמָאוּ אֲחֻרֵי הַחֲבִית.

ח. כְּלִי נֹחֶשֶׁת שֶׁזָּפַתָּם, אֵין הַזָּפֶת חֲבוּר; וְאִם לִיָּן, הַזָּפֶת חֲבוּר כְּגוּף הַכְּלִי.

היותר על השעורין האלו - הנוגע בו טהור, אף על פי שהבגד טמא במדרס [הזב] או בשאר טמאות; ואין צריך לומר, שאם נגעה טמאה ביה, שהבגד טהור.

ב. נימי הפפח של ראש [של אשה], והמסוה שמניחין הערביים על פניהם, והקלקין [חגורות צמר] השזורין מן השער, והפנדה [גופיה] שלובש האדם על בשרו, והשמלה, והפגוד שמניחין על הפתחים כמו פרכת - נימיהן כל שהן.

ג. משקלת [חוט המשמש לבדיקת יושר הכתלים] שנטמאת, הרי שנים עשר טפח מן החוט שלה חבור לה; וכל הנוגע בחוץ לשנים עשר טפח, טהור. ומשקלת של חרשים [נגרים], שמונה עשר טפח; ושל בנאין, חמשים אמה. והיתר על מדות אלו - אף על פי שהוא רוצה בקיומו, טהור. ד. ומשקלת של צידין ושל צירין - אפלו ארפין כל שהן, טמאין.

ה. חוט מאזנים של זכבים [מוכרי זהב], ושל פלס, ושל שוקלי ארגמן טוב, שאוחז השוקל בו ותולה המאזנים מידו - שלש אצבעות. קנה שלה וחוטין שלה - כל שהן. חוט מאזנים של מוכרי עששיות [גושים] של מתכות וכיוצא בהן, שלשה טפחים; קנה שלה וחוטין שלה, שנים עשר טפח. חוט מאזנים של חנונים ושל בעלי בתים - טפח; קנה המאזנים והחוטין שלה, שלשה טפחים. חוט מאזנים של צמרים [מוכרי צמר] ושל שוקלי זכוכית - טפחים; קנה מאזנים והחוטין שלה, תשעה טפחים. והיתר על השעורין האלו, אינו חבור.

ו. החבל שמסרגין [קושרים] בו המטות, מאימתי הוא חבור למטה? משסרג בו שלשה בתים [- ריבועים]. והנוגע בחבל מן הקשר ולפנים, טמא; מן הקשר ולחוץ עד שלש אצבעות, טמא - מפני שהן צרכו של קשר, הרי הן מקלל המטה. וחוזי לשלש אצבעות, טהור - שאינו מצרף הכלי; שאפלו פסקו, אין הקשר נתר.

ז. חבל היוצא מן המטה שהיא טמאה - עד סוף ארבעה טפחים, הנוגע בו טהור; שאינו מצרף המטה, לפי שאינו ראוי לכלום. מתחלת חמשה ועד סוף עשרה - טמא, מפני שתולין בו את המטות; מעשרה ולחוץ - טהור, מפני שהוא יתר על צרף המטה.

ח. אכנט של אריג שמקיפין אותו על המטה כדי לקבץ אבריה [להדק חלקיה], והוא הנקרא 'מזרן', שהיתה קצתו יוצאה מן המטה - עד עשרה טפחים, הרי הוא מצרף המטה; יתר על כן, אינו מצרף המטה. ומזרן שבלה - אם נשאר ממנו שבעה טפחים כדי לעשות ממנו חבק [שמניחין על המרדעת] לחמור, הרי זה מקבל טמאה.

ט. מטה שהיתה טמאה מדרס [זב], ומזרן יוצא ממנה - עד עשרה טפחים, הרי הוא אב טמאה במטה, והכל מדרס; מעשרה ולחוץ, הרי הוא כמגע מדרס. דרס הזב על המזרן היוצא - מעשרה ולפנים, הרי המטה בלה מדרס; מעשרה ולחוץ, טהורה. במה דברים אמורים? למדרס; אבל לשאר טמאות - אפלו מאה אמה, כלו חבור.

שנטמאת - הנוגע ביה מכאן ומכאן [בשני ידותיו שבשתי קצותיו], טמא. והנוגע בחוט ובמשיחה [חבל] ובאמה [עץ של המסור] ובסניפין [המותחין את הברזל] שלה - טהור, שאין אלו חבור לה. אבל הנוגע במלכין [מסגרת עץ] של מסר הגדול, טמא.

טו. מכבש של חרש שנטמא הרמח [ברזל] שבו - הנוגע במכבש, טהור. מקדח שנטמא - הנוגע בקשטנית שהיא לפופה עליו - טהור, שאינה חבור. קשת שהיתה מתוחה, והחץ משוף עמה, ונטמא החץ - הנוגע ביה - החבל המתוח על קצות הקשת] ובקשת - טהור, ואפלו כשהיא מתוחה. וכן מצודת האישות [מין עכבר] שנטמא החץ שלה - לא נטמאת המצודה, אפלו כשהיא מתוחה. וכן מסכת נסוכה [כלי אריגה שכרוכים עליהם חוטי האריגה] שנטמאת בשעת האריג - הנוגע בכבד [חלק] העליון [של כלי האריגה], ובכבד התחתון, ובנירים [החוטם הארוגים על הקנים], ובקרס [מסרק], ובחוט שהעבירו על גבי ארגמן [לשומרו בעת האריגה], ובקערה [חוטם היוצאים משפת הבגד] שאינו עתיד להחזירה [אינו עתיד להשתמש בה] - טהור; שכל אלו אינן חבור לבגד. אבל הנוגע בנפש המסכת [חוטי הערב שהוכנסו לשתי ולא הודקו], ובשתי העומד [בין העליון לתחתון], ובכפול [חוט כפול] שהעבירו על גבי ארגמן, ובקערה [חוטם היוצאים בשפת הבגד] שהוא עתיד להחזירה - טמא, שכל אלו חבורין לבגד.

טז. הנוגע בצמר שעל העימה ובאשונה [סוגי מוטות שעליהם כרוכים חוטי הצמר], טהור. הנוגע בפקה [אביזר שכרוכים עליו חוטי צמר] - עד שלא פרעה, טמא; משפרעה, טהור.

יז. החוט שהשילו [השחילו] למחט - אפלו קשור משני צדדין [ומונעין את המחט מלצאת], אינו חבור. הכניסו לבגד - החוט חבור לבגד, ואין המחט חבור לבגד. ואין החוט כלו חבור לבגד, אלא כל שהוא לצרף התפירה חבור; וכל שאינו לצרף התפירה, אינו חבור. החוט שפרש [- נפרס] מן הבגד, אפלו מאה אמה - כלו חבור. חבל שקשור בתרם [- חרט], אפלו מאה אמה - כלו חבור. קשר בו חבל אחר - מן הקשר ולפנים, חבור; מן הקשר ולחוץ, אינו חבור. החבל שהוא קשור בקפה - אינו חבור, אלא אם תפר.

יום שישי י"ב שבט ה'תשס"ט

הלכות פלים פרק כא

א. [שאריות -] החוטין היוצאין מן האריג, והחוטין שבתחלת היריעה ושפסופה, והן הנקראין 'נימין' - פמה שעורן [להיחשב כחלק מהבגד]? של סדין, ושל סודרין [מטפחות גדולות], ושל סעיף [צעיף], ושל פליון [כובע] של ראש - שש אצבעות. ושל חלוק שהוא קרוע מתחלתו ועד סופו [פתוח לאורכו], ואחר שלובשין אותו מקבצין אותו בלולאות - שעור חוטיו עשר אצבעות. הסגוס [בגד עבה] והרדיד [צעיף דק] והטלית, שלש אצבעות. וכל

חוטין ועשה אותן פוף [חגורה צרה], או האורג אותן ועשה אותן אכנט [חגורה רחבה] וכיוצא בו; חוץ מקליעה שעושין אותן הצמרים [מוכרי צמר] לקשר בה הצמר, שהיא טהורה. הקלע [כלי ירית אבנים] שבית קבול אכן שבה אריג או עור, מקבלת טמאה. נפסק בית אצבע שלה [מקום הנחת האצבע], טהורה; נפסק בית הפקיע שלה בלבד [מקום אחיזת היד השניה], עדין היא בטמאתה. המכמורות [מלכודות] והרשתות, מקבלין טמאה. והחרס [רשת לצידת דגים] מקבל, מפני הוטי [כיס מזון לדגים], מפני שעיני אותה השכבה [- הרווח שבין החוטים] דקין ביותר, והרי הוא כבגד. העושה בגד מן החרס, טהור; מן הוטי, מטמא.

ד. עשה חלוק מן המשמרת [מסנת] - אם יש בו שלשה על שלשה, מקבל טמאה.

ה. משמרת של יין שפלת [- בלתי] - אם משמשת מעין מלאכתה ראשונה, טמאה; ואם לאו, טהורה.

ו. מטפחות הספרים המצירות - אינן מקבלות טמאה, מפני שאינן משמשי אדם; שהרי ציוןן מעיד עליהן, שלספר נעשו. ואינן מצירות - מטפחות בשאר טמאות, חוץ מטמאת מדרס, מפני שאומרים לו: [כביכול, לזב שעליה:] 'עמד, ונעשה מלאכתנו' [- היא מיועדת למלאכה אחרת], כמו שבארנו בענין משכב ומושב.

ז. וכסת הסבלין שמיניחין על כתפיהם מפני המוט, מטמאה במדרס. ומשמרת של יין, אינה מטמאה במדרס. ח. בגד שחשב עליו לצורות [לצייר עליו], אינו מקבל טמאה; בטל מחשבתו, הרי זה מקבל טמאה. בעל הבית שעשה מטפחות לחפות [לכסות] בהן כתלים ועמודים, אינן מקבלות טמאה.

ט. חלוק שהוא עשוי כסככה [כרשת] כדי לשחק בו לשותי שכר [כך היה דרכם של שתיינים], אינו מקבל טמאה.

י. כפח [כובע נשים] שנתנו על הספר [כיסה בו הספר], טהר מלקבל טמאת מדרס; אבל מטמא במת ובשאר טמאות.

יא. העושה אספולנית [תחבושת], בין על הכגד בין על העור - אף על פי שיש בהן פשעור, טהורה. עשה להן מלגמא [תחבושת מתאנים] - על הכגד - אינו מקבל טמאה, שהרי נתלכלך ואינו ראוי; ועל העור - מקבל טמאה, מפני שהוא מתקנח וראוי למשכב.

יב. מאימתי יקבל הכגד טמאה? משאיגרג בו שלש אצבעות על שלש אצבעות. וכל הפלים הנארגין במחט, כגון כיס ואנפליא [סוג נעל] - אין מקבלין טמאה, עד שתגמר מלאכתן.

יג. וכל הפלים הנעשין על גבי מחט, כגון מצודה - בין שעשה בהן בית קבול מלאכתן, מקבלין טמאה.

יד. שככה שמיניחין הפגות בראשיהן - אם התחיל לעשות אותה מפיה [- משפתה] - אינה מקבלת טמאה, עד שיגמר קרקעיתה; ואם התחיל בה מקרקעיתה - אינה

ביצר? מזרן שהיה כרוף על המטה, והכנים קצתו לאהל המת, או שנגע שרץ בקצתו, או שנפלו משקין טמאין על קצתו - נטמאת המטה, ואפלו היה הקצה שנטמא יוצא מן המטה מאה אמה.

י. מטה שהיא טמאה מדרס, וכרף לה מזרן [רצועת הידוק] - הכל טמא מדרס; הפרישו - המטה מדרס כשהיתה, והמזרן מגע מדרס. היתה טמאה טמאת שבעה, וכרף לה מזרן - בלה טמאה טמאת שבעה; הפרישו - היא טמאה טמאת שבעה כשהיתה, והמזרן טמא טמאת ערב. היתה טמאה טמאת ערב, וכרף לה מזרן - הכל טמא טמאת ערב; הפרישו - היא טמאה טמאת ערב כשהיתה, והמזרן טהור.

יא. מטה שכרף לה מזרן, ונגע בהן המת - הכל טמא טמאת שבעה; פרשו, טמאין טמאת שבעה. נגע בהן שרץ וכיוצא בו, טמאין טמאת ערב; פרשו, טמאין טמאת ערב. יב. פרע [- רגל המיטה] שהיתה טמאה מדרס, וחברה למטה - המטה בלה מדרס; פרשה - הפרע טמאה מדרס כשהיתה, והמטה מגע מדרס. וכן אם היתה הפרע טמאה טמאת שבעה, וחברה למטה - המטה בלה טמאה טמאת שבעה, כאלו נגע המת בפרע שלה [כשהוא מחובר]; ואם היה על המטה, טהרה הפרע בכללה. ואם פרשה קדם הזיה - הפרע טמאה טמאת שבעה כשהיתה, והמטה טמאה טמאת ערב. היתה הפרע טמאה טמאת ערב, וחברה למטה - הכל טמא טמאת ערב. פרשה - היא טמאה טמאת ערב, והמטה טהורה; שאין הטמא טמאת ערב מן המת מטמא אדם, ולא פלים - מפני שהוא וְלֹא, כמו שבארנו. וכן הדין בשן של מעדר שנטמא במת ואחר כך חברו למעדר.

הלכות פלים פרק כב

א. כמה שעור הכגד להטמא? שלשה טפחים על שלשה טפחים למדרס [סומאת הזב], ושלש אצבעות על שלש אצבעות כמנוגות עם המלל לטמאת המת או לשאר טמאות. כמה דברים אמורים? בכגדי צמר ופשתיים. אבל בגדים של שאר מינין, אין מקבלין טמאה מכל הטמאות, אלא אם היה בהן שלשה טפחים על שלשה טפחים או יתר, שנאמר: "או כגד" - מפי השמועה למדו, שבא הפתוב לרבות שלשה טפחים על שלשה טפחים בשאר בגדים. כמה דברים אמורים? בקרעים הבאים מן הבגדים. אבל האורג בגד בפני עצמו כל שהוא, הרי זה מקבל שאר טמאות - חוץ מטמאת מדרס, שאין מקבל אותה אלא הראוי למדרס.

ב. הבגדים העבים ביותר, כגון הלכדין והנמטין הקשין, או הבגדים הרפין ביותר, כגון בגדי פשתן של מצרים שהבשר נראה מתחתן - אינן מקבלין טמאה, עד שיהיה בקרע שלשה טפחים על שלשה טפחים, בין למדרס, בין לשאר טמאות.

ג. כל הקליעות, מקבלות טמאה כבגדים - אחד הקולע

כו. שלש אצבעות על שלש אצבעות שהשליכה על האשפה, טהורה; החזירה, מקבלת טמאה. לעולם השלכתה מטהרתה, והחזרתה מטמאתה; חוץ משל ארזמן ושל זהורית טובה, שאפלו היתה על האשפה - הרי היא מקבלת טמאה, מפני שהיא חשוכה.

כז. שלש אצבעות על שלש אצבעות שנתנה בפדור, או שעשה פדור בפני עצמה - טהורה; אבל שלשה טפחים על שלשה טפחים שנתנו בפדור - הרי הוא כמות שהיה, ומטמא במדרס. עשה פדור בפני עצמו - אינו מטמא במדרס, שהרי התפר ממצטו משלשה על שלשה.

הלכות כלים פרק כג

א. המפץ - הוא המחצלת שאורגין אותה מן החבלים ומן [קנה] [- הסוף והגמא [מין עשב] וכיוצא בהן. ואין המפץ בכלל הכלים האמורים בתורה, ואף על פי כן מטמא הוא במדרס דין תורה - שהרי רבה הפתוח "כל המשכב", וזה ראוי למשכב ועשוי לו. וכן מטמא במת ובשאר טמאות מדבריהם, ככל פשוטי כלי עץ, כמו שבארנו; וזה כלל גדול, שכל המטמא במדרס - מטמא בשאר טמאות.

ב. כר בארנו, שהבגד מטמא בשלש על שלש בשאר טמאות, ובשלשה טפחים על שלשה טפחים למדרס.

ג. השק, שעורו ארבעה טפחים על ארבעה טפחים; העור, חמשה על חמשה; המפץ, ששה על ששה - בין למדרס, בין לשאר טמאות. ופחות מכל השעורין האלו, טהורין מכלום. במה דברים אמורים? בקרע אחד מהם שנקרע בלא כונה. אבל הקוצץ בכונה וקצץ אפלו טפח על טפח למושב, או שלשה טפחים על שלשה טפחים למשכב - הרי זה מטמא במדרס, בין שהיה השפח על טפח שהקציע או השלשה על שלשה, בגד או שק או עור או מפץ. וכן המקצע מאחד מהם לאחיה [- כפפה] כדי שיאחז בו בידו, בדרך שעושין קוצצי תאנים שלא יזקו אצבעותיהן - הרי זה טמא בכל שהוא; והוא, שלא יהיה פחות משלש אצבעות - שכל פחות משלש, טהור מכלום.

ד. המחבר שני טפחים מן הבגד וטפח מן השק, שלשה מן השק ואחד מן העור, ארבעה מן העור ואחד מן המפץ - הרי זה טהור מן המדרס; אבל אם חבר חמשה טפחים מן המפץ ואחד מן העור, ארבעה מן העור ואחד מן השק, שלשה מן השק ואחד מן הבגד - הרי זה טמא מדרס. זה הכלל: כל שהשלים שעורו בחמור ממנו, טמא; השלימו מן הקל, טהור.

ה. בלוי נפה וכברה שהתקינו לשיבה, טהורין; ואין מקבלין טמאה עד שיקצע [יסיר] אותם [את הרשת ממסגרתה], ואחר כך יהיו כמפץ.

ו. חלוק של קטן אינו מטמא במדרס, עד שיהיה בו כשעור שלשה טפחים על שלשה טפחים; ונמדד כפול כפריתו [כמו שהוא בעת תשמישו]. ואלו נמדדין כפולין:

מקבלת טמאה, עד שיגמר את פיה. ושבים שלה [בד שעל השבכה] מקבל טמאה בפני עצמו, והחוטין שלה חבור להטמא ולטמא.

טו. ושבכה שנקרעה - אם אינה מקבלת רב השער של ראש, טהורה.

טז. חלוק של בגד, או של לבד, או של גיר - מאימתי הוא גמר מלאכתו? משיתפת את פיו [מקום הצוואר] - הגדול לפי גדלו, והקטן לפי קטנו. ואם נטמא החלוק, מאימתי היא טהרתו? משיתכלה, ואינו משמש מעין מלאכתו ראשונה. נשתיר בו רבו למעלה, עדין הוא בטמאתו; רבו מלמטה, טהור. ואם נקרע מבית פיו, טהור. יז. העושה חגור מצדו של בגד, [או] - ומצדו של סדין - אינו מקבל טמאה, עד שימלל [יתפור] שפתותיו; עשהו מאמצע הבגד, ומאמצע הסדין - אינו מקבל טמאה, עד שימלל [גם] - מצדו השני.

יח. חגור שפלו צדדיו, ואמצעיתו קימת - טמא. יט. שפה שפרשה מן הבגד, והתקינה לחגר בה את מתניו - מקבלת טמאה, מפני שהיא כאבנט.

כ. טלית של עני שבלת - אם היו רב שפתותיה קימות - אף על פי שאין בה שלש על שלש בריא [רח], הרי זו מקבלת טמאה. אין שפתותיה קימות - אם יש בה שלש על שלש חזק ובריא, מקבלת טמאה; ואם לאו, אינה מקבלת טמאה. וכן שאר בגדי עניים.

כא. מטליות שאין בהן שלשה טפחים על שלשה טפחים, אינן מקבלות טמאה. ואם חשב עליהן והכנין [לשימוש] - מקבלות טמאה, עד שיהיו פחות משלש על שלש; שכל פחות משלש אצבעות על שלש אצבעות אינו מקבל טמאה כלל, ואף על פי שהכנינו.

כב. [בגד] פחות משלשה טפחים על שלשה טפחים שהתקינו לפקק בו את [החור שבקיר] המרחץ, וילנע [לערבב] בו את הקדרה, וילנע [לנקות] בו את הרחים, וכיוצא באלו - אם השליכו באשפה, אינו מקבל טמאה. תלהו בבגד או הניחו אחורי הדלת - הרי זה כמי שהניחו בתוך בגדיו, ועדין הוא חשוב אצלו, ומקבל שאר טמאות חוץ מטמאת מדרס, שהרי הוא פחות משלשה טפחים.

כג. שלשה טפחים על שלשה טפחים שהיה משלף באשפה - אם היה בריא כדי לצרר בו רבע הקב מלח גס, ולא יקרע - הרי זה מטמא במדרס; ואם לאו, אינו מטמא. אבל אם היה בבית - אם היה בריא, אף על פי שאינו יכול לצרר בו מלח, או שהיה צורר מלח, ולא היה בריא - הרי זה טמא מדרס.

כד. שלשה על שלשה שנקרע, ולא הבדלו הקרעים - אם נותנו על הפסא, וכשישוב עליו יגע בשורו בפסא - הרי זה טהור; ואם לא יגע, הרי זה מטמא במדרס.

כה. שלש אצבעות על שלש אצבעות שנמקה [נחלש] ממנו אפלו חוט אחד, או שנמצא בו קשר, או שני חוטין מתאימין [- ואינם שתי וערב] - הרי זו טהורה.

שבת קודש י"ג שבט ה'תשס"ט

הלכות פלים פָּרָק כד

א. אלו עורות מטמאין במדרס: עור שחשב עליו לשיטחו [- לשבת עליו], ועור שמניחין על המטות מלמעלה לישן עליו, ועור שמניחין על החמור תחת המטות, ועור שמניחין בצרס תחת הקטן, ועור הכר, ועור הכסת. וכן עור שמניחין תחת השלחן בעת האכילה כדי שיפלו עליו הפרורים, מפני שהוא נשען עליו ברגלו; ועור שחוגר החמר עליו, ועור שחוגר נופץ [חובט] הפשתן עליו בעת שנופץ, ועור שמניח הסכל על כתפו בעת שסוכל, ועור שמניח הרופא על ברכיו בעת שמפס השחין [פותח מוגלה]; מפני שכל אלו העורות, יושב עליהן. וכן עור הלב של קטן, שרירו יורד עליו כדי שלא יפסיד [יקלקל] בגדי; ועור שעשהו להיות נותנו על לבו בעת הקציר מפני השרב, ועור שלופפין [- כורכים] בו הכסות; ועור התפור כמו תבה שמניחין בו הבגדים - שכל אלו מתהפכין עליהן [הופכים ויושבים על צידם השני] ונשענין עליהן.

ב. וכל העורות המטמאות במדרס, אינן מטמאות עד שיהיו כשעור חמשה ספחים. ואלו עורות שאין מטמאין במדרס: עור שחוגר סורק הצמר בעת שסורק, ועור שלופף בו הצמר הסרוק, ועור שלופף בו הארגמן ועור התפור שמניחין בו הארגמן. וכלן מטמאות בשאר טמאות.

ג. עור שעשהו חפוי לכלים, טהור מכלום. עשהו חפוי למשקלת [חוט שבקצהו עופרת המשמש למדידת כתלים] - מקבל שאר טמאות, שהרי נעשה לקבלה; ואינו מטמא במדרס.

ד. עור שעשהו לעקבו ולפרסותו [לחלק התחתון של הרגל] - אם חופה את רב הרגל, מטמא; ואם לאו, טהור.

ה. מנעל שעל האמוס [מקום הנחת הנעל בשעת מלאכה] - אף על פי שעדין לא לבשו אדם, הרי זה מטמא במדרס; שפכר נגמרה מלאכתו, כמו שפארנו.

ו. כל עור הראוי להטמא במדרס, ואינו חסר מלאכה - המחשבה מטמאתו; ואם חשב עליו להיות עור שלחן וכיוצא בו, הרי זה מטמא במדרס. ואם חסר מלאכה - אין המחשבה מועלת בו, עד שתגמר מלאכתו; חוץ מהעור שמתחפין בו המרכב [- מרכבה] מפני האבק - שמחשבה מועלת בו, אף על פי שלא נגמרה מלאכתו. במה דברים אמורים? בעורות בעל הבית; אבל עורות העבדנין [מעבדי עורות למכירה], שסתמן למכירה - אין המחשבה מטמאתן, עד שיעשה בהן מעשה ויכין אותן למדרס.

ז. אין אדם מטמא במדרס משכב או מרכב שאינו שלו, שנאמר: "והנוגע במשכבו". גזל משכב ודרס עליו בלא נגיעה, הרי זה טהור; ואם נתיאשו הבעלים, טמא. גנב משכב, וישב עליו - הרי זה טמא; שחזקתו שנתיאשו הבעלים, שאינן יודעין מי גנבו. ואם ידוע שעדין לא נתיאשו הבעלים, הרי זה טהור. לפיכך, גנב שגנב עור,

בגדים שמלבישין בהן על הרגלים, ועל השוקים, ואת הראש, והמכנסים, והכובע, וכיס של פגדה [חגורה]. ומטלית שטליה [תפורה] על השפה [- שפת הבגד] - אם פשוטה, נמדדת פשוטה; ואם כפולה, נמדדת כפולה.

ז. הבגד שארג בו שלשה על שלשה, ונטמא במדרס, ואחר כך השלים את כל הבגד - הבגד פלו מדרס; נטל חוט אחד מתחתלו [- ממה שנשמא בתחילה], טהור מן המדרס, אבל טמא מגע מדרס, והרי הוא ראשון בכלי שנגע במדרס. נטל חוט אחד מתחתלו, ואחר כך השלים את כל הבגד - כל הבגד טמא מגע מדרס. וכן בגד שארג בו שלש אצבעות על שלש, ונטמא במת, ואחר כך השלים עליו את כל הבגד - הבגד פלו טמא מת; נטל חוט אחד מתחתלו - טהור מטמא מת, אבל טמא מגע טמא מת. נטל חוט אחד מתחתלו, ואחר כך השלים את כל הבגד - הכל טהור. ולמה יהיה הכל טהור? מפני שאמר: שלש על שלש [אצבעות] שנתמעתה, טהורה מכלום. אבל שלשה על שלשה [טפחים] שנתמעתה - אף על פי שטהרה מן המדרס, הרי היא טמאה בכל הטמאות.

ח. מטלית שהיא מדרס, וטלאה [עשאה טלאי] על הקפה [סל] או על העור - נעשה הכל ראשון לטמאה; הפריש את המטלית - הרי הקפה או העור ראשון, מפני שנגעו במדרס. והמטלית טהורה - שפיון שטליה והפרישה, בטלה. טליה על הבגד או על השק - נעשה הכל מדרס, והרי הכל אב טמאה. הפרישה - הרי הבגד או השק ראשון, שהרי נגע במדרס; והמטלית אב טמאה כשהיתה, שאינה בטלה על האריג. תפור המטלית על הבגד - כשטליה מרוח אחת או משתי רוחות כמין גם [- ג' ויונית] - אינה חבור, ולא נעשה הכל אב אלא מגע מדרס בלבד; תפורה משתי רוחות זו כנגד זו - הרי היא חבור, ונעשה הכל אב.

ט. שלשה על שלשה שנטמא במדרס, ואחר כך נחלק - טהר מן המדרס; ואין בקרעים אלו טמאה כלל, והרי הן כשברי כלי שנטמא. אבל בגד שנטמא במדרס, וקרע ממנו שלש אצבעות על שלש אצבעות - אותו הקרע טהר מן המדרס, אבל טמא מגע מדרס; שבעת פרישתו מן הבגד הגדול, נטמא במגעו.

י. סדין שנטמא במדרס, ואחר כך עשהו פרכת - טהר מן המדרס. ומאימתי היא טהרתו מן המדרס? משיקשר בו הלולאות שהוא נחלה בהן בשאר הפרוכות.

יא. טלית שהיא מדרס, והטבילה, וקדם שיעירב שמשה התחיל לקרע ממנה קרע - כיון שנקרע בה רבה, שוב אינה חבור וטהרה פלה, אף על פי שעדין נשמר בה כדי מעפרת [- סודר קטן] שלא נקרע, שהרי הוא נקרע והולך [סופו ליקרע כולו]. במה דברים אמורים? בטבולת יום [שהוטבלה היום]; כיון שלא חס עליה [שמא תתקלקל] להטבילה, כך לא יחוס לקרע את פלה, ולפיכך טהרה פלה.

המחפה על הכרזל - העור מטמא במדרס, והכרזל מטמא בשאר טמאות, אבל לא במדרס.

ד. טרסקל (סל קטן) של גמי וכיוצא בו המחפה בעור, מטמא במדרס ובשאר טמאות; הפריש העור מעליו - העור מטמא במדרס, אבל הטרסקל טהור מכלום, שהרי נעשה כשברי פלים.

ה. ספסלין שבמרחץ, ששתי רגליו של ספסל של עץ - מטמא במדרס. היתה אחת של עץ, ואחת של שיש טהור.

ו. נסרים של מרחץ ששגמן [החליקס] - טהורין; שאינן עשויין לשיכה, אלא כדי שיהיו המים מהלכין תחתיהן.

ז. הסל והכלפלה שמלאן תבן או מוכין [אגודות צמר] - אף על פי שהתקנין לשיכתו - אינן מקבלין טמאת מדרס; שאינן ראויין לשיכה. ואם סרגן [תפרס] בגמי או במשיחה על פיהן [שלא יצאו המוכין], הרי אלו מטמאין במדרס.

ח. קורת בית הבד [שבה סוחטין הזיתים] שעשה ראשה האחד כסא [- חקק מקום ישיבה] - אינו מטמא במדרס, מפני שאומרין לו: [כביכול, לזב שיושב עליה:] 'צמד, ונעשה מלאכתנו' [- אין תכליתה לשבת עליה]. אבל אם קבע את הכסא [המוכין] בקורת בית הבד, הכסא מטמא במדרס; ואם דרס הנזב על הקורה, לא נטמא הכסא. וכן אם קבע הכסא בקורה גדולה. עשה ראש הקורה הגדולה כסא - אין טמא אלא מקום הכסא בלבד, ושאר הקורה טהורה. וכן הדין בכסא שקבעו בערכה, שהוא טהור.

ט. קצת [- קצה] הקורה שמתקן אותו המסתת את האבן להיות יושב עליו, הרי מקום ישיכתו מטמא במדרס. מקום ישיכה שאחורי הקרן - טהור, שאינה אלא ישיבת צער.

י. ראשי פלונסות [קורות גדולות] שהאמנין יושבין עליהם, וישפין את האבנים וכיוצא בהן - טהורין. וכן כפת [חתיכת עץ עבה] של תמרה שהוא יושב עליו - אפלו גבה טפח - טהור, שאין זה כלי. וכן בול של עץ - אף על פי שסרקו [צייר ציורים] וכרכמו [צבעו] ונעשה פנים [חזית לנוי] לשער וכיוצא בו, אינו כלי; ולא מקבל טמאה, עד שיחך [יחוקק] בו.

יא. ראשי פלונסות שהן חקוקין [מקום ישיבה] - אם חקקן לדעת, מקבלין טמאה. מצאן חקוקין - אם חשב עליהן, מקבלין טמאה מכאן ולהבא; אם חשב עליהן חרש שוטה וקטן, או אדם שאינן שלו - טהורות. וכן כל פיוצא בהן מדרסים שאינן מקבלין טמאה אלא במחשבה; שאין לה מחשבה מועלת, אלא מחשבת בעלים שהן בני דעה. יב. העושה כפה [גוש] מן השאור, ויבשה ויחדה לשיכה - הרי בטלה מתורת אכל, ומטמאה במדרס; שהרי היא משמשת תשמישי העץ.

יג. מחצלת הקש, מטמאה במדרס; ומחצלת הקנים ושל חלף [מין עשב] - טהורה, מפני שאינה ראויה למדרס. ושאר המחצלות - אם עשאה לשיכה, מקבלת טמאה; עשאה לסכוף, טהורה. עשאה סתם - אם היתה גדולה, סתמה לסכוף; והקטנה, סתמה לשיכה.

והשב עליו לשיכה - המחשבה מועלת לו, ומטמא במדרס; אבל הגזלן - אין מחשבתו מועלת, אלא אם נתיאשו הבעלים.

ח. עור שנטמא במדרס, והתחיל לקרעו רצועות - הרי הוא בטמאתו, עד שימצטנו פחות פחות מחמשה טפחים.

ט. כל כלי עור שנטמא במדרס הנזב, ושנהו לכלי אחר - אם שנהו מן הפשוט [- כלי ללא בית קיבול] לפשוט, הרי הוא בטמאתו; שנהו מן הפשוט למקבל, ומן המקבל לפשוט - טהור. ובבגד, הכל טמא. כיצד? חמת [נוד] שעשיה שטיח, ושטיח שעשיה חמת - טהור; אבל חמת שנטמאה במדרס, ועשיה תרמל [ילקוט], או תרמל שעשיה חמת - הרי הן מדרס כשהיו.

י. פר של בגד [- בד] שנטמא במדרס, ונעשה סדין, או סדין שעשיה פר או כסת, בגד שעשיה מטפחת, או מטפחת שעשאה כסת - הרי הן מדרס כשהיו.

יא. פלים שעקר עשייתן לקבלה ולמשכב כאחד, כגון פרים וכסתות והשקין והמרצופין [שקים גדולים] - אם נפחתו - אף על פי שטהרו מלהטמא במת ובשאר טמאות, מפני שאינן יכולין לקבל, הרי הן מטמאין במדרס, שעדין הן ראויין למדרס. אבל פלים שעקר עשייתן לקבלה בלבד, כגון החמת והתרמל - אם היו גדולים כדי שיהיו ראויין לישב עליהן - הואיל ויושבין עליהן מפני גדלן, הרי הם מטמאין במדרס כל זמן שהן שלמין. נפחתו, ואף על פי שאפשר עדין לישב עליהן - הרי אלו אין מטמאין במדרס; שעקר עשייתן לקבלה בלבד, והואיל ובטלו מלקבל, טהרו מלהטמא לא בשאר טמאות ולא במדרס. וכמה הוא שעורן ויהיו ראויין למדרס? החמת, שבעה קבין; והילקוט, חמשת קבין; והקלסטר [שק קטן] שתולין בה השעורין בראש הבהמה, ארבעת קבין; והפרייתית [שק עור] שמערין בהן המים, סאה. ופחות מן השעורין האלו - אינן ראויין למדרס, ואין דרך העם לישב עליהן. נפחתו, וצבר [- קשר] מקום הפחת - הרי הן טהורין, וכאלו לא קשר מקום הפחת. וכל התפחות שנופחתו וצברן - טהורות, חוץ משל ערביים; מפני שקף הוא דרך תמיד לצררן. וחמת חלילין [כלי זמר מעור] - אינה מתטמא במדרס, שהרי אינה ראויה למדרס.

הלכות פלים פרק כה

א. כל פשוטי כלי עץ [- כלים ללא בית קיבול] העשויין לשיכה או לשיכה או לרכיבה - מטמאין במדרס, כגון המטה והפסא וכיוצא בהן.

ב. המטה והפר והפסת של מת, וכסא של פלה, ומשפר של חיה, וכסא של כובס שהוא כורס עליו את הכלים [עושה ערימה], וכסא של [ילד] קטן שיש לו רגלים אף על פי שאין בו גבה טפח - כל אלו מטמאין במדרס.

ג. כסא של כרזל שעושין בבית הכסא, והעור נתון עליו - הרי הוא מטמא במדרס ובשאר טמאות. הפריש העור

יושבין עליה. נפתחה מלמעלה - טהורה מן המדרס, שהרי אינה ראויה לשיבה; ומתטמאה בשאר טמאות, שעדין היא מקבלת. נפתחה מלמטה - טהורה מכל טמאה, אף על פי שאפשר לישוב עליה ככסא, מפני שעקר מעשיה לקבלה, וכבר בטל העקר; והמגורות [מגירות] שלה מטמאות, ואינן חביר לה. וכן משפלת [סל אשפה] שנפתחה מלקבל רמונים - אף על פי שהיא ראויה למדרס, הרי היא טהורה מכלום; מפני שעקר מעשיה לקבלה, והואיל ובטל העקר, בטלה הטפלה.

ז. ערכה של עץ שמגבילין [מערביים] בה הבנאין את הגביסין [גבס] - אף על פי שמקבלת שאר טמאות, אינה מטמאה במדרס. ערכה של עץ שלשין בה הבצק, שהיא מחזקת משני לגין ועד תשעת קבין, שנסדקה עד שאינו יכול לרחוץ בה רגלו אחת מפני הסדק - הרי זו מטמאה במדרס; שסתמה שהוא כופה אותה ויושב עליה [מיועדת גם לכך], לפי גדלה וסדק שלה. הניחה בגשמים עד שנתפחה, ונסתם הסדק - אינה מטמאה במדרס, שהרי היא ראויה ללוש בה, ותחלת מעשיה ללוש בה; ומקבלת שאר טמאות. חזר והניחה בקדים [רוח מזרחית לייבשה], ונפתח הסדק - חזרה לקבל טמאת מדרס, וטהורה משאר טמאות. ח. ערכה גדולה שהיא מחזקת יתר על תשעה קבין, שנפתחה מלקבל רמונים, והכינה [התכוון שתשמש] לשיבה - הרי זו טהורה אף מטמאת מדרס עד שיקציע [יחתוך הקצוות]; שאין הממשכה מועלת בערכה גדולה שנפתחה, עד שיעשה בה מעשה. עשיה אכוס לבהמה - אף על פי שקבעה בכתל, טמאה בכל הטמאות.

ט. מטה שנשלו ארפות [דפנות האורך] שלה אחר שנטמאת, ועשה לה חדשות, ולא שנה את הנקבים [חריצים שבהם מונחים הארוכות], ונשתפרו החדשות - עדין היא בטמאתה; נשתפרו הישנות - טהורה, שהכל הולך אחר הישנות.

י. מטה שהיתה טמאה מדרס, ונשלה קצרה [דופן הרחב] ושתי כרעים [רגלי המיטה] - עדין היא בטמאתה, שעדין צורת המטה עומדת; נשלה ארפה ושתי כרעים, טהורה. יא. קצץ שתי לשונות של מטה [קרושים שבהם תחובים דפנות המיטה] באלכסון [כגון מזרחית דרומית ומערבית צפונית], או שקצץ שתי כרעים טפח על טפח באלכסון, או שמעטן [קצץ כל רגליה] פחות מטפח - הרי זו נשברה וטהורה. נשברה ארפה, ותקנה - עדין היא אב טמאה כשהיתה; נשברה הארפה השניה, ותקנה - טהורה מן המדרס, אבל טמאה מגע מדרס. לא הספיק לתקן את הראשונה עד שנשברה השניה - טהורה.

יב. מטה שהיתה טמאה מדרס, או בשאר טמאות, ונגנב חציה או אבר, או שחלקיה אחין או שתפין - הרי זו טהורה, שהרי זו ככלי שנשבר. החזירה, מקבלת טמאה מכאן ולהבא. למה זה דומה? לעושה כלי אחד משברי כלי שנטמא - שהוא טהור, ומקבל טמאה להבא.

יד. ומחצלת שעשה לה קנים לארפה - טמאה מדרס, שעדין ראויה לשיבה; עשן קמין גם [ג' יוונית], טהורה. עשה קנים לרחבה - אם אין בין קנה לחברו ארבעה טפחים, טהורה. נחלקה לרחבה, עדין מקבלת טמאה. נחלקה לארפה, ונשתפרו בה שלשה מעדנים [קשרים] של עשה טפחים - עדין היא ראויה למדרס, ומטמאה; פחות מכאן, טהורה. וכן אם התיר ראשי מעדנים, טהורה. ואף טמאת מדרס לא תקבל המחצלת, עד שתגמר מלאכתה ותתקנב [יחתוך הבולט בקצוות], כמו שבארנו.

טו. תבה שפתחה מלמעלה - טהורה מן המדרס, שאינה ראויה לישוב עליה; ומקבלת שאר טמאות. ושפתחה מצדה - טמאה במדרס ובשאר טמאות.

טז. עגלה של קטן - מטמאה במדרס, שהרי נשען עליה. יז. מקל של זקנים - טהור מכלום, שאינו אלא לסיע.

יח. סנדל של סידין, והוא סנדל של עץ - מטמא במדרס, מפני שהסיד פועמים מטייל בו עד שמגיע לביתו.

יט. קב [רגל תותבת] של קטע [חגור] שיש בו בית קבול כתייתן [שארית רגלו] - מטמא בשאר טמאות, מפני בית קבולו, ומטמא במדרס, שהרי נשען עליו.

כ. ואלו טמאין משום מרפב: מרדעת של חמור, וטפיתן של סוס [מקום הנחת רגלי הרוכב], ובר הגמל, ואפף של נאקה [גמל לבן], וכל פיוצא בהן. הלוחות שמניחין על גבי החמור, ואחר כך נותנין עליו המשווי - טהורות; ואם היתה ראויה למרפב, טמאה.

הלכות פלים פרק כו

א. פלי עץ הראוי למדרס שקבעו [במסמרים] בכתל בתוף הבגין - קבעו ולא בנה על גביו, או בנה על גביו ולא קבעו - עדין הוא מטמא במדרס כשהיה; קבעו במסמרים ובנה עליו - טהור. וכן מפץ [מחצלת] שנתנו על גבי הקורות [מקום יציקת המעזיבה] - קבעו ולא נתן עליו את המעזיבה [שכבת הטיט], או שנתן עליו את המעזיבה ולא קבעו - עדין הוא מטמא במדרס; קבעו ונתן עליו את המעזיבה - טהור.

ב. ספסל שנשטל אחד מראשו [רגליו] - עדין הוא ראוי למדרס; נשל השני, טהור. ואם יש בו גבה טפח, מטמא במדרס.

ג. כסא של פלה שנשטלו חפוייו [כיסוייו], טהור; ואם לא היו חפוייו יוצאין [בולטים], ונשטלו - עדין הוא ראוי למדרס, שכן דרכו להיות מטהו על צדו ויושב עליו.

ד. כסא שנשטלו חפוייו, ועדין הוא ראוי לשיבה - מטמא; נשטלו שנים מחפוייו זה בצד זה, טהור.

ה. שדה [קרון בו שני מפלסי ישיבה] שנשטל העליון שלה - טמאה, מפני התפתותן שהוא ראוי למדרס; נשל התפתותן - טמאה, מפני העליון שהוא ראוי. נשטלו העליון והתפתותן - הרי הדפנים טהורין.

ו. תבה שנפתחה מצדה [בדופנה] - מטמאה במדרס בשאר טמאות, מפני שהיא ראויה אף לשיבה והכל

יד. ומטה שנטמאת כלה - אם הטבילה אברים אברים, טהורה.
טו. המפרק את המטה להטבילה - הנוגע בחבליה, טהור.

יג. מטה שנתפרקו אבריה - אם נשארה ארבה ושתי פרעים, או קצרה ושתי פרעים - הרי אלו מטמאין, מפני שראויין לסמכן לפתל ולישן עליהן.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום — ז' י"ג שבט ה'תשס"ט

יום ראשון ז' שבט ה'תשס"ט

הלכות מלוה ולוה פרק כז

א. שטר שכתוב בכל לשון ובכל כתב - אם היה עשוי בתקון שטרי ישראל, שאינן יכולין להודיע [להמחקר] ולא להוסיף ולא לגרע, והיו עדיו ישראלים, ויודעין לקרותו - הרי זה כשר, וגובין בו מן המשעבדין [נכסים של לוה שנמכרו]. אבל כל השטרות שחזמתיהם גוים - הרי אלו פסולין, חוץ משטרי מקח וממכר ושטרי חוב; והוא שיתן המעות בפניהם, וכתבו בשטר: 'פגנינו מנה פלוני לפלוני', 'כך וכך דמי המכר' או 'מעות החוב'. והוא שיהיו עשויין בערפאות שלהם; אבל במקום קבוצ פליליהן [התכנסות שופטיהם] בלא קיום השופט שלהם, לא יועילו כלום. וכן צריכין עדי ישראל שיעידו על אלו הגוים שהן עדי שטר, ועל זה השופט שלהן שקים עדותן, שאינן יודעין בקבול שחד. ואם חסרו שטרי הגוים דבר מכל אלו, הרי הן פתורש. וכן שטרי הודאות ומתנות ופשרות ומחילות, שהם בעדים שלהם - אף על פי שיש בהם כל הדברים שמנינו, הרי הם פתורש. והורו רבותי, שאפלו שטרי חוב שלהם שנתנו המעות בפניהם - פסולין, ולא הכשירו אלא שטרי מקח וממכר שנתנו המעות בפניהם; ואין אני מודה בזה. אם לא ידעו דיני ישראל לקרות שטר זה שצנעו בערפאות של גוים - נותנו לשני גוים זה שלא בפני זה, וקורין לו, שנמצא כל אחד מהם כמסיח לפי תמו, וגובה בו מבני חורין. אבל אין טורפין בו, מפני שאין לו קול [פרוטום], שהרי לא ידעו הלקוחות במה שצנעו בגוים.

ב. שטר שעדיו גוים שמסרו הלנה ליד המלוה, או המוכר ליד הלוקח, בפני שני עדים מישראל - אף על פי שאינו עשוי בערפאות שלהן, ואין בו כל הדברים שמנינו - הרי זה גובה מבני חורין; והוא שיהיו העדים שמסרו בפניהם יודעין לקרותו, וקראוהו בשמסרו, ויהיה בתקון שטרי ישראל, שאינו יכול להודיע [להמחקר] ולא להוסיף בו ולא לגרע. ולמה לא יגבה בו מן המשעבדין? מפני שאין לו קול.

ג. תקון שטרי ישראל כך הוא: כל השטרות פלן, צריך שיחזור [פעם שניה] מענינו של שטר בשיטה אחרונה - לפי שאין למדין משיטה אחרונה, שמה היו העדים מרחקין מגופו של שטר בכדי שיטה, ובא זה המזיף, וכתב באותו הרוח שיטה זו.

ד. עדים שהיו מרחקין מן הכתב שתי שיטין, פסול; פחות מכאן, כשר. 'שתי שיטין' שאמרו - בכתב ידי עדים, ולא בכתב ידי סופר; שפל המזיף, אינו הולך אחר הסופר, אלא אחר העדים. ושתי שיטין אלו - הן ושני אורין [שבין השורות], כגון [כגודל] למד על גב כף [נסופית]. היו העדים מרחקין מן הכתב יתר על שתי השיטין, והיה כל הרוח שבין הכתב והעדים מלא בעדים פסולין או קרובים - כשר, שהרי אינו יכול להודיע. ואם מלאהו בשריטות [קווים] של דיו - פסול, שמה העדים על השריטות חתמו, לא על גופו של שטר. היה השטר פלו עם עדיו בשיטה אחת, הרי זה כשר.

ה. היה השטר בשיטה אחת, והעדים בשיטה שניה - פסול; שמה אלו העדים היו מרחקין מן השטר הפשר שיטה אחת, וחתף כל השטר, וכתב זה השטר באותה השיטה, ונמצאו אלו העדים חותמין עליה. וכן אם היה השטר ושני עדים בשיטה אחת, ושני עדים אחרים בשיטה שניה, ואמר: 'אני נתפנתי לרבות העדים' [להביא נוספים] - אין מקימין שטר זה מעדים של מטה בשיטה שניה, אלא מעדים של מעלה; שמה בשיטה שהיתה בין העדים של מטה ובין השטר שחתף, כתב שטר זה ושני עדיו.

ו. קיום [אישור השטר ע"י] בית דין - צריך שיהיה סמוך לכתב ידי עדים, או סמוך לצד השטר, או מאחוריו כנגד הכתב. ואם היה בין הקיום והשטר רוח שיטה אחת - פסול; שמה יחתף השטר שנתקם, ויזיף באותה השיטה שטר ושני עדיו, ונמצא הקיום על שטר מזיף.

ז. הרחיק את הקיום מן השטר יתר על שתי שיטין, ומלא כל הרוח שריטות דיו - כשר, שהרי אינו יכול לזיף; ואין חוששין לבית דין שיקימו קיום על השריטות, אלא על גופו של שטר.

ח. כל המחקין פלן - צריך שיכתב קיימיהן בסוף השטר, ויאמר: 'אות פלונית', או 'מלה פלונית', או 'שיטה פלונית', 'על מחק' או 'תלויה', ויהכל קנים. ואם היה המחק במקום 'שריר וקנים', וכשעור 'שריר וקנים' - אף על פי שחור וקימו, פסול; שמה מחקו וכתב דבר שזיף, וחזר וקימו ברוח שבין הכתב והעדים.

ט. שטר הבא הוא ועדיו על מחק, כשר. ואם תאמר: מוחק, וחזר ומוחק - אינו דומה מי שנמחק פעם אחת, לנמחק שתי פעמים. ואם תאמר: שמה מחק מקום העדים שתי פעמים, ואחר שכתב השטר חזר ומוחקו, וכותב כל

הפרוטות], ואחר כך כותבין. וכן כל פיוצא בזה, בכל זמן ובכל מקום לפי דרכם הידוע, על פיו עושין.

טז. שטר שכתוב בו 'אסתירא מאה מעי', או שכתוב בו 'מאה מעי אסתירא' - הלך אחר פחות שכלשונות, ואינו נוטל אלא מאה אסתירות; שיד בעל השטר לעולם על התפתותה, מפני שהוא המוציא מחברו, ואינו מוציא אלא בדבר שאין בו ספק. לפיכך, כל שטר שיש בו משמע שתי לשונות, שמא כך או שמא כך - אינו נוטל אלא הפחות שבשתייהן; ואם תפש בעליונה - אין מוציאין מידו, אלא בראיה ברורה.

יז. כתוב בו 'מטבע זהב', אין פחות מדינר זהב. וזהב דינרין' או 'דינרין זהב', אין פחות משני דינרין של זהב. וזהב בדינרין', אין פחות משנה שני דינרין של כסף מן הזהב. וכן כל פיוצא בזה.

בריה רחמנא דסינע

יום שני ח' שבט ה'תשס"ט

הלכות טוען ונטען

מצות עשה אחת היא, והיא - דין טוען ומודה או כופר. ובאר מצוה זו - בפרקים אלו.

הלכות טוען ונטען פרק א

א. הטוען את חברו במטלטלין, והודה לו במקצת - הרי זה משלם מה שהודה, ונשבע על השאר מן התורה; שנאמר: "אשר יאמר כי הוא זה". וכן אם כפר בכל, ואמר: 'לא היו דברים מעולם', ועד אחד מעיד שהיו - הרי זה נשבע מן התורה. ומפי השמועה [נסורת ממש רבינו] למדו, שכל מקום ששנים מחיבין אותו ממון, אחד מחיבו שבועה; וכן למדו מפי השמועה, שעד אחד "לכל עון ולכל חטאת" אינו קם, אכל קם הוא לשבועה.

ב. אין לך מחיב שבועה מן התורה, חוץ משלישה: מי שהודה במקצת המטלטלין, ומי שחיבו עד אחד, והשומר - שהרי נאמר: "שבועת ה' תהיה בין שניהם". וכבר בארנו שבועת השומרין בהלכות שכירות. וכל אחד משלשתן נשבע, ונפטר מלשלם. אכל כל הנשבעין ונוטלין, כגון שכיר [הטוען לאי תשלום] ונחבל [ניזק מחבירו וטוען לאי תשלום] ונגזל ופוגם שטר [מודה שחלקו פרוע] וכיוצא בו, וכן כל הנשבעין בטענת ספק, כגון השתפין והאריסין [שלא נטלו יותר מהמגיע] - כלן נשבעין בתקנת חכמים. וכל אלו השבועות - אף על פי שהן מדברי סופרים - הרי הן כעין של תורה, בנקיטת חפץ [קדוש].

ג. הטוען מטלטלין על חברו, וכפר בכל ואמר: 'לא היו דברים מעולם', או שהודה במקצת ונתנו מיד, ואמר: 'אין לך בידי אלא זה, והא לך', או שאמר: 'אמת שהיה לך אצלי, אכל מחלת לי', או 'נתת לי', או 'מכרת לי', או 'החזרתי לך', או שטענו חטים, והודה לו בשעורים - בכל

מה שירצה, שהרי הוא ועדיו כלו שוה, מפני שנמחק הכל שתי פעמים - כבר תקנו חכמים, שלא יהיו העדים חותמין על שטר מחוק, אלא אם כן נמחק בפניהם.

י. שטר הבא הוא ועדיו על מחק, והקיום מלמטה על הנזיר - אין מקימין אותו מעדי הקיום, אלא מעדים שלמעלה; שמא הקיום היה רחוק מן השטר הרבה, והיה הרוח מלא שריטות של דיו; וחתך גוף השטר ומחק השריטות, וכתב השטר ועדיו על מחק.

יא. שטר הבא על הנזיר, ועדיו על המחק - פסול; שמא ימחק השטר, ויזיף, ונמצא הוא ועדיו על המחק. ואם כתבו העדים: 'אנחנו העדים חתמנו על המחק, והשטר על הנזיר' - כשר; וכותבין כן בין עד לעד, כדי שלא יזיף. **יב.** שטר הבא על המחק, ועדיו על הנזיר - פסול, ואפילו כתבו העדים: 'אנחנו עדים חתמנו על הנזיר, והשטר על המחק'; מפני שהוא מוחק כל השטר פעם שניה, וכותב כל מה שירצה; וכיון שכלו נמחק שתי פעמים, אינו נכר, שאלו היה בו מקום הנמחק פעם אחת ומקום הנמחק שתי פעמים, היה נכר. ומתקון השטרות, להתבונן בשטר ביוזין וזנין שלו, שלא יהיו דחוקין בין התבות, שמא יזף והוסיף נו. ולא יהיו מרחקין, שמא מחק אות אחת, כגון הא או חית, והניח רגלה האחת מקום נו. וכל פיוצא בזה, מדרך דקין בו בכל לשון ובכל כתב.

יג. משלש ועד עשר - אין כותבין בסוף שיטה; שמא יזיף, ויחזיר השלש שלשים, והעשר עשרים. ואם נודמן לו בסוף שיטה - מחזיר הדבור [כותב שוב הקטע האחרון] בגופו של שטר פעמים רבות, עד שיבוא באמצע השיטה. **יד.** שטר שכתוב בו מלמעלה מנה ומלמטה מאתים, מלמעלה מאתים ומלמטה מנה - הכל הולך אחר התחתון. ולמה אין הולכין אחר הפחות שבשניהם? לפי שאין האחד תלוי בחברו - שאם היה כתוב בו מנה שהן מאתים או מאתים שהן מנה, היה נוטל מנה; אכל שני דברים שאין האחרון תלוי בראשון, הלך אחר התחתון. היה בו מלמעלה שם, ומלמטה שם קרוב לו - הכל הולך אחר התחתון. אם כן, למה כותבין את העליון? שאם תמחק אות אחת מן התחתון, ילמד מן העליון; כגון, שהיה בעליון חנני או ענני ובתחתון חנן או ענן - בידוע שהוא השם העליון. אכל לא ילמד תחתון מן העליון שתי אותיות.

טו. כתוב בו מלמעלה ספל [חצי טאה], ומלמטה קפל [חצי קב] - הכל הולך אחר התחתון; שהקפל, פחות מן הספל. כתוב בו מלמעלה קפל, ומלמטה ספל - חוששין שמא יבוב הסיר רגל הקור, ונעשת סמך; ואינו גובה אלא במדת קפל הקטנה. וכן כל פיוצא בזה, שיד בעל השטר על התחתונה. מעשה בשטר שהיה כתוב בו 'שש מאות וזוז אחד', והרי הדבר ספק, אם שש מאות וזוז וזוז אחד, או שש מאות אסתירא [חצי זוזים] וזוז; אמרו חכמים: יטל שש מאות אסתירא וזוז, שיד בעל השטר על התחתונה. אם כן, למה לא נאמר שש מאות פרוטה וזוז? לפי שהפרוטות - כולל אותן הסופר וזוין [ולא מונה

החזרתו לך' - חזק לשלם. ולא ישבע התובע כלל, אפלו שבוועת הסת; מפני שהוא [התובע] יודע בודאי שהוא חזק; והרי זה טוען אותו טענת ודאי, ונסתפק לו אם נפטר אם לא נפטר. וכן כל פיוצא בזה. אכל אם אין לו תובע, אלא הודה מעצמו ואמר: 'גולתיך', או 'הלויתי מנה', 'אביך הפקיד אצלי מנה', 'ואני יודע אם החזרתו או לא החזרתו' - אינו חזק לשלם; ואם בא לצאת ידי שמים, חזק לשלם.

י. 'מנה לי בידך', 'אין לך בדי כלום', 'השבע הסת ולך', 'השבע אתה הסת וטל', ואמר התובע: 'אני רוצה להשבע' - הרי התובע אומר לו: 'השבע וטל, או תלך בלא כלום'; ואין שם הפוך אחר. ויש לו להחריס [להטיל חרם] סתם על מי שהוא חזק לי, ולא יתן לי.

יא. הורו רבותי, שכל מי שנתחייב שבוועה - בין של תורה, בין של דבריהם, אפלו הסת - יש לו [יכול] להחריס סתם קדם שישבע, על כל מי שיטען עליו דבר שאינו חזק בו, כדי שישביע אותו בחנם; ויענה המשיביע 'אמן', ואחר כך ישבע זה. ותקנה טובה היא לבדלי דינין, כדי שימנעו מטענות השקר, ולא יגרמו להוציא שם שמים לבטלה, ולא ישאו שמע שוא [יטענו שקר].

יב. כל מי שנתחייב שבוועה - בין של תורה, בין של דבריהם - מגלגל עליו המשיביע [שיכלול בשבועתו] כל מה שירצה מדברים שאם יודה בהן יתחייב ממון. ועד היכן כח הגלגול? עד שיאמר לו: 'ובכלל שבוועה זו, שלא נמפרת לי כעבד עברי, ועדין עבדי אתה'. ויכרך באוננו, שאין מגלגלין על השכיר.

יג. מי שנתחייב שבוועה, אפלו הסת [מדברנו], והתחיל התובע לגלגל עליו דברים אחרים שלא טען אותם תחלה - ראה זה התובע כך, ואמר: 'אני רוצה להשבע, אלא הריני משלם הטענה הראשונה שנתחייבתי על כפירתה שבוועה' - אין שומעין לו; אלא אומרים לתובע: 'או תן לו כל מה שגלגל עליך מטענות הנדיות [הודאיות], או השבע והפטר'.

יד. הטוען את חברו טענות הרבה - אין משיביעין אותו על כל טענה וטענה, אלא שבוועה אחת על הכל. נתייב שתי שבוועות על שתי טענות, קלה וחמורה [כגון מדברנו ומדאורייתא] - משיביעין אותו החמורה [דאורייתא], ומגלגלין בה שאר הדברים.

טו. כל הטוען את חברו טענה, שאם הודה בה, אינו חזק לשלם ממון - אף על פי שפטר - אין מחייבין אותו לא שבוועת הסת, ולא [מטיל עליו] חרם סתם. כיצד? 'אמרתי שתתן לי מנה', 'לא היו דברים מעולם' - אין משיביעין אותו הסת, ולא חרם סתם; שאלו הודה בדבר זה, לא היה חזק כלום. 'אתה קללת אותי', 'אתה הוצאת עלי שם רע', 'לא היו דברים מעולם' - אין מחייבין על זה. וכן כל פיוצא בדברים אלו.

טז. 'אתה חבלת בי', 'לא היו דברים מעולם' - הרי זה נשבע הסת; שאף על פי שאינו משלם קנס על פי עצמו,

אלו, פטור משובעת התורה. אבל חכמי תלמוד תקנו, שישבע התובע בכל אלו שבוועת הסת [שחכמים 'הסיתו' לכו], ופטור; ואינה פועל של תורה, לפי שאין בה נקיטת חפץ. וכרך באוננו דרך השבועה של תורה ודרך שבוועת הסת בהלכות שבוועות.

ד. כל מי שנתחייב שבוועה מן התורה, הרי זה נשבע ונפטר. ואם לא רצה להשבע - יורדין לנכסיו, וגובין מהן כל מה שטען חברו עליו; שהרי התובע אומר לו: 'אני זו מדין תורה - או השבע, או תן לי'. ויש לו [לנתבע זכות] להחריס [להטיל חרם סתם] על מי שטוען עליו דבר שאינו כן, ונותן. אבל מי שנתחייב שבוועה מדבריהם - אם היה מן הנשבעין ונוטלין, אינו יכול להפך השבוועה [עד הנתבע ופטר]; שהרי התובע אומר לו: 'השבע וטל, כמו שתקנו לך חכמים'. ואם לא רצה להשבע, ללך לו. והורו רבותי, שאם אמר התובע: 'אני רוצה בתקנה זו שתקנו לי חכמים, אלא הריני פשאר התובעים' - הרי זה משיביע את התובע הסת. ואם רצה [הנתבע] להפכה על התובע - מחייבין את התובע להשבע הסת וטל, או ללך לו.

ה. היה המחייב שבוועה מדבריהם מן הנשבעין ונפטריין, כגון הנשבעין על טענת ספק, או מן הנשבעין הסת, ולא רצה להשבע - משמתיין [מנדים] אותו שלשים יום. אם לא בא, ולא תבע [להתיר] נדויו - מלקין אותו מפת מרדות, בכל מי שחלה עליו שמתא שלשים יום, שמפין אותו, ואחר כך מתירין לו נדויו. ואין יורדין לנכסיו, לפי שאינו מחייב שבוועה מן התורה.

ו. כל המחייב שבוועת הסת - אם רצה להפך השבוועה על התובע, הרי התובע נשבע הסת ונוטל; ואין לך מי שישבע הסת ונוטל מחברו, אלא זה שנהפכה עליו שבוועת הסת. ואין לך שבוועה שתהפך, אלא שבוועת הסת בלבד; אבל שבוועה של תורה, או של דבריהם שהיא פועל של תורה - אין הופכין שבוועתן.

ז. אין משיביעין שבוועת הסת, אלא על טענת ודאי; אבל על טענת הספק, פטור. כיצד? 'כמדמה לי שיש לי אצלך מנה', או 'שאמר: 'מנה שהלויתך, כמדמה לי שלא פורעתי', 'אמר לי אבא שיש לו אצלך מנה', או 'שצוה לו בפני עדים שיש לי אצלך מנה', 'דבר פלוני נגב מביתי, ולא היה שם אלא אתה, קרוב בעיני שאתה גנבתו', 'חשבתני מעותי ומצאתי חסר, שמא אתה הטעיתני בחשבון', והנתבע אומר: 'אין לך בדי כלום' - הרי זה פטור אף משבוועת הסת. וכן כל פיוצא בזה.

ח. 'מנה יש לי בידך בודאי', והנתבע אומר: 'אני יודע, שמא יש לך שמא אין לך' - הרי הנתבע נשבע שבוועת הסת שאינו יודע, ונפטר; לפי שלא חזק מעצמו בודאי. וכן כל פיוצא בזה. 'כור חטים יש לי בידך בודאי', והנתבע אומר: 'אני יודע אם חטים הוא אם שעורים' - הרי זה נשבע הסת שאינו יודע, ומשלם שעורין. וכן כל פיוצא בזה.

ט. 'מנה יש לי בידך בודאי', והנתבע אומר: 'כן, היה לך בדי, אבל אני יודע אם החזרת לי או לא

חשוד; ואין שפגגדו נשבע, לפי שלא נתחייב זה שבועה מן התורה, ולפי שאין התובע טוענו טענת ודאי, כדי שישבע על טענתו.

ז. נתחייב החשוד שבועת הסת, אין שפגגדו נשבע ונוטל; ששבועת הסת עצמה - תפנה היא, ולא עשו לה תפנה אחרת שישבע התובע, אלא הרי הנתבע נפטר בלא שבועה. ח. מי שנתחייב שבועת הסת, והיה התובע חשוד - אין הנתבע יכול להפך עליו [על התובע] השבועה, שהרי אין זה יכול להשבע; אלא ישלם, או ישבע הסת. אין שומעין לזה לתלות בדבר שאי אפשר; והרי זה כמי שהפך שבועתו על הקטן, שאין שומעין לו, אלא או ישבע הסת, או ישלם.

ט. מי שנתחייב שבועה, בין מן התורה בין מדבריהם, ונשבע ונטל או נשבע ונפטר, ואחר כך באו עליו עדים שהוא חשוד - אין שבועתו שנשבע [נחשבת] כלום; ויש לבטל דינו להוציא מידו מה שנטל, או ישבע זה שפגגדו ויטל ממנו.

י. לעולם כזה [כאמור] דנין לחשוד, עד שילקה בבית דין - אם היו עליו עדים שילקה על ידם - ויעשה תשובה, ויחזור לכשרותו בין לעדות בין לשבועה.

יא. מי ששען [סענה] על חברו וכפר בו ונשבע, בין שבועת התורה בין שבועת הסת, ואחר כך באו עדים והעידו עליו שעל שגר נשבע - הרי זה משלם, והחזק חשוד על השבועה. וכבר בארנו בשבועות, שכל הנשבע על ממון חברו ועשה תשובה - חייב להוסיף חמשה.

יב. טענו שיש לו אצלו חוב בעדים וקנן, ואמר: 'כן היה, ופרעתיך', או שאמר: 'אני חייב לך כלום', ונשבע הסת, ואחר כך באו עדי הקנן, או הוציא השטר ונתקדם [אומר בבי"ד] - הרי זה משלם, ואינו חשוד; שהרי לא העידו שלא פרעו, ולא אמר הנתבע 'לא היו דברים מעולם'. וכן כל פיצא כזה.

יום רביעי י' שבט ה'תשס"ט

הלכות טוען ונטען פרק ג

א. אין מודה במקצת חייב שבועה מן התורה, עד שיודה בפרוטה או יתר, ויכפר בשתי מעין כסף או יתר. וכמה היא פרוטה? משקל חצי שעורה של כסף נקי. וכמה הם שתי מעין? משקל שתיים ושלשים שעורות כסף מזקק.

ב. כל כסף האמור בתורה - הוא שקל הקדש, והוא עשרים מעה. וכל כסף של דבריהם [בלשון חכמים] - הוא ממטבע ירושלים, שהיה הסלע שלהם אחד משמונה בו כסף נקי אפלו בירושלים, והיא היתה כסף של ירושלים. ולפי שהוצרכו להיות כפירת הטענה שתי כסף, הוא מדבריהם - עשו אותה כמו כסף של ירושלים, שהן שתי מעין; ולא עשו אותה שני שקלים בשקל הקדש. זה הוא הדבר הנראה לי בשעור כפירת הטענה. ורבותי הורו שפכירת הטענה הוא משקל תשע עשרה שעורות וחצי

משלם שבת [דמי בטלה] ורפוי ובלשת. 'אתה ביטפני', 'לא היו דברים מעולם' - אם היו במקום שגובין בו קנסות, הרי זה נשבע הסת; שאלו הודה, היה משלם הבשת. יז. כמה דברים אמורים, שהמודה בקנס פטור? בשהודה בדבר שחייב עליו קנס, כגון שאמר: 'חבלתי בזה'. אבל אם הודה 'שחבלתי בזה, והביא עלי [הניזק] עדים בבית דין, וחיובני לתן כף וכף בנזק' - הרי זה חייב לשלם; לפיכך, אם טען הטוען: 'שבית דין חייבו אותך לשלם לי מאה דינרין משום שחבלתי בי', והוא אומר: 'לא היו דברים מעולם' - הרי זה נשבע הסת. וכן כל פיצא כזה.

יום שלישי ט' שבט ה'תשס"ט

הלכות טוען ונטען פרק ב

א. כל חשוד על השבועה [שישבע לשקר] - אין משביעין אותו לא שבועת התורה, ולא שבועה שמדבריהן, ולא שבועת הסת. ואפלו רצה התובע, אין שומעין לו.

ב. אחד הנשבע לשקר שבועת בטיי [כגון: עשיתי ולא עשיתי], או שבועת העדות [שלא ראה עדות וראה], או שבועת הפקדון [שאינו בידו, והוא בידו], או שבועת שווא [כגון: על יום שהוא לילה] - הרי הוא חשוד על השבועה. וכן כל הפסול לעדות משום עברה - בין פסלנות של תורה, כגון בעלי רבית ואוכלי גבלות וגזלנים, בין פסלנות של דבריהם, כגון משחק בקריאה ומפריחי יונים - הרי הוא חשוד על השבועה, ואין משביעין אותו.

ג. אין אדם נעשה חשוד, עד שיבואו עליו עדים שהוא עבר עברה שנופסל בה. אבל המודה מפי עצמו שהוא חשוד, ושעבר עברה שנופסל בה - אף על פי שחוששין לו, ואין ראוי לעשותו עד לכתחלה - אם נתחייב שבועה, משביעין אותו; שהרי אנו אומרים לו: 'אם אמת אתה אומר - השבע, ולא מפני שעברת עברה אסור לך להשבע באמת; ואם שגר אתה טוען - הודה לבטל דינך'. אבל הנחשד בעדים - אין אנו מאמינים אותו שישבע.

ד. תקנת חכמים היא, שכל המחייב שבועה מן התורה על טענת ודאי - אם היה חשוד, הרי התובע נשבע מדבריהם ונוטל מה ששען. היו שגיהם חשודין - חזרה שבועה למחייב לה [המקור], שהוא הנתבע; ומתוך שאינו יכול להשבע, משלם. היה החשוד שומר, וטען שאבד הפקדון או נגנב - אין שפגגדו יכול להשבע ולטל, שהרי אינו טוענו ודאי שאכלו [שגזלו]. לפיכך, אם טען בעל הפקדון ואמר: 'כפני שלח יד [השתמש] בפקדוני', או 'פשע בו' - הרי התובע נשבע בתקנת חכמים, ונוטל.

ה. נתחייב החשוד שבועה מדבריהם - אם היה מן הנשבעין ונוטלין, אינו יכול להשבע ולטל; אלא הנתבע שפגגדו ישבע הסת, ויפטר. וכן פוגם שטרו [מודה שחלקו פורע] וכל פיצא בו שהיה חשוד, וטען הלזה שפרעו, ואמר 'ישבע לי' - הרי הנתבע נשבע הסת, ויפטר אף מן השטר. ו. היה אותו חשוד מן הנשבעין בטענת ספק [כגון שותף שנשבע שלא לקח יותר מחלקו] - אינו נשבע, לפי שהוא

בְּיָדִי אֵלָא אֲזֹר קָטָן' - פִּטוּר. אֲבָל אִם טַעֲנוּ יְרִיעָה בַּת עֲשָׂרִים אִמָּה, וְהוּדָה לֹו בִּירִיעָה בַּת עֲשָׂרִים אִמּוֹת - הֲרִי זֶה נִשְׁבָּע, מִפְּנֵי שֶׁיָּכֹול לַחֲתֹכָה וּלְהַעֲמִידָה עַל עֲשָׂר. וְכֵן כָּל כִּיּוּצָא בְּזֶה.

י. 'כֹּור חֲטִים יֵשׁ לִי בְּיָדִי', 'אֵין לָךְ בְּיָדִי אֵלָא כֹּור שְׁעוּרִים' - פִּטוּר אִף מִדְּמֵי שְׁעוּרִים; שֶׁהֲרִי הֵתוּבֵעַ אִמָּר לֹו: 'אֵין לִי בְּיָדִי שְׁעוּרִים'; וְנִמְצָא זֶה דּוּמָה לְמִי שֶׁאִמָּר לַחֲבֵרוֹ בְּבֵית דִּין, 'מִנָּה יֵשׁ לָךְ בְּיָדִי', וְאִמָּר לֹו הָאֲחֵר, 'אֵין לִי בְּיָדִי' - שֶׁאֵין בֵּית דִּין מַחֲבִיבִין אוֹתוֹ לִתֵּן לֹו כָּלוּם. וְאִם תִּפְשׁ הֵתוּבֵעַ דְּמֵי הַשְׁעוּרִים, אֵין מוֹצִיאִין מִיָּדוֹ.

יא. הַטּוֹעֵן אֶת חֲבֵרוֹ שְׁנֵי מִיָּנִין, וְהוּדָה בְּאֶחָד מֵהֶן - הֲרִי הַהוּדָה מִמֵּין הַטַּעֲנָה, וְנִשְׁבָּע. כִּיצַד? 'כֹּור חֲטִין וְכֹור שְׁעוּרִין יֵשׁ לִי בְּיָדִי', 'אֵין לָךְ בְּיָדִי אֵלָא כֹּור חֲטִין' - חֵיב. הַתַּחֲלִיל הַטּוֹעֵן וְאִמָּר: 'כֹּור חֲטִין יֵשׁ לִי בְּיָדִי', וְקָדָם שֶׁיִּשְׁלֹוּם דְּבָרָיו וְאִמָּר 'כֹּור שְׁעוּרִים יֵשׁ לִי בְּיָדִי', אִמָּר לֹו הַנִּטְעֵן: 'אֵין לָךְ בְּיָדִי אֵלָא כֹּור שְׁעוּרִים' - אִם נִרְאֶה לְדִינָן שֶׁהַנִּטְעֵן הָעָרִים [הַתַּחֲסֵם לַהֲפֹטֵר מִשְׁבוּעָה], חֵיב שְׁבוּעָה; וְאִם לְפִי תַּמּוּ, פִּטוּר.

יב. 'כֹּור חֲטִין יֵשׁ לִי בְּיָדִי', אִמָּר לֹו: 'הֵן', וְכֹור שְׁעוּרִים, אִמָּר לֹו: 'אֵין לָךְ בְּיָדִי שְׁעוּרִין' - הֲרִי זֶה פִּטוּר; וְאֵין זֶה מוּדָה בְּמִקְצָת, עַד שֶׁיִּאֲמָר לֹו בְּבֵת אַחַת: 'כֹּור חֲטִים וְכֹור שְׁעוּרִין יֵשׁ לִי בְּיָדִי', וְאִמָּר לֹו הַנִּטְעֵן: 'אֵין לָךְ בְּיָדִי אֵלָא כֹּור שְׁעוּרִים'. וְכֵן כָּל כִּיּוּצָא בְּזֶה.

יג. 'מִלָּא עֲשָׂר בְּדִין שָׁמֶן יֵשׁ לִי בְּיָדִי', 'אֵין לָךְ בְּיָדִי אֵלָא עֲשָׂר בְּדִין בְּלֹא שָׁמֶן' - פִּטוּר; שֶׁהֲרִי טַעֲנוּ שָׁמֶן, וְהוּדָה בְּחֲרָסִים. 'עֲשָׂר בְּדִין שָׁמֶן יֵשׁ לִי בְּיָדִי', 'אֵין לָךְ בְּיָדִי אֵלָא עֲשָׂר בְּדִין רִיקָנִין' - חֵיב שְׁבוּעָה; שֶׁהֲרִי טַעֲנוּ הַבְּדִין וְהַשָּׁמֶן, וְהוּדָה בְּבְדִין. וְכֵן כָּל כִּיּוּצָא בְּזֶה.

יד. 'מִנָּה יֵשׁ לִי אֶצְלָךְ הַלֵּוָּאָה', 'לֹא הִיוּ דְּבָרִים מַעוּלָם, וְלֹא לִוִּיתִי מִמֶּךָ מַעוּלָם, אֲבָל חֲמִשִּׁים דִּינָר יֵשׁ לָךְ בְּיָדִי פְקָדוֹן', או 'מִשּׁוּם נִזְק' [וְהַזְקִיתִּי], וְכִיּוּצָא בּוֹ - הוֹרוּ רַבּוּתִי שֶׁזֶה מוּדָה בְּמִקְצָת, וְנִשְׁבָּע; שֶׁהֲרִי טַעֲנוּ שֶׁהוּא חֵיב לֹו מֵאָה, וְהוּדָה שֶׁהוּא חֵיב לֹו חֲמִשִּׁים; וְיָמָּה לִי נִתְחַיֵּב לֹו מִשּׁוּם הַלֵּוָּאָה, או מִשּׁוּם פְקָדוֹן, או מִשּׁוּם נִזְק. וְלִזֶּה דַּעֲתִי נּוֹטָה. טו. 'מִנָּה וְכָלִי יֵשׁ לִי בְּיָדִי', 'אֵין לָךְ בְּיָדִי אֵלָא הַכֶּלִי, וְהֵא לָךְ' - הֲרִי זֶה פִּטוּר, וְנִשְׁבָּע הֵסֵת [מִדְּבַנּוּ] שֶׁאֵין לֹו אֶצְלוֹ אֵלָא זֶה. אִמָּר בַּעַל הַכֶּלִי: 'אֵין זֶה כֶּלִי' - כּוֹלָל בְּשִׁבּוּעָתוֹ שֶׁזֶה כֶּלִי; הוּדָה הַנִּטְעֵן שֶׁאֵין זֶה כֶּלִי, וְנִתְחַלֵּף לֹו בְּאַחֵר - הֲרִי זֶה חֵיב שְׁבוּעָה [שֶׁהֲרִי הוּדָה בְּמִקְצָת]. כָּל מְקוֹם שֶׁנִּמְצָא בְּעֵנֶן זֶה 'פִּטוּר' - הֲרִי זֶה פִּטוּר מִשְׁבוּעָת הַתּוֹרָה, וְחֵיב שְׁבוּעָת הֵסֵת, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ כְּמָה פְּעָמִים.

יום חמישי י"א שבט ה'תשס"ט

הלכות טוען ונטען פרק ד

א. אֵין מוּדָה בְּמִקְצָת חֵיב שְׁבוּעָה, עַד שֶׁיִּטְעֲנוּ בְּדָבָר שֶׁבְּמִדָּה או שֶׁבְּמִשְׁקָל או שֶׁבְּמִנְיָן, וְיוּדָה לֹו בְּדָבָר שֶׁבְּמִדָּה או שֶׁבְּמִשְׁקָל או שֶׁבְּמִנְיָן. כִּיצַד? 'עֲשָׂרָה דִּינָרִין יֵשׁ לִי בְּיָדִי', 'אֵין לָךְ בְּיָדִי אֵלָא חֲמִשָּׁה'; 'כֹּור שֵׁל חֲטִים יֵשׁ לִי

שְׁעוּרָה מִן הַכֶּסֶף. וְיֵשׁ לִי כְּמָה רֵאיוֹת לְסִתֵּר אוֹתָהּ הֲדָרָךְ שֶׁתִּפְסּוּ עַד שֶׁיִּצָּא לָהֶם זֶה הַחֲשׁוֹב, וְיִרְאֶה לִי שֶׁהוּא טַעֲנוֹת. ג. 'שְׁתִּי מַעֲיִן וּפְרוּטָה יֵשׁ לִי בְּיָדִי', 'אֵין לָךְ בְּיָדִי אֵלָא פְרוּטָה' - חֵיב; 'אֵין לָךְ בְּיָדִי אֵלָא שְׁתִּי פְרוּטוֹת' - פִּטוּר, מִפְּנֵי שֶׁכָּפַר בְּפָחוֹת מִשְׁתִּי מַעֲיִן. 'מִנָּה לִי בְּיָדִי', 'אֵין לָךְ בְּיָדִי אֵלָא חֲצִי פְרוּטָה' - פִּטוּר; שֶׁכָּל הַמוּדָה בְּפָחוֹת מִפְרוּטָה, כָּאִלוּ לֹא הוּדָה בְּכָלוֹם.

ד. 'מֵאָה תְּמָרִים יֵשׁ לִי בְּיָדִי', 'אֵין לָךְ בְּיָדִי אֵלָא תְּשַׁעִּים' - רוֹאִין: אִם הִיוּ שְׁוִין שֵׁם הָעֵשֶׂר שֶׁכָּפַר בָּהֶן שְׁתִּי מַעֲיִן, נִשְׁבָּע; וְאִם לֹא, פִּטוּר. 'חֲמִשָּׁה וְשִׁשִּׁים אֲגוּזִים יֵשׁ לִי בְּיָדִי', 'אֵין לָךְ בְּיָדִי אֵלָא אֲגוּז אֶחָד' - אִם שְׁנֵה הָאֶחָד פְרוּטָה, נִשְׁבָּע; וְאִם לֹא, פִּטוּר. וְכֵן כָּל כִּיּוּצָא בְּזֶה.

ה. כְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּכֶסֶף או בְּמִנֵּי סְחוֹרוֹת וּפְרוֹת וְכִיּוּצָא בָּהֶן; אֲבָל הַכֶּלִים, אֵין מִשְׁעָרִין אֶת דְּמִיתָהּ. אֶפְלוּ הִיוּ עֲשָׂר מַחֲטִין בְּפְרוּטָה, וְטַעֲנוּ שְׁתִּי מַחֲטִין - הוּדָה בְּאַחַת וְכָפַר בְּאַחַת, חֵיב, שֶׁנֶּאֱמָר: "כֶּסֶף או כִּלִּים", כָּל הַכֶּלִים בְּכֶסֶף. טַעֲנוּ כֶּסֶף וְכָלִי, וְהוּדָה בְּכָלִי וְכָפַר בְּכֶסֶף - אִם יֵשׁ בְּכִפְיָה שְׁתִּי מַעֲיִן, חֵיב; וְאִם לֹא, פִּטוּר. הוּדָה בְּכֶסֶף וְכָפַר בְּכָלִי - אִם הוּדָה בְּפְרוּטָה, חֵיב. וְכֵן כָּל כִּיּוּצָא בְּזֶה.

ו. הַעִיד עָלָיו עַד אֶחָד - אֶפְלוּ לֹא כָּפַר אֵלָא בְּפְרוּטָה, הֲרִי זֶה נִשְׁבָּע; שֶׁכָּל מְקוֹם שֶׁשָּׁנִים מַחֲבִיבִין אוֹתוֹ מָמוֹן, אֶחָד מַחֲבִיב שְׁבוּעָה. כִּיצַד? 'פְרוּטָה או שְׁנֵה פְרוּטָה יֵשׁ לִי בְּיָדִי', 'אֵין לָךְ בְּיָדִי כָלוּם', וְעַד אֶחָד מַעֲיִד שֶׁיֵּשׁ לֹו - הֲרִי זֶה נִשְׁבָּע. וְכֵן בְּשִׁבּוּעַת הַשּׁוּמְרִין - אֶפְלוּ הַפְּקִיד אֶצְלוֹ פְרוּטָה או שְׁנֵה פְרוּטָה, וְטַעֲנוּ שֶׁאֶבְדָּה - נִשְׁבָּע. וְכָל פָּחוֹת מִפְרוּטָה - אֵינוֹ מָמוֹן, וְאֵין בֵּית דִּין נִזְקָקִין לֹו. וְכֵן כָּל הַנִּשְׁבָּעִין וְנוֹטְלִין, נִשְׁבָּעִין וְנוֹטְלִין מִפְרוּטָה וּמַעֲלָה.

ז. הוֹרוּ רַבּוּתִי, שֶׁהַנִּשְׁבָּעִין וְנוֹטְלִין, אֵינֶן צָרִיכִין טַעֲנוֹת שְׁתִּי כֶסֶף. וְאִנִּי אוֹמֵר, שֶׁצָּרִיף הַנִּתְבָּע שֶׁיִּכָּפַר בְּשְׁתִּי מַעֲיִן, וְאַחֵר כֶּף יִשְׁבָּע הַתּוֹבֵעַ בְּתַקְנַת חֲכָמִים וְיִטַּל; שֶׁהֲרִי כָּל הַנִּשְׁבָּעִין בְּטַעֲנוֹת סֶפֶק - צָרִיף שִׁיחִיָּה בִּינְיָהן סֶפֶק כְּפִירַת שְׁתִּי כֶסֶף, וְאַחֵר כֶּף יִשְׁבָּע מִסֶּפֶק.

ח. אֵין מוּדָה בְּמִקְצָת חֵיב שְׁבוּעָה, עַד שֶׁתִּהְיֶה הוּדָה מִמֵּין הַטַּעֲנָה. כִּיצַד? 'כֹּור חֲטִים יֵשׁ לִי בְּיָדִי', 'אֵין לָךְ בְּיָדִי אֵלָא לֶחֶף [חֲצִי כֹור] חֲטִים' - חֵיב. אֲבָל אִם אִמָּר לֹו: 'אֵין לָךְ בְּיָדִי אֵלָא כֹּור שֵׁל שְׁעוּרִים' - פִּטוּר; שֶׁהֲמִין שֶׁטַּעֲנוּ, לֹא הוּדָה לֹו בּוֹ; וְהִמִּין שֶׁהוּדָה לֹו בּוֹ, לֹא טַעֲנוּ. 'דִּינָר זָהָב יֵשׁ לִי בְּיָדִי פְקָדוֹן אֶצְלָךְ', 'לֹא הַפְּקִדָּת אֶצְלִי אֵלָא דִּינָר כֶּסֶף', 'מַעֲה כֶסֶף הַפְּקִדָּתִי אֶצְלָךְ', 'לֹא הַפְּקִדָּת אֶצְלִי אֵלָא פְרוּטָה' - פִּטוּר; מִפְּנֵי שֶׁטַּעֲנוּ עֵין [מִיּוֹן] דְּבָר, וְהוּדָה לֹו בְּעֵין אַחֲרָת. וְכֵן אִם אִמָּר לֹו: 'עֲשָׂרָה דִּינָרִין מַצְרִיּוֹת הַפְּקִדָּתִי אֶצְלָךְ', 'לֹא הַפְּקִדָּת אֶצְלִי אֵלָא עֲשָׂרָה צוּרִיּוֹת' - פִּטוּר. וְכֵן כָּל כִּיּוּצָא בְּזֶה.

ט. 'מִנּוּחָה גְּדוּלָה יֵשׁ לִי בְּיָדִי', 'אֵין לָךְ בְּיָדִי אֵלָא מִנּוּחָה קִטְנָה' - הֲרִי זֶה פִּטוּר. אֲבָל אִם טַעֲנוּ מִנּוּחָה בַּת עֲשָׂר לִיטְרִין [זַחב], וְהוּדָה לֹו בְּמִנּוּחָה בַּת חֲמֵשׁ לִיטְרִין - הֲרִי זֶה מוּדָה בְּמִקְצָת, מִפְּנֵי שֶׁיָּכֹול לְגַדְּלָה וּלְהַעֲמִידָה עַל חֲמֵשׁ. וְכֵן אִם טַעֲנוּ אֲזוּר [חֲגוּר] גְּדוּל, וְאִמָּר לֹו: 'אֵין לָךְ

ז. 'מנה לי בידך', והלה אומר: 'חמשים ודאי יש לך בדי, אבל החמשים איני יודע אם אני חייב בהן או לאו' - הרי זה מחייב שבועה, מפני שהודה במקצת, ואינו יכול להשבע על המקצת שפטר בו, שהרי אינו יודע; לפיכך משלם המנה בלא שבועה. וכן כל פיוצא בזה. ויש לו להחרים [להטיל חרם] 'על מי שטוען עלי דבר שאינו יודע בודאי שאני חייב בו'.

ח. 'מנה לי בידך', והרי עד אחד מעיד עליו, והנשבע אומר: 'כן הוא, אבל אתה חייב לי כנגד אותו מנה' - הרי זה מחייב שבועה, ואינו יכול להשבע; ומשלם. ומפני מה אינו יכול להשבע? שהרי הוא מודה בזה שמעיד בו העד, ואין הנשבע בהעדר עד אחד נשבע, עד שייחש את העד ויכפר בעדותו, וישבע על כפירתו. לפיכך, שטר שיש בו עד אחד, וטען שפטרנו, וכן כפרן [שקרו] שפא עליו עד אחד, וטען שפטר או שהתנותי הפקדון - הרי זה מחייב שבועה, ואינו יכול להשבע; ומשלם. מעשה באחד שחטף לשון כסף מחברו בפני עד אחד, ואמר: 'כן, חטפתי, ושלי חטפתי'. ואמרו חכמים: 'הרי זה מחייב שבועה, ואינו יכול להשבע; ומשלם'. וכן כל פיוצא בזה. ט. 'מנה הלוייתיך', 'לא היו דברים מעולם', הביא עד אחד שלוח ממנו בפניו - הואיל ואלו היו שנים, הנה מחזק כפרן ומשלם, כמו שיתבאר - הרי זה נשבע על פי עד אחד; שכל מקום ששנים מחייבין אותו ממון, אחד מחייבו שבועה. חזר ואמר 'פרעתי' - משלם בלא שבועה, כמו שבאנו.

י. 'מנה לי בידך', 'אין לך בדי בלום', ועדים מעידין עליו שצדקן יש לו אצלו חמשים - פסקו כל הגאונים הלכה, שישלם חמשים, וישבע על השאר; שלא תהא הודית פיו [המחייבתו שבועה] גדולה מהעדר עדים.

יום שישי י"ב שבט ה'תשס"ט

הלכות טוען ונטען פרק ה

א. אלו דברים שאין נשבעין עליהן מן התורה: הקרקעות, והעבדים, והשטרות, וההקדשות. אף על פי שהודה במקצת, או שיש עליו עד אחד, או ששמר וטען טענת השומרין - הרי זה פטור, שנאמר: "כי יתן איש אל רעהו", פטר להקדש; "כסף או כלים", פטר לקרקעות ולעבדים שהקשו לקרקעות. וכן יצאו השטרות - שאין גופן [הם עצמם] ממון ככסף וככלים, ואינם אלא לראיה שבהן [על הלוואה]. ועל כלן נשבעין שבועת הסת [מדברנו], אם היתה שם טענת ודאי - חוץ מן ההקדשות; שאף על פי שאינו חייב עליהן שבועה מן התורה, תקנו חכמים שישבע עליהן כעין של תורה [בניקטת חפץ קדוש], כדי שלא יזלזלו בהקדשות.

ב. 'שתי שדות מכרת לי', 'לא מכרתי לך אלא אחת'; 'שני עבדים' או 'שני שטרות יש לי בידך', 'אין לך בדי אלא שטר אחד' או 'עבד אחד' - הרי זה נשבע הסת. וכן אם טען ואמר: 'חצר זו' או 'עבד זה' או 'שטר זה שיש

בידך', 'אין לך בדי אלא סאתים'; 'שני רוטלין' [ליטרים] של משי יש לי בידך', 'אין לך בדי אלא רוטל' - הרי זה חייב. וכן כל פיוצא בזה. אבל אם אמר לו: 'כיס מלא דינרין מסרתי לך', 'לא מסרתי לי אלא חמשים'; 'מאה דינרין מסרתי לך', 'לא מסרתי לי אלא צרור של דינרין, ולא מנית אותו בפני, ואיני יודע מה היה בו, ומה שהנחת אתה נוטל' - הרי זה פטור. וכן כל פיוצא בזה.

ב. 'בית מלא תבואה מסרתי לך', והלה אומר: 'לא מסרתי לי אלא עשרת כורין'; 'עשרת כורין מסרתי לך', 'איני יודע כמה הם, שהרי לא מדת בפני, אלא מה שהנחת אתה נוטל' - פטור.

ג. 'בית זה מלא עד היום מסרתי לך', והלה אומר: 'עד החלון' - חייב. וכן כל פיוצא בזה.

ד. אין מודה במקצת חייב שבועה, עד שיודה בדרך שאפשר לו לכפר בו. כיצד? מי שטען חברו ואמר: 'מאה דינרין יש לי אצלך, חמשים שבשטר זה וחמשים בלא שטר', 'אין לך בדי אלא חמשים שבשטר' - אין זה מודה במקצת; שהשטר לא תועיל בו כפירתו, והרי כל נכסיו משעבדין בו, ואפילו כפר בו, הנה חייב לשלם; לפיכך נשבע הסת על החמשים.

ה. שטר שכתוב בו 'סלעים', ולא הזכיר מנין, מלוה אומר: 'חמש סלעים שיש לי בידך, הם הכתובים בו', והלה אומר: 'אין לך בדי אלא שלש, והן הכתובים בשטר' - אף על פי שאין מחייבין אותו בשטר זה אלא שתיים [מנייחם של 'סלעים'], והרי הודה בסלע שאפשר לו לכפר בה - הרי זה פטור; מפני שהוא כמשיב אבדה [יכול לטעון שתיים], ותקנת חכמים היא, שכל שישב אבדה - לא ישבע, כמו שבאנו במקומו. וכן האומר לחברו: 'אמר לי אבא שיש לו בידך מנה', או 'צנה לי אבא שיש לו בידך מנה', והלה אומר: 'אין לו בדי אלא חמשים' - הרי זה משיב אבדה [יכול לכפור הכל], ופטור אף משבועת הסת. ואין צריך לומר, אם הודה מעצמו ואמר: 'מנה היה לאביך בדי, ונתתי לו חמשים, ונשאר לו חמשים' - שנה פטור אף משבועת הסת. אבל יורש שטען ואמר: 'אני יודע בודאי שיש לאבי בידך או ביד אביך מנה', והוא אומר: 'אין לו בדי אלא חמשים', או 'אין לו ביד אבי אלא חמשים' - הרי זה מודה במקצת, וישבע.

ו. 'מנה לי בידך על משכון זה', 'אין לך בדי עליו אלא חמשים' - הרי זה מודה במקצת; ואם אין המשכון שנה אלא חמשים, או פחות - הרי זה נשבע, ומשלם החמשים שהודה בהן. הנה המשכון שנה מאה או יתר - הואיל והמלוה יכול לטען [שחייב לו] עד כדי דמיו, הרי המלוה נשבע ונוטל מדמי המשכון. הנה שנה שמונים - נשבע המלוה שאין לו פחות משמונים, ונוטל מן המשכון, ונשבע הלוי מן התורה על העשרים שפטר בהן. כפר בכל ואמר, אין זה משכון אלא פקדון, ואין לו אצלי כלום - נשבע הסת על העשרים.

או 'אין לך בְּיָדִי כְּלוּם', וְעַד אֶחָד מְעִידוֹ שֵׁשׁ לוֹ - הָרִי זֶה פְּטוּר מִשְׁבֻּעַת הַתּוֹרָה. אָכֵל אִם שָׁמַר לְקִטָּן, וְשָׁעַן שָׁאֵבֵד - הָרִי זֶה נִשְׁבַּע שְׁבֻעַת הַשּׁוּמְרִין, לְפִי שְׁאִינוֹ נִשְׁבַּע מִחֲמַת טַעֲנָה [הַתּוֹרָה מְחַיִּיבָתוֹ]. וְכֵן אִם הוֹדָה שֶׁהִיהָ שְׁתָּף לְקִטָּן, אוֹ אֶפִּיטְרוּפּוֹס עָלָיו - יַעֲמִידוּ בֵּית דִּין אֶפִּיטְרוּפּוֹס לְקִטָּן, וְיִשְׁבַּע הַשְּׁתָּף וְכִיּוּצָא בּוֹ בְּטַעֲנַת שְׁמָא [שְׁלֵא נִטַּל יוֹתֵר מִהֶמְגִּיעוֹ].

י. הוֹרוּ רַבּוֹתֵי, שְׁאִין נִשְׁבָּעִין עַל טַעֲנַת קִטָּן שְׁבֻעָה שֶׁל תּוֹרָה, אָכֵל שְׁבֻעַת הַסֵּת נִשְׁבָּעִין; וְאֶפְלוּ הִיָּה קִטָּן שְׁאִינוֹ חֲרִיף [מִמּוֹלָח] לְעִנְיָן מִשָּׂא וּמִתָּן, נִשְׁבָּעִין הַסֵּת עַל טַעֲנָתוֹ; שְׁלֵא יִהְיֶה זֶה נוֹטֵל מִמּוֹנוֹ שֶׁל זֶה כְּשֶׁהוּא קִטָּן, וְיִלָּךְ לוֹ בְּחִנָּם. וְלִזֶּה דַּעֲתִי נוֹטָה, וְתִקּוֹן עוֹלָם הוּא. נִמְצָאֵת לָמַד, שֶׁהַקִּטָּן שֹׁטֵעַן עַל הַגְּדוֹל - בֵּין שְׁהוֹדָה בְּמַקְצָת, בֵּין שֶׁכָּפַר בְּכָל, בֵּין שֶׁהִיהָ שָׁם עַד - הָרִי זֶה נִשְׁבַּע הַסֵּת; וְאִינוֹ יָכוֹל לְהִפָּךְ עַל הַקִּטָּן [לְתוֹבָעוֹ שִׁישְׁבָּעוֹ], שְׁאִין מִשְׁבָּעִין אֶת הַקִּטָּן כָּלָל. וְאֶפְלוּ חֲרָם סֵתָם אִינוֹ מִקְבֵּל, לְפִי שְׁאִינוֹ יוֹדֵעַ עֲנֹשׁ הַשְּׁבֻעָה.

יא. קִטָּן שֹׁטֵעַן הַגְּדוֹל - אִם טַעֲנוּ בְּדָבָר שֵׁשׁ בּוֹ הִנֵּה [רוּחוֹ] לְקִטָּן, כְּגוֹן עֲסָקִי מִשָּׂא וּמִתָּן, וְהוֹדָה הַקִּטָּן - נִפְרָעִין מִנִּכְסָיו; וְאִם אֵין לוֹ - יִמָּתִין עַד שִׁיהִיהָ לוֹ, וְיִשְׁלָם. וְאִם כָּפַר הַקִּטָּן - מִמָּתִינִין לוֹ עַד שִׁיגְדִיל, וְיִשְׁבַּע. וְאִם טַעֲנוּ בְּדָבָר שְׁאִין לְקִטָּן בּוֹ הִנֵּה, כְּגוֹן נִזְקִין וְחִבְלוֹת - אִף עַל פִּי שְׁמוּדָה, וְאִף עַל פִּי שֵׁשׁ לוֹ מִמָּה יִשְׁלָם - פְּטוּר, וְאֶפְלוּ לְאַחֵר שֶׁהִגְדִיל. וְאִם הִיָּה הַתּוֹבֵעַ מִן הַנִּשְׁבָּעִין וְנוֹטֵלִין, כְּגוֹן הַשְּׂכִיר [הַטּוֹעֵן שְׁלֵא קִיבֵל שְׂכָרוֹ] וְכִיּוּצָא בּוֹ, שֵׁשׁ בּוֹ הִנֵּה לְקִטָּן, שִׁישְׁתָּפֵר לוֹ שְׂכִיר - הָרִי זֶה נִשְׁבַּע וְנוֹטֵל מִן הַקִּטָּן. אָכֵל חֲנֻנִי שֶׁנִּשְׁבַּע עַל פִּנְקָסוֹ [שְׁצִוִּיתִי לָתֵת לְפִוְעִלִּי] - אִינוֹ נִשְׁבַּע וְנוֹטֵל מִן הַקִּטָּן, שְׁאִין לְקִטָּן בְּזֶה הִנֵּה; שֶׁהָרִי חֲזָק לָתֵן לְפִוְעִלִּי, וְנִשְׁבָּעִין וְנוֹטֵלִין מִמֶּנּוּ; וְזֶה הַחֲנֻנִי הַפְּסִיד עַל נִפְשׁוֹ, שֶׁנִּתֵּן מִמּוֹנוֹ עַל פִּי קִטָּן. וְכֵן כֹּל כִּיּוּצָא בְּזֶה.

יב. הַחֲרָשׁ וְהַשּׁוֹטָה, אֵין נִזְקִין [מִתִּיחִסִּים] לָהֶן לְכָל טַעֲנָה - לֹא לְטַעֲנָתָן עַל אַחֲרִים, וְלֹא לְטַעֲנַת אַחֲרִים עֲלֵיהֶן, לֹא לְשְׁבֻעָה קֵלָה, וְאֵין צָרִיף לומר שְׁבֻעָה חֲמִוּרָה אוֹ תְּשִׁלוּמִין. אָכֵל הַסּוֹמֵךְ - הָרִי הוּא כְּכִרְיָא לְכָל דָּבָר בְּעִנְיָנִים אֵלּוּ, וְנִשְׁבַּע כָּל מִינֵי שְׁבֻעוֹת, וְנִשְׁבָּעִין עַל טַעֲנָתוֹ.

שבת קודש י"ג שבט ה'תשס"ט

הלכות טוען ונטען פרק ו

א. בַּעֲלֵי דִינִין שְׁבָאוּ לְבֵית דִּין - טַעֲן הָאֶחָד וְאָמַר: 'מִנָּה יֵשׁ לִי אֶצֶל זֶה שֶׁהִלּוּתִיהוּ, אוֹ שֶׁהִפְקַדְתִּי אֶצְלוֹ', אוֹ 'שֶׁגָּזַל מִמֶּנִּי', אוֹ 'שֵׁשׁ לִי אֶצְלוֹ בְּשָׂכְרִי' [שְׁעַבְדִּי אֶצְלוֹ], וְכֹל כִּיּוּצָא בְּזֶה, וְהַשִּׁיב הִנֵּטֵעַן וְאָמַר: 'אֵינִי חֲזָק לָךְ כְּלוּם', אוֹ 'אֵין לָךְ בְּיָדִי כְּלוּם', אוֹ 'שָׁקֵר הוּא טוֹעֵן' - אֵין זֶה תְּשׁוּבָה נְכוֹנָה [מְקוּבֵּלָת]; אֶלָּא אוֹמְרִין בֵּית דִּין לְנִטְעֵן: 'הִשָּׁב עַל טַעֲנָתוֹ וּפְרַשׁ הַתְּשׁוּבָה, כְּמוֹ שֶׁפָּרַשׁ זֶה טַעֲנָתוֹ, וְאָמַר אִם לֹוִית מִמֶּנּוּ אוֹ לֹא לֹוִית', הַפְּקִיד אֶצְלָךְ אוֹ לֹא הַפְּקִיד, 'גְּזַלְתָּ אוֹ לֹא גְזַלְתָּ', 'שָׂכַרְתָּ אוֹתוֹ אוֹ לֹא

בְּיָדְךָ, שְׁלִי הוּא, וְאַתָּה מְכַרְתּוֹ לִי', וְהִנֵּטֵעַן אוֹמַר: 'לֹא הִיוּ דְּבָרִים מֵעוֹלָם' - בֵּין שֶׁהִבִּיא הַטּוֹעֵן עַד אֶחָד, בֵּין שֶׁלֹּא הִבִּיא - הָרִי זֶה נִשְׁבַּע הַסֵּת, וְנִפְטָר. וְכֵן הַחוֹפֵר בְּשִׁדָּה חִבְרוּ בּוֹרוֹת שִׁיחִין וּמַעְרוֹת וְהַפְּסִידָה [הַזִּיקָה], וְהָרִי הוּא חֲזָק לְשֵׁלֵם - בֵּין שֹׁטֵעַנוּ שְׁחָפֵר, וְהוּא אוֹמַר: 'לֹא חִפְרָתִי, אוֹ שֹׁטֵעַנוּ שְׁחָפֵר שְׁתֵּי מַעְרוֹת, וְהוּא אוֹמַר: 'לֹא חִפְרָתִי אֶלָּא אַחַת', אוֹ שֶׁהִיהָ שָׁם עַד אֶחָד שְׁחָפֵר, וְהוּא אוֹמַר: 'לֹא חִפְרָתִי כְּלוּם' - הָרִי זֶה נִשְׁבַּע הַסֵּת עַל הַכָּל.

ג. טַעֲנוּ כָּלִים וְקַרְקָעוֹת - בֵּין שְׁהוֹדָה בְּכָל הַכָּלִים וְכָפַר בְּכָל הַקַּרְקָעוֹת, בֵּין שְׁהוֹדָה בְּכָל הַקַּרְקָעוֹת וְכָפַר בְּכָל הַכָּלִים, בֵּין שְׁהוֹדָה בְּמַקְצָת הַקַּרְקָעוֹת וְכָפַר בְּמַקְצָתָן עִם כָּל הַכָּלִים - בְּכָל אֵלּוּ נִשְׁבַּע הַסֵּת. אָכֵל אִם הוֹדָה בְּמַקְצָת הַכָּלִים, וְכָפַר בְּמַקְצָתָן עִם כָּל הַקַּרְקָעוֹת - מִתּוֹךְ שֶׁהוּא חֲזָק שְׁבֻעָה עַל מַקְצָת הַכָּלִים שֶׁכָּפַר בָּהֶם, נִשְׁבַּע אִף עַל הַקַּרְקָעוֹת שֹׁטֵעַנוּ עִמָּהֶם; שֶׁהַכָּל טַעֲנָה אַחַת הִיא. וְכֵן הָדִין בְּטוֹעֵנוּ כָּלִים וְעֲבָדִים, אוֹ כָּלִים וּשְׁטָרוֹת - הַכָּל דִּין אֶחָד הוּא. ד. טַעֲנוּ עֲנָכִים הַעוֹמְדוֹת לְהַבְצָר, וְתַבּוּאָה יִבְשָׁה הַעוֹמְדָה לְהַבְצָר, וְהוֹדָה בְּמַקְצָתָן וְכָפַר בְּמַקְצָתָן - הָרִי זֶה נִשְׁבַּע עֲלֵיהֶן כְּשֶׁאֵר הַמַּטְלִטִּלִין, וְהוּא שְׁאִין צָרִיכִין [עוֹד] לְקַרְקַע; שֶׁכָּל הַעוֹמֵד לְהַבְצָר, הָרִי הוּא כְּבָצוּר לְעִנְיָן כְּפִירָה וְהוֹדָה. אָכֵל אִם הִיוּ צָרִיכִין לְקַרְקַע - הָרִי הֵן קַרְקַע לְכָל דָּבָר, וְאֵין נִשְׁבָּעִין עֲלֵיהֶן אֶלָּא הַסֵּת.

ה. הַטּוֹעֵן עַל חִבְרוֹ וְאָמַר לוֹ: 'שְׁנֵי חֲדָשִׁים שְׁכַנְתָּ בְּחִצְרִי, וְאַתָּה חֲזָק לִי שְׂכָר שְׁנֵי חֲדָשִׁים', וְהוּא אוֹמַר: 'לֹא שְׁכַנְתִּי אֶלָּא חֲדָשׁ אֶחָד' - הָרִי זֶה מוֹדָה בְּמַקְצָת; וְאִם הִיָּה שְׂכָר הַחֲדָשׁ שֶׁכָּפַר בּוֹ שְׁתֵּי כֶּסֶף - נִשְׁבַּע; שְׁאִין הַטַּעֲנָה כְּגוֹף הַקַּרְקַע אֶלָּא בְּשָׂכְרָה, שֶׁהוּא מַטְלִטִּלִין.

ו. 'שְׁטַר מִסְרָתִי לָךְ, וְעֲשֶׂהָ דִּינָרִין הִיָּה לִי בּוֹ רֶאֱיָה' [שְׁחִיבִים לִי], 'לֹא הִיוּ דְּבָרִים מֵעוֹלָם' - יִשְׁבַּע הַסֵּת. הַפָּךְ עָלָיו [שִׁישְׁבָּעוֹ הַתּוֹבֵעַ] - הָרִי זֶה נִשְׁבַּע הַסֵּת שֶׁהִיתָה בּוֹ רֶאֱיָה לְעֲשֶׂהָ דִּינָרִים, וְאָכֵדוּ בְּאַבְדַּת הַשְּׁטָר, וְיִטַּל. וְאִם אָמַר הַנִּתְבָּע: 'אֲמַת, מִסְרָתִי לִי, וְאָכֵד' - הָרִי זֶה פְּטוּר אִף מִשְׁבֻּעַת הַסֵּת; שֶׁאֶפְלוּ פֶּשַׁע בּוֹ וְאָכֵד - פְּטוּר, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּהִלְכוֹת חוֹבֵל.

ז. הָאוֹמֵר לְחִבְרוֹ: 'שְׁטַר שֵׁשׁ בְּיָדְךָ, זְכוֹת יֵשׁ [רְשׁוּם] לִי בּוֹ', וְזֶה אוֹמַר: 'אֵינִי מוֹצִיא שְׁטָרִי', אוֹ 'אֵינִי יוֹדֵעַ אִם יֵשׁ לָךְ בּוֹ רֶאֱיָה אוֹ לֹא' - כּוֹפִין אוֹתוֹ לְהוֹצִיא [בְּבִי"ד].

ח. טַעֲן שְׂאֵבֵד הַשְּׁטָר, מִחֲרִימִין לוֹ חֲרָם סֵתָם [אִם מַעֲלִימוֹ]. טַעֲן זֶה, שֶׁהוּא יוֹדֵעַ בְּוָדָאֵי שֶׁהַשְּׁטָר שֵׁשׁ לוֹ בּוֹ זְכוֹת אֶצְלוֹ הוּא - הָרִי זֶה נִשְׁבַּע הַסֵּת שְׁאִינוֹ אֶצְלוֹ, וְשֶׁאָכֵד מִמֶּנּוּ. וְכֵן הוֹרוּ רַבּוֹתֵי.

ט. אֵין נִשְׁבָּעִין עַל טַעֲנַת חֲרָשׁ שׁוֹטָה וְקִטָּן - אֶחָד הַקִּטָּן הִפָּא בְּטַעֲנַת עֲצָמוֹ, אוֹ בְּטַעֲנַת אָבִיו - לְפִי שֶׁזֶּה הַמַּקְצָת שְׁהוֹדָה בּוֹ לְקִטָּן, אִינוֹ אֶלָּא כְּמִשְׁבִּיב אֲבָדָה [יָכֵל לְכַפּוֹר]. וְכֵן אִם כָּפַר בְּכָל, וְכֹא עַד אֶחָד וְהַעֲרִיד לְקִטָּן - אִינוֹ נִשְׁבַּע; שֶׁזֶּה עַד אֶחָד, וְאֵין שָׁם תּוֹבֵעַ, שֶׁתְּכִיבֵת קִטָּן אֵינָה תְּכִיבֵת גְּמוּרָה. נִמְצָאֵת אוֹמַר, קִטָּן שְׁאֵמֵר לְגְדוֹל 'מִנָּה לִי בְּיָדְךָ', אוֹ 'לֹאכָא בְּיָדְךָ', וְהִלָּה אוֹמַר 'אֵין לָךְ בְּיָדִי אֶלָּא חֲמִשִּׁים',

ישבע הלנה הסת, ויפטר. פיוצא בו, 'תן לי מנה שהליתיה ואתה בצד עמוד פלוני', ואמר הנטען: 'לא עמדת בצד עמוד זה מעולם', וכאו עדים שעמד - לא החזק בפרן; שאין אדם משים דעתו לדברים שאין בהם ממש. וכן כל פיוצא בזה.

ה. 'תן לי מנה שהליתיה, והרי העדים', ואמר הנטען: 'פרעתיה בפני פלוני ופלוני' - אומרין ללנה: 'הבא אותם והפטר'. לא באו, או שמתו, או שהלכו למדינה אחרת להביאם - ישבע הסת שפרעו; שאין אנו מצריכים אותו להביאן אלא לברר דבריו ולהפטר אף משבועה, שהמלוה את חברו בעדים, אינו צריך לפרעו בעדים, כמו שבארנו. ו. אומר לו בפני עדים: 'מנה לי בידך', אומר לו: 'הן', למחר תבטעו בדין והביא עדים, ואמר: 'משטה [משחק] הייתי בו, ואין לו בידך כלום' - אפלו אומר: 'לא היו דברים מעולם' - פטור, ונשבע הסת שאין לו בידו כלום; שהרי לא אומר להם 'אתם עדי', ודבר שאינו עדות, אין אדם [ובעניינו - המלוה] זוכר; ולפיכך, אם אומר 'לא היו דברים מעולם', לא החזק בפרן.

ז. ולא עוד, אלא אפלו הטמין לו עדים אחרים הגדר, ואמר לו: 'מנה לי בידך', אומר לו: 'הן', וצונן שיעיד פלוני ופלוני? אומר לו: 'לאו, שמא תכפני בדין למחר, ואין לי מה אתן לך', ולמחר תבטעו בדין באלו העדים - בין שטען ואמר 'משטה הייתי בו', בין שאמר 'לא היו דברים מעולם' - הרי זה נשבע הסת ונפטר; שאין כאן עדות, עד שיאמר הלנה 'אתם עדי', או יאמר המלוה בפני הלנה, וישתק הלנה. אבל בעדות כזו, לא החזק בפרן. מצשה באחד שהיו קורין לו 'קב רשוי' [הרבה חובות], כלומר שיש עליו חובות הרבה - אומר: 'מי הוא שאני חייב לו, אלא פלוני ופלוני', וכא פלוני ותבטעו, ואמר הוא: 'איני חייב לו כלום'. ואמרו חכמים, 'ישבע הסת ויפטר. וכן אחד היו אומרים עליו שהוא בעל ממון הרבה - בשעת מיתתו אומר: 'אלו הנה לי ממון, הלא הייתי פורעו לפלוני ופלוני'; ואחר מיתתו באו אותו פלוני ופלוני לתבע. ואמרו חכמים: 'אין להם כלום; שאדם עשוי להראות עצמו שאינו בעל ממון, ושלא הניח בניו בעלי ממון'. וכן כל פיוצא בדברים אלו.

ח. אף על פי שהמטמין [מחביא] עדים אינה עדות, וכן המודה מעצמו ועדים שומעין אותו, וכן האומר לחברו בפני עדים: 'מנה לי בידך', ואמר לו: 'הן' - כל אלו הדברים וכיוצא בהם, כשיבואו לבית דין, אומרין לנתבע: 'למה לא תתן לזה מה שיש לו אצלך?' אומר: 'אין לי אצלי כלום', אומרים לו: 'והלא אתה אמת בפני אלו כף וכף', או 'אתה הודית מעצמך'. אם עמד ושלם, הרי מוטב; ואם לא טען [לפטור עצמו], אין טוענין לו [במקומן]. אבל אם טען ואמר: 'משטה הייתי בו', או 'לא היו דברים מעולם' - לא החזק בפרן; שאין העדים זוכרין אלא דבר שהם עדים בו [כשמינו אותם]. לפיכך,

שכרת'. וכן בשאר הטענות. ומפני מה אין מקבלין ממנו תשובה זו? שמא טועה הוא בדעתו, ויבוא להשבע על שקר; שהרי אפשר שהללוהו כמו שטען, והחזיר זה את החוב לבנו או לאשתו, או שנתן לו מתנה כנגד החוב, וידמה בדעתו שנפטר מן החוב. לפיכך אומרין לו: 'היאך תאמר איני חייב כלום? שמא אתה מתחייב מן הדין לשלם ואין אתה יודע! אלא הודיע לדינין פרוש הדברים, והם יודיעוך אם אתה חייב או אין אתה חייב'. ואפלו היה חכם גדול, אומרים לו: 'אין לך הפסד שתשיב על טענתו ותודיענו כיצד [מדוע] אין אתה חייב לו; מפני שלא היו דברים מעולם, או מפני שהיו והחזרת לו - שהרי אנו דנין במתוך שייכול לומר בכל מקום. וכן אם טען הטוען ואמר: 'זה חייב לי מנה', או 'מנה יש לי אצל זה' - אומרין לו: 'מאיזה פנים? הלויית אותו? או הפקדת אצלו? או הזיק כמון? אומר היאך נתחייב לך! שהרי אפשר שידמה שהוא חייב לו, והוא אינו חייב - כגון שחשדו שגנבו, או שאמר [הבטיח] לו 'שאתן לך מתנה', וכיוצא בזה. הרי שטען עליו שהללוהו מנה, והשיב זה ואמר: 'לא היו דברים מעולם', ואחר כך הביא הטוען עדים שהללוהו בפניהם, וחרו הנטען ואמר: 'כן היה, לוייתי ופרעתי' - אין מקבלין ממנו; אלא החזק בפרן ומשלם. אבל אם השיב: 'איני חייב לך כלום', או 'אין לך בידך כלום', או 'שקר אתה טוען עלי', וכל פיוצא בזה, והלך התובע והביא עדים שהללוהו בפניהם, ואמר הנתבע: 'כן היה, אבל החזרתי לו פקדונו', או 'פרעתי חובו' - לא החזק בפרן, ונשבע הסת ונפטר.

ב. ראוי עדים שמנה לו מעות, ולא ידעו מה הן - תבטעו בבית דין ואמר: 'תן לי מעות שהליתיה', ואמר לו: 'מתנה נתת לי', או 'פרעון היו' - הרי זה נאמן, ונשבע הסת ונפטר. אומר: 'לא היו דברים מעולם', ואחר כך באו העדים שמנה לו בפניהם - החזק בפרן. ולעולם אין אדם יחזק בפרן, עד שיקפר בבית דין, ויבואו שני עדים ויכחישוהו כמה שקפר.

ג. 'מנה הליתיה', כפר בבית דין ואמר: 'לא היו דברים מעולם', וכאו שני עדים שלוה ממנו מנה ופרעו, והמלוה אומר: 'לא נפרעתי' - הרי זה חייב לשלם; שכל האומר 'לא לוייתי', וכאו עדים שלוה - כאומר 'לא נפרעתי'; ונמצא הלנה אומר 'לא נפרעתי', והעדים מעידים שפרע - והודאת בעל דין, כמאה עדים. ואין המלוה חייב שבועה כלל, שהרי החזק בפרן. וכן אם הוציא עליו כתב ידו שהוא חייב לו, ואמר: 'לא היו דברים מעולם', וזה אינו כתב ידו - אם החזק [אומת] כתב ידו בבית דין, או שבאו עדים שהוא כתב ידו - הרי זה החזק בפרן, ומשלם.

ד. 'מנה הליתיה, והוא לי בידך', אומר לו הנטען: 'והלא פרעתיך בפני פלוני ופלוני', וכאו פלוני ופלוני ואמרו: 'לא היו דברים מעולם' - לא החזק בפרן; שאין העדים זוכרין אלא דבר שהם עדים בו [כשמינו אותם]. לפיכך,

שיעורי רמב"ם ספר המצוות — ז' י"ג שבט ה'תשס"ט

סדר טהרות, פרוש שאין צריך לעין בספר אחר
עמו בשום דבר מעניני הטמאה והטהרה.

יום שני ח' שבט ה'תשס"ט

מצות עשה קא.

המצוה הק"א — הצווי שנוצטוינו להיות אדם
מצרע (שנראתה לבנונית בעורו) טמא [מטמא].
ומצוה זו כוללת כל-דיני צרעת אדם: מה ממנה
טמא ומה ממנה טהור, מה ממנה צריך הסגר
(שבעת ימים), ומה שאינו צריך, ומה שצריך עם
ההסגר — גלות, כלומר: תגלחת (מסביב) הנתק
(שמו של נגע כשהוא במקום שער) — וזולת זה
מפירטי דיניה ואיכות טמאתה.

יום שלישי ט' שבט ה'תשס"ט

מצות עשה צט.

המצוה הצ"ט — הצווי שנוצטוינו להיות הנדה
טמאה [מטמאה]. ומצוה זו כוללת טמאת נדה
וכל-דיניה.

יום רביעי י' שבט ה'תשס"ט

מצות עשה ק.

המצוה הפשלמת מאה — הצווי שנוצטוינו
להיות היולדת טמאה. ומצוה זו כוללת כל-דיני
היולדת.

יום חמישי י"א שבט ה'תשס"ט

מצות עשה קו.

המצוה הק"ו — הצווי שנוצטוינו להיות זבה
מטמאה, ומצוה זו כוללת הלכות הדברים שבהם
היא נעשית זבה, ואיך מטמאה זולתה אחר
שנוצטוה זבה.

יום שישי י"ב שבט ה'תשס"ט

מצות עשה קד.

המצוה הק"ד — הצווי שנוצטוינו להיות הזב
מטמא, ומצוה זו כוללת כל-דיני הדברים שבהם
הוא נעשה זב, ובאיזה אופן הוא מטמא לזולתו.

יום ראשון ז' שבט ה'תשס"ט

מצות עשה קח.

המצוה הק"ח — שצונו בדיני מי נדה (מי
הזאה, שמערבים בהן את אפר הפרה האדומה ומזים
על טמא מת — אדם או בלי — לטהרו), המטהרים
באפן מסים ומטמאים באפן אחר, כמו שיתבאר
בהלכות מצוה זו (הלכות פרה אדומה). דע,
ששלושה עשר מיני הטמאות האלה שקדם מנינם,
והם: טמאת נבלה וטמאת שרצים וטמאת אכלים
וטמאת נדה וטמאת יולדת וטמאת צרעת אדם
וטמאת צרעת הפגד וטמאת צרעת הבית וטמאת
הזב וטמאת הזבה וטמאת שכבת זרע וטמאת מת
וטמאת מי נדה וטהרתם — כל-אחד מהם מפרש
בתורה, ובכל-מצוה מאלה יש מקראות הרבה
ודינים ותנאים, כמו שכתוב בפירשת "ויהי ביום
השמיני" ובפירשת "אשה כי תזריע" ובפירשת
"זאת תהיה" ובפירשת "ויקחו אליך פרה אדמה";
וארבע פרשיות אלו כוללות כל-המקראות שבאו
בטמאות אלו. אבל דיני כל-המינים האלה
והלכות כל-מין מהם — הרי סדר טהרות כולל
כל-זה. מהם מינים שנתחדדו להם מסכתות —
מהן מסכת טהרות ומסכת מכשירין ומסכת
עקצים, ששלוש מסכתות אלו כוללות טמאת
אכלין בלבד, ובשבילה נתחברו; אך אם נזדמן
בהם דין מדיני שאר הטמאות, הרי לא באו שם
אלא במקרה. בדומה לכך כוללת מסכת נדה
כל-דיני מצות טמאת נדה וזבה וטמאת יולדת,
ובמסכת כרתות יש גם-כן חלק מדיני טמאת
יולדת. מסכת נגעים כוללת כל-דיני נגעי אדם
ובגד ובית; ומסכת זבים כוללת כל-דיני זב וזבה
ושכבת זרע; ומסכת אהלות כוללת כל-דיני
טמאת מת; ומסכת פרה כוללת דיני מי נדה
לטמא ולטהר. אבל טמאת נבלה וטמאת שרץ לא
יחדו להן מסכתות, אלא דיניהן מפוזרים בכמה
מקומות בסדר זה, רבם במסכת פלים וטהרות.
וכן דבריו על שאלות רבות מסוג זה במסכת
עדות. וכבר פרשנו אנו סדר זה בלו, כלומר:

שבת קודש י"ג שבט ה'תשס"ט

מצות עשה צו.

המצוה הצ"ו — הצווי שנוצטוינו להיות הנבלה מטמאה, ומצוה זו כוללת טמאת נבלה וכל-דיניה. והנני מזכיר לך עתה הקדמה, אשר ראוי שתזכרנה בכל מה-שיזכר לקמן ממיני הטמאות, והוא: זה שאנו מונים כל-מין ומין מן-הטמאות כמצות עשה, אין ענינו שאנו חייבים להטמא בטמאה זו, וגם לא שאנו מזוהרים מלהטמא בה, עד שיהיו (או בכלל) מצות לא-תעשה, אלא זה שהתורה אמרה כי הנוגע במין זה נטמא, או שדבר זה מטמא באופן כזה, למי שנוגע בו — מצות עשה, כלומר: דין זה שנוצטוינו בו הוא מצוה, הינו שאנו אומרים שהנוגע בדבר פלוני באופן כזה נטמא; ואם הוא במצב אחר, אינו

נטמא. אך עצם ההטמאות הוא דבר של רשות: אם רוצה מטמא ואם לאו אינו מטמא. ולשון ספרא (פרשת שמני): "ובנבלתם לא תגעו" (ויקרא יא, ח) — "יכול אם נגע אדם בנבלה ילקה אך בעים? תלמוד לומר: "ולאֵלֶּה תטמאו" (שם יא, כד); יכול אם ראה אדם נבלה ילף ויטמא לה? תלמוד לומר: "ובנבלתם לא תגעו", הא פיצד? הוי אומר: רשות". אם כן המצוה היא — הדין אשר נצטוינו בדינים אלו ונאמר לנו שהנוגע בזה נטמא ונעשה טמא וחיב בכל-חיוכי הטמאים: לצאת חוץ למחנה שכינה (מ'עזרת ישראל' שבמקדש ופנימה) ושלל לאכל קדש ולא לנגע בו וכיוצא בזה — וזהו הצווי, כלומר: שנעשה טמא אם נגע בדבר זה, או אם היה בקרבתו באופן כן. וזכור ענין זה בכל-מין ממיני הטמאה.

אגרות קודש

ב"ה, י"א שבט, תשי"ב

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו מיום הראשון ט' שבט, בו כותב בהנוגע לדרשה ברבים על עניני קבלה, ואשר אמרו לו שכן נוהגים חסידי ליובאוויטש.

והנה בימינו המושג קבלה, נעשה רחב יותר מדי, וכמובן שאין אחד יכול להיות אחראי על מה שהשני רוצה להכניס בתואר האמור.

ובהנוגע לפועל, אנשי ליובאוויטש וחב"ד מתעסקים בהפצת עניני פנימיות התורה, שבדורנו נתגלתה בתורת החסידות, שבה מתבארים בכמה וכמה מקומות ענינים המבוארים בספרי קבלה, וענין האמור הוא מעבודת והשתדלות היסודיות של אנשי חב"ד, כמצוה עלינו מרבותינו נשיאנו שמסרו נפשם על הפצת תורת חסידות חב"ד, שהיא היא תורת הבעל שם טוב, וכמה סיפורים בזה בהנוגע לגודל ההתמסרות שלהם עצמם וגם מה שדרשו מאלו הנשמעים לקולם, והביעו תקותם הכי חזקה, אשר יבוא יום הבהיר ואור, אשר תעשה תורה זו נחלת כל בני ישראל כולם מבלי יוצא מן הכלל, ונחלה בהנוגע לתורה הרי פירושה, לימוד באופן דהבנה והשגה, וככל חלקי התורה, לימוד המביא לידי מעשה.

לפלא הדבר, שכנראה מסגנון מכתבו, אין ידוע לו מפעולה האמורה ותקותי חזקה, אשר כשיכיר פרטי הדברים על בורים ופנימיותם, הרי ישתף ויכנס במחנה אלו המתמסרים להפצת מעינות תורת החסידות ועד שיגיעו גם חוצה, וינצל כח השפעתו בכל מקום שידו מגעת לתכלית האמורה והשי"ת יצליחו.

בכבוד ובברכה.

שופטים ח כא-לה

כא וַיֹּאמֶר זִבְחָה וְצִלְמִנֶּעַ קֹוֹם אֶתָּה וּפְגַע-בָּנוּ כִּי כָאִישׁ גְּבוּרָתוֹ וַיִּקָּם גִּדְעוֹן וַיַּהֲרֹג אֶת-זִבְחָה וְאֶת-צִלְמִנֶּעַ וַיִּקַּח אֶת-הַשְּׁהֲרָנִים אֲשֶׁר בְּצוּאָרֵי גְמְלֵיהֶם: כב וַיֹּאמְרוּ אִישׁ-יִשְׂרָאֵל אֶל-גִּדְעוֹן מִשְׁלֵ-בָנוּ גַם-אֶתָּה גַם-בִּנְךָ גַּם בֶּן-בִּנְךָ כִּי הוֹשַׁעְתָּנוּ מִיַּד מִדְיָן: כג וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים גִּדְעוֹן לֹא-אֶמְשָׁל אֲנִי בָכֶם וְלֹא-יִמְשָׁל בְּנִי בָכֶם יְהוָה יִמְשָׁל בָּכֶם: כד וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים גִּדְעוֹן אֶשְׁאֲלָה מִכֶּם שְׁאֵלָה וְתִגְדּוּלִי אִישׁ גִּזְם שְׁלָלוּ כִּי-נִזְמִי זֶהְבִּי לָהֶם כִּי יִשְׁמַעְאֵלִים הֵם: כה וַיֹּאמְרוּ נָתַן נָתַן וַיִּפְרְשׁוּ אֶת-הַשְּׁמָלָה וַיִּשְׁלִיכוּ שָׁמָּה אִישׁ גִּזְם שְׁלָלוּ: כו וַיְהִי מִשְׁקַל גִּזְמֵי הַזֶּהָב אֲשֶׁר שָׂאֵל אֵלָּה וּשְׁבַע-מֵאוֹת זָהָב לְבָד מִן-הַשְּׁהֲרָנִים וְהַנְּטָפוֹת וּבְגָדֵי הָאֲרָגָמָן שֶׁעַל מַלְכֵי מִדְיָן וּלְבָד מִן-הַעֲנָקוֹת אֲשֶׁר בְּצוּאָרֵי גְמְלֵיהֶם: כז וַיַּעַשׂ אוֹתוֹ גִּדְעוֹן לְאֶפֹד וַיֵּצֵג אוֹתוֹ בְּעִירוֹ בְּעֶפְרָה וַיִּזְנוּ כָּל-יִשְׂרָאֵל אַחֲרָיו שֵׁם וַיְהִי לְגִדְעוֹן וּלְבֵיתוֹ לְמוֹקֵשׁ: כח וַיִּבְנֶעַ מִדְיָן לַפְּנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל וְלֹא יָסְפוּ לָשֵׂאת רֹאשִׁים וַתִּשְׁקַט הָאָרֶץ אַרְבָּעִים שָׁנָה בִּימֵי גִדְעוֹן: כט וַיֵּלֶךְ יִרְבֵּעֵל בֶּן-יֹאשׁ וַיֵּשֶׁב בְּבֵיתוֹ: לוֹ וּלְגִדְעוֹן הָיוּ שְׁבַעִים בָּנִים וַיֵּצְאֵי יָרְכוּ כִּי-נָשִׁים רַבּוֹת הָיוּ לוֹ: לא וּפִילָגְשׁוֹ אֲשֶׁר בָּשָׁכָם יִלְדָה-לוֹ גַם-הָיָא בֶּן וַיִּשֶׁם אֶת-שְׁמוֹ אֲבִימֶלֶךְ:

רש"י

(כא) השהרנים. לוינ"ש בלע"ז, של זהב: להיות לזכרון על תשועה גדולה, לראות כמה היה חילם כבד שבנזמי חשוביהם היה כל הזהב הזה: ויזנו כל ישראל אחריו. לאחר וכלילא: (כז) ויעש אותו גדעון לאפוד.

מצודת דוד

(כא) כאיש גבורתו. כערך האיש כן ערך גבורתו, אם גדול הוא גבורתו גדולה, ואם קטן וכו', ולזה פגע אתה בנו, כי בעבור רוב הגבורה שבך תמית בפעם אחת ולא תשנה, וכן ראוי והגון להקל מיתת המלכים: (כב) משל בנו. קבלו אותו מאהבה למשול בהם, הוא וזרעו בעבור התשועה אשר עשה: (כג) לא אמשל. לא רצה לקבל הממשלה: ה' ימשל. רצה לומר, הלא מה' באה התשועה, לזה ימשול הוא בכם, ואליו תשמעון:

(כד) איש נזם שללו. כל איש יתן לי נזם מאשר שלל: כי ישמעאלים הם. כי מדין היה מבני קטורה (בראשית כה ב), שהיא הגר (בראשית רבה סא ד) אם ישמעאל (בראשית טז טו), והמה אחים ובשם אחד יקראו ודרך אחד להם להשים נזם באף: (כו) אשר שאל. ונתנו על פי שאלתו: זהב. דינרי זהב: לבד וגו'. כי את אלה לקח לו בעצמו משלל המלחמה: (כז) אותו. רצה לומר, אותו משקל הזהב מהנזמים עשה מלבוש בצורת אפוד להיות לזכרון: ויזנו וגו'. שם במקום עמדו עבדוהו, כי הם עשאוהו לאחר זמן לעבודה זרה והלכו שם לעבדו: למוקש. על שבאה התקלה על ידי גדעון נהרגו בניו: (כח) לשאת ראשם. רצה לומר, הלכו בהכנעה בכפיפת ראש: ארבעים שנה. עד כלות ארבעים שנה מזמן התחלת השעבוד: (כט) וישב בביתו. רצה לומר, לא טרח הרבה בהנהגת העם, כי ישב בביתו במנוחה, ולזה הרבה נשים ובנים:

מצודת ציון

(כא) ופגע. עניינו מכת מות, כמו (שמואל ב א טו) גש פגע בו: השהרנים. מין תכשיט, כמו (ישעיהו ג יח) והשביסים והשהרנים, כי עשויה כדמות ירח, ותרגום של 'ירח' הוא 'סיהרא': (כד) נזם. היא תכשיט החוטם: (כו) והנטפות. שם תכשיט נוטף ותלוי מול הלב, כמו (ישעיהו ג יט) הנטפות והשירות: הענקות. תכשיט סביב הצוואר, כמו (משלי א ט) וענקים לגרגרתך: (לא) ופילגשו. אשה

לֹא וַיָּמָת גִּדְעוֹן בֶּן־יוֹאָשׁ בְּשִׁיבָה טוֹבָה וַיִּקְבֹּר בְּקִבְרֵי יוֹאָשׁ אָבִיו בְּעֶפְרָה אֲבִי
הָעֹזַיִ: לֹא וַיְהִי כַּאֲשֶׁר מָת גִּדְעוֹן וַיָּשׁוּבוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּזְנוּ אַחֲרֵי הַבָּעֲלִים
וַיַּשְׁמִימוּ לָהֶם בָּעַל בְּרִית לָאֱלֹהִים: לֹא וְלֹא זָכְרוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם
הַמַּצִּיל אוֹתָם מִיַּד כָּל־אֲיֻבֵּיהֶם מִסָּבִיב: לֹא וְלֹא־עָשׂוּ חֶסֶד עִם־בֵּית יִרְבָּעַל
גִּדְעוֹן כְּכָל־הַטּוֹבָה אֲשֶׁר עָשָׂה עִם־יִשְׂרָאֵל:

רש"י

מיתת גדעון: (לג) בעל ברית. כך שמו: (לה) ולא עשו חסד וגו'. שהרגו את בניו, כמו שכתוב
בענין (להלן ט ה):

מצודת דוד

(לה) ולא עשו חסד וגו'. לא גמלו חסד עם בית גדעון, המיוחדת לאיש בלא כתובה ובלא קדושין: (לג) בעל
כפי אשר הוא עשה חסד עמהם: ברית. שם עבודה זרה מה:

מצודת ציון

דברי הימים ב ג ט"ז

ט וּמִשְׁקַל לְמִסְמְרוֹת לְשִׁקְלִים חֲמִשִּׁים זָהָב וְהַעֲלִיזוֹת חֲפָה זָהָב: י וַיַּעַשׂ
בְּבֵית־קֹדֶשׁ הַקֹּדָשִׁים כְּרוֹבִים שְׁנָיִם מַעֲשֵׂה צַעְצְעִים וַיִּצְפוּ אֹתָם זָהָב:
יא וּכְנָפֵי הַכְּרוֹבִים אָרְכָם אַמּוֹת עֶשְׂרִים כָּנֶף הָאֶחָד לְאַמּוֹת חֲמִשׁ מַגָּעַת
לְקִיר הַבַּיִת וְהַכָּנֶף הָאֲחֵרָת אַמּוֹת חֲמִשׁ מַגִּיעַ לְכָנֶף הַכְּרוֹב הָאֲחֵר: יב וּכְנָף
הַכְּרוֹב הָאֶחָד אַמּוֹת חֲמִשׁ מַגִּיעַ לְקִיר הַבַּיִת וְהַכָּנֶף הָאֲחֵרָת אַמּוֹת חֲמִשׁ

רש"י

(ט) ומשקל למסמרות. לחזק בהם הזהב בקירות העץ: לשקלים. למשקל שקלים חמשים שקלום של זהב: (י) מעשה צעצועים. דוגמתו (ישעיה כ"ב) הצאצאים והצפיעות ותרגומו ובניא תבנית ילדים וילדות עשה לכוֹרִבִּים כרביא ושל עץ היו ושוב ויצפהו זהב (ובמלכים א' ו') ויעש בדביר שני כרובים עצי שמן וכל מה שבפנים מעץ אינו רוצה להזכיר בזה הספר משום כבודו: (יא) וכנפי הכרובים ארכם אמות עשרים. כיצד כנף האחד לעומת חמש וסוף החמש מגעת לקיר

מצודת דוד

(ט) למסמרות. הם היתדות שחבר בהם את חפוי הזהב על העצים: והעליות. כותלי בנין העליות: (י) ויעשו וכו'. כרובים. הם עמדו בארץ והיו מעץ ומצופים זהב: (י) צעצועים. כמו צאצאים באל"ף והוא מל' הצאצאים והצפיעות (ישעיה כב) ותרגומו בניא ובניא ואף כי אמר כרובים אמר לתוספת ביאור מעשה צעצועים:

מצודת ציון

דִּבְקָה לִכְנָף הַכְּרוֹב הָאֲחֵר: יג פָּנְפִי הַכְּרוֹבִים הָאֵלֶּה פָּרָשִׁים אֲמוֹת עֶשְׂרִים וְהֵם עֹמְדִים עַל־רִגְלֵיהֶם וּפְנֵיהֶם לְבֵית: יד וַיַּעַשׂ אֶת־הַפְּרָכֶת תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְכִרְמִיל וּבוֹיַן וַיַּעַל עָלָיו כְּרוֹבִים: טו וַיַּעַשׂ לְפָנַי הַבֵּית עֲמוּדִים שְׁנָיִם אֲמוֹת שְׁלֹשִׁים וְחֲמֵשׁ אֶרֶךְ וְהִצַּפְתָּ אֲשֶׁר־עַל־רֹאשׁוֹ אֲמוֹת חֲמֵשׁ: טז וַיַּעַשׂ שְׂרָשְׁרוֹת בְּדָבָר וַיִּתֵּן עַל־רֹאשׁ הָעֲמֻדִים וַיַּעַשׂ רְמוֹנִים מֵאָה וַיִּתֵּן בְּשְׂרָשְׁרוֹת: יז וַיִּקֶּם

רש"י

העמוד כמו שאמר שם בענין (ב' כ"א) ועל ראש העמודים מעשה פרח שושן וגם רבי יוסף פירש כן ולא נראה דמה לנו גבהה י"ח אלא כך שמעתי ודאי יצקם שניהם כאחד ואח"כ חלקם לשנים ונמצאו כל אחד י"ז אמה וחצי: והצפת. שהיא כותרת שנאמר שם עביו חצי אמה הרי כל אחד י"ח אמות, צפת הוא צפוי כמו ויצפה אותם זהב כלומר היה עשוי כמין כובע חלול ועביו חצי אמה מלמטה וכשהופכו ונותנו על העמוד נמצא העובי חצי אמה הרי י"ח אמות (ובמלכים א' ז') קורהו כותרת לשון כתר כדכתיב ושתי כותרות וגו': (טז) ויתן בשרשרות. עשה שרשרות בראש הצפת תחתיו ובתוך השרשרות קבע צורת רמונים כדי לכסות חלל הצפת כדכתיב (שם) לכסות את שתי גולות הכותרת ועל שם חללו קורא להם גולות כזו השבכה שכתב שם הם השרשרות לשון ועל שבכה יתהלך (איוב י"ח) ל' ענפים כמו בסבך בקרניו (בראשית כ"ב) ויש אומרים קופיא ור' אלעזר פירוש ענפים: (יז) על פני ההיכל. על פתח ההיכל בחוץ באולם כדמוכח (במלכים א' ז') וכותרת אשר על ראש העמודים אולם ההיכל מעשה שושן: אחד מימין. הפתח: ואחד מהשמאל. הפתח: יכין. ובוועז. יכין על

(יג) עומדים על רגליהם. בקרקעית הבית למערב: ופניהם לבית. לפנים שלא היו ראשיהם זקופים שנראה כמביטין לחוץ אלא ראשם היה כפוף ומביטין לפניהם כדכתיב ופניהם איש אל אחיו (שמות כ"ה) וכאן אומר ופניהם לבית אלא פונים היו ראשם זה כנגד זה וגם ראשיהם כפופים לבית כלפי פנים והארון ה' עומד במקום פרישת שני הכרובים והיו כנפי הכרובים מטין מן הכותל וסוככין על הכפורת ועל הארון בכנפיהם ולבד מכרובים אלו היו הכרובים שעשה משה מן הכפורת עדיין אדוקין ומדובקים על הכפורת ועומדין עליו ואל תתמה שהרי כמו כן עשה עשר שלחנות וי' מנורות לבד מאותן של משה: (יד) ויעש את הפרכת תכלת וארגמן. ותלה על הדלת שהיה באמה טרקסין שבו נכנסין לפני ולפנים אע"פ שהיה בו דלתות תלה עליו כדלקמן ופתח הבית דלתותיו הפנימיות לקדש הקדשים וגו': ויעל עליו כרובים. ציורי כרובים: (טו) שלשים וחמש ארך. קומה ובמלכים ויצר את שני העמודים נחשת י"ח אמות פירש רבינו שלמה זצ"ל יצקם שניהם כאחד ושוב חלקן לשנים והאמה החסרה אינה חושבה לפי שאינה דומה למלאכת שאר

מצודת דוד

(יג) פורשים. כשהם פרושים ברוחב קה"ק: לבית. מול חלל הבית ולא פנו זה מול זה: (יד) את הפרוכת. מול פתח בית קה"ק ועם שהיו שם דלתות כמ"ש למטה ובמ"א: ויעל. צייר עליו כרובים במעשה וקם: (טו) לפני הבית. בחלל האולם: שלשים וחמש אורך. של שניהם יחד: והצפת. היא הכותרת האמור במ"א וקרויה צפת לפי שהיתה צפוי וכסוי על העמוד ממעל: (טו) ויעש שרשרות. הוא האמור במ"א ויעבר ברחוקות וכו' ור"ל שעשה בריחים משלשלאות זהב לפני המחיצה שבין ההיכל לבית קה"ק: בדביר. המחיצה ההיא נקראה דביר כמו בית קדש הקדשים עצמה: ויתן על ראש העמודים. נתן שרשרות על ראש העמודים ובהם היו הרמונים חרוזים ולפי שזכר מלת שרשרות בתחלת המקרא חסרו כאן וסמך על המבין ועם שאינם במקום השרשרות ההם: מאה. לכל טור היו מאה ולכל עמוד היו שתי טורים כמ"ש במ"א: (יז) יכין. לסימן טוב שיכין הבית לעד: בוועז. הוא מלה מורכבת בו עז ר"ל בהבית הזה ימצא עוז וחזק לישראל:

אֶת־הַעֲמֻדִים עַל־פְּנֵי הַהֵיכָל אֶחָד מִיָּמִין וְאֶחָד מִהַשְּׂמֹאל וַיִּקְרָא שֵׁם־הַיָּמִינִי (הַיָּמִינִי קרי) יָכוֹן וְשֵׁם הַשְּׂמֹאלִי בָּעֹז:

רש"י

הקב"ה כינה מלכותי לשמש וירח אף אני
אעשה דבר נכון וקים עמודי נחשת גדולים,
ד"א חירם שהיה מבני דן עשה את העמודים
קרא את האחד יכון על שם אביו שמשון
שנאמר בו (שופטים ט"ז) וילפת שמשון שני
עמודי התוך (וגו' נכון וגו') ושלמה קרא לשני
בועז ע"ש זקנו בועז דוגמא ויקרא לו לכן יגר
שהדותא (בראשית ל"א):

שם מלכות בית דוד שנמשל לירח כדכתיב
כירח יכון עולם (תהלים פ"ט): בועז. (כנגד
השמש שהוא יוצא בגבורה ועוז יוש"ה) שנאמר
ישיש כגבור לרוץ (שם י"ט) והבי"ת בבוזע כמו
(בראשית ה') מ"ם בנח ינחמנו (בשמואל א' א') כי
מה' שאלתיו: ויקרא שם הימני יכון. אע"פ
שירח קטן מהשמש שיועיל לו ויהיה נכון כירח
יכון ולא כלבנה המתחסרת אמר שלמה אם

בבא קמא דף לה עמוד א תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום ראשון)

40 הרי שהוקשו מִכָּה אָדָם וּמִכָּה בְּהֶמָּה, וכשם שמכה הבהמה מתחייב
41 בתשלומיה בכל אופני ההכאה, כך מכה האדם שנפטר מתשלומיו, שזה
42 הדין בכל אופנים אלו, שיהיה פטור בכולן. מִה לגבי מִכָּה בְּהֶמָּה לֹא חֲלָקָה.
43 כָּה בהכאה זו פִּין כשהכה בשוֹנֵג פִּין בְּמִידָה, פִּין מִתְכַּנֵּן להכות לְשֹׂאֵן
44 מִתְכַּנֵּן, פִּין אם הרגה בִּדְרֹךְ יִרְדָּה – כגון שהיה יורד בסולם ותוך כדי
45 יירדתו נפל בשוגג על בהמה והרגה, לְדֹרֶךְ עֲלִיָּה – כגון שהיה מעלה את
46 הגרן בידו, והרגה בשוגג כלאחר יד תוך כדי הרמת הגרן, והדין בהם הוא
47 שאין לְפֻטְרוֹ מתשלום קָמוֹן כאשר הכה בהמה אֶלֶּא לְחִיבּוֹ קָמוֹן בכל
48 אופנים שהזיקה. אָף מִכָּה אָדָם, לֹא תִחְלֹק בוֹ פִּין שוֹנֵג לְמִידָה, פִּין
49 מִתְכַּנֵּן שחייב מיתה משום כך, לְשֹׂאֵן מִתְכַּנֵּן, שאין בו חיוב מיתה אם
50 הרג אדם, פִּין דֹּרֶךְ יִרְדָּה לְדֹרֶךְ עֲלִיָּה, שבכל אלו אין לך לְחִיבּוֹ קָמוֹן,
51 אֶלֶּא לְפֻטְרוֹ קָמוֹן. מוכח מכך, שאף כאשר אין חיוב מיתה על ההריגה
52 כגון שהרג בשוגג פטור מממון, לפי שאלו היה עושה כן במזיד היה חייב
53 מיתה, אף כאן לגבי השורף גדיש והחובל בשבת, אם עשה זאת בשוגג ובלא
54 צורך למלאכה גם כן פטור מן התשלום.
55 אָמְרוּ לִיהִ רַבֵּן לִרְבָּא, מִי מִצִּית מִזְבֵּחַ לֵה בְּשׁוֹנֵג – וכי אתה יכול
56 להעמיד שמלאכת ההבערה נעשתה בשוגג, וְהָא מִכָּה בְּשֹׂאֵן בְּנִפְשׁוֹ קָתְנִי
57 – הלא במשנתנו נאמר שפטור מתשלום מפני שמתחייב בנפשו, ובשוגג
58 אינו חייב. מיישב רבא, הִכִּי קָאָמְרוּ – כך היא כוונת משנתנו. פִּין דְּהַעֲוָשָׁה
59 מלאכה זו בְּמִידָה, נִדּוֹן בְּנִפְשׁוֹ, וְהִכִּי דָמִי – ובאיזה אופן מתחייב בנפשו,
60 דְּקָא בְּעִי לְאִפְרוֹ – כאשר צריך הוא לאפר השריפה, הַשְׂתָּא בְּשׁוֹנֵג פְּטוֹר
61 – אם כן אף עתה כאשר עשה מלאכה זו בשוגג ולא לשם צורך האפר, גם
62 כן פטור מן התשלום:

משנה

63 הסוגיא להלן דנה בענייני ספיקות תביעת ממון, אשר עליהם נאמר (לקמן
64 מו.) זה כלל גדול בדין המוציא מחבירו עליו הראיה ואין לבית דין להוציא
65 ממון עד שיביא התובע ראיה בעדים ויברר את הספק לפני בית הדין: שו"ר
66 שְׁהָה רֹדֶף אַחֵר שו"ר אַחֵר, וְהוֹנֵק הַשּׁוֹר הַנֶּרְדָּף. זֶה – בעל השור הניזוק
67 אֹמֵר לבעל השור שרדף אחריי, שוֹרְדֵךְ הָיִק, וְזֶה – בעל השור הרודף
68 אֹמֵר, לֹא בִי – לא כך כדברייך, אֶלֶּא בְּסֻלַּע לָקָה – על ידי חיכוך בסלע
69 ניזוק שורך, ולא מחמת שורי שהיה רודף אחריי, הדין הוא כי הַמּוֹצִיא
70 מִחֲבֵירוֹ עָלִיו הָרָאִיָּה – על בעל השור הניזק להביא ראיה שאכן ניזוק על
71 ידי השור הרודף ואם לא הביא ראיה לכך, אין גובים הנזק מבעל השור
72 הרודף.
73 הָיוּ שְׁנַיִם – שני שוורים השייכים לשני בני אדם שונים, רֹדְפִים אַחֵר שו"ר
74 אַחֵד השייך אף הוא לאדם אחר, וניזוק השור הנרדף. זֶה – בעל השור
75 האחד שרדף אֹמֵר לבעל השור השני שרדף, שוֹרְדֵךְ הָיִק, וְזֶה – בעל השור
76 השני אֹמֵר שוֹרְדֵךְ הָיִק ולא שורי.

1 אָף הוּא נָמִי דְלֹא קָבָעִי לִיה – אף אצל האדם, מדובר כשאנו צריך לאפר,
2 והבערה זו קלוקל היא, וְקָתְנִי כי המבעיר פְּטוֹר מן התשלום מִכָּה בְּשֹׂאֵן שְׁהוּא
3 נִדּוֹן בְּנִפְשׁוֹ, ומוכח שישנו חיוב מיתה על הבערה זו אף שאינו צריך לה
4 כלל. מיישבת הגמרא: לֹא – דימיו האדם והשור במשנתנו לא מורה
5 שמשנתנו מדוברת כשהוא דומיא דשורו שאין לו צורך, אלא כששורו
6 דוֹמִיָּא יִרְדָּה – האופן המדובר בשור שזה לאופן המדובר באדם. מִה הוּא
7 האדם עושה את ההבערה דְּקָבָעִי לִיה – כאשר נצרך הוא להבערה זו, אָף
8 שוֹר דְּקָבָעִי לִיה – אף לגבי שורו מדובר שצריך הוא להבערה זו. ונמצא
9 שאכן באדם כשאין לו צורך בהבערה פטור ממיתה וחייב בתשלום.
10 מבררת על כך הגמרא: שוֹרוֹ הִכִּי מִשְׁבַּחְתָּה לָהּ – היאך תיטכן אצל שור
11 הבערה שהוא צריך לה. אָמְרוּ (לִיה) רַב אֲוִיָּא, הִכָּא בְּמִיָּא עֲסָקִינוּ, בְּשׁוֹר
12 שְׁהוּא פָּקַח שְׁעָלָתָה לֹא נְשִׁיכָה וְגִירָדוֹ כְּגַבּוֹ, וְקָא בְּעִי לְמַקְלָהּ וְאִינְגִּיד
13 בְּקוֹמָמָא – ורוצה הוא לשרוף את הגדיש, ולהתגלגל על האפר ועל ידי כך
14 עולה לו רפואה. וְקָא יִרְעֵנָּה – ומנני לנו שאכן השור הבעיר את הגדיש
15 לשם רפואה זו. משיבה הגמרא, כי יודעים זאת אם אכן רואים דְּלָקְתָר
16 דְּקָלִיָּה כְּמִנְיָנִיד בְּקוֹמָמָא – שלאחר ששורף את הגדיש מתגלגל באפר.
17 הגמרא תמחה על כך. וְמִי אִיכָּא בִּי הָאִי גִּוְוָנָא – וכי ישנו שור עם פקחות
18 רבה כל כך. מיישבת הגמרא, אֵין – אכן מצינו לחכמה מעין זו. דְּהָהוּא
19 תוֹרָא דְּהוּהָ בִּי רַב פָּסָא, דְּהָהָה בְּיָבִין לִיה תִּנְכִּיבָה – שחש כאב בשיניו,
20 עָלִי וּפְתִיקָה לְנִיזִיתָא וְשִׁיתִּי שִׁיכְרָא וְאִתִּי – כנכנס אל מקום שהיה בו
21 כלי עם שכר, ודחק את כיסיו הכלי, שתה את השכר ועלתה רפואה לכאביו.
22 אָמְרוּ רַבֵּן קָמִיה דְּרַב פָּסָא, מִי מִצִּית אַמְרֵת שוֹרוֹ דוֹמִיָּא יִרְדָּה – וכי
23 ניתן לומר שדיני המשנה מדוברים באופן ששורו שזה לו, וְהָא קָתְנִי שוֹרוֹ
24 שְׁבִינִיש פְּטוֹר וְהוּא שְׁבִינִיש חִיב, ואם נאמר שדיני המשנה מדוברים באופן
25 ששוֹרוֹ דוֹמִיָּא יִרְדָּה, ועל אותה הבושת שהאדם מתחייב, שורו פטור,
26 יוקשה, שהרי האדם אינו מתחייב על בושת אלא כשמתכוין לבייש, ובשור
27 נִתְכַּנֵּן לְבִישׁ תִּיכִי מִשְׁבַּחְתָּה לָהּ – היאך יתכן שיתכוין לבייש הלא אין בו
28 דעת. מיישב רב פסא, אכן אין מדובר במשנתנו באופן שהיתה כוונתו
29 לבייש, אלא כגון שְׁתַּכְּנֵן לְהִזִּיק ולא לבייש. ואף על פי כן, יוכל להשתנות
30 אופן החיוב באדם לאופן הפטור בשור, לפי שאף אדם, אם היתה כוונתו רק
31 להזיק חייב משום בושת. דְּאָמְרוּ מַר, נִתְכַּנֵּן לְהִזִּיק חִיב בתשלומי בושת,
32 אָף עַל פִּי שְׁלֹא תִתְכַּנֵּן לְבִישׁ.
33 תירץ נוסף ליישב את דעת רבי יוחנן, שמשנתנו אין ראיה שחובל
34 ומבעיר חייבים מיתה אף כשעשו זאת בלי צורך. רַבָּא אָמַר, אכן משנתנו
35 מדוברת כשהוא דומיא דשורו שאינו צריך לאפר הגדיש. ברם, הטעם
36 שהאדם פטור מתשלום הגדיש ששרף, אינו משום שחייב עליו מיתה, שהרי
37 מִתְנִיתִין בְּשׁוֹנֵג – הדמיון האמורים במשנה מדוברים אף באופן שנעשו
38 בשוגג כשאין חיוב מיתה, וטעם הפטור, הוא כְּרִתְנָא דְּבִי תִזְקִיָּה. דְּתַנָּא
39 דְּבִי תִזְקִיָּה, נאמר (ויקרא כד בא) 'ומכה בהמה ושלמה אדם יומת'

בבא קמא. פרק שלישי – המניח דף לה עמוד א – מתוך מהדורת טובי'ס

תוספות

וע"ל דאפי' במקלקל גמור משכחת לה דהיא צריכה לגופה כגון חובל באיטורי
הנאה שסבור שיכול ליתנו ליתן לכלבו וכן מבטיר באיטורי הנאה שסבור
שיכול לבשל בו קדירה וא"ת ורבי יוחנן מאי טעמא דלא מתייב מקלקל גמור
דהא טעמא דמקלקלים פטורין היינו משום דבעינן מלאכת מחשבת כדמובא

בספ"ק דתנ"ה (דף ט"ו) ולענין חבורה לא
חיישינן אמלאכת מחשבת כדמובא בס"פ
ספ"א אכל (כחיות דף ט"ז) דאמר רבנן לחבורה
הואיל ומקלקל חייב מתעסק נמי מתייב
ומתעסק לא מפטר אלא משעם מלאכת
מחשבת וי"ל נהי דלא בעינן מלאכת
מחשבת מיהו כיון דגמורין ממילה
ומהבשרת בת כהן לא מחייבין אלא
דומיא דנהו דלא הוי מקלקל גמור אלא
תקון במקצת ור' אבהו נהי דצורך מצוה
לא משוי' ליה תקון מ"מ צריכה לגופה
משוי' ליה מה שהוא צריך למצוה וא"ת
צריך לכלבו ולאפרו היכי חשיב צריכה
לגופה מ"ש מחופר גומא ואין צריך אלא
לאפרה וי"ל דלא דמי דהקא צריך הוא
לנטילת נשמה דהיינו הדם כי הדם הוא
הנפש כדי לתת לכלבו ומבעיר נמי
להבערה כדי לעשות אפר כמו מבטיר
לבשל קדירה ולא דמי לחופר גומא
דממלא ואין נהנה כלל ממנו וא"ת הא
דאמר בפ"ק דיבמות (דף ט"ז) דאצטריך קרא
למיסר הבערת בת כהן משום דהוה ס"ד
למשרי מקל וחומר דעבודה דחייב שבת
תיפוק ליה דאי לא כתיב חקצרת בת כהן
הוה שרינן כל המקלקלין בהבערה וי"ל
דהתם פר' יהודה דחשיב ליה תקון:
מה שורו דלא קבעי ליה. משמע דלא
פריך אלא אליבא דר' יוחנן ותימה
דל' אבהו נמי תקשה מה שורו דלא
צריך לגופה כו' ואם נאמר דרבי אבהו
מתייב במקלקל גמור ולא בעי צריכה
לגופה א"ש:

נתבונן בבייש היכי משכחת לה. תימה
כיון דלא אסיק אדעתיה נתבונן

להזיק אפילו הוא דומיא דשורו נמי תקשה ליה דבשור ליכא כוונה ובאדם
בעי כוונה וי"ל דאי אמרת הוא דומיא דשורו אז משמע שפיר כוונתו להזיק
ובא להשמיענו דלא בעינן כוונה לבייש אלא להזיק דומיא דשורו אבל שור
ארכעז דברים וסתם שור הוא קרן שמתבונן להזיק וא"כ ע"כ שורו דומיא דידיה שמתבונן
הוא דומיא דשורו וקמ"ל דלא בעינן מתבונן לבייש ומשני לעולם שורו דומיא דידיה שמתבונן וקמ"ל
שיתבונן לבייש שזה אי אפשר להיות בשור: **מתניתין** בשוגג. פי' בקונט' דרבא מוקי מתניתין דלא בעי
משמע כן ועוד דלא דמי לשוגג שיש בו איסור מלאכה אבל כאן אין איסור מלאכה אלא י"ל מתני' בשוגג
בשוגג אף הוא בשוגג ואפילו הכי פטור מדתקא דבי חזקיה:

מכה אדם ומכה בהמה. תימה דבריש הבהנין (פסולין דף פ"ה) מוקי האי קרא דתנא דבי חזקיה במכה אביו ואע"ג
לנפש בהמה מ"מ מפיק מניה הנהם דמוהר להקיש דם לאביו ומה שייך לכאן לחלק בין דרך ירידה לדרך עלייה וי"ל דמיינין בין במכה אביו בין במכה
חבירו במכה אביו מדכתיב הקאה חסם ולא כתיב ומת ובמכה חבירו דבר הלזם מענינו דומיא דקרא דלעיל מניה איש כי יכה כל נפש אשר דמיינין ברוצח
כדמובא בפ"ק רוצח דופן (נ"ח דף ט"ז) וס' וצ"ד דים מיינין לענין חבירו במיתה אביו בחבורה ובעלמא וכו' דבבבוליה מיינין קרא מיינין שפיר משמע בהמה:
בין בשוגג בין במזיד. בג' ענינין ממון איירי תנא דבי חזקיה בין בשוגג בין במזיד איירי בממון אחר בהדי מיתה ונפקא לן מניה דחייבי מיתות שוגגים פטורין
(ומתשלומין) משום דלא חלקת דאחבי מיתתי לה בשמעתין ובאלו נעדרת (פסולין דף נ"ה) ולענין זה אית' להו לכ"ע הקישא דתנא דבי חזקיה כדאמרין בפ'
אלו נעדרת ומי איכא למאן דלית להו דתנא דבי חזקיה אבל בין מתבונן לשאינו מתבונן לאו בממון אחר בהדי מיתה איירי דמקל וחומר משוגג נפקא אלא
לפטור מדמי הנהרג לאפוקי מדריש במתבונן להרוג זה והרג זה ונתת נפש תחת נפש ממון וקמ"ל תנא דבי חזקיה דכיון שנתבונן פטור הכי נמי שאין
מתבונן פטור ואחבי מיתתי לה בפ"ק הנשקפין (פסולין דף ט"ז) ובין דרך ירידה לדרך עלייה אהא דכמו דדרך עלייה לא ניתן שגגתו לכפרה דלא שקלינן מניה
ממונא למפטריה הכי נמי דרך ירידתו אע"ג שניתנה שגגתו לכפרה ולפטור מדי אצטריך ויש טועים לומר דלפטור שוגג דרך עלייה כמו דרך ירידה אצטריך
אבל בפ"ק אלו נעדרת (פסולין דף נ"ה) בשמעתא דלא יהיה אסון מוכיח סוגיא בדפרישית:

זאת

אף הוא נמי דלא קבעי. לאפרו ומקלקל הוא וקתני פטור מתשלומין אלא
חייב מיתה איכא: **אף שורו דקבעי ליה**. לאו דוקא דאפי' לא בעי ליה נמי חייב
לשלם אלא על כרחיה תרויהו בחדא מילתא מוקמינן האי לחיובא והאי לפטורא
דהכי משמע מתני' דבמקום שזה חייב זה פטור דאי שורו בלא קבעי ליה לא
מתורין יש חייב על מעשה שורו ופטור על

מעשה עצמו דהא איהו בלדא בעי ליה
מתייב בתשלומין: **בשור שפחה**. שהשור
חכם: **ומנא ידעין**. דלהכי איכיון דאצטריך
לאשמועינן מתני' דאע"ג דמריה כי האי
גוונא מפטר בתשלומין הוי שור חייב דאי
מסתמא אפי' מריה נמי מתייב אי לא
ידעין ביה דצריך לאפרו ואין כאן יש חייב
על מעשה שורו ופטור על מעשה עצמו:
חניכיה. שיניו ופתקיה לנזייתא. דחף
כסוי הכלי שהשכר בתוכו: **שורו**. דפטור
דומיא דחויבא דידיה היכי משכחת לה הא
חויבא דידיה ליתא אלא במתבונן לביש
ושור אין בו דעת להתבונן בבושת: **ומשני**
משכחת לה בג' שנתבונן השור להזיק.
דגבי אדם כי האי גוונא מתייב אבושת:
דאמר מר כו': **רבא אמר**. לעולם מתני'
בדלא קבעי ליה לאפרו והאי דפטור
מתשלומין לאו משום דליהוי ביה חייב
מיתה דהא מתני' אפי' בשוגג נמי דליכא
חייב מיתה מיתוקמא דפטור מתשלומין
דמתני' דבי חזקיה: **מכה נפש בהמה**
שלימנה ומכה אדם יומת. הוקשו יחד
דמה מכה בהמה לעולם משלם ואפי'
בשוגג כדאמר' (פסולין דף ט"ז) אדם מודע לעולם
אף מכה אדם דפטריה קרא מתשלומין
דכתיב יומת לעולם פטור ואפילו בשוגג
הואיל ובמזיד שייכא מיתה: **דרך עלייה**.
שהרגו בלאחר יד בהרימו הגרון וקיימא לן
(מס' דף ט"ז) דפטור מנזלות אפ"ה פטור
מתשלומין הלקף גבי חילול שבת נמי אפי'
בשוגג פטור מלשלם: **ח"ג הכי קאמר בין**
דבמזיד נידון בנפשו. והכי דמי בצריך
לאפרו השתא בשוגג פטור: **מתני'** והזיק.

הנרדף: **בסלע לקה**. מתבונן היה בסלע ולקה: **היו שנים רודפין אחר אחר**.
ושלשתן של שלשה בני אדם:

דומיא דידיה משמע כוונה דשכיח טפי באדם מבשור דהיינו כוונה דידיה לבייש ואתא לאשמועינן שור דומיא דאדם דבעי
שכיח יותר בשור מבאדם ועודו דליכא למימר דלהשמיענו דשור פטור במתבונן להזיק מבושת דלהא לא אצטריך דהא תנן בהחובל (שם דף ט"ז) דשור פטור בכל
ארבעה דברים וסתם שור הוא קרן שמתבונן להזיק וא"כ ע"כ שורו דומיא דידיה שמתבונן להזיק וא"כ ע"כ שורו דומיא דידיה שמתבונן
הוא דומיא דשורו וקמ"ל דלא בעינן מתבונן לבייש ומשני לעולם שורו דומיא דידיה שמתבונן וקמ"ל שיתבונן לבייש שזה אי אפשר להיות בשור: **מתניתין** בשוגג. פי' בקונט' דרבא מוקי מתניתין דלא בעי
משמע כן ועוד דלא דמי לשוגג שיש בו איסור מלאכה אבל כאן אין איסור מלאכה אלא י"ל מתני' בשוגג בשוגג אף הוא בשוגג ואפילו הכי פטור מדתקא דבי חזקיה:

מכה אדם ומכה בהמה. תימה דבריש הבהנין (פסולין דף פ"ה) מוקי האי קרא דתנא דבי חזקיה במכה אביו ואע"ג
לנפש בהמה מ"מ מפיק מניה הנהם דמוהר להקיש דם לאביו ומה שייך לכאן לחלק בין דרך ירידה לדרך עלייה וי"ל דמיינין בין במכה אביו בין במכה
חבירו במכה אביו מדכתיב הקאה חסם ולא כתיב ומת ובמכה חבירו דבר הלזם מענינו דומיא דקרא דלעיל מניה איש כי יכה כל נפש אשר דמיינין ברוצח
כדמובא בפ"ק רוצח דופן (נ"ח דף ט"ז) וס' וצ"ד דים מיינין לענין חבירו במיתה אביו בחבורה ובעלמא וכו' דבבבוליה מיינין קרא מיינין שפיר משמע בהמה:
בין בשוגג בין במזיד. בג' ענינין ממון איירי תנא דבי חזקיה בין בשוגג בין במזיד איירי בממון אחר בהדי מיתה ונפקא לן מניה דחייבי מיתות שוגגים פטורין
(ומתשלומין) משום דלא חלקת דאחבי מיתתי לה בשמעתין ובאלו נעדרת (פסולין דף נ"ה) ולענין זה אית' להו לכ"ע הקישא דתנא דבי חזקיה כדאמרין בפ'
אלו נעדרת ומי איכא למאן דלית להו דתנא דבי חזקיה אבל בין מתבונן לשאינו מתבונן לאו בממון אחר בהדי מיתה איירי דמקל וחומר משוגג נפקא אלא
לפטור מדמי הנהרג לאפוקי מדריש במתבונן להרוג זה והרג זה ונתת נפש תחת נפש ממון וקמ"ל תנא דבי חזקיה דכיון שנתבונן פטור הכי נמי שאין
מתבונן פטור ואחבי מיתתי לה בפ"ק הנשקפין (פסולין דף ט"ז) ובין דרך ירידה לדרך עלייה אהא דכמו דדרך עלייה לא ניתן שגגתו לכפרה דלא שקלינן מניה
ממונא למפטריה הכי נמי דרך ירידתו אע"ג שניתנה שגגתו לכפרה ולפטור מדי אצטריך ויש טועים לומר דלפטור שוגג דרך עלייה כמו דרך ירידה אצטריך
אבל בפ"ק אלו נעדרת (פסולין דף נ"ה) בשמעתא דלא יהיה אסון מוכיח סוגיא בדפרישית:

זאת

אָפֿילוּ בְּרִי וּבְרִי אַטוּ אַם אָמַר אָדָם
לְחִבְרֵי טִלְתִּי זֶה שְׂאֵתָה לְבוֹשׁ שְׂלִי הוּא
מִי אָמַר סוּמְכֹבֶה חוֹלְקִים וּבִשְׁנֵים אוֹתוּם
בְּטִלְתִּי אָמַר דָּאִי אֲתוּ לִקְצֹן כִּי תִפֶּסֶס חֹד
וְחֹד מִיִּסְרָךְ סוֹרֵבִי דָּאִם לְטוּמְכֹבֶה סוֹרֵבִי
לֹא בָלֹם הוּא:

דָּאָמַר בִּפְ' שְׁבוּעַת הַדִּינִין (מְסוּתָה דֵּן טו)
וְכַסְּנוּ חֲסִין וְהוֹדָה לוֹ בְּשַׁעֲוִירן פֶּטוֹר
וְרִיג' מַחֲבִיר וְיִל דִּמְדוֹר לְאוֹמְרִי בִּרְבָּן
עוֹד יִל דְּרָבָה בַּר נָתָן אֲמָרָה לְמִלְחִיָּה
כְּבוֹלִי עֲלֵהָ וְלֹא מַחֲבִיר רִיג' אֵלָל שְׁבוּעָה
דְּאִי יִקְוָא מַחֲבִיר בְּדָמִי שְׁעוֹרִים מְקַלִּיה
לְרָבָה בַּר נָתָן דְּרָבָן פְּלִיגִי עֲלֶיהָ בְּרֵא
לְקָמָא לַעֲנֵן שְׁבוּעָה דְּרוֹקָא פְּלִיגִי דְּרַחֲבִי
כִי הוּא זֶה דְּבַעֲיָן הוֹדָא מִמֵּין שְׁעֻנָּה
וְכִי תִימָא דְּרָבָה בַּר נָתָן סָבַר דְּמַחֲבִיר
שְׁמָא דְּפִטְרִי רְבָּן שְׁבוּעָה לֹא הִיא
נָמִי הוֹדָא לְהַתְחַיִּב שְׁעוֹרִין קָא לִיקָא
דְּהָא אִמְרִינָן בְּשִׁבְעַת הַדִּינִין (מִסָּה דֵּן טז)
טַעֲנוּ חֲסִים וְשַׁעֲוִירִים הוֹדָה לוֹ בְּאֶחָד
מִקָּד שְׁטוֹר וְהָתֵם וְדֹאִי לְכַע חֲזִיב בְּמָה
שְׁטַעֲנוּ וְאִפִּי' פֶּטוֹר מִשְׁבוּעָה עִיב נִרְאָה
בְּרַבָּה בַּר נָתָן לְכַע חֲזִיב וְעִיב מִשְׁבוּעָה

דמשמע ליה דקברא הוא שהוא פטור בין שהודה לו שאין חיוב
מדינא נזק שזאנ גזיק ברי רישא נמי כו' ואמר סומכוס כו' אכל מסי
שהקטן הויקו לכל הפחות הלכך איכא למימר דקאמר סומכוס
ברי עדיף דקאמר רב יהודה בהגזל בתרא (תקנן דף קי"ח) גבי מנה לי בידך ו
פיון שהבירו יכול לידע בשקרו וזה והשואא אינו טוב שאן זוכר אם חייל לו
להחזישו ויבך טוען ברי וזאי נמי דקאמר שזאנ לפי שלא ראה המעשה
וירל דבברי

בְּתָא דְרַבָּה בְּרִי גֵיתִין אֵלָא
בְּרִי רִישָׁא נָמִי גִיזָא שְׁמָא
אֵסִיפָא גִיזָא שְׁמָא וּמִזִּיק בְּהַ
וְשְׁמָא שְׁמָא וְכִי חֵד מִלִּילָה
מִקְנֵנו חֲמִין וְהוּדָה לֹא בִשְׁעָרֵי
מִהֶתֶם הָיָה אֲמִינָא פְטוּר
שְׁנִיִּים אֶחָד גְּדוֹל וְאֶחָד קָטָן
וַיִּהְיוּ רֹאזִי לִישׁוּל וְאִין לֹא
סִתְנָן הָיָה אֶחָד תַּם וְאֶחָד
קֹאמֶר לֹא כִי אֵלָא תַם
וּמִייתִי רֵאשִׁי שְׁקִיל בְּדִקְאָא

לֹא שְׁעוּרִין וּמַחֲל לֹא וּבִשְׁבוּעוֹת
גּוֹפֵה לֵיכָא לְמִפְרָךְ דְּאִיכָא לְמִי
לְקִים אַע"ג דְּנִזְקָא קְאָמַר שְׁמָא וּמִי
הָ אוֹמַר אִינִי יוֹדַע וְיֵשׁ לוֹמַר דְּהָ
וּבְהוֹא מִלְּתָא דְּחִיב לֹא אַבְל הַבִּי
דְּ לֹא אַמְרִין בְּרִי עֲדִין: **רִישָׁא**
י נְמִי אִינִי:

אמר יצחק שְׁמָא וְקֹאֲמֵר מוֹזֵק בְּרִי
יצחק בְּרִי וְאֹמֵר סוּמְכִים אִפִּי בְּהָא
דְּשֵׁא יִצְחָק בְּרִי וּמוֹזֵק שְׁמָא וְהָא לֹא
הָיָא בְּרִי וּבְרִי שְׁמָא וּבְרִי תִּרִי מִילָּא
פְּמוֹד מֵאִי קמ"ל תְּנִינָא מַעְנֵנּוּ חֲפִין
מִי חֲפִין וְחֵיב בְּדָמֵי שְׁעוּרִין קמ"ל
הָא לֹא מִיִּתִּי רֵאִיָּה שְׁקִיל בְּקֹאֲמֵר
נִינָא תִּרִי זֶה מִשְׁתַּלֵּם עַל הַקֶּקֶן מִן
מוֹעֵד הַיִּצְחָק אֹמֵר מוֹעֵד הַיִּצְחָק אֵת
הַתְּדוּל וּמוֹעֵד אֵת הַקֶּקֶן הַמוֹצִיא
מוֹזֵק וְאִמָּאִי חֲפִין וְשְׁעוּרִין נִינָא
רָאִי

דָּקָא פֿלִיגִי אִי בַעֲיֵן מִמִּין הַטַּעֲמָה:
כִּיֹּן דֶּאֱכֹא הוֹדָאָה בְּמִקְצַת שְׁהָרִי מוֹדָה
אֶמֶר בְּרִי וְאֵם תֹּאמֶר דִּנְיָמָא בְּרִי וְשִׁמְא
הוּי בְּרִי טוֹב שְׁלֹא יִהְיֶה לוֹ פְּנִים לְשִׁקֵּר
בְּרִי שְׁלֹא גִרְעֵ שְׂיֹדֶעַ בְּחִבּוּרֵ שְׂאֵן כּוֹל
מִזִּיק שְׁמָא. וְאֵם תֹּאמֶר וְהָא לֹא כִי קִתְּיֵי

בבא קמא דף לה עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום ראשון) פה

מכריחה הגמרא: אלא יש להעמיד משנתנו ב'פרי ושמא' – כשאחד מהם
טוען ברי, ואחד מהם טוען שמא. מבררת הגמרא: דקאמר ברי מאן – מי
הוא הטוען ברי, ודקאמר שמא מאן – מי הוא הטוען שמא. מצינה הגמרא
שלש אפשרויות: א. אי נימא דקאמר ניוק ברי וקאמר מויעד שמא – אם
נעמיד שהניק טוען ברי לי שהשור המועד הויק ומשיב המויעד שמא תם
הויק, ונטול הניק מהתם, אפתי לימא תהוי תיובתא דרבה בר נתן – הרי
ביותר יקשה על רבה בר נתן, שאפילו כשטוען המויעד שמא נטול הניק מן
התם כל שכן כשטוען המויעד ברי. ב. אלא דקאמר ניוק שמא וקאמר מויעד
ברי – שהניק טוען שמא מועד הויק שמא תם הויק, וכיון שכן הרי נחשב
כאילו תבע משניהם, וכל עוד לא הביא ראיה שהמועד נגח, נטול נזק מדמי
שור תם. מדייקת הגמרא, ומדסיפא ניוק שמא ומויעד ברי רישא נמי ניוק
שמא ומויעד ברי – מכך שהעמדנו שהסיפא דנה באופן שהניק טוען שמא
והמויק ברי, בהכרח שאף הרישא של אותה המשנה דנה בענין זה, שהניק
טוען שמא שורך הויק והמויק משיב ברי לי שבסלע לקה. תומחת הגמרא:
ואמר סומכוס אפילו בנהא דאיצטריך לאשמעין דלא – ואפילו באופן
זה שהניק טוען שמא סובר סומכוס שחולקין, ולכן צריכים חכמים
במשנתנו לחלוק עליו ולומר שהמוציא מחבירו עליו הראיה. דוחה
הגמרא: לא – אין להעמיד כך. ג. בסיפא מדובר שהניק טוען שמא ומויעד
ברי, ואילו ברישא טוען ניוק ברי ששורך הויק, ומויעד שמא בסלע לקה.
ובאופן זה שאין ידוע למויעד היאך אירע הדבר, סובר סומכוס שחולקין לפי
שהורע זה המויעד כשטען שמא. ועל כך באים חכמים לחלוק וסוברים
שלעולם יד הנתבע על העליונה ואין מוציאים ממנו את התביעה אלא
בראיה. מקשה הגמרא: והא לא דמיא רישא לסיפא – לפי מסקנא זו
שמשנתנו דנה במקרים שונים זה מזה. ניתן אף להעמיד כדעת רבי חיאי
בר אבא, ברישא ששניהם טוענים טענת ברי, וללמוד מכך שסומכוס סובר
שאף ב'ברי וברי' חולקים. ובסיפא שטוען הניק שמא והמויק ברי, ושוב אין
מקום לקשייתו של רב פפא. מיישבת הגמרא: אמרי, כשתובע טוען ברי
ונתבע משיב ב'שמא, וכן כשתובע טוען שמא ונתבע משיב ברי, חד
מילתא היא – נידונים אלו שוים, היות ובכל אחד מהם צד אחד טוען ברי
והשני שמא. אולם אם נעמיד במשנתנו שברישא מדובר ב'ברי וברי'
ובסיפא מדובר ב'שמא וברי' כפי שסבר להעמיד המקשן, תרי מילי נינהו
– שני נידונים שונים הם, ולא ניתן להעמיד שני נידונים חלוקים לחלוטין
באותה המשנה:
הגמרא דנה בדינו של רבה בר נתן: גופא, אמר רבה בר נתן מועד חטין
והודה לו בשעורין פטור. מקשה הגמרא: מאי קא משמע לן, תנינא, מועד
חטין והודה לו בשעורין פטור. מיישבת הגמרא: אי מהתם הוה אמינא
שפטור מדימי חטין, ואולם תיב ברימי שעורין. קא משמע לן דפטור
לנפרי, אף מדמי השעורין.
הגמרא מקשה ממשנתנו: תנן, הוי הניקין שנים, אחד גדול ואחד קטן
וכו', והמויקין שנים אחד גדול ואחד קטן הניק אומר גדול הויק את הגדול
וקטן את הקטן והמויק אומר לא כי אלא קטן הויק את הגדול וגדול את
הקטן, המוציא מחבירו עליו הראיה. מדייקת הגמרא: הא לא מיייתי ראיה
שקיל ב'דקאמר מויעד – אם לא הביא הניק ראיה כדבריו, נטול כפי דברי
המויק. מקשה הגמרא: אמאי – מדוע נטול כן. והלא 'חטים ושעורים נינהו',
ויש לו ליפטר מכל התביעה. מיישבת הגמרא: אין הכוונה שנטול הניק כפי
הודאת המויעד, אלא ראוי ליפול חטים, אם יביא ראיה, ואין לו ליטול כלום
אם לא מביא ראיה. מקשה הגמרא: והתניא, הרי זה – הניק משתלם מן
המויק, על נזק הקטן מן השור המויעד הגדול, ולגדול – ועל נזק השור
הגדול מן הקטן, כפי הודאת המויעד ומוכח שיש תשלום בפועל ולא רק
ראוי לתשלום. מיישבת הגמרא: אכן אין על המויעד לשלם כלום. ובברייתא
מדובר במקרה ד'תפס' הניק כפי הודאתו של המויעד.
הגמרא מוסיפה להקשות ממשנתנו: תנן, הוה אחד תם ואחד מועד, הניק
אומר מועד הויק את הגדול ותם את הקטן, והמויק אומר לא כי, אלא
תם את הגדול ומועד את הקטן. המוציא מחבירו עליו הראיה. מדייקת
הגמרא: הא לא מיייתי ראיה שקיל הניק ב'דקאמר מויעד, ואמאי, חטין
ושעורין נינהו.

שניהם פטורים, משום שכל אחד דוחה את הניק אצל השני. אולם אם
היו שניהם – שני הרודפים של איש אחד, שניהם תיבים – בעל השוורים
חייב לשלם.
כשהיו השוורים תמים והיה אחד גדול ואחד קטן, הניק אומר גדול הויק,
ויש בדמי גופו בכדי חצי דמי השור הניק. והמויק אומר לא כי אלא קטן
הויק, ויכול אתה ליטול דמיו, ואם אין בדמי הקטן בכדי לשלם חצי הניק,
תפסיד. וכן כשהיו השוורים המזיקים, אחד תם ואחד מועד, הניק אומר
מועד הויק ועליך לשלם נזק שלם, והמויק אומר לא כי אלא תם הויק
ועלי לשלם חצי נזק. המוציא מחבירו עליו הראיה – על הניק להביא
ראיה ואם אינו מביא ראיה, ישלם לו המויעד כפי שהודה.
הוי הניקין שנים, אחד גדול ואחד קטן, והמויקין שנים, אחד גדול ואחד
קטן, ושניהם היו תמים. הניק אומר, גדול הויק את הגדול, ויש לשלם
מדמיו את מחצית נזק השור הגדול שלי. וקטן הויק את הקטן. והמויק
אומר לא כי, אלא קטן הויק את הגדול, ויש לשלם את מחצית הניק של
השור הגדול הניק מהשור הקטן. ואם אין בכך בכדי לשלם חצי הניק יפסיד
הניק, והשור הגדול הויק את הקטן, ומדמי הגדול אשלם מחצית נזקו של
השור הקטן. וכן אם היו למזיק שור אחד תם ושור אחד מועד והויק שור
גדול ושור קטן. הניק אומר מועד הויק את הגדול ועליך לשלם נזק שלם
על השור הגדול, ותם הויק את הקטן. והמויק אומר לא כי אלא תם הויק
את הגדול ועלי לשלם רק חצי מנזקו של הגדול, ומועד הויק את הקטן.
המוציא מחבירו עליו הראיה.

גמרא

ממשנתנו עולה שבספק בממון, ההלכה שהמוציא מחבירו עליו הראיה.
במשנה לקמן (מו). מבוארת דעת סומכוס, שממון המוטל בספק חולקין
אותו בין בעלי הדינים. סוגייתנו דנה בהלכות ממון המוטל בספק: אמר רבי
חייא בר אבא [ואת אומרת – ההלכה במשנתנו שבממון המוטל בספק
המוציא מחבירו עליו הראיה, מוכיחה כן] חלוקים עליו חביריו על
סומכוס דאמר (שם) ממון המוטל בספק חולקין.
רבי אבא בר ממל מברר אם אכן ממשנתנו מוכח שלא כסומכוס: אמר ליה
רבי אבא בר ממל לרבי חייא בר אבא, האם אמר סומכוס את דינו
שנמון המוטל בספק חולקים, אפילו כאשר טענת התובע היא ברי וטענת
הנתבע היא ברי, הלא במשנתנו דנים במקרה שכל אחד מבעלי הדין טוען
טענת 'ברי', ואם לא אמר סומכוס את דינו בברי וברי אפשר לומר
שמשנתנו כדעת סומכוס. אמר ליה רבי חיאי בר אבא, אין – אכן אמר
סומכוס את דינו אפילו כשבעלי הדין טוענים טענות ברי וברי.
הגמרא שואלת על יסוד דבריו של רבי אבא בר ממל: ומאי דמתניתין
ב'ברי וברי' הוא – מנין שמשנתנו דנה במקרה ששניהם טוענים טענת ברי.
משיבה הגמרא: דקתני 'זה אומר שורך הויק, וזה אומר לא כי אלא בסלע
לקה', ומשמע מלשונו 'לא כי' שטענתו נאמרת בראיות שבסלע לקה.
רב פפא מקשה על כך שהעמדנו שבמשנתנו מדובר בטענות ברי וברי:
מתקיף לה רב פפא ד'רישא – מכך שחזילת המשנה דנה בספק של ברי
וברי, הרי שסיפא נמי ברי וברי'. ואם כך קשה, אימא סיפא, הוה אחד
גדול ואחד קטן, ניוק אומר גדול הויק, ומויק אומר לא כי אלא קטן
הויק, אחד תם ואחד מועד, ניוק אומר מועד הויק, והמויק אומר, לא
כי אלא תם הויק, הדין הוא שהניק שמוציא מחבירו – המויעד עליו
הראיה, ומדויק מהמשנה: הא לא מיייתי ראיה שקיל ב'דקאמר מויעד – אם
לא מביא הניק ראיה שהמועד הויק, נטול מהתם כפי שטוען המויעד, ואפילו
שטען בראיות שהתם לא הויק. נימא תהוי תיובתא דרבה בר נתן, דאמר,
מועד חטין והודה לו בשעורין – אם טוען אדם שנתן לחבירו חטים והודה
הנתבע שקיבל שעורים, הדין הוא שהנתבע פטור לגמרי ואינו צריך לשלם
לתובע הן חטים והן שעורים. והנה במשנתנו מדובר באותו מקרה שטען
התובע [–הניק] בטענת ברי שחייב לו המויעד דמי מועד, והודה לו הנתבע
[–המויק] בטענת ברי שחייב לו חצי אחר, דהיינו דמי תם, ונפסק
במשנה שישלם הנתבע כפי שהודה.

פרק שור שננה ד' וה'

משנה

שור תם שנגח ארבעה וחמשה שוורים זה אחר זה, ובכל נגיחות אלו היה עדיין תם, ונמצא שחייב לשלם מגוף השור דמי חצי נזק של חמשת השוורים שניזוקו, ישלם תחילה לאחרון שנגחם את חצי נזק, ואם לאחר שישלם דמי חצי נזק האחרון יש בו מותר – נשאר עוד מגוף השור לשלם ממנו דמים, יחזור – ישלם אף לניזק שלפניו כל חצי נזק, ואם יש בו עוד מותר דמים, יחזור אף לניזק שלפני פניו, ולעולם האחרון אחרון – הניזק האחרון לכולם, נשבר, שהוא מקבל ראשון את תשלום חצי הנזק, דברי רבי מאיר.

רבי שמעון אומר, שור תם שנה מאתים זה שנגח לשור שנה מאתים זה, ואין הנבלה יפה [– שזהו כלום, ונמצא שדמי חצי הנזק הוא מאה זה, לכך זה – הניזק נוטל מנה – מאה זה וזה – בעל השור המזיק נוטל מנה. חזר אותו השור ונגח שור אחר שנה מאתים ואין הנבילה שזה כלום, האחרון נוטל מנה, ושלפניו – הניזק ובעל השור, זה – הניזק נוטל חמשים זה שהם חצי מנה, וזה – הבעלים נוטל חמשים, וזה, שהרי הניזק הראשון אף הוא נהיה שותף בחצי השור וחייב על שמירתו ונזקו, וכשנגח השור פעם נוספת, אף הוא חייב לשלם על הנזק כפי חלקו בשור, וכאן שחצי השור שייך לו, משלם חצי מדמי חצי הנזק. חזר השור פעם שלישית ונגח שור אחר שנה מאתים ואין הנבילה שזה כלום, הניזק האחרון נוטל מנה, ושלפניו חמשים, וזה, וכפי חלקו בשור, שהוא מאה זה כשווי חצי השור, ושלפניו הראשונים – הניזק הראשון והבעלים, שחלק כל אחד מהם בשור הוא חמשים זה שהוא רבע השור, משלמים דין זהב – עשרים וחמשה זה, שהם דמי רבע חצי הנזק:

גמרא

לעיל (לג.) הביאה הגמרא מחלוקת רבי ישמעאל ורבי עקיבא בדין שור תם שמשלם מגופו, לרבי עקיבא זוכה הניזק בגוף השור כפי שווי חצי הנזק, ומעתה אף הניזק חייב בשמירתו ובנזקו שהרי אף הוא בעל השור בחלקו, אך לרבי ישמעאל מה שאמרו שמשלם מגופו היינו שחייב לשלם כפי שווי השור ולא יותר, אך אין הניזק זוכה בגוף השור ואינו חייב על שמירתו ונזקו.

ושאלת הגמרא: מתינתין מני – כדעת מי מהם דברי רבי מאיר במשנתנו, שהרי לכאורה אינם דלא ברבי ישמעאל ודלא ברבי עקיבא, שאי ברבי ישמעאל דאמר שבעלי השור הניזק רק בעלי חובות ניגהו אך אינם זוכים בגוף השור, אם כן האי – מה ששנינו אחרון אחרון נשבר אינו נכון, ואדרבה ראשון ראשון נשבר מכני ליה – היה צריך להיות הדין שהניזק הראשון יגבה חובו תחילה, שהרי הראשון והאחרון שניהם בעלי חובות של המזיק הם, וחובו של הראשון קודם, ועל נזק השור שהזיק אחר כך אינו חייב שהרי אינו זוכה בגוף השור ואינו חייב בשמירתו.

ואי ברבי עקיבא דאמר תורא דשותפי הוא – שנהיה השור שור של שותפים, דהיינו שזוכה הניזק בחלק מגופו, ולכך מובן שאף הניזק הראשון צריך לשלם על נזקי השור, והניזק האחרון מקבל את מלא חצי הנזק לפי שכולם הזיקוהו, אך עדיין יקשה, האי – מה ששנינו שאם יש בו מותר

מתרצת הגמרא: ראוי ליפול אילו מביא ראיה, ואין לו אם לא הביא ראיה.

מקשה הגמרא: והתניא, הרי זה משתלם לקמן – על נזקו של הקטן נזק שלם מן המועד, ולגדול, חצי נזק מן התם. מיישבת הגמרא: דתפס הניזק כפי שהודה המזיק:

שנינו במשנה: תני שניהם – שני השוורים המזיקים של איש אחר, שניהם תייבם – חייב בעל השוורים:

רבא מפרזיקא מוכיח ממשנתנו: אמר ליה רבא מפרזיקא [– שם מקום] לרב אשי, שמע מינה – מכך ששנינו ששניהם חייבים ויכול הניזק לגבות חובו משניהם, אנו למדים ששוורים תמים השייכים לאדם אחד שחזיקו – שאחד מהשוורים הזיק ולא ידוע מי הוא, רצה הניזק לגבות משור זה גובה, רצה לגבות מזה – מהשור השני גובה, ואם אבד אחד מהם קם חבריו במקומו ויכול לגבות ממנו. רב אשי דוחה הוכחה זו: הלא במאי עסקינן – היכן משמיעה משנתנו שיכול הניזק לגבות ממי שירצה, רק באופן שהשוורים המזיקים היו מועדין, שכל נכסי המזיק עומדים לתשלום הנזק, ולא דווקא השור שהזיק.

רבא מפרזיקא מקשה על דחייה זו: אי במועדן – אם משנתנו עוסקת בשוורים מועדין, אימא סיפא, שני שוורים שרדפו אחר שור אחד להזיק, והיה אחד גדול ואחד קטן. הניזק אומר גדול הזיק, והמזיק אומר לא בי אלא קטן הזיק. המוציא מחבירו עליו הראיה, ואי במועדן – אם משנתנו דנה בשוורים מועדין, מאי נפקא ליה מיניה, סוף סוף דמי תורא מעליא בעי לשלומי – מה ההבדל אם קטן או גדול הזיק, כיון ששניהם מועדין צריך המזיק לשלם נזק שלם, ומוכיח שהשוורים תמים הם, ושוב ניתן להוכיח שרצה מזה גובה רצה מזה גובה אף בשוורים תמים. אמר ליה רב אשי לרבא מפרזיקא, אין להוכיח שכל המשנה דנה בתמין, אלא סיפא בתמין ורישא במועדן.

רב אחא סבא מוכיח שאף הרישא אינה מדוברת במועדן: אמר ליה רב אחא סבא לרב אשי, אי – אם הרישא מדוברת במועדן, יקשה מן הלשון 'שניהם תייבם', וכי במועדים גובים מגוף השוורים, הלא בעל השוורים חייב לשלם מנכסיו, ותייב גברא מיבעי ליה – היה למשנה לומר 'חייב הבעלים. ותו – ועוד יש להקשות מאי 'שניהם', הלא כאשר מועדין הזיק, אין התשלום רק מגופן של שוורים אלא כל ממנו משועבד לתשלום. מהלך חדש בביאור המשנה שלא כדברי רבא מפרזיקא: אלא לעולם אכן מדובר במשנתנו בתמין שהזיק. אמנם הטעם שכתבו 'שניהם חייבים' אינו משום דינו של רבא מפרזיקא שרצה מזה גובה רצה מזה גובה, אלא להשמיע שרק אם שניהם לפנינו, גובה מהם. אולם אם אבד אחד מהם, אינו גובה כלל. ומשנתנו, לדעת רבי עקיבא היא, דאמר רבי עקיבא (לעיל לג.), בעל השור התם שהזיק ובעל השור הניזק, שותפין ניגהו – נעשים שותפים בגופו של השור המזיק. ולכן טעמא דאיתגהו לתרויהו – רק כששני השוורים נמצאים לפנינו גובה הניזק, דלא מצי מרחי ליה – שאין המזיק יכול לדחות את הניזק, שהרי אחד משווריו הזיק. אבל ליתגהו לתרויהו – אולם כשאחד מהם אינו לפנינו ובגון שאבד אחד מהם, מצי אמר ליה זיל אייתי ראיה דהאי תורא אזקד ואשלם לך – יאמר לו המזיק, לך והבא ראיה שאכן שור זה שלפנינו הוא המזיק ונעשית שותף בגופו, ואשלם לך.

הדרן עלך פרק המניח

בבא קמא. פרק רביעי – שור שנגח ד' וה' דף לו עמוד א – מתוך מהדורת טובי'ס פז רש"י

1 ולהכי מוקים לה הכי ולא מוקים לה כדאוקים למציעתא לעיל בנזק שמוא ומזיק
2 ברי דאם בן היינו חק וסיפא אמאי אצטרך ורבה דאוקמא למציעתא דנזק שמוא
3 ומזיק ברי ולא אוקמה בברי וברי ולישני ראוי לישול ואין לו משום דס"ל דסומכוס
4 לא אמר חולקין בברי וברי הלכך רישא דקתני לא כי אלא בסלע לקח לא
5 אצטרך למיתני בברי וברי לא שמועין
6 דמוציא מחבירו כו' להכי אוקמה
7 למציעתא בשמא וברי דתיקו נמי רישא
8 בברי ושמא: דתפס. שקדם נזק ותפס
9 השור: שמע מינה. מדקתני שניהם: רצה
10 מזה גובה רצה מזה גובה. ואם אבד
11 האחד קם חבירו במקומו ומשתלם הימנו:
12 במועדין. דסוף סוף משלם מעליה לפיכך
13 כל נכסיו אתראין לפרעו: ה"ג מאי נפקא
14 ליה מינה סוף סוף דמי תורא מעליא בעי
15 לשלומי. אלא לעולם בתמין. והאי דקתני
16 שניהם לאו כדקאמרת דמאיה שירצה
17 יגבה אלא הא קמ"ל דכל זמן ששניהם
18 בפנינו גובה אבל אבד האחד אינו גובה ור'
19 עקיבא היא דאמר שותפין ניהו. בגוף
20 של שור הלכך אבד השור אבד נזקו הלכך
21 כי הוו שניהם הוא דמתחייב ואי ליתנהו
22 לתרויהו אלא אחד אמר ליה אייתי ראיה
23 כו' אבל לרבי ישמעאל כיון דאמר בעל
24 חוב הוא וזוהי הוא דאסיק ביה אבד האחד
25 לא איבד את זכותו:

1 ראוי לישול ואין לו. פירוש ראוי לישול אם תפס ואין לו אם לא תפס ודוקא
2 היכא דיש לו תביעה על שני השוורים על הגדול ועל הקטן אם תפס
3 משתלם אבל מתני' דלעיל דאין לו תביעה אלא על הגדול אפי' תפס הקטן אין
4 משתלם מיניה ולא שיקר לשנויי לעיל ראוי לישול ואין לו כיון דאם תפס לא
5 משתלם מיניה ובקענו חטים נראה דאם
6 תפס שוורים לא משתלם ואי' אמאי לא
7 משני הכא כדלעיל דקאמר נזק שמוא
8 ומזיק ברי וי"ל דא"כ ה"מ למפרך היינו חק
9 כדפירש בקונטרס והשתא איכא גריכותא
10 בבולוהו ברי דמתניתין דרישא אשמועין
11 אפילו מזיק שמוא ונזק ברי פליגי רבנן
12 עליה דסומכוס ואמרי המוציא מחבירו
13 עליו הראיה והוא דקטן וגדול משמיענו
14 אפילו נזק שמוא ומזיק ברי פליג סומכוס
15 ואחד תם ואחד מועד אשמועין דאפילו לר'
16 אחא דאמר בריש פרק המוכר פירות (פ"ב דף
17 נ"ג) גמל האוחז בין הגמלים כדודע שזה
18 הרגו מודה הכא דלא תלין במועד כיון
19 דשניהם רצין וחד דהניקין שנים אשמועין
20 דנתפס שקל כדאמר מזיק וסיפא דהם
21 ומועד אידי דאיירי בכא דלעיל בגדול
22 וקטן ותם ומועד איירי נמי הכא:
23 ש"מ. מדקתני שניהם רצה כו' ואם אבד
24 האחד קם חבירו תחתיו ומשתלם
25 הימנו כף פירש בקונטרס וקשה דלא הוה
26 ליה למימר שמע מינה אלא מסיפא הוה
27 ליה למפרך דקתני אחד גדול ואחד קטן
28 המוציא מחבירו עליו הראיה ומשלם
29 לגדול מן הקטן א"כ בשאבד אחד מהן לא
30 משתלם מאותו שנושאר ונראה לפרש
31 דבשני שוורים שהיושאר שור בודאי איירי
32 דחשיב כאילו הוה חד גופא ומשתלם מן
33 השני ואע"ג דמתניתין לא איירי אלא
34 בענין שאנו מסופקים איזה מהן נגח מ"מ
35 דייק מלישנא דקתני שניהם חייבים
36 לאשמועין שיכול להיות שיהיו שניהם
37 חייבין בגוף אי ידעין בודאי שהזיקו
38 שניהם יחד:
39 ורבי עקיבא היא דאמר שותפין ניהו.
40 פירש בקונטרס דלר' ישמעאל
41 דאמר ב"ח הוא וזוהי הוא דמסיק ביה אם
42 אבד האחד לא איבד זכותו וקשה דהא
43 לעיל (דף נ"ג) אמר אפילו לר' ישמעאל
44 שחטו מה שעשה עשו ונראה לפרש דמשום הכי מוקי לה כר' עקיבא משום
45 דלר' ישמעאל אין שום חידוש דפשיטא דאיבד זכותו כשאבד האחד כיון דב"ח
46 הוא אבל לר' עקיבא דשותפי ניהו ס"ד דהוה כאילו האחד מן השנים בנזקת
47 הניקין ומצי למימר נזק שלף נאבד ולא שלף:

הדרן עלה המניה

16 שור שנגח ארבעה וחמשה שוורים זה אחר זה ושלם
17 לאחרון שבהם ואם יש בו מותר יחזיר לשלפניו
18 ואם יש בו מותר יחזיר לשלפני פניו והאחרון אחרון
19 נשבר דברי ר"מ רבי שמעון אומר שור שנה מאתים
20 שנגח לשור שנה מאתים ואין הנבילה יפה כלום זה נוטל
21 מנה וזה נוטל מנה חזר ונגח שור אחר שנה מאתים
22 האחרון נוטל מנה ושלפניו זה נוטל חמשים זה נוטל
23 חמשים זה חזר ונגח שור אחר שנה מאתים האחרון
24 נוטל מנה ושלפניו חמשים זה ושנים הראשונים דינר
25 זהב: גמ' מתניתין מצי דלא בר' ישמעאל ודלא בר'
26 עקיבא אי בר' ישמעאל דאמר בעלי חובות ניהו האי
27 אחרון אחרון נשבר ראשון ראשון נשבר מבעי ליה אי
28 בר' עקיבא דאמר תורא דשותפי הוא האי יש בו מותר

יחזיר

42 זה דיש לניק ראשון בו החצי הלכך משלם חצי תשלומי נזקו דסבר לה בר'
43 עקיבא דאמר שותפים ניהו. חזר ונגח שור שנה מאתים האחרון נוטל מנה.
44 החצי מכל מי שהוא דמגופו משתלם ונמצא אותו שלפניו שהיה החצי שלו
45 משלם מחלקו חצי מנזק שנוטל האחרון: ושנים הראשונים. נזק ראשון
46 ותבעלים שהיה להן לכל אחד רביע משלמין כל אחד רביעית של נזק: דינר
47 זהב. עשרים וחמשה דינרים כסף בפרק הנהב (כ"ז דף ס"א): גמ' ראשון נשבר
48 מבעי ליה. והאחרון יפסיד שהרי אין ראשון שותף בו שהתא שמירתו עליו
49 להתחייב בנזקו והא לא דמיא לקח עד שלא הזיק דאמרינן בהמניח (ש"ל דף נ"ג)
50 קדמו בעלי חובות והגביהו לא עשו כלום דהתם הוא דאמר ליה נזק לבעל חוב
51 מהאי תורא דאזקן מיניה משתלמא ובעל חוב לא מצי למימר ליה הכי הלכך
52 ב"ח ישול נכסים אחרים אבל הכא האי נזק והאי נזק ולא משתלם אלא מגופו
53 ומאי דשקיל האי מפסיד האי הלכך קמא קמא קדים:

הדרן עלה המניה

49 שור שנגח ארבעה וחמשה: אי כרבי עקיבא דאמר שותפין ניהו יחזיר וכולן
50 מבעי ליה. תימה דלר' עקיבא נמי אמאי אין ראשון נשבר דלמא יתא
51 מוטל עליו לשמור חלקו כל זמן שלא עמד בידו ולא באו עדים דמה הוא
52 יודע אם נזקה וצריך לדחות דכיון שיש בידו להביא עדים לא לתר ולכות
53 מתחייב בשמירתו ולא מצי לשנויי בגוף שאין בידו דאם בן תיקש ליה לרבי
54 עקיבא ראשון נשבר מבעי ליה:

בגוף

יחזיר

פח בבא קמא. פרק רביעי – שור שנגח ד' וה' דף לו עמוד ב – מתוך מהדורת טובי'ס תוספות

1 **בגזן** שתפסו ניזק כו'. ודוקא לר' ישמעאל הוא נעשה שומר שכן אכל לר'
2 עקיבא דאמר שותפין ניהו וביחש ושיבח דהו' ברשות הניזק לא נעשה
3 שומר שכן אלא מחלקו דעל כל אחר מוטל לשמור חלקו והשתא אתי שפיר
4 דבין ר' מאיר ובין ר' שמעון איירי בשתפסו ניזק ולא כפירוש הקונטרס:
5 **אם** יש בו מותר בגזן כו'. והשתא

6 אחרון אחרון נשכר דמתניתין
7 אחרון שבכולם דהוא חמישי קאי אבל
8 פעמים שהרביעי אין לו כלום והשלישי
9 יש לו בגזן שניזק ד' וה' שוים וניזק ג'
10 יתרים ואפי' חמישי נמי פעמים שאין לו
11 כל נזק אם נזקו יתרים על של רביעי
12 שאין נוטל אלא חלקו של רביעי ומיהו
13 כשכל הנזקין שוין כולן מפסידין והאחרון
14 נשכר:

15 **נותן** לו סלע. בסלע מדינה איירי
16 כדמכח בסמור ומנה דר"י
17 הגלילי הוא מנה צור כדמכח בהחובל
18 (לקמן דף 97) ותימה לומר שחלוקים כ"כ זה
19 מנה דסלע מדינה אחר מקאתים במנה
20 צורי ונראה לר"ת דלא פליגי אלא האי
21 בעני והאי בעשיר ומיהו מדקאמר
22 בהחובל (ס) הא אגא הא ר"י הגלילי
23 משמע קצת דפליגי מ"מ אע"ג דפליגי
24 מצינו למימר דזה דיבר בעשיר וזה דיבר
25 בעני בר"ת דהיינו שאר בושטו של עני
26 סלע שלא יגלה בושטו של עשיר או
27 פחות או יותר ממנה:
28 **ושל** דבריהם כסף מדינה. נראה לר"י
29 דרב יהודה לא איירי אלא

30 בסלעים דמקא דכסף האמור בתורה
31 דמפרש פ"ק דקדושין (הו"ה) כסף קצוב ולא
32 מצינו כסף דא"כ קצוב בתורה אלא סלעים
33 כדמפרש רתם ה' סלעים לפדיון הבן נ'
34 של אוזן ק' של מוציא ש"ר ו' של עבד
35 ודומיא דהני דהו' של דבריהם אבל שאר
36 מטבעות של דבריהם הו' כסף צורי דהא
37 מנה של ר"י הגלילי הו' צורי כדמכח
38 בהחובל (לקמן דף 97) כדמכח נמי דהי מקאתים
39 וזו של צור למ"ד כתובת אשר דרבנן כמו
40 למ"ד דאוריתא דנפקא לן מכמורה
41 התולות דלא פליגי רשב"ג ורבנן בפרק
42 בתרא דכתובות (ה' ק) אלא אם נותן לה
43 ממונות ארץ ישראל או ממונות קטופקא
44 אבל לכ"ע נותן לה שנה מאתים וזו
45 ממונות צורי ואפילו כתובת אלמנה שהיא
46 דרבנן לכ"ע הו' מנה צורי דבפ"ק
47 דכתובות (ה' ק) משמע קצת דשל בתולה כפלים משל אלמנה גבי אחר אלמנת
48 כהן ואחר אלמנת ישראל:

49 **יד** עניים אגן. וא"ת בלא יד עניים נמי מחייב צדקה באמירה כדדרשין בפ"ק
50 דר"ה (ה' א) בפ"ק וזו צדקה ו"ל דכמו שאין אדם מקדיש דבר שלא בא
51 לעולם ה"ז אין אדם נותן צדקה דבר שלא בא לעולם וכשאר ניתביה לעניים
52 הו' זה החוב כמו שלא בא לעולם וכן אם היה אומר ניתביה להקדש לא היה
53 הקדש קונה ויהי שאם היה אומר חוב זה לכשיבא לידי אנתנה להקדש או לצדקה דומה שמתחייב מטעם גדר אבל זה לא אמר כן אלא אמר נתנהו לעניים
54 ולא גדר ור"ח פירש שנה לא היה רוצה לחזור בו מן הצדקה אלא היה רוצה ללוותו לפי שעה ולהחזיר אחר לעניים תחתיו וא"ל רב יוסף דיד עניים אגן וזכינו
55 בו בעמדם שלשון ואמרין בפ"ק דערבין (ה' א) האומר סלע זו לצדקה עד שלא בא ליד גבאי לשנותו משבא ליד גבאי אסור לשנותו:

1 **יחזיר** לשלפניו. כל חצי נזק ושלפני פניו ופסידה יחזיר לכולן. איש לפי מה
2 שהיה לו בו מבעי ליה: **שתפסו** ניזק כו'. וכן שני וכן שלישי חלקר אין שמירתו
3 אלא עליה יחזיר **לבעלים** מבעי ליה. דאין על הבעלים להפסיד מנה שהיה לזון
4 בו משעת נזק הראשון שהרי לא היתה שמירתו עליהן אלא על הניזק וכשהיו
5 לשני איבד ראשון מנה שלו ותפסו שני

6 ונעשה עליו שומר וכן כולן נעשו שומרי
7 שכן לשמור חלק הבעלים בההיא הנאה
8 דמשלמתי נזקיהו מהשור דלא אעריקו
9 ליה בעלים לאנא: **אם יש בו מותר**
10 בגזן. בגזן שהיה נזק של רביעי מרובה
11 משל חמישי בגזן שור של רביעי שנה מנה
12 יש לו במזיק חצי מנה ושל חמישי שנה נ'
13 ואין לו על זה אלא דינר והב יחזיר דינר
14 וזה לשלפניו וכן כולם אם נזקו של ראשון
15 יותר על של אחרון. **משום פשיעת שומרי**
16 **נגעו** בה. להחייב את הנזק הרשונים ור'
17 ישמעאל היא: **שבוכ מתני'** ולא תטרח
18 לאוקמי פלוגתא דר"מ ור"ש אליבא דרוב
19 ואי קשאי נוקמא לדר"מ נמי בר' עקיבא
20 ובשתפסו ניזק וכדשינין דמאי טעמא
21 מפיקין לה מר' עקיבא משום דקתני יחזיר
22 לשלפניו והא אוקמינן אם יש בו מותר
23 בגזן לא אפשר לאוקמא בר' עקיבא דאי
24 אמרת ר' ישמעאל היא אצטרך
25 לאשמועינן דאחרון אחרון נשכר דקמ"ל
26 הואיל ותפסו ניזק נעשה שומר ושכר

27 וקם ליה ברשתיה ואע"ג דלא נישום השור
28 בב"ד כדקא בעין לר' ישמעאל אלא לר"ע
29 ל"ל למיתני כלל בלא תפסיה נמי הו'
30 אחרון נשכר: **תקדישו** ניזק כו'. ל"ג (מאי
31 בינייהו): **התולע**. המכחז כנגד אגנו לשון
32 מורי ל"א תקיעה ממש: **נותן** לו סלע. דמי
33 בושטו לבד צער ונזק ורפוי אם ישנם שם:
34 **ההוא דתקע** ליה. והיה זה תפוס משלו
35 דאי לא הכי לא מנביין ליה בבבלי: **סלע**
36 **צורי**. ד' זוזים: **סלע מדינה**. שמינית
37 שבסלע צורי והוא חצי דינר וכל מקום
38 ששינו שום כסף מדינה בין סלע בין שקל
39 הו' שמינית לצורי: **לפלוג**. אבתי ולייתי
40 במתני' הור ונגח לשור אחר שנה מאתים
41 האחרון נוטל מנה ושלפניו חמישים וזו
42 ושלפניו דינר וזהב ושנים הראשונים
43 הבעלים וניזק ראשון י"ב דינר וסלע מדינה
44 שהוא חצי דינר אלא ש"מ לא תני תנא
45 סלע מדינה ולהכי לא פליג תו דלא בעי
46 למיתני חצי דינר דבפצאין לא איירי ושל

47 **דבריהם**. בגזן האי דשיעורא דרבנן הוא: **כסף צורי**. הסלע ד' דינר והדינר
48 משקלו זהב וכן קורין בקושטני"א לזהב דינר והוא שנים ומחצה למשקל
49 הברזל: **הואיל ופלגא דזוזא הוא**. דמחייב לי ותו לא כסיפא לי מילתא
50 למישקליה נתיביה לעניים: **אגן יד עניים אגן**. רב יוסף היה גבאי בשיליה החובל
51 (לקמן דף 98):

אין

אמר כן אלא אמר אמר נתנהו לעניים
אמר כן אלא אמר אמר נתנהו לעניים
אמר כן אלא אמר אמר נתנהו לעניים

אין

יְחִידָא לְשַׁלְפָנִי אִינוּ נָכוֹן, שְׁהָרִי אִף הַנִּזְקִים הָרָאשׁוֹנִים חַיִּיבִים לְשַׁלֵּם עַל
נְגִיחַת הַשּׁוֹר כְּפִי חֶלְקָם, וְאִם כֵּן יִחְזֹר לְבֹלוֹם מִכְּעֵי לִיָּה – הִיָּה צָרִיךְ לְהִיט
הַדִּין שְׁמוּתָהּ הַדְּמִים יִתְחַלְקוּ בֵּין כָּל הַנִּזְקִים וְהַבְּעֵלִים, כָּל אֶחָד כְּפִי חֶלְקוֹ
בְּשׁוֹר.

מִתְרַצָּת הַגִּמְרָא: אֲמַר רַבָּא, לְעוֹלָם דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר בְּרַבִּי יִשְׁמַעְיָאֵל הֵם
דְּאֲמַר בְּעָלֵי חֻבּוֹת נִינְהוּ, וְדִקְשָׁיָא לָף שָׁאם כֵּן מַה שְׁאִמַּר אַחֲרָיו אַחֲרָיו
נִשְׁכָּר אִינוּ נָכוֹן אֲלֵא רֵאשׁוֹן רֵאשׁוֹן נִשְׁכָּר מִכְּעֵי לִיָּה, יֵשׁ לְתַרְצֵי שְׁהִבָּא
בְּמֵאֵי עֲקָרִינָן, בְּגוֹן שְׁתַּפְסוּ נִזְקָא לְשׁוֹר כְּדִי לְגַבֵּית הִימְנוּ דְּמִי נִזְקוֹ, וּבִכְר
נַעֲשֶׂה עָלָיו בְּשׁוּמַר שְׁכָר לְנִזְקָן – לְהַתְחַיֵּב עָלָיו בְּשִׁמְרִיתוֹ וּבִנְקוּיָהּ,
וּבְשׁוּחַר הַשּׁוֹר וּנְגוּחַ חַיִּיב הַנִּזְק כְּלָבֵד עַל הַנִּגְיָחָהּ, וּכְדִין שׁוּמַר שְׂכָר שָׁאִין
הַבְּעֵלִים חַיִּיבִים כָּלָל עַל הַנִּגְיָחָה אֲלֵא הַשּׁוּמַר, וְנִמְצָא שָׁאִת כָּל מַה שְׁהִיָּה
מִגִּיעַ לוֹ מִהַשּׁוֹר צָרִיךְ לְשַׁלֵּם לְנִזְק שְׁלֹאֲחֵרֵי, וְלִכְּן אַחֲרָיו הוּא זֶה זֹכֶה
בְּתַשְׁלוֹם הַנִּזְק.

מִקְשָׁה הַגִּמְרָא: אִי הָכִי שְׁמִדוּבָר בְּאֻפֵּן שֶׁהַנִּזְקִים תַּפְסוּ אֶת הַשּׁוֹר, אִם כֵּן
מַה שְׁשִׁנּוּ יֵשׁ בּוֹ מוֹתֵר יְחִידָא לְשַׁלְפָנִי אִינוּ נָכוֹן, שְׁהָרִי זֶה הַפְסִיד אֶת
חֶלְקוֹ שֶׁצָּרִיךְ לְשַׁלֵּם לְנִזְק שְׁלֹאֲחֵרֵי, וְיִחְזֹר לְבֹעֲלִים מִכְּעֵי לִיָּה, שְׁהָרִי הֵם
לֹא נִתְחַיֵּבוּ כָּלָל עַל נִזְקֵי שָׂרָא הַשּׁוּרִים, וּמִדּוּעַ יִפְסִידוּ חֶלְקָם.

רַבִּינָא מֵיִישֵׁב תִּירֻצוֹ שֶׁל רַבָּא: אֲמַר רַבִּינָא, הָכִי קִתְנֵי – בִּהְכָרָה בִּיאֹוֹר
הַמִּשְׁנָה לְדַבְרֵי רַבָּא כִּךְ הוּא, אִם יֵשׁ בּוֹ מוֹתֵר בְּנִזְקָיו – אִם הַנִּזְק אַחֲרָיו
הִיָּה קֹטֵן מִהַנִּזְק שֶׁלִּפְנֵי, וְלֹא הוֹרָצָה זֶה שֶׁלִּפְנֵי לְשַׁלֵּם אֶת כָּל שׁוּי דְּמִי נִזְקוֹ
לְנִזְק שְׁלֹאֲחֵרֵי, יְחִידָא לְשַׁלְפָנִי – יִחְזֹר אֶת אוֹתוֹ מוֹתֵר לֹאֵה שֶׁלִּפְנֵי, וּמִכָּל
מִקּוֹם אִינוּ גּוֹבֵה אֶת כָּל דְּמֵי חֲצִי נִזְקוֹ, שְׁהָרִי מִנְכָּה מִמֶּנּוּ אֶת שׁוּי דְּמִי חֲצִי
הַנִּזְק שְׁלֹאֲחֵרֵי, אֲלֵא שָׁאִת הַהִפְרָשׁ בֵּין שׁוּי חֲצִי נִזְקוֹ לְשׁוּי חֲצִי הַנִּזְק
שְׁלֹאֲחֵרֵי גּוֹבֵה לַעֲצֻמָּה, וְכָל שָׂרָא דְּמִי הַשּׁוֹר יִחְזֹר לְבַעֲלִים.

וְכֵן כִּי אֲתָא רַבִּין מֵאֲרִץ יִשְׂרָאֵל לְבָבֵל אֲמַר בִּשְׁם רַבִּי יוֹחָנָן, הִטַּעַם
שֶׁאַחֲרָיו נִשְׁכָּר, מִשּׁוֹם פְּשִׁיעֵית שׁוּמְרִין נִנְעוּ בָּהּ – מִשּׁוֹם שֶׁפִּשַׁע זֶה שֶׁלִּפְנֵי
בְּשִׁמְרִית הַשּׁוֹר. וּמִבּוֹאֵר כְּתִירֻצוֹ שֶׁל רַבָּא שָׁאִין חַיִּיבוֹ מִשּׁוֹם שׁוֹתְפוּתוֹ
בְּשׁוֹר אֲלֵא מִשּׁוֹם שֶׁתַּפַּס אֶת הַשּׁוֹר וְחַיִּיב עַל נִזְקוֹ כְּשׁוּמַר שְׂכָר.

מִקְשָׁה הַגִּמְרָא: בְּמֵאֵי אוֹרְקָתָא – כְּדַעַת מִי הַעֲמַדְתָּ לְדַבְרֵי רַבִּי מֵאִיר, בְּרַבִּי
יִשְׁמַעְיָאֵל, אִי הָכִי אִימָא סִיפָא, רַבִּי שְׁמַעְיָן אוֹמַר שׁוֹר שְׁנוֹה מֵאֲתִים שְׁנִנְתָּ
שׁוֹר שְׁנוֹה מֵאֲתִים וְאִין הִנְבְּלָה יָפָה בְּלוֹם, זֶה נִזְמַל מִנָּה זֶה נִזְמַל מִנָּה,
חֲזֹר וְנִנְתָּ שׁוֹר אַחֵר שְׁנוֹה מֵאֲתִים אַחֲרָיו נִזְמַל מִנָּה, וְשַׁלְפָנִי זֶה נִזְמַל
מִשְׁמִים זֶה זֶה נִזְמַל מִשְׁמִים זֶה, חֲזֹר וְנִנְתָּ שׁוֹר שְׁנוֹה מֵאֲתִים אַחֲרָיו
נִזְמַל מִנָּה וְשַׁלְפָנִי נִזְמַל מִשְׁמִים זֶה וְשְׁנִינִים הָרָאשׁוֹנִים דִּינָר וְהָבִי, וְדַבְרֵי
רַבִּי שְׁמַעְיָן אֲלוֹ אֲתָאן לְרַבִּי עֲקִיבָא – הוֹלִכִים הֵם כְּדַבְרֵי רַבִּי עֲקִיבָא דְּאֲמַר
תּוֹרָא דִּשְׁוִתְפִי הוּא – שֶׁלְדַעַתוֹ מִיד לְאַחַר הַנִּגְיָחָה זֹכֶה הַנִּזְק בְּחֶלְק מִגּוֹף
הַשּׁוֹר וְחַיִּיב עַל שְׁמִירָתוֹ וְלִכְּן מִשְׁלֵם עַל הַנִּגְיָחָה שְׁלֹאֲחֵרֵי כְּפִי חֶלְקוֹ. וְאִם
כֵּן יִקְשָׁה, רִישָׁא רַבִּי יִשְׁמַעְיָאֵל וְסִיפָא רַבִּי עֲקִיבָא.

אֲמַרִי – תִּירֻצוֹ בְּנֵי הִישִׁיבָה, אִין – אִבְּן כִּךְ יַעֲמִידוּ רַבָּא וְרַבִּינָא אֶת הַמִּשְׁנָה,
וְאִין זֶה דּוּחַק דְּהָא אֲמַר לִיָּה שְׁמוּאֵל לְרַבִּי יְהוֹדָה עַל קוּשִׁיא כַּעֲן זֶה,
שִׁינְתָּ שְׁבֹז מִתְּנִיתִין וְתָא בְּתָרָא – עֲזוּב אֶת הַמִּשְׁנָה וְאֵל תִּטְרַח בָּהּ
לִישִׁיבָה כְּתָנָא אַחֵר, אֲלֵא הֵלֶךְ אַחֲרֵי וְתַבְאֵר הַמִּשְׁנָה כְּשֵׁנִי תְּנַאִים, וְאִף כָּאֵן
יֵשׁ לְבַאֵר רִישָׁא רַבִּי יִשְׁמַעְיָאֵל וְסִיפָא רַבִּי עֲקִיבָא.

(הַגִּמְרָא מְבִיאָה סִיעַ לְתִירּוֹץ זֶה: אֲתָמַר נָמִי, אֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן הַקָּדִישׁוֹ נִזְקָא

אִיבָא בִּינִיָּהוּ – הַחִילּוֹק בֵּין רַבִּי מֵאִיר לְרַבִּי שְׁמַעְיָן בְּמִשְׁתַּנּוּתוֹ הוּא אִף לִגְבִי
אִם לְאַחַר הַנִּגְיָחָה הַקָּדִישׁ הַנִּזְק אֶת הַשּׁוֹר, שֶׁלְדַעַת רַבִּי מֵאִיר אִינוּ קָדוֹשׁ
כִּיּוֹן שְׁסוּבָר כְּרַבִּי יִשְׁמַעְיָאֵל שָׁאִין זֹכֶה הַנִּזְק בְּגוֹף הַשּׁוֹר וְאִין בִּידוֹ לְהַקְדִּישׁוֹ,
וְלְדַעַת רַבִּי שְׁמַעְיָן יִכּוֹל לְהַקְדִּישׁוֹ כִּיּוֹן שְׁסוּבָר כְּרַבִּי עֲקִיבָא שְׁזֹכֶה הַנִּזְק
מִיד לְאַחַר הַנִּגְיָחָה בְּגוֹף הַשּׁוֹר).

תַּנְן תְּתִים (לִקְמָן ז.צ.) הַתּוֹקַע לְהַבִּירָו בְּאוֹתוֹ, נִזְתֵּן לוֹ סֵלַע לְדְמִי בּוֹשְׁתָהּ,
רַבִּי יְהוֹדָה אוֹמַר מִשּׁוֹם דְּבִי יוֹסֵף הַגָּלִילִי, נִזְתֵּן לוֹ מִנָּה – מֵאֵה זֹה.
מִסְפַּרְתָּ הַגִּמְרָא: הֵהוּא נִבְרָא דְּתַקַּע לְהַבִּירָהּ, וְבֵאוּ דָּלוֹן לְפָנֵי רַב טוֹבִיָּה בֶּר
מִתְנָה, וְחַיִּיבוּ לְשַׁלֵּם סֵלַע כְּדַעַת תְּנָא קָמָא, אִךְ שְׁלִחָה רַב מוֹכִיָּה בֶּר מִתְנָה
לְקַמְיָה דְּרַב יוֹסֵף לְשֹׁאֵל, סֵלַע צוּרִי תַנְן – הָאֵם סֵלַע הָאִמּוֹר כָּאֵן הוּא סֵלַע
צוּרִי שֶׁהוּא אַרְבַּעַה זְוִיִּים, אוֹ סֵלַע מְדִינָה תַנְן – אוֹ שְׁאִינוּ אֲלֵא סֵלַע מְדִינָה
שֶׁהוּא חֲצִי זֹה בְּלָבֵד.

אֲמַר לִיָּה רַב יוֹסֵף, תְּנִיתוּהָ – שְׁנִינוּ בְּמִשְׁתַּנּוּתוֹ לְפִשּׁוּט שְׁאִילָה זֹה, שְׁאִמַּר רַבִּי
שְׁמַעְיָן 'הָאֲחֲרָיו נִזְמַל מִנָּה וְשֶׁלִּפְנֵי חֲמִישִׁים זֹה וְשְׁנִינִים הָרָאשׁוֹנִים דִּינָר
וְהָבִי, וְאִי סֵלַקָא דְּעִתְקָה תַנְי תַנְא סֵלַע מְדִינָה – וְאִם תִּאֲמַר שְׁסֵלַע הָאִמּוֹר
שֶׁם הֵיינוּ סֵלַע מְדִינָה, וְנִמְצָא שְׁדֶּרֶךְ הַתְּנָא לְכַתּוּב בְּמִשְׁנָה סֵלַע מְדִינָה, אִם
כֵּן יִקְשָׁה נִפְלֹג וְנִתְנֵי עַד תִּרְיָסָר וְסֵלַע – הִיָּה רַבִּי שְׁמַעְיָן יִכּוֹל לְהַמְשִׁיךְ
וּלְכַתּוּב חֶלְקוֹהָ נִזְמַל בְּדְמִי הַשּׁוֹר, שָׁאֵם הַשּׁוֹר נִגַּח פַּעַם נִזְמַל שׁוֹר שְׁשׁוּה
מֵאֲתִים זֹה, וְיָקַבֵּל אַחֲרָיו מֵאֵה זֹה, זֶה שֶׁלִּפְנֵי חֲמִישִׁים, זֶה שֶׁלִּפְנֵי עֶשְׂרִים
זְחִמְשָׁה זְוִיִּים, וְהַנִּזְק הָרָאשׁוֹן וְהַבְּעֵלִים יִקְבְּלוּ כָּל אֶחָד שְׁנִים עֶשֶׂר זֹה וְעוֹד
סֵלַע מְדִינָה שֶׁהוּא חֲצִי זֹה. וּבִהְכָרָה שָׁאִין הַמִּשְׁנָה מְדַבֵּרֶת בְּסֵלַע מְדִינָה,
וְלִכְּן אִינָה כּוֹתֶבֶת אוֹפֵן זֶה לְפִי שֶׁהִיָּה צְרִיכָה לֹמַר שְׁנִינִים הָרָאשׁוֹנִים
יִקְבְּלוּ שְׁנִים עֶשֶׂר זְוִיִּים חֲצִי, וְאִין דֶּרֶךְ הַמִּשְׁנָה לְשִׁנּוֹת חֲצִאי זְוִיִּים. וְאִף מַה
שְׁנִאֲמַר בְּתוֹקַע לְחַבִּירוֹ שְׁמַשְׁלֵם סֵלַע, הֵיינוּ סֵלַע צוּרִי וְלֹא סֵלַע מְדִינָה.

אֲמַר לִיָּה אוֹתוֹ אֲדָם לְרַב יוֹסֵף, תַנְא כִּי רֹבְלָא לִיתְנִי וְלִיָּזִיל – הָאֵם הַתְּנָא
הוּא כְּמוֹ רֹבֵל הַמַּחְזוֹר בְּעִיּוֹת וּמִכְרִיו וּמִפְרָשׁ אֶת כָּל סְחוּרָתוֹ, מַחְטִין כּוֹסוֹת
וְקַעֲרֹת. כְּלוּמַר, מַה שֶׁהַתְּנָא לֹא מַחְלֵק בְּאֻפֵּן נִזְקוֹ, אִינוּ מִשּׁוֹם שָׁאִין דְּרַבּוֹ
לְשִׁנּוֹת סֵלַע מְדִינָה, אֲלֵא מִשּׁוֹם שָׁאִין דְּרַבּוֹ שֶׁל הַתְּנָא לְהֵאָרִיךְ לְשִׁנּוֹת אֶת
כָּל הַמִּקְרִים.

מִבְרַרְתָּ הַגִּמְרָא: מֵאֵי הוּי עֵלָה – מַה הוֹכֵרַע בְּסַפֵּק זֶה אִם הִסְלַע הוּא צוּרִי
אוֹ מְדִינָה, פְּשָׁטוֹת – הַכְרִיעוּ לְסַפֵּק זֶה מֵהָא דְּאֲמַר רַבִּי יְהוֹדָה אֲמַר רַב, כָּל
כֶּסֶף הָאִמּוֹר בְּתוֹרָה – שְׁמוּכָר חַיִּיבוֹ בְּתוֹרָה, הוּא כֶּסֶף צוּרִי, וְכִסְף שֶׁל
דְּבָרִיָּהֶם – שְׁחִכְמִים הֵם שְׁחִידָשׁוֹ אֶת חַיִּיבוֹ, הוּא כֶּסֶף מְדִינָה. וְאִף הַתּוֹקַע
לְחַבִּירוֹ שְׁחִכְמִים הֵם שְׁשִׁיעְרוֹ וְקַבְּעוֹ דְּמִי בּוֹשְׁתָהּ, סֵלַע מְדִינָה הוּא דִּהֵיינוּ
חֲצִי זֹה.

אֲמַר לִיָּה הֵהוּא נִבְרָא לְרַב יוֹסֵף, הוּאִיל וּפְלָגָא דְּיוֹזָא הוּא – כִּיּוֹן שְׁאִינוּ
חַיִּיב לִי אֲלֵא חֲצִי זֹה, לֹא בְּעֵינָא – אִינוּ רֹצֵה אוֹתוֹ שְׁבֹשׁ אִנִּי לִיטוֹל סְכוּם
מוֹעֵט כּוֹז, נִתְּבִיָּה לְעֵנִיִּים – יִתֵּן סְכוּם זֶה לְעֵנִיִּים. תִּרְרֵי אֲמַר לִיָּה – לְאַחַר
מִכֵּן חֲזֹר בּוֹ וְאֲמַר, נִתְּבִיָּה נִתְּבִיָּה – יִתֵּן סְכוּם זֶה לוֹ, אִיָּזִיל וְאִבְרִי בִּיה נִפְשָׁא
– שֶׁאִלֵּךְ וְאִבְרִי בּוֹ אֶת נַפְשִׁי. אֲמַר לִיָּה רַב יוֹסֵף, כֶּכָּר וְכֹן בִּיה עֲנִיִּים
בְּקִנְיָן מַעֲמַד שְׁלֹשָׁתָן וְאִינָר יִכּוֹל לְחַזּוֹר בָּךְ, וְאִף עַל גַּב דְּלִיפָא עֲנִיִּים תִּבָּא
– וְאִף שָׁאִין כָּאֵן עֲנִיִּים בְּמַעֲמַד זֶה שְׁזָכוּ מִמֶּךָ הַחֲצִי זֹה, מִכָּל מִקּוֹם אֲנִי – אִנוּ
גַּבְאֵי הַצְדָּקָה יִדְ עֲנִיִּים אֲנִי, וְחִכְתִּי עוֹבְרִים. וְכִמוֹ דְּאֲמַר רַבִּי יְהוֹדָה אֲמַר
שְׁמוּאֵל, יְתוּמִים קֻטְנִים

1 **אִינּוּ צְרִיכִין לַעֲשׂוֹת פְּרוּזְבוּל** על חובותיהם שלא תשמטם שביעית. וְכֵן תִּנְי
 2 **רְמִי בַר חֲמַא, הֵיטוּמִּים אִינּוּ צְרִיכִין פְּרוּזְבוּל**, לפי שרְמִי בַר חֲמַא וְכֵן
 3 **דִּינוּ אֲבֵיהֶן שֶׁל יְתוּמִין** הִיוּ – שְׂכִין שְׂמוּטֵל עַל הַבֵּית דִּין לַחֲפֹץ בְּזוּכָתָם,
 4 הִרִיזוּ כְמוֹ שֶׁכָּבֵר נִמְסְרוֹ שְׁטוּרֵיהֶם בִּיד בֵּית דִּין. וּמִבּוֹאֵר שֶׁגִּבְרִי הִצְדִּיקָה
 5 כִּידֵם שֶׁל הַעֲנִיִּים הֵם הַזְכִּיכִים עֲבוּרֵם.
 6 מַעֲשֵׂה נוֹסֵף בְּאֵדָם שֶׁתִּקַּע לַחֲבִירוֹ: **חֲנַן בִּישָׁא** – רַע, כִּךְ כִּינְיָו, תִּקַּע לִיה
 7 לְהַחֲזִיק נֶגְרָא, אֵתָא לְדִין לְקַמְיָה דְּרַב הוּנָא, אִמְרַן לִיה רַב הוּנָא לַחֲנַן, וְלִ
 8 **חַב לִיה פִּלְגָא דְּוִוּוּא** – לֹךְ שֶׁלם לוֹ חֲצִי זֶה, הָיָה לִיה וְוִוּא מְכָא – הִיָּה לוֹ
 9 זֶה שֶׁנִּמְחָקָה צוּרְתוֹ, בְּעִי לְמִיתְבָּה לִיה מִינִיה פִּלְגָא דְּוִוּוּא – וּרְצָה לַתֵּל לוֹ
 10 מִמֶּנּוּ חֲצִי זֶה, אֲלֵא שְׂכִין שֶׁנִּפְחָתָה צוּרְתוֹ לֹא הָיָה מְשִׁתְקִיל לִיה – לֹא הִיָּה
 11 יוֹרָצָא בְּהִרְצָאָה, וְלֹא רָצָה הַנִּזְק לְקַבֵּל מִזֶּה אֶת הַחֲצִי זֶה. תִּקַּע לִיה
 12 **אֲחִירִינָא** – תִּקַּע לוֹ שׁוֹב בְּאֵזְנוֹ, וּבִכְךָ נִתְחַיֵּב לוֹ זֶה שֶׁלם, וְיִתְבָּרַח נִתְחַיֵּב –
 13 וְנָתַן לוֹ אֶת כָּל הַזֶּה הַגְּרוּעַ:

משנה

14 **שׁוֹר שֶׁהוּא מוֹעֵד לְמִינוֹ** – שֶׁנֶּגַח שֶׁלש פְּעָמִים שׁוֹרִים בְּנֵי מִינוֹ, וְאִינוּ מוֹעֵד
 15 לְשִׁאיִנו מִינוֹ – אִךְ אִינוּ מוֹעֵד לְמִינִים אֲחֵרִים, וְכַגּוֹן שֶׁרָאָה בַּעַל חֵי מִמֵּין
 16 אֲחֵר וְלֹא נִגְחָה, וְכֵן אִם הִיָּה הַשׁוֹר מוֹעֵד לְאֵדָם, וְאִינוּ מוֹעֵד לְבָהֳמָה, וְכַגּוֹן
 17 שֶׁרָאָה בַּהֲמוֹת וְלֹא נִגְחָה, וְכֵן אִם הִיָּה מוֹעֵד לְקִטְנִים – לַעֲגָלִים קִטְנִים, וְאִינוּ
 18 מוֹעֵד לְגְדוּלִים – לְשׁוֹרִים גְּדוּלִים, בְּכָל אֹפְנִים אֱלוֹ הַדִּין הוּא, אֵת – עַל
 19 אוֹתוֹ הַמִּין שֶׁהוּא מוֹעֵד לוֹ, מְשַׁלֵּם נֹזֵק שֶׁלם כְּדִין שׁוֹר מוֹעֵד, וְאֵת שִׁאיִנו
 20 מוֹעֵד לוֹ מְשַׁלֵּם חֲצִי נֹזֵק, וְכֵן שׁוֹר תָּם.
 21 **אִמְרוּ** – שֶׁאֱלוֹ הַתְּלַמִּידִים לְפָנֵי רַבִּי יְהוֹדָה, הָרִי שֶׁהִיָּה זֶה הַשׁוֹר מוֹעֵד
 22 לְשִׁבְתוֹת – שֶׁנֶּגַח שֶׁלש פְּעָמִים בִּשְׁבֹת, וְאִינוּ מוֹעֵד לְחֹל, וְנִגַּח בִּשְׁבֹת
 23 הַרְבִּיעִית, הָאֵם מְשַׁלֵּם נֹזֵק שֶׁלם כְּדִין שׁוֹר מוֹעֵד אוֹ לֹא. אִמְרַן לָהֶם
 24 לְשִׁבְתוֹת מְשַׁלֵּם נֹזֵק שֶׁלם כְּדִין מוֹעֵד, וְלִימּוֹת חֹל מְשַׁלֵּם חֲצִי נֹזֵק כְּדִין
 25 תָּם. וְאִימְרִי הוּא חֹזֵר לִהְיוֹת תָּם אִף לִשְׁבֹתוֹת, מְשִׁיחֹזֵר בּוֹ שֶׁלֹּשׁ יָמִי
 26 שְׁבֹתוֹת שִׁירָאָה בְּהֵם שׁוֹרִים וְלֹא יִגַּח:

גמרא

27 **אִתְרַב, רַב זְבִיד אִמְרַן וְאִינוּ מוֹעֵד**, תֵּנּוּ בְּתוּסַפְתָּ וְאִי, רַב פִּפְא אִמְרַן וְאִינוּ
 28 מוֹעֵד, תֵּנּוּ, בְּלֹא וְאִי. וּבִיאֹר מַחְלֻקָתָם, רַב זְבִיד אִמְרַן וְאִינוּ מוֹעֵד, תֵּנּוּ,
 29 שְׁתִּיבּוֹת אֱלוֹן הֵן הַמֶּשֶׁךְ הַמַּעֲשֵׂה, שֶׁהִיָּה מוֹעֵד לְמִינוֹ וְאִינוּ מוֹעֵד לְאִינוּ מִינוֹ,
 30 וְהִיָּינוּ שֶׁהִיָּה יָדוּעַ שֶׁאִינוּ מוֹעֵד לְמִין אֲחֵר, וְכַגּוֹן שֶׁרָאָה מִן אֲחֵר וְלֹא נִגַּח,
 31 וְכֵן נִמְרַד דִּין הַמַּשְׁנָה שֶׁאִינוּ מוֹעֵד לְשִׁאיִנו מִינוֹ וְאִם יִגַּח בְּמִקְרָה לְמִין אֲחֵר
 32 יִשְׁלַם חֲצִי נֹזֵק, הָאֵת מְשַׁלֵּם – אִךְ כָּל עוֹד שֶׁאִין הוֹכַחָה שֶׁאִינוּ מוֹעֵד לְמִין
 33 אֲחֵר, וְכַגּוֹן שֶׁלֹא רָאָה כָּל מִין אֲחֵר עַד שֶׁנֶּגַח שֶׁלשָׁה שׁוֹרִים, וְלֹאֲחֵר מִכֵּן
 34 רָאָה לְרֵאשׁוֹנָה מִן אֲחֵר וְנִגַּח, הָיָה מוֹעֵד לְכָל מִין שִׁיגָה, וְאִף שֶׁלֹא נִגַּח כָּל
 35 הַשֶּׁלֶשׁ פְּעָמִים אֲלֵא לְשׁוֹרִים. וְאִילוֹ רַב פִּפְא אִמְרַן וְאִינוּ מוֹעֵד, תֵּנּוּ, שֶׁאִין
 36 תִּיבּוֹת אֱלוֹ הַמֶּשֶׁךְ הַמַּעֲשֵׂה אֲלֵא סִיּוּם הַדִּין, כְּלוּמַר, שֶׁאִם הִיָּה הַשׁוֹר מוֹעֵד
 37 לְמִינוֹ, הַדִּין הוּא שֶׁאִינוּ מוֹעֵד לְאִינוּ מִינוֹ, דְּסִתְמָא לֹא הָיָה מוֹעֵד – שֶׁאִף
 38 בְּסִתְמָא שֶׁאִין כָּל הוֹכַחָה שֶׁאִינוּ מוֹעֵד לְמִין אֲחֵר, אִינוּ מוֹעֵד אֲלֵא לְמִינוֹ
 39 שֶׁנֶּגַחוּ שֶׁלש פְּעָמִים.
 40 וְכָל אֲחֵר מִהֵם מְדִיק מִהַמַּשְׁנָה בְּגִירְתָּהּ: רַב זְבִיד דִּיִּיק מְסִיפָא, וְאִילוֹ רַב
 41 פִּפְא דִּיִּיק מְרִישָׁא. רַב זְבִיד דִּיִּיק מְסִיפָא, דְּקִתְנִי, מוֹעֵד לְקִטְנִים וְאִינוּ
 42 מוֹעֵד לְגְדוּלִים, וְאִי אִמְרַת בְּשִׁלְמָא שִׁאיִנוּ מוֹעֵד, קִתְנִי, וְכִוּוֹנָה הַמַּשְׁנָה
 43 שִׁידוּעַ הִיָּה שֶׁאִין הַשׁוֹר מוֹעֵד לְגְדוּלִים, וְכַגּוֹן שֶׁעֲבָרוּ לְפָנָיו וְלֹא נִגַּח, הָאֵת
 44 סִתְמָיָה – אִךְ בְּסִתְמָא שֶׁאִין כָּל הוֹכַחָה שֶׁאִינוּ מוֹעֵד לְגְדוּלִים, וְכַגּוֹן שֶׁלֹא
 45 רָאָה כָּל שׁוֹרִים גְּדוּלִים, הָיָה מוֹעֵד אִם יִגַּח לְאַחַר זְמַן שׁוֹר גְּדוּל, מִכֵּן
 46 מְדוּעַ הוֹצִרְכָה הַמַּשְׁנָה לְכַתּוּב דִּין זֶה, שֶׁהָאֵת קָא מְשַׁמַּע לֹן דְּאִפְּלִיּוֹ מִקְטָנִים
 47 לְגְדוּלִים נְפִי מִסִּתְמָא הָיָה מוֹעֵד – שֶׁאִף שֶׁלֹא נַעֲשֵׂה מוֹעֵד אֲלֵא לְקִטְנִים,
 48 וְהִיָּה מִקּוֹם לִמְרַם שֶׁלֹא יִהְיֶה מוֹעֵד לְגְדוּלִים מִשּׁוּם שִׁירָאָה מִהֵם, מִכָּל מִקּוֹם
 49 כָּל עוֹד שֶׁאִין הוֹכַחָה הִרִי הוּא מוֹעֵד אִף לְגְדוּלִים. אֲלֵא אִי אִמְרַת שִׁאיִנוּ
 50 מוֹעֵד, קִתְנִי, וְכִוּוֹנָה הַמַּשְׁנָה לִמְרַם בְּסִתְמָא שֶׁלֹא רָאָה כָּל שׁוֹרִים
 51 גְּדוּלִים, לֹא הָיָה מוֹעֵד לְגְדוּלִים, מִהַּ הַחִידוּשׁ בּוֹה, הִשְׁתָּא יֵשׁ לִמְרַם מִקְטָנִים
 52 לְקִטְנִים דְּעִלְמָא סִתְמָא לֹא הָיָה מוֹעֵד – וְהִלָּא בְּדִין הַמַּשְׁנָה בְּרִישָׁא מִבּוֹאֵר
 53 שֶׁמִּמֵּין לְמִין אֲחֵר אִינוּ נַעֲשֵׂה בְּסִתְמָא מוֹעֵד אִף שֶׁהִיָּה שְׁנִיָּה קִטְנִים,
 54 מִקְטָנִים לְגְדוּלִים צְרִיכָא לְמִימַר דְּלֹא הָיָה מוֹעֵד, וְמִהַּ הַחִידוּשׁ בְּסִיפָא.
 55 וּבְהִכְרַח גִּירְתָּהּ הַמַּשְׁנָה וְאִינוּ מוֹעֵד, וְחִידוּשׁ הַמַּשְׁנָה בְּסִיפָא הוּא

57 שְׁבִסְתָּמָא נַעֲשֵׂה מוֹעֵד לְגְדוּלִים.
 58 **וְרַב פִּפְא אִמְרַן לֹה, אִמְרַתִּי** – הַמַּשְׁנָה הוֹצִרְכָה לְהַשְׁמִיעַ בְּסִיפָא שְׁבִסְתָּמָא
 59 אִינוּ מוֹעֵד לְגְדוּלִים, וְאִף שֶׁשְׁנִיָּה בְּרִישָׁא שֶׁאִינוּ נַעֲשֵׂה מוֹעֵד מִמֵּין לְמִין אֲחֵר,
 60 שֶׁסִּלְקָא דְּעִתִּיךְ אִמְיָנָא, הוּאִיל וְפָרִין בִּיָּה בְּהוּא מִינָא, פָּרִין בִּיָּה – שְׂכִין
 61 שְׁפָרוּן הוּא בְּמִין הַשׁוֹרִים, שֶׁנַּעֲשֵׂה מוֹעֵד עַל הַקִּטְנִים שִׁבְהֵם, יֵשׁ לִמְרַם
 62 שֶׁנִּפְרָץ לְגַמְרִי בְּאוֹתוֹ הַמִּין, וְלֹא שִׁנָּא גְדוּלִים דִּיָּדִיה, וְלֹא שִׁנָּא קִטְנִים
 63 דִּיָּדִיה, בְּכֹלָם נַעֲשֵׂה מוֹעֵד, קָא מְשַׁמַּע לֹן דְּלֹא הָיָה מוֹעֵד לְגְדוּלִים.
 64 וְאִילוֹ רַב פִּפְא דִּיִּיק לְגִירְתוֹ מְרִישָׁא, דְּקִתְנִי, מוֹעֵד לְאֵדָם אִינוּ מוֹעֵד
 65 לְבָהֳמָה, וְאִי אִמְרַת בְּשִׁלְמָא שִׁאיִנוּ מוֹעֵד, תֵּנּוּ, וְכִוּוֹנָה הַמַּשְׁנָה שְׁבִסְתָּמָא
 66 לֹא הָיָה מוֹעֵד לְבָהֳמָה, מִכֵּן מְדוּעַ הוֹצִרְכָה הַמַּשְׁנָה לְכַתּוּב דִּין זֶה, שֶׁהָאֵת קָא
 67 מְשַׁמַּע לֹן דְּאִפְּלִיּוֹ מִקְטָנִים לְבָהֳמָה נְפִי מִסִּתְמָא לֹא הָיָה מוֹעֵד – שֶׁאִף שֶׁנַּעֲשֵׂה
 68 מוֹעֵד לְאֵדָם שֶׁקֶשָׁה לְנוֹגַחוּ מִשּׁוּם שִׁישׁ לוֹ מוֹל, מִכָּל מִקּוֹם לֹא נַעֲשֵׂה מוֹעֵד
 69 לְבָהֳמָה אִף שֶׁקֶל יוֹתֵר לְנִגְחָה, אֲלֵא אִי אִמְרַת שִׁאיִנוּ מוֹעֵד, קִתְנִי, וְהִיָּינוּ
 70 שִׁידוּעַ שֶׁאִינוּ מוֹעֵד לְבָהֳמָה, הָאֵת סִתְמָא כָּל עוֹד שֶׁאִין הוֹכַחָה שֶׁאִינוּ מוֹעֵד
 71 לְבָהֳמָה, הָיָה מוֹעֵד אִף לְבָהֳמוֹת, מִהַּ הַחִידוּשׁ בּוֹה, הִשְׁתָּא יֵשׁ לִמְרַם מִבָּהֳמָה
 72 לְבָהֳמָה סִתְמָא הָיָה מוֹעֵד – וְהִלָּא בְּדִין הַמַּשְׁנָה בְּתַחֲלִילָה מִבּוֹאֵר שֶׁאִף
 73 מִבָּהֳמָה לְבָהֳמָה מִמֵּין אֲחֵר נַעֲשֵׂה מוֹעֵד בְּסִתְמָא, מִקְטָנִים לְבָהֳמָה צְרִיכָא
 74 לְמִימַר דְּקִתְנִי מוֹעֵד, וְמִהַּ חִידוּשׁ הַמַּשְׁנָה בְּדִין זֶה. וּבְהִכְרַח גִּירְתָּהּ הַמַּשְׁנָה
 75 'אִינוּ מוֹעֵד' וְחִידוּשׁ הַמַּשְׁנָה שֶׁאִף מִקְטָנִים לְבָהֳמָה בְּסִתְמָא אִינוּ מוֹעֵד.
 76 **וְרַב זְבִיד אִמְרַן לֹה, רִישָׁא אֲחִירָה קָא** – אִכֵּן הִרִישָׁא אִינָה מְדַבֵּרַת בְּתַחֲלִילָה
 77 הַעֲדָאָתָהּ שֶׁל הַשׁוֹר, אֲלֵא בְּחֹזֶר הַשׁוֹר לִהְיוֹת תָּם, וְכַגּוֹן דְּקִתְנִי בְּתַחֲלִילָה
 78 מוֹעֵד לְאֵדָם וְמוֹעֵד לְבָהֳמָה, וְחֹזֵר בִּיָּה מִבָּהֳמָה – וְחֹזֵר לִהְיוֹת תָּם לְגַבִּי
 79 בְּהִמָּה, עַל יְדֵי דְּקָאָה נְפִי בְּהִמָּה תִּלְתָּא וְיָמִי – שֶׁעַמֵּד אֲצֵל בְּהִמָּה שֶׁלֹשׁ
 80 פְּעָמִים וְלֹא נִגַּח, וְחִידוּשׁ הַמַּשְׁנָה שֶׁעַל הַבְּהִמָּה חֹזֵר לִהְיוֹת תָּם, שְׁמַיָּה
 81 דְּתִימָא, בִּינָן דְּלֹא הָרַד בִּיָּה – שֶׁלֹא חֹזֵר בּוֹ לְגַמְרִי וְאִף מִקְטָנִים, חֹזֵר
 82 דְּבָהֳמָה בְּלִבְד לֹא חֹזֵר הִיא, וְיִשְׁאֵר מוֹעֵד אִף לְגַבִּי בְּהִמָּה, קָא מְשַׁמַּע
 83 לֹן דְּקִתְנִי דְּבָהֳמָה מִיָּה חֹזֵר הִיא.
 84 מִיָּתִיב, סוּמְכּוֹס אִמְרוּ, שׁוֹר שֶׁהוּא מוֹעֵד לְאֵדָם, הִרִי הוּא מוֹעֵד אִף
 85 לְבָהֳמָה, מִקָּל וְחֹזֵר, וְיָמָה לְאֵדָם שֶׁקֶשָׁה לְנוֹגַחוּ הוּא מוֹעֵד, לְבָהֳמָה לֹא
 86 כָּל שְׂכִין, וְנִמְמָה שֶׁנִּמְכֹּס אִמְרוּ מִקְטָנִים לְאֵדָם בְּסִתְמָא אִינוּ מוֹעֵד לְבָהֳמָה, וּבְהִכְרַח וְאִינוּ
 87 מוֹעֵד, מִשְׁנִיָּה, סוּבֵר שֶׁהַמּוֹעֵד לְאֵדָם בְּסִתְמָא אִינוּ מוֹעֵד לְבָהֳמָה, וּבְהִכְרַח וְאִינוּ
 88 מוֹעֵד, קָאֵר וּבְגִירְתָּהּ רַב פִּפְא, שֶׁהִיָּה אִם נִגְרֹס 'וְאִינוּ מוֹעֵד לְבָהֳמָה' כִּבֵּר
 89 זְבִיד, מְשַׁמַּע שְׁבִסְתָּמָא הַשׁוֹר מוֹעֵד אִף לְבָהֳמָה, וְכֵן נִחְלָקוּ סוּמְכּוֹס וְרַבִּנּוּ.
 90 **אִמְרַן לִיה רַב זְבִיד**, גִּירְתָּהּ הַמַּשְׁנָה הִיא 'וְאִינוּ מוֹעֵד', אִמְנָם הִלָּא כִּבֵּר
 91 נִתְבָּאֵר לְעִיל שֶׁלְגִירְסָא זֶה הַמַּשְׁנָה אִינָה מְדַבֵּרַת בְּקִטְעַן זֶה בְּתַחֲלִילָה הַעֲדָאָתָהּ
 92 אֲלֵא בְּחֹזֶרָתָהּ לִהְיוֹת תָּם, וְאִף סוּמְכּוֹס אֲחִירָה קָא, וְהָיָה קָאֵר לִיה לְתִנָּא
 93 קָאֵר, דְּקָאֵרְתָּהּ – מִהַּ שֶׁאִמְרַת שְׁחֹזֶרֶת דְּבָהֳמָה אִף שֶׁלֹא חֹזֵר מִקְטָנִים חֹזֶרֶת
 94 הִיא, אִין הִדְבֵּר כֵּן, אֲלֵא חֹזֶרֶת דְּבָהֳמָה לֹא חֹזֶרֶת הִיא מִקָּל וְחֹזֵר מִקְטָנִים,
 95 וְיָמָה מִקְטָנִים לֹא קָא מְהִירָה בִּיָּה – לֹא חֹזֵר בּוֹ, מִבָּהֳמָה לֹא כָּל שְׂכִין.
 96 **אִמְרַן רַב אֲשִׁי, הָא שְׁמַע** רֵאִיָּה לְגִירְתָּהּ רַב זְבִיד, שֶׁשְׁנִיָּה בְּסוּף הַמַּשְׁנָה,
 97 **אִמְרוּ לְפָנֵי רַבִּי יְהוֹדָה, הָרִי זֶה מוֹעֵד לְשִׁבְתוֹת וְאִינוּ מוֹעֵד לִימּוֹת חֹל**,
 98 **אִמְרַן לָהֶם לְשִׁבְתוֹת מְשַׁלֵּם נֹזֵק שֶׁלֹשׁ לִימּוֹת חֹל מְשַׁלֵּם חֲצִי נֹזֵק, וְאִי**
 99 **אִמְרַת בְּשִׁלְמָא שִׁאיִנוּ מוֹעֵד**, קִתְנִי, דְּבִרְיָהֶם מִתְבָּאִרִים בַּפְּשׁוּת, שְׁשִׁיָּלִי
 100 הוּא דְּקָא מְשִׁיָּלִי [לִיה] – שֶׁהַתְּלַמִּידִים שֶׁאֱלוֹ לְרַבִּי יְהוֹדָה מִהַּ הַדִּין בְּאוּפֵן
 101 זֶה שֶׁהִיָּה מוֹעֵד לְשִׁבְתוֹת וְלֹא לִימּוֹת חֹל, וְהוּא נְפִי קִתְנִי לֹה – וְאִף רַבִּי
 102 יְהוֹדָה עֵנָה לָהֶם, שֶׁמוֹעֵד לְשִׁבְתוֹת. אֲלֵא אִי אִמְרַת שִׁאיִנוּ מוֹעֵד, קִתְנִי,
 103 מִשְׁמַע שֶׁהַתְּלַמִּידִים הֵם שֶׁאִמְרוּ הַדִּין לְפָנֵי רַבִּי יְהוֹדָה, שֶׁהַמּוֹעֵד לְשִׁבְתוֹת
 104 בְּסִתְמָא אִינוּ מוֹעֵד לִימּוֹת חֹל, וְיִקְשָׁה, אִמְרוּרִי הוּא דְּקָא מְנַמְרִי לִיה –
 105 וְכֵן הֵם מְלַמְּדִים אֶת הַדִּין לְרַבִּי יְהוֹדָה. וְתָנוּ יְקִשָּׁה, מִאֲחֵר שֶׁכָּבֵר פִּסְקוֹ
 106 הַתְּלַמִּידִים אֶת הַדִּין, אִיהוּ מִאִי קָא מְהִירָה לֹה – מִהַּ עוֹד הוֹצִרְכָּה רַבִּי יְהוֹדָה
 107 לְעֵנוֹת לָהֶם. וּבְהִכְרַח גִּירְתָּהּ הַמַּשְׁנָה 'וְאִינוּ מוֹעֵד' וְאִינוּ פִּסְק דִּין אֲלֵא
 108 הַמֶּשֶׁךְ הַמַּעֲשֵׂה.
 109 רֵאִיָּה נוֹסֵפֶת: אִמְרַן רַב יִנָּא, מְרִישָׁא נְפִי דִּיקָא – אִף מִהִרְשָׁא יֵשׁ לְהוֹכִיחַ
 110 כְּגִירְתָּהּ רַב זְבִיד, דְּקִתְנִי אֲחֵר שֶׁפִּרְטָה הַמַּשְׁנָה כָּל הָאֹפְנִים, אֵת שְׁמוֹעֵד
 111 לֹא מְשַׁלֵּם נֹזֵק שֶׁלֹשׁ וְאֵת שִׁאיִנוּ מוֹעֵד לֹא מְשַׁלֵּם חֲצִי נֹזֵק, וְאִי אִמְרַת
 112 בְּשִׁלְמָא שִׁאיִנוּ מוֹעֵד, קִתְנִי, עֵדִין לֹא פִירְשָׁה הַמַּשְׁנָה אֶת הַדִּין עַד כַּעַת,
 113 וּמִכֵּן שֶׁדְּבִרִי הַמַּשְׁנָה כֵּאֵן פְּרוּשִׁי קָא מְפָרֵשׁ לִיה – בְּהֵם מִפְּרִשְׁתָּ אֶת הַדִּין
 114 בְּכָל הָאֹפְנִים. אֲלֵא אִי אִמְרַת שִׁאיִנוּ מוֹעֵד, קִתְנִי, נִמְצָא בְּתִיבּוֹת אֱלוֹ
 115 שֶׁאִמְרָה הַמַּשְׁנָה בְּכָל אֹפֵן כִּבֵּר פִּסְקָה – סִימָנָה הַמַּשְׁנָה לְדִינוֹ שֶׁל אוֹתוֹ

בבא קמא. פרק רביעי – שור שנגח ד' וה' דף לז עמוד א – מתוך מהדורת טובי'ס צא רש"י תוספות

אין צריכין פרוזבול. דבלאו הכי לא משמש שביעית לחוב שלקח דאגן ודיחיה
דיחיה אגן ורמי עלן להפכי בזכותיהוה הלך שטרות שלקח במסורים לב"ד דמי
ותנן המוסר שטרותיו לב"ד אין משמיתין וזהו גופו של פרוזבול מוסרי לכם פלוני
ופלוני הדינן במסכת גטין (דף טז) להכי נקט ר"ג דנשיא וזהו ובית דינו ב"ד חשוב:
וזהו מקא. פחותה צורתה: ולא הוה
משתקיל ליה. לא היה יכול להוציא:
מתני' לקטנים. לעגלים: הרי הוא מועד
לשבתות. לפי שהוא בטל ממלאכה וזה
דעתו עליה ואינו מועד לימות החול. מה
משפטו של זה תלמידיו היו שואלין אותו:
ג' ימי שבתות. לאחר שהועד לשבתות
העבירו לפני שוורים בג' שבתות ולא נגח
חור לתמותו ואם חור נגח אין משלם אלא
חצי נזק. גמ' ואינו מועד תנן. ואין מועד
לשאינו מינו דידעין ביה דלא נגח ונגחן
דעבריהו זה קמיה ולא נגח הלקר למי
שאינו מועד לו אם נגחו אחר זמן משלם
חצי נזק אבל מסתמא אם הועד לזה מועד
אף לזה וכן אם הועד לקטנים מועד
לגדולים: השתא יש לומר מקטנים
לקטנים. כגון ממניו לשאינו מינו אשמעינן
רישא אינו מועד מקטנים לגדולים מבקעא:
דאפילו מאדם. דאית ליה מקלא לא הוי
סתמיה מועד לבהמה: אלא אי אמרת
ואינו מועד. לשאינו מינו תנן: אבל
סתמיה מועד. ממניו לשאינו מינו: השתא
מבהמה לבהמה הוי מועד. ואפי' למין
אחר: מאדם לבהמה מבקעא. והא ליכא
למימר דהיא גופה אצטריך לאשמועינן
דהיכא דחזוין דאינו מועד לבהמה אינו
משלם על בהמה אלא חצי נזק דהא
פשיטא לן דתם משלם חצי נזק: רישא
אחורה קאי. והיא גופה אצטריך דאבהמה
לא משלם אלא חצי נזק ואע"ג דאיעד ליה
הואיל וזהו ביה חור לתמותו ואע"ג דלא
הדר ביה מאדם: שילוי משילוי ליה. היכא
דחזוין דהועד לשבתות ובימי החול לא נגח
מאי דידע: ותו איהו מאי קא מתדר להו.
הא איהו נמי אינו מועד קאמרי: פרוש
קא מפרש לה. אידי דנקט לה משום
דקאי דידע דדיקון: קא סתמא הוי מועד
על כרחיה אסקיה למיתיה: אלא אי
אמרת אינו מועד תנן פסקה. למילתיה
ואשמעינן דאינו מועד מאי תו דקתני למי
שאינו מועד כו' עד השתא כו'. בתמיה:
ואם תמצא לומר נמי איתא לדרב פפא.
דסתמיה לא הוי מועד לשאינו מינו: נגח
שור וחמור ונמל נעשה מועד לכל. ולא
בעין ג' נגיחות לכל חר וחר מאחר
שנתקיימה העדאתו ע"ג' מיניו: לסירוגין.
אם נח רצופין אינו משלם אלא חצי נזק על
החור: ערוך. חמור הכר:
חמור

לאו חזרה היא מק"ו מאדם ומה מאדם לא קא מהדר ביה מבהמה לא כ"ש אמר רב אשי ת"ש אמרו לפני רבי יהודה ה"ז מועד
לשבתות ואינו מועד לימות החול אמר להן לשבתות משלם נזק שלם לימות החול משלם חצי נזק אי אמרת בשלמא ואינו מועד
קתני שילוי הוא דקא משילוי [ליה] והוא נמי קמהדר להו אלא אי אמרת אינו מועד קתני אנמורי הוא דקא מנמרי ליה ותו איהו
מאי קא מהדר להו אמר רב ינאי מרישא נמי דקא דקתני את שמועד לו משלם נזק שלם ואת שאינו מועד לו [משלם] ח"נ אי
אמרת בשלמא ואינו מועד קתני פרוש קא מפרש לה אלא אי אמרת אינו מועד קתני פסקה מאי תו את שמועד לו משלם נזק שלם
ואת שאינו מועד לו משלם ח"נ עד השתא לא אשמעינן דהתם משלם ח"נ ומועד משלם נזק שלם ואת"ל נמי איתא לדרב פפא נגח
שור חמור ונמל נעשה מועד לכל: ת"ר ראה שור נגח שור לא נגח שור נגח שור לא נגח נעשה מועד לסירוגין
לשוורים: ת"ר ראה שור נגח חמור לא נגח סוס נגח חמור לא נגח ערוך לא נגח נעשה מועד לסירוגין לכל איבעיא להו נגח
שור

אין צריכין פרוזבול. דשטרות שלקח דמי במסורין לב"ד כף פירש בקונטרס
וא"ת מלח על פה מאי איכא למימר דכותבין עליה פרוזבול כדמוכח
בהשולח (נתיב דף טז) וי"ל דהוי כאילו תחוב שלקח מסור לב"ד ואפי' אין ללוח
קרקע מקנים לו חכמים קרקע בשביל תקנת היתומים שאין כותבין פרוזבול
אלא על הקרקע:
הרי הוא מועד לשבתות. מפרש
בירושלמי לפי שראה אותם
במלבושים נאים אחרים וחשובים בעיניו
נכרים ואינו מכירם:
משניחזור בו ג' שבתות. אע"ג דכבר
אשמועינן רבי יהודה בפ"ב
(דף כז) אצטריך דס"ד הואיל ולא מועד
אלא לשבתות לא בעי חזרה כ"כ ולפ"ה
נתיב דמפרש מועד לשבתות לפי שאין
עושה מלאכה דקמ"ל דאפי' שבת
ממלאכה בימי החול ולא נגח לא הוי
חזרה:
רב זביד אמר ואינו מועד תנן. הא
סתמא הוי מועד לשאין מינו
ואפילו מבהמה לאדם נמי שמעי' לה
לקמן בפירקין (דף מה) דסתמא הוי מועד
גבי הא דפרקי וכי מאחר דתתם קטלינן
ליה מועד היכי משכחת לה ומפרש רב
זביד כגון שהרג ג' בהמות והוה מצי
למיתני במתני' מועד לבהמה ואינו מועד
לאדם לאשמועינן דסתמא הוי מועד
ומיהו שפא חור בו רב זביד מזהיא
דלקמן כדפרקי עלה דהתם שאם לא תאמר
כן קשי' ליה התיא דריש מביתין (דף כז):
שור ולא נגח בתרא דנקט כדי שאם
יגח לאלתר משלם נ"ש:
נעשה מועד לסירוגין ואת"ל
לרב זביד אפי' לכל דבר הוי
מועד וי"ל כגון שראה שאר בהמות ולא
נגחן:
נעשה מועד לסירוגין לכל. ע"כ בשלא
ראה ביתיים כלום דאי ראה לא
הוי מועד ולכל לסירוגין ואת"ל כיון שלא
ראה אחרים לשוורים לחזיה הוי מועד
לכל לסירוגין לרב זביד וי"ל דקסבר רב
זביד דרבותא קמ"ל דס"ד בהך מיני דחזו
ולא נגח לא הוי מועד ולא בסירוגין
תליא מלתא א"נ בשעה שנגח ג' מינים
הללו הוי לפניו מינים הרבה ולא נגח
אלא אלו דהשתא לא הוי שלשתן שוורים
הייתי אומר כיון דכל שעה מוזקין ליגח
השוורים ומניח שאר מינים אין מועד
ליגח אלא שוורים אבל השתא דהוה ג'
מינים האחד מהם נוגח ואינו חושש ליגח
אלא האחד:

לכו חזרה היא מק"ו מאדם ומה מאדם לא קא מהדר ביה מבהמה לא כ"ש אמר רב אשי ת"ש אמרו לפני רבי יהודה ה"ז מועד
לשבתות ואינו מועד לימות החול אמר להן לשבתות משלם נזק שלם לימות החול משלם חצי נזק אי אמרת בשלמא ואינו מועד
קתני שילוי הוא דקא משילוי [ליה] והוא נמי קמהדר להו אלא אי אמרת אינו מועד קתני אנמורי הוא דקא מנמרי ליה ותו איהו
מאי קא מהדר להו אמר רב ינאי מרישא נמי דקא דקתני את שמועד לו משלם נזק שלם ואת שאינו מועד לו [משלם] ח"נ אי
אמרת בשלמא ואינו מועד קתני פרוש קא מפרש לה אלא אי אמרת אינו מועד קתני פסקה מאי תו את שמועד לו משלם נזק שלם
ואת שאינו מועד לו משלם ח"נ עד השתא לא אשמעינן דהתם משלם ח"נ ומועד משלם נזק שלם ואת"ל נמי איתא לדרב פפא נגח
שור חמור ונמל נעשה מועד לכל: ת"ר ראה שור נגח שור לא נגח שור נגח שור לא נגח נעשה מועד לסירוגין
לשוורים: ת"ר ראה שור נגח חמור לא נגח סוס נגח חמור לא נגח ערוך לא נגח נעשה מועד לסירוגין לכל איבעיא להו נגח
שור

צב בבא קמא. פרק רביעי – שור שנגח ד' וה' דף לז עמוד ב – מתוך מהדורת טובי'ס

תוספות

שור שור ושור חמור ונגמל. ובגון שבין שוורים ראשונים ראה בהמות אחרות
ולא נגח ובבנאי שניה בין שוורים אחרונים ואתי שפיר בולה סוגיא
כרב זבד ולא כרב אלפס שפירש סוגיא דשמעתין כרב פפא ונראה לר"י דהני
תרי בעיות באם תמצא לומר דשור בטר שוורים שדינן ליה דאיכא תרי טעמי
דסבךא למשדדיה בטר קמאי ובטר שוורים
שקון מינו חמור ונגמל שור שור ושור מהו
משדינן ליה בטר קמאי או בטר שוורים
שקון מינו:
יום ט"ו בחדש זה כו'. נראה דג' פעמים
בט"ו בחדש לכ"ע הוי מועד ובגדה
נמי קובעת וסטה א"ע ג' דליכא אלא שתי
פעמים סוף ל' יום דלא סוף ל' יום גרים
אלא ט"ו בחדש גרים כמו ריש ירחא וריש
ירחא וריש ירחא דקבע וסטה ג' ראיות
הללו כדמשמע בשליה בגות בותים (הס ד'
ט"ו) וכמו שבת שבת ושבט דסגי בשלש
פעמים דלאו סוף ו' גרים אלא יום שבת
והיכא דאין שם היום גורם ולא שם מנן
החדש בגון אם ראתה היום ולסוף עשרים
לראייתה זו ראתה וחזרה וראתה לסוף
עשרים לכ"ע אין הראשונות מן המנן
דקא סוף עשרים גרים וכן משמע דגדה
בפ' האשה ו' (ט"ו) דתנן היתה למתה
לראות ליום ט"ו ושינתה ליום עשרים זה
וזה אטורס שנתה ג"פ ליום עשרים הותר
יום ט"ו ונאסר יום כ' שאין האשה קובעת
כו' אלמא בעי' ג"פ ליום כ' ואין
הראשונים של ט"ו יום מן המנן ואין
נראה לחלק משום דהתם למורה לראות
ועוד מוקדמי שאין האשה קובעת כו'
משמע דפסקא ליה הכי בכל הנשים
ולפ"ז אם נגח יום א' ויום ב' לא נגח יום
ג' נגח יום ד' לא נגח יום ה' נגח יום ו'
לא נגח אין נעשה מועד לכ"ע עד שישלש
בדלוג ואין הראשונים מן המנן ותימה
דגבי ראה שור ונגח ונראה שור ולא נגח
הוי ראשון מן המנן וצריך לחלק בין
סירוגים של ימים לסירוגים של שוורים:
דאם

שור שור ושור חמור ונגמל מהו האי שור בטר בטר
שוורים שדינן ליה ואפתי לשוורים הוא דאייעד למדי
אחרנא לא אייעד או דילמא האי שור בטר בטר חמור
ונגמל שדינן ליה ואייעד ליה לכולהו מיני חמור ונגמל שור
שור ושור מהו האי שור קמא בטר חמור ונגמל שדינן
ליה ואייעד ליה לכולהו מיני או דילמא בטר שוורים
שדינן ליה ואפתי לשוורים הוא דאייעד למינא אחרנא
לא אייעד שבת שבת ושבת אחד בשבת ושני בשבת
מהו הא שבת בטריותא בטר שבת הוא דשדינן ליה
ואפתי לשבת הוא דאייעד לימות החול לא אייעד או
דילמא בטר אחד בשבת ושני בשבת שדינן ליה ואייעד
ליה לכולי יומא ה' בשבת וערב שבת ושבת שבת
מהו הא שבת קמיותא בטר ה' בשבת וע"ש שדינן ליה
ואייעד לכולהו יומי או דילמא הא שבת קמיותא בטר
שבתות הוא דשדינן ליה ולשבתות הוא דאייעד תיקו:
נגח שור יום ט"ו בחודש זה ויום ט"ו בחודש זה ויום י"ו
בחודש זה פלוגתא דרב ושמואל דאתמר ראתה יום ט"ו
בחודש זה ויום ט"ו בחודש זה ויום י"ו בחודש זה רב אמר
קבעה לה וסת ושמואל אמר עד שתשלש בדילוג אמר
רבא שמע קול שופר ונגח קול שופר ונגח קול שופר ונגח
נעשה מועד לשופרות פשיטא מהו דתימא הך שופר
קמא סיוטא בעלמא הוא דנקטיה קמ"ל: מתני' שור
של ישראל שנגח שור של הקדש ושל הקדש שנגח
לשור של הדיוט פטור שנגמר שור רעהו ולא שור של
הקדש שור של ישראל שנגח לשור של כנעני פטור ושל
כנעני שנגח לשור של ישראל בין תם בין מועד משלם
נגח שלם: גמ' מתניתין דלא פריש בן מנסא דתניא
שור של הדיוט שנגח שור של הקדש שנגח שור של הדיוט שור
רעהו ולא שור של הקדש ר"ש בן מנסא אומר שור של הדיוט פטור
ושל הדיוט שנגח שור של הקדש בין תם בין מועד משלם נזק שלם אמרי מאי קא סבר ר"ש
אי רעהו דוקא אפילו של הדיוט שנגח ואי רעהו לאו דוקא אפילו דהקדש
נמי כי נגח דהדיוט ליחייב וכי תימא לעולם קסבר רעהו דוקא וימיהו דהדיוט כי נגח דהקדש
היינו טעמא דמיתניב משום דקא מיתני ליה מקל וחומר דהדיוט ומה הדיוט שנגח של הדיוט
חייב כי נגח דהקדש לא כל שבין דמיתניב דיו לבא מן הדיון להיות כגדון מה להלן תם חצי נזק
הבא נמי חצי נזק אלא אמר ריש לקיש הכל היו בכלל נזק שלם כשפרט לך הכתוב רעהו גבי
תם רעהו הוא דתם משלם חצי נזק מכלל דהקדש בין תם בין מועד משלם נזק שלם
דאם

חמור ונגמל שור שור ושור מהו. אם תמצא לומר היכא דהתחיל בשוורים
שדינן לשור בהרעה בטר מינו הקא מאי ראתה יום ט"ו בחודש זה ויום ט"ו
בחודש זה כו'. ומתחילה היתה לימורה בגימין אחרים: קבעה לה וסת. לדילוג
וכי חזיא הך ראיה שלישית ב"ז בחודש שלישי דיה שעתה ואינה מטמאה טהרות
מעת לעת כדחנן כל אשה שיש לה וסת
דיה שעתה: ושמואל אמר עד שתשלש
בדילוג. אין לה וסת קבוע עד שתראה
ראיה רביעית ב"ח דאיהא קמיותא לאו
ממנינא דלאו בדילוג חזית והקא נמי לרב
ג' נגחות נעשה מועד לדילוג ומשלם נזק
שלם בשלישית ולשמואל עד שיגח רביעית
ב"ח בחודש רביעי דקמיותא לאו ממנינא
ונראה דהך בריתא נמי דאיתנין לעיל
וראהו שור ונגח שור ולא נגח כו' לרב
נעשה מועד דקתני אשלישית וקאי
ולשמואל ה"ק נעשה מועד לטירוגין דכי
חדר נגח משלם נזק שלם אבל בהך
שלישית תם הוא: סיוטא. בעותא שנגעת
מקול השופר: כי נגח דהקדש ליפטר.
לגמרי: הכל היו בכלל נזק שלם. החמור
במועד דכתב במועד שלם ושלם שור
ובמועד לא נאמר רעהו הלכך בולם
במשמע הרי לך הדיוט חייב בהקדש הלכך
כשפרט לך הכתוב רעהו בתם לא לפטור
הדיוט בגזק הקדש בא אלא להחמיר עליו
בא לשלם נזק שלם בהקדש לימורד שלא
להוציא תם מכלל נזק שלם אלא גבי רעהו:
דא"כ. דליפטר בא נכתביה גבי מועד אבל
הקדש בהדיוט פטור דהקדש אפילו בכלל
מועד לא היה דליכא למימר דהועד בבועלו
וכ"ש בתם דכתב וכי יגוף שור איש לשון
אחר מפי המורה אלא אמר ר"ל הכל היו
בכלל נזק שלם האי אלא לאו לאפוקי
מבולה מלתא דלעיל קאתי אלא לאפוקי
ק"ו קאתי וארעהו דוקא סמך וד"ק אלא
אמר ר"ל פטור דהקדש בהדיוט כדקאמר
דרעהו דוקא אבל חייב בהדיוט בהקדש
לא בק"ו אתיא דא"כ פרכינן דיו אלא היינו
טעמא דתיב דאע"ג דרעהו דוקא ליכא
למדרשיה גבי הדיוט תם שנגח הקדש
לפטורא דהכל היו בכלל נזק שלם של
מועד אחד הדיוט בהדיוט ואחד הדיוט
בהקדש דכתב במועד שלם ושלם שור וגו'
ולא פרט הכתוב כאן רעהו לפטור הדיוט
בהקדש ומדלא פרט לפטורא במועד ש"מ
כשפרט לך רעהו בתם לא לפטור הדיוט
בהקדש בא אלא להחמיר עליו לתיב
הדיוט תם נזק שלם להקדש וללמוד שלא
להוציא תם מכלל מועד אלא בשור רעהו
דאי לפטור לגמרי בא נכתביה לפטורא גבי
מועד אבל דהקדש בהדיוט כיון דרעהו
דוקא לא היה בכלל נזק שלם דכיון דהקדש
תם לגמרי פטור דהא ליכא למדרשיה כדדרישין גבי הדיוט ולמימר רעהו הוא דתם משלם חצי נזק דהא אין רעהו להקדש וכל כדחנן קא ממועד ליה הלכך
הקדש מועד נמי לא היה בכלל נזק שלם דכי היכי דתם פטור ממי פטור דכי תביב במועד נזק שלם היכא דמיתניב חצי נזק בתמורה כתיב דאדם דלעיל קאי או
נודע כי שור נגח הוא:

בבא קמא דף לז עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שלישי) צג

ובכל פעם שיגח לאחר שישמע קול שופר הרי הוא משלם נזק שלם.
שואלת הגמרא, פשיטא שכן הוא הדין, ומה חידש רבא בכך. משיבה
הגמרא, מהו דתיקא – היה מקום לומר לולא דברי רבא, שהך שופר קמא
– הנגיחה שנגח לאחר ששמע השופר בפעם הראשונה, סוימא בעלמא
הוא דנקמיה – בהלה בעלמא אחותו, ולא מחמת שמעתה הורגל ליגח בכל
פעם שישמע שופר, ואין לצרפה עם שאר הנגיחות, קא משמע לן שאף
נגיחה זו מצטרפת:

משנה

שור של ישראל שננח שור של הקדש, ושל הקדש שננח לשור של
הדיוט, פטור מלשלם על נזקו הן אם הן מועד, שנאמר (שמות כא לה)
וכי יגף שור איש את שור רעהו ויש לדרוש, רעהו ולא שור של הקדש
– שאין הפרשה מדברת בשור של הקדש, הן אם שור ההקדש הוא שנגח
הזן אם נגח שור הדיוט לשור ההקדש.
דין נוסף: שור של ישראל שננח לשור של פגעני פטור, ואילו שור של
פגעני שננח לשור של ישראל, בין תם בין מועד משלם נזק שלם:

נמרא

מתניתין הפוסרת שור של ישראל שנגח שור הקדש, דלא פרבי שמעון בן
מנסיא היא. וכמו דתניא, שור של הדיוט שננח שור של הקדש, ושל
הקדש שננח שור של הדיוט פטור, שנאמר (שמות כא לה) שור רעהו
ולא שור של הקדש. רבי שמעון בן מנסיא אומר, שור של הקדש שננח
שור של הדיוט פטור, ואילו שור של הדיוט שננח שור של הקדש בין
תם בין מועד משלם נזק שלם.
ובטעמו של רבי שמעון בן מנסיא, אמר – שאלו בני הישיבה מאי קא סבר
רבי שמעון – כיצד דורש הוא מה שנאמר רעהו, אי רעהו דנקא הוא,
ולכך שור הקדש שנגח פטור, אם כן אפילו של הדיוט שננח שור של הקדש
ליפטור שאינו בכלל רעהו. ואי סובר שרעהו לאו דנקא הוא ואין למעט
ממנו הקדש, אם כן אפילו דהקדש נמי כי ננח דהדיוט ליחייב – אף שור
של הקדש שנגח לשור הדיוט יתחייב לשלם.
וכי תימא ליישב את שיטתו, שלעולם קסבר רעהו דנקא ולכך שור
ההקדש פטור כשנגח להדיוט, ומיהו דהדיוט כי ננח דהקדש היינו מעמא
דמחייב – ומכל מקום הטעם שיש לחייב שור הדיוט שנגח לשלם הקדש,
משום דקא מיימי ליה – שלומד לחייבו מקל וחומר דהדיוט, ומה הדיוט
שננח של הדיוט חייב, כי ננח לשור דהקדש לא כל שכן דמחייב. עדיין
יקשה, הרי הכלל הוא שדיו לבא מן הדיון להיות בגדון – שכאשר למדים
לחייב דבר מקל חומר אין לחייבו יותר מהדבר שממנו הוא למד, ואם כן
מה להלן בשור הדיוט שנגח להדיוט תם משלם חצי נזק, הקא נמי בשור
הדיוט שנגח להקדש הלמד ממנו, ישלם חצי נזק, ואילו רבי שמעון בן
מנסיא מחייב נזק שלם.
אלא אמר ריש לקיש, אכן רעהו דוקא הוא, ודרשת רבי שמעון כך היא,
לולא שנגמר בתורה דין שור תם שהזיק, הלא תכל – הן שור הדיוט והן
שור הקדש היו בכלל נזק שלם וכאמור בפרשת שור המועד שלא נאמר
בו רעהו, וקשפט לך תכתוב רעהו גמי תם – וכשנאמר בתורה פרשת
שור תם לפוטרו מנזק שלם, הרי פרטה בו רעהו, ומעתה יש לדרוש
המיעוט כך, ברעהו הוא – שפטרה התורה ואמרה דתם משלם חצי נזק,
מכלל דהקדש לא נאמר בו מיעוט זה, ונשאר בכללו שהיה לולא פרשת
שור תם, ולכך בין תם בין מועד משלם נזק שלם,

שור שור ושור, חמור ונקל מהו, האם האי שור פתך פתך שוורים
שריני ליה – נגיחת השור האחרון מצטרפת יחד עם נגיחת השוורים שקדמו
לו, ונמצא שנגח שלשה שוורים זה אחר זה, ואפתי – ועדיין בנגיחות אלו,
לשוורים הוא דאייער אך למידי אחרתא – למין אחר לא אייער. או
דילמא, האי שור פתך פתך חמור ונקל שריני ליה – נגיחת השור
האחרון מצטרפת יחד עם נגיחת החמור והנקל, ונמצא שנגח שלשה
מינים זה אחר זה, ואייער ליה לכולהו מיני – ונעשה בכך מועד לכל מיני
בעלי החיים.

ספק נוסף: נגח חמור ונקל, שור שור ושור מהו, האם האי שור קמא פתך
חמור ונקל שריני ליה – נגיחת השור הראשון מצטרפת יחד עם נגיחת
החמור והנקל, ונמצא שנגח שלשה מינים זה אחר זה, ואייער ליה
לכולהו מיני – ונעשה בכך מועד לכל מיני בעלי החיים. או דילמא שנגיחת
השור הראשון פתך שוורים שריני ליה – מצטרפת יחד עם נגיחת
השוורים, ונמצא שלא נגח אלא שלשה שוורים זה אחר זה, ואפתי – ועדיין
בנגיחות אלו, לשוורים הוא דאייער אך למינא אחרתא לא אייער.
ובעין הספיקות האלו יש להסתפק אף בנגיחות בימים: נגח שבת שבת
ושבת, אחר בשבת ושני בשבת מהו, האם הא שבת פתך פתך
שבת הוא שריני ליה – נגיחת השבת האחרונה מצטרפת יחד עם
השבתות שקדמו לה, ונמצא שנגח שלשה שבתות רצופים זה אחר זה,
ואפתי – ועדיין בנגיחות אלו, לשבת הוא דאייער אך לימות החול לא
אייער. או דילמא שנגיחת השבת האחרונה פתך אחר בשבת ושני בשבת
שריני ליה – מצטרפת יחד עם נגיחות ימות החול שלאחריה, ונמצא שנגח
שלשה ימים זה אחר זה, ואייער ליה לכולי יומא – ונעשה בכך מועד לכל
הימים.

וכן יש להסתפק, אם נגח ה' בשבת וערב שבת, ושבת שבת ושבת מהו,
האם הא שבת קמיתא פתך ה' בשבת וערב שבת שריני ליה – נגיחת
השבת הראשונה מצטרפת יחד עם נגיחת ימי חמישי ושישי שקדמו לה,
ונמצא שנגח שלשה ימים זה אחר זה, ואייער לכולהו יומי – ונעשה בכך
מועד לכל הימים ואף לימות החול. או דילמא, הא שבת קמיתא פתך
שבתות הוא שריני ליה – שנגיחת השבת הראשונה מצטרפת יחד עם
נגיחות השבת שלאחריה, ונמצא שנגח שלשה שבתות רצופים זה אחר זה,
ולשבתות בלבד הוא דאייער ולא לימות החול. וכל ספיקות אלו תיקון –
נשארו בספק ולא הוכרעה בהם ההלכה:

אופן נוסף במועד לסירוגין: נגח שור ביום ט"ו בחודש זה – בחודש הראשון
ושוב נגח ביום ט"ו בחודש זה – בחודש שלאחרי ושוב נגח ביום י"ז
בחודש זה – בחודש שלאחרי. דין זה תלוי בפלוגתא דרב ושמואל לגבי
דין קביעת וסת באשה, דאיתמר במסכת נדה (סד), אשה שראתה דם
נידתה ביום ט"ו בחודש זה ויום ט"ו בחודש זה ויום י"ז בחודש זה, מאחר
שנראה שאשה זו התחילה לראות בסדר קבוע של דילוג בתוספת יום אחד,
רב אמר תבצעה לה וסת לדילוג, ויום י"ז שראתה בו דינו כוסת קבוע,
ושמואל אמר אינה קובעת וסת במה שראתה שלשה פעמים, שהרי
הראיה הראשונה אינה מצטרפת כיון שלא היתה בדילוג, עד שתשלש
בדילוג – עד שתראה שוב ראיה רביעית ביום י"ח לחודש הבא, שבכך
נמצא שראתה שלש פעמים בדילוג ונקבע וסתה. וכמו כן בנגיחות השור,
לדעת רב מצרפים את הנגיחה הראשונה ובשלש פעמים אלו נעשה מועד,
ולשמואל רק אם נגח פעם נוספת ב"ח לחודש הבא נעשה מועד.

דין נוסף בדנין מועד לדבר אחד ואינו מועד לדבר אחר: אמר רבא, שמע
קול שופר ונגח, קול שופר ונגח, קול שופר ונגח, נעשה מועד לשופרות,

המשך ביאור למסכת בבא קמא ליום שלישי עמ' א

תנו רבנן, ראה שור ונגח, שור ולא נגח, שור ונגח, שור ולא נגח, שור
ונגח, שור ולא נגח, נעשה מועד לסירוגין – לנגיחות בדילוג, ולשוורים
בלבד ולא למינים אחרים:
תנו רבנן, ראה שור ונגח, חמור ולא נגח, סוס ונגח, נמל ולא נגח, פרה
ונגח, ערוד ו- חמור ברו ולא נגח, נעשה מועד לסירוגין לבל, שהרי נגח
שלשה מינים ולא מין אחד בלבד.
הגמרא מסתפקת באופנים מסוימים במועד לסירוגין: איבעיא להו, נגח

אופן, ומאי תו – ומה צריכה לכתוב עוד את שמועד לו משלם נזק שלם
ואת שאינו מועד לו משלם חצי נזק, וכי עד השתא לא אשמעינן דתם
משלם חצי נזק ומועד משלם נזק שלם.
מסיימת הגמרא: ואם תמצי לומר נמי איתא לך פפא – ואף אם תאמר
שההלכה כרב פפא, ובסתמא אין נעשה מועד אלא לאותו מין שנגח, אף
לדעתו אם נגח שור חמור ונקל, נעשה מועד לבל, ואף שלא נגח מכל
מין אלא פעם אחת בלבד:

דאם בן שכוונת התורה לפטור לגמרי שור המזיק הקדש, נכתוב קרא
להאי רעהו גבי מועד – היתה התורה צריכה לכתוב המיעוט של 'רעהו'
אצל שור המועד, שבכך היה יותר חידוש שאף מועד פטור בהקדש, ואף
שור תם היה פטור, שיש ללמוד בקל וחומר, אם מועד פטור כל שכן תם.
ובהכרח לכך כתבה התורה 'רעהו' בתם, לומר שלא בא לפטור בהקדש,
אלא לחייב בהקדש אף בתם נזק שלם:

שנינו במשנה, שור של ישראל שנגנח שור של כנעני פטור, ושל כנעני
שנגח לשור של ישראל בין תם בין מועד משלם נזק שלם:

אמר – הקשו בני הישיבה, כמה נפשך, אי 'רעהו' דוקא, אם כן דכנעני
כי נגח דישאל נמי ליפטור – אף שור של כנעני שנגח לשל ישראל יהיה
פטור, שהרי אין הפרשה מברית אלא במי ששייך בו 'רעהו' ואילו הכנעני
אינו רעהו של הישראלי. ואי 'רעהו' לאו דוקא, אפילו דישאל כי נגח
דכנעני לחייב – אף שור של ישראל שנגח לשל כנעני יהיה חייב לשלם.

מתרצת הגמרא: אמר רבי אבהו, אכן מרעהו אין למעט כנעני, ומכל
מקום נשתנה דינו, משום שאמר קרא (חבקוק ג ו) 'עמד וימדד ארץ ראח
ויתר גוים', ויש לדרוש, ראח – התבונן הקב"ה בשבע מצות שקיבלו
עליהם בני נח, ויבין שראה שלא קיימו, עמד והתיר ו- והפקירן מומין
לישראל, שאם נגחו לשורם יהיה פטור, וכן שאם הם נגחו ישלמו נזק שלם.
רבי יוחנן אמר, יש ללמוד דין זה מהקרא, שנאמר (דברים לג ב) 'הופיע
מהר פאתן', ויש לדרוש, מפאתן – כשסייב וחזר הקב"ה על כל האומות
במדבר פארן שיקבלו התורה וסירבו לקבלה הופיע – התגלה והותרממו
לישראל.

תניא נמי הכי בדרשות האמוראים, שור של ישראל שנגח שור של כנעני
פטור, שור של כנעני שנגח שור של ישראל בין תם בין מועד משלם
נזק שלם, שנאמר 'עמד וימדד ארץ ראח ויתר גוים', וכדרשת רבי אבהו,
ואומר, 'הופיע מהר פאתן', וכדרשת רבי יוחנן.

שואלת הגמרא: מאי ואומר – מדוע אין די בדרשה הראשונה שהוצרכה
הבריייתא גם לדרשה השנייה. מבארת הגמרא, כוונת הבריייתא כך, וכי
תימא שהאי 'עמד וימדד ארץ', מפניא ליה לכדרב מתנה ויכדרב יוסף
– נצרך לדרשת רב מתנה ורב יוסף וכמו שמובא להלן, ואין לדרוש ממנו
כרבי אבהו להתיר ממונם, תא שמע לדרוש מפסוק אחר, שנאמר 'הופיע
מהר פאתן', מפאתן הופיע מומין לישראל.

מבארת הגמרא: מאי דרב מתנה – מהי דרשת רב מתנה מהפסוק 'עמד
וימדד ארץ'. דאמר רב מתנה 'עמד וימדד ארץ ראח ויתר גוים',
מה ראח, ראח שבע מצות שנגמטו עליהן בני נח ולא קיימום, עמד
והנלה אותם מעל אדמתם, ומאי משמע דהאי 'ויתר' לישנא דאגלווי
הוא – ומהיכן יש ללמוד שויתר' לשון גלות הוא, בתיב הקא 'ויתר גוים',
ובתיב התיב לגבי סימני שרץ העוף המותר באכילה (ויקרא יא כא) 'אשר
לו כרעים ממעל לרגליו לנתר בהן על הארץ', ומתרגם אונקלוס, לקפצא
בהון על ארעא, הרי שלשון ניתור הוא קפיצה: מהמקום שעומד בו, ואף
כאן פירושו שהקפיצים והגלם מאדמתם.

ומאי דרב יוסף – מהי דרשת רב יוסף מהפסוק 'עמד וימדד ארץ', דאמר
רב יוסף 'עמד וימדד ארץ ראח ויתר גוים', מה ראח, ראח שבע
מצות שקיבלו עליהם בני נח ולא קיימום, עמד והתירן להם.

מקשה הגמרא, וכי איתגווי אהנך – כיון שלא קיימו המצות קבלו על כך
שכר, שמעתה לא יענשו עליהם, אם בן מצינו חוטא נשכר. אמר רב
בריה דרבנא, אכן ודאי יענשו אם לא יקיימו המצות, ומה שהתירן להם,
היינו לומר, שאפילו מן המין אותן אין נחשב להם כמו שקיימו מצוה, ואין
מקבלין עליהן שכר.

מקשה הגמרא, ולא – וכי אכן גוי שמקיים שבע מצוות בני נח אינו מקבל

עליהם שכר, והתניא, רבי מאיר אומר מנן שאפילו נכרי ועוסק בתורה
– שלומד את שבע המצוות שלהם כיצד לקיימם, שהוא רצוי לפני הקב"ה
ככתבן גדול הנכנס ביום הכיפורים לקדוש הקדושים, תלמוד לומר (ויקרא
יח ה) 'אשר יעשה אתם האדם וחי בהם', ויש לדרוש 'אשר יעשו אותם
בהנים ולוים וישראלים' לא נאמר, אלא אדם, ומשמע כל אדם אף
שאינו ישראלי, הא למדת שאפילו נכרי ועוסק בתורה חרי הוא ככתבן
גדול. ומבואר שמקבל שכר על לימוד המצוות, ומשמע שאף על קיומם
מקבל שכר.

אמר – תירצו בני הישיבה, אכן יש להם שכר במה שלומדים ומקיימים את
שבע המצוות, ומה שאמרו שאין מקבלים עליהם היינו שאין מקבלים
עליהן שכר מרובה במצוות ועושה, אלא כמי שאינו מצווה ועושה
ששכרו מועט, וכמו דאמר רבי תנאי גדול המצווה ועושה יותר ממי
שאינו מצווה ועושה – מעלתו ושכרו של העושה מצווה מרצונו, פחותה
מהעושה אותה מחמת ציווי הקב"ה. ומעלה זו הפסידו אומות העולם במה
שהתירן להם הקב"ה:

הגמרא מביאה מעשה בענין דין משנתנו בשור של כנעני: תנו רבנן, וכבר
שלחה מלכות רומי שני בריייתות – פקדי המלך, אצל חכמי ישראל,
ואמרו להם למדנו תורתכם, קראו ונשנו ונלשנו – למדו היטב את כל
התורה שלש פעמים, ובשעת פטירתן – כשעמדו לחזור אל מלכות רומי,
אמרו להם הסרדיוטות לחכמי ישראל, דקדקנו בכל תורתכם ואמת הוא
– נאה ומשובחת היא חוץ מדבר זה שאתם אומרים שור של ישראל שנגח
שור של כנעני פטור, של כנעני שנגח שור של ישראל בין תם בין מועד
משלם נזק שלם, שהרי כמה נפשך, אי 'רעהו' דוקא, אפילו דכנעני כי
נגח דישאל ליפטור, ואי 'רעהו' לאו דוקא, אפילו דישאל כי נגח
דכנעני לחייב, וכקושיית הגמרא לעיל.

ומסיימת הבריייתא: ודבר זה – וטעמו של דבר זה, שהפקיר והתיר הקב"ה
את ממונם לישראל, וכמו שדרשו לעיל, אין אנו מודיעים אותו למלכות,
מפני הסכנה, שיאמרו כשם שממון שלנו הפקר אצלכם כך הממון שלכם
יהיה הפקר אצלנו.

מספרת הגמרא: רב שמואל בר יהודה, שכיבא ליה ברתא – נפטרה בתו,
אמר ליה רבנן לעילא, קום גיזל ננחמיה – בא ונלך יחד לנחמו. אמר
להו עולא לרבנן, מאי אית לי נבי נחמתיא דכבלא דגידופא הוא – מה
יש לי אצל נחמת הבבליים שגידוף הוא כלפי מעלה, כלומר איני רוצה
ללכת עמכם, שנחמתם, דאמר – לפי שאומרים הם בנחמתם, מאי אפשר
למיעבד – מה אפשר לעשות כנגד גזירת הקב"ה שגזר על מיתת המת,
ומשמע הא אפשר למיעבד עבדי – שאם היה אפשר לעשות מה כנגד
גזירתו ולהחזיר המת לחיים היו עושים כן, ומשמע שאינם מקבלים עליהם
דין שמים.

אזל הוא לחודאי גביה – הלך הוא לבדו לנחם את רב שמואל בר יהודה,
ואמר ליה בנחמתו, נאמר בפסוק (דברים ב ט) 'ויאמר ה' (אל משה) [אלוי]
אל תצר את מואב ואל תתגר בם מלחמה', וממה שהוצרך להזהיר שלא
יעשה עמם מלחמה, משמע שלולא כך היה נלחם בהם, ויש להקשות וכי
מה עשה על דעתו של משה לעשות מלחמה שלא ברשות, והלא כל עוד
שלא נצטוו להילחם בהם מפי הקב"ה מדוע היה נלחם בהם מדעתו, אלא
שנשא ו- שדרשן משה קל וחומר בעצמו – מדעתו, ואמר, ומה מדינים
שלא באו אלא לעזור את מואב – שביקש בלך מלך מואב מבלעם שהיה
ממדין שיבוא לעזרתו, ועל פי עצתו הפקירו את בנותיהם לזנות עם ישראל
עד שנהרגה כובי בת צור, ואמרה תורה 'צורו את המדינים והחיתם
אותם',

בבא קמא. פרק רביעי – שור שנגח ר' וה' דף לח עמוד א – מתוך מהדורת טובי'ס צה רש"י

תוספות

דאם פן לכתוב רחמנא גבי מועד. וליכא למימר דכי כתב רחמנא רעהו בתם לפטור תם דהדיט בהקדש קאני ומועד בדקאי קאי ולהכי לא כתביה גבי מועד
דלא חיביה רחמנא במועד אלא במקום שחייב בתם ולפטור לגמרי בשתיקה הדיט בהקדש נמי לא אתי דא"כ לכתביה רחמנא לגבי מועד דהוי רבותא
טפי וגם ליכא למיטעי למדרשה אלא לפטור וכו' ש בתם אלא ודאי מדלא כתב גבי מועד אתא רעהו לחייב תם בהקדש נזק שלם וד"ה שבא לפטור לגמרי תם
דהקדש בהדיט וכו' דתם פטור מועד נמי פטור וד"ה קרא רעהו הוא דאיכא חילוק בין תם למועד אבל כשאנו רעהו לא דהדיט בהקדש חייב והקדש בהדיט
פטור:

עמר והתיר ממון לישראל. משמע
דוקא בענין זה שנגח שור שלנו
שור שלכם ולמ"ד ב"ב בתרא (תמן דף קיג.)
גזל כנעני אסור ניהא אבל למ"ד מותר
קשה:

מפארן הופיע ממון לישראל. פי'
הקונטרס שסיבב והחזיר
התורה בכל האומות ולא קבלה משמע
ש"ל דבפארן נגלה לאומות וכן משמע
בתרגום ירושלמי דמתרגם מטורא דגבלא
אתגלי לבני ישמעאל ופארן ארץ
ישמעאל היא כדכתיב בהרר ותשב
במדבר פארן ובריש מסכת ע"ז דף נ"ג וס'
אית דגרסי מאי בעי בשערי מאי בעי
בפארן וקשה דבשבת פ' ר"ע ה' (ס"ג) משמע
דפארן הוא סיני דקחשיב ה' שמות
שנקרא לו מדבר צין מדבר קדש מדבר
פארן מדבר סיני מדבר קדמות ונראה
דמדבר סיני מדבר גדול ומצד אחד נקרא
סיני ומצד אחר נקרא פארן וכל המשה
שמות דקחשיב במסכת שבת המשה
חלקים היו בו שכל אחד שמו נקרא בן
ואע"ג דקדריש התם לכל השמות אין
להקפיד על זה ובאנו צד ששמו פארן
נגלה לבני ישמעאל:

אלא האדם. תימה הא אין עובדי
בוכבים קרויין אדם כדתניא ב"ב
דמקבל (כ"ז קול) אמר רשב"י אין קברי
העובדי בוכבים מטמאים באהל שנגמר
אדם כי ימות באהל אתם קרויים אדם
ואין העובדי בוכבים קרויים אדם וב"ב ד'
מיתות (מסכתין דף נ"ג וס' פ') בקונטרס דר"מ
דהבא כרבנן דפליגי עליה דרבי שמעון בן
יוחי בפרק הבא על יבמתו (יבמות דף ס"א וס'
ורבינו תם מפרש דיש חילוק בין אדם
להאדם תדע מדפריך ביבמות מקראי
דנביאים ולא פריך מקראי דתורה דהאדם
והבהמה אשר ימצא בשדה (מכות ט) אף
התם הוי קודם מתן תורה וא"ת א"כ הוה
ליה למימר אדם וס' נאמר אלא האדם
לאו פירכא אדם דהך ברייתא מתניא
בת"כ וטובא איכא התם ככי האי גוונא

דקתני התם וכן הוא אמר (שפיט טו) פתחו שערים (ראשיכם) ויבא גוי וגו' ויבאו כהנים להם וישראלים לא נאמר אלא גוי צדיק וכן הוא אמר הטיבה וד' לטובים
כהנים להם וישראלים לא נאמר אלא לטובים הא למדת שפאפילו נכרי ועוסק בתורה הרי הוא ככהן גדול וא"ת והא עובדי בוכבים נמי קרויים אדם כדכתיב
לולי ה' לנו בקום עלינו אדם וי"ל דבמקום שמזכיר השם עובדי בוכבים כלשון אדם כלומר דבר חלש נזלד מאדם וכן גבי חירם (ויחזקאל כח) אתה
אדם ולא את וכן מה יעשה לי אדם (תהלים קיח) ויריב"א הקשה מדכתיב (שפיט טז) ואמן אדם תחתיך ותיירך דרששין ואמן אידם תחתיך גבי ההוא רומא דבפרק
בתרא דבבא ד' והא דאמר בהשולח (ויטין דף מ"ז) יש קנן לעובד בוכבים בארץ ישראל לחפור בה בורות שיחין ומערות מדכתיב והארץ נתן לבני אדם בני
אדם משמע אדם הראשון: **הרי** הוא ככהן גדול. הא דנקט כהן גדול משום דדרששין בסוטה (דף ע"ז) וקרא היא מפנינים מזהן גדול הנכנס לפני ולפנים:
קראו ושנו ושלשו. וא"ת והא אמרין בחגיגה (דף ע"ב) המלמד תורה לעובד בוכבים עובר בעשה דמגיד דבריו ליעקב (תהלים קמז) ויש לומר דבע"כ עשו ע"פ דברי
הבושיל ולא נתייבו למסור עצמן אי נמי עשו עצמם גרים כדא" בספרי דפרשה אף חובב עמי:

נשא משה קל וחומר. אור"ת דלאו דוקא אלא כלומר עתיד משה לישא ק"ו אם לא שהוהירו הכתוב תחילה דקודם נאמר אל תצר את מואב ממה שנגמר צרור את המדינים
והכיתם אותם כדרששין עתה ולחבו שלא היה מתירא בלך אלא מלחיה בעלמא שלא היו מותרין אלא באנגריא וקרא דמזין אתה מנעשה דבכל היה והא דקאמר
נמי הקדוש ברוך הוא למשה לא כשעלתה על דעתך לאו דוקא הקשה הרי"ר אלהן דהבא משמע דאורי שנגמר צרור את המדינים עדיין היו מותרין שלא לצור
מואב

דאם פן נכתוב קרא להאי רעהו גבי מועד: שור של
ישראל שנגח שור של כנעני פטור: אמרי ממה נפשך
אי רעהו דוקא דכנעני כי נגח דישאל נמי ליפטר ואי
רעהו לאו דוקא אפילו דישאל כי נגח דכנעני נחייב
א"ר אבהו אמר קרא עמר וימודד ארץ ראה ויתר גוים
ראה שבע מצות שקיבלו עליהם בני נח כיון שלא קיימו
עמד והתיר ממון לישראל רבי יוחנן אמר מהבא הופיע
מהר פארן מפארן הופיע ממון לישראל תניא נמי הכי
שור של ישראל שנגח שור של כנעני פטור שור של
כנעני שנגח שור של ישראל בין תם בין מועד משלם
מאבים

נזק שלם שנגמר עמר וימודד ארץ ראה ויתר גוים ואומר הופיע מהר פארן מאי ואומר וכי
תימא האי עמר וימודד ארץ מכע' ליה לכדרב מתנה וכדרב יוסף ת"ש הופיע מהר פארן
מפארן הופיע ממון לישראל מאי דרב מתנה דא"ר מתנה עמר וימודד ארץ ראה וכו' מה
ראה ראה שבע מצות שנגמיו עליהן בני נח ולא קיימום עמר והגלה אותם מעל אדמתם ומאי
משמע דהאי ויתר לישראל דאגליי הוא כתיב הקא ויתר גוים וכתוב התם לנתר כהן על הארץ
ומתרגם לקפצא כהן על ארעא מאי דרב יוסף דא"ר יוסף עמר וימודד ארץ ראה וכו' מה
ראה ראה שבע מצות שקיבלו עליהם בני נח ולא קיימום עמר והתיר להם איתגורי אתגר א"כ
מצינו חוטא נשפר אמר מר בריה דרבנא לומר שפאפילו כקיימין אותן אין מקבלין עליהן שכן
ולא והתניא ר"מ אומר מנין שפאפילו נכרי ועוסק בתורה שהוא ככהן גדול ת"ל אשר יעשה
אותם האדם וחי בהם כהנים ולוים וישראלים לא נאמר אלא אדם הא למדת שפאפילו נכרי
ועוסק בתורה הרי הוא ככהן גדול אמרי אין מקבלים עליהן שכן במצוה ועושה אלא כמי
שאינו מצוה ועושה דא"ר תנינא גדול המצוה ועושה יותר ממי שאינו מצוה ועושה: ת"ר
וכבר שלחה מלכות רומי שני סרדיטות אצל חכמי ישראל למדונו תורתכם קראו ושנו ושלשו
בשעת פטירתן אמרו להם דקדקנו בכל תורתכם ואמת הוא חוץ מדבר זה שאתם אומרים
שור של ישראל שנגח שור של כנעני פטור שור של כנעני שנגח שור של ישראל בין תם בין מועד
משלם נזק שלם מ"נ אי רעהו דוקא אפילו דכנעני כי נגח דישאל ליפטר ואי רעהו לאו
דוקא אפילו דישאל כי נגח דכנעני לחייב ודבר זה אין אנו מודיעים אותו למלכות רב שמואל
בר יהודה שכיבא ליה ברתא אמרו ליה רבנן לעולא קום נזיל גינתמיה אמר להו מאי אית לי
גבי נחמתא דבבליא דגידופא הוא דאמרי מאי אפשר למיעבד הא אפשר למיעבד עבדי אול
הוא לחודאי גביה א"ל ויאמר ה' (אל משה) אל תצר את מואב ואל תתגר בם מלחמה וכי
מה עלה על דעתו של משה לעשות מלחמה שלא ברשות אלא נשא משה ק"ו בעצמו אמר
ומה מדינים שלא באו אלא לעזור את מואב אמרה תורה צרור את המדינים והכיתם אותם
מאבים

דקתני התם וכן הוא אמר (שפיט טו) פתחו שערים (ראשיכם) ויבא גוי וגו' ויבאו כהנים להם וישראלים לא נאמר אלא גוי צדיק וכן הוא אמר הטיבה וד' לטובים
כהנים להם וישראלים לא נאמר אלא לטובים הא למדת שפאפילו נכרי ועוסק בתורה הרי הוא ככהן גדול וא"ת והא עובדי בוכבים נמי קרויים אדם כדכתיב
לולי ה' לנו בקום עלינו אדם וי"ל דבמקום שמזכיר השם עובדי בוכבים כלשון אדם כלומר דבר חלש נזלד מאדם וכן גבי חירם (ויחזקאל כח) אתה
אדם ולא את וכן מה יעשה לי אדם (תהלים קיח) ויריב"א הקשה מדכתיב (שפיט טז) ואמן אדם תחתיך ותיירך דרששין ואמן אידם תחתיך גבי ההוא רומא דבפרק
בתרא דבבא ד' והא דאמר בהשולח (ויטין דף מ"ז) יש קנן לעובד בוכבים בארץ ישראל לחפור בה בורות שיחין ומערות מדכתיב והארץ נתן לבני אדם בני
אדם משמע אדם הראשון: **הרי** הוא ככהן גדול. הא דנקט כהן גדול משום דדרששין בסוטה (דף ע"ז) וקרא היא מפנינים מזהן גדול הנכנס לפני ולפנים:
קראו ושנו ושלשו. וא"ת והא אמרין בחגיגה (דף ע"ב) המלמד תורה לעובד בוכבים עובר בעשה דמגיד דבריו ליעקב (תהלים קמז) ויש לומר דבע"כ עשו ע"פ דברי
הבושיל ולא נתייבו למסור עצמן אי נמי עשו עצמם גרים כדא" בספרי דפרשה אף חובב עמי:

נשא משה קל וחומר. אור"ת דלאו דוקא אלא כלומר עתיד משה לישא ק"ו אם לא שהוהירו הכתוב תחילה דקודם נאמר אל תצר את מואב ממה שנגמר צרור את המדינים
והכיתם אותם כדרששין עתה ולחבו שלא היה מתירא בלך אלא מלחיה בעלמא שלא היו מותרין אלא באנגריא וקרא דמזין אתה מנעשה דבכל היה והא דקאמר
נמי הקדוש ברוך הוא למשה לא כשעלתה על דעתך לאו דוקא הקשה הרי"ר אלהן דהבא משמע דאורי שנגמר צרור את המדינים עדיין היו מותרין שלא לצור
מואב

צו בבא קמא. פרק רביעי – שור שנגח ר' וה' דף לח עמוד ב – מתוך מהדורת טובי"ס
 תוספות
 רש"י

מואב ובבראשית רבה סוף פרשת וצא דכששלח דוד יואב אל ארם נהרים
 ואל ארם עובד פגע במואבים ובקש לאבדם והביאו לו אסטרטאות שלהם אל
 תצר את מואב והשיב דוד שהם פירצו גדר תחילה דכתיב וישלח מלאכים אל
 בלעם בן בעור משמע שפאותה שעה הותרו ותיצר ר"י דדחיקא בעלמא השיב
 וקרא דשופטים ושלחצמו גלגלון מלך

מואב היה לו להביא אלא שפון הותרה
 היה רוצה להביא וזהם תשובה מפני
 חילול השם אע"פ שעל אדומים מיתו
 קרא דקבלה ויטסוף אליו בני עמון ועמלק
 וילך ותרץ את ישראל וירשו את עירך
 התמרים מ"מ כל זמן דמשבח דברי תורה
 ניקא ליה לאתני:

מואבים עצמן לא כל שכן. וא"ת תינח
 מואב אדומי ועמון מאי איכא
 למימר וי"ל דאצטרף לאסור בהן אנגריא
 שהיו מותרים דאנגריא היה עושה שלא
 ברשות ואע"פ שמכיר ב' פרידות על עמון
 לא אצטרף אלא משום מואב: **לעולם**
 יקדים אדם לדבר מצוה. לשם מצוה
 נחבוננו כדאימא בפרק מי שאמר וירני
 נזיר ושמע חבירו ואמר ואני מה דף כג.

גרי אריות הן. ואע"ג דפסקין בסוף פ"ק
 דיבמות דף טו. ה"לכה דגרי אמת
 כולן הני מילי היבא שמתגמרים לגמרי
 אבל גרי אריות דהקא לא נתגמרו לגמרי
 דכתיב בקרא את ה' היו רצאן ואת
 אליהם היו עובדין ומ"ד גרי אמת סבר
 דלכסוף נתגמרו לגמרי:

ותכמים טהורים. בפרק דם הנדה נ"ס
 פ"ה פ"ה אי דישאל מטהרין
 דמאן מטמו ומשני מבין ישראל ומבין
 הכותים בחזקתם טמאים לכ"ע דכותים
 גרי אמת הן והנמצאים בערי ישראל
 טהורין שלא נחשדו על פתמיהם ואצגועי
 מצגעי להו והנמצאים בערי הכותים ר"מ
 מטמא דנחשדו על פתמיהם ותכמים
 מטהרים דלא נחשדו:

על הנתינה. בכתובות פרש"י דאצטרף
 לאשמועינן שיש להם קנס אע"פ
 שדוד גזר עליהם והקשה ר"ת
 דמדאורייתא אסירי בלאו דלא תתחנן
 כדמסיק רבא ב"פ הערל ויבמות דף טו.
 דכבינתן לית להו חננות וכי מגיירי אית
 להו חננות ובפרק אלו הן הלוקין נ"ס פ"ה

קחשיב נתינה וסתם נתינה דקנתי בכל מקום היינו בגיורת שיש לה קנס ותפסי בה קדושין ובפרק יש מותרות ויבמות פ"ה
 ונתינה איכא בנתינה למ"ד דאורייתא הא נמי דאורייתא ובריש אלו נערות ויבמות דף כט. גבי פלוגתא דשמעון התימני ור"ש בן מנסיא ואור"ת דדוד לא גזר עליהם
 אלא שעבדו אבל מדאורייתא אסירי לבא בקהל מלא תתחנן בהם ובריש אלו נערות ראוי להאריך בזה יותר:

ועל הכותים. סוגיא דשמעון מוכחא דקסבר גרי אמת הן וא"ת א"כ מה חידוש לומר שיש להם קנס וכי תימא משום דאמר רבה בפרק עשרה יוחסין (מלוין)
 דף טו. ממזר מאחוזתו ומאשת איש נתעברו בהן מרישא שמעינן ליה דיש להן קנס ואפילו דאי ממזר וב"ש ספק ממזרת וי"ל דהיא גופה קמ"ל דגרי אמת
 הן דאם היו גרי אריות לא היו להן קנס וא"ת ולרבי דאמר בפרק עשרה יוחסין נ"ס דעבד ושפחה נתעברו בהן אמאי יש להן קנס נמיא לה איתיה ראייה דלאו
 שפחה את ויסקול דהא שפחה אין לה קנס בדמכות באלו נערות ויבמות פ"ה (מלוין ד' כט.) ועל כרחוק לאו משעם שהיא בחזקת בעלה אין לה קנס כדאמרין בירושלמי
 דשפחה אפילו משמרת אין לה קנס ואע"ג דרובן לאו שפחה אלא שפחה לשמואל דאמר אין הולכין במזמן אחר הרוב וי"ל משום דכל יחד מוקמין לה
 בחזקת איבה שהשפחות נתעברו בהן ונשאו לכותים אף על גב דלרביא פסלו כותים משום איסור שפחה ולא מוקמין להו בחזקת אביהן מ"מ לענין קנס לא
 מחשבינן להו כשפחה שלא יתא חוטא נשכר ואף על גב דנקט רבא עבד ושפחה לאו דוקא לפי מה שפירש שהשפחות נשאו לכותים והכותים לעבד ואם בן
 משום עבד אין לפוסלן דבריו ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר:

ה"נ נקוט. מדרבנן לדרבנן נמי הוי מצי למיפרך דמודו רבנן דקנסינן להו דקנתי שור של ישראל שנגח שור של כותי פטור משום דסתם מתניתין רבי
 מאיר פריך מרבי מאיר ארבי מאיר:

מואבים עצמן. שהתחילו בקלקול ושכרו את בלעם: **פרידות.** גזלות: **בתו של**
רבי אם ראיה. לזרע כשר על אחת כמה וכמה שותחיה: **דקאמרה מואב.** לשון
 פריצות שהוא מאביה: **אנגריא.** להשתעבד בהן להביא להם מים ומזון: **שור של**
ישראל שנגח כותי פטור. לקמן מוקי טעמא דקנס הוא שנסקו שלא
 יטמעו ישראל בכנותיהם ודין בקנס זה

אבל כולי האי לא קנסינן שהיא הם
 משלמים על ההם נ"ש ור"מ חשיב כותי
 כנכרי: **גרי אריות הן.** בספר מלכים (כ ו')
 מפורש וישלח ה' בהם את האריות וכותים
 כתיבי ההם ויבא מלך אשור (אנשים)
 מכותה וקא חשיב שאר מקומות: **מרכם**
טהורים. עיר שרובה נכרים היא ודם נכרי

טהור מדאורייתא דכתיב (ויקרא יב) דבר אל
 בני ישראל אשה כי תוריע ויולדה בת
 ישראל משמאה בלידה ובגדה ולא נכרית
 ואע"ג דרבנן גזרו עליהם שיהו כובין על
 פתמיהן לא גזרו דהא בתמין דישאל
 גופייהו מדרבנן ניהו דמדאורייתא דם
 יתיה זוכה בבשרה כתיב (ספ טו) שותחיה

מגופה ולא שותחיהו בבגדה ואפילו
 ראתה מגופה אמרינן במס' נדה דף נה. שלא
 גזרו על דם נכרית טמאה אלא בעודו לח
 דתנן דם הנכרית ב"ש מטהרין ובי"ה
 אומרים בקרחה ובמימי רגליה מטמאין לח
 ואינו מטמאין יבש: **רבי יהודה מטמא**
מטמא. רובן גרים ודמן מטמא
 וכישאל הם אלא שהם טועין ונהגין
 בחוקות הנכרים וקרי הן כישאל מומר:

מבין ישראל כו'. במס' נדה דף טו. פריכין
 אי דישאל טהורין דמאן טמאין ותרצין
 לה הכי מבין ישראל ומבין הכותים טמאים
 והנמצאים בערי ישראל במקום הפקר
 טהורים שלא נחשדו על פתמיהן להפקרין
 אלא מצגינן אותם שלא יטמאו בהן
 טהורים והנמצאים בין הכותים ר"מ מטמא
 שנחשדו על פתמיהן ותכמים מטמאין שלא
 נחשדו על פתמיהן להפקרין אלא מצגינן

אותם עד שיתבטל אלא מדאמר ר"מ דם
 כותים מטמא אלא גרי אמת הן: **קנס הוא**
כו'. וקניס ליה טפי מת"ק:

שלא יטמעו בהן אמר אב"י כרי
 משום

משמע נמי דנתינה דאורייתא דאמר ממזרת
 ונתינה איכא בנתינה למ"ד דאורייתא ובריש אלו נערות ויבמות דף כט. גבי פלוגתא דשמעון התימני ור"ש בן מנסיא ואור"ת דדוד לא גזר עליהם
 אלא שעבדו אבל מדאורייתא אסירי לבא בקהל מלא תתחנן בהם ובריש אלו נערות ראוי להאריך בזה יותר:

ועל הכותים. סוגיא דשמעון מוכחא דקסבר גרי אמת הן וא"ת א"כ מה חידוש לומר שיש להם קנס וכי תימא משום דאמר רבה בפרק עשרה יוחסין (מלוין)
 דף טו. ממזר מאחוזתו ומאשת איש נתעברו בהן מרישא שמעינן ליה דיש להן קנס ואפילו דאי ממזר וב"ש ספק ממזרת וי"ל דהיא גופה קמ"ל דגרי אמת
 הן דאם היו גרי אריות לא היו להן קנס וא"ת ולרבי דאמר בפרק עשרה יוחסין נ"ס דעבד ושפחה נתעברו בהן אמאי יש להן קנס נמיא לה איתיה ראייה דלאו
 שפחה את ויסקול דהא שפחה אין לה קנס בדמכות באלו נערות ויבמות פ"ה (מלוין ד' כט.) ועל כרחוק לאו משעם שהיא בחזקת בעלה אין לה קנס כדאמרין בירושלמי
 דשפחה אפילו משמרת אין לה קנס ואע"ג דרובן לאו שפחה אלא שפחה לשמואל דאמר אין הולכין במזמן אחר הרוב וי"ל משום דכל יחד מוקמין לה
 בחזקת איבה שהשפחות נתעברו בהן ונשאו לכותים אף על גב דלרביא פסלו כותים משום איסור שפחה ולא מוקמין להו בחזקת אביהן מ"מ לענין קנס לא
 מחשבינן להו כשפחה שלא יתא חוטא נשכר ואף על גב דנקט רבא עבד ושפחה לאו דוקא לפי מה שפירש שהשפחות נשאו לכותים והכותים לעבד ואם בן
 משום עבד אין לפוסלן דבריו ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר:

ה"נ נקוט. מדרבנן לדרבנן נמי הוי מצי למיפרך דמודו רבנן דקנסינן להו דקנתי שור של ישראל שנגח שור של כותי פטור משום דסתם מתניתין רבי
 מאיר פריך מרבי מאיר ארבי מאיר:

שלא

כדין שור של ישראל שנגח לישראל חברו, שלא קנסום כל כך לעשותם
כעבדים ולחייבם נזק שלם אף בתם. אמנם רבי מאיר אומר, שור של
ישראל שנגח שור של כותי פטור, ושל כותי שנגח שור של ישראל בין
תם בין מועד משלם נזק שלם, וכדין שור עבדים שנגח לשור של ישראל.
ומבינה הגמרא בטעמו, שהכותים אינם גרים גמורים ולכן דינם כעבדים
לכל דבריהם. ומקשה הגמרא: למה פטור רבי מאיר שהכותים גרי
אזרחות הן – לא התגיירו אלא מפחד האריות ולכן אינה גירות ודינם
כעבדים. ורמיהו ממה ששינו במשנה (נדה נה). כל הכתמים – בגדים
שנמצא עליהם כתם דם נדה. כתמים מרקם זהירים, משום שרוב אנשי
המקום יהיו גויים הם, ואין כתמי דם נידון טמא. רבי יהודה מטימא
לכתמים הבאים מרקם, מפני שהן גרים וטועים – לפי שאנשי המקום יהיו
גויים הם, אלא שטועים ונוהגים בחוקות הגויים, ומכל מקום ישראל גמורים
הם, ודינם כישראל מומר שכתמי דמן טמא.
והכתמים הבאים מפיץ הנקרים מהזרים, לפי שאין כתמי הגויים מטמאים,
והבאים מפיץ ישראל ומפיץ הכותים, טמאים. ואם נמצאו במקום הפקר,
אם נמצאו במקום ישראל טהורים ואין לחשוש שמא דם טמא הוא,
שישראל שומרים על כתמיהן לכבסם. ואם נמצא במקום הכותים רבי
מאיר מטימא משום שאינם רגילים לשמור כתמיהן לכבסם, וכתמים
מטהרין, משום שלא נהגו (ישראל) הכותים על כתמיהן, ואף הם
שומרים כתמיהן לכבסן, ואין לחשוש על הדם הנמצא שמו טמא הוא.
אלמא מוכח ממשנה זו שקסבר רבי מאיר כותים גרי אמת הם, שהרי
מטמא את כתמיהן.
אמר רבי אבהו, אכן לרבי מאיר גרי אמת הם וכמו שמוכח מהמשנה, ומה
שאמר ששור כותי שנגח לשור ישראל משלם נזק שלם אף בתם, אינו משום
שדינם כעבדים לכל דבריהם, אלא קנס הוא שנקנס רבי מאיר בקמזונם
לעשותם כעבדים, כדי שלא יטמיעו בהם – שלא יתערבו בהם ישראל
וישאו את בנותיהם.
מתיב רבי יוחנן, הרי שינוי במשנה (כתובות כט). ואלו נערות שיש להם
קנס – שאם אנס אדם אחת מהם משלם לאביה קנס חמישים כסף, ואף
שאסורות נערות אלו להינשא לישראל, הפא על הפמטרות ועל הנתינה
ועל הכותית. ומבואר שאם אנס לכותית משלם קנס, ואי סלקא דעתך
שקנס רבי מאיר בקמזונם לחייבם אף במקום שמן הדין פטורים, קמא נמי
נקנסו רבי מאיר ויפטור את האונס מלשלם כדי שלא יטמיעו בהן.
אבי מיישב תירוצו של רבי אבהו: אמר אביי, הטעם שלא קנס רבי מאיר
לגבי קנס, אף שקנס לגבי שורם שנגח, כדי

מואבים עצמן שהתחילו בקלקול ושכרו את בלעם, לא כל שכן שיש
להילחם בהם. ולכן אמר לו הקדוש ברוך הוא, לא בשעלתי על דעתך
עלתי על דעתי, לפי ששתי פרידות – גזלות טובות – שתי נשים
צדקניות יש לי להוציא מהן, רות המואביה ונעמה העמונית, שמדן תצא
מלכות בית דוד.
ובמירא זו נחם עולא ואמר, והלא דברים קל וחומר, ומה בשביל שתי
פרידות טובות הם הקדוש ברוך הוא על ב' אומות גדולות ולא התרחקו,
בתו של רבי שנפטרה, אם בשרה היא, וראיה היא – או אף אם רק היה
ראוי לצאת ממנה – ממרעה דבר טוב, על אחת כמה וכמה דתוה חיה.
הגמרא מביאה מעלה שיש בעמון יותר ממאב אף שעל שניהם צוה
הקב"ה לישראל שלא להילחם עמם: אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי
יוחנן, אין הקדוש ברוך הוא מקפח שכר כל ברה – אין מעשה טוב
שיעשה אדם ולא יקבל עליו שכר, ואפילו שכר שיהיה נאה – ואף אם לא
עשה אלא שדיבר בלשון נקיה וצנועה, אף על זה משלם הקב"ה שכר,
דאילו בתו של לוט הכבירה, דקאמרה – שקראה לבנה מואב, לרמוז בכך
שנתעברה מאביה, והוא לשון פריצות, לכך אמר לו הקדוש ברוך הוא
למשה (דברים ב ט) אל תצר את מואב ואל תתגר בם מלחמה, ומשמע
רק מלחמה הוא דלא – לא יעשה בהם, הא אנגריא עבדי בהו – אך
לשעבדם ולכופם שיעבדו עבור ישראל מותר. ואילו בתו הצעירה של לוט
דקאמרה – שקראה לבנה בן עמי, לרמוז שנתעברה מאדם שהוא מאותו
העם שלה, אך לא הזכירה ממי נתעברה, והוא לשון נקיה, לכך אמר ליה
הקדוש ברוך הוא למשה (דברים ב ט) וקרבת מול בני עמון אל תצרם
ואל תתגר בם, ומשמע כלל, דאפילו אנגריא לא תעבדי בהו – שאף
להשתעבד בהם אסור.
ואמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן בן קרח, לעולם יקדים אדם
לדבר מצוה – יודרו לקיים מיד כשיוכל, שבשביל לילה אחת שנקמיתה
הכבירה להציערה להתעבר מאביה, קרמיתה הבכירה ארבע דורות
לכניסתה לישראל, ואלו הם, עובר ושי ודוד ושלמה, ואילו הצעירה לא
נכנסה לישראל עד רחבעם בן שלמה, דכתיב (מלכים א' יד כא) על
רחבעם וישם אמו נעמה העמונית, הרי שמזרע עמון לא נכנס לכלל
ישראל אלא רחבעם שהיה מאוחר ארבע דורות מעובר שהיה מזרע מואב.
הגמרא מביאה ברייתא הדנה בשור של כותי שנגח לשור של ישראל: תנו
רבנן, שור של ישראל שנגח שור של כותי פטור, ואף שגרים גמורים הם
ודינם כישראל, לפי שקנסום חכמים כדי שלא יתערבו בהם ישראל. ושל
כותי שנגח שור של ישראל, תם משלם חצי נזק ומועד משלם נזק שלם,

הלכה עיונית ברמב"ם י"ג שבת – המשך מעמ' מח

נעשים 'שאובים' ואינם פוסלים את המקווה ואחד היסודות עליו
נשענת פסיקתו היא בדברי הרמב"ם כאן הקובע כי כלי גמור
שקבעו בתוך הקיר והמשיך לבנות עליו את הקיר – מסתלק
ממנו דין קבלת טומאה. ואף שהרמב"ם מדבר במקרה ש"קבעו
במסמרים ובנה עליו", מסתבר שכל חיבור קבוע מסיר מהכלי
דין קבלת טומאה. והלוא דברים קל- וחומר: אם חיבור
באמצעות מסמרים מסיר מהכלי דין קבלת טומאה, על אחת
כמה חיבור באמצעות קיבוע הצינור בתוך קיר בסיוע מלט
וכדומה ולכן מי גשמים שעוברים דרך צינור הקבוע בקיר לא
פוסלים את המקווה אלא מכשירים אותו.

(אגרות משה, י"ד, ח"א, סי' קטו)

לפי ההלכה, מים שאובים שזרמו למקווה פוסלים את
המקווה שצריכה להכיל מי גשמים. וכן מי גשמים שנכנסים
למקווה דרך צינור או מרזב הופכים להיות 'שאובים' ופוסלים
את המקווה.
בימינו, המקווה בנוי כך שהמים בהם טובלים הם מים
שאובים אלא שבתחתית בור הטבילה (או בצידו) קיים מאגר
('אוצר') של מי גשמים, והרי חייבים להסתייע בצנרת כלשהי
לשם העברת המים למאגר. ובכן, צינור של מתכת שמוביל את
מי הגשמים למאגר שקבעוהו בתוך נקב בקיר – האם אינו פוסל
את המים?
בתשובתו, קובע הגר"מ פיינשטיין שבאופן כזה אין המים

שלא יהא חוטא נשכר – שלא ירוויח החוטא במה שנקנס את הכותים, שאין לעשות תקנה שירוויח החוטא ממנה.
שואלת הגמרא: אם משום כך, עדיין היה צריך לקנסם ולא ישלמו להם הקנס, ונתביה לעניים – ונחייב את האונס לשלם הקנס לצדקה לעניים, ובכך לא יהא החוטא נשכר.
משיבה הגמרא: אמר רב מרי, בכך לא יהיה מתוקן שלא יהא החוטא נשכר, משום דהוה קמון שאין לו תוכעים – משום שהממון שחייב לעניים אין מי שיתבע אותו, שאם יבוא עני לתבוע יאמר לו רצוני לתת לעני אחר, ובכך לא ישלם הקנס לעניים ועדיין נמצא שהחוטא נשכר:

משנה

שור של פקת – גדול וכן דעת, שנגנח שור של חרש – שאינו שומע ואינו מדבר, או שנגח שור של שומה וקטן, חייב כדינו, תם חצי נזק ומועד נזק שלם. ואילו שור של חרש שומה וקטן שנגח שור של פקת, פטור, שכן שאין גובים תשלום חצי הנזק בשור תם מנכסי הבעלים אלא מגוף השור, והשור הוא מטלטלים, אין בית דין גובים חוב מהמטלטלים של היתומים. ומכל מקום שור של חרש שומה וקטן שנגח, בית דין מעמידין להן אפטרופוס – אדם שיהיה ממונה לשמור על השור, ומעידין להן – עליהם בבית דין בפני אפטרופוס ששורם נגח, כדי לעשותו מועד.
ואם לאחר זמן נתפסק החרש – התחיל לשמוע, או אם נשתפה השומה – חזר להיות בן דעת, וכן הגדיל הקטן, אף שכבר הועד השור בפני האפטרופוס חזר השור לתמונו, דברי רבי מאיר, שכן שנשתנה רשות השור שעבר מרשות האפטרופוס לרשות החרש, שינוי הרשות משנה את דין השור וחרו להיות תם. רבי יוסי אומר, חרי הוא בתוקתו – כמו שהיה בחזקת מועד, שאין שינוי הרשות משנה את דין השור.
המשנה עוברת לדיני שור שנגח אדם: שור האצטדין שהרגילוהו ליגח, אם נגח אדם והרגו אינו חייב מיתה, שנאמר לגבי שור הנוגח אדם (שמות כא כח) וְכִי יִגַּח, ומשמע דוקא אם נגח מעצמו ולא שניחיהו אחרים:

גמרא

מקשה הגמרא: הא גופא קשיא – המשנה סותרת עצמה, שהרי אמרת ברישא, שור של חרש שומה וקטן שנגח שור של פקת פטור, אלא שאין מעמידין אפטרופוס לשור תם של חרש שומה וקטן, כדי להעיד בפניו על הנגיחה ולגבות החצי נזק מנופו. אך אימא סיפא שנאמר שם שור של חרש שומה וקטן שנגח, בית דין מעמידין להם אפטרופוס ומעידין להם בפני אפטרופוס, ומשמע לכאורה שהיינו כדי לחייב השור בחצי נזק, אלא שמעמידין להם אפטרופוס לתם לגבות מנופו, ולא כמו שנאמר ברישא.
מתרצת הגמרא: אמר רבא, אכן הדין שאין מעמידין אפטרופוס לגבות מגופו, ומה שנאמר בסיפא שמעמידין, הכי קתני, ואם הוהו קטן ונתנין – אם

רואים בית דין שדרכם של שוורים אלו ליגח, מעמידין להם אפטרופוס ומעידין להן בפני אפטרופוס, ולא כדי לחייבם לשלם בעוד שהוא תם, אלא ומשוינן להו מועד – כדי שיהיה השור מועד, אחר שהעידו עליו שנגח שלש פעמים, דכי חרר ונגח לשלם מעליה – שאם ישוב וינגח אחר שנעשה מועד, יגבו בית דין את הנזק משאר הנכסים, וכדין שור מועד שמשתלם מעליה ולא דווקא מגוף השור.
מבררת הגמרא: לאחר שנעשה השור מועד שנאמר במשנה בסיפא שמחייבים לשלם, מעליה מאן – מנכסי מי גובים את הנזק, מנכסי היתומים או מנכסי האפטרופוס שהיה ממונה לשמור על השור.
מביאה הגמרא: רבי יוחנן אומר מעליה יתומין, רבי יוסי בר חנינא אומר מעליה אפטרופוס.
מקשה הגמרא: ומי אומר רבי יוחנן הכי שגובים מנכסי היתומים, והאמר רב יהודה אומר רב אפי' אין נוקטין לנכסי יתומין – אין בית דין יורדים לגבות מנכסי היתומים שום חוב, אלא אם כן רבית אוכלת בהן – אלא באופן שלווה אביהם בריבית שאוכלת את נכסי היתומים, שהרי כל זמן שאינם פורעים את החוב תגדל עליהם הריבית, שבאופן זה גובים מנכסי היתומים כדי שלא יפסידו. ורבי יוחנן אומר, יורדים בית דין לנכסיהם או לשטר שיש בו רבית וכמו שנתבאר, או לכתובת אשה – לפרוע מהנכסים כתובת אלמנת אביהם, משום מוני – לפי שכל זמן שאינה נפרעת כתובתה חייבים היתומים לזון אותה מנכסיהם, ולכך גובים את הכתובה שלא יפסידו.
ומבואר שבאופן שאין הפסד ליתומים אין גובים מנכסיהם, ואיך אמר רבי יוחנן כאן שגובים מנכסי היתומים בשור המועד.
מתרצת הגמרא: איפוך – הפוך את השיטות במחלוקת זו ותגרסו כך, רבי יוחנן אומר מעליה אפטרופוסין, רבי יוסי בר חנינא אומר מעליה יתומין, ואכן רבי יוחנן כשיטתו שאין גובים מנכסי היתומים.
הגמרא מקשה על תירוצו זה: אמר רבא, משום דקשיא דרבי יוחנן אדרבי יוחנן – וכי משום שנתקשית סתירה בדברי רבי יוחנן, לכך הופך הנך את השיטות ומשנית ליה – ועושה הנך לרבי יוסי בר חנינא מועד – שפוסק שלא כדן, שהרי ההלכה היא שאין יורדים לגבות מנכסי היתומים אלא אם כן מפסידים בכך, והא רבי יוסי בר חנינא דיינא הוא ונחית לעומקיה דדינא – דדין הוא ויורד לעומק הדין, ואין נראה לומר שטעה בהלכה זו.
הגמרא חוזרת בה ומתרצת הסתירה בדברי רבי יוחנן באופן אחר: אלא, לעולם לא תיפוך, ומיך שאני – אכן אין להפוך את השיטות, ואף שאין יורדים לנכסי היתומים כשאין הפסד, אמר רבי יוחנן כאן שגובים מהם בשור המועד, שבמקום שנכסיהם מזיקים לאחרים מודה רבי יוחנן שיש ליפרע מהם, שעל ידי כן שומרו על שורם שלא ימשיך להזיק.
הגמרא חוזרת לבאר סברות מחלוקת רבי יוחנן ורבי יוסי בר חנינא: רבי יוחנן אומר מעליה יתומים, דא אמרת מעליה אפטרופוס – שאם תאמר שיגבו את הנזק מהאפטרופוס,

המשך ביאור למסכת בבא קמא ליום שבת קודש עמ' א

בהנאה, אם כן נכתוב רתמנא לא יתנה, ומדוע הוצרך לכתוב בלשון אכילה, ובהכרח שבא לאסור אף באיסור אכילה, והיינו בשור שנגמר דינו ליסקל ועדיין לא נסקל.
אי נמי, אף אם נאמר שכוונת הפסוק לאסור בהנאה שור הנסקל, היה די שיהיה כתוב 'לא יאכל', 'את בשרו' למת לוי, אלא ודאי בא לרבות, דאף

על גב דעבדיה בעין בשר דשחיתא אסור – שאף באופן שעשה את השור כעין בשר, כלומר ששחטו, מכל מקום לא יאכל.
מר זוטרא מקשה על דרשת הברייתא: מתקיה לה מר זוטרין, אם מכאן למדים לאיסור האכילה כששחטו, אימא הני מילי שאסור, באופן

בבא קמא. פרק רביעי – שור שנגח ר' וה' דף לט עמוד א – מתוך מהדורת טובי'ס צט רש"י

תוספות

שלא יתא חוטא נשקר. והא דמשמע בפ"ק דכתובות (ה' י"ז. וס' דלית ליה לרבא האי טעמא גבי גיורת שנתגיירה פחותה מבת ג' שנים דמשמע ליה לרבא שאם היתה יכולה למחות כשהגדילה לא היה לה קנס לא דמי דהתם הוא דמן הדין אין לה קנס כלל ומשום שלא יתא חוטא נשקר לא אמר דניתן לה הואיל ומן הדין אין לה אכל רבא דמן הדין יש לה אלא משום דמבעי למקנסה סברא הוא דמשום שלא יתא חוטא נשקר מוקמינן לה אדינא ובפרק אלו נערות (כ"ט דף י"ז) אית ליה שלא יתא חוטא נשקר בבית ישראל שביה משום דמוקמינן לה אקדושה:

אין מעמידין אפטרופוס לתם לגבות מגופו. תימנה מאי טעם דאין מעמידין דאין לומר משום דאין ב"ד נוקקין אלא לנכסים שיש להן אחריות כדאיתא בפ"ק (ה' י"ז) גבי שנה כסף ואוקמינן ביתמי דלא דמי כלל דהתם מיירי בהדיקו בחיי האב ומשום דמלטלי דיתמי לא מושתעביד לבי"ח ואין לומר נמי דהיינו טעם משום דפלגא נוקא קנסא ויהמי לאו בני קנסא ניהו דלמ"ד פלגא נוקא ממזג מאי איכא למימר ועוד אפילו במועד למ"ד צד תמות במקומה עומדת אינו גובה ח"נ של צד תמות ואע"ג דהתם לאו קנסא אלא דינא וגם אין לומר משום דאיהו גופיה כי מזיק פטור דפגיעתו רעה ממזנו לא כ"ש ובמועד עבדי רבנן תקנה מפני תיקון העולם דכשהלכו בעליז למדינת הים יתבינן ליה דין חרש ואע"ג דלא שייך האי טעמא וגם אין לומר משום דמשתלם מגופו חשו חכמים שלא יפסיד שורו שהוא דבר מסתמי אכל במועד דמשתלם מכל דבר לא חשו דהא לר' ישמעאל ב"ח הוא ויכול לסלקיה בוזי וי"ל דהשעם הוא כיון דהס רחמנא על דתם שלא ישלם ניש הלכך לגבי יתמי חשו עליוהו וכן מי שהלכו בעליז למדינת הים כיון שאין להם בעלים מגורים אלא ע"י תפלת ב"ד בהעמדת אפטרופוס אקילו ביה רבנן וכן המועד נמי בצד תמות אין מעמידין אפטרופוס כיון דהס רחמנא עליה למ"ד צד תמות במקומה עומדת שאם אין השור שנה חצי נקו אין משלם אלא מגופו:

אלמא מעמידין אפטרופוס. וא"ת ונימא דרישא כגון שלא יהא אפטרופוס בשעת נגיחה וי"ל דהא מילתא דפשיטא היא: **ואם** הוחזקו נגחנין.

אין לפרש שנגחו שלש פעמים ומעמידין אפטרופוס שאם יגח רביעית ושלם ג"ש דהניחא אי ליעדי תורא בענין אלא אי ליעדי גזרא בענין לא אציעד באותה כגון שהכיר בו שהוא נגחן ואפילו הוחזקו נגחנים ג' פעמים לא יעשה מועד עד שיחזור ויגח שלש פעמים ברשות אפטרופוס: **ורבי** יוחנן אמר או לשטר שיש בו רבית. וא"ת והא טעמא דאין נוקקין משום דחיישינן לצררי בדמפרש רב הונא בריה דרב יהושע בפרק גט פשוט (כ"ז דף קע"ז) והתם פסקין הלכתא בכוותיה והכא לא שייך טעמא דצררי ורבא דהכי נמי מפ' טעמא בפ' שום היתומים (מכילין דף כ"ב. וס' משום שובר והכא לא שייך כלל וא"כ אמאי הוי דרבי יוסי בר חנינא טועה וי"ל ר' יוחנן קאמר בכל ענין אין נוקקין בין במלוא הבאה מחמת עצמה ומשום דאין מקבלין עדות שלא בפני בעל דין ויתומים בשלא בפני בעל דין דמי בדמוכח בתרא (פסוק דף ק"ט). גבי חמה דרבי ירמיה וכן במלוא הבאה מחמת אביהם ואפילו בשטר המקיים אין נוקקין משום שובר וצררי וא"ת אדפרין משוית ליה לר' יוסי בר חנינא טועה תקשה מר' יוסי בר חנינא דאמר בהגזל (ס' ג' תא דאמר ר' יוחנן וכן מקבלין עדות שלא בפני בעל דין קבלה מניה ר' יוסי בר חנינא כגון שהיה חולה או עדים חולים או שהיו עדיי מבקשים ללכת למדינת הים ושלחו לו ולא בא אכל בענין אחר לא וי"ל דשקמא הוא מדמה קטנים להא:

דאי אמרת מעליית אפטרופוס ממנעי ולא עבדי. מבאן מדקדק הר"ר חיים דאפטרופוסין לא משלמי אפילו פשעו בשל יתמי דהא הקא פשע בשור האפטרופוס ואפ"ה מפטרי ומה שהאפטרופוס נשבע ליתמי כדמשמע בהניקין (מכילין דף כ"ב. וס' היינו שלא עבד כלום משלמם אכל אין נשבעין שלא פשעו דאפילו פשעו פטורים ורר"ר שלמה בחור ב"ר יוסף דקדק דמשלמי בפשיעה מנהיגי דהמפקדין (כ"ט דף ק"ט. וס' דהוא תורא דלא ח"ל כבי ושיני וקאמי נמיא לאפטרופוס ויל שלים אמר אגא לבקרא מסימיה משמע דאם פשע משלם והשקא קשה אהרדי ואור"י דודאי מתיבי אפטרופוס לשלם בפשיעה ולא ממנעי בין מיתוהו אבי יתומים בין מיתוהו בית דין דמפרש טעמא

משום דהוי ממון שאין לו תובעים. אי אמרת ליהוי דעניים מאן אתי תבע ליה לדינא אי תבע ליה עני א"ל לעני אחר וחיבנא ליה: **מתני'** שור של חרש שנגח לשור של פקח פטור. בגמ' מפרש דאין מעמידין אפטרופוס לתם לגבות מגופו אכל בנזקי מועד מעמידין אפטרופוס לשור היתומים להיות במקום הבעלים לקיים והועד בבקעליז וגובים הנק מנכסי הנרקע של יתומים אכל תם דבביתו מגופו הוא והוא משללתינן אין מעמידין אפטרופוס לכך כדאמרין בפ"ק (ה' י"ז) שנה כסף מלמד שאין ב"ד נוקקין אלא לנכסים שיש להם אחריות ואוקימנא ביתמי ואיכא דאמר טעמא משום דפלגא נוקא קנסא ויהמי לאו בני קנסא ניהו וקשיא לי א"כ מאי לגבות מגופו דנקט ועוד לקמן בשמעתין אמרינן במועד למ"ד צד תמות במקומה עומדת אינה נגבית מן היתומים מהאי טעמא ואי טעמא משום קנסא הוא במועד מי הוי קנסא דא לאו בחזקת שימור יומי ומעידין להן בפני אפטרופוס. וקס"ד השקא דתאי מעידין בהם דקאמין למנזי ח"נ תמות וקשיא רישא לסיפא ולאחר שלשה עדיות נעשה מועד ומשלם נ"ש מעליה: **חור לתמותו.** דקסבר רשות משנה מועד שצריך מרשות זה ונכנס ליד בעלים אחרים הרשות משנה את דין העדאתו: **שור האצטרין.** שמיחזק לגביהו ותלמודי איתו לכך: **גמ'** אין מעמידין אפטרופוס. לשור תם של חשו להיות אפטרופוס במקום בעלים לקיים והועד בבקעליז ויגבה חצי נקו מגופו: **הכי קאמר.** שור של חרש שוטה וקטן שנגחו והוחזקו נגחנין מעמידין להם אפטרופוס ולא נגחנין מעמידין להם אפטרופוס ולא לגבות ח"נ אלא לשנויה מועד דכי הדר נגח משלם מעליה: **אין נוקקין.** ב"ד לנכסי יתומין לגבות מהן כלום ואפילו שטר שקבת אביהם בדמפרש טעמא במס' ערכין דיתמי לאו בני מעבד מצוה ניהו אלא נטר עד דגדלי ומפקי ליה וגבי והתם מותבינן ליה כמה תיובתן ושנויה בשטר שיש בו רבית: **אלא אם כן רבית אוכלת כהן.** שלה אביהו מנכרי ברבית דחיישינן להפסד שלהן ומוכרין בית דין מנכסיהו ופורעין אותו חוב: **משום מוזני.** שכל זמן שלא יתנו לה כתובה ניונת משלהם: **דיינא הוא.** ולא קאמר דנוקקין לנכסי יתומים:

ממנעי

אין לפרש שנגחו שלש פעמים ומעמידין אפטרופוס שאם יגח רביעית ושלם ג"ש דהניחא אי ליעדי תורא בענין אלא אי ליעדי גזרא בענין לא אציעד באותה כגון שהכיר בו שהוא נגחן ואפילו הוחזקו נגחנים ג' פעמים לא יעשה מועד עד שיחזור ויגח שלש פעמים ברשות אפטרופוס: **ורבי** יוחנן אמר או לשטר שיש בו רבית. וא"ת והא טעמא דאין נוקקין משום דחיישינן לצררי בדמפרש רב הונא בריה דרב יהושע בפרק גט פשוט (כ"ז דף קע"ז) והתם פסקין הלכתא בכוותיה והכא לא שייך טעמא דצררי ורבא דהכי נמי מפ' טעמא בפ' שום היתומים (מכילין דף כ"ב. וס' משום שובר והכא לא שייך כלל וא"כ אמאי הוי דרבי יוסי בר חנינא טועה וי"ל ר' יוחנן קאמר בכל ענין אין נוקקין בין במלוא הבאה מחמת עצמה ומשום דאין מקבלין עדות שלא בפני בעל דין ויתומים בשלא בפני בעל דין דמי בדמוכח בתרא (פסוק דף ק"ט). גבי חמה דרבי ירמיה וכן במלוא הבאה מחמת אביהם ואפילו בשטר המקיים אין נוקקין משום שובר וצררי וא"ת אדפרין משוית ליה לר' יוסי בר חנינא טועה תקשה מר' יוסי בר חנינא דאמר בהגזל (ס' ג' תא דאמר ר' יוחנן וכן מקבלין עדות שלא בפני בעל דין קבלה מניה ר' יוסי בר חנינא כגון שהיה חולה או עדים חולים או שהיו עדיי מבקשים ללכת למדינת הים ושלחו לו ולא בא אכל בענין אחר לא וי"ל דשקמא הוא מדמה קטנים להא:

דאי אמרת מעליית אפטרופוס ממנעי ולא עבדי. מבאן מדקדק הר"ר חיים דאפטרופוסין לא משלמי אפילו פשעו בשל יתמי דהא הקא פשע בשור האפטרופוס ואפ"ה מפטרי ומה שהאפטרופוס נשבע ליתמי כדמשמע בהניקין (מכילין דף כ"ב. וס' היינו שלא עבד כלום משלמם אכל אין נשבעין שלא פשעו דאפילו פשעו פטורים ורר"ר שלמה בחור ב"ר יוסף דקדק דמשלמי בפשיעה מנהיגי דהמפקדין (כ"ט דף ק"ט. וס' דהוא תורא דלא ח"ל כבי ושיני וקאמי נמיא לאפטרופוס ויל שלים אמר אגא לבקרא מסימיה משמע דאם פשע משלם והשקא קשה אהרדי ואור"י דודאי מתיבי אפטרופוס לשלם בפשיעה ולא ממנעי בין מיתוהו אבי יתומים בין מיתוהו בית דין דמפרש טעמא

ק בבא קמא. פרק רביעי – שור שנגח ר' וה' דף לט עמוד ב – מתוך מהדורת טובי"ס

רש"י

תוספות

טעמא בהנזקין (ויטין דף נב: וסס) אָבֵל כאן דשלא בשביל היתומים ממנן אותו
 דטוב היה להם שלא היה להם אפטרופוס אלא בשביל תקנת העולם ממנן
 אותו כדי שישמור השור שלא יגח אי אמרת דמשלם ממנעי ולא עבדי
 ובידועלמי בהנזקין אמר אתיא דר' יוחנן כרבנן בתמיהא אפילו יסבור כאבא
 שאול דאמר מינהו ב"ד ישבע בעי ההוא
 בר אינש למיתב זוי בגין דמתקרי מהיקן
 כלומר לא ימנע בשביל כך אם יהיה זקוק
 לפדוע אם יפסע דשמהו הוא שגחשב בכך
 לנאמן כשב"ד ממנן אותו אבֵל גבי שור
 אין נחשב לנאמן בשביל מנוי זה שאין זה
 בשביל תקנת היתומים אלא בשביל שלא
 יזיק לעולם ואין נחשב אלא בשומר
 בעלמא ששומר השור שלא יזיק דרבי
 יוסי ב"ח כאבא שאול אפילו יסבור כרבנן
 אדם מבריה עצמו מן השבועה ואין אדם
 מבריה עצמו מן התשלומין כלומר בשביל
 השבועה יהיה נמנע שלעולם צריך
 לישבע שלא יעזב כלום משלהם ונראה
 דאפילו נאבד דבר משל היתומים שלא
 ישבע שלא פשע שאם כן יהיו נמנעים
 אבֵל בזה אין חושש אם יש עדים או אם
 מודה הוא בעצמו שפשע לא ימנע אם
 מוקדקין אותו לשלם: **א** בתם פשיטא.
 וב"ח דאשמועי' דמעמידין אפטרופוס
 לתם א"כ ה"ל למתני ר' יעקב מחייב ותו
 לא ומדנקט ח"נ משמע דאיצטרך דלא
 ניקא נזק שלם:
ולא משלם אלא פלגא דמועד. ורבא
 לא בעי לשנויי הכי מדלא קתני ר'
 יהודה אומר חייב ג"ש ור' יעקב אומר ח"נ
 ועוד דמשמע ליה לרבא דכיון דלא נטריה
 כלל ה"ל למתני אין משלם אלא חצי נזק
 שיהיה החידוש ומקדאמר משלם ח"נ
 משמע דקמ"ל דמשלם אפילו ח"נ אבֵל
 השתא דנטריה שמירה פחותה חידוש הוא
 דקמ"ל דמשלם אפילו ח"נ ועוד דמשמע
 ליה ח"נ מגופו כסתם ח"נ דבכל מקום:
אדמוכתי לה במועד לוקמיה בתם. תימה
 דמיעקרא הנה פריך אי בתם פשיטא ולא
 הנה בעי למימר דאתא לאשמועינן
 דמעמידין אפטרופוס לתם בדפי' לעיל
 דאם כן ה"ל למימר רבי יעקב מחייב
 והשתא פריך לאוקמיה בתם וי"ל דהשתא
 דאסיק אדעתיה דאמר צד תמות במקומה
 עומדת לא מצי למתני רבי יעקב מחייב
 דאיצטרך להזכיר ח"נ לאשמועינן
 דמעמידין אפטרופוס לתם ואי הנה תני
 מחייב הנה מוקמין לה במועד אבֵל תם
 פטור דאין מעמידין אפטרופוס לתם
 ואיצטרך לאשמועינן דמועד משלם ג"ש
 לאפקי ממיד צד תמות במקומה עומדת
 אבֵל מיעקרא דלא הנה אסיק אדעתיה צד
 תמות כו' פריך שפיר אי בתם פשיטא דאי
 לאשמועינן מעמידין אפטרופוס לתם
 אתא לתני מחייב והנה מוקמין ליה בתם
 דלמועד לא איצטרך:
 שור
 כלל ומשלם ח"נ דמועד: **אלא לרבא דאמר לא פליגי.** ואית ליה לר' יעקב מעמידין אפטרופוס לתם: **אדמוכתי** לה. לקמייתא במועד לוקמא בתם:
 א

ממנעי ולא עבדי. אפטרופוס: מעליית אפטרופוס. שלא שמרהו כראוי:
 וחזרין ונפרעין מן היתומים לבי גדלי. דאי לא ממנעי ולא עבדי חזר
 לתמותו. לקמן מפרש מאי קאמר: מאי הרי הוא בתמותו דקאמר סומכוס.
 ברישא: אילימא דלא מיעד. בשלש נגידות לשלם מעליה כשהגיד: **הא**
מדפקתני סיפא נתפסקה החרש חזר
לתמותו. דקסבר רשות משנה מכלל
 דמעיקרא אייעד ליה: **הרי הוא**
בתמותו. דלא גבי נגידות תמות מיניה
 דאין מעמידין אפטרופוס לתם לנבות
 מגופו: **רשות משנה.** הרשות שנתנה לה
 שצא מידי אפטרופוס ונכנס לרשות
 בעלים משנה את העצאתו: ח"נ ר' יעקב
 משלם ח"נ: **במאי עסקינן.** דאיצטרך ליה
 למיתני ח"נ ולא תנא רבי יעקב מחייב: **אי**
דעבד ליה שמירה. מעולה ונפרצה בלילה
 או שפרצה לטען משום הכי פטר ליה מנזק
 שלם כלל כלל לא בעי לשלומי: **ואי דלא**
עבד ליה שמירה. מעולה בוליה נזק בעי
 לשלומי: **שמירה פחותה.** גלל בפניה
 כראוי ואמרין (ולקמן ו' סס) דלת שכיבולה
 לעמוד ברוח מצויה זהו כראוי והיינו
 שמירה פחותה אצל רוח שאינה מצויה
 ואצטרך לאשמועינן דמשתלם ח"נ ולא
 כולו ולאפקי מהני תנאי דפליגי בשילהי
 פירקין דאיכא למיד' דפטור ואיכא דמחייב
 ליה נזק שלם ואשמועינן הכא דרבי יעקב
 סבר לה כרבי יהודה דאמר בשילהי פירקין
 במועד סגי ליה בשמירה פחותה דמיתרי
 ביה קראי ומפטר מנזק שלם ומיהו בחצי נזק
 מחייב כדאמרין לקמן לא פטר ר' יהודה
 אלא על צד העדאה שבו אבֵל צד תמות
 במקומה עומדת ותם לא סגי ליה בשמירה
 פחותה דלא מיתרי ביה קראי ואע"ג דזך
 צד תמות מגופיה משתלם אית ליה לר'
 יעקב מעמידין אפטרופוס לתם לנבות
 מגופיה כרבנן דפליגי עליה דסומכוס לעיל:
ולא פליגי. ר' יעקב ורבי יהודה: **ולאפני**
דאמר פליגי במאי פליגי. אי בתם לא
 קאמר רבי יהודה ג"ש ואי במועד שמירה
 פחותה הא שמעינן ליה לרבי יהודה אפילו
 בשור של פיקח ח"נ ותו לא ואי בדלא
 נטריה כלל מאי טעם דר' יעקב: **ולא נטריה**
כלל. וקאמר רבי יהודה ג"ש החצי מן
 העליה והחצי מן גופו דשמעינן לרבי
 יהודה לקמן דכל תם ונעשה מועד צד
 תמות במקומה עומדת ומגופו נגבית והאי
 אע"ג דלית ליה בעלים בני דעה מעמידין
 אפטרופוס לתם לנבות מגופו צד תמות:
ורבי יעקב סבר לה כרבי יהודה בחדא.
 דכל תם ונעשה מועד צד תמות במקומה
 עומדת לנבות מגופו ודלכך הכא פטור מצד
 תמות דבזך פליג עליה דלכך אין מעמידין
 אפטרופוס לתם כו': **בשלמא לאפני דאמר**
פליגי שפיר. מוקי לה במועד למתניא
 קמייתא דבתם ליכא לאוקמא לאשמועינן
 דמעמידין אפטרופוס לתם דאשמועינן ליה
 במתניא בברייתא דאמר אין מעמידין
 הלכך ע"כ קמייתא נמי במועד ולא נטריה
 כלל ומשלם ח"נ דמועד: **אלא לרבא דאמר לא פליגי.** ואית ליה לר' יעקב מעמידין אפטרופוס לתם: **אדמוכתי** לה. לקמייתא במועד לוקמא בתם:
 א

כלל ומשלם ח"נ דמועד: **אלא לרבא דאמר לא פליגי.** ואית ליה לר' יעקב מעמידין אפטרופוס לתם: **אדמוכתי** לה. לקמייתא במועד לוקמא בתם:
 א

מַמְנָעִי וְלֹא עֲבָדִי – יש לחשוש שימנעו האנשים מלהימנות אפטרופוסים.
 רַבִּי יוֹסִי בֶרַי הֵנִינָא אֶמֶר מַעֲלִיית אַפְטְרוֹפּוֹסִים, שהרי הוא זה שלא שמר
 על השור כראוי, וְחוֹזְרִין וְנִפְרָעִין מִן הַתּוֹמָיִם לְבִי גָדְלִי – ולאחר שיגדלו
 היתומים יחזור האפטרופוס ויגבה מהם מה ששילם עבורם, ולכן אין
 לחשוש שמא ימנעו.
 הגמרא מביאה שנחלקו תנאים בדין המבואר במשנה שאין מעמידים
 אפטרופוס לגבות משור תם מגופו: ודין זה אם מַעֲמִידִים לָהֶן אַפְטְרוֹפּוֹסִין
 לָתֵם לְגִבּוֹת מְגוּפוֹ, תֵּנְאִי הֵיא, וכמו דתנאי, שור שנתחרשו בעליו –
 שהיה בעליו פקח ונעשה חרש, שאינו שומע ואינו מדבר, וְשִׁנְשֵׁתֻמוּ בְּעַלְיוֹ
 – או שנהיה שוטה וְשִׁחְלָבוֹ – או שהלכו בעליו למדינת הנם, יהודה בן
 נְקוּסָא אֶמֶר בשם סוּמְכּוֹס, הָרִי הוּא בְּתַמּוּתוֹ עַד שִׁיעֲרֵיו בּוֹ בִּפְנֵי
 הַבְּעֵלִים, וכיון שנתחרשו או נשתטו בעליו אי אפשר להעיד בפניהם.
 וְהַכְּמִים אֹמְרִים, מַעֲמִידִין לָהֶן אַפְטְרוֹפּוֹסִין שישמרו על השור, וְעִמְרִין
 בָּהֶן בִּפְנֵי אַפְטְרוֹפּוֹסִין, ובכך נעשה השור מועד. ואם לאחר שנעשה מועד,
 נִתְפַקַח הַחֲרֹשׁ – שחזר לשמוע, או נִשְׁתַּפַּח הַשּׁוֹמֵט, וְהַגְדִּיל הַקָּמֶן, וְבִאֵו
 בְּעַלְיוֹ מִמְּרִית הָיָם, יְהוּדָה בֶּן נְקוּסָא אֶמֶר בשם סוּמְכּוֹס, חֲזוֹר הַשּׁוֹר
 לְתַמּוּתוֹ ואין מועיל מה שנעשה מועד בפני האפטרופוס. עַד שִׁיעֲרֵיו בּוֹ
 בִּפְנֵי בְּעֵלִים, רַבִּי יוֹסִי אֶמֶר הָרִי הוּא בְּחֻקָּתוֹ שהיה מועד.
 ובביאור מחלוקת התנאים: אֶמְרוּ – הקשו בני הישיבה, מֵאֵי הָרִי הוּא
 בְּתַמּוּתוֹ? דָּקָאמֶר סוּמְכּוֹס, אֵילִימָא דְלֹא מֵיעֵד כָּלֵל – אם נבאר כוונתו
 שאין אפשרות כלל לעשותו מועד אלא בפני הבעלים, והיינו שאין מעמידין
 עליו אפטרופוס כלל אף לא בכדי להעיד בפניו ולעשותו מועד, אם כן
 יקשה הֵא מִדְּקִרְתָּנִי סִיפֵא – הרי ממה ששנינו בסיפא של הברייתא לגבי
 נתפסק החרש שאמר סומכוס שהשור 'חזר לתמותו', מִכָּלֵל דְּאֵינְעַד –
 משמע שאכן היה השור מועד בעודו אצל האפטרופוס, וכיצד נעשה מועד
 אם אין מעמידים אפטרופוס.
 אֶלָּא בהכרח לומר, מֵאֵי כוונת סומכוס במה שאמר 'הרי הוא בְּתַמּוּתוֹ',
 הָרִי הוּא בְּתַמּוּתוֹ – בשלימותו, דְּלֹא בְּחֻקָּרֵינִי לִיה – שאין גובים מגופו
 כלום, אך ודאי שמעמידים עליו אפטרופוס לעשותו מועד וכמו שמוכח
 מהסיפא, אֶלָּמָא מבואר שלדעת סומכוס אין מַעֲמִידִין אַפְטְרוֹפּוֹסִים לָתֵם
 לְגִבּוֹת מְגוּפוֹ. ולפי זה יש לבאר מה שנאמר בהמשך הברייתא, וְהַכְּמִים
 אֹמְרִים מַעֲמִידִין לָהֶן אַפְטְרוֹפּוֹסִים וְעִמְרִין לָהֶן בִּפְנֵי אַפְטְרוֹפּוֹסִים, שאין
 הכוונה לענין לעשותו מועד, שבכך אף סומכוס מודה, אלא לומר שאף
 גובים מגוף השור בעודו תם, אֶלָּמָא מבואר שלדעתם מַעֲמִידִין אַפְטְרוֹפּוֹסִים
 לָתֵם לְגִבּוֹת מְגוּפוֹ.
 ובביאור מחלוקת מחלוקת סומכוס וחכמים בסיפא. מבררת הגמרא: וְסִיפֵא
 של הברייתא בְּמֵאֵי קְמִיפְלִינִי – במה תלויה מחלוקתם אם חזר השור
 לתמותו או שנשאר בחזקתו. מבארת הגמרא, רְשׁוּת מְשֻׁנָּה אִיכָּא בִּינִייהוּ
 – מחלוקתם היא אם במה שעובר השור לרשות אדם אחר נשתנה דינו
 וחזר להיות תם או לא. סוּמְכּוֹס סָבַר רְשׁוּת מְשֻׁנָּה, ולכן כאשר נתפסק
 החרש או בשאר האופנים שחזר השור מרשות האפטרופוס לרשות
 הבעלים, חזר להיות תם, וְרַבִּי יוֹסִי סָבַר רְשׁוּת אִינָּה מְשֻׁנָּה ונשאר השור
 מועד בחזקתו.
 תֵּנּוּ רִבְנֵן, שׁוֹר שֶׁל חֲרֹשׁ או שׁוֹמֵט וְקָטָן שֶׁנִּגְנָה, רַבִּי יַעֲקֹב מְשַׁלֵּם חָצִי
 נֹזֶק, מבררת הגמרא מיד בגיורת הברייתא 'רבי יעקב משלם', רַבִּי יַעֲקֹב
 מֵאֵי עֲבִידְתִּיהִי – מה עשה רבי יעקב שיש לחייבו לשלם חצי נזק. אֶלָּא
 אִימָא כִּי, 'רבי יעקב אומר משלם חצי נזק'.
 ובעיקר הדין מבררת הגמרא: בְּמֵאֵי עֲקָרִינִי – באיזה שור דיבר רבי יעקב
 שהוצרך לחדש בו שחייב חצי נזק בלבד ולא יותר, אֵי בְּשׁוֹר תָּם, פְּשִׁיטָא
 שחייב חצי נזק, שהרי אף שור רְכוּלִי עֲלִמָא – של כל אדם פקח, נָמִי חָצִי
 נֹזֶק הוּא דְּמְשַׁלֵּם ולא יותר, ומדוע הוצרך לבאר כן בשור של חרש שוטה

וקטן. וְאֵי מדובר בְּשׁוֹר מוֹעֵד, מדוע באמת ישלם חצי נזק ולא נזק שלם.
 הרי ממה נפשך, אֵי דְּעֲבָדִי לִיה שְׁמִירָה – אם שמר את השור בשמירה
 מעולה, אלא שיצא השור באונס וחזיק, כָּלֵל כָּלֵל לֹא בְּעֵי לְשַׁלּוּמֵי – צריך
 להיות הדין שלא ישלם כלל ואף לא חצי נזק, וְאֵי דְּלֹא עֲבָדִי לִיה שְׁמִירָה,
 בּוֹלִיחַ נֹזֶק בְּעֵי לְשַׁלּוּמֵי – ואם לא שמרו לשור בשמירה מעולה, היה צריך
 לחייבו נזק שלם, ולא חצי נזק בלבד.
 רבא מיישב דברי רבי יעקב: אֶמֶר רַבָּא, לְעוֹלָם מדובר בְּמוֹעֵד, וְהָכָא בְּמֵאֵי
 עֲקָרִינִי שחייב רק חצי נזק, באופן דְּעֲבָדִי שְׁמִירָה פְּחוּתָה וְלֹא עֲבָדִי לִיה
 שְׁמִירָה מְעוּלָה – ששמר את השור בשמירה פחותה ולא בשמירה מעולה,
 וְרַבִּי יַעֲקֹב סָבַר לֵה בְּרַבִּי יְהוּדָה בְּדִין זֶה דְּאֶמֶר (לקמן מה): צַד תַּמּוּת
 בְּמִקּוּמָה עוֹמֶדֶת – שאף שנעשה השור מועד, החצי נזק שמשלם נשאר
 במקומו כדין שור תם, אלא שנוסף עליו חצי נזק לחייבו מדין מועד, וְאֵאָף
 סָבַר לֵה בְּרַבִּי יְהוּדָה בְּדִין נוסף דְּאֶמֶר מוֹעֵד סָנִי לִיה בְּשְׁמִירָה פְּחוּתָה –
 שדי לשמור במירה פחותה את השור המועד, ואף ששור תם צריך לשמור
 בשמירה מעולה, ולכן את החצי נזק של הצד תמות חייב לשלם, שהרי לא
 שמרו שמירה מעולה כדין תם, אֵךְ את החצי נזק של המועד נפטר מלשלם
 במה ששמרו בשמירה פחותה. וְסָבַר לֵה רַבִּי יַעֲקֹב בְּרַבְּנָא דְּאֶמֶר מַעֲמִידִין
 אַפְטְרוֹפּוֹסִים לָתֵם לְגִבּוֹת מְגוּפוֹ, וּשְׁלֹא כדעת סומכוס שאין מעמידין.
 אֶמֶר לִיה אַבְּי, וְלֹא פְּלִיגִי – וכי רבי יהודה ורבי יעקב אינם חולקים,
 וְהַתְנִינָא, שׁוֹר שֶׁל חֲרֹשׁ שׁוֹמֵט וְקָטָן שֶׁנִּגְנָה, רַבִּי יְהוּדָה מְחִיב וְרַבִּי יַעֲקֹב
 אֹמֵר חָצִי נֹזֶק הוּא דְּמְשַׁלֵּם. וכיצד ניתן לבאר דברי רבי יעקב כרבי יהודה.
 רבא בר עולא מיישב תירוצו של רבא: אֶמֶר רַבָּה בְּרַבִּי עוֹלָא, אֲכַן רַבִּי יַעֲקֹב
 סובר כדעת רבי יהודה וכתירוצו של רבא, ומה ששנינו בברייתא, אין זה
 מחלוקת, אלא מֵה שְׁמִיחֵי רַבִּי יְהוּדָה פִּירֵשׁ רַבִּי יַעֲקֹב – מה שאמר רבי
 יהודה בסתמא שחייב, פירש רבי יעקב דבריו שאינו מחייב אלא חצי נזק.
 והטעם כמו שביאר רבא ששמר שמירה פחותה ולא שמירה מעולה וחייב
 על הצד תמות משום שמעמידים אפטרופוס לתם לגבות מגופו.
 הגמרא מבררת את שיטת אבבי: וְלֹא אַבְּי דְּאֶמֶר שְׁפִלְיִי רַבִּי יְהוּדָה ורבי
 יעקב, בְּמֵאֵי פְּלִיגִי – כיצד נבאר מחלוקתם. אֶמֶר לָהּ אַבְּי, הָכָא בְּמֵאֵי
 עֲקָרִינִי, בְּמוֹעֵד וְלֹא נִפְרָעִיה כָּלֵל – בשור מועד שלא שמרו כלל אף שמירה
 פחותה, ולכן רבי יהודה מחייב נזק שלם, שחייב הן על הצד תמות והן על
 צד המועד, וסובר שמעמידים אפטרופוס לתם לגבות מגופו. וְרַבִּי יַעֲקֹב
 שמחייב רק חצי נזק, סָבַר לֵה בְּרַבִּי יְהוּדָה בְּחֻקָּא וּפְלִיגִי עֲלֵיהּ בְּחֻקָּא –
 סובר כרבי יהודה בדבר אחד וחולק עליו בדבר אחד. כלומר, סָבַר בְּרַבִּי
 יְהוּדָה בְּחֻקָּא, דְּאֵילוּ רַבִּי יְהוּדָה סָבַר צַד תַּמּוּת בְּמִקּוּמָה עוֹמֶדֶת, ובכך
 אף רבי יעקב מודה לו, וּפְלִיגִי עֲלֵיהּ בְּחֻקָּא, דְּאֵילוּ רַבִּי יְהוּדָה סָבַר מַעֲמִידִין
 לָהֶן אַפְטְרוֹפּוֹסִים לָתֵם לְגִבּוֹת מְגוּפוֹ – ולכן אף על הצד תמות חייב,
 ומשלם נזק שלם, וְאֵילוּ רַבִּי יַעֲקֹב סָבַר אֵין מַעֲמִידִין, וְלִכְךָ לֹא מְשַׁלֵּם
 אֶלָּא פְּלִיגִי דְּמוֹעֵד, אף על צד התמות אינו חייב משום שאין מעמידים
 אפטרופוס לתם לגבות מגופו. ואף הברייתא הראשונה תבאר באופן זה,
 שהיה השור מועד ואינו משלם אלא את החצי נזק של המועד.
 הגמרא דנה בביאורם של אבבי ורבא: אֶמֶר לִיה רַב אֶחָא בְּרַבִּי אַבְּי לְרַבִּינָא,
 בְּשִׁלְמָא לֹא אַבְּי דְּאֶמֶר שְׁרַבִּי יְהוּדָה ורבי יעקב פְּלִיגִי, שְׁפִיר – מובן מדוע
 הוצרך להעמיד הברייתא הראשונה במועד, שאילו היה מעמיד בתם היה
 צריך לומר שרבי יעקב סובר שמעמידים אפטרופוס לתם לגבות מגופו, ואי
 אפשר לומר כן מכא דברי הברייתא השנייה. אֶלָּא לְרַבָּא דְּאֶמֶר שְׁרַבִּי
 יְהוּדָה ורבי יעקב לֹא פְּלִיגִי, אלא שרבי יעקב מפרש דברי רבי יהודה, יקשה
 אֲדַמְרִין לֵה בְּמוֹעֵד – עד שמעמיד את הברייתא במועד וחייב חצי נזק
 משום הצד תמות, נֹזֶקָא בְּתָם – יעמיד את הברייתא בשור תם, ומדובר
 ששמרו שמירה שאינה מועלת לשור תם, ובכּוֹן

אִי לְרַבִּי יְהוֹדָה – אַם סוֹבֵר כְּרַבִּי יְהוּדָה (לְקַמְן מַה) שְׁצִירָךְ לְשִׁמּוֹר שׁוֹר תַּם
בְּשִׁמְרָה מַעֲוָלָה, מְדוּבָר דְּעֵבֶר לִיָּה שְׁמִירָה פְּחוּתָה וְלֹא עֵבֶר לִיָּה שְׁמִירָה
מַעֲוָלָה, וְאִי לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב – וְאִם סוֹבֵר כְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב שְׁדִי
לְשׁוֹמְרוֹ בְּשִׁמְרָה פְּחוּתָה, מְדוּבָר דְּלֹא עֵבֶר לִיָּה שְׁמִירָה כָּלָל, וְלִכְךָ חֵיִיב.
וְכַמוֹ הַתְּנָיָה בְּבִרְיֵיתָא, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אָמַר אַחֵר תָּם וְאַחֵר מוֹעֵד
שְׁשֻׁמְרָן שְׁמִירָה פְּחוּתָה פְּטוּרָן, וְבִאוּפִן זֶה אָמַר רַבִּי יַעֲקֹב שְׁחֵיִיב לְשֹׁלֵם,
וְהָא קָא מְשַׁמַּע לָן רַבִּי יַעֲקֹב דְּמַעֲמִידִין לָהֶן אֲפּוֹטְרוֹפּוֹסִין לָתֶם לְגַבּוֹת
מְגוּפִין, וּמְדוּעָה הוּצֵרָךְ לְבֹאֵר שֶׁהַבְּרִיתָא מְדַבֵּרֶת בְּמוֹעֵד.
אָמַר לִיָּה, אֲכִן הִיָּה יְכוֹל רַבֵּא לְהַעֲמִיד כֵּן, אֲמַנְמֵן הָכִי קָאֻמְרָא רַבֵּא, הָרֵא
דְּאֵתָא בִּיהַ תְּרֵיתִי מַעֲמָא – אֲפֹשֶׁר לְהַעֲמִיד בְּאוּפִן אַחַד שֵׁישׁ בּו שְׁנֵי טַעֲמִים,
כְּלוּמַר שֶׁאִם נִעֲמִיד דְּרַבִּי רַבִּי יַעֲקֹב בְּמוֹעֵד יֵשׁ בְּכָךְ כְּמַה חִידוּשִׁים, שְׁסוּבֵר
כְּרַבִּי יְהוּדָה שְׁבִמוּעֵד דִּי בְּשִׁמְרָה פְּחוּתָה וְשִׁצַּד תְּמוֹת בְּמִקּוּמָה עוֹמֶדֶת,
וְשִׁמְעֵמִידִין אֲפּוֹטְרוֹפּוֹס לָתֶם לְגַבּוֹת מְגוּפִין. אֲךָ אִם נִעֲמִידוּ בָתֶּם, לֹא הִיָּה
בְּכָךְ אֵלֶּא חִידוּשׁ אַחַד שְׁמַעֲמִידִין אֲפּוֹטְרוֹפּוֹס לָתֶם, וְלֹא הִיָּתִי יוֹדַע שְׁסוּבֵר
כְּרַבִּי יְהוּדָה שִׁצַּד תְּמוֹת בְּמִקּוּמָה עוֹמֶדֶת וְשִׁלְמוּעֵד דִּי בְּשִׁמְרָה פְּחוּתָה.
רַבִּינָא חֲזוֹר לְתַרֵּץ קוּשִׁית אַבְי מַמָּה שְׁשֵׁנִי בְּבִרְיֵיתָא שְׂרַבִּי יְהוּדָה רַבִּי
יַעֲקֹב חוֹלְקִים: רַבִּינָא אָמַר, מַה שְּׁמִבּוּאֵר בְּבִרְיֵיתָא הַשְּׁנִיָּה שְׁחוֹלְקִים רַבִּי
יַעֲקֹב וְרַבִּי יְהוּדָה, אִין מַחְלוקְתֶּם בְּאֶחָד מִהַדְּבָרִים שֶׁהוֹכְרוּ בְּדַבְרֵי רַבֵּא
שְׁסוּבֵר רַבִּי יַעֲקֹב בְּהֵם כְּרַבִּי יְהוּדָה, אֵלֶּא דְּבַר אַחֵר, וְרִשּׁוֹת מְשַׁנָּה אִיכָא
בִּינְיָהוּ, אִם בְּאוּפִן שְׁשִׁנְתָּה הַרְשוֹת חֲזוֹר לְתַמּוּתוֹ אוֹ לֹא, וְכַגּוֹן דְּהִתָּה
מוֹעֵד בְּרִשּׁוֹת אֲפּוֹטְרוֹפּוֹס, וְנִתְפַּשְׁתָּ תַּחְרַשׁ וְנִשְׁתַּפֵּחַ הַשּׁוֹמֵר וְהַגְּדִיל
הַקָּמָן, וְלֹא שְׁמָרוּ כְּרֹאזִי וְגוֹת, רַבִּי יְהוֹדָה כֹּכֵר הָרִי הוּא כְּחֻקְתָּהּ, וְדִינוּ
כְּמוֹעֵד לְשֹׁלֵם נֹק שֹׁלֵם, וְרַבִּי יַעֲקֹב כֹּכֵר רִשּׁוֹת מְשַׁנָּה וְחֲזוֹר לְהִיָּתִי תַּם,
וְאִינוּ חֵיִיב אֵלֶּא חֲצִי נֹק בְּלַבָּד:

הַגְּמָרָא דְּנָה בְּשׁוֹר שֶׁל יְתוּמִים שֶׁהָרָג אָדָם: הֵנוּן רַבְּנָן, אֲפּוֹטְרוֹפּוֹסִים
הַמְּמוּנִים עַל שׁוֹר הִיתוּמִים, מְשַׁלְּמִין עַל נֹקִי הַשּׁוֹר מִן הַעֲלִיָּה – מִשְׁאֵר
הַנִּכְסִים וְלֹא מִגּוֹף הַשּׁוֹר, אִם הִיָּה מוֹעֵד, וְאִין מְשַׁלְּמִין בּוֹפֵר אִם הָרָג אָדָם.
מְבַרֶּת הַגְּמָרָא: מָאֵן תֵּנָא בּוֹפֵרָא בְּפִרְה וְיָתִי לֹא כִּנִּי בְּפִרְה נִינְהוּ – מִי
תֵּנָא שְׁסוּבֵר שֶׁתְּשֹׁלֵם הַכּוֹפֵר הֵינוּ כְּפָרָה עַל בַּעַל הַשּׁוֹר עַל שֶׁהָרָג אָדָם,
וְלִכְךָ פּוֹטֵר מִכּוֹפֵר שְׁכִיּוֹן שְׁקֻטְנִים הֵם אֵינֶם צְרִיכִים כְּפָרָה.

אָמַר רַב חֲסִידָא, רַבִּי יִשְׁמַעְיָאֵל בְּנֵי שֵׁל רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָה הִיא, וְכַמוֹ
דְּתַנָּיָא, נֹאמַר בְּפִסְק (שְׁמוֹת כ"א): אִם כְּפָר יִישֶׁת עֲלֵיו וְנָתַן פְּדִיּוֹן נִפְשׁוֹ,
הֵינּוּ דְּמִי נִזְק – כְּשׁוּי דְּמִי הַנְּהָרָג. רַבִּי יִשְׁמַעְיָאֵל בְּנֵי שֵׁל רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן
בְּרוֹקָה אָמַר, הַכּוֹפֵר הוּא דְּמִי מִזְק – כְּשׁוּי בַּעַל הַשּׁוֹר, לְפִי שֶׁתְּשֹׁלֵם
הַכּוֹפֵר הוּא כְּדִי לְפִדּוֹתוֹ מִמִּיתָה בְּיַד שָׁמַיִם, וְלִכְךָ צִירָךְ שִׁישְׁלֵם אֶת שׁוּיָו.
וּמִבְּאֵר רַב חֲסִידָא, מָאֵן לֹא בְּהָא קְמִיפְלִגִּי, דְּרַבְּנָן כֹּכֵרִי בּוֹפֵרָא מְמוּנָא
הוּא – תְּשֹׁלֵם הַכּוֹפֵר הוּא מִבּוֹן, וְהֵינּוּ שְׁצִירָךְ לְשֹׁלֵם שׁוּי הַנִּזְק לִירוּשָׁי
כְּכָל דִּינֵי מִמּוֹנוֹת, וְלִכְךָ מְשֹׁלֵם כְּפִי שׁוּי הַנִּזְק, וְרַבִּי יִשְׁמַעְיָאֵל בְּנֵי שֵׁל רַבִּי
יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָה כֹּכֵר בּוֹפֵרָא בְּפִרְה, וְלִכְךָ צִירָךְ לְשֹׁלֵם כְּפִי שׁוּי הַמִּזְק.

רַב פַּפַּא דּוּחָה בִּיאָרוּ שֶׁל רַב חֲסִידָא בְּמַחְלוקְתֶּם: אָמַר רַב פַּפַּא, לֹא – אִין
מַחְלוקְתֶּם תְּלוּיָה דְּבַר זֶה, אֵלֶּא בְּכּוֹלִי עֲלָמָא וְאִף רַבִּנָּן סוֹבְרִים שְׁבּוּפֵרָא
בְּפִרְה הוּא, וְהָא בְּהָא קְמִיפְלִגִּי, שְׁרַבְּנָן כֹּכֵרִי בְּדִינִיק שְׁיִימִין – בְּשׁוּי
דְּמִי הַנִּזְק שְׁמִים אֶת הַכּוֹפֵר לְבַעַל הַשּׁוֹר, שְׁבִכָךְ קְבַעָה הַתּוֹרָה כְּפָרָה,
וְאִילוּ רַבִּי יִשְׁמַעְיָאֵל בְּנֵי שֵׁל רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָה כֹּכֵרִי, בְּדִינִיק שְׁיִימִין.
וּמָאֵן מַעֲמָא דְּרַבְּנָן, שֶׁהַכּוֹפֵר הוּא בְּדִינִי הַנִּזְק, מִשּׁוֹם שֶׁנֶּאֱמַר לְשׁוֹן
'שִׁיתָה' לְמִשְׁחָה – לְגַבִּי שׁוֹר מוֹעֵד שְׁחֵמִית אָדָם, וְכַמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת כ"א)
'אִם כְּפָר יִישֶׁת', וְנֶאֱמַר לְשׁוֹן 'שִׁיתָה' לְמַעֲלָה – לְפָנֵי פִּרְשָׁה זֶה, לְעִנֵּין דְּמִי
וְלִדּוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת כ"ב): וְכִי יֵצֵא אֲנָשִׁים וְנִגְפּוּ אִשָּׁה הָרָה וְיָצְאוּ לְיָדֶיהָ
וְגו' עֲנֹשׁ יַעֲנֹשׁ כְּאִשֶּׁר יִישֶׁת עֲלֶיהָ, וְיֵשׁ לְלַמּוֹד זֶה מִזֶּה, מַה דְּהֵלֵךְ לְגַבִּי דְּמִי
וְלִדּוֹת הֵינּוּ בְּדִינִיק – בְּשׁוּי דְּמִי הַנִּזְק שֶׁהֵם הַחֻלּוֹת, אִף כֵּאֵן בְּדִינִיק.
וְרַבִּי יִשְׁמַעְיָאֵל בְּנֵי שֵׁל רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָה כֹּכֵרִי, וְנָתַן פְּדִיּוֹן נִפְשׁוֹ בְּתִיבָה,
וְהֵינּוּ נִפְשׁוֹ שֶׁל הַמִּזְק. וְרַבְּנָן דּוּחִים דִּיק זֶה, אִין – אֲכִן פְּדִיּוֹן נִפְשׁוֹ בְּתִיבָה,
וְאֲכִן תְּשֹׁלֵם לֹא בֶּאֱלֵּא לְפִדּוֹת אֶת נִפְשׁוֹ, מִיָּה כִּי שְׁיִימִין בְּדִינִיק שְׁיִימִין –
וּמִכָּל מְקוֹם שׁוּי הַתְּשֹׁלֵם הוּא כְּפִי שׁוּי הַנִּזְק, וּבְכָךְ יִפְדֶּה אֶת נִפְשׁוֹ.

מִסְפַּרְתָּ הַגְּמָרָא: מְשַׁבֵּחַ לִיָּה רַבָּא לְרַב נָתַן בְּדִינִיק אַחָא בְּרִי יַעֲקֹב דְּאָדָם
גְּדוֹל הוּא – רַבֵּא הִיָּה מְשַׁבַּח לְפָנֵי רַב נַחֲמָן אֶת רַב אַחָא בְּרִי יַעֲקֹב שֶׁגְּדוֹל
בְּתוֹרָה הוּא, אָמַר לִיָּה רַב נַחֲמָן לְרַבָּא, לְכַשְׁבִּינָא לִירְדָּה הִבְיָאָהוּ לִירְדָּה –
כְּשִׁבּוּא אֶלֶיךָ תְּבִיאָנוּ אֵלַי. כִּי אַחָא לִגְבִּיָּה – כְּשִׁבָא רַב אַחָא לְפָנֵי רַב נַחֲמָן,
אָמַר לִיָּה רַב נַחֲמָן כְּעִי מִינָא מִלִּיתָא – שָׁאֵל מִמֶּנִּי דְּבַר. בְּקָא מִינָהּ, שׁוֹר
מוֹעֵד שֵׁל שְׁנֵי שׁוֹתְפִין שֶׁהָרָג אָדָם, כִּיצַד מְשַׁלְּמִין בּוֹפֵר, אִם אֲתַמַּר

שְׁמִשְׁלֵם הָאִי בּוֹפֵר וְהָאִי בּוֹפֵר – שְׁכָל אַחַד יִשְׁלֵם כּוֹפֵר שֹׁלֵם, הִרִי בּוֹפֵר
אַחֵר אָמַר דְּחִמְנָא וְלֹא שְׁנֵי בּוֹפֵרִין – הַתּוֹרָה חֵיִיבָה בְּכּוֹפֵר אַחַד, וּמְדוּעָה
יִרְוִיחוּ יוֹרְשֵׁי הַנִּזְק וְיִקְבְּלוּ שְׁנֵי תְּשֻׁלוּמִים. וְאִם תֹּאמַר שִׁישְׁלֵם הָאִי חֲצִי
בּוֹפֵר וְהָאִי חֲצִי בּוֹפֵר, הִרִי בּוֹפֵר שְׁלֵם אָמַר דְּחִמְנָא, וְלֹא חֲצִי בּוֹפֵר –
וְאִין הַמִּזְק מִתְּכַפֵּר בְּמַה שִׁישְׁלֵם חֲצִי כּוֹפֵר.

אֲדִיתִּיב וְקָא מַעֲנִין בָּהּ – בְּתוֹךְ כְּדִי שִׁישֵׁב רַב נַחֲמָן וְעִיין בְּסַפֵּק זֶה, אָמַר
לִיָּה סַפֵּק נוֹסֵף, תִּנְגֵן בְּעִרְכִּין (כ.א). תִּיבִי עֲרִכִין מְשַׁבְּנִין אוֹתָן תִּיבִי
תְּשִׁאוֹת וְאֲשָׁמוֹת אִין מְשַׁבְּנִין אוֹתָן – אָדָם שֶׁאִמַּר 'עֲרִכִי עָלַי שְׁנִתְחַיֵּב
לְתַת לְבִית הַמִּקְדָּשׁ כְּפִי הָעֵרֶךְ שֶׁנֶּאֱמַר בְּתוֹרָה, רִשְׁאִי גֹבֵר הַהִקְדֵּשׁ לְמַשְׁכְּנוֹ
עַל חֵיב זֶה, כְּלוּמַר לִיכְנֵס לְבִיתוֹ וּלְגַבּוֹת בַּעַל כְּרֹחוֹ אֶת הַסִּכּוּם שְׁנִתְחַיֵּב,
שְׁכִיּוֹן שֶׁאִין תְּשֹׁלֵם זֶה בֶּאֱלֵּא כְּפָרָה יֵשׁ לְחִשּׁוֹשׁ שִׁיתְעַכֵּב מִלְּשֹׁלֵם. אֲךָ אָדָם
שֶׁחָטָא וְנִתְחַיֵּב לְהִבְיָא קֶרֶבן חֲטָאָת אוֹ אִשָּׁם, כִּיּוֹן שֶׁהִקְרָבן בֶּאֱלֵּא לְכַפֵּר עָלָיו
אִין לְחִשּׁוֹשׁ שִׁיתְעַכֵּב מִלְּהִבְיָא הַקְרָבן, וְלִכְךָ אִין רִשְׁאִים לְמַשְׁכְּנוֹ עַל הַקְרָבן.
וְשָׁאֵל רַב אַחָא, תִּיבִי בּוֹפֵרִין מָאֵן, הָאֵם יוֹרְשֵׁי הַנִּזְק רִשְׁאִים לְמַשְׁכְּנוֹ עַל
הַכּוֹפֵר אוֹ לֹא. כִּיּוֹן דְּכְפָרָה הוּא, בְּחִשְׁמָתָא וְאֲשָׁם דְּמִי – כִּיּוֹן שֶׁתְּשֹׁלֵם
הַכּוֹפֵר בֶּאֱלֵּא לְכַפֵּר עַל בַּעַל הַשּׁוֹר, דּוּמָה חֵיבּוֹ לְחֵיבִי חֲטָאָת וְאִשָּׁם, וּמְחַמֵּר
הָמִיר עֲלֵיהָ וְלֹא כְּעִי מְשַׁבְּנִיָּה – וְחֲמוּר בְּעִינֵי חֵיב זֶה וְאִין צִירָךְ
לְמַשְׁכְּנוֹ. אוֹ דְּלָמָא, כִּיּוֹן דְּלְתַכְרִיָּה הוּא דְּכְעִי מִיָּתְבָא לִיָּה (מְמוּנָא הוּא)
וְלֹא לְגַבּוֹת הוּא – כִּיּוֹן שֶׁחֵיב זֶה נִתְחַיֵּב לְחַבְרוֹ הַנִּזְק, וְלֹא לְגַבּוֹהַ לְבִית
הַמִּקְדָּשׁ, [מְמוּנָא הוּא] וְלֹא הָמִיר עָלֶיהָ וְכְעִי מְשַׁבְּנִיָּה – חֲשׁוֹב בְּעִינֵי
חֵיב זֶה לְחֵיב מְמוּנִי שְׁכִיּוֹן אָדָם לְחַבְרוֹ וְאִינוּ חֲמוּר עָלָיו, וְצִירָךְ לְמַשְׁכְּנוֹ.
אִי נָמִי יֵשׁ לּוֹמַר סְבָרָא נוֹסֶפֶת, כִּיּוֹן דְּהוּא לֹא חֲטָא וּמְמוּנָה הוּא דְּאִיזִיק
– כִּיּוֹן שֶׁלֹּא בַּעַל הַשּׁוֹר בַּעֲצָמוֹ חָטָא, אֵלֶּא מְמוּנָה דְּהֵינּוּ הַשּׁוֹר, לֹא הָמִיר
מִלִּיתָא עֲלֵיהָ וְכְעִי מְשַׁבְּנִיָּה – אִינוּ חֲמוּר עָלֶיהָ חֵיב זֶה, וְצִירָךְ לְמַשְׁכְּנוֹ.
אָמַר לִיָּה רַב נַחֲמָן, שְׁבִכָךְ – הֵנָּח וְאֵל תוֹסִיף לְהַקְשׁוֹת, אֲסַתְרָא בְּקַמְיָתָא –
כְּבַר בְּקוּשִׁיתָךְ הִירָאשׁוּנָה הַשְּׁתַּקְתָּ, שְׁאִינִי יוֹדַע תְּשׁוּבָה עָלָיָה:

תֵּנָּה רַבְּנָן, שְׁאָלוּ לְשׁוֹר כְּחֻקְתָּהּ תָּם, וְנִמְצָא מוֹעֵד לְאַחַר שְׁנִגְוָה, שְׁנוּדַע לוֹ
שְׁכַבֵּר הִיָּה מוֹעֵד בְּרִשּׁוֹת הַבְּעֵלִים, הַבְּעֵלִים מְשַׁלְּמִין חֲצִי נֹק שֶׁל מוֹעֵד,
שְׁכִיּוֹן שֶׁלֹּא הוֹדִיעוּ לְשׁוֹאֵל שֶׁהַשּׁוֹר מוֹעֵד, לֹא קִיבַל עָלָיו שְׁמִירַת שׁוֹר מוֹעֵד
אֵלֶּא שְׁמִירַת שׁוֹר תָּם, וְשׁוֹאֵל מְשַׁלְּם חֲצִי נֹק, שֶׁהִרִי אָף אִם הִיָּה תָם הִיָּה
חֵיִיב לְשֹׁלֵם הַחֲצִי נֹק.
וְאִם הִיָּה תָם אֵלֶּא שֶׁהוֹעֵד בְּתִיבָה שְׁאָלָה, וְהַחֲזִירוּ לְאַחַר מִכָּן לְבַעֲלִים וְגַם
בְּרִשּׁוֹתֶם, בְּעֵלִים מְשַׁלְּמִין חֲצִי נֹק וְשׁוֹאֵל פְּטוּר מִכָּלּוּם, שִׁרִּישׁוֹת מִשְׁנָה
וְחֲזוֹר לְהִיָּתִי תָם.

אָמַר מַר, שְׁאָלוּ כְּחֻקְתָּהּ תָּם וְנִמְצָא מוֹעֵד בְּעֵלִים מְשַׁלְּמִין חֲצִי נֹק וְשׁוֹאֵל
חֲצִי נֹק, מִקְשָׁה הַגְּמָרָא, וְאִמָּא חֵיִיב הַשּׁוֹאֵל כָּלָל, לִיָּמָא לִיָּה – יֹאמַר
לְבַעֲלִים, תּוֹרָא שְׁאִילִי אֲרִיָּא לֹא שְׁאִילִי – שׁוֹר שְׁאִלְתִּי וְלֹא אֲרִיָּה, כְּלוּמַר
מֵאַחַר שֶׁלֹּא יִדְעָתִי שֶׁשׁוֹר זֶה רָגִיל לְנַגּוֹת לִכְךָ לֹא נִזְהַרְתִּי בְּשִׁמְרִיתוֹ, וְעַלִּיךְ
הִיָּתָה מוֹטֶלֶת שְׁמִירָתוֹ.

אָמַר רַבִּי, אֲכִן אִם לֹא יִדַּע שְׁרָגִיל לְנַגּוֹת פְּטוּר הַשּׁוֹאֵל לְגַמְרִי, וְהִכָּא בְּמָאֵן
עֲסָקִין, בְּאוּפִן שְׁחֵבִיר בּוֹ שְׁהוּא נִנְתָן – שֶׁהַכִּיר שֶׁשׁוֹר זֶה רָגִיל לְנַגּוֹת, וְלִכְךָ
אִינוּ יְכוֹל לְפַטוֹר עַצְמוֹ מִחֵיב חֲצִי נֹק שֶׁלֹּא אִינוּ מְשַׁלֵּם תָּם שֹׁלֵם.
שֹׁלֵם פְּעִימִים וְנַעֲשֶׂה מוֹעֵד, וְלִכְךָ אִינוּ מְשַׁלֵּם תָּם שֹׁלֵם.
שׁוֹאֵל הַגְּמָרָא: וְנִימָא לִיָּה עֲדִין לְבַעֲלִים, תָּם שְׁאִילִי מוֹעֵד לֹא שְׁאִילִי –
שְׁאִלְתִּי מִמֶּךָ שׁוֹר תָּם וְלֹא מוֹעֵד, וְכִיּוֹן שֶׁהוֹבֵר שֶׁהִיָּה מוֹעֵד שֶׁדְּרָכּוֹ לְנַגּוֹת
יּוֹתֵר, לֹא קִיבַלְתִּי עַל עַצְמִי שְׁמִירָתוֹ.

מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: מְשׁוּם דְּאָמַר לִיָּה הַבְּעֵלִים, סוֹף סוֹף אִי תָם תּוֹה פְּלִנָּא
נִזְקָא בְּעִיתָ שְׁלֹמִי – הִרִי אָף אִם הִיָּה תָם הִיָּתִי צִירָךְ לְשֹׁלֵם חֲצִי נֹק, הַשְׁתָּא
נָמִי וִיל שְׁלִים פְּלִנָּא נִזְקָא – וְאִף עַכְשֵׁי שְׁהוּא מוֹעֵד עֲלִיךְ לְשֹׁלֵם לְכָל
הַפְּחוּת חֲצִי נֹק כְּתָם.

שׁוֹאֵל הַגְּמָרָא: וְנִימָא לִיָּה הַשּׁוֹאֵל לְבַעֲלִים, אִי תָם תּוֹה מְשַׁתְּלֵם מְגוּפִין
– אִם הִיָּה הַשּׁוֹר תָם הִיָּה גּוֹבִים הַחֲצִי נֹק מִגּוֹף הַשּׁוֹר וְלֹא הִיָּה לִי כָל הַפֶּסֶד
בְּכָךְ, שֶׁהַשּׁוֹר שֶׁל הַבְּעֵלִים הוּא, אֲךָ עֵתָה שֶׁהַשּׁוֹר מוֹעֵד גּוֹבִים אֶת הַנֹּק
מִשְׁאֵר נִכְסֵי, וְנִמְצָא שְׁאִנִּי מִפְסִיד מִכָּךְ.
מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: מְשׁוּם דְּאָמַר לִיָּה הַבְּעֵלִים, סוֹף סוֹף אֵת לֹא תוֹרָא בְּעִיתָ
שְׁלֹמִי לִירְדָּה – הִרִי אָף שְׁגוּבִים הַחֲצִי נֹק מִגּוֹף הַשּׁוֹר, הִיָּתִי צִירָךְ לְשֹׁלֵם לִי
תַּחַת הַשּׁוֹר שֶׁגָּבּוּ בְּשִׁבְלֵי הַנֹּק, וְכִדִּין שׁוֹאֵל שְׁחֵיִיב לְהַחֲזִיר לְבַעֲלִים הַשּׁוֹר
שֶׁשָּׁאֵל, וְאִף עַכְשֵׁי שְׁהוּא מוֹעֵד יֵשׁ לָךְ לְשֹׁלֵם דְּמִי הַחֲצִי נֹק וְאִינְךָ נִפְסֵד
מִכָּךְ יּוֹתֵר מִשְׁהִיָּה תָם.
שׁוֹאֵל הַגְּמָרָא: וְנִימָא לִיָּה הַשּׁוֹאֵל לְבַעֲלִים,

בבא קמא. פרק רביעי – שור שנגח ד' וה' דף מ עמוד א – מתוך מהדורת טובי'ס קג רש"י

שור של ב' שותפין. בשני שוורים של שנים לא מצי למיבעי דלר"י בן בתרא
 דאמר (סנהדרין דף סח.) בהכחיתו עשרה בני אדם בזה אחד זה האחרון חייב
 ה"נ האחרון חייב ואי בבת אחת בולן פטורין ממיתה דכמיתה בעלים כר מיתה
 השור וזין דפטורין ממיתה פטורין מבופר למ"ד לקמן אין השור בסקילה אין
 הבועלים משלמין בופר: **בופר** אחד אומר
 רחמנא ולא ב'. ואע"ג דלגבי חטאת אמר
 ב' המצניע וכתב דף נב. וס' גבי המוציא כפר
 לרה"ר והוציא שנים חייבין ומסתמא כל
 חד וחד חייב חטאת ה"מ פיון דכל חד
 מחייב אידונו כרת מחייב נמי אשגתו
 חטאת ועוד חטאת דלגובה אין להקפיד
 אי מביאין שתי חטאות אכל בופר
 דלחבירו למה ירויח זה במה שהשור
 לשנים: **בופר** שלם אומר רחמנא ולא
 חצי בופר. דוקא לעגן בופר דכפרה היא
 דמסתמא כפרה שלמה צריכה אכל לעגן
 דתשלומין אומר לקמן במדבר (דף טז.) ה'
 בקר ואפילו ה' חצי בקר ושה אפילו
 מקצת של דפ' אותו זאת בנו (ותלן דף טז.)
 ודמו (אפילו) מקצת דמו דכיוס הדם (ס' טז.)
 דף סח.) חצי מתנות דהורוע (ס' דף קכ.) ובכור
 ואפילו מקצת בכור דריש בכורות (דף ג' וס')
 לא שייך לאתויי הקא וההיא דחומש ולא
 חצי חומש דפ' יש בכור (ס' דף קח.) שייך
 טפי והא דמשלם תם חצי בופר לר' יוסי
 הגלילי היינו בופר שלם ידידי וכן המית
 מי שחציו עבד וחציו בן חורין דהשולח
 (ויטין דף סז.) דמשלם חצי בופר ליורשים
 הינו בופר שלם ידידי: **חייבי** בופר מאי.
 ביורש הניקן עצמו מבטאין ליה אם יכולין
 למשכנו: **לימא** ליה אי תם הוה
 משתלם מגופו. הך פרקא לית ליה לר"י
 דאמר צד תמות במקומה עומדת וכן
 ההיא פירקא דהוה מערקנא ליה לאגמא
 אכל והיא פירקא דמודיקא ומפטרין אתאי
 אף אליבא דר"י דכיון דאיצטד לאו קנסא
 הוא:

לאו תורא בעית לשלומי. וא"ת אי הוה
 תם לא הוה משתלם אלא כמו
 שהשור שוה והשתא משלם כל חצי נזק
 מהעלליה אע"פ שאין השור שוה כל כך
 וי"ל דהשתא נמי לא משלם אלא בשוין
 של שור:
 אי

אי לר"י. כלומר אי כר"י סבירא ליה דאמר לקמן תם לא סגי ליה בשמירה
 פחותה כגון דעבד ליה שמירה פחותה: **אי לר"א** בן יעקב. דאמר תם סגי ליה
 בשמירה פחותה כגון דלא עבד ליה שמירה כלל ואיצטרף לר' יעקב לאשמועינן
 דמעמידין אפטרופוס לתם ולהכי תנא ח"נ ולא תנא רבי יעקב מתיבי סתמא דלא
 תימא במועד קמיידי וכולה נזקא קאמר
 אכל בתם אפילו פלגא נזקא נמי לא דאין
 מעמידין: **א"ל ה"ר דאית ביה תרתי**
טעמא. הואיל וס"ל לרבא דלא פליגי ר'
 יעקב ור"י בכולהו סבירא ליה הכי ולהכי
 אוקמה רבא במועד ובשמירה פחותה
 דתשמע מינה דאית ליה לר' יעקב כרבי
 הורה דסגי ליה לצד מועדת בשמירה
 פחותה וצד תמות במקומה עומדת ולדידיה
 לא סגי ליה בשמירה פחותה ותשמע נמי
 דמעמידין אפטרופוס לתם לגבות מגופו:
רשות משנה איכא בינייהו. בין רבי יעקב
 לר"י הרי הוא כהקדו. שהועד בבית
 אפטרופוס ומשלמים בעלים נ"ש החצי
 מגופו חצי מעלייה ככל תמים שהועד:
משלמין מן העלייה. נזק ואין משלמין
בופר. היבא דהמית את האדם: **בדיניק**
שיימינן. בגופו של מת ובחכי מכפר מזיק:
נאמרה שיתה למעלה. לעגן דמי ולדות
 באשר נשית עליו בעל האשה: **ונאמרה**
שיתה למטה. במועד שהמית אם בופר
 ישת עליה: **ביצד משלמין בופר.**
 דבשלמא נזקין האי פלגא משלם והאי
 פלגא משלם דאנהיקא דניקן קפיד רחמנא
 ותאי מטי ליה נזק שלם אכל בופר כפרה
 דמזיק הוא ותרווייהו כפרה בעו ובחצי בופר
 לא מיכפר: **ממשכנין אותו.** גזר הקדש
 דכיון דלאו לכפרה אתי משתי ליה: **חייבי**
חטאות אין ממשכנין אותן. דכיון
 לכפוריה חטאיה קבעי לה לא משתי ליה:
אסתבר בקמייטא. הוסקתיה ונאלמתי
 בראשונה: **ונמצא מועד.** והזיק בבית
 שואל: **בעלים משלמין ח"נ ושואל חצי**
נזק. דנטירותא דתם מיהא מקבל עליה
 ובעלים הואיל ולא הודיעוהו משלמין
 החצי: **הועד בבית שואל.** שהזיק בתוך
 ימי שאילתו ג' פעמים: **והחזירו לבעלים.**
 ואח"כ הויק בעלים משלמין חצי נזק לקמן
 מפרש טעמא דקסבר רשות משנה ופרכין
 רישא לסיפא: **אריא לא שאילי.** נטירותא
 דאריא לא קבילית עלי דאי תם הוה לא
 הוה נגזר שהכיר בו שהוא נגזן. אכל לא
 ידע שנגזן ג' נגידות הלכך נטירותא (ודתם)
 נגזן קביל עליה והוה לי' לנטורי: **מגופו.**
 ולא משלם

הוה
 תם ונמצא מועד בעלים משלמין חצי נזק ושואל חצי נזק ואמאי לימא ליה תורא שאילי אריא לא שאילי אמר רב הקא במאי עסקינן
 שהכיר בו שהוא נגזן ונימא ליה תם שאילי מועד לא שאילי משום דא"ל סוף סוף אי תם הוה פלגא נזקא בעית שלומי השתא
 נמי זיל שלים פלגא נזקא ונימא ליה אי תם הוה משתלם מגופו משום דא"ל סוף סוף את לא תורא בעית שלומי לדידי ונימא ליה

קד בבא קמא. פרק רביעי – שור שנגח ד' וה' דף מ עמוד ב – מתוך מהדורת טובי'ס תוספות

א' תם הנה מודינא ומפטריןא. הר פירקא ליתא למיד מודה בקנס ואח"כ
באו עדים חייב וכי קאמר אפילו למיד פלגא נקא ממזנא ה"ה דהר"מ
למפרך אפילו למיד פלגא נקא קנסא ולמיד מודה בקנס ואח"כ באו עדים
חייב לימא ליה אי תם הנה מעריקנא ליה לאגמא אלא קדא מינייהו נקט וא"ת

והאיך יכול לטעון אי תם הנה מודינא אי
תם הנה מעריקנא ליה הא קפן שלא
הודה ולא הבריק אע"פ שהיה סבור
שהיה תם וי"ל דמקד אחר נגיחה הוגד לו
שהוא מועד וא"ת לישני בגון שלש עדים
שלא הוגד לו משעת נגיחה עד שיצא
לב"ד ואפ"ה לא הודה ולא הבריק הא לא
שכיח ועדיפא מניה קמשיני דקדם ביד
ותפסותה:

הנה מעריקנא ליה לאגמא. תימיה מה
טענה היא זו אי"כ היה עושה שלא
כדין ובשלמא לרבי ישמעאל דאמר ב"ח
נינהו ניקח קצת דאיבא למימר דהנה
אכלנא ליה התם או מזבנינא ליה ולא
הנה אלא כמזיק שבעדו של חבירו ופטר
אבל לר"ע דאמר שותפין נינהו אי הנה
מעריק היה נזיל לו שורו לניקח ועוד דב"ד
נדרוהו אם לא ישלם אם יש לו ונ"ל
שורצה לומר מתוך דברים אלו שהייתי
עושה היה נזק מתפשר עמי בדבר מועט
והיה מוחל לי ונמנא שהתפסדתי כל
דיתוראי:

א' הכי בעלים אמאי משלמין ח"נ לימא
ליה אתפסתיה לתוראי כו'. וא"ת
ותרי הוא לא התפסו בקדים דהא קדים
ב"ד ותפסתי והוא לא היה יודע שהוא
מועד וי"ל דמקד שנגח היה לו לחוש
יותר שמא היה מועד דנהי דקדם נגיחה
אין לו לחוש כ"כ לפי שאין הפסד מוזמן
דשמא לא יגח אבל לאחר שנגח מוזמן
ב"ד לתפסו ונהי לו לחוש להזהר שלא
יפול ביד בית דין:

מן הבהמה להוציא הרובע כו'. בתמורה
בפ' כל האסורין (דף כח: וסס) מפרש דגבי
רביעה כתיב בהמה ואיש אשר יתן שכבתו
בהמה וגבי נעבד כתיב לשון בקר בדכתיב
וימירו את כבודם בתבנית שור ומוקי לה
התם ע"פ עד אחד או על פי בעלים דאי
איבא עדים בני קטלא נינהו והר בריתא
פליגא אתנא דבי רבי ישמעאל דנפקא ליה
בפרק אין מעמידין (פ"ו דף כג: כג) מבי משתתם
בהם מום כו' כל מקום שנאמר השחתה
אינו אלא דבר ערוה וע"ז וכן איתא
בתמורה (דף כח: דפליגי):

למה נאמר נוגח. הא דלא קאמר למה נאמר נעבד דהוא פשיטא דקיל מכולהו דלאו בר קטלא הוא ובעי קרא יתירא: וי"ש בנזח כו'. בחד מניניהו סיגי דכין
דלא מפרשי קראי בהדיא הנה אוקימנא ליה בידמי ולא שייך למימר שקולים הם וכו' וא"ת דהני חומרות אין שכולות ולא משבחת שיקול אלא
בריש מבי'לתי: **רובע** עשה בו אונס כרצון. וא"ת רובע היכי משבחת לה הא אין קשוי אלא לדעת וי"ל בגון שנתקשה למנוי ותקפחו והביאו עליה:
ואו לקרן. והשתא ה"ק נוגח לא עשה בו אונס כרצון כלומר השתא נמי שנכתב אין שייך להעמיד פסול קרן שלו אלא כרצון כענין שיש בו חיוב מיתה
הלך כשלא היה כתוב כלל אין שייך ללמוד אפילו רצון שלו מרובע כיון דלא אפשר למילף בכל ענין בין באונס בין כרצון וא"ת אמאי ס"ד דלקרן קאמר
דפי' דחוק הוא כדמובח בשמעתין ומה קשה ליה אי לקטלא קאמר דשייך שפיר לעשות קולא או דחמרא פירקא מקטלא אקרן כמו שעשה ק"ו מבזכר אקרן
וי"ל כיון דלא מפרש בהדיא לענין מה עשה ולא עשה אונס כרצון משמע דלענין קרן דאיידי ביה קרא קאמר דאי לענין קטלא הנה ליה למימר לא חייב בו
אונס כרצון:

הנה מודינא ומפטריןא. דפלגא נקא קנסא ומודה בקנס פטור: וי"שא אין
רשות משנה. בתויבכתא מיתיה לה אמאי קתני רישא כשהועד בבית בעלים והויק
בבית שואל חייב באותה נגיחה נזק שלם: **תברא**. קשנא אהודי ומי ששנה זו לא
שנה זו: **לאו כל כמינה** כו'. לא שלף הנה ולא נזהרת בשמירתו: וי"שא נמי
רשות משנה. כלומר חד תנא הוא ולתנא
דרישא ס"ל נמי הר דסיפא דרשות משנה
ורישא משום הכי הרי הוא בתוקתו שאין
כאן שינוי רשות שכל מקום שהולך שם
בעליו עליו: מהו **לנבי מופת**. שגבי נוגח
כרצון והמית אדם פשיטא לן דפסול
בדלקתו: **מן הבהמה**. ממוקצת בהמות ולא
כולן: **להוציא רובע ונרבע**. ע"פ עד אחד
או ע"פ הבעלים שלא נסקל דפסול לגבי
מוקצת: **את הנעבד**. שעשאו ע"ז והשתתה
לו: **המוקצת**. שייחדו להקריב לע"ז הנזנה.
שהמית את האדם ע"פ עד אחד או ע"פ
בעלים ונפטר מן הסקילה: **אם נאמר רובע**
למה נאמר נוגח. הרי שניתן שוין בעבירה
לענין סקילה במקום עדים: **רובע עשה בו**
אונס כרצון. דנרבע אונס הוא ונסקל
כרובע דכתיב ואת הבהמה תהרגו: **נוגח**
לא עשה בו אונס כרצון. דכתיב כי יגח
ולא שניגחה: **רובע אינו משלם כופר**.
לקמן מפרש: **לאו לקרן**. דלענין קרן
מיידי: **לא לקטלא**. ולהכי קאמר נוגח לא
עשה בו אונס כרצון לענין סקילה במקום
עדים הלכך אי לא מעטיה קרא לענין קרן
לא נפקא לן מרובע אפילו כי עבד כרצון
דלפסול דהא קל הוא מרובע לענין קטלא:
לא עשה. משמע לא עשה בו הבהמה אונס
כרצון ומחייבא נפקא ליה דפשיטא ליה:
בבזכר

אם תם הנה מודינא ומפטריןא ואפילו למיד פלגא נקא
ממונא נימא ליה אי תם הוא הנה מעריקנא ליה לאגמא
אלא הכא כמאי עסקינן בגון דאקדים בי דינא ותפסיה
אי הכי בעלים אמאי משלמים חצי נזק נימא ליה
אתפסתיה לתוראי בידא מאן דלא מצינא לאשתעווי
דינא בהדיה משום דא"ל אי אהדרתייה ניהלף לאו מינה
הוו שקלי ליה ונימא ליה אי אהדרתייה ניהליה הנה
מעריקנא ליה לאגמא משום דא"ל סוף סוף לאו מעליה
הוו משתלמי הניחא היכא דאית ליה נכסי היכא דלית
ליה נכסי מאי איבא למימר משום דא"ל כי היכא
דמשתעבדנא לדידך הכי נמי משתעבדנא להאיך מדר'
נתן דתניא רבי נתן אומר מנין לנושה בחבירו מנה
וחבירו בחבירו מנין שמוציאין מנה ונותנים לזה ת"ל ונתן
לאשר אשם לו הועד בבית שואל והחזירו לפעלים
בעלים משלמין חצי נזק ושואל פטור מכלום סיפא רשות
משנה רישא רשות אינה משנה א"ר יוחנן תברא מי
ששנה זו לא שנה זו רבה אמר מדרישא רשות אינה
משנה סיפא נמי רשות אינה משנה וסיפא היינו מעמא
משום דא"ל לאו כל כמינה דמייקדת ליה לתוראי רב
פפא אמר מדרסיפא רשות משנה רישא נמי רשות משנה
ורישא היינו מעמא משום דכל מקום שהולך שם בעליו
עליו: שור האצטדין אינו חייב מיתה (וכו'): איבעיא להו מהו לגבי מוקצת רב אמר כשר ושמאל
אמר פסול רב אמר כשר אונס הוא ושמאל אמר פסול הרי נעבד בו עבירה מיתבי מן הבהמה
להוציא את הרובע ואת הנרבע מן הבקר להוציא את הנעבד מן הצאן להוציא את המוקצה
ומן הצאן להוציא את הנזח אמר רבי שמעון אם נאמר רובע למה נאמר נוגח ואם נאמר נוגח
למה נאמר רובע מפני שיש ברובע שאין בנזח ויש בנזח שאין ברובע רובע עשה בו אונס
כרצון נוגח לא עשה בו אונס כרצון נוגח משלם כופר רובע אינו משלם את הכופר לפיכך
הוצרך לומר רובע והוצרך לומר נוגח קתני מיתה רובע עשה בו אונס כרצון נוגח לא עשה
בו אונס כרצון למאי הלכתא לאו לקרן לא לקטלא הכי נמי מסתברא דאי אמרת לקרן נוגח
לא עשה בו אונס כרצון לאו אונס דידיה כתיב ולא רצון דידיה כתיב אלא לאו לקטלא: אמר
מר נוגח משלם את הכופר רובע אינו משלם את הכופר ה"ד אילימא דרבעה וקטלה מה לי
קטלה כקרנא מה לי קטלה כרביעה ואלא דרבעה ולא קטלה האי דלא משלם כופר משום
דלא קטלה הוא אמר אפי' לעולם דרבעה ולא קטלה דאתייה לבי דינא וקטלה מהו דתניא

כמאן

בחד מניניהו סיגי דכין
דלא מפרשי קראי בהדיא הנה אוקימנא ליה בידמי ולא שייך למימר שקולים הם וכו' וא"ת דהני חומרות אין שכולות ולא משבחת שיקול אלא
בריש מבי'לתי: **רובע** עשה בו אונס כרצון. וא"ת רובע היכי משבחת לה הא אין קשוי אלא לדעת וי"ל בגון שנתקשה למניו ותקפחו והביאו עליה:
ואו לקרן. והשתא ה"ק נוגח לא עשה בו אונס כרצון כלומר השתא נמי שנכתב אין שייך להעמיד פסול קרן שלו אלא כרצון כענין שיש בו חיוב מיתה
הלך כשלא היה כתוב כלל אין שייך ללמוד אפילו רצון שלו מרובע כיון דלא אפשר למילף בכל ענין בין באונס בין כרצון וא"ת אמאי ס"ד דלקרן קאמר
דפי' דחוק הוא כדמובח בשמעתין ומה קשה ליה אי לקטלא קאמר דשייך שפיר לעשות קולא או דחמרא פירקא מקטלא אקרן כמו שעשה ק"ו מבזכר אקרן
וי"ל כיון דלא מפרש בהדיא לענין מה עשה ולא עשה אונס כרצון משמע דלענין קרן דאיידי ביה קרא קאמר דאי לענין קטלא הנה ליה למימר לא חייב בו
אונס כרצון:

אם תם הנה מודינא ומפטריןא ואפילו למיד פלגא נקא
ממונא נימא ליה אי תם הוא הנה מעריקנא ליה לאגמא
אלא הכא כמאי עסקינן בגון דאקדים בי דינא ותפסיה
אי הכי בעלים אמאי משלמים חצי נזק נימא ליה
אתפסתיה לתוראי בידא מאן דלא מצינא לאשתעווי
דינא בהדיה משום דא"ל אי אהדרתייה ניהלף לאו מינה
הוו שקלי ליה ונימא ליה אי אהדרתייה ניהליה הנה
מעריקנא ליה לאגמא משום דא"ל סוף סוף לאו מעליה
הוו משתלמי הניחא היכא דאית ליה נכסי היכא דלית
ליה נכסי מאי איבא למימר משום דא"ל כי היכא
דמשתעבדנא לדידך הכי נמי משתעבדנא להאיך מדר'
נתן דתניא רבי נתן אומר מנין לנושה בחבירו מנה
וחבירו בחבירו מנין שמוציאין מנה ונותנים לזה ת"ל ונתן
לאשר אשם לו הועד בבית שואל והחזירו לפעלים
בעלים משלמין חצי נזק ושואל פטור מכלום סיפא רשות
משנה רישא רשות אינה משנה א"ר יוחנן תברא מי
ששנה זו לא שנה זו רבה אמר מדרישא רשות אינה
משנה סיפא נמי רשות אינה משנה וסיפא היינו מעמא
משום דא"ל לאו כל כמינה דמייקדת ליה לתוראי רב
פפא אמר מדרסיפא רשות משנה רישא נמי רשות משנה
ורישא היינו מעמא משום דכל מקום שהולך שם בעליו
עליו: שור האצטדין אינו חייב מיתה (וכו'): איבעיא להו מהו לגבי מוקצת רב אמר כשר ושמאל
אמר פסול רב אמר כשר אונס הוא ושמאל אמר פסול הרי נעבד בו עבירה מיתבי מן הבהמה
להוציא את הרובע ואת הנרבע מן הבקר להוציא את הנעבד מן הצאן להוציא את המוקצה
ומן הצאן להוציא את הנזח אמר רבי שמעון אם נאמר רובע למה נאמר נוגח ואם נאמר נוגח
למה נאמר רובע מפני שיש ברובע שאין בנזח ויש בנזח שאין ברובע רובע עשה בו אונס
כרצון נוגח לא עשה בו אונס כרצון נוגח משלם כופר רובע אינו משלם את הכופר לפיכך
הוצרך לומר רובע והוצרך לומר נוגח קתני מיתה רובע עשה בו אונס כרצון נוגח לא עשה
בו אונס כרצון למאי הלכתא לאו לקרן לא לקטלא הכי נמי מסתברא דאי אמרת לקרן נוגח
לא עשה בו אונס כרצון לאו אונס דידיה כתיב ולא רצון דידיה כתיב אלא לאו לקטלא: אמר
מר נוגח משלם את הכופר רובע אינו משלם את הכופר ה"ד אילימא דרבעה וקטלה מה לי
קטלה כקרנא מה לי קטלה כרביעה ואלא דרבעה ולא קטלה האי דלא משלם כופר משום
דלא קטלה הוא אמר אפי' לעולם דרבעה ולא קטלה דאתייה לבי דינא וקטלה מהו דתניא

כמאן

בבא קמא דף מ עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה - עוז והדר" (ליום שישי) קה

58 שעבר לרשות השואל, אינו משום שרשות אינה משנה, אלא משום דכל
59 מקום שהולך השור, שם בעליו עליו - ואינו חשוב שיצא מרשות הבעלים:
60 שנינו במשנה: שור האצטדן אינו תיב מיתה [וכו'] שנאמר 'כי יגח' ולא
61 שיגחחוהו;
62 איבעינא להו, שור האצטדן מהו לנבי מזהב - האם דינו ככל שור הנוגח
63 אדם שאף באופן שאינו נסקל פסול להקרבה על גבי המזבח, או שכיון
64 שנגיחתו היתה באונס כשר להקרבה.
65 מביאה הגמרא, נחלקו אמוראים בכך: רב אמר כשר, ושמואל אמר פסול.
66 רב אמר כשר משום שאנוס הוא בנגיחתו, ושמואל אמר פסול, שהרי
67 נעבר בו עבירה - ושור שנעשתה בו עבירה פסול לגבי מזבח.
68 מיתבי, נאמר בפסוק (ויקרא א ב) 'מן הבהמה מן הבהמה וכן הצאן תקריבו
69 את קרבנכם', וממה שנאמר 'מן' משמע למעט שרק חלק מהבהמות כשרות
70 להקרבה ולא כולם, ויש לדרוש 'מן הבהמה' להוציא את הרובע ואת
71 הנרבע - למעט שור שבעל אשה או בהמה שנבעלה לאיש, 'מן הבהמה'
72 להוציא את הנרבע - למעט בהמה שעשאה עבודה זרה והשתחוה לה,
73 שפטלה להקרבה. 'מן הצאן' להוציא את המוקצה - למעט בהמה
74 שיחדרה להקרבה לעבודה זרה. וממה שנאמר 'ומן הצאן' בתוספת וא"ו,
75 יש לדרוש להוציא את הנזגה - למעט שור שנגח והרג אדם.
76 אמר רבי שמעון, אם נאמר מיעוט לרובע, למה נאמר מיעוט נוסף לנזגה,
77 ואם נאמר נזגה למה נאמר רובע, והלא דין שניהם שוה שאם שני עדים
78 העידו שרבע השור או נגח צריכים לסוקלו, ומאחר שנתמעט אחד מהם יש
79 למעט אף השני. אלא מפני שיש חומרה ברובע שאין בנזגה, ויש חומרה
80 בנזגה שאין ברובע, הרובע חמור שכן עשה בו אונס ברצון, ואילו הנזגה
81 לא עשה בו אונס ברצון, והנזגה חמור שכן משלם כופר אם היה מועד
82 להרוג אדם, ואילו רובע אינו משלם את הכופר, לפיכך הוצרך לומר
83 רובע והוצרך לומר נזגה.
84 ומדייקת הגמרא: קתני מיתת בדברי רבי שמעון, 'רובע עשה בו אונס
85 ברצון, נזגה לא עשה בו אונס ברצון, ולכא הלקתה - לענין מה נאמר
86 חילוק זה, לאו - האם לא לענין קרבן שבו עוסקת הברייתא. ומבואר כדעת
87 רב ששור האצטדן כיון שאנוס הוא, כשר לגבי מזבח.
88 דוחה הגמרא: לא - חילוק זה לא נאמר על פסול ההקרבה, אלא לקטלא -
89 לענין הריגת הבהמה, שבהמה הנרבעת באונס נסקלת ואילו שור הנוגח
90 באונס כגון שור האצטדן אינו נסקל כמבואר במשנה, אך לענין ההקרבה
91 יש לומר שפסול אף באונס וכדעת שמואל.
92 והכי נמי מסתברא שרבי שמעון מדבר בהריגת הבהמה ולא בפסול
93 הקרבתה. דא אמרת לקרבן, אם כן מה זה שאמר רבי שמעון שאילו לא
94 נאמר מיעוט לנוגח לא הייתי לומר מרובע משום שנוגח לא עשה בו אונס
95 ברצון, והרי כל עוד שלא נאמר המיעוט לנוגח, לאו אונס דידיה בתיב
96 ולא רצון דידיה בתיב - לא נאמר כלל בתורה פסול הנוגח לקרבן לא
97 באונס ולא ברצון, ואיך מוכיח רבי שמעון מדין שעדיין לא נאמר. אלא לאו
98 חילוק זה נאמר לקטלא - לענין הריגת הבהמה על פי עדים, שדין זה כבר
99 נאמר, ומזה מוכיח רבי שמעון שדין הנוגח קל מדין הרובע.
100 הגמרא מביאה המשך דברי רבי שמעון: אמר רב, נזגה משלם את הכופר
101 רובע אינו משלם את הכופר. מקשה הגמרא, היכי דמי - באיזה אופן
102 נאמר חילוק זה, אילימא באופן דרבעה וקטלה - שברביעת השור מתה
103 האשה, ובזה אמר רבי שמעון שאינו משלם כופר, יש להקשות מה לי
104 קטלה בקרבנא מה לי קטלה ברביעה - מה לי אם הרג השור בקרניו או
105 שהרג ברביעתו, ומדוע אכן אינו משלם כופר. ואלא תאמר שמדובר באופן
106 דרבעה ולא קטלה - שרבע השור ולא מתה האשה, עדיין יקשה מה חילוק
107 הוא זה, הרי האי דלא משלם כופר אינו משום שקל מנוגח, אלא משום
108 דלא קטלה הוא, ודין הכופר נאמר על הריגת אדם וכיון שלא הרג אינו
109 משלם כופר, שהרי אף הנוגח אינו משלם כופר אלא באופן שהרג אדם
110 בנגיחתו ולא אם הוזהר בלבד.
111 אמר אביי, לעולם מדובר באופן דרבעה ולא קטלה, וכגון דאיתיה לבי
112 דינא וקטלה - שהעידו על האשה שנבעלה בבית דין והרגוה, ובאופן זה
113 מהו דתינא שהריגת האשה מחמתו

1 אם היה תם, הנה מדינא בבית דין שהשור נגח לפני שיבואו עדים,
2 ומפניכא בכך, שהרי תשלום חצי נזק הוא קנס ומודה בקנס פטור/
3 ואפילו למאן דאמר שפולגא נזקא ממונא, ולא היה נפטור בהודאתו, עדיין
4 נימא ליה השואל, אי תם הוא הנה מערינא ליה לאנא - הייתי מבריחו
5 לאגם ולא היה מזהיך לגבות החצי נזק, שכן שור תם אינו משתלם אלא
6 מגופו.
7 אלא, הנה מדינא עסקינן שחייב השואל, כגון דאקדים בי דינא ותפסייה
8 - באופן שקדמו בית דין ותפטו את השור בעוד שלא היה לו שהות כלל
9 להבריחו לאגם.
10 מקשה הגמרא: אי הכי, בעלים אמאי משלמים חצי נזק - מדוע מחייבת
11 הבריייתא את הבעלים לשלם החצי נזק של מועד, נימא ליה הבעלים
12 לשואל, אתפסייה לתוראי בידא מאן דלא מצינא לאשמעוי דינא
13 בקריה - התפסת את שורי ביד מי שאיני יכול לעמוד עמו בדין ולהוציא
14 שורי ממני, שלא הייתי צריך להתפס השור ביד בית דין.
15 מתרצת הגמרא: משום דאמר ליה השואל לבעלים, הלא אף אי אהדרתיה
16 ניהלך - אם הייתי מחזירו לך, וכי לא מיקך הוה שקלי ליה - לא ממך היו
17 גובים את השור, ואף עתה שתפטו את השור מרשותי לא תפסדתיך בזה.
18 שואלת הגמרא: ונימא ליה עדיין הבעלים לשואל, אי אהדרתיה ניהלך
19 הנה מערינא ליה לאנא - אם הייתי מחזיר לי את השור קודם שיתפטרו
20 בית דין, הייתי מבריחו לאגם. ומאחר שפשעת ולא שמרת על השור כראוי
21 שלא יתפטרו, עלך לשלם הדין.
22 משיבה הגמרא: משום דאמר ליה השואל לבעלים, סוף סוף מאחר
23 שהשור מועד, וכי לא מעליה הוה משלמי - לא היו גובים בית דין את
24 מלא הנזק משאר הנכסים, ולא הייתי מרוויח כלום במה שהיית מבריחו
25 לאגם.
26 שואלת הגמרא: הניחא תשובה זו, היכא דאית ליה נכסי - באופן שיש
27 לבעלים שאר נכסים, אך היכא דאית ליה נכסי מאי איכא למימר, הלא
28 אם היו מבריחים את השור לאגם לא היה לבית דין מהדין לגבות.
29 משיבה הגמרא: משום דאמר ליה השואל לבעלים, בי היכא
30 דמשעתקבירא לדידך - כשם שמחויב אני להחזיר לך את השור, ששאלתי
31 ממך, הכי נמי משעתקבירא להאיך - כך מחויב אני לשלם את השור לניזק,
32 ודין זה נלמד מדברי נח, דתניא, רבי נתן אומר מנין לנושא בחיורו מנה
33 וחקירו בחיורו - שאם היה לראובן תביעת ממון על שמעון, וכגון שהלה
34 לו ממון, ולשמעון היתה תביעת ממון על לוי, מנין שמוציאין מנה ונותנים
35 לוה - שמוציאים את הממון מלוי ונותנים אותו לראובן, שכיון שחייב
36 שמעון לראובן, אף לוי נשתעבד לראובן ונחשב כבעל חובו, תלמוד לומר
37 לגבי גזל ממון ונשבע לשקר, כאשר יודה על חטאו (במדבר ה ז) 'נתת
38 לאשר אשם לו' - יתן את הגזילה לאותו אדם ששייך לו ממון זה, ומשמע
39 אף שלא גזל ממנו אלא שנשתעבד לו מחמת שהנגזל היה חייב לו ממון.
40 ואף כאן כיון שחייבים הבעלים לשלם לניזק, יכול השואל לשלם מהשור
41 לניזק, ואין יכולים הבעלים לטעון כנגדו שהיה לו להבריח השור.
42 שנינו בברייתא לעיל: הוצר בבית שואל והחזירו לבעלים, בעלים משלמין
43 חצי נזק ושואל פטור מכלום. ומבינה הגמרא הטעם משום דרשות משנה/
44 שכיון שעבר מרשות השואל לרשות הבעלים נשתנה דינו וחזר להיות תם.
45 ואם כן יקשה, בסיפא מבואר שרשות משנה, ומדוע ברישא שעבר השור
46 מרשות הבעלים לרשות השואל רשות אינה משנה ונשאר מועד.
47 אמר רבי יוחנן, תברא - אכן יש סתירה מהרישא לסיפא, וצריך לומר שמי
48 ששנה זו - את הדינא לא שנה זו - את הסיפא, ומחלוקת תנאים היא.
49 רבה אמר, הבריייתא כולה כדעת תנא אחד היא, ומדרישא - וממה
50 שמבואר ברישא שרשות אינה משנה, צריך לומר שבסיפא נמי סוברת
51 שרשות אינה משנה, וסיפא היינו מעמא - ומה ששנינו בסיפא שאין
52 הבעלים משלמים אלא חצי נזק, אינו משום שרשות משנה, אלא משום
53 דאמר ליה הבעלים לשואל, לאו כל במינך דמייעדת ליה לתוראי - אין
54 בכוח לעשות שורי מועד, שיתכן ומאחר שלא היה השור שלך לא שמרת
55 כראוי, ולכן חזר השור להיות תם ברשות הבעלים.
56 רב פפא אמר, מדסיפא מבואר שרשות משנה, צריך לומר שברישא נמי
57 סוברת שרשות משנה, ורישא היינו מעמא שנשאר השור מועד אף לאחר

במאן דקמלח דמי – הרי זה כמו שהרג את האשה בנגיחה, ויתחייב בכופר,
קא משמע לן רבי שמעון שכיון שלא הרג האשה במעשה אינו חייב כופר.
רבא אמר, לעולם רבי שמעון מדבר באופן דרבקה וקמלה, ודקא קשא
לך מדוע אינו משלם כופר, שכן מה לי קמלה בקרנים מה לי קמלה
ברביעה, יש לחלק, שכן קרן פונותו להזיק ולכך חייב, אך תא רובע
פונותו להנאת עצמו הוא ולא להזיק, ולכך פטור.

מבררת הגמרא: במאי פליגי אביי ורבא, כלומר מדוע אביי אינו מבאר
כרבא. מבאר הגמרא, מחלוקתם בגלל שדרקה על גבי תינוק בקצה
היניק – בהמה שברך הילוכה בחצר הניק דרסה על אדם והרגתו, לאפי
משלם כופר, לרבא לא משלם כופר, ולכך אביי אינו מבאר כרבא, שאף
באופן זה שהרג ללא כוונה להזיק היה חייב כופר, כמו שחייב כשהרג ברגלו
בדרך הילוכו, אך רבא סובר שלרבי שמעון פטור מכופר באופן זה.

הגמרא חוזרת למחלוקת רב ושמאלא אם שור האיזטדין כשר להקרב:
תניא פותיה דרב שכשר להקרב, ששינוי שור האיזטדין אינו חייב
מיתה וקשר לגבי מופת מפני שהוא כמעושה – כמו שהכריזוהו לנגות,
שאנוס הוא בכך. ומבואר בדברי רב:

משנה

שור שנגח את האדם ומת, אם היה מועד לנגיחת אדם, משלם בעל השור
כופר לירישי המת, ותם פטור מן הכופר, וזה וזה – בין מועד ובין תם,
תייבין מיתה בסקילה.

ובן גבן קטן ובן גבת קטנה שמתו בנגיחת השור הדין כן, שהשור נסקל
הן תם והן מועד, ומשלם כופר אם היה מועד.

נגח שור המועד עקר או אמה כנעניים שטבלו לשם עבדות, מלבד שהשור
נסקל, נותן – משלם בעל השור לבעל העבד שלשים סלעים, בין שהוא
יפה – בין אם היה העבד שוה מאה מנה, ובין שאינו יפה אלא דינר אחרי:

גמרא

שואלת הגמרא: וכי מאחר דמתם קמלינן ליה – מאחר שאף שור תם
שהרג צריכים בית דין לסקלו, מועד חייב משפחת לה – כיצד שייך שינגח
שלש פעמים ויהיה מועד, הלא בנגיחה הראשונה דינו לסקל.

הגמרא מביאה כמה אופנים ליישב דבר זה: אמר רבה, הקא במאי עסקינן,
באופן שלא נגח השור אלא בגוף שאמדהו לשלשה בני אדם – שראו את
השור רץ אחר אדם לנגוחו, ואמרו בית דין שאם לא היה בורח היה השור
הורג, וכיון שעשה כך שלש פעמים נעשה מועד, ומכל מקום אינו נסקל כל
עוד שלא הרג ממש.

רב אשי אמר, אומדנא לאו כלום הוא – אין השור נעשה מועד במה
שאמדהו שזיה הורג בלבד, אלא הקא במאי עסקינן, בגוף שסיפן
לשלשה בני אדם – שאכן נגח לשלשה אנשים אמנם לא מתו אלא סיכנם
עד כדי שנעשו גוססים, ובנגיחת האחרון כבר מתו כולם, ונמצא שרק עתה
לאחר שמתו חייב מיתה, ועל הנגיחה האחרונה כבר מועד הוא ומשלם
כופר.

רב זבד אמר, בגוף שחרג לשלשה בהמות, ובכך נעשה מועד, ולאחר מכן
כשנגח אדם והרגו משלם כופר ונסקל. מקשה הגמרא, וכי מועד לבהמה
הוי מועד לאדם, והלא את האדם קשה ליגח יותר מהבהמה לפי שיש לו
מזל, ומנין ששור זה שהועד לבהמה מועד אף לאדם.

אלא אמר רב שימי, בגוף שחרג לשלשה עובדי כוכבים, ובכך נעשה מועד
לאדם, שהרי אף לעובד כוכבים יש מזל ומכל מקום נגוחו השור, אך אינו
נסקל על כך, לפי שאינו נסקל על הריגת עבדים, ולאחר מכן כשנגח
לישראל והרגו משלם כופר ונסקל. מקשה הגמרא, וכי מועד לעובדי
כוכבים הוי מועד לישראל, והלא לישראל יש מזל יותר מעובדי כוכבים.
אלא אמר רבי שמעון בן לקיש, בגוף שחרג לשלשה בני אדם מרפה, של
הריגתם אינו נסקל, ולאחר מכן כשנגח אדם שלם והרגו משלם כופר ונסקל.
מקשה הגמרא, וכי מועד למרפה, הוי מועד לשלם, והלא הטריפה קרוב
למיתה יותר מאדם שלם, ומנין שאף אדם שלם היה הורג.

אלא אמר רב פפא, כגון דקמל וערק לאנא דקמל וערק לאנא –
שבכל פעם לאחר שהעידו בו שנגח ונגמר דינו לסקל ברח לאגם, ולכך לא
סקלוהו עד שנהיה מועד.

רב אחא בריה דרב אקא אמר, בגוף שהוזמו זומין וזומין – שבכל פעם
שנגח השור והעידו עליו עדים ונגמר דינו לסקל, באו עדים והוזמו את
הראשונים, ולכך לא סקלו את השור, ולאחר הנגיחה השלישית באו עדים
אחרים והוזמו את העדים המזימים, ומעתה חוזרים בית דין ומקבלים את
כל העדויות על נגיחת השור, ונמצא שנעשה עתה השור מועד ומשלם
כופר.

שואלת הגמרא: הניחא אי ליעבדי תורא בעינן – אם נסבור שבכדי לעשות
את השור מועד די להעיד על השור בפעם אחת שנגח שלש פעמים, שפיר
– מובן שבאופן זה נעשה השור מועד, אלא אי ליעבדי תורא בעינן – אך
אם נסבור שצריך שיעידו בפני הבעלים בין כל נגיחה ונגיחה, אם כן באופן
זה שבתחילה כשהעידו על נגיחת השור הוזמו העדים, מימר אמר ליה –
יכולים הבעלים לומר, לא הוה דענא – לא הייתי יודע שהשור אכן נגח
כדי שאשמרנו, שאף שהעידו עליו עדים מאחר שהוזמו לא נתקבלה
עדותם.

משיבה הגמרא: כאן מדובר בגוף דאמרי העדים האחרונים שכל אימת
דקמל תוריה גביה הוה קאי – שבכל הפעמים שנגח השור היו הבעלים
אצל השור וראו את הנגיחה, ואינם יכולים לטעון שלא ידעו ששורם נגח.
רבינא אמר, יתכן שיהיה השור מועד, במבדין את בעל השור ואין
מבדין את השור – באופן שהעידו עדים על בעל השור שאחד משוריו
נגח, אך אינם יודעים איזה שור היה זה, ולכך לא נסקל השור עד עתה,
ולאחר הנגיחה האחרונה הכירו העדים שהוא הוא השור שנגח בפעמים
הראשונות, ומשלם כופר ונסקל.

מקשה הגמרא: אם לא הכירו את השור מאי הוה ליה לבעל השור למעבד
כדי לשמור שלא יגח, והלא לא ידע איזה שור לשמור, ומדוע נעשה מועד.
מתרצת הגמרא: משום דאמרי ליה בית דין, תורא נהנא אית לך בקבך
– שור נגחן יש לך ברפת, איבעי לך נטורי בולי בקבך – וצריך הנך לשמור
את כל הרפת:

שנינו במשנה: וזה וזה תייבין מיתה כו'.

תנו רבנן, נאמר בפסוק (שמות כא כח) 'סקול יסקל השור ולא יאכל את
בשרו ובעל השור נקי, ולכאורה, כמשמע שנגמר 'סקול יסקל השור',
אינו יודע שנבילה היא – שהרי מתה בלא שחיטה, ונבילה אסורה
באכילה, ואם כן לשם מה תלמוד לומר עוד 'לא יאכל את בשרו', אלא
מגיד לך הכתוב – הפסוק מלמדנו כאן, שאם שקמו לאחר שנגמר דינו
ליסקל, מכל מקום אסור באכילה. ואין לי מפסוק זה ללמוד אלא שאסור
באכילה, בהנאה מנין, תלמוד לומר 'ובעל השור נקי'. ומאי משמע
מכאן שנאסר אף בהנאה, שמעון בן זוטא אומר, כפרם שאומר להכירו
יגא איש פלוני נקי מנכסיו ואין לו בהם הנאה של פלוני, ואף כאן
הכוונה שיצא בעל השור נקי מכל ערך השור ואין לו בו כלום, כלומר
שנאסר עליו לגמרי אף בהנאה.

מקשה הגמרא: ומאי דלא יאכל את בשרו' בא ללמד להיבא דשקמו
אחר שנגמר דינו שאסור באכילה, אימא דהיבא דשקמו לאחר שנגמר
דינו שרי' – ומה? באכילה לא, והא' 'לא יאכל את בשרו' בא ללמדנו
להיבא דסקלית מסקל – לאחר שנסקל השור ממש, ולומר דאסור בהנאה
הוא, ואף שלא נאמר בתיבות אלו איסור הנאה, מכל מקום יש ללמוד מכאן
אף איסור הנאה, ובדרבי אבהו, דאמר רבי אבהו אמר רבי אלעזר, כל
מקום שנגמר 'לא יאכל' 'לא תאכל' 'לא תאכלו', אחד איסור אכילה
ואחד איסור הנאה כמשמע, עד שייפטר לך הכתוב שמותר בהנאה בדרך
שפיר לך בגבילה – שנאמר בה 'לא תאכלו' ומכל מקום הוצרך לפרש
ולומר שמותר בהנאה, שהתיר לתתו לגר בנתינה ולעובד כוכבים
במבדין, ומשמע שולוא כן היה אסור בהנאה. ואף בשור הנסקל יש לומר
שלכך נאמר 'ולא יאכל את בשרו' לאוסרו בהנאה לאחר שנסקל, אך לפני
שנסקל אף שנגמר דינו לסקל לא נאסר באכילה ובהנאה.

אמרי, הני מילי שלשון אכילה כולל איסור הנאה, היבא דנפיק ליה
איסור אכילה ואיסור הנאה מקרא מלא יאכל' – באופן שמאותו פסוק
למדים דין את איסור האכילה ודין את איסור ההנאה, שמאחר והיה צריך
לכתוב שאסור באכילה כללה התורה בלשון זה אף את איסור ההנאה, אבל
הבא בשור הנסקל דאיסור אכילה מסקל יסקל נפקא – שעיקר איסור
האכילה למדים ממנה שנסקל השור שנהיה בכך נבילה, אי סלקא דעתך
שהא' 'לא יאכל את בשרו' איסור הנאה הוא – בא לומר שאסור אף

בבא קמא. פרק רביעי – שור שנגח ד' וה' דף מא עמוד א – מתוך מהדורת טובי'ס קז

תוספות

רש"י

בְּחֶצֶר הַנִּיזָן. דאילו ברה"ר אין חייב ברגל לדרכי הכל דכתיב בשדה אחר ב'פ' קמא (דף טו:) **לֹאֲבִי מִשְׁלֵם בּוֹפֵר.** אע"פ שלא נתכוון להזיק דהא אוקי דרבנן ולא קטלה הא קטלה משלם בופר: **מִתְנִי' וזה וזה חייבין מיתה.** דבתם גמי כתיב סקל יסקל: **וְכֵן בְּכֹן וְכֵן בְּכֹת.** בן קטן ותינוקת קטנה חייב עליהן סקילה ובופר בגדולים: **גַּמְ' שְׁאֻמְדוּהוּ לְשִׁלְשָׁה בְּנֵי אָדָם.** שורן אחריהן זה אחר זה וברחו: **מִפְּנֵי וְאִמְרוּ שֶׁאֵם לֹא בָּרַחוּ הֵיךְ הוֹרֵגֵם:** **שְׂפִיכֵי ג' בְּנֵי אָדָם.** לפיכך לא נסקל בשנים הראשונים וכשנגח שלישי מוחו בולם הלכך משלם עליו בופר: **הָיוּ מוֹעֵד לְאָדָם.** בתמיה: אטרפה לא קטלינן ליה: **דִּבְבָּרָא דְקָטִיל קָטִיל:** הו' מוֹעֵד לְשִׁלְשֵׁם. בתמיה: דקטל וערק **לֹאֲמָא.** לאחר שהעידו בו בדת שהחזמו זוממין וזוממין. כשנגח ב' נגידות ראשונות והעידו בו ב' ביתות עדים בוא פה אחת והוימום ופטורו וכן שנגח נגידה שלישית והעידו בו באתה כת המזמת להזיקן והזומא אותה הכת אף על הזמות ראשונות ונמנא השור מוֹעֵד וּמִשְׁלֵם בּוֹפֵר עַל הַשְּׁלִישִׁית: **הַנִּיחָא אִי לִיעֵוְדֵי תוֹרָא בְּעֵינֵי ג' יָמִים דְּכִתִּיבִי בְּקָרָא: שְׂפִיר.** הרי נגח שלש נגידות בג' ימים ואע"ג שלא נתקיימה העדאתו אלא בכח אחת לא איכפת לו: **אֵלָּא אִי לִיעֵוְדֵי גִבְרָא בְּעֵינֵי.** שלשה ימים: אמר לא הוה ידענא. ב' נגידות הראשונות דאינטריה שהמזימין הטענו: **גִּבְיָה הָיָה קָאִי.** שהמזימין העידו דגביה הוה קאי ורָאָה בנגידותיה: **רִבִּינָא אָמַר.** משכחת לה לא נסקל בשנים הראשונות בגון שהעדים המעידים עליו אין מכירין את השור ובג' הופר: **מָאִי הָיָה לֵיתָה.** לבגלים למיעבד ואמאי מחייבת ליה בופר: **לְאַחַר שְׁנֵינָמִר דִּינֵי.** דהכי משמע קרא משבא שור ליד סקילה וסקל ושוב לא יאכל את בשרו: **לְהִיכָא דִּסְקָלְיָה מִסְּקָל.** ואתא לא יאכל לאסור בהנאה וכדרי אָבְהוּ וְנָקִי מִבְּעֵינֵי לִיה דְּלִדְרָשָׁה אַחֲרֵיתִי לְחֵצֵי בּוֹפֵר וְלִדְמֵי וְלִדְוֹת בְּדִלְקָמָה: **בְּדִרְדָּה שְׂפִירָתָא לִי בְּגִבְיָה.** שכתב לה בה לא תאכלו והוצרך הכתוב לפרש לה בה היתר הנאה לגר אשר בשערך וגו' אלמא לא תאכלו איסור הנאה הו' משמע: **ה"מ.** דמפיק קרא לאסור הנאה בלשון אכילה: **הִיכָא דְנִפְיָק לִי אֲכִילָה וְהִנָּה מִלָּא יֹאכֵל.** אגב דמורי לן נמי אכילה מפיק ליה בלשון אכילה: **אֲכַל הָכָא דְאֲכִילָה נִפְקָא לִי מִסְּקָל יִסְקֵל.** אי להנאה גירדתא אתא לכתוב לא יתנה: **אִי גַמִּי.** אפילו לדידך לכתוב לא יאכל ותו לא: **אֵת בְּשָׂרוֹ לָמָּה לִי.** אלא לאו אשמועינן אסור דעבדיה בעין בשר שחוטא בהבשר אסור באכילה ובהנאה דהשתא אצטרך ליה לקרא לאפוקי בלשון אכילה: **אִימָא ח"מ.** דאסור אם שחטו: **הִכָּא**

בְּמָאֵן דְּקָטְלָה דְּמִי קמ"ל רבא אמר לעולם דרבנן וקטלה ודקא קשיא לך מה לי קטלה בפרונס מה לי קטלה ברביעה קרן פונתו להזיק האי פונתו להנאת עצמו הוא במאי פליגי ברגל שדרסה על גבי תינוק בחצר הניזן לאבבי משלם בופר לרבא לא משלם בופר תנאי פותיה דרב שור האימדין אינו חייב מיתה וכשר לגבי מזבח מפני שהוא כמעושה: **מִתְנִי' שור שנגח את האדם ומת מוֹעֵד מִשְׁלֵם בּוֹפֵר וְתָם פֶּטוּר מִן הַבּוֹפֵר וזה וזה חייבין מיתה וכן בכו וכן בכת נגח עבד או אמה נותן שלשים סלעים בין שהוא יפה מאה מנה ובין שאינו יפה אלא דינר אחד: גמ' וכי מאחר דמתם קטלינן ליה מוֹעֵד הִכִּי מִשְׁכַּחַת לָהּ אָמַר רַבָּה הָכָא בְּמָאִי עֲסָקִינָן בְּגוֹן שְׁאֻמְדוּהוּ לְשִׁלְשָׁה בְּנֵי אָדָם רַב אִשִּׁי אָמַר אוּמְדָנָא לֹא בָלוּם הוּא אֵלָּא הָכָא בְּמָאִי עֲסָקִינָן בְּגוֹן שְׂפִיכֵי לְשִׁלְשָׁה בְּנֵי אָדָם רַב זְבִיד אָמַר בְּגוֹן שְׁהָרַג שְׁלֹשָׁה בְּהִמּוֹת וּמוֹעֵד לְכַהֲמָה הוּא מוֹעֵד לְאָדָם אֵלָּא אָמַר רַב שִׁמִּי בְּגוֹן שְׁהָרַג שְׁלֹשָׁה עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמוֹעֵד לְעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים הוּא מוֹעֵד לְיִשְׂרָאֵל אֵלָּא אָמַר רַשְׁב"ל בְּגוֹן שְׁהָרַג שְׁלֹשָׁה בְּנֵי אָדָם מִרְפָּה וּמוֹעֵד לְמִרְפָּה הוּא מוֹעֵד לְשִׁלְשֵׁם אֵלָּא אָמַר רַב פֶּפֶא דְקָטֵל וְעָרַק לֹאֲמָא דְקָטֵל וְעָרַק לֹאֲמָא רַב אַחָא בְּרִיה דְּרַב אִיקָא אָמַר בְּגוֹן שְׁהוֹמָו זוּמְמִי וְזוּמְמִין הִנִּיחָא אִי לִיעֵוְדֵי תוֹרָא בְּעֵינֵי שְׂפִיר אֵלָּא אִי לִיעֵוְדֵי גִבְרָא בְּעֵינֵי מִימַר אָמַר לִיה לֹא הָיָה יָדַעְנָא בְּגוֹן דְּאָמְרִי כָּל אֵימַת דְּקָטֵל תוֹרִיה גִּבְיָה הָיָה קָאִי רִבִּינָא אָמַר בְּמַכִּירִין אֵת בַּעַל הַשּׁוֹר וְאִין מַכִּירִין אֵת הַשּׁוֹר מֵאִי ה"ל לְמַעֲבָד מִשּׁוּם דְּאָמְרִי לִיה תוֹרָא נִגְחָנָא אֵית לָךְ בְּבִקְרָה אִיפְעִי לָךְ נִטוּרִי כּוּלִי בְּקָרָה: וזה וזה חייבין מיתה כו': ת"ר ממשמע שְׁנֵינָמִר סָקֵל יִסְקֵל הַשּׁוֹר אִינִי יוֹדַע שְׁנֵינָמִר הִיא וְגִבְיָה אִסוּרָה בְּאֲכִילָה מִה ת"ל לֹא יֹאכֵל אֵת בְּשָׂרוֹ מִגִּיד לָךְ הַכְּתוּב שָׁאֵם שְׁחָטוּ לְאַחַר שְׁנֵינָמִר דִּינוּ אִסוּר בְּאֲכִילָה אִין לִי אֵלָּא בְּאֲכִילָה בְּהִנָּה מִנִּין ת"ל ובעל השור נקי מאי משמע שמועין בן זומא אומר באדם שאומר לחבירו יצא איש פלוני נקי מנכסיו ואין לו בהם הנאה של כלום וממאי דלא יאכל את בשרו להיכא דשחטו אחר שנגמר דינו שאסור באכילה אימא דהיכא דשחטו לאחר שנגמר דינו שרי באכילה הוה והאי לא יאכל את בשרו להיכא דסקליה מסקל דאסור בהנאה הוה בדר' אָבְהוּ דְאָמַר רַבִּי אָבְהוּ אָמַר ר' אֶלְעָזָר כָּל מְקוֹם שְׁנֵינָמִר לֹא יֹאכֵל לֹא תֹאכֵל לֹא תֹאכֵלוּ אַחַד אִיסוּר אֲכִילָה וְאַחַד אִיסוּר הִנָּה בְּמִשְׁמַע עַד שְׂפִירָתָא לִי הַכְּתוּב מִלָּא יֹאכֵל הָכָא דְאִיסוּר אֲכִילָה וְאִיסוּר הִנָּה מִקְרָא לֹא יִתְנָה אִי גַמִּי לֹא יֹאכֵל אֵת בְּשָׂרוֹ לָמָּה לִי מִר זוּמְרָא אִימָא הִנִּי מִלִּי הִכָּא**

כָּל מְקוֹם שְׁנֵינָמִר לֹא יֹאכֵל. ואם תאמר חמץ בפסח הנאנוה יתנה בבת דכתיב כי כל אוכל חמץ ונכרתה וכו' דכתיב נמי א"כ בפרק כל שעה (פסחים דף כג:) דכתיב מאי איכא בין חוקקה לרבי אָבְהוּ הוה ליה למימר דהא איכא בינייהו וי"ל דלא יאכל או לא תאכל ילפינן מלא תאכלו אכל כי כל אוכל מלא תאכלו לא ילפינן: **הִכָּא**

הִכָּא

הִכָּא

הִכָּא

הִכָּא

הִכָּא

הִכָּא

הִכָּא

הִכָּא

הִכָּא

בבא קמא דף מא עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שבת קודש) קט

הברייתא לעיל:
הגמרא מביאה דרשות נוספות מהפסוק 'ובעל השור נקי: תנו רבנן, 'ובעל
השור נקי, רבי אליעזר אומר נקי מחצי בופר – פסוק זה בא לפטור את
בעל השור מלשלם כופר, שפטור אף מחצי כופר.
אמר לו רבי עקיבא לרבי אליעזר, והלא הוא עצמו אין משתלם אלא
מנופה – והלא כל תשלומי שור תם אינם משתלמים אלא מגוף השור, ואם
כן אף בלא פסוק אין אפשרות לחייבו בחצי כופר, שכן יאמר בעל השור
לניזק הניאח – הבא את השור לבית דין וישלם לך ממנו, וישלמו לך ממנו,
שכיון שסוקלים את השור אינו שוה כלום, ומהיכן יגבה תשלום החצי כופר.
אמר לו רבי אליעזר לרבי עקיבא, וכי כך אני בעיניך שדיני בזה שחייב
מיתה – וכי חשוד אני בעיניך שכוונתי היתה לדרוש על שור שחייב מיתה,
אין דיני אלא בשהמית את האדם על פי עד אחד או על פי בעלים,
שבאופנים אלו אין השור נהרג, ובהם בא הפסוק לומר שאינו משלם חצי
כופר.
מקשה הגמרא: על פי בעלים, מודה בקנס הוא – באופן שהבעלים מודים
הלא לכאורה ודאי פטור על הכופר אף בלא הפסוק, שהרי חצי הכופר הוא
קנס כשם שתשלום חצי הנזק הוא קנס, והמודה בקנס פטור. מתרצת
הגמרא, קמבר רבי אליעזר בופרא בפרה – שתשלום הכופר הוא כפרה על
בעל השור, והיה מקום לומר שכשם שאדם מתחייב קרבן חטאת על פי
עצמו או על פי עד אחד, הוא הדין לענין כופר, ולכך צריך למעט מ'בעל
השור נקי'.
תניא אידך, כך אמר לו רבי אליעזר לרבי עקיבא, כך אני בעיניך
שדיני בזה שחייב מיתה, אין דיני אלא באופן שמתכוון השור להרוג את
הבהמה והרג את האדם, או במתכוון למצרי והרג ישראל, לנפלים והרג
בן קיימא, שבאופנים אלו מבואר לקמן (מד.) שאין השור נהרג, והוצרך
הפסוק לומר שאינו משלם כופר בתם.
מבררת הגמרא: הן אמר ליה ברישא – איזו תשובה השיב רבי אליעזר
קודם לרבי עקיבא.
הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים בכך, רב כהנא משמיה דרבא אמר,
מתכוון לבהמה והרג אדם, אמר ליה ברישא, רב טביומי משמיה דרבא
אמר המית על פי עד אחד או על פי הבעלים אמר ליה ברישא, וביאור
סברתם, רב כהנא משמיה דרבא אמר, מתכוון אמר ליה ברישא, מושל
למה הדבר דומה, לצייד ששולח – מעלה דגים מן הים

היבא דרבך צור – באופן שבדק סלע מחודד שיהיה כשר לשחיטה ושתה
בו, ולכן נאסר משום דעבדיה בעין סקילה – שהמיתו באבן בעין הסקילה,
אבל היבא דשחמיה בסבין, לא יאסר באבילה.
אמר – תירצו בני הישיבה, אטו סבין בתיבא באורייתא – וכי נאמר
בפירוש בתורה סבין לענין שחיטה יותר מצור, והתנן במשנה (חולין טו):
השוחט במגל יד, בצור – סלע מחודד, ובקנה – חתיכת עץ שחידדו כסבין,
שחיתו בשינה. הרי שאף בצור כשירה השחיטה כסבין, ואין לומר
שתיאסר בהנאה בצור יותר מאם שחט את השור הנסקל בסבין.
שואלת הגמרא על הברייתא: והשתא לאחר שנתבאר דנפקא ליה – שלפי
רבי אבהו אפשר ללמוד איסור אבילה ואיסור הנאה מ'לא יאכל את
בשרו', 'בעל השור נקי' שממנו למדה הברייתא את איסור ההנאה, למה ליה
משיבה הגמרא: פסוק זה נצרך להנאת עורו – לאסור בהנאה אף את עור
השור הנסקל, דסלקא דעתך אמינא שבשרו הוא האסור בהנאה, אבל
עורו נשתרי בהנאה, קמשמע לן 'בעל השור נקי' – שיוצא בעל השור נקי
לגמרי מהשור, ואף עורו נאסר.
שואלת הגמרא: ולמה תנא – ולא תנא תנאים, דמפיק ליה להאי –
שדורשים את הפסוק 'בעל השור נקי' לדרשה אחרת [בדקעין למימר
קמן – וכמו שיובא להלן], הנאת עורו מנא להו – מנן לדעתם שאף העור
אסור בהנאה. משיבה הגמרא, נפקא להו מ'את בשרו' – דורשים הם ממנה
שנאמר 'את בשרו' שתיבת 'את' באה לרבות את הטפיל לבשרו, ומאי ניהו
– ומהו הדבר הטפל לבשר, עורו.
שואלת הגמרא: והאי תנא של הברייתא לעיל שדורש לאסור הנאת עורו
מ'בעל השור נקי, מדוע אינו דורש מ'את' משיבה הגמרא, 'את' לא דריש
– אותו תנא סובר שאין לדרוש כלל לתיבת 'את'. ובדעתה בברייתא שיש
תנא הסובר כן, שמעון העמסוני ואמר ליה – ויש אומרים נחמיה העמסוני,
היה דורש כל אתין שבתורה, כיון שהגיע ל'את ה' אלהיך תירא' (דברים
ו יג) לא ידע מה לרבות ממנו, ולכך פירש – עזב דרכו וחזר בו מכל הדרשות
שדרש. אמרו לו תלמידיו, רבי כל אתין שדרשת מה תנא עליהן, אמר
להם בשם שקבלתי שכן על הדרשה – על מה שדרשתי כך קבלתי
שכן על הדרשה – על שחזרתי בי, עד שבא רבי עקיבא ולמד שאף
פסוק זה יש לדרוש, את ה' אלהיך תירא' לרבות שיש לירא מתלמידי
הקמים.
ומבואר שנחמיה העמסוני אינו דורש לרבות מ'את', וכדעתו סוברת

אגרות קודש

[י"א שבט תשכ"ב]

... לכתבו האם (בענין השיחות וההרצאות בעניני חב"ד) יתרכזו ויתמיד במקום א', או שבכל פעם

במק"א -

לדעתי, אף שהעיקר להדליק הנרות (נר ה' נשמת אדם) שבכא"א מבניי, ובאופן דבהעלותך (עיין

לקו"ת ר"פ בהעלותך)

ולכן יש להרבות במספר המקומות שמבקר - ובפרט שלאחרי ההדלקה ראשונה בכמה פעמים

ומקרים "השלחבת עולה מאלי"

בכ"ז כדאי שבב"ג' מקומות יבקר ג"כ באופן מסודר.

להתאוננות שרבות פעמים אינו רואה תוצאות (על אתר) - יעויין לקו"ת בהחילוק דזריעה

ונטיעה.

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן – אדמו"ר הזקן – בעל התניא והשו"ע

שולחן ערוך – הלכות שבת

זו אסור ליתן מים סמוך לחשכה לתוך קדרה הקבועה בתוך תנור בית החורף אלא אם כן יש שהות שיוכלו להתחמם חצי חימומם מבעוד יום שאף שכוונתו שלא תבקע הקדרה מכל מקום בין שחפץ⁷⁵ ג"כ במים הללו שיתחממו כדי להדיח בהם כלים בשבת כמו שדרך הוא להדיח בהם יש לחוש שמא יחתה בגחלים (ואע"פ שמוותר לסמוך אצל תנור שאינו גרוף וקטום כמו שנתבאר בסי' רנ"ג⁷⁶ מכל מקום בין שקדרה זו בולטת על הגחלים שבתנור הרי זה כמשהיה על גבי הגחלים ממש⁷⁷).

ואם עבר ונתן אפילו בשוגג ולא נתחממו שליש חימומם⁷⁸ מבעוד יום אסור אפילו להדיח בהם כלים עד למוצאי שבת בכדי שייעשו⁷⁴ (ומכל מקום אם נתנם שם קודם שהוסק התנור אפשר שיש להקל⁷⁹ אם היה שוגג⁸⁰):

ביאורים

להקל היה במקום שישינה מעזיבה מפסקת, וכאן אין דבר המפסיק, ומאי שנא קדירה זו משאר קדירות דעלמא⁷⁸.
[סח] אם היה שוגג – טעם שקולא זו היא רק בשוגג – דכיון שגם אם היה נותן המים קודם שהוסק התנור בשבת עצמה – לא היה נקנס על שוגג⁷⁹, לכך גם כשחכמים אסרו להשהות מערב שבת וקנסו באופן מיוחד אף את המשהה בשוגג, קנסו שיהיה דינו כאילו עשה מעשה זה בשבת עצמה – ותו לא, ולכן כשהשהה המים בערב שבת קודם שהוסק התנור – אין לקונסו⁸⁰.

[סו] כיון שחפץ – אפילו לא התכוין לכך כלל, אלא די בכך שדרך הוא להדיח בהם, ונחשב כאילו חפץ בזה, אבל אם מגלה דעתו שאינו חפץ בחימום המים – מותר לו ליתן מים בקדרה⁷⁵.

[סז] אפשר שיש להקל – טעם הקולא הוא מחמת המנהג שנהגו להקל להעמיד על גבי התנור קודם שהוסק ואין חוששין שמא יחתה אח"כ, ומהאי טעמא אפשר להקל בדיעבד, אמנם זהו רק 'אפשר שיש להקל' כיון שמנהג העולם

מקורות

וליתן על גבי קדרה הקבועה בתנור דינה כאצל התנור.

(78) קו"א סי' רנג ס"ק יא.

(79) שהוא איסור דרבנן, ובאיסור דרבנן לא קונסים על שוגג.
(80) ומה שבקו"א בסי' רנג ס"ק י"א הביא רבינו טעם נוסף להקל בנתן המים קודם הסקת התנור שהוא משום מנהג העולם להקל, הוא משום שישנו פירוש נוסף שהביא בקו"א שם, שהחמירו בחשש חיתוי יותר מבישול, ולכך יש לצרף שני הקולות של מנהג העולם ושהניח בשוגג. (הערות וביאורים (צמח צדק) קובץ ו' ע' צז, עיי"ש שלימות ואריכות הביאור (בזה).

(75) הערות וביאורים (צמח-צדק) קובץ ו' ע' צז, ועל פי סימן רנג סעיף כט והאופן בו נתבאר דברי רבינו שם, ע"ש.

(76) סעיף ג, שאין חוששים שמא יחתה בגחלים שבתוך הכירה כדי למהר בישול הקדרה שחוצה לה, שאין חיתוי זה מועיל לה כל כך.

(77) ועד"ז כתב רבינו בקונטרס אחרון (סימן רנג ס"ק י"א):
דמיירי בכהאי גוונא שהם בולטין על הגחלים, ואם כן כשנותן במים בקדרה הרי זה כשופת קדרה על גבי כירה ממש, שאין דבר מפסיק בין גחלים לקדירה דמאי שנא קדרה זו משאר קדירות.

ובהלכות שהיה והטמנה בקצרה שבסוף סי' רנט ד"ה וליתן:

חלק ב' סימן רנד, דיני תבשילים המוכנים מערב שבת כדי להגמר בשבת סעיף טו

שולחן ערוך – הלכות קריאת שמע

קודם זמן קריאת שמע לפי שאם לא יקברנו היום יעבור על לא תלין (ואף אם יוכל בלילה לקברו יעבור על מצות עשה כי קבור תקברנו ביום ההוא אם לא יקברנו קודם שקיעת החמה) ומכל מקום אם הוא מפלג המנחה ולמעלה שיש אומרים שהוא זמן קריאת שמע כמו שיתבאר בסימן רל"ה טוב לחוש לדבריהם ולקרות קריאת שמע תחלה ולקברו אח"כ (כיון שרוב העולם נוהגים כסברא זו אע"פ שהעיקר כדברי החולקים כמו שיתבאר שם):

ב אין מוציאים את המת סמוך להתחלת זמן קריאת שמע בענין שאין שהות להוציאו ולקברו קודם שיגיע זמן קריאת שמע שמא יתעכבו בקבורתו עד שיעבור זמנה ואם התחילו להוציאו (אפילו לאחר שהגיע זמן קריאת שמע) אין מפסיקין כדי לקרות אלא אותם שאין למטה צורך בהם בלבד.

במה דברים אמורים בקריאת שמע של שחרית אבל סמוך לזמן קריאת שמע של ערבית מותר להוציאו אף ע"פ שאין שהות לקברו

מועיל כיון שמכל מקום הוא בא לידי הרהור על ידי שמרגיש
נגיעת בשר חבירו בבשרו ממתנים ולמטה ומטעם זה אסרו
שמיעת קול זמר אשה שהיא ערוה אף על פי שהקול אינו נראה
אלא נשמע לו מביאו לידי הרהור כמו שיתבאר בסימן ע"ה.
(במה דברים אמורים כשקורא קריאת שמע או מתפלל או מדבר
בדברי תורה בפיו אבל להרהר בדברי תורה מותר אפילו
כשערתו ממש מגולה מטעם שיתבאר בסימן ע"ה כ"ש ששומע
קול אשה או ששוכב עם אשתו בקירוב בשר אפילו שלא בחזרת
פנים אע"פ שאסור לקרות בפיו כמו שיתבאר ומטעם זה מותר
להרהר בדברים שבקדושה בשעת תשמיש שהרהור אינו כדיבור
לענין זה אע"פ שהוא כדיבור לענין להרהר במבואות
המטונפות):
ב היתה אשתו ישנה עמו א"צ להפסקת טלית בינו לבינה מפני
שאשתו כגופו שהואיל שרגיל בה לא יבא לידי הרהור אבל
מכל מקום אינו קורא אלא בחזרת פנים ממנה דהיינו שיחזירו
שניהם אחוריהם זה לזה כדי שלא יהיה בשרה נוגע בערותו או
בשרו בערותה ויבא לידי הרהור ויש מי שאוסר אף באשתו שלא
בהפסקת טלית ונכון לחוש לדבריו:
ג היה ישן עם בניו בעודם קטנים מותר לקרות בחזרת פנים
בלא הפסקת טלית שאין לחוש שמא יבא לידי הרהור מחמת
נגיעת בשר הקטנים בבשרו כל שאין בשרו נוגע בערותו ולא
בשרם בערותו ואם הם גדולים צריך להפסקת טלית.
עד כמה הם חשובים קטנים התינוק עד שיהיה לו י"ב שנה
והתינוקת עד שתהיה לה י"א שנה ואפילו הביאו ב' שערות
בתוך זמן הזה אינן כלום ובשנת י"ג לתינוק ושנת י"ב לתינוקת
אם הביאו ב' שערות אסור בלא הפסקת טלית ואם לאו מותר
ומשנת י"ג ואילך לתינוק וי"ב לתינוקת אפילו לא הביאו ב'
שערות אסור בלא הפסקת טלית:
חלק א סימן עג הישן עם אשתו ובניו איך יתנהג וכו' ג' סעיפים:

ה העם העוסקים בהספד בזמן שהמת מוטל לפנייהם נשמטין
אחד אחד וקורין ומתפללין שאי אפשר שיקראו כולם כאן
אצל המת משום לועג לרש אין המת מוטל לפנייהם אלא בבית
אחר הם קוראין ומתפללין והאונן יושב ודומם ואין עונה
אחריהם כלום מטעם שנתבאר בסי' ע"א:
ד קברו את המת וחזרו האבלים לקבל תנחומין וכל העם
הולכים אחריהם ממקום הקבר למקום שעומדים שם
האבלים לעשות שורה לקבל תנחומין אם יכולים העם להתחיל
ולגמור אפילו פרק אחד ואפילו פסוק אחד עד שלא יגיעו
לשורה יתחילו ויקראו כל מה שיוכלו ואם לאו לא יתחילו אם
יש שהות לקרוא אחר כך אבל אם יעבור זמן קריאת שמע יקראו
קריאת שמע תחלה כיון שעדיין לא התחילו במצות תנחומין:
ה העומדים בשורה לנחמו הפנימים הרואים פני האבל פטורים
והחיצונים שאינן רואים פני האבל חייבים:
חלק א סימן עב, דין נושא המטה והמנחמים והמלוין סעיפים ב-ה
א שנים שהם ישינים ערומים ומתכסים בטלית אחד ובשר
שניהם נוגעים זה בזה לא יקרא קריאת שמע אלא אם כן
היתה טלית מפסקת ביניהם ממתניהם ולמטה מפני שנגיעת
בשרם ממתניהם ולמטה מביאה אותו לידי הרהור בשעת
קריאתו ואסור משום ולא יראה כך ערות דבר
ואף על פי שאין הכתוב מדבר אלא בערותו ממש כשהיא מגולה
ונראית כמו שיתבאר שם מכל מקום מדברי סופרים
בשעה שה' אלהיך מתהלך בקרב מחניך דהיינו כשעוסק
בקריאת שמע או בתפלה או בתלמוד תורה כמו שיתבאר בסי'
ע"ד כל דבר שמביא לידי הרהור נקרא ערוה כמו שאמרו טפח
באשה ערוה כמו שיתבאר בסי' ע"ה.
ואף על פי שאפילו לערוה ממש מועיל כיסוי כאן אין כיסוי

ביטול אמיתי (מפני שגם כוחותיו הם חלק ממציאיותו
ומהותו וישותו), ועל דרך מה שאמרו אין חבוש מתיר
עצמו מבית האסורים.
וכל שביכולתו לעשות (בכוחות עצמו) הוא -
להכניע את ישותו ולהחליש במדה מסוימת את
הרגשת עצמו, ולהרגיש יותר שמציאותו האמיתית היא
אלקות; אבל סוף-סוף לא נאבדה ישותו, ורק שמכניע
ומבטל את עצמו, וזהו הנקרא "ביטול היש", לעומת
הביטול האמיתי (הנקרא "ביטול במציאות", או
"ביטול עצמי").
דהנה הביטול האמיתי (שיתבטל רגש ה"אני" שלו
לגמרי) אפשרי רק על ידי גילוי אור אלקי בנפש
האדם, כי כאשר האמת האלקית (ה' אחד) מאירה

לקוטי תורה
תוכן הפרק: התוכן הפנימי במאמר ד"ל "שכר מצוה
מצוה", ששכר המצוה היא המצוה בעצמה
אמנם ביטול זה אינו אמיתי, שחרי מכל מקום יש
הוא אלא שמבטל את עצמו.
נתבאר לעיל, שענין ה"ביטול" ע"פ משנת
החסידות, אינו רק בכך שהאדם מבטל כל רגש של
גאווה וגסות הרוח ומתנהג בענוה ושפלות, אלא
הכוונה שהאדם אינו מרגיש את עצמו למציאות נפרדת
מאלקות ומרגיש רק את יחודו ואחדותו ית' - ש"ה'
אחד" ושבאמת אין שום מציאות בלעדו ח"ו.
ומכל מקום, אי אפשר לו לאדם, שבמצב מהותו
הוא "יש" (היינו שמרגיש את עצמו ל"מציאות" בפני
עצמו, שזהו ה"אני" שלו), להגיע בכוחות עצמו לידי

1 בנפשו, במילא מתבטלת ישותו בפני האמת (ע"ד משל
2 היראה והאימה הנפלות על אדם בעמדו לפני המלך,
3 שאין יראתו פרי יגיעת מוחו והתבוננותו, אלא מחמת
4 "גילוי המלך", שבעמדו לפניו מתבטל מציאותו
5 בדרך ממילא).

6 [ואין זה סותר למה שנתבאר לעיל שכל מטרת
7 המצות היא להביא את האדם לידי "ביטול היש לאין",
8 הגם שאין זה ביטול האמיתי:]

9 אך מכל מקום הוא אתערותא דלתתא, שעי"ז
10 אח"כ יהיה בחינת אין ממש.

11 ה"ביטול" שמגיעים אליו ע"י קיום המצוות (-
12 "ביטול היש", שמבטל את עצמו), אף שאינו אמיתי,
13 מכל מקום הוא "אתערותא דלתתא" (התעוררות
14 מלמטה), שעל ידה יתעורר גילוי אור אלקי מלמעלה
15 ("אתערותא דלעילא") לעתיד לבא, שעי"ז תתבטל
16 באמת ישות האדם, להיות ב"בחינת אין ממש".

17 [והנה מ"ש "יהי" בחינת אין ממש" אין פירושו
18 שיתבטלו במובן הפשוט, שהכל יחזור לאין ואפס כמו
19 קודם ששת ימי בראשית, אלא הפירוש הוא שהאדם
20 והעולם יהיו מיוחדים בתכלית עם הקב"ה ויתבטלו אליו
21 לגמרי, עד שיהיו ממש בבחינת "אין".

22 וזהו שהולך ומבאר:]

23 על דרך יחוד עולם האצילות באין סוף ב"ה, דאיהו
24 וגרמוהי חד, שהעשר ספירות הם בבחינת ביטול
25 אמיתי לאור אין סוף ב"ה המלוכש בהם כו'.

26 ענין הביטול האמיתי ("אין ממש") הוא להיות
27 בבחינת "עולם האצילות" (שהוא העולם העליון
28 ביותר), ש"הוא אלקות ממש"; פירוש, שאין בעולם
29 ההוא שום רגש של מציאות נפרדת מאלקות, כי כל
30 עניינו הוא רק עולם שבו מתגלים כוחותיו יתברך
31 הנקראים "עשר ספירות" (חכמה בינה דעת חסד גבורה
32 תפארת נצח הוד יסוד מלכות), זאת אומרת: ה"חכמה"
33 של עולם האצילות היא - חכמתו של הקב"ה, החסד
34 - מידת חסדו של הקב"ה וכו'.

35 ונמצא שעולם האצילות "מיוחד" בתכלית עם
36 ה"אין סוף" ב"ה, כי אין כאן שום מציאות מלבד
37 אלקותו וכוחותיו ית', ואין כאן כלל שום מציאות
38 אחרת שתוכל להרגיש כלל כ"יש".

39 וזהו דאיתא בתיקוני זהר (אודות עשר ספירות
40 דאצילות) "איהו וחיוהי חד איהו וגרמוהי חד",

41 פירוש, "איהו" הוא האין סוף ב"ה, "חיוהי" הם
42 האורות של העשר ספירות, ו"גרמוהי" הם ה"כלים"
43 של העשר ספירות, ושניהם הם "חד" אתו ית', שאפילו
44 ה"כלים" דאצילות הם חד עם ה"אין סוף".

45 כלומר: אע"פ שה"אין סוף" ב"ה אשר כשמו כן
46 הוא, שאין לו שום ציור והגדרה - הוא מרומם ומנושא
47 מן העשר ספירות, שהרי הן כוחות מסויימים ומוגדרים
48 (חכמה, בינה כו'), מכל מקום, מאחר שגם הספירות
49 אינן אלא כוחותיו של הקב"ה (ולא מציאות נפרדת
50 ח"ו), לכן אף הן מיוחדות עם ה"אין סוף" ב"ה עצמו.

51 וכך יהיה גילוי זה [דאצילות] חסד דרועא ימינא)
52 למטה בעולם העשייה ממש; [ש"יהי' הגוף ודרועא
53 ימינא כלי למטה ג"כ בעולם העשייה להשראת אור
54 אין סוף, כמו בחינת חסד דרועא ימינא כו'
55 [שבאצילות].

56 על דרך הביטול האמיתי של עולם האצילות, כך
57 יהי' מצב האדם לעתיד לבא. דבזמן הזה הרי הגוף
58 הגשמי מעלים ומסתיר על אלקות ונראה כדבר נפרד
59 בפני עצמו, אבל לעתיד לבא, אע"פ שיהי' לאדם גוף
60 גשמי, לא יהי' לגוף הרגש של מציאות עצמית נפרדת
61 מאלקות, אלא כל עניינו יהי' מה שהוא כלי לאלקות,
62 שאור אלקי מתגלה על ידו.

63 לדוגמא: כשם שכל ענין ה"כלי" של מדת החסד
64 דאצילות (הנק' בזהר "חסד דרועא) זרוע (ימינא) של
65 הקב"ה) אינו אלא לבטא את גדולתו של הקב"ה
66 במידת חסדו וטובו - כך, ידו הגשמית של האדם
67 תתבטל לאלקות, וכל עניינה יהי' רק לגלות את חסדו
68 של האין סוף ב"ה.

69 והיינו על ידי אתערותא דלתתא דביטול היש שנתן
70 צדקה בידו כו'.

71 אך זה גופא, שאור אין סוף ב"ה ישכון וישרה
72 לעת"ל ביד הגשמית של האדם (שעי"ז מתבטל באמת
73 לאלקות, "בחינת אין ממש") - הוא על ידי קיום מצות
74 צדקה (בזמן הזה), ש"ביטול היש" שבמעשה הצדקה,
75 שכופה את עצמו ומכניע את רגש ישותו לתת צדקה
76 - שעי"ז נפעל ביטול וזיכוך בידו הגשמית - הרי זו
77 "אתערותא דלתתא" להשראת מדת החסד של האין
78 סוף ב"ה ("דרועא ימינא") בידו הגשמית לעתיד לבא.

79 וכן הוא בכל המצוות, שהן כנגד רמ"ח אברי
80 הגוף, שעל ידי קיום המצוות בזמן הזה יהיו כל רמ"ח
81 אברי הגוף כלים להשראת אור אין סוף ב"ה (בכל

מצוה ומצוה מדריגה אחרת של אור אין סוף ב"ה, לפי
ענינה של המצוה) - עד שכל עניינם של אברי הגוף
לא יהי' אלא לגלות אלקות בלבד.

[ונכך הוא לענין לימוד התורה:]

וחכמה ומוח האדם יהיה כלי לבחינת חכמה
עילאה ממש שאור אין סוף מלוכש בה, והיינו על
ידי עסק התורה על דרך הנ"ל בו.

על ידי עסק התורה בזמן הזה באופן של "ביטול
היש" (וכנ"ל בענין "בכל נפשך"), יהי' מוח האדם
לעת"ל כלי לחכמתו ית' (הנק' "חכמה עילאה", שבה
מלוכש אור אין סוף ב"ה), שאז, כל עניינו של מוח
האדם יהי' מה שעל ידו תתגלה חכמתו יתברך ("חכמה
עילאה") ממש.

[אלא שלכאן יש להקשות: כיצד אפשר שבעולם הזה
הגשמי (העולם התחתון ביותר) תהי' לעת"ל אותה
מדריגה של ביטול לאלקות כמו בעולם האצילות (שהוא
חד ממש עם אלקות)?]

כלומר: הן אמת שכאשר נגלה באדם הכח האלקי
המהווה ומקיים את העולם, הוא בא לידי ביטול גמור,
היינו שמרגיש שכל מציאות הנברא אינה אלא הכח
האלקי (מאחר שבלעדי כח זה הי' חוזר לאין ואפס ממש),
וכפי שנתבאר לעיל בריש הפרק - מכל מקום, סוף־סוף אי
אפשר לדמות ביטול זה למדריגת הביטול של עולם
האצילות, שכן, עולם האצילות אינו אלא התפשטות של
כוחות אלקיים (כנ"ל), ואין כאן שום "בריאה" כלל,
משא"כ עולם הזה הגשמי שהוא מציאות נברא, אלא שכל
קיומו וחיותו הם רק מאלקות.

ואם כן איך אפשר לומר, שהביטול לאלקות בעולם
הזה הגשמי יהי' באותה מדריגת הביטול כפי שהוא בעולם
האצילות?

על זה ממשיך:]

והיינו על ידי גילוי אור הסובב כל עלמין, דקמיה
באמת כולא כלא חשיבי, ואצילות עם עשייה
שוין.

אך הענין, דזה שבעולם העשי' תהי' אותה
המדריגה של ביטול כמו עולם האצילות, הוא על ידי
גילוי אור הסובב כל עלמין [וכמו שנתבאר לעיל שזהו
ענין השכר דלעתיד לבא (בתחיית המתים), שאז
יתגלה אור הסובב כל עלמין].

כי אור הסובב כל עלמין הוא למעלה לגמרי מכל

העולמות עד כדי כך, שכולם שווים ממש לגבי',
ונמצא שלגבי אור זה אין "עדיפות" לעולם האצילות
על עולם העשי'. כי מאחר שגם עולם האצילות הוא
"עולם" מוגבל ומוגדר - הרי הוא רחוק מן ה"אין סוף"
באותו מרחק של עולם העשי', שאין עולם האצילות
(למרות היותו "אלקות ממש") קרוב יותר ל"אין סוף",
שהוא בלתי מוגבל ומוגדר, מאשר עולם העשי'.

ומכיון שכן, בהגלות נגלות אור הסובב כל עלמין,
ודאי שאפשרי הדבר, שגם בעולם העשי' תהי' אותה
מדריגה של ביטול כמו בעולם האצילות, דכיון
שהעשי' והאצילות "משתוות" לגבי' בפועל ממש, על
כן ביכולתו של אור הסובב כל עלמין להמשיך הביטול
של עולם האצילות גם בעולם העשי'.

וזהו ששכר מצוה היא המצוה בעצמה, כי עיקר
המצוה הוא ביטול היש לאין, וזהו עצמו הוא
השכר של המצוה, אלא שהשכר הוא גילוי "אין
אמיתי" ממקורא דכולא, ושהביטול על ידי גילוי
אור אין סוף ב"ה.

ע"פ כל הנ"ל - שקיום המצוות בזמן הזה (שענינן
"ביטול היש לאין") הוא הגורם לכך שלעתיד לבוא
יתבטלו האדם והעולם כולו ב"ביטול אמיתי" להיות
"בחינת אין ממש" (על ידי גילוי אור הסובב) - נמצא,
שהמצוה ושכר המצוה חד הם (- ביטול היש לאין),
אלא שקיום המצוה על ידי האדם (בזמן הזה) הוא רק
המדריגה ד"ביטול היש", ואילו השכר הוא, שיתגלה
באדם ביטול אמיתי לאלקות, שאינו תוצאה מעבודתו
אלא הוא ביטול הנפעל ע"י גילוי אור אין סוף ב"ה.

ה"אין סוף" ב"ה עצמו נקרא "מקורא דכולא"
(מקור הכל), והאור של האין סוף ("אור אין סוף
ב"ה") - היינו הגילוי שלו - נקרא "אין אמיתי" (מאחר
שמצינו יתברך אין שום דבר באמת מלבד אלקות).

וזהו "שכר מצוה - מצוה".

וביטול זה ישנו בכל א' מישראל, שהרי כל א'
מבטל את עצמו מעט לפי ערכו, אם ע"י אתכפא
או ע"י אתהפכא, ועי"ז יהיה לו חלק לעוה"ב.

וזהו שאמרו רז"ל כל ישראל יש להם חלק לעולם
הבא (שפירושו - תחיית המתים), גם מי שאינו תלמיד
חכם ובעל מדריגה גדולה בעבודתו ית', כי כל ישראל
מלאים מצוות כרמון, וכל מצוה שאדם עושה יש בה
איזה ענין של "ביטול" והכנעה להקב"ה, ונמצא שבכל
ישראל ישנו ענין ה"ביטול", כל אחד לפי ערכו.

1 בכללות, ביטול הישות והגסות שבאדם מתחלק
2 לשתי מדריגות: "אתכפיא" - מלשון כפי' - שהאדם
3 מתגבר על יצרו וכופה את עצמו לקיים את המצוה (או
4 לשמור א"ע מן העבירה); ו"אתהפכא" - לשון הפיכה
5 - דזהו כאשר האדם מהפך את יצרו (עכ"פ בענין זה)
6 עד שהוא חפץ באמת לקיים מצוה זו.
7 נוכפי שרואים, שיש ענינים של תורה ומצוות
8 שאין האדם צריך ללחום עם יצרו כלל לקיים אותם,
9 ויש לו חיות וחשק רב בהם (שבבעינים אלו כבר
10 "הפך" את יצרו), ויש דברים שדרושה מלחמה גדולה
11 ועצומה עם היצר להיות זהיר בהם].
12 ועל ידי "ביטול" זה (אע"פ שאינו ביטול אמיתי
13 אלא רק "ביטול היש") - יש לו "חלק" בגילויים דאור
14 אין סוף ב"ה בעולם הבא (ביטול אמיתי לאלקות).
15 ולכן מאן דלא כרע במודים, שאין לו בחינת הודיה

16 וביטול כלל, אמרו רז"ל דלא יקום בתחיית המתים
17 בו';
18 עפ"ז מובן מאמר רז"ל מאן דלא כרע במודים לא
19 יקום בתחיית המתים, דלכאורה, מדוע מגיע לאדם
20 עונש חמור כזה רק בגלל שאינו כורע במודים.
21 אך על פי פנימיות הענינים מובן היטב, כי פירוש
22 ה"הודאה" להקב"ה על פי משנת החסידות אינו רק
23 נתינת שבח והודי' אליו ית', אלא הוא גם מענין ביטול
24 דעתו לדעת אחרים (כמו "מודים חכמים לרבי מאיר"),
25 דהיינו הכנעה וביטול לאלקות.
26 ולכן מי שאינו כורע במודים - היינו שאין לו שום
27 ביטול לאלקות (אפילו מדריגת "הודאה") - לא יקום
28 בתחיית המתים, כי רק ע"י העבודה ד"ביטול היש"
29 זוכים להביטול ("אין") האמיתי לעתיד לבא.

ד"ה את שבתותי תשמרו פרק יא

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

מאמרים קונטרסים

4 והנה דוד ע"ה א' ג"כ וירעם בשמים ה' ועליון יתן קולו
5 בדר וגחלי אש וישלח חיציו ויפיצם כו' דהנה כל
6 השירה זאת הוא בהצילו מכף אויביו בהיותו בצרת נפשו
7 ה' תולה ההצלה בעוז גבורו' ה' על הרשעי' שחמתו נשפך
8 עליהם כמ"ש עלה עשן באפו ואש מפיו תאכל בערו
9 גחלים, שכל זה להט החרב לה' מלאה גבו' שנמשך על
10 ראש רשעי' למטה להומם ולאבדם בשרשם דוקא, ולא
11 תלה ההצלה בזכות עצמו כי חסיד ועניו ה' ואדרבה מצא
12 בעצמו חטאי' ועונו' שיבא מזה עליו הקטרוג הרע אך מה
13 שניצול הוא מבחי' הגבו' ודין העליון על ראש רשעי' יחיל,
14 וע"כ סיבת הצלתו בא מב' דברי' א' מצד החסד ורחמי'
15 כמ"ש בתחלה ה' סלעי כו' עד בצר לי אקרא הוי' דחסד
16 ורחמי' כו' והב' מפני המשכו' גבו' ודין העליון הקשה על
17 הרשעי' להומם כו', וזהו וירעם בשמים ה' ועליון יתן קולו
18 מצד עצמו כו' וד"ל. ומ"ש ועליון דוקא, היינו בבחי'
19 מקור כל הגבו' עליונו' כנ"ל בפ' עלי' בשמים כו' בבחי'
20 העלם הגבו' שבעצמו ממש, ומשם יורד ונמשך עד למטה
21 בגבורו' דאצי' בב' אופני' בר"ד וגחלי אש ומשם ישלח
22 חיציו' בעולמו' הנפרדי' בהשתלשלו' עד ע' שרי' דנוג"ה
23 דעשי' כו' והכל מגער'ת ה' כו' כמ"ש יגער ה' בך כו' כנ"ל
24 וד"ל. וזהו מה שמסיים ה' ידין אפסי ארץ וכמו השופט כל
25 הארץ כו' וכמלך ששופט זה ישפיל וזה ירים וכמו ש"ש תחלה
26 ה' מוריש ומעשיר משפיל אף מרומם וכמו כי לא שלם

27 עו"ן האמור"י עד הנה כו' והוא בבחי' דין וגבורו' עליונו'
28 ידין אפסי ארץ להשפילם בשרשם דוקא משום דה' יחתו
29 מריביו' ועליו בשמי' ירעם למעלה מעלה כנ"ל ע"כ
30 ממילא ידי'ן אפסי ארץ למטה בפ"מ כנ"ל וד"ל.
31 ויתן עוז למלכו וירם קרן משיחו, פי' אחר שנמתקו
32 הדינין וגבו' קשות בשרשן דוקא בגבו' עליונה דעליו
33 בשמים ירעם כו' כנ"ל אז דוקא מזה עצמו יתן עוז למלכו
34 שהוא מלכא משיחא לע"ל כידוע במשיח דכתי' ב' ישכיל
35 עבדי ירום ונשא כו'. וביאור הענין הנה מה שמבואר
36 למעלה בענין מיתוק גבורו' קשו' בשרשם בדרך המשכה
37 מגבורו' דקדוש' להומם ולאבדם כו', היינו דוקא לחלק
38 הרע שבהם לבד כי הן מעורבי' טו"ר וק"צ דעשי' רובו רע
39 גמור, אך לאחר איבוד ושכירה להרע גמור דק"נ נשאר
40 בהן בחי' הטוב דקדוש' שנפל בהם משכבה"כ דתוהו שקדם
41 לתיקון כידוע, והיינו בחי' גבורו' עליונו' דקדוש' דבחי'
42 ב"ן דז' מלכ' דתוהו שהוא בבחי' ס"ג דנקוד' שלמעלה
43 מבחי' מ"ה דברודי' דתיקון כו' (והוא מ"ש ויתן עו"ז גי'
44 ס"ג כשהוא מלא בויו' כו'), והיינו כענין הנ"ל באריכו'
45 בבחי' גבו' שבחסד שהוא תוקף החסד ביותר מעצם אור
46 החסד, והוא כאשר באה האהבה ברשפי אש וחום
47 התלהבו' יתיר' שנק' שלהובי דרחימותא בתשוק' מרחוק
48 דבע"ת כו', עד שגם אתערות' דרחימו במקבל להיות אל
49 אישה תשוקת' ג"כ מגבו' דחסד שזהו שמאלו' תחת

לצדיקי' ישוב בתשו' כנ"ל מפני שמזה דוקא יבא תוס'
הכח ועוז למל' דקדוש' והוא בחי' התנשאו' יתירה שנא'
במשיח וגבה מאד (וכמ"ש במ"א בענין והריחו בירא' ה'
כו' שיאיר עליו מבחי' הוד דע"י כו'), כי שרש הגבו'
בעצמו' הוא בחי' ההתנשאו' בעילוי אחר עילוי בעצמו'
כמ"ש כי גא"ה גא"ה כו' התנשאו' על התנשאות דהיינו
למעלה מהתנשאו' דימות עולם אלא כמו שהוא מלך יחיד
מרומ"ם לבד"ו מצד עצמו כו' (שזהו ענין אגוסטוס יושב
ומלך עומד כמ"ש במ"א), וזהו עד יעבור כו' לשם הוי'
עם זו קני"ת בעצמותו כו', וכן ענין אהי' אשר אהי' אנא
זמין לאתגלא' מבחי' התנשאו' דעצמותו ממש במלכא
משיחא כו' וד"ל, וזהו ויתן עוז למלכ"ו סתם בוי"ו על
היות שהוא במל' דא"ס כמו שהוא בעצם טרם שנק'
מלכותך מלכו' כ"ע סובב הכללי כו'.

קונטרס דמלכא משיחא אתא לאתבא צדיקא בתיובתא

לראשי כו' שמאל"ו דוקא והוא התעוררו' התשוב' מעומק
בכנ"י כו', וזהו אשר פיצל במקלו' לייחם הצאן כו', וכך
יובן שאחר ביעור ומפלת ואיבוד הרע שבק"נ יעלה בחי'
הטוב שבהם שהוא בשרשו בגבו' שבחסד כנ"ל כענין
רישא דעשו כו' (כדמיון חום התאו' ברחי' הדמי' כשהוא
לטוב וכיין המשמח כו' או כמו כעס ת"ח ועובד ה'
בהתלהבות שיכעס על הרע יותר או כמכה לבנו כו', שאחר
המיתוק הן עוצם רשפי אש דקדוש' האלקי' שע"ז א' טו"ב
מא"ד זה מ"ה שזהו ביצה"ר שבוצר כאש כשנהפך הרע
עצמו לטוב בבע"ת כנ"ל וד"ל), ולהיו' שהטוב דקדוש'
העולה מגבו' קשות יותר נעלה מהטוב שבחסד יתן תוס'
כח ועוז במל' דקדושה כמו ברכות דבלעם כשנהפך
הקללה לברכה וכזדונו' שנעשו זכו' דקטיגור עצמו נעשה
סניגור, וזהו שתלוי ביאת משיח בתשוב' דוקא עד שגם

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר הצמח צדק

דרך מצותיך

נקראים זרע בהמה שהרי מ"מ נק' עבד עברי ר"ל שהם
עבריים ומצד שהם עבריים יש יכולת להמשיך להם בחי'
הדעת, והענין כי עברי הוא ע"ש מ"ש בעבר הנהר ישבו
אבותיכם (יהושע כ"ד ב') כי הנה כתי' ונהר יוצא מעדן
(בראשית ב' י') הוא בחי' בינה שנמשך מהחכמה להשקות
את הגן בחי' מל' והוא בחי' סדר ההשתלשלות דאצילות
ומשם יפרד כבי"ע אבל עבר הנהר היינו מה שלמעלה
מחו"ב דאצילות והוא בחי' המקיפים שלמעלה
מהשתלשלות ושם ישבו אבותינו ששרשם משם אלא
שמשם נמשכו בבחי' האצילות ובניהם נשפלו גם כבי"ע
להקרות זרע בהמה כנ"ל וכיון ששרשם ג"כ משם לכך יש
יכולת להמשיך להם בחי' הדעת משם וא"כ ההמשכה
ראויה בין מצד הממשיך שהוא משה שמן המים משיתיהו
מהעגולים כנ"ל ובין מצד המקבלים שהם הנשמות
ששרשם ג"כ מעבר הנהר מלמעלה מהשתלשלות וד"ל.
וזהו ענין הקדושה שאומרים ישראל ומלאכים אומרים
ג"כ קדוש ולא מקדשי' לעילא עד דישאל מקדשי' לתתא
שע"י הקדושה הוא המשכת הדעת כמ"ש בפע"ח וזהו פי'
קדש ר"ל הא"ס שהוא קדש ומובדל בא לכלל המשכה ונק'
קדוש בוי"ו וענין ההמשכה הוא שיהי' בבחי' גילוי בדעת
והרגשת מציאותו כנ"ל ובהיות שיש ג' בחי' מחשבה דבור
ומעשה וישראל עלו במחשבה ולאחר התלבשותם בגופות
ירדו בעולם המעשה ומלאכים שרשן מעולם הדבור שהרי
נבראו בעשרה מאמרות שבוי"ב כמארז"ל עוף זה מיכאל
כו' (זח"ג כ"ו ב') לכן שניהם צריכים זה לזה באמירת

ג) וז"ש כי תקנה ר"ל שהמשכה זו נקראת קנין כי הנה
ידוע ככוונות ברוך עושך ברוך יוצרך ברוך
בוראך ברוך קונך שהם נגד ד' עולמות אבי"ע והאצי' נק'
בשם קנין והטעם כי בריאה הוא ר"ל על התהוות דבר
מאין ליש אבל קנין אינו התהוות חדשה שהרי הסחורה
היתה במציאות כמו שהיא גם קודם שקנה אותה אלא
שהוא רק יציאה מרשות לרשות וענינו למעלה הוא בחי'
התהוות האצי' שהוא בחי' גילוי מההעלם שלמעלה
מהאצי' כנ"ל רפ"ב וזהו שפעם כתיב בורא את הכל ופעם
כתיב קונה הכל כי מתחלת ההתהוו' ממהו"ע ית' הוא
בבחי' בריאה מאין ליש שהרי גם א"ק נק' אדם דבריאה
לפי שהתהוותו מאין ליש ע"י צמצום ומקו"פ ואח"כ
התהוות האצי' מהא"ק נק' קנין מהעלם לגילוי כי א"ק הוא
אור כללי כמ"ש מצוה כ"ה פי"א ואח"כ בריאה שהם
נפרדים ממש נק' בריאה מאין ליש לגבי האצילות שהוא
אלהות, והנה על המשכת הדעת שמשם ממשיך שהוא
מבחי' עיגולים שלפני האצי' באצי' נק' קנין וזהו כי תקנה
עבד עברי ר"ל שגם הנשמות שמבי"ע מסט' דעבד מט"ט
הנק' זרע בהמה גם להם יקנה וימשיך מהעלם לגילוי בחי'
הדעת וד"ל, וביאור אומרו עבד עברי הוא נתינת טעם
לשבח על היכולת הזה להמשיך בחי' דעת דאצי' גם
כבי"ע עם היות שכבר נאמר טוב טעם מצד שרשו של
משה מבחי' העיגולים השווה ומשוה קטן וגדול, כאן
מוסיף עוד לומר שגם מצד מעלות הנשמות עצמן יש טוב
טעם להמשכה זו שהם כלים מסוגלים לזה עם היותן

1 הקדושה והמשכת הדעת דישאל מצד שרשן ממשיכים
2 במחשבה ולכן המלאכים ממתינים עליהם כי אין זה
3 ביכולתם ששרשם בעולם הדבור ולאח"כ אחר שישאל
4 נשפלו בגופות דעשי' וצריכים להמשיך למטה והיינו
5 באמצעות עולם הדבור לכן מזכירים ביוצר אמירת
6 הקדושה של המלאכים: ואחר שביאר הש"י למשה מה
7 שהוא צריך להמשיך לישראל והיכולת שיש לו בזה כנ"ל
8 והוא מ"ש ואלה המשפטים כו' כי תקנה כו' מעתה ביאר
9 לו ענינה ותכליתה והוא אומרו ית' שש שנים יעבוד
10 ובשביעית יצא לחפשי חנם (שמות כ"א ב') ר"ל שהעבודה
11 שהעבדים שהן הישראלים צריכים לעבוד הוא שית אלפי
12 שני דהוי עלמא ובאלף השביעי הוא אמתת קבלת השכר
13 ואז יצאו לחפשי חנם בלא מצות כידוע שפי' חנם כן הוא
14 מאמרם ז"ל (בספרא בהעלותך) ע"פ זכרנו את הדגה כו'
15 (במדבר י"א ה') כי בימות המשיח יהיו עדיין מעשה
16 המצות שיש מ"ד כן ומביא רא' ממ"ש רז"ל כיצד מלבישן
17 לע"ל יבא משה ואהרן וכו' (יומא ה' ב') אבל באלף הו'
18 כ"ע מורו שלא יהי' עוד העסק במעשה אלא לקבל השכר
19 (ע' נדה ס"א ב'), וביאור ענין העבודה הוא כמ"ש בזהר
20 ע"פ ואברהם זקן בא בימים (בראשית כ"ד א') באינון יומין
21 עילאין והן בחי' לבושי' שנעשו לנשמה ממעשה המצות
22 שלזאת ירדה כי א"א לה להנות מאור א"ס להיותה בע"ג

23 אם לא ע"י לבוש הנעשה מהתורה ומצות שהן בחי' רצון
24 העליון וזהו ענין צרור החיים כמ"ש והיתה נפש אדוני
25 צרורה כו' (שמ"א כ"ה כ"ט) אך בהיות הרצון עליון
26 למעלה הוא בבחי' א"ס ולמעלה מהזמן וע"י המצות נשפל
27 בבחי' מקום זמן לברר בירורי נוגה ששרשן מאד נעלה
28 ונעשו מהם הלבושים ולכן נק' יומין עילאין ע"ש בחי'
29 המשכת הרצון עליון שלמעלה מהזמן בזמן וז"ש ימי
30 שנותינו בהם שבעים או שמונים שנה (תלים צ' י') כי לכל
31 אדם ניתנו ימי חייו במספר לפי ערך הלבושים שצריך
32 להשלים מבירורי נוגה ע"י שעושה בהם מצות המלך שהם
33 רצונו ב"ה, ולפי שהלבושים נעשי' מבירורי נוגה ע"כ
34 צריכים כיבוס עד"מ ללבנם והוא ענין התפלה שמזככת את
35 התורה ומצות של כל היום והיינו ע"י בחי' הדעת הנמשך
36 בתפלה ע"י מרע"ה שאז הוא זמן המשכת המוחי' דגדלות
37 מזדככים התורה ומצות הנעשים כל היום וז"ש שש שנים
38 יעבוד מל' עיבוד עורות כלומר ע"י המשכת הדעת הנ"ל
39 יהי' עיבוד ותיקון התורה ומצות שבשית אלפי שני דהאי
40 עלמא שמהם נעשו הלבושים וכמ"ש כעדר הרחלים שעלו
41 מן הרחצה כו' (שה"ש ו' ו') ואז יהי' עי"ז אח"כ באלף
42 השביעי מנוחה לחיי העולמים כי כעת הכל עליות וירידות
43 ואין זה מנוחה אבל בשביעית ישלחו העבדים חפשי להיות
44 להם מנוחה בגילוי אא"ס שאין למעלה הימנו וד"ל:

מצות דין עבד עברי

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל

בגשמי' שגם הגשמיות מתעלה לריח ניחוח כמו הקרבן
שהרי עכשיו ונשלמה פרים שפתינו, והעולים ויורדים
בסולם זהו מעשה המצות, ובד"ה כי ביום הזה יכפר
דיוהכ"פ⁴ ובמדרש תנחומא, ומאחר שגם הגשמיות מתעלה
הנה גם החמץ יכול להתקרב, וזהו בשבועות דוקא כי
שבועות הוא אחר ז' שבועות מפסח שנק' שבת, ובע"ש
מתעלים כל העשי', כן בעש"ב⁵ מתעלה גם הטוב שבחמץ,
ולכן יכול להקריב בשבועות בחלת תודה ושתי הלחם. צ"ע
שבועות אחר ז' שבועות ושבת יום השביעי. וי"ל שזהו
ע"ד תורה חדשה דלע"ל שיש מקצת ממנה במ"ת, דאל"כ
מאין יהי' חדשות, הלא אין כל חדש תחת השמש, וזה יהי'
בביאת משיח במהרה בימינו, שאז עדיין יהיה השמש אלא

בענין והניף ידו¹ על הנהר י"ל כי חגה"ש מ"ת ביום
החמשים, קבורתו של משה נברא בהש"מ²
(באבות) וי"א אף קבורתו פי' בהש"מ ממוצע בין יום
ולילה, והיינו שער הנו"ן ממוצע בין חו"ב, והוא כלול מים
החכ', ולכן חלקת מחוקק ספון פי' מחוקק רמ"ח כמ"ש
במד"ר והם ספון ע"ד ספינה שמהלכין בו בים.
וזהו שקרי"ס הקדמה למ"ת שיוכלו לילך בכל עת בים
ע"י ספינות של המצות שנק' ארבין ע' בבה"ז פ'
בשלח³, ומשה שהי' הגואל, קרי"ס מכלל הגאולה ומ"ת,
הי' קבור בחלקו של גד כמ"ש בגמ' סוטה די"ג ב', שנא'
וירא ראשית לו חלקת מחוקק ספון, וצ"ע מהר נבו שהי'
בחלקו של ראובן, ולהיות כי מעשה המצות נתלבשו

(4) ובד"ה כי ביום הזה יכפר דיוהכ"פ: לקו"ת אחרי כו', ב. וראה גם
לקו"ת דרושים ליוהכ"פ ט, ג.
(5) בעש"ב: בערב שבועות.

(1) בענין והניף ידו: הוא רישומי דברים בקצרה מד"ה וביום
הביכורים (שבסיום המשך והחרים תרל"א) הנדפס לעיל ע' שנו ואילך.
(2) בהש"מ: בין השמשות.
(3) ע' בבה"ז פ' בשלח: ביאורו"ז לאדהאמ"צ מא, סע"ג ואילך.

13 אשר לא יספר, והדריך בנעלים ע"ד הגילוי מבחי' נעל
14 דשכינתא, רק שישראל ילכו בנעלים, ע"ד מה יפו פעמין
15 בנעלים, ואז והחרים בחי' שם הוי' שמקור להשתלשלות
16 עד שיניף ידו על הנהר דהשגה הנ"ל והכהו לז' שורש
17 נש"י דז"א בעתיקא. שני דברים קדמו תורה וישראל
18 וישראל קדמו לתורה שהרי בתורה נא' צו את בני, והדריך
19 בנעלים ע"ד ואלה מסעיהם למוצאיהם, מלמטלמ"ע זהו
20 הגילוי לע"ל ע"י הזיכוך דעכשיו ולכן על הנהר דוקא, מי
21 ברא אלה, אלקים דבינה, ולע"ל והחרים ה' דז"א עד שיניף
22 על הנהר דבינה והכהו לז"ז ז"ת דעתיקא והדריך בנעלים
23 מבחי' מסעיהם לבחי' מוצאיהם שקדמו לכ"ד אפילו
24 לתורה כו'.

בענין והניף ידו על הנהר

1 שמקצתה הי' בעת מ"ת, וגם י"ל שלעתיד יהי' הבינה עיקר
2 ולכן עבודה בבכורות שיחוסם אחר האם דבינה, לכן
3 שבועות אחר ז' ביום המתחלת שבוע שמינית. ושבועות
4 ביום הוא"ו, והכל מודים שמ"ת הי' בשבת להורות שגם
5 חול נתעלה ע"ד שבת ולכן חמץ קרב בשתי הלחם ותורה,
6 וזהו והניף שתי וגו' על שתי הכבשים להגיע הכבש לכשב
7 שי"ן חג"ת דאריך שקודם לחו"ב.
8 **אכן** כ"ז הי' במ"ת, אבל לע"ל והחרים לשון ים כ"מ
9 שנוכל לומר לשון ים, מצרים ב"ע ע' בת"א' ב"ע
10 מצרים ב"ע דכלליות, ולכן אז יניף ידו ולא מטה על הנהר
11 השגה, והכהו לז' נחלי' ז"ת דעתיקא דכלליות כדוגמת
12 עתיק לעילא מגלגלתא דא"ק, ומספר ז' ע"ד והי' מספר

(7) מצרים ב"ע ע' בת"א: תו"א בשלח סה, סע"ג-ד.

(6) להגיע הכבש לכשב שי"ן חג"ת. שקודם לחו"ב: ראה בארוכה לקו"ת אמור לז, ב ואילך. לח, סע"ד ואילך.

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

קונטרס התפלה

(ויכול להיות על חצי יום ולפעמים גם על יום שלם) ולפועל אין זה שייך מאומה כו') והוא ג"כ בכלל העבודה בדרך כללית ובבחי' מקיף שאין זה עבודה כנ"ל. (והנה יש בזה חילוקים דהישינים אשר למדו הרבה דא"ח ויודעים כמה ענינים באריכות באר היטב. לפעמים כשממציאים איזה ענין באיזה פי' כנ"ל הוא על יסוד ענין שיועד מכבר באריכות וגם עתה בהמצאה זו ה"ה מתבונן בה באריכות ובפרטיות ע"פ יסודות הענין הנ"ל (ומוצא בזה כעת יותר תענוג מפני תערוכות המצאתו וכמ"ש במ"א עד"מ שיותר טוב לאדם רגל שלו מהראש של זולתו כו'. וממילא לייגט זעך בא עם אפ דער ענין בטוב יותר) אבל בנערים אשר לא ראו הרבה דא"ח ואינם יודעים אריכות ענינים ה"ז בדרך מקיף לבד ואין זו עבודה אמיתית כלל וכלל ורחוק מזה הרבה מאד. ובפרט בצעירים אשר עוד לא נתפתחו עיניהם בדא"ח וכמעט לא ראו מאומה ומהם אשר ג"כ עושים מעשים כאלה להמציא המצאות בתפלה ומתייגעים ע"ז ובוזה כל עיונם. ולהם הוא כאיסור ממש, ומתקלקל בזה תכונת נפשם בקבלת איזה ענין שלא יוכלו לקבל איזה ענין בהרחב ובהשגה טובה. וכמו"כ מעומק אמיתי רחוקים המה מאד ולא יוכלו לקבל. ובד"כ אינם מקבלים ענינים יסודיים. כ"א נעשה בהם טבע הדמיון וחיודים של שקר. אשר לא יוצלח משו"ז לשום עסק טוב וקבלה טובה. ומכ"ש שאינו שייך כלל להתבוננות אמיתי בתפלה ואינו פועל ישועות בנפשו כלל

ג. (והנה יש אשר בתפלה ממציאים ומחדשים איזה פירוש חדש באיזה פסוקים דתפלה (ומובן דמי שהוא בעל שכל עמוק המצאת הפי' הוא בעומק יותר לפי אופן השכל כו') ומתפעלים מזה במוחם (וגם הלב נמשך קצת כו' כנ"ל) ובוזה יוצאים בעבודתם בתפלה. והנה מלבד מה שספק גדול הוא אם הפי' הוא אמת. וכאשר קרוב יותר שהוא אינו אמת הרי התפעלות נפשו הוא על ענין בלתי אמיתי, ובפרט כשבונה ע"ז בנין באיזה כוונת תפלה ובקשה. ואחרי שהיסוד אינו אמת כשנסתר היסוד כו' (ולפעמים יכול להיות שהתפלה והבקשה היא אמיתית מצד עצמה. רק שהכוונה והתפעלות נפשו באיזה פרטים ממנה או בעומק כללית הכוונה אינה אמיתית מצד שהיסוד אינו אמת כו') לבד זאת ה"ז ג"כ רק בבחי' מקיף לבד ולא יבוא מזה שום דבר לידי פועל בסו"מ וע"ט בפו"מ וכדומה. ואין בזה שום קיום שחולף ועובר מיד (ומ"מ מי שהוא בעל שכל עמוק וממילא המצאותיו המה בעמקות ובהפלאה. ובפרט כשנמשך אצלו משך איזה ענין רב בתפלה כמו מזמור א' וב' ויותר או כמה ברכות כו') ע"פ כוונה זאת. או כשמתחדשים אצלו כמה ענינים בכמה מקומות בתפלה אחת. ה"ז פועל בו התרוממות הנפש שמתעלה מן מצבו החומרי הקודם אל הדקות והעילוי. ובד"כ הו"ע חקיקה מבחוז' (לפי שעה) דהיינו צחצוח חיצוניות הכלי כו'. אבל אינו מחזיק זמן רב (בל"א עס האלט ניט א סך צייט) כ"א ע"פ רוב על איזה שעות לבד

- 1 בתיקון מדותיו כו'. וכל החפץ בחיי נפשו צריך לברוח
2 כמטחוי קשת מדרך זה. ולא ירצה להיות ממציא ומשכיל
3 כ"א ללמוד ולדעת היטב. ואז לפעמים כשימציא איזה ענין
4 יכול להיות אמיתי כו'. ובד"כ כ"ז הוא תולדות העבודה
5 בבחי' מקיף כו' אשר רבים נכשלים בזה בכמה אופנים
- 6 שונים כנ"ל ובכדומה לזה. וכ"ז מצד ההתרשלות לייגע
7 א"ע ביגיעה אמיתית בעבודה כדבעי למהוי).
8 קיצור: יזהיר מלהמציא פירושים חדשים בפ"י המלות
9 דתפלה, להיותו מקיף, ויבאר ההפרש בין חסידים
10 הראשונים והצעירים, ואשר הצעירים צריכים להזהר יותר.

1.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

מאמרים ה'תש"ב

ע"י עבודה דהסתכלות, מעביר רושם מחשבה הרעה, ומחזק את האמונה להרגיש השגה אלקית. פרשה ראשונה דק"ש – דרגת ראייה, בכל מאדך, עושין רצונו של מקום, נשמות דזרע אדם. פרשה שניה – דרגת שמיעה, ולא כתוב בכל מאדך, אין עושין רצונו של מקום, נשמות דזרע בהמה

דקריאת שמע היא בחינת אין עושין רצונו של מקום, והינו מפגי כי בפרשה ראשונה נאמר "בכל מאדך" ובפרשה שניה לא נאמר בה "בכל מאדך", והינו כי מאד הוא אותיות אדם, זהו הנשמות שנקראים זרע אדם, בחינת ההשגה באלקות כאלו רואה ממש, וזהו הנקרא "עושין רצונו של מקום", שעל ידי הראיה היא בחינת ההתקשרות לאלקות כאלו רואה, על ידי זה בא להיות "ועמך לא חפצתי", שלא יחפץ לא בגן עדן התחתון ולא בגן עדן העליון ולא בעולם הבא, שכל זה הוא עמך – בטל וטפל לך – כי אם יחפץ לזבקה בו יתברך, ועל ידי בחינת רצוא ותשוקה זו ממשיך להיות נמשך בחינת רצון, אותיות צנור, הוא בחינת ההמשכה מאור אין סוף ברוך הוא פעל הרצון להיות רצון, שהוא ענין ההתגלות בנפשו ובחלקו בעולם, שהעולם שלו הוא באפן אחר מאחר שרואה את האלקות בכל דבר, והוא האין האלקי המהנה ומחיה את מהות מציאותו של כל דבר, בא אים איז א ליכטיגע וועלט, ער זעט אין יעדער זאך דעם תוף פנימי פון דער זאך, וואס דאס איז זיין אמת'ע מהות המציאות^ט, מה שאין בן פרשה "והיה אם שמע", הגם דכתיב בה "והיה אם שמע תשמעו", הנה שמיעה היא בינה, הבנה בעלמא ולא התקשרות על ידי הדעת כאלו רואה, ולכן לא נאמר בה "בכל מאדך" בחינת אדם, כי אם בחינת זרע בהמה, שהן נשמות דבריאה.

אמנם כל זה במדה טובה, אבל במדת פרעניות אין הקדוש ברוך הוא מצרף מחשבה רעה למעשה, והוא רק מה שלמעשה אינה מצרפה, אבל רשם מהמחשבה נשאר. אמנם על ידי עבודה זו דהסתכלות, הנה מעבירים גם את הרשם דמחשבה רעה, ועבודה זו היא מיכלא דמהימנותא^י, מאכל המחזק את האמונה, בדגמת דבר כמו האכילה ושתייה שפועלות התקשרות כחות הנפש הרוחניים באברי הגוף הגשמיים, וענינו בחינת ההרגש דקדשת התורה באותיותיה ובכל סברותיה, דער דערהער פון דער הייליגקייט וואס אין תורה איז^י, וענינו בתפלה הוא ההרגש בההשגה האלקית, לא רק מה שהוא מבין ומשיג את ההשגה כי אם מה שמרגיש, ויש בזה כמה [וכמה אפנים וחלוקי דרגות בכל אחד ואחד לפי מעמדו ומצבו. וזהו "וורעתי את בית ישראל זרע אדם וזרע בהמה", שהם שתי בחינות ומדרגות בנשמות בכלל, ונשמות דאצילות הן זרע אדם ונשמות דבריאה יצירה עשויה הן זרע בהמה, וענינם בעבודה בכל הנשמות הם שני אפני ידיעה, הא' היא הידיעה שהיא רק בדרך הבנה והשגה שהוא ענין השמיעה, והב' הידיעה שהיא כאלו רואה על ידי ההסתכלות החזקה, דזהו שרש ההפרש בין פרשה ראשונה דקריאת שמע לפרשה שניה דקריאת שמע, שאמרו רז"ל שפרשה ראשונה היא בחינת עושין רצונו של מקום, שעל זה נאמר "ועמדו זרים ורעו צאנכם", ופרשה שניה

ד"ה בסזח בהוי' ונעשה טוב

א' י' שבט, ה'תש"ב

יג. מאכל של אמונה. יד. ההפנמה של הקדושה שישנה בתורה. טו. אצלו הוא עולם מואר, הוא רואה בכל דבר את ה"תוך" הפנימי של הדבר, שזוהי מהות המציאות האמיתית שלו.

2 ה"ולא קם" של מרדכי גילה אנושיותו הכנה וההגונה,
3 וה"לא זע" של מרדכי גילה את אמונתו ובטחונו
4 האמיתיים בהשי"ת.
5 בימי הגלות החשוכים והמרים ביותר, כשלעברים
6 המזוייפים היתה החוצפה לומר שהם מייצגים את העם
7 היהודי, וכאשר המן הרשע היה יועץ המלך - מתהלך
8 מרדכי שמח ובוטח בגאון האלקי.
9 כשם שהבנתו של מרדכי זילזלה ב"חכמת" המן
10 בהנהגת המלוכה, כך זלזל גופו של מרדכי בכוח הענישה
11 של המן, ונוצר ה"ולא קם ולא זע" היהודי האמיתי בפני
12 ההמן האמיתי. רק אז התפרצה אכזריותו השפלה
13 והנבזית של המן "להשמיד להרוג ולאבד את כל
14 היהודים".
15 ה"יהודי" דקר וקדח את המן, העמלק והאגגי רתח בו
16 ולא נתן לו מנוח.
17 בכל כוחו המלא נקט המן במלחמת השמד נגד
18 היהודים ומרדכי, נגד שומרי שבת - שה"י - שבת היום,
19 פה"י - פסח היום - ובידעו הכוח הטמון בכסף, הציע
20 עשרת אלפים ככר כסף למלך אחשורוש תמורת
21 היהודים הנמצאים במלכות אחשורוש.
22 ואם אמנם המן הרשע עצמו הבדיל בין "עברי"
23 ל"יהודי", והתכוון להשמיד ולהרוג רק את היהודים ולא
24 את העברים המזוייפים, מלכחי הפינכא הפוליטיים, אך
25 בני המן וקבוצת חבריו של המן, לא הבדילו בין יהודי
26 לעברי, הם שיטמו ועינו את העברים כמו את היהודים,
27 הראו להם את הדלתות, בחרפה ובבושה פיטרו אותם
28 מתפקידיהם. לא עזרה להם התנהגותם החפשית ונשפי
29 החנופה. החרימו את נכסיהם, כסף, זהב ותכשיטים,
30 ירקו עליהם וגירשו אותם ממקומות מגוריהם
31 ומאחוזותיהם, הזכירו להם מקור מחצבתם ששכחו עליו
32 ודחו אותו מכבר, וכך נוצרה צרה כללית על גזע אברהם
33 בלי הבדל בין יהודי לעברי.
34 באותם ימים מרים, הגביר מרדכי את עבודת החינוך,
35 ובשונן הבירה בלבד אסף עשרים ושנים אלף ילדים,
36 שלמדו תורה וקיימו מצוות במסירות נפש, בהראותם
37 בכך שהם גאים ביהדותם.
38 כל בני ישראל - יהודים - אנשים ונשים, זקנים
39 וצעירים, יודעי תורה ופשוטי העם, היו חדורים ברגש
40 של מסירות נפש.
41 כולם - ללא יוצא מן הכלל - היו מוכנים למסור את
42 נפשם, להיהרג, להידקר ולהישרף על שמירת שבת,
43 כשרות, טהרת המשפחה, הנחת תפילין, ובגאון היהודי
44 הגדול ביותר לגלגל מחבורת המן ורודפי הדת.

45 אז הבינו היהודים העבריים אמיתות דברי מרדכי,
46 שהזהיר אותם לפני שנים שבל יסמכו על חכמתם
47 הפוליטית, ולא יבטחו בעשירותם ובידידותם החברית.
48 בנשיבה אחת של חרון אפו של הקב"ה הופך
49 הפוליטיקאי הגדול לשוטה שבשוטים והמיליונר הגדול
50 לדל שבדלים - והם אכן נשברו ברוחם ובגופם.
51 נכונותם התקיפה וההחלטית של יהודי המסירות
52 נפש, עוררה את הנקודה היהודית גם ביהודים העבריים
53 - אותה נקודה שאינה נכבית אף פעם - שגם הם חזרו
54 למעיין המים החיים היהודי האמיתי של האמונה
55 השלימה בהשי"ת ובקיום התורה והמצוות.
56 חלק גדול מהם ויתרו על האידיאל המזוייף "יהודי
57 בלי מנהיג העולם ובלי תורה ומצוות", התנתקו מחברת
58 העברים הפוליטיים והחלו לשמור שבת, כשרות, טהרה,
59 תפילין, וכו' וכו'.
60 כללו של דבר, המצב הרוחני של הכלל היהודי בשושן
61 הבירה, כמו גם בשאר מאה עשרים ושבע המדינות,
62 נתפס בלהב של מסירות נפש על תורה ומצוות.
63 המן וחבר מרעיו המשיכו בעבודתם השפלה והבוזיה
64 להשמיד - היה לא תהיה - את בני ישראל בכל מדינות
65 מלכות אחשורוש, ומבלי יכולת לקבוע את התאריך
66 המדויק להשמדת העם היהודי, הפילו גורל שנפל על
67 היום י"ג באדר. בשנת שלשת אלפים ארבע מאות
68 וארבע, ב"ג ניסן, יצא צו מלכותי לכל מאה עשרים
69 ושבע המדינות, שהיום י"ג באדר הבא - כעבור אחד
70 עשרה חדשים - הוא היום שבו על כל העמים להשמיד
71 - היה לא תהיה - את כל היהודים.
72 ביום השלישי לעבודת התשובה היהודי אז - ביום
73 ראשון של פסח בשנת ג' אלפים ת"ד - פסקו בבית דין
74 של מעלה, שהשי"ת ישלח ישועה לכל היהודים במלכות
75 אחשורוש.
76 למחרת למד מרדכי עם חלק מתלמידיו הלכות
77 קמיצה. בתוך כך נראה שר השרים, המן הרשע, הולך
78 אל מרדכי - להבדיל - מרדכי הורה לתלמידיו להתפזר
79 ולהינצל מידי של המן. ענו לו תלמידיו בקול אחד "אתך
80 אנחנו בין לחיים ובין למות".
81 הכרזתם הטהורה והלבבית מתוך מסירות-נפש של
82 ילדי התורה "אתך אנחנו בין לחיים ובין למות" מורה על
83 מדת מסירות הנפש שבני ישראל הגיעו אז אליה.
84 *
85 ידוע לכל המאמר שיום הכיפורים הוא כ'פורים, כמו
86 פורים.

1 בחסידות מוסבר ענין זה בהסברה הבנתית. בלי ידיעת
2 החסידות קשה להבין כיצד יכולים להשוות את היום
3 הקדוש יום כיפור לפורים.
4 בעבודת יום כיפור היו שני שעירים, שעיר אחד
5 לחטאת ושעיר אחד לעזאזל. שני השעירים היו צריכים
6 להיות שווים בכל, בצבע, בגובה ובשווי, והגורל קבע מי
7 מהם יהיה לחטאת ומי לעזאזל, שכן גורל הוא מדריגה
8 גבוהה.
9 המן ידע שבני ישראל ה"יהודים" חשובים מאד אצל
10 השי"ת, והפיל פור הוא הגורל, בתקוה שעל ידי הגורל
11 ימצא את היום המתאים ביותר להשמדת ישראל.
12 אך, הוא טעה טעות גמורה. הוא לא אמד ולא שיער
13 יקרותם של בני ישראל אצל השי"ת הנקראים "בנים
14 למקום", הוא לא אמד נכונה את גדלות הלב היהודי
15 המסירות נפשי, הוא לא יכול היה להבין את המהפכה
16 הגדולה שתשובה ומסירות נפש פועלות למעלה.
17 והשי"ת שלח את הישועה הגדולה של נס פורים,
18 להציל את הגוף היהודי יחד עם הנשמה היהודית.

*

19 הסך הכל הוא:
20 יהודים התנתקו מתורה ומצוות וחשבו להיות עם
21 עצמאי ולא עם ה'.
22 קם יהודי "עברי" בעל "להכעיס" בלי אמונה ובלי
23 תורה ומצוות שהכתים את השם "עברי".
24 יהודים מתנזרים מהשם עברי ומכתירים את עצמם
25 בשם "יהודי", המגלה את מסירות הנפש הגדולה ביותר
26 על קיום התורה והמצוה.
27 המן וחבר מרעיו זורקים בבושה ובלעג את היהודי
28 העברי והורסים את ישותם וקיומם, והיהודי העברי

נשבר בגוף ובנפש.

29 הגאון ומסירות הנפש של ה"יהודי", מעורר את
30 הנקודה היהודית גם ביהודים ה"עברים", החוזרים
31 ליהדות, דבר המביא ישועה כללית, ומסירות נפשם
32 הטהורה של ילדי ישראל מוביל את המן ובניו לתליה.
33 על נס פורים כתוב⁸ "והימים האלה נזכרים ונעשים
34 בכל דור ודור משפחה ומשפחה מדינה ומדינה ועיר ועיר,
35 וימי הפורים האלה לא יעברו מתוך היהודים וזכרם לא
36 יסוף מזרעם".
37 למותר לפרש מילים אלו, המובנות לכל. אך חשוב
38 ביותר להעיר על הביטוי הכפול "וימי הפורים האלה לא
39 יעברו מתוך היהודים" "וזכרם לא יסוף מזרעם", ושלנס
40 פורים זקוקים ל"יהודים" בעלי מסירות נפש על תורה
41 ומצוות.
42 המאורעות הנוכחיים בעולם צריכים להזכיר לנו את
43 התקופה העתיקה של המן, החוזרת עתה ביתר הדגשה.
44 חלק מסויים מעם ישראל שכחו שהם עם ה', "ויאמרו
45 לא-ל סור ממנו ודעת דרכיך לא חפצנו"⁹, קם יהודי
46 "עברי" בלי אמונה ובלי תורה ומצוות, דחו ושכחו על
47 מקור מחצבתם ועל שנמצאים בגלות.
48 בימיו של המן קבלו היהודים העבריים את חיי הגלות
49 בזרועות פתוחות ובשמחה שירתית. הם לא רצו לדעת
50 שימי הגאולה קרבים, בהיותם בעלי תאוה מטופשים לא
51 רצו לשמוע על הגאולה, לעגו מדברי אזהרתו של מרדכי
52 ומנבואתו של מלאכי. היו אלה ימים של שפוט
53 השופטים, בעל הרכוש הקטן ביותר היה מעיז בצורה
54 המחוצפת ביותר כנגד ראשי הדמויות התורתיות. וכאשר
55 ניתן עליהם האסון הגדול, ראו וחשו אותם פוליטיקאים
56 עבריים ומתבוללי המותרות איזה ערך יש לאותה
57 פוליטיקה ואיזה בטחון יש לעשירותם.

פורים, ה'תש"א

ספר הזכרונות מכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע מליובאוויטש

פרק ל – האופה והסנדלר

1 שלמה האופה התמים, היה נכון לצום בימים ב' ה' ב', על-מנת לכפר על העוון שעבר בהפסיקו
2 את תפילתו כדי לעלות לתורה, והצהיר באזני ר' יעקב אייזיק: "עוד היום אתחיל בתענית", כדי שלא
3 לדחות את חזרתו בתשובה.

4 אלא שבכך ניתנה לר' יעקב אייזיק הזדמנות מחודשת כדי למרר את חייו של האופה:

5 - "עם הארץ!" - קרא ר' יעקב אייזיק - "וכי אינך יודע שתענית-יחיד טעונה קבלה מוקדמת
6 בתפילת המנחה של היום הקודם"?!

1 גווני פניו של שלמה השתנו, אגלי זיעה בצבצו על מצחו ודמעות נקוו בעיניו. הוא עמד כנאשם,
2 כשכל הליצנים מסביב מתמוגגים מנחת, ואילו ר' יעקב אייזיק המשיך בשיסוי: "חרפה לעירנו שיהיו
3 בה עמי-הארץ כאלה"!

4 ברוך צפה במחזה וחש רגשי רחמים עמוקים על האופה העני.

5 כשר' יעקב אייזיק וחבר מרעיו שבעו מן הליצנות על חשבון האופה והתפזרו להם - נותר שלמה
6 בבית-המדרש מדוכא ומבויש. ברוך התלבט אם לגשת לשלמה ולנחמו, אלא שתוך כדי כך הקדימו אברהם
7 יצחק, חתנו השלישי של מרדכי הטוחן, שניגש אל שלמה ופנה אליו בדברים של ידידות והשתתפות:

8 - "אל נא יצטער" - אמר לו ברגש - "שום עוון לא עבר בעלותו לתורה, שכן, כפי שהבחנתי,
9 עמד בתפילתו בין "ישתבח" לבין "יוצר אור", מקום שמותר להפסיק בו לכל הדיעות".

10 הדברים שנאמרו מתוך לב אוהב עוררו התרגשות אצל שלמה, שעניו החלו לזלוג דמעות.

11 שלמה הסביר לאברהם יצחק שהדבר מזכיר לו מאורע מתקופת נעוריו, ומעורר אצלו זיכרונות מן
12 העבר שלו, הקשורים עם גורל חייו. אברהם יצחק היה מעוניין מאד, מתוך רגש חיבה וקירבה
13 לבעל-המלאכה הפשוט, לשמוע על כך, ושלמה סיפר.

14 הסתבר שמוצאו של שלמה היה ממשפחה עדינה. אביו היה מלמד מפורסם בוויטבסק, שהיה ידוע
15 בלמדנותו ויראת השמים שלו. כל בוקר היה מתפלל במניין ה"ותיקין" ב"בית הכנסת הקר". כשהיה
16 שלמה בן עשר שנים החל אביו לקחתו איתו למניין-התפילה על-מנת לחנכו. פעם כששלמה היה בגיל
17 שתיים-עשרה שנה - הסתכל באמצע תפילתו דרך החלון החוצה והפליג במחשבותיו סביב המתרחש
18 ברחוב עד ששכח שהוא משתתף בתפילה בציבור. כשהתנער מהרהוריו נאלץ לדלג על רוב התפילה
19 כדי להשיג את הציבור. כעבור ימים מספר החל מצפוניו של שלמה להציק לו, על שהחסיר, פשוט,
20 אחת מן התפילות. הוא חש עצמו כבעל-עבירה והחליט לספר על מעשהו לאביו ולבקש ממנו דרך
21 תשובה ותיקון. ברם, מיד דחה רעיון זה, בהתבוננו שאם יעשה כך יעבור עבירה חמורה יותר בכך
22 שיצער את אביו. עם זאת הרהר בליבו שטרם הגיע לגיל המצוות ולכן אין עווננו חמור כל-כך. בסיכום
23 החליט שמכאן ולהבא יקפיד לקרוא את כל התפילה, מ"מה טובו" ועד "עלינו", מתוך ה"סידור", מבלי
24 שירים ראשו מן הסידור, וכך יהא בטוח ששוב לא יארע לו מכשול. מאז והלאה נשמר שלמה במשך
25 כל ימי חייו מחטא דומה.

26 כך התברר לאברהם יצחק שבעצם היה עשוי שלמה להיות למדן. אביו למד איתו הרבה מאד. אך
27 כשהיה שלמה נער בן ארבע-עשרה שנה, חלה אביו קשות. משך שנה היה האב רתוק למיטתו כשהוא
28 יורק דם, עד שנפטר. עול פרנסת הבית הוטל על האם ועליו - בכור הבנים. כך נאלץ שלמה להיות
29 שוליה של אופה, על-מנת לסייע לפרנסת בני הבית. מאוחר יותר חלתה גם אימו ושלמה נעשה המפרנס
30 היחיד בבית. נשא, אפוא, שלמה לבדו בכל עול הבית, בשלחו את אחיו הקטנים לשיבה ובסייעו
31 למצוא שידוכים לאחיותיו.

32 הוא עצמו נשא לאישה את בתו של יהודי כפרי, והמשיך לעבוד קשה כל ימיו על-מנת להשתכר
33 פת לחם. לאמתו של דבר לא הספיק שלמה, למרות הכל, לשכוח את אותם קטעי גמרא שלמד בנעוריו,
34 ומזמן לזמן אף חזר אל הגמרא, אם כי התמסר יותר לתפילה ולאמירת תהילים. ברוב צער ציין שלמה
35 שמעולם לא היתה לו שעת כושר לרכוש ידיעות בשולחן-ערוך ומשום כך אינו בקי בהלכות כגון אלה
36 הדנות בהפסק בתפילה.

- 1 אברהם יצחק היה נרגש מכל שסיפר לו שלמה, והבטיחו שהתנהגותו חביבה בעיני הקב"ה יותר
- 2 מהתנהגותו של יהודי כמו ר' יעקב אייזיק. הוא עודד אותו במידה כזו ששלמה האופה הלך הביתה
- 3 שמח ומנוחם.
- 4 ברוך, ששם לב לכל זה, והתרשם מן הלכביות שגילה אברהם יצחק ליהודי הפשוט, היה מעוניין
- 5 עתה לדעת יותר פרטים על תולדותיו של אברהם יצחק.
- 6 אברהם יצחק היה יליד וויטבסק. אביו נקרא בשם דוד לייב והתפרנס מסנדלרות. תקופה ארוכה
- 7 סבר אברהם יצחק עצמו שאביו אינו אלא סנדלר פשוט.
- 8 דוד לייב היה ממינסק, בנו של ר' צבי אריה הדיין שנודע לתהילה בלמדנותו וצדקנותו. ברור שגם
- 9 דוד לייב עצמו לא היה, אפוא, קוטל קנים. כיוון שאביו עסק רבות בספרי חקירה כמו "הכוזרי", "מורה
- 10 נבוכים", "העיקרים" וכיוצא באלה - גילה גם דוד לייב מנעוריו חשק עז ללמוד ספרים אלה. ברם,
- 11 אביו הסביר לו שהוא עדיין צעיר מדי לשם כך וכי עליו להתמסר תחילה לש"ס ופוסקים. הוא נשאר
- 12 בהדרגה אביו, עד שנשא לאישה את בתו של ר' חיים, יהודי עשיר מוויטבסק, ומאז היה סמוך על
- 13 שולחן חותנו משך שמונה שנים - שהובטחו לו "מזונות", כנהוג אז.
- 14 בהיותו סמוך לשולחן חותנו התעוררה שוב בקרבו התשוקה ללימוד ספרי חקירה. הוא היה אז בן
- 15 עשרים ושתים שנה, וחש את עצמו בְּשֵׁל ללימוד זה. כתוצאה מכך המעיט בלימוד ש"ס ופוסקים.
- 16 מאוחר יותר החלה להציק לו המחשבה שמא אינו עושה כראוי בהתמסרו ללימוד החקירה, מקצוע
- 17 שעורר אצלו שאלות שלא את כולן הצליח לפתור.
- 18 כיוון שכך, עבר מספרי החקירה לספרי מוסר, כאן ראה לפניו עולם חדש. ספרי המוסר הרשימו
- 19 אותו והשפיעו עליו מאד, עד שחדל לגמרי מלעיין בספרי חקירה והחל לקבל על עצמו סיגופים, צומות
- 20 וּלְסַגֵּל לעצמו אורח חיים של הצנע לכת באופן שאנשים מן הצד ידעו פחות ככל האפשר על מידותיו
- 21 ומעשיו הטובים. אפילו בבית חותנו לא ידעו על צדקותו.
- 22 חותנו וחזנתו החלו לרטון אודות העובדה שאין חתנם מראה נטייה כלשהי להתחיל לשאת בעול
- 23 פרנסה. בתחילה השתעשעו בתקווה שדוד לייב יהיה לרב בישראל. תכופות היתה החזנת מתפארת
- 24 בעתיד זה. ובמיוחד כאשר אָחִיקָה, סוחרי פשתן ועור, היו מתגרים בה ובבעלה על ש"זכו" בחתן
- 25 "לא-יוצלח" כזה.
- 26 אם בראשונה לא הקפידו כל-כך החותן והחזנת על כך - הרי ככל שחלף זמן נוסף החלו לדאוג.
- 27 החזנת ניסתה מפעם לפעם לחטוף שיחה עם חתנה ברמזה לו שהגיעה העת שיתחיל לחפש כסא
- 28 רבנות מתאים.
- 29 ברם, דוד לייב משך בכתפיו באמרו שאין כלל בדעתו להיות רב.
- 30 "אלא מה ברצונך לעשות?" - שאלה החזנת בכעס.
- 31 "עדיין יש לי שלש שנות "מזונות" על שולחנכם!" - היתה תשובתו.
- 32 מענה זה הרגיז את החזנת ביותר, והיא החלה להצר את צעדי חתנה. דוד לייב חש עצמו שלא
- 33 בנוח, מה גם שאז לא התברכו עדיין, הוא ורעייתו, בפרי בטן. כיוון שהיתה לו התחושה שחותנו
- 34 וחזנתו אינם בלתי צודקים לגמרי מבחינתם - הסביר להם פעם שאם סבורים הם שטעו בו לא מן
- 35 הנמנע שישחרר את אשתו בגט פיטורים, אם רק תדרוש זאת היא.

- 1 ברם, רעייתו סירבה אפילו לשמוע על כך. היא מצידה היתה קשורה אליו והעריצה אותו. הוריה
- 2 לא יכלו להירגע והמשיכו לייסר את חתנם בדברים אך העלו חרס בידם.
- 3 בשנה השביעית לנישואיהם נולדה להם בת, וכעבור שנה - בנם אברהם יצחק.
- 4 כשעמדה להסתיים תקופת ה"מזונות" כבר היה דוד לייב אב לשני ילדים. חותנו וחזנתו לחצו
- 5 עליו יותר ויותר שיחפש מקור לפרנסתו, וחזנתו הודיע לו שלא ייתן לו אפילו פרוטה למחייתו. דוד
- 6 לייב לא נבהל מן האיומים. התברר שהוא הכין לעצמו מקצוע, שהיווה הפתעה עצומה לחזנתו
- 7 ולחזנתו ולכל המשפחה. דוד לייב למד את מקצוע הסנדלרות, שכן לעצמו דירה בקצה העיר, אליה
- 8 עבר לגור עם משפחתו ושם החל לקבל עבודות.
- 9 החזנתו והחזנת נדהמו, החזנת עוררה שערורייה: האם לשם כך היו צריכים להוציא ממון רב,
- 10 להחזיקו שמונה שנים על שולחנם כדי שבסופו של דבר יהיה סנדלר?! "אילו רצינו לקחת סנדלר
- 11 לחתן" - טענה - "היה העסק עולה לנו זול יותר"!
- 12 החזנת דרשה בתוקף שבתם תתגרש מדוד לייב, ועל-ידי כך תימָחַה ה"חרפה" שהמיט עליהם,
- 13 אך זו לא רצתה לשמוע על כך.
- 14 כאשר ראתה החזנת שהיא חסרת-אונים - הגתה תכנית מקורית, בהסכמת בעלה: היא הזמינה
- 15 ממינסק את ר' צבי אריה הדיין, אביו של דוד לייב, על-מנת שישפיע על בנו שישליך את הסנדלרות
- 16 ויקבל על עצמו רבנות.

אגרות קודש

1	ב"ה א' כ"ב טבת תרפ"ח	גדולה בכל עניני העיר והוא בדרך מלמעלה מדרך הטבע בזכות
2	ריגא	אבות העולם.
3	ידידי וי"ח אי"א הרב מו"ה אלי' ש"י	ועל ידו הנני פונה אל כל אחד ואחד מהתמימים ש"י כי
4	שלום וברכה.	יעוררו כוחם הכמוס אתם עמם ובעזרתו ית' יפעלו בהרמת
5	תשוקתם להתראות הנני מרגיש היטיב כי כמים הפנים	קין התורה והעבודה ובעזרתו ית' ימלא תשובתו להתראות
6	כוי' וזה כל מגמתי להתאחד באיחוד גמור עם אנ"ש	בשובע שמחות.
7	והתמימים ש"י למען אשר נוכל למלאות החוב הקדוש המוטל	בכל העניני הנאמרי' במכתבו וכן בכללות הענינים מלאתי
8	עלינו כולנו כאחד בצוואת הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק	ידידנו הרי"ף ש"י אשר יכתוב אליהם בפרטיות והשי"ת יחזק
9	זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע להאיר מחשכי ארץ באור תורה, ונר	בריאיות ובריאיות אנשי ביתו יחיו ותהי' פרנסתו בריוח בכבוד
10	זה ביד אנ"ש והתמימים יחיו כי אותם ברכ' כ"ק רבינו הגדול	ובמנוחה אשר יוכל לשקוד בתו' ועבודה באמת.
11	כוי' בברכת האחד יהי' לרבבה.	והנני ידידו הדו"ש ומברכו
12	וכן ראינו במוחש ת"ל אשר חסיד א' או תלמיד א' כאשר	יוסף יצחק שניאורסאהן
13	נותן לבו דעתו ונפשו על התורה וחזיונה פועל ישועות בעיר	

בי"ה, ט' שבט, תש"כ
ברוקלין.
שלום וברכה!

במענה למכתבו מג' שבט, בו כותב.

(א) איך להסביר יסודות תורת חב"ד ועניני לרבים.

מובן שקשה לבאר זה בביאור הדרוש במכתב, ועוד והוא העיקר שאין כל צורך בזה, שהרי כו"כ מאנ"ש נמצאים באה"ק ת"ו מתעסקים בהנ"ל זה כו"כ שנים, ויש להם נסיון ביחוד בהנוגע לביאור המתאים לאה"ק ת"ו לאישי ותנאי, ואמרו חז"ל אין חכם כבעל נסיון, הם אנ"ש הנ"ל, אתם יתייעץ, ותשועה ברוב יועץ.

(ב) באישור תעודת הסמיכה שלו ע"י הרבנות.

מובן שצריך לברר סיבת עכוב האישור עד עתה ובהתאם לזה למלאות החסר, ולהשתדל באישורה.

(ג) נשען על תחלת מכתבו, שמשתייך לכת ולתנועת החסידים, תקותי חזקה שיש לו קביעות עתים בתורת החסידות וכן בהנוגע להדרכותי ולהנהגותי, שהרי על כל חלק מתורתנו הק' תורת חיים, נאמר, שהלימוד צריך להיות מביא לידי מעשה, כי המעשה הוא העיקר, וכיון שלא רק נצטוינו על הלימוד אלא גם נצטוינו להעלות בקדש בטח מוסיף בלימוד הוא ובמילא מתוסף גם בהנוגע לפועל, שהרי ככל שיהי' המצב בעניני קדושה, תמיד יש מקום להוסיף עוד, כיון שקשורים בהקב"ה שהוא אין סופי.

בטח שמע משלשת השיעורים דחומש תהלים ותניא הידועים, ועכ"פ ישמור עליהם מכאן ולהבא, וכ"פ שמענו מכ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע, אשר יום ההילולא שלו הוא יו"ד שבט הבע"ל, אשר שוים הם לכל נפש וסגולה לכמה ענינים.

בברכה לבשו"ט בכל האמור,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

וַיְהִי בַשְּׁלַח פְּרַעְהָ אֶת־הָעָם וְלֹא־נָחַם
 אֱלֹהִים דֶּרֶךְ אֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים כִּי קָרוֹב הוּא כִּי |
 אָמַר אֱלֹהִים פֶּן־יִנָּחֶם הָעָם בְּרֹאֲתָם מַלְחָמָה
 וְשָׁבוּ מִצְרֵימָה רס"י: יח וַיִּסַּב אֱלֹהִים | אֶת־הָעָם
 דֶּרֶךְ הַמִּדְבָּר יַם־סוּף וַחֲמִשִּׁים עָלוּ בְנֵי־
 יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם רס"י: יט וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־
 עֲצָמוֹת יוֹסֵף עִמּוֹ כִּי הִשְׁבַּע הַשִּׁבְיעַ אֶת־בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר פֶּקֶד פֶּקֶד אֱלֹהִים אֶתְכֶם
 וְהַעֲלִיתֶם אֶת־עֲצָמֹתַי מִזֶּה אִתְּכֶם רס"י:
 כ וַיִּסְעוּ מִסִּפְתָּ וַיַּחֲנוּ בְּאֶתְם בִּקְצֵה
 הַמִּדְבָּר רס"י: כא וַיְהִי הַלֵּךְ לַפְּנִיָּהם יוֹמָם

יז ויהיה כד שלח פרעה את עמא
 ולא דברנון יי ארץ ארעא
 פלשתאי ארי קריבא הוא ארי
 אמר יי דילמא יזועון עמא
 במחזיהון קרבא ויתובון
 למצרים: יח ואסחר יי את עמא
 ארץ מדברא ימא דסוף ומזרזין
 סליקו בני ישראל מארעא
 דמצרים: יט ואסיק משה את
 גרמי יוסף עמה ארי אומאה
 אומי את בני ישראל למימר
 מדבר דכיר יי יתכון ותסקון את
 גרמי מבא עמכון: כ ונטלו
 מסכות ושרו באתם בסטר
 מדברא: כא ויי מדבר קדמיהון
 ביממא בעמודא דעננא

רש"י

שיצטרף, אבל כשהוא פורש למדבר, צריך לזמן
 כל הצורך. וכתוב זה לא נכתב כי אם לסבר את
 האזן, שלא תתמה: במלחמת עמלק ובמלחמת
 סיחון ועוג ומדין, מהיכן היו להם כלי זין, שהכו
 ישראל בחרב? ברש"י (שן) וכן הוא אומר: (יהושע
 א) "ואתם תעברו חמושים", וכן תרגם אונקלוס:
 מזרזין, כמו: (בראשית יד) "ויגר את חניכיו", וזרזו.
 דבר אחר: חמושים, אחד מחמשה יצאו וארבעה
 חלקים מתו בשלשת ימי אפלה: (יט) השבע
 השביע. השביעם שישביעו לבניהם (מכילתא).
 ולמה לא השביע לבניו שישאווהו לארץ כנען מיד,
 כמו שהשביע יעקב? אמר יוסף: אני שליט הייתי
 במצרים והיה ספק בגדי לעשות, אבל בני, לא
 יניחום מצרים לעשות. לכו השביעם לכשיגאלו
 ויצאו משם, שישאווהו (סוטה יג): והעליתם את
 עצמותי מזה אתכם. לאחיו השביע בן. למדנו
 שאף עצמות כל השבטים העלו עמהם, שנאמר:
 "אתכם": (כ) ויסעו מסכת. ביום השני, שהרי
 בראשון באו מרעמסס לסכות: (כא) לנחתם
 הדרך. נקוד פתח, שהוא כמו להנחותם, כמו

(יז) ויהי בשלח פרעה וגו' ולא נחם. ולא
 נהגם, כמו: (שמות לב) "לך נחה את העם", (משלי
 ו) "בהתהלךך תנחה אותך": כי קרוב הוא. ונוח
 לשוב באותו הדרך למצרים, ומדרשי אגדה יש
 הרבה: בראתם מלחמה. כגון מלחמת (במדבר יד)
 "וירד העמלקי והכנעני וגו'", (מכילתא) אם הלו
 דרך ישר היו חוזרים. ומה, אם כשהקיפם דרך
 מעקם אמרו: "נתנה ראש ונשובה מצרימה", אם
 הולכים בפשוטה על אחת כמה וכמה. (לפי סדר
 הכתוב נראה הרשימות מהפכים ועין ברפי אליהו
 מזרחי, ובגור אריה וברפי מרדכי יפה ישוב נכון
 על זה): פן ינחם. יחשבו מחשבה על שיצאו
 ויתנו לב לשוב: (יח) ויסב. הסיכם מן הדרך
 הפשוטה לדרך העקומה: ים סוף. כמו לים סוף.
 וסוף הוא לשון אגם שגדלים בו קנים, כמו:
 "ותשם בסוף", "קנה וסוף קמלו": וחמשים. אין
 חמושים אלא מזינים (לפי שהסבתן במדבר, גרם
 להם שעלו חמושים, שאלו היה דרך ישוב לא היו
 מחמשים להם כל מה שצריכים, אלא באדם
 שעובר ממקום למקום וכדעתו לקנות שם מה

לְדַבְּרוֹתֶיהוֹן בְּאוֹרְחָא וְלִילִיָּא
בְּעִמּוּדָא דְאַשְׁתָּא לְאַנְהִרָא לְהוֹן
לְמִיזֵל בִּימָמָא וּבְלִילִיָּא: כב לא
עָדִי עִמּוּדָא דַּעֲנָנָא בִּימָמָא וְאָף
לֹא עִמּוּדָא דְאַשְׁתָּא בְּלִילִיָּא קָדָם
עָמָא: א וּמִלִּיל יִי עִם מֹשֶׁה
לְמִימָר: ב מִלִּיל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וַיִּתְּבוּן וַיִּשְׁרוּן קָדָם פּוֹם חִירְתָּא
בֵּין מַגְדֹּל וּבֵין יָמָא קָדָם בְּעִיל
צָפוֹן לְקַבְּלָהּ תִּשְׁרוּן עַל יָמָא:
ג וַיִּמָּר פְּרַעַה עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
מִעֲרַבְלִין אֲנוּן בְּאַרְעָא אֶחָד
עֲלִיהוֹן מִדְּבָרָא: ד וְאַתְקַף יֵת
לְבָא דְפְרַעַה וַיִּרְדֹּף בְּתַרְיָהוֹן
וְאַתְיָקֵר בְּפְרַעַה וּבְכָל מִשְׁרִיתָהּ
וַיִּדְעוּן מִצְרַיִם אֲרִי אָנָּא יִי וְעַבְדוֹ

בְּעִמּוּד עֵנָן לְנַחֲתָם הַדֶּרֶךְ וְלִילָה בְּעִמּוּד אֲשֶׁר
לְהָאִיר לָהֶם לָלֶכֶת יוֹמָם וְלִילָה: כס"י: כב לא-
יְמִישׁ עִמּוּד הָעֵנָן יוֹמָם וְעִמּוּד הָאֵשׁ לִילָה
לְפָנֵי הָעָם: פ (לוי) יד א וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל-
מֹשֶׁה לֵּאמֹר: ב דַּבֵּר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֵּשְׁבוּ
וַיַּחֲנוּ לְפָנֵי פִי הַחִירֹת בֵּין מַגְדֹּל וּבֵין הַיָּם
לְפָנֵי בַּעַל צָפֹן נִכְחוּ תַחֲנוּ עַל-הַיָּם: כס"י:
ג וְאָמַר פְּרַעַה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל נִבְכִּים הֵם בְּאַרְץ
סָגֵר עֲלֵיהֶם הַמִּדְבָּר: כס"י: ד וְחִזְקֵתִי אֶת-לִבִּי-
פְּרַעַה וַיִּרְדֹּף אַחֲרֵיהֶם וְאַפְכַּדָּהּ בְּפְרַעַה וּבְכָל-
חִילוֹ וַיִּדְעוּ מִצְרַיִם כִּי-אֲנִי יְהוָה וַיַּעֲשׂוּ-כֵן: כס"י:

רש"י

פרש איוב: (איוב יב) "משגיא לגוים ויאבדם":
(ג) ואמר פרעה. כשישמע שהם שבים
לאחוריהם: לבני ישראל. על בני ישראל. וכן:
ה' ילחם לכם, עליכם, (בראשית כ) אמרי לי אחי
הוא, אמרי עלי: נבכים הם. כלואים ומשקעים,
ובלעז: שירי"ר, כמו: (תהלים פד) "בצעמק הפכא",
(איוב כא) "מבכי נהרות", (שם לח) "נבכי ים".
נבכים הם, כלואים הם במדבר שאינן יודעין לצאת
ממנו ולהיכן ילכו: (ד) ואפכדה בפרעה.
כשהקדוש ברוך הוא מתנשם ברשעים, שמו
מתגדל ומתפכד, וכן הוא אומר: (יחזקאל לח)
"ונשפטתי אתו וגו'", ואחר כך: "והתגדלתי
והתקדשתי ונודעתי וגו'". ואומר: (תהלים עו)
"שמה שבר רשפי קשת", ואחר כך: "נודע ביהודה
אלהים". ואומר: (שם ט) "נודע ה' משפט עשה":
בפרעה ובכל חילו. הוא התחיל בעברה, וממנו
התחילה הפרענות (מכילתא): ויעשו-כן. להגיד
שבחן ששמעו לקול משה, ולא אמרו: היאך
נתקרב אל רודפינו, אנו צריכים לברח, אלא אמרו

(דברים א) "לראותכם בדרך אשר תלכו בה" שהוא
כמו להראותכם. אף כאן להנחותם על ידי שליח,
ומי הוא השליח? עמוד הענן, והקדוש ברוך הוא
בכבודו מוליכו לפניהם. ומכל מקום, את עמוד
הענן הכין להנחותם על ידו, שהרי על ידי עמוד
הענן הם הולכים. עמוד הענן אינו לאורה, אלא
להורותם הדרך: (כב) לא ימיש. הקדוש ברוך
הוא, את עמוד הענן יומם ועמוד האש לילה. מגיד
שעמוד הענן משלים לעמוד האש, ועמוד האש
משלים לעמוד הענן, (שבת כג) שעד שלא ישקע
זה, עולה זה: (ב) וישבו. לאחוריהם, לצד
מצרים היו מקרבים כל יום השלישי, כדי להטעות
את פרעה, שיאמר: תועים הם בדרך, כמו שנאמר:
"ואמר פרעה לבני ישראל וגו'": ויחנו לפני פי
החירות. (מכילתא) הוא פיתם, ועכשו נקרא פי
החירות, על שם שנעשו בני חורין. והם שני סלעים
גבוהים זקופים והגיא שביניהם קרוי פי הסלעים:
לפני בעל צפון. (מכילתא) הוא נשאר מכל אלהי
מצרים, כדי להטעותן שיאמרו קשה יראתן, ועליו

(ישראל) ה וַיִּגְדַּל לְמַלְכָּךְ מִצְרַיִם כִּי בָרַח הָעָם וַיִּהְפֹּךְ
 לִבָּב פְּרַעְיָה וַעֲבָדוּ אֶל־הָעָם וַיֹּאמְרוּ מַה־זֹּאת
 עֲשִׂינוּ כִּי־שִׁלַּחְנוּ אֶת־יִשְׂרָאֵל מִעֲבָדֵנוּ כִּסְ"י:
 וַיֹּאסֶר אֶת־רַכְבּוֹ וְאֶת־עַמּוֹ לָקַח עַמּוֹ כִּסְ"י:
 וַיִּקַּח שֵׁש־מֵאוֹת רֶכֶב בָּחֹר וְכָל רֶכֶב מִצְרַיִם
 וְשָׁלֹשׁ עַל־כֵּלָּו כִּסְ"י: ח וַיַּחֲזֹק יְהוָה אֶת־לֵב
 פְּרַעְיָה מֶלֶךְ מִצְרַיִם וַיְרַדֵּף אַחֲרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל
 וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל יֹצְאִים בְּיַד רָמָה כִּסְ"י: (ע"כ בחול) שְׁנֵי
 ט וַיְרַדְּפוּ מִצְרַיִם אַחֲרֵיהֶם וַיִּשְׁלִיכוּ אוֹתָם חֲנִים
 עַל־הָיִם כָּל־סוֹם רֶכֶב פְּרַעְיָה וּפְרָשָׁיו וַחֲיִילוֹ
 עַל־פִּי הַחִירֹת לִפְנֵי בָעַל צִפּוֹן: י וּפְרַעְיָה
 הִקְרִיב וַיִּשְׂאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־עֵינֵיהֶם וַהֲנִה

כן: ה ואתחנא למלכא דמצרים
 ארי אזל עמא ואתהפיד לבא
 דפרעה ועבדוהי לעמא ואמרו
 מא דא עבדנא ארי שלחנא ית
 ישראל מפלחננא: ו וטקיס ית
 רתפה וית עמה דבר עמה:
 ז ודבר שת מאה רתפין בחירן
 וכל רתפי מצראי וגברין ממנן
 על פלהון: ח ותקיף יי ית לבא
 דפרעה מלכא דמצרים וירדף בתר
 בני ישראל ובני ישראל נפקו
 בריש גלי: ט וירדפו מצראי
 בתריהון ואדביקו יתהון בד שרן
 על ימא כל סוסות רתפי פרעה
 ופרשוהי ומשריתה על פום
 חירתא קדם בעיל צפון:
 י ופרעה קרב וזקפו בני ישראל
 ית עיניהון והא מצראי נטלין

רש"י

ומהר לפני חילותיו. דרך שאר מלכים לטל בזה
 בראש כמו שיבחר, אני אשנה עמכם בחלק,
 שנאמר: "אחלק שלל" (ז) בחור. נבחרים.
 בחור, לשון יחיד, כל רכב ורכב שבמנן זה היה
 בחור: וכל רכב מצרים. ועמהם כל שאר הרכב,
 (מכילתא) ומהיכן היו הבחמות הללו? אם תאמר
 משל מצרים, הרי נאמר: (לעיל ט) "וימת כל מקנה
 מצרים", ואם תאמר משל ישראל, והלא נאמר:
 (שם י) "וגם מקננו ילך עמנו". משל מי היו?
 מ"היא את דבר ה'". מפאן היה רפי שמעון
 אומר: פשר שבמצרים, הרג! טוב שבנחשים, רצץ
 את מחו! ושלשם על פלו. שרי צבאות,
 בתרגומו: (ח) ויחזק ה' את לב פרעה. שהיה
 תולה אם לרדף אם לאו, ויחזק את לבו לרדף: ביד
 רמה. (מכילתא) בגבורה גבהה ומפרסמת:
 (י) ופרעה הקריב. היה לו לכתב ופרעה קרב,
 מהו הקריב? הקריב עצמו ונתאמץ לקדם לפניהם
 כמו שהתנה עמהם: נסע אחריהם. בלב אחד

אין לנו אלא דברי בן עמרם (מכילתא): (ה) ויגד
 למלך מצרים. איקטורין שלח עמהם, וכיון
 שהגיעו לשלששת ימים שקבעו לילך ולשוב, וראו
 שאינן חוזרין למצרים, באו והגידו לפרעה ביום
 הרביעי. (מכילתא) ובחמשי ובששי רדפו אחריהם,
 וליל שביעי ירדו לים. (פ"ק דטוטה) בשחרית אמרו
 שירה, והוא יום שביעי של פסח. לכך אנו קורין
 השירה ביום השביעי: ויהפך. נהפך ממה שהיה,
 שהרי אמר להם: (לעיל יב) "קומו צאו מתוך עמי"
 ונהפך לבב עבדיו, שהרי לשעבר היו אומרים:
 "עד מתי יהיה זה לנו למוקש"? ועכשו, נהפכו
 לרדף אחריהם בשביל ממונם שהשאלו:
 מעבדנו. מעבד אותנו: (ו) ויאסר את רכבו. הוא
 בעצמו (מכילתא): ואת עמו לקח עמו. משכם
 בדברים: לקינו, ונטלו ממוננו ושלחנום, בואו עמי
 ואני לא אתנהג עמכם פשאר מלכים: דרך שאר
 מלכים, עבדיו קודמין לו במלחמה, ואני אקדים
 לפניכם, שנאמר: "ופרעה הקריב", הקריב עצמו

בְּתִרְיָהוֹן וּדְחִילוֹ לְחִדָּא וּזְעִיקוּ
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל קָדָם יְיָ: יא וַיֹּאמְרוּ
לְמֹשֶׁה הַמְדִּלִית קְבָרִין בְּמִצְרַיִם
דְּבִרְתָּנָא לְמַמַּת בְּמִדְבָּרָא מָא דָּא
עֲבִדְתָּא לָנָא לְאַפְקוּתָנָא
מִמִּצְרַיִם: יב הֲלֹא דִין פְּתַגְמָא דִּי
מַלְלָנָא עִמָּךְ בְּמִצְרַיִם לְמִימַר
שְׂבוּק מִנָּנָא וְנִפְלַח יַת מִצְרָאִי
אַרִי טַב לָנָא דְנִפְלַח יַת מִצְרָאִי
מִדְּנִמּוּת בְּמִדְבָּרָא: יג וַאֲמַר
מֹשֶׁה לְעַמָּא לֹא תִדְחִלוּן אֲתַעְתְּרוּ
וּחִזּוּ יַת פּוֹרְקָנָא דִּי דִיעֲבֹד לְכוּן
יוֹמָא דִין אַרִי כְּמָא דְחִזִּיתוּן יַת
מִצְרָאִי יוֹמָא דִין לֹא תוֹסְפוּן
לְמַחֲזִיחוּן עוֹד עַד עַלְמָא: יד יי
יְגִיחַ לְכוּן קָרֵב וְאַתּוּן תִּשְׁתַּקּוּן:
טו וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה קִבְּלִית צְלוֹתְךָ
מִלִּיל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּטְלוּן:

מִצְרַיִם | נִסַּע אַחֲרֵיהֶם וַיִּירָאוּ מְאֹד וַיִּצְעֲקוּ
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל־יְהוָה כֹּס"י: יא וַיֹּאמְרוּ אֶל־מֹשֶׁה
הַמִּבְלִי אֵין־קְבָרִים בְּמִצְרַיִם לְקַחְתָּנוּ לְמוֹת
בְּמִדְבָּר מִה־זֹּאת עֲשֵׂיתָ לָנוּ לְהוֹצִיאֵנוּ
מִמִּצְרַיִם כֹּס"י: יב הֲלֹא־זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר דִּבְרָנוּ
אֵלֶיךָ בְּמִצְרַיִם לֵאמֹר חֲדַל מִמֶּנּוּ וְנַעֲבֹדָה
אֶת־מִצְרַיִם כִּי טוֹב לָנוּ עֲבַד אֶת־מִצְרַיִם
מִמֶּתְנוּ בְּמִדְבָּר כֹּס"י: יג וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־הָעָם
אֲל־תִּירָאוּ הַתִּיצְבוּ וִירָאוּ אֶת־יְשׁוּעַת יְהוָה
אֲשֶׁר־יַעֲשֶׂה לָכֶם הַיּוֹם כִּי אֲשֶׁר רִאִיתֶם
אֶת־מִצְרַיִם הַיּוֹם לֹא תִסָּפוּ לִרְאֹתָם עוֹד
עַד־עוֹלָם כֹּס"י: יד יְהוָה יִלְחֶם לָכֶם וְאַתֶּם
תַּחֲרִשׁוּן כֹּס"י: פ שְׁלִישִׁי טו וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה

רש"י

(שמואל ב יט) "מי יתן מותי" דאבשלום, שְׁאֲמוּת, כְּמוֹ: (צפניה ג) "ליום קומי לעד", (דברי הימים ב יח) "עד שובי בשלום", שְׁאָקוּם, שְׁאָשׁוּב: (יג) כִּי אֲשֶׁר רִאִיתֶם אֶת־מִצְרַיִם וְגו'. מִה שְׁרִאִיתֶם אוֹתָם, אֵינוּ אֶלָּא הַיּוֹם, הַיּוֹם הוּא שְׁרִאִיתֶם אוֹתָם, וְלֹא תוֹסִיפוּ עוֹד: (יד) ה' יִלְחֶם לָכֶם. בְּשִׁבְלִיכֶם, וְכֵן: "כִּי ה' נִלְחֶם לָכֶם", וְכֵן: (איוב יג) "אִם לֹא־תִרְבִּינִי", וְכֵן (בראשית כד) "וְאֲשֶׁר דִּבֶּר לִי", וְכֵן (שופטים ו) "הֵאֲתָם תִּרְבִּינִי לְבַעַל"? (טו) מִה תִּצְעַק אֵלַי. לְמַדְנֵי שְׁהָיָה מֹשֶׁה עוֹמֵד וּמִתְפַּלֵּל. אָמַר לוֹ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: לֹא עֵת עֲתָה לְהֶאֱרִיךְ בְּתַפְלָה, שְׁיִשְׂרָאֵל נִתְּנִין בְּצָרָה. דָּבָר אַחֵר: "מִה תִּצְעַק אֵלַי", עָלִי הַדָּבָר תְּלוּי וְלֹא עָלֶיךָ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר לְהֵלֵךְ (ישעיה מה): "עַל־בְּנֵי וְעַל־פְּעַל יְדֵי תִצְוִינִי": דָּבָר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִסְעוּ. (מכילתא) אֵין לָהֶם אֶלָּא לִיסַע, שְׁאֵין הֵימ עוֹמֵד בְּפִנְיָהֶם, כְּדָא

כְּאִישׁ אֶחָד. דָּבָר אַחֵר: "וְהָיָה מִצְרַיִם נוֹסֵעַ אַחֲרֵיהֶם", רָאוּ שֶׁר שֶׁל מִצְרַיִם נוֹסֵעַ מִן הַשָּׂמַיִם לְעוֹר לְמִצְרַיִם. (תנחומא): וַיִּצְעֲקוּ. (מכילתא) תִּפְשׁוּ אֲמָנוּת אֲבוֹתָם: בְּאַבְרָהָם הוּא אוֹמֵר: (בראשית יט) "אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר עָמַד שָׁם", בְּיִצְחָק: (שם כד) "לְשׁוֹחַ בְּשֹׁדֵה", בְּיַעֲקֹב: (שם כח) "וַיִּפְגַּע בַּמָּקוֹם": (יא) הַמִּבְלִי אֵין־קְבָרִים. וְכִי מִחֲמַת חֲסְרוֹן קְבָרִים, שְׁאֵין קְבָרִים בְּמִצְרַיִם לִיקְבֹּר שָׁם, לְקַחְתָּנוּ מִשָּׁם? שִׁפּוֹר פְּלִינְצִס"א דִּינוֹן פּוֹשִׁי"ש בְּלַע"ז: (יב) אֲשֶׁר דִּבְרָנוּ אֵלֶיךָ בְּמִצְרַיִם. (מכילתא) וְהֵיכָן דִּבְרוּ? "יֵרָא ה' עֲלֵיכֶם וַיִּשְׁפֹּט": מִמֶּתְנוּ. מֵאֲשֶׁר נָמוּת, וְאִם הָיָה נִקּוּד מְלֵאפּוֹם (רָצָה לוֹמַר: חוֹלָם, כְּנוֹדֵעַ לְבַעֲלִי דְקָדוּק שְׁקָרָאוּ חוֹלָם - מְלֵאפּוֹם, וְעֵין לְקַמֵּן פֶּרֶשֶׁת יִתְרוֹ בְּרַשִׁי" פֶּסוּק "פֶּן יִפְרֹץ") הָיָה נִבְאָר מִמִּיתָתָנוּ, עֲכָשׁוּ שְׁנִקּוּד בְּשׁוּרוּק נִבְאָר: מֵאֲשֶׁר נָמוּת, וְכֵן: "מִי יִתֵּן מוֹתָנוּ", שְׁנָמוּת, וְכֵן:

מִה־תִּצְעַק אֵלַי דְּבַר אֶל־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל
וַיִּסְעוּ כִסִּי: טז וְאַתָּה הָרַם אֶת־מִטְּךָ וּנְטָה אֶת־
יָדְךָ עַל־הֵימָּם וּבִקְעָהוּ וַיָּבֹאוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּתוֹךְ
הַיָּם בַּיַּבְשָׁה: יז וְאֲנִי הִנְנִי מְחַזֵּק אֶת־לֵב
מִצְרִים וַיָּבֹאוּ אַחֲרֵיהֶם וְאַכְבְּדָהּ בַּפְּרָעָה
וּבְכָל־חֵילוֹ בְּרַכְּבוֹ וּבַפְּרָשָׁיו: יח וַיֵּדְעוּ מִצְרִים
כִּי־אֲנִי יְהוָה בְּהַכְבִּדִי בַּפְּרָעָה בְּרַכְּבוֹ
וּבַפְּרָשָׁיו: יט וַיִּסַּע מֶלֶאךָ הָאֱלֹהִים הַהֹלֵךְ לִפְנֵי
מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל וַיֵּלֶךְ מֵאַחֲרֵיהֶם וַיִּסַּע עֲמוּד
הָעֲנָן מִפְּנֵיהֶם וַיַּעֲמֵד מֵאַחֲרֵיהֶם כִּסִּי: כ וַיָּבֹא
בֵּין מַחֲנֵה מִצְרַיִם וּבֵין מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל וַיְהִי
הָעֲנָן וַהֲחֹשֶׁךְ וַיָּאֵר אֶת־הַלֵּילָה וְלֹא־קָרַב זֶה
אֶל־זֶה כָּל־הַלֵּילָה כִּסִּי: כא וַיֵּט מֹשֶׁה אֶת־יָדוֹ
עַל־הָיָם וַיּוֹלֶךְ יְהוָה אֶת־הָיָם בְּרוּחַ קָדִים
עֶזְרָה כָּל־הַלֵּילָה וַיִּשָּׁם אֶת־הָיָם לַחֲרֻבָּה

טז וְאַתָּה טוֹל יָת הַטֶּרֶף וְאָרִים יָת
יָדְךָ עַל יָמָא וּבִזְעוּהִי וַיַּעֲלוֹן בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל בְּגוֹ יָמָא בַּיַּבְשָׁתָא:
יז וְאֲנָא הָא אֲנָא מִתְקַף יָת לְבָא
דְּמִצְרָאִי וַיַּעֲלוֹן בְּתַרְיָהוֹן וְאַתְּנִיקַר
בַּפְּרָעָה וּבְכָל מִשְׁרִיתָהּ בְּרַתְכוּהִי
וּבַפְּרָשׁוּהִי: יח וַיֵּדְעוֹן מִצְרָאִי
אֲרִי אֲנָא יְיָ בְּאַתְּנִיקוּרֹתִי בַּפְּרָעָה
בְּרַתְכוּהִי וּבַפְּרָשׁוּהִי: יט וְנִטְל
מִלְּאָכָא דִּי דְּמִדְּבַר קָדָם
מִשְׁרִיתָא דִּישְׂרָאֵל וְאַתָּא
מִבְּתַרְיָהוֹן וְנִטְל עֲמוּדָא דְּעֲנָנָא
מִן קְדָמִיָּהוֹן וַיִּשְׂרָא מִבְּתַרְיָהוֹן:
כ וַעֲל בֵּין מִשְׁרִיתָא דְּמִצְרָאִי
וּבֵין מִשְׁרִיתָא דִּישְׂרָאֵל וַהֲוָה
עֲנָנָא וְקַבְלָא לְמִצְרָאִי וּלְיִשְׂרָאֵל
נְהַר כָּל לֵילִיא וְלֹא אֶתְקָרִיבוּ דִּין
לֹת דִּין כָּל לֵילִיא: כא וְאָרִים
מֹשֶׁה יָת יָדָהּ עַל יָמָא וְדַבַּר יְיָ יָת
יָמָא בְּרוּחַ קְדוּמָא תְּקִיף כָּל
לֵילִיא וַיִּשׁוּי יָת יָמָא לַיַּבְשָׁתָא

רש"י

מִלְּפָנָיו וּנְתָנוּ לְאַחֲרָיו. בָּאוּ זֹאכִים מֵאַחֲרָיו, נָתְנוּ
לְפָנָיו, בָּאוּ לְסֻטִּים לְפָנָיו וְזֹאכִים מֵאַחֲרָיו, נָתְנוּ עַל
זְרֻעוֹ וְנִלְחַם בָּהֶם. כָּךְ: (הוֹשֵׁעַ יא) "וְאֲנִי תַרְגְּלֹתִי
לְאַפְרִים קָחֵם עַל־זְרֻעֹתַי": וַיְהִי הָעֲנָן וַהֲחֹשֶׁךְ.
לְמִצְרַיִם: וַיָּאֵר. עֲמוּד הָאֵשׁ אֶת הַלֵּילָה לְיִשְׂרָאֵל
וַהֲחֹשֶׁךְ לְפָנֵיהֶם, כְּדִרְכּוֹ לְלַכֵּת כָּל הַלֵּילָה. וַהֲחֹשֶׁךְ
שֶׁל עֶרְפֶּל לְצַד מִצְרַיִם: וְלֹא קָרַב זֶה אֶל־זֶה.
(מְכִילֵת) מַחֲנֵה אֶל מַחֲנֵה: (כא) בְּרוּחַ קָדִים
עֶזְרָה. (מְכִילֵת) בְּרוּחַ קָדִים שֶׁהִיא עֶזְרָה שְׁכֵרוֹתָהּ,
הִיא הָרוּחַ שֶׁהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא נִפְרָע בָּהּ מִן
הָרָשָׁעִים, שְׁנָאֵמַר: (יִרְמְיָה יח) "בְּרוּחַ קָדִים אֲפִיצִים",
(הוֹשֵׁעַ יג) "יָבֹא קָדִים רוּחַ ה'", (יִחְזְקָאל כז) "רוּחַ
הַקְדָּים שֶׁבָּרַךְ בְּלֵב יָמִים", (יִשְׁעְיָה כז) "הִגָּה בְּרוּחוֹ

זְכוֹת אֲבוֹתֵיהֶם וְהֵם וְהָאֲמוּנָה שֶׁהָאֲמִינוּ בִּי וַיָּצֵאוּ,
לְקַרְעַ לָהֶם הַיָּם: (יט) וַיֵּלֶךְ מֵאַחֲרֵיהֶם. לְהַכְדִּיל
בֵּין מַחֲנֵה מִצְרַיִם וּבֵין מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל וּלְקַבֵּל חֲצִים
וּבְלִיִּסְטְרָאוֹת שֶׁל מִצְרַיִם. בְּכָל מְקוֹם הוּא אוֹמֵר:
"מֶלֶאךָ ה'", וְכֵאן: "מֶלֶאךָ הָאֱלֹהִים", אֵין 'אֱלֹהִים'
בְּכָל מְקוֹם אֲלֹא דִין, מִלְּמַד שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל נִתְּוִינִן
בְּדִין בְּאוֹתָהּ שְׁעָה, אִם לְהַנְצִל, אִם לְהַאֲבִיד עִם
מִצְרַיִם: וַיִּסַּע עֲמוּד הָעֲנָן. כְּשֶׁחֲשָׁכָה וְהַשְּׁלִים
עֲמוּד הָעֲנָן אֶת הַמַּחֲנֵה לְעֲמוּד הָאֵשׁ, לֹא נִסְתַּלַּק
הָעֲנָן כְּמוֹ שֶׁהָיָה רָגִיל לְהִסְתַּלַּק עֲרֻבִית לְגַמְרִי, אֲלֹא
נָסַע וְהֵלֶךְ לוֹ מֵאַחֲרֵיהֶם לְהַחֲשִׁיף לְמִצְרַיִם:
(כ) וַיָּבֹא בֵּין מַחֲנֵה מִצְרַיִם. מָשַׁל לְמַהֲלָךְ בְּדִרְךָ
וּכְנוּ מַהֲלָךְ לְפָנָיו. בָּאוּ לְסֻטִּים לְשִׁבּוֹתוֹ, נָטְלוּ

וַיִּבְקְעוּ הַמַּיִם כִּסְיִי: כב וַיָּבֹאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּתוֹךְ
הַיָּם בַּיַּבֶּשֶׁה וְהַמַּיִם לָהֶם חֹמָה מִיְּמִינָם
וּמִשְׁמָאלָם: כג וַיִּרְדְּפוּ מִצְרִיִּם וַיָּבֹאוּ אַחֲרֵיהֶם
כָּל סוּם פְּרַעֲהַ רֶכֶב וּפָרָשָׁיו אֶל־תּוֹךְ
הַיָּם כִּסְיִי: כד וַיְהִי בְּאַשְׁמֶרֶת הַבֹּקֶר וַיִּשְׁקֹף יְהוָה
אֶל־מַחֲנֵה מִצְרַיִם בַּעֲמֹד אֵשׁ וַעֲנַן וַיַּהֲרֹג אֶת
מַחֲנֵה מִצְרַיִם כִּסְיִי: כה וַיִּסַּר אֶת אַפְּנֵי מֶרְכָּבָתוֹ
וַיִּנְהַגְהוּ בַּכִּבְדָּת וַיֹּאמֶר מִצְרַיִם אֲנוֹסָה מִפְּנֵי
יִשְׂרָאֵל כִּי יְהוָה נִלְחַם לָהֶם בַּמִּצְרַיִם כִּסְיִי: פ
רביעי כו וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה נִטָּה אֶת־יָדְךָ
עַל־הַיָּם וַיֵּשְׁבוּ הַמַּיִם עַל־מִצְרַיִם עַל־רֶכֶבוֹ
וְעַל־פָּרָשָׁיו כִּסְיִי: כז וַיֵּט מֹשֶׁה אֶת־יָדוֹ עַל־הַיָּם

וַאֲתַבְּזֵעוּ מֵיָּא: כב וַעֲלוּ בְנֵי
יִשְׂרָאֵל בְּגוּ יָמָא בַּיַּבֶּשֶׁתָּא וּמֵיָּא
לְהוֹן שׁוֹרִין מִיְּמִינֵיהוֹן
וּמִסְּמָאלֵיהוֹן: כג וַיִּרְדְּפוּ מִצְרָאִי
וְעָלוּ בְּתַרְיָהוֹן כָּל סוּסוֹת פְּרַעֲהַ
רַתְכוּהִי וּפְרָשָׁהִי לְגוּ יָמָא:
כד וַהֲוָה בְּמִטְרַת צַפְרָא וְאַסְתְּכִי
יֵי לְמִשְׁרִיתָא דְּמִצְרָאִי בַּעֲמֹדָא
דְּאַשְׁתָּא וַעֲנָנָא וְשָׁגִישׁ יֵת
מִשְׁרִיתָא דְּמִצְרָאִי: כה וְאַעֲדִי יֵת
גִּלְגָּלִי רַתְכוּהִי וּמִדְּבָרִין לְהוֹן
בְּתַקּוּף וַאֲמַר מִצְרָאִי נַעֲרִיזוֹן מִן
קָדָם יִשְׂרָאֵל אֲרִי דָא הִיא גְּבֻרְתָּא
דְּיֵי דַעֲבַד לְהוֹן קְרָבִין בַּמִּצְרַיִם:
כו וַאֲמַר יֵי לְמֹשֶׁה אֲרִים יֵת יָדְךָ
עַל יָמָא וַיִּתּוּבּוֹן מֵיָּא עַל מִצְרָאִי
עַל רַתְפִּיָּהוֹן וְעַל פְּרָשֵׁיהוֹן:
כז וְאַרְיִם מֹשֶׁה יֵת יָדָה עַל יָמָא

רש"י

לְכַלֵּן: (שמואל א ז) "וַיִּרְעַם ה' בְּקוֹל־גָּדוֹל וְגו' עַל
פְּלִשְׁתִּים וַיִּהָמָם": (כה) וַיִּסַּר אֶת אַפְּנֵי מֶרְכָּבָתוֹ.
מִכַּח הָאֵשׁ נִשְׂרָפוּ הַגִּלְגָּלִים, וְהַמֶּרְכָּבוֹת נִגְרָרוֹת
וְהַיֹּשֵׁבִים בָּהֶם נָעִים וְאַבְרִיָּהוֹן מִתְּפָרְקִין: וַיִּנְהַגְהוּ
בַּכִּבְדָּת. בְּהִנְהָגָה שְׁהִיא כְּבֵדָה וְקִשָּׁה לָהֶם, בְּמִדָּה
שְׁמֻדָּדוֹ: "וַיִּכְבֵּד לָבוֹ הוּא וַעֲבָדִיו", אִף כָּאֵן:
"וַיִּנְהַגְהוּ בַּכִּבְדּוֹת": נִלְחָם לָהֶם בַּמִּצְרַיִם.
בַּמִּצְרַיִים. דְּכָר אַחֵר: "בַּמִּצְרַיִם", בְּאַרְץ מִצְרַיִם,
שְׂכָשָׁם שְׂאֵלוֹ לֹקִים עַל הַיָּם, כִּף לֹקִים אוֹתָם
שֶׁנִּשְׂאָרוֹ בַּמִּצְרַיִם: (כו) וַיֵּשְׁבוּ הַמַּיִם. שְׁזָקוּפִים
וְעוֹמְדִים כְּחֹמָה יֵשׁוּבוּ לְמִקּוֹמָם וַיִּכְסּוּ עַל מִצְרַיִם:
(כז) לִפְנוֹת בֹּקֶר. לַעֲתָ שֶׁהַבֹּקֶר פּוֹנָה לְבָא:
לְאִיתָנוּ. לְתַקְּפוֹ הָרֵאשׁוֹן: נָסִים לְקִרְאָתוֹ. שְׁהִיוּ
מִהֶמָּמִים וּמִטְרָפִין וְרָצִין לְקִרְאָת הַמַּיִם: וַיִּנְעַר ה'.
כְּאֵדָם שְׁמֻנְעַר אֶת הַקְּדוּרָה וְהוֹפֵף הָעֲלִיּוֹן לְמִטָּה
וְהַתְּחַתּוֹן לְמַעְלָה, כִּף הָיוּ עוֹלִין וְיוֹרְדִין וּמִשְׁתַּבְּרִין
בֵּינֵם, וְנָתַן הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בָּהֶם חַיּוֹת, לְקַבֵּל
הַיִּסּוּרִין: וַיִּנְעַר. וְשָׁנִיק, וְהוּא לְשׁוֹן טְרוּף בְּלִשׁוֹן

הַקִּשָּׁה בְּיוֹם קָדִים: וַיִּבְקְעוּ הַמַּיִם. כָּל מַיִם
שֶׁבָּעוֹלָם (מכילתא): (כג) כָּל סוּם פְּרַעֲהַ. וְכִי סוּם
אֶחָד הָיָה? אֵלָּא מִגִּיד שְׁאִין כָּלֵם חֲשׁוּבִין לְפָנֵי
הַמֶּקוֹם אֵלָּא כְּסוּם אֶחָד: (כד) בְּאַשְׁמֶרֶת הַבֹּקֶר.
(ברכות ג) שְׁלֹשֶׁת חֲלָקֵי הַלֵּילָה קְרוּיִין אֲשַׁמֶּרֶת,
וְאוֹתָהּ שְׁלֹפְנֵי הַבֹּקֶר קוֹרָא אֲשַׁמֶּרֶת הַבֹּקֶר. וְאוֹמַר
אֲנִי, לְפִי שֶׁהַלֵּילָה חֲלוּק לְמִשְׁמְרוֹת שִׁיר שֶׁל מִלְּאָכִי
הַשָּׂרָת, פֶּת אַחֵר פֶּת, לְשִׁלְשָׁה חֲלָקִים, לְכֹךְ קְרוּי
אֲשַׁמֶּרֶת, זֶהוּ שֶׁתִּרְגַּם אוֹנְקֵלוֹס מִטְרַת: וַיִּשְׁקֹף.
וַיִּכְט, כְּלוֹמַר, פָּנָה אֲלֵיהֶם לְהַשְׁחִיתָם. וְתִרְגוּמוֹ
וְאַסְתְּכִי, אִף הוּא לְשׁוֹן הַבָּטָה כְּמוֹ (במדבר כג)
"שִׁדָּה צוֹפִים", לְחַקֵּל סְכוּתָא: בַּעֲמֹד אֵשׁ וַעֲנַן.
עֲמוּד עָנָן יוֹרֵד וְעוֹשֶׂה אוֹתוֹ כְּטִיט, וְעֲמוּד אֵשׁ
מִרְתִּיחוֹ וְטִלְפִי סוּסִיָּהֶם מִשְׁתַּמְטוֹת (מכילתא):
וַיַּהֲרֹג. לְשׁוֹן מְהוּמָה אֲשֶׁתּוֹרִדִישׁוֹן בְּלַעֲזוֹ.
עֶרְכָּבָם, נִטָּל סְגֻנוֹת שְׁלָהֶם. וְשִׁנִּינוּ בְּפָרְקֵי רַבִּי
אֲלִיעֶזֶר בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹסִי הַגָּלִילִי: כָּל מִקּוֹם
שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ: "מְהוּמָה", הִרְעַשְׁתָּ קוֹל הוּא, וְזֶה אֵב

ותב ימא לעדן צפרא לתקפה
ומצראי ערקין לקדמותה ושניק
יי ית מצראי בגו ימא: כח ותבו
מיא וחפו ית רתפאי וית פרשיא
לכל משרית פרעה דעלו
בתריהון בימא לא אשתאר בהון
עד חד: כט ובני ישראל הליכו
בינשפא בגו ימא ומיא להון
שורין מימיניהון ומסמאליהון:
ל ופרק יי ביומא ההוא ית
ישראל מידא דמצראי וחזו
ישראל ית מצראי מיתין על ביה
ימא: לא וחזא ישראל ית
גבורתא ידא רבתא די עבד יי
במצרים ודחילו עמא מן קדם יי
והמינו במימרא דיי ובנביאות
משה עבדה: א בכך שפח משה
ובני ישראל ית תושבחתא הדא
קדם יי ואמרו למימר נשפח

וישב הים לפנות בקר לאיתנו ומצרים נסים
לקראתו וינער יהוה את מצרים בתוך
הים כס"י: כח וישבו המים ויכסו את הרכב
ואת הפרשים לכל חיל פרעה הבאים
אחריהם בים לא נשאר בהם עד אחד כס"י:
כט ובני ישראל הלכו ביבשה בתוך הים
והמים להם חמה מימינם ומשמאלם:
ל ויושע יהוה ביום ההוא את ישראל מיד
מצרים וירא ישראל את מצרים מת על-
שפת הים כס"י: לא וירא ישראל את-היך
הגדלה אשר עשה יהוה במצרים וייראו
העם את-יהוה ויאמינו ביהוה ובמשה
עבדו כס"י: פ טו א אז ישיר-משה ובני
ישראל את-השירה הזאת ליהוה ויאמרו לאמר אשירה ליהוה

רש"י

ארמי, והרבה יש במדרש אנדה: (כח) ויכסו את
הרכב וגו' לכל חיל פרעה. כך דרך המקראות
לכתב למ"ד יתרה, כמו (לקמן כז) "לכל פלוי תעשה
נחשת", וכן: (שם) "לכל פלי המשכן בכל
עבודתו", (במדבר ד) "ויתדותם ומיתריהם לכל
פליהם", ואינו אלא תקון לשון: (ל) וירא
ישראל את-מצרים מת. שפלטן הים על שפתו,
כדי שלא יאמרו ישראל: כשם שאנו עולים מצד
זה, כך הם עולים מצד אחר רחוק ממנו, וירדפו
אחרינו: (לא) את-היך הגדלה. את הגבורה
הגדולה שעשתה ידו של הקדוש ברוך הוא.
והרבה לשונות נופלין על לשון יד וכלן לשון יד
ממש הן, והמפרשו, יתקן הלשון אחר ענין
הדבור: (א) אז ישיר משה. אז, כשראה הנס,
עלה בלבו שישיר שירה, וכן: (יהושע י) "אז ידבר

יהושע", וכן: (מלכים א ז) "ובית יעשה לבת
פרעה", חשב בלבו שיעשה לה. אף כאן "ישיר",
אמר לו לבו שישיר וכן עשה, "ויאמרו לאמר
אשירה לה". וכן ביהושע, כשראה הנס, אמר לו
לבו שידבר וכן עשה. "ויאמר לעיני ישראל". וכן
שירת הבאר שפתח בה: "אז ישיר ישראל", פרש
אחריו: "עלי באר ענו לה". (מלכים א יא) "אז יבנה
שלמה במה", פרושו בו חכמי ישראל: שבקש
לבנות ולא בנה, למדנו, שהיו"ד על שם המחשבה
נאמרה. זהו לישיב פשוטו, אבל מדרשו: אמרו
רבותינו זכרונם לברכה: מכאן רמז לתחית המתים
מן התורה, וכן בכלן, חוץ משל שלמה שפרשוהו:
בקש לבנות ולא בנה. ואין לומר ולישיב לשון
הזה כשאר דברים הנכתבים בלשון עתיד והן מזיד,
כגון: (איוב א) "ככה יעשה איוב", (במדבר ט) "על

כִּי־גָאָה גָּאָה סוּס וּרְכָבוֹ רַמָּה בֵּימֵי כַסִּי׃ ב עֲזִי
וּזְמַרְתָּ יְהִי וַיְהִי־לִי לִישׁוּעָה זֶה אֱלֹהֵי וְאֲנִי־הוּא
וְנִדְּהָ קָדָם יְיָ אֲרִי אֲתַגְּאִי עַל
גּוֹתְנִיָּא וְגִאוּתָא דִּילָהּ הִיא סוּסִיָּא
וּרְכָבָהּ רַמָּא בֵּימָא׃ ב תִּקְפִּי
וְתִשְׁבַּחְתִּי דְּחִילָא יְיָ וְאָמַר

רש"י

וּזְמַרְתָּ שֶׁל פֶּאֶן, וְשֶׁל יִשְׁעִיָּה וְשֶׁל תְּהִלִּים נְקוּדָה
בְּחֻטָּף קִמְ״ץ. וְעוֹד, אֵין בְּאֶחָד מֵהֶם כְּתוּב
'וּזְמַרְתִּי', אֶלָּא 'וּזְמַרְתָּ', וְכֵלָם סְמוּךְ לָהֶם 'וַיְהִי לִי
לִישׁוּעָה'. לְכַף אֲנִי אוֹמֵר לִישָׁב לְשׁוֹן הַמִּקְרָא:
שְׂאִין עֲזִי כְמוֹ עֲזִי וְלֹא וּזְמַרְתָּ כְמוֹ וּזְמַרְתִּי, אֶלָּא
עֲזִי שֵׁם דְּבָר הוּא, כְּמוֹ (שם קכג) "הַיּוֹשֵׁבִי בְּשָׂמִים",
(עובדיה א) "שׁוֹכְנֵי בְּחַגְיֵי סֶלַע", (דברים לג) "שׁוֹכְנֵי
סִנָּה", וְזֶהוּ הַשִּׁבְחָה: "עֲזִי וּזְמַרְתָּ יְהִי", הוּא הֵיכָה לִי
לִישׁוּעָה. וּזְמַרְתָּ דְּבוּק הוּא לְתִיבַת ה' כְּמוֹ: (שופטים
ה) "לְעֶזְרַת ה'", (ישעיה ט) "בְּעֶזְרַת ה'", (קהלת ג)
"עַל דְּבַרְתָּ בְּנֵי הָאָדָם". וּלְשׁוֹן 'וּזְמַרְתִּי', לְשׁוֹן
(ויקרא כה) "לֹא תִזְמַר", (ישעיה כה) "זְמִיר עֲרִיצִים"
לְשׁוֹן כְּסוּת וּכְרִיתָהּ. עֲזִי וְנִקְמָתוֹ שֶׁל אֱלֹהֵינוּ הֵיכָה
לָנוּ לִישׁוּעָה. וְאֵל תְּתַמָּה עַל לְשׁוֹן 'וַיְהִי' שֶׁלֹּא
נֶאֱמַר הֵיכָה, שֵׁישׁ לָנוּ מִקְרָאוֹת מְדַבְּרִים בְּלִשׁוֹן זֶה,
וְזֶה דְּגִמְתּוֹ: (מלכים א ו) "אֵת קִירוֹת הַבַּיִת סָבִיב
לְהִיכָל וּלְדַבְּרִי וַיַּעַשׂ צִלְעוֹת סָבִיב", הֵיכָה לוֹ לִזְמַר:
"עֲשֵׂה צִלְעוֹת סָבִיב", וְכֵן (דברי הימים ב ו) "וּבְנֵי
יִשְׂרָאֵל הַיּוֹשֵׁבִים בְּעָרֵי יְהוּדָה וַיִּמְלֹךְ עֲלֵיהֶם
רַחֲבָעִם", הֵיכָה לוֹ לִזְמַר: "מְלֹךְ עֲלֵיהֶם רַחֲבָעִם",
(במדבר יד) "מִבְּלֹתִי יְכוּלֹת ה' וְגו' וַיִּשְׁחָטֵם", הֵיכָה
לוֹ לִזְמַר: "שִׁחָטֵם", (שם לו) "וַהֲאֲנָשִׁים אֲשֶׁר שָׁלַח
מֹשֶׁה וְגו' וַיִּמָּתוּ", "מָתוּ" הֵיכָה לוֹ לִזְמַר, (לעיל ח)
"וְאֲשֶׁר לֹא שָׁם לְבֹו אֶל דְּבַר ה' וַיַּעֲזֹב", הֵיכָה לוֹ
לִזְמַר "עֲזֹב": זֶה אֱלֹהֵי. בְּכַבּוּדוֹ נִגְלָה עֲלֵיהֶם, וְהָיוּ
מֵרָאִין אוֹתוֹ בְּאֶצְבָּע: רָאִתָּה שִׁפְחָה עַל הַיָּם, מָה
שֶׁלֹּא רָאוּ נְבִיאִים: וְאֲנִי־הוּא. אוֹנְקֶלוֹס תַּרְגָּם לְשׁוֹן
נִוָּה, (ישעיה לג) "נִוָּה שְׂאֲנָן", (שם סה) "לְנִוָּה־צֶאֱנָן".
דְּבַר אַחֵר: וְאֲנִי־הוּא, לְשׁוֹן נוֹי, אֶסְפֵּר נוֹי וְשִׁבְחוּ
לְבָאֵי עוֹלָם, כְּגוֹן: "מָה דוֹדְךָ מְדוּד? דוֹדִי צַח
וְאָדָם". וְכֵל הָעֵנָן: אֱלֹהֵי אָבִי. הוּא זֶה,
וְאֲרוֹמָמְנָהוּ: אֱלֹהֵי אָבִי. לֹא אֲנִי תַחֲלַת הַקְּדֻשָּׁה,

פִּי ה' יִחַנּוּ, "וַיֵּשׁ אֲשֶׁר יְהִיָּה הָעֵנָן", לְפִי שֶׁהָן דְּבַר
הַהוּנָה תְּמִיד, וְנוֹפֵל בּוֹ בֵּין לְשׁוֹן עֲתִיד וּבֵין לְשׁוֹן
עָבֵר, אֲכַל זֶה שֶׁלֹּא הֵיכָה אֶלָּא לְשִׁעָה, אֵינוֹ יָכוֹל
לִישָׁבוּ בְּלִשׁוֹן הַזֶּה: פִּי גָאָה גָאָה. כְּתַרְגוּמוֹ. (דְּבַר
אַחֵר: בָּא הַכֶּפֶל לִזְמַר שִׁעֲשֵׂה דְּבַר שְׂאִי אֶפְשָׁר
לְבָשָׁר וְדָם לַעֲשׂוֹת, כְּשֶׁהוּא נִלְחָם בְּחִבְרוֹ וּמִתְגַּבֵּר
עָלָיו, מִפִּילּוֹ מִן הַסּוּס, וְכֵאֵן: "סוּס וּרְכָבוֹ רַמָּה
בֵּימֵי", וְכֵל שְׂאִי אֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹת עַל יְדֵי זוּלָתוֹ נוֹפֵל
בּוֹ לְשׁוֹן גָּאוֹת, כְּמוֹ "כִּי גָאוֹת עֲשֵׂה", וְכֵן כָּל
הַשִּׁירָה תִּמְצָא כְּפוּלָה: "עֲזִי וּזְמַרְתָּ יְהִי, וַיְהִי־לִי
לִישׁוּעָה", "ה' אִישׁ מִלְחָמָה, ה' שָׁמוּ", וְכֵן כָּלֵם.
בְּרַשִׁי יִשָּׁן. דְּבַר אַחֵר: "כִּי־גָאָה גָאָה" - עַל כָּל
הַשִּׁירוֹת וְכֵל מָה שְׂאֶקְלָס בּוֹ - עוֹד יֵשׁ בּוֹ תּוֹסֶפֶת,
וְלֹא כְּמִדַּת מֶלֶךְ בְּשָׁר וְדָם שֶׁמִּקְלָסִין אוֹתוֹ וְאֵין בּוֹ:
סוּס וּרְכָבוֹ. שְׁנֵיהֶם קְשׁוּרִים זֶה בְּזֶה וְהַיָּם מַעֲלִין
אוֹתָם לָרוֹם וּמוֹרִידִין אוֹתָם לַעֲמֻק וְאֵינָן נִפְרָדִים:
רַמָּה. הַשְּׁלִיךְ, וְכֵן (דניאל ג) "וּרְמִיּוֹ לָגוּ אֶתוֹן
נוֹרָא", וּמִדְּרַשׁ אֲגָדָה: כְּתוּב אֶחָד אוֹמֵר "רַמָּה"
וְכְתוּב אֶחָד אוֹמֵר "יָרָה" - מִלְמַד שֶׁהָיוּ עוֹלִין לָרוֹם
וַיּוֹרְדִין לְתַהוֹם כְּמוֹ (איוב לח) "מִי יָרָה אֶכֶן פִּנְתָּהּ"
מִלְמַעְלָה לְמַטָּה: (ב) עֲזִי וּזְמַרְתָּ יְהִי. אוֹנְקֶלוֹס
תַּרְגָּם: 'תִּקְפִּי וְתִשְׁבַּחְתִּי'. עֲזִי, כְּמוֹ עֲזִי בְּשׁוּרוֹק,
וּזְמַרְתָּ כְּמוֹ וּזְמַרְתִּי, וְאֲנִי תַמָּה עַל לְשׁוֹן הַמִּקְרָא,
שְׂאִין לָךְ כְּמוֹהוּ בְּנִקְוֶדָתוֹ בְּמִקְרָא, אֶלָּא בְּשִׁלְשָׁה
מְקוֹמוֹת שֶׁהוּא סְמוּךְ אֶצֶל "וּזְמַרְתָּ", וְכֵל שְׂאֵר
מְקוֹמוֹת נִקְוֶד שׁוּרוֹ"ק: (ירמיה טז) "ה' עֲזִי וּמַעֲזִי",
(תהלים נט) "עֲזֹו אֱלִיךָ אֲשַׁמְרָה", וְכֵן כָּל תִּיבָה בַּת
שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת הַנִּקְוֶדָה מְלֶאפּוֹ"ם כְּשֶׁהִיא מְאָרְכָת
בְּאוֹת שְׁלִישִׁית וְאֵין הַשְּׁנִיָּה (בְּשֵׁנ"א) בְּחֻטָּף,
הָרֵאשׁוֹנָה נִקְוֶדָה בְּשׁוּרוֹ"ק, כְּגוֹן: עֹז - עֲזִי,
רַק - רַקִּי, חַק - חֲקִי, עַל - עֲלִי, יָסוּר - עֲלוֹ, וְכֵן
כָּל - כָּלוּ, "וְשְׁלִישִׁים עַל כָּלוּ". וְאֵלוֹ הַשְּׁלִישָׁה: עֲזִי

אלהי אבי וארממנהו כס"י: ג יהוה איש
מלחמה יהוה שמו כס"י: ד מרבכת פרעה
וחילו ירה בים ומבחר שלשו טבעו בים
סוף כס"י: ה תהמת יכסימו ירדו במצולת כמו
אבן כס"י: ו ימינך יהוה נאדרי בפח ימינך יהוה
תרעץ אויב כס"י: ז וברב גאונך תהרם קמיוך

במימרה ויהוה לי לפרק דין אלהי
ואבני לה מקדשא אלהא
דאבהתי ואפלה קדמוהי ג יי
מרי נצחן קרביא יי שמה:
ד רתבי פרעה ומשיריתה שדי
בימא ושפר גברוהי אטבעו
בימא דסוף: ה תהומיא חפו
עליהון נחתו לעומקיא באבנא:
ו ימינך יי אדיר בחילא ימינך יי
תברת סנאה: ז ובסגי תקפך

רש"י

(גם פאן מוכח להיות חולם כמו שנתבאר): כמו
אבן. ובמקום אחר: "צללו פעופרת", ובמקום
אחר: "יאכלמו פקש". הרשעים פקש הולכים
ומטרפין עולים ויורדין, בינוניים באבן, והכשרים
פעופרת שפחו מיד: (ו) ימינך. ימינך. שתי
פעמים: כשישראל עושין רצונו של מקום השמאל
נעשית ימין: ימינך ה' נאדרי בפח. להציל את
ישראל וימינך השנית תרעץ אויב. ולי נראה:
אותה ימין עצמה "תרעץ אויב", מה שאי אפשר
לאדם לעשות שתי מלאכות ביחד אחת. ופשוטו של
מקרא: ימינך הנאדרת בפח, מה מלאכתה? ימינך
היא תרעץ אויב, וכמה מקראות דגמתו: (תהלים
צב) "פי הגה אויבך ה', פי הגה אויבך לאבדו",
(שם צד) "עד-מתי רשעים, ה', עד-מתי רשעים
יעלו", (שם צג) "נשאו נהרות, ה', נשאו נהרות
קולם", "לא לנו, ה', לא לנו", (הושע ב) "אענה,
נאם-ה', אענה את-השמים", (שופטים ה) "אנכי
לה', אנכי אשירה", (תהלים קכד) "לולי ה' וגו' לולי
ה' שהיה לנו בקום עלינו אדם", (שופטים ה) "עורי,
עורי, דבורה, עורי, עורי, דברי-שיר", (ישעיה כו)
"תרמסנה רגל, רגלי עני", (תהלים קלו) "ונתן ארצם
נחלה, נחלה לישראל עמו": נאדרי. היו"ד יתרה,
כמו: "רבתי עם", "שרתי במדינות", "גנבתי יום":
תרעץ אויב. תמיד היא רועצת ומשפרת האויב.
ודומה לו "וירעצו וירצצו את בני ישראל",
בשופטים (י). דבר אחר: ימינך הנאדרת בפח היא
משפרת ומלקה אויב: (ז) וברב גאונך. אם היד

אלא מחזקת ועומדת לי הקדשה ואלהותו עלי
מימי אבותי: (ג) ה' איש מלחמה. בעל מלחמה,
כמו (רות א) "איש נעמי", וכל איש ואיש
מתרגמין בעל, וכן (מלכים א ב) "והחזקת והיית
לאיש", לגבור: ה' שמו. מלחמותיו לא בכלי זין,
אלא בשמו הוא נלחם, כמו שאמר דוד: (שמואל א
יז) "ואנכי בא אליך בשם ה' צבאות". דבר אחר:
ה' שמו, אף בשעה שהוא נלחם ונוקם מאויביו,
אוחז הוא במדתו לרחם על בוראיו ולזון את כל
באי עולם, ולא כמדת מלכי אדמה: כשהוא עוסק
במלחמה פונה עצמו מכל עצקים ואין בו כח
לעשות זו וזו: (ד) ירה בים. שדי בימא, שדי
לשון יריה, וכן הוא אומר: (לקמן יט) "אז-ירה
יירה", תרגום אונקלוס: 'או אשתדאה ישתדי',
והתי"ו משמשת באלו במקום יתפעל: ומבחר.
שם דבר כמו: מרבב, משכב, מקרא קדש:
טבעו. (מכילתא) אין טביעה אלא במקום טיט,
כמו: (תהלים סט) "טבעתי בין מצולה", (ירמיה לח)
"ויטבע ירמיהו בטיט", מלמד שנעשה הים טיט
לגמל להם כמדתם, ששעבדו את ישראל בחמר
ובלבנים: (ה) יכסימו. כמו יכסום והיו"ד
האמצעית יתרה בו ודרך המקראות בכך, כמו:
(דברים ח) "ובקרח וצאנך ירבין", (תהלים לו) "ירון
מדשן ביתך", והיו"ד ראשונה שמשמעה לשון
עתיד, כך פרשה: טבעו בים סוף, כדי שיתחזרו
המים ויכסו אותן. יכסימו אין דומה לו במקרא
בנקודתו, ודרפו להיות ננקד יכסיומו במלאפוס

תִּשְׁלַח חֲרֹנֶךָ יֹאכְלֶמוּ בִּקְשׁ־י: ח וּבְרוּחַ
אֶפִּיךָ נַעֲרֶמוּ מַיִם נִצְבוּ כְּמוֹ-נֶדַר נְזִלִים קָפְאוּ
תְּהִמַּת בְּלָבִיִּם ט־י: ט אָמַר אוֹיֵב אֶרְדֹּף אֲשֵׁי
אֲחִילֵק שָׁלַל תִּמְלָאמוּ נַפְשִׁי אָרִיק חֲרָבִי

רש"י

תברתנון לדקמו על עמך שלחך
רגזך שיצנון פנורא לקשא:
ח ובמימר פומך חפיו מיא
קמו כשור אזליא קפו תהומין
בלבא דימא: ט דהנה אמר
סנאה ארדוף אדבק אפלא בזתא

וכנוס, כמו (ישעיה נז) "נד קציר ביום נחלה",
(תהלים לג) "כנס כנוד" לא כתיב כונס כנוד, אלא
'כנוד', ואלו היה כנוד כמו כנוד וכונס לשון
הכנסה, היה לו לכתב 'מכניס ככנוד מי הים',
אלא כונס לשון אוסף וצובר הוא, וכן: (יהושע ג)
"קמו נד אחרד", "ויצמדו נד אחרד", ואין לשון
קמה וצמידה כנאדות אלא בחומות וצבונות, ולא
מצינו נאד נקוד אלא במלאפוס (חולם) כמו
(תהלים נז) "שימה דמעתי כנאדך", (שופטים ד) "את
נאד החלב": קפאו. כמו (איוב י) "וכגבינה
תקפיאני", שהקשו ונעשו באבנים, והמים זורקים
את המצרים על האבן בכח ונלחמים כס בכל מיני
קשי: בלביים. בחזק הים, ודרך המקראות לדרך
כן: "עד-לב השמים", (שמואל ב יח) "בלב האלה",
לשון עקרו ותקפו של דבר: (ט) אמר אויב.
לעמו כשפתם בדברים: ארדף ואשיגם ואחלק
שלל עם שרי ועבדי: תמלאמו. תמלא מהם:
נפשי. רוחי ורצוני. ואל תתמה על תיבה המדברת
בשמים. תמלאמו - תמלא מהם. יש הרבה כלשון
הזה: (שופטים א) "כי ארץ הנגב נתתני", כמו 'נתת
לי', (בראשית לז) "ולא יכלו דברו לשלום", כמו
'דבר עמו', (ירמיה י) "בני יצאוני", כמו 'יצאו
ממני', (איוב לא) "מספר צעדי אגידנו", כמו אגיד
לו, אף כאן תמלאמו תמלא נפשי מהם: אריק
חרבי. אשליף, ועל שם שהוא מריק את התער
בשליפתו ונשארו ריק, נופל בו לשון הרקה, כמו
"מריקים שקיהם", (ירמיה מח) "וכליו גריקו". ואם
תאמר אין לשון ריקות נופל על היוצא, אלא על
התיק, ועל השק ועל הפלי שיצא ממנה, אבל לא
על החרב ועל היין, ולדחק ולפרש "אריק חרבי"
כלשון (בראשית יד) "ויגר את חניכיו", 'אודין

בלבד רועצת האויב, כשהוא מרימה ברב גאווה,
אז יהרס קמיו. ואם ברב גאווה לבד אויביו
נהרסים, קל וחמר כששלח כס חרון אף, יאכלמו:
תהרס. תמיד אתה הורס קמיה, הקמים נגדך, ומי
הם הקמים כנגדך? אלו הקמים על ישראל, וכן
הוא אומר: (תהלים פג) "פי הנה אויביך ייהמיון"
ומה היא ההמיה? "על עמך יערימו סוד", ועל זה
קורא אותם אויביו של מקום: (ח) וברוח אפיה.
היוצא אותם נחירים של אף. דבר הכתוב, בכיכול,
בשכינה דגמת מלך בשר ודם, כדי להשמיע און
הבריות כפי ההנה, שיוכלו להבין דבר: כשאדם
כועס יוצא רוח מנחיריו, וכן: (תהלים יח) "עלה
עשן באפו", וכן (איוב ד) "ומרוח אפו יכלו", וזהו
שאמר (ישעיה מח) "למען שמי אאריך אפיי",
כשזעפו נחה, נשימתו ארפה, וכשהוא כועס,
נשימתו קצרה. (שם) "ותהלתי אחרטם לך", ולמען
תהלתי אשים חטם באפי לסתם נחירי בפני האף
והרוח שלא יצאו. לך, בשבילך, אחרטם, כמו
"נאקה בחטם" במסכת שבת, (דף נא) כך נראה
בעיני. וכל אף וחרון שבמקרא אני אומר כן:
"חרה אף", כמו: (איוב ל) "ועצמי חרה מני-חרב",
לשון שרפה ומוקד, שהנחירים מתחממים ונחורים
בעת הקצף וחרון מגזרת חרה, כמו רצון מגזרת
רצה, וכן חמה, לשון חמימות, על כן הוא אומר:
(אסתר א) "וחמתו בערה בו", וכנוח החמה אומר:
נתקררה דעתו: נערמו מים. אונקלוס תרגם לשון
ערמימות, ולשון צחות המקרא, כמו (שיר השירים
ז) "ערמת חטים" "ונצבו כמו-נד" יוכיח: נערמו
מים. ממוקד רוח שיצא מאפך יבשו המים, והם
נעשו כמין גלים וכריות של ערמה שהם גבוהים:
כמו נד. כתרגמו: כשור, כחומה: נד. לשון צבור

תֹּרִישְׁמוּ יְדֵי כִסִּי: יִנְשַׁפֹּת בְּרוּחָךְ כִּסְמוּ יָם
צָלְלוּ כַּעֲפֹפֶרֶת בְּמִים אֲדִירִים כִּסִּי: יֵא מִי־כִמְכָּה
בְּאֵלֶם יְהוָה מִי כִמְכָּה נֶאֱדָר בִּקְדָּשׁ נֹרָא
תְּהִלַּת עֲשֵׂה פֶלֶא כִסִּי: יֵב נְטִית יְמִינְךָ תְּבַלְעֵמוּ
אֶרֶץ כִּסִּי: יֵג נְחִית בְּחֶסֶדְךָ עִם־זוֹ גְּאֻלַּת גְּהִלַּת
בְּעִזֶּיךָ אֶל־גִּוָּה קִדְשֶׁךָ כִסִּי: יֵד שְׁמָעוּ עַמִּים
יִרְגְּזוּן חֵיל אַחֲזוּ יֹשְׁבֵי פְלִשְׁת כִּסִּי: טו אִזּוּ נִבְהִלוּ
אֱלֹפֵי אֱדוֹם אֵילֵי מוֹאָב יֵאחֲזֻמוּ רַעַד נִמְגּוּ
כָּל יֹשְׁבֵי כְנָעַן כִּסִּי: טז תִּפֹּל עֲלֵיהֶם אֵימָתָה
וּפָחַד בְּגִדְלִי זְרוּעֶיךָ יִדְמוּ כְּאֵבֶן עַד־יַעֲבֹר עִמָּךְ
יְהוָה עַד־יַעֲבֹר עִם־זוֹ קִנִּית כִּסִּי: יז תִּבְאֲמוּ

דִּיעֲבֹר עִמָּךְ יי ית אַרְנוֹנָא עַד דִּיעֲבֹר עִמָּא דְנָן דִּי פִרְקַתָּא ית יִרְדְּנָא: יז תַּעֲלִנוּן וְתִשְׁרֹנוּן בְּטוֹרָא דְאַחֲסִנְתָּךְ

רש"י

ידו מעט והן נופלים ומשתברין: תבִלְעֵמוּ אֶרֶץ.
מִכָּאן שָׁזְכוּ לִקְבוּרָה בְּשָׂכָר שְׁאֲמְרוּ: "ה' הַצְדִּיק":
(יג) גְּהִלַּת. לשון מְנַהֵל, ואונקלוס תרגם לשון
נושא וסובל ולא דקדק לפרש אחר לשון העברית:
(יד) יִרְגְּזוּן. מתרגזין: יֹשְׁבֵי פְלִשְׁת. מפני שהרגו
את בני אפרים שמהרו את הקץ ויצאו בחֲזָקָה
במפרש ב'דְּבָרֵי הַיָּמִים', והרגום אנשי גת:
(טו) אֱלֹפֵי אֱדוֹם אֵילֵי מוֹאָב. (מכילתא) וְהָלֹא
לֹא הָיָה לָהֶם לִירָא כְּלוֹם שְׁהָרִי לֹא עֲלִיָּהֶם
הוֹלְכִים? אֵלֹא מִפְּנֵי אֲנִינֹת, שְׁהָיוּ מֵתֹאנְנִים
וּמִצְטַעְרִים עַל כְּבוֹדָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל: נִמְגּוּ. נִמְסוּ,
כְּמוֹ (תהלים עה) "בְּרִבְכִּים תִּמְגַּגְנָה". אֲמָרוּ: "עֲלִינוּ
הֵם בָּאִים לְכַלּוֹתֵנוּ וְלִירֹשׁ אֶת אֶרְצֵנוּ": (טז) תִּפֹּל
עֲלֵיהֶם אֵימָתָה. (מכילתא) עַל הֶרְחֻקִּים: וּפָחַד. עַל
הֶקְרֹבִים, כְּעִנִּין שֶׁנֶּאֱמַר (יהושע ב) "כִּי שְׁמַעְנוּ אֶת
אֲשֶׁר הוֹכִישׁ וְגו'": עַד יַעֲבֹר. עַד יַעֲבֹר. כְּתִירוֹמוֹ:
קִנִּית. חֲבִבָּה מִשְׁאָר אֲמוֹת כַּחפֶּץ הַקְּנוּי בְּדָמִים
יִקְרִים שֶׁחִבִּיב עַל הָאָדָם: (יז) תִּבְאֲמוּ. נִתְנַבֵּא

בְּחִרְבֵּי. מְצִינוּ הַלְשׁוֹן מוֹסֵב אֶף עַל הַיּוֹצֵא: (שיר
השירים א) "שָׁמֶן תּוֹרֵק", (ירמיה מח) "וְלֹא־הוֹרֵק
מִכְּלִי אֶל כְּלִי", "לֹא הוֹרֵק הַכְּלִי אֵין כְּתִיב כָּאן,
אֵלֹא לֹא הוֹרֵק הַיֵּין מִכְּלִי אֶל כְּלִי, מְצִינוּ הַלְשׁוֹן
מוֹסֵב עַל הַיֵּין, וְכֵן (יחזקאל כח) "וְהָרִיקוּ חֲרֻבוֹתָם
עַל־יָפִי חֲכֻמָּתָךְ" דְּחִירָם: תֹּרִישְׁמוּ. לשון רישות
וְדִלוּת, כְּמוֹ (שמואל א ב) "מִזְרִישׁ וּמַעֲשִׂיר":
(י) נִשְׁפָּתָה. לשון הִפְתָּחָה וְכֵן (ישעיה מ) "וְגַם נִשַּׁף
בָּהֶם": צָלְלוּ. אֲשַׁתְּקֵעוּ וְעָמְקוּ לְשׁוֹן מְצוּלָה:
כַּעֲפֹפֶרֶת. אֲבָר פְּלוּס בְּלַע": (יא) בְּאֵלִים.
בְּחֻזְקָם, כְּמוֹ (יחזקאל יז) "וְאֵת אֵילֵי הָאָרֶץ לִקַּח",
(תהלים כב) "אֵילֹתַי לַעֲזָרְתִּי חוֹשָׁה": נֹרָא תְּהִלַּת.
יִרְאוּ מִלְּהִגִּיד תְּהִלּוֹתֶיךָ פֶּן יִמְעֹטוּ, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב:
"לֵךְ דְּמִיָּה תְּהִלָּה": (יב) נְטִית יְמִינְךָ. כְּשֶׁהִקְדוּשׁ
כְּרוֹף הוּא נוֹטָה יְדוֹ, הִרְשָׁעִים כָּלִים וְנוֹפְלִים, לְפִי
שֶׁהִכֵּל נִתּוֹן בִּידוֹ, וְנוֹפְלִים בְּהִטָּתָהּ. וְכֵן הוּא
אוֹמֵר: (ישעיה לא) "וְהָ יֵטָה יְדוֹ וְכָשֶׁל עֲזוֹר וְנִפֹּל
עֲזוֹר". מָשַׁל לְכָלִי זְכוּכִית הִנְתּוּנִים בִּיד אָדָם: מִטָּה

וּתְטַעְמוּ בְּהַר נַחֲלַתְךָ מִכּוֹן לְשִׁבְתְּךָ פַּעֲלָתָּ
 יְהוָה מִקֹּדֶשׁ אֲדֹנֵי כוֹנְנוֹ יִדִּיךָ כִּסֵּי: יח יְהוָה |
 יִמְלֹךְ לְעַלְמָם וְעַד כִּסֵּי: יט כִּי בָא סוֹם פִּרְעָה
 בִּרְכָבוֹ וּבִפְרָשָׁיו בָּיִם וַיֵּשֶׁב יְהוָה עֲלֵהֶם
 אֶת־מֵי הַיָּם וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הִלְכוּ בִּיבֻשָּׁה בְּתוֹךְ
 הַיָּם כִּסֵּי: כ וַתִּקַּח מִרְיָם הַנְּבִיאָה אֲחוֹת
 אֶהֱרֹן אֶת־הַתָּף בִּידָהּ וַתֵּצֵאֵן כָּל־הַנָּשִׁים
 אַחֲרֶיהָ בְּתַפִּים וּבְמַחֲלֹת כִּסֵּי: כא וַתַּעַן לָהֶם
 מִרְיָם שִׁירוֹ לַיהוָה כִּי־גָאָה גָּאָה סוֹם וּרְכָבוֹ
 רָמָה בָּיִם כִּסֵּי: ס כֹּה וַיֹּסַע מֹשֶׁה אֶת־יִשְׂרָאֵל
 מִיַּם־סוּף וַיֵּצְאוּ אֶל־מִדְבַּר־שׁוּר וַיֵּלְכוּ שְׁלֹשֶׁת־
 יָמִים בַּמִּדְבָּר וְלֹא־מָצְאוּ מַיִם כִּסֵּי: כג וַיִּכְאוּ

רנ"י

אֶתֶר לְבֵית שְׁכֻנְתְּךָ אֶתְקַנְתָּ יי
 מִקֹּדֶשׁ יי אֶתְקַנְוְהִי יִדִּיךָ: יח יי
 מִלְכוּתָהּ קָאָם לְעַלְמָם וּלְעַלְמֵי
 עֲלָמָיָא: יט אֲרִי עָלוּ סוֹסוֹת
 פִּרְעָה בְּרַתְכוּהִי וּבִפְרָשׁוּהִי בִּימָא
 וְאַתִּיב יי עֲלִיהוֹן יֵת מִי ימָא וּבְנֵי
 יִשְׂרָאֵל הִלְכוּ בִּיבֻשָּׁתָא בְּגוֹ ימָא:
 כ וַנְּסִיבֶת מִרְיָם נְבִיאָתָא אֶחָתָהּ
 דְּאֶהֱרֹן יֵת תִּפָּא בִידָהּ וַנִּפְקוּ כָל
 נְשֵׂיא בַתְרָהּא בְּתַפִּין וּבְחַנְגִּין:
 כא וּמַעֲנִיא לְהוֹן מִרְיָם שִׁפְחוּ
 וְאוּדוּ קָדָם יי אֲרִי אֶתְגָּאֵי עַל
 גּוֹתְנִיא וְגִאוּתָא דִּילָהּ הִיא סוֹסִיא
 וּרְכָבָהּ רָמָא בִּימָא: כג וְאַטִּיל
 מֹשֶׁה יֵת יִשְׂרָאֵל מִימָא דְּסוּף
 וַנִּפְקוּ לְמִדְבָּרָא דְּחִגְרָא וְאַזְלוּ
 תְּלָתָא יוֹמִין בַּמִּדְבָּרָא וְלֹא
 אֶשְׁפְּחוּ מַיָּא: כג וְאַתּוּ לְמָרָה

כְּשֶׁהִיטָה אַחוֹת אֶהֱרֹן, קָדָם שְׁנוּלֵד מֹשֶׁה, אָמְרָה:
 'עֲתִידָה אִמִּי שְׁתַּלֵּד בֵּן וְכוּ', כְּדֹאִיתָא בְּסוּטָה (דף
 י"ב). דְּבַר אַחֵר: "אַחוֹת אֶהֱרֹן", לְפִי שְׁמֶסֶר נִפְשׁוֹ
 עָלֶיהָ כְּשֶׁנִּצְטָרְעָה, נִקְרָאת עַל שְׁמוֹ: אֶת הַתָּף. כָּלִי
 שֶׁל מִינֵי זֶמֶר: בְּתַפִּים וּבְמַחֲלֹת. מְבַטְחוֹת הָיוּ
 צִדְקָנוֹת שֶׁבִדּוֹר שֶׁהִקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עוֹשֶׂה לָהֶם
 נִסִּים, וְהוֹצִיאוּ תַפִּים מִמִּצְרַיִם: (כא) וַתַּעַן לָהֶם
 מִרְיָם. מֹשֶׁה אָמַר שִׁירָה לְאֲנָשִׁים: הוּא אוֹמֵר וְהֵם
 עוֹנִין אַחֲרָיו, וּמִרְיָם אָמְרָה שִׁירָה לְנָשִׁים (מְכִילָתָא):
 (כב) וַיֹּסַע מֹשֶׁה. (מְכִילָתָא) הִסִּיעַן בְּעַל כְּרָחֶם,
 שֶׁעֲטָרוּ מִצְרַיִם אֶת סוֹסֵיהֶם בְּתַכְשִׁיטֵי זָהָב וְכֶסֶף
 וְאַבְנֵים טוֹבוֹת (מְכִילָתָא) וְהָיוּ יִשְׂרָאֵל מוֹצְאִין אוֹתָם
 בָּיִם, וּגְדוּלָה הִיטָה בְּזֵת הַיָּם מִבְּזֵת מִצְרַיִם,
 שְׁנֵאֲמַר: (שִׁיר הַשִּׁירִים א) "תוֹרֵי זָהָב נַעֲשֶׂה לָךְ עִם
 נִקְדוֹת הַכֶּסֶף". לְפִיכָף הִצְרֹךְ לְהִסִּיעַן בְּעַל כְּרָחֶם:
 (כג) וַיִּכְאוּ מִרְיָתָה. כְּמוֹ לְמָרָה, ה"א בְּסוּף תִּיבָה
 בְּמָקוֹם לְמַד בַּתְּחִלָּתָהּ וְהִתִּי"ו הִיא בְּמָקוֹם ה"א
 הַנִּשְׁרָשֶׁת בְּתִיבַת מָרָה, וּבְסִמְכָתָהּ כְּשֶׁהִיא נִדְבָקֶת

מֹשֶׁה שְׁלֹא יִכְנֹס לְאֶרֶץ, לְכָף לֹא נֶאֱמַר 'תִּבְיָאֲנוּ'.
 (נִרְאֶה שֶׁצִּירִף לוֹמַר שְׁלֹא יִכְנֹסוּ לְאֶרֶץ וְכוּ' וְהָכִי
 אֵיתָא בְּהִדְיָא פֶּרֶק "יֵשׁ נוֹחֲלִין" דִּף קי"ט
 וּבְמִכְלִיתָא: 'הַבָּנִים יִכְנֹסוּ וְלֹא הָאֲבוֹת' אִף שְׁלֹא
 נִגְזְרָה גְזֵרַת מְרָגְלִים עֲדִין, מִכָּל מָקוֹם, נִבָּא וְלֹא
 יָדַע מֶה נִבָּא. (מֵהֶרֶשׁ"ל): מִכּוֹן לְשִׁבְתְּךָ. מִקֹּדֶשׁ שֶׁל
 מִטָּה מִכּוֹן כְּנֶגֶד כִּסֵּא שֶׁל מַעֲלָה אֲשֶׁר פַּעֲלָתָּ:
 מִקֹּדֶשׁ. הַטַּעַם עָלָיו זָקָף גְּדוֹל, לְהַפְרִידוֹ מִתְּבַת
 הַשֵּׁם שֶׁלְאַחֲרָיו, הַמִּקֹּדֶשׁ אֲשֶׁר "כוֹנְנוֹ יִדִּיךָ", ה'.
 חָבִיב בֵּית הַמִּקֹּדֶשׁ, שֶׁהָעוֹלָם נִבְרָא בְּיַד אַחַת,
 שְׁנֵאֲמַר: (יִשְׁעִיָּה מֵט) "אִף יָדִי יִסְדָּה אֶרֶץ", וּמִקֹּדֶשׁ
 בְּשֵׁתֵי יָדַיִם, וְאִמָּתִי יִבְנֶה בְּשֵׁתֵי יָדַיִם? בְּזִמְנָן שֶׁ"ה'
 יִמְלֹךְ לְעוֹלָם וָעֶד", לְעֵתִיד לְבָא שְׁכַל הַמְּלוּכָה
 שְׁלוֹ: (יח) לְעוֹלָם וָעֶד. לְשׁוֹן עוֹלָמִית הוּא,
 וְהִתִּי"ו בּוֹ יִסוֹד, לְפִיכָף, הִיא פְּתוּחָה, אֲבָל (יִרְמִיָּה
 כט) "וְאֲנֹכִי הִיִּדְעָה וָעֶד" שֶׁהִתִּי"ו בּוֹ שְׁמוּשׁ, קְמוּצָה
 הִיא: (יט) כִּי בָא סוֹם פִּרְעָה. כְּאֲשֶׁר בָּא:
 (כ) וַתִּקַּח מִרְיָם הַנְּבִיאָה. הִיכָן נִתְּנָבְאָה?

מִרְתָּה וְלֹא יָכִילוּ לְמִשְׁתֵּי מִיָּא מִמֶּדֶה
 הֵם עַל־כֵּן קָרָא שְׁמָהּ מִרְתָּה כַּד וַיִּלְנוּ הָעָם
 עַל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר מַה־נִּשְׁתָּה כַּד וַיִּצְעַק אֶל־
 יְהוָה וַיֹּרְהוּ יְהוָה עֵץ וַיִּשְׁלַךְ אֶל־הַפִּימִים
 וַיִּמָּתְקוּ הַפִּימִים שֵׁם שֵׁם לוֹ חֶק וּמִשְׁפָּט וְשֵׁם
 נִסָּהוּ כַּד וַיֹּאמֶר אִם־שָׁמוּעַ תִּשְׁמָע לְקוֹל
 יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהִיָּשַׁר בְּעֵינֶיךָ תַעֲשֶׂה וְהִאֲזִנְתָּ
 לְמִצְוֹתָיו וְשָׁמַרְתָּ כָּל־חֻקָּיו כָּל־הַמַּחֲלָה אֲשֶׁר־
 שָׁמַתִּי בַּמִּצְרִים לֹא־אֲשִׁים עָלֶיךָ כִּי אֲנִי יְהוָה
 רֹפְאֶךָ כַּד ס חמישי כו וַיָּבֹאוּ אֵילָמָה וְשֵׁם
 שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה עֵינַת מַיִם וְשִׁבְעִים תְּמָרִים
 וַיַּחֲנוּ־שָׁם עַל־הַפִּימִים כַּד א וַיִּסְעוּ מֵאֵילָם

ולא יכילו למשתי מיא ממדה
 ארי מרירין אנון על כן קרא
 שמה מרה: כד ואתרעמו עמא
 על משה למימר מה נשתי:
 כה וצלי קדם יי ואלפה יי אעא
 ורמא למיא ובסימו מיא תמן גזר
 לה קנס ודין ותמן נסיה:
 כו ואמר אם קבלא תקבל
 למימרא דיי אלהך ודכשר
 קדמוהי תעבד ותצית לפקודיהי
 ותטר כל קימוהי כל מרעין די
 שותי במצרים לא אשונון עלך
 ארי אנא יי אסף: כז ואתו
 לאילם ותמן תרי עשר מבויעין
 דמין ושבעין דקלין ושרו תמן
 על מיא: א ונטלו מאילם ואתו
 כל כנשתא דבני ישראל למדברא
 דסין די בין אילם ובין סיני

רש"י

שָׁמוּעַ תִּשְׁמָע. זו קבלה שיקבלו עליהם: תַּעֲשֶׂה.
 היא עֲשִׂיהָ: וְהִאֲזִנְתָּ. תטה אַזְנִים לִדְקֹדֵק בָּהֶם:
 כָּל־חֻקָּיו. דְּבָרִים שְׁאִינֶן אֵלָּא גְזֵרַת מֶלֶךְ בְּלֹא שׁוּם
 טַעַם, וַיִּצֹר הָרַע מִקְנִטֵּר עֲלֵיהֶם: מַה אֶסּוּר בְּאֵלֶּה,
 לָמָּה נֶאֱסְרוּ? כְּגוֹן: לְבִישַׁת כְּלָאִים, וְאֲכִילַת חֲזִיר,
 וּפְרָה אֲדָמָה וְכִיּוּצָא בָּהֶם: לֹא אֲשִׁים עָלֶיךָ. וְאִם
 אֲשִׁים הָרִי הוּא כָּלֹא הוֹשְׁמָה "כִּי אֲנִי ה' רֹפְאֶךָ",
 וְהוּא מְדַרְשׁוֹ, (מכילתא) וּלְפִי פֶּשׁוּטוֹ: "כִּי אֲנִי ה'
 רֹפְאֶךָ", וּמִלְמַדְךָ תּוֹרָה וּמִצְוֹת לְמַעַן תִּנְצַל מֵהֶם,
 כְּרֹפֵא הֵזֶה הָאוֹמֵר לָאָדָם: אַל תֹּאכַל דְּבָרִים
 שְׁמַחֲזִירִים אוֹתָךְ לִידֵי חֲלִי, וְזֶהוּ אֲזוּן מִצְוֹת. וְכֵן
 הוּא אוֹמֵר (משלי ג) "רִפְאוּת תִּהְיֶה לְשִׁרְךָ":
 (כז) שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה עֵינַת מַיִם. כְּנֶגֶד י"ב שְׁבָטִים
 נִדְּמִנוּ לָהֶם: וְשִׁבְעִים תְּמָרִים. כְּנֶגֶד שְׁבָעִים
 זְקֵנִים: (א) בְּחִמְשָׁה עֶשֶׂר יוֹם. נִתְפָּרַשׁ הַיּוֹם שֶׁל
 חֲנִיָּה זו, לְפִי שֶׁבּוּ בַּיּוֹם כָּלָתָה הַחֲרָרָה שֶׁהוֹצִיאוּ
 מִמִּצְרַיִם, וְהוֹצִרְכוּ לִמְזֶן. לְמַדְנוּ, שֶׁאֲכָלוּ מִשְׁרֵי
 הַבָּצֵק, (גירסת רא"ם משוירי המצה) - שְׁשִׁים וְאַחַת

לה"א שהוא מוסיף במקום הלמ"ד, תהפוך הה"א
 של שרש לת"י, וכן כל ה"א שהיא שרש בתיבה
 תהפוך לת"י בסמיכתה, כמו (ישעיה כז) "חמה
 אין לי", (אסתר א) "וַיִּחַמְתוּ בַעֲרָה בּוֹ". הרי ה"א
 של שרש נהפכת לת"י מפני שנסמכת אל הו"א
 הנוספת. וכן "עבד ואמה", (בראשית ל) "הנה אִמָּתִי
 בְּלָהָה". "לִנְפֹשׁ חַיָּה", (איוב לג) "וַיִּזְהַמְתוּ חֲתָתוֹ
 לָחֶם". "בֵּין הָרָמָה", "וּתְשׁוּבָתוֹ הָרָמָתָה":
 (כד) וַיִּלְנוּ. לשון נפעל הוא, וכן התרגום לשון
 נפעל הוא: "וְאַתְרַעְמוּ", וכן דרך לשון תלונה
 להסב הדבור אל האדם: מתלונן, מתרועע, ולא
 אומר: לוֹנֵן, רועע, וכן יאמר הלועז: דקומפל
 ישנ"ק שי"י מוסב הדבור אליו באמרו שי"י:
 (כה) שֵׁם שֵׁם לוֹ. במרה נתן להם מקצת פרשיות
 של תורה שיתעסקו בהם: שבת ופרה אדמה ודינין
 (סנהדרין מ): וְשֵׁם נִסָּהוּ. לעם, וראה קשי ערפן
 שלא נמלכו במשה בלשון יפה: בקש עלינו רחמים
 שיהיה לנו מים לשותות, אלא נתלוננו: (כו) אִם

בַּחֲמִשָּׁת עָסְרָא יוֹמָא לִירְחָא
תַּנִּינָא לַמַּפְקָהוֹן מֵאַרְעָא
דְּמַצְרִים: ב וְאַתְרַעְמוּ כָּל
כְּנֻשְׂתָא דְּכְנִי יִשְׂרָאֵל עַל מֹשֶׁה
וְעַל אֱהֶרֶן בְּמִדְבָּרָא: ג וְאָמְרוּ
לְהוֹן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְוִי דְּמִיתְנָא
קֳדָם יְיָ בְּאַרְעָא דְּמַצְרִים כִּד
הָויְנָא יִתְבִּין עַל דּוּדֵי כִסְיָא כִּד
הָויְנָא אֲכָלִין לַחֲמָא וְשִׁבְעִין אָרִי
אַפְקִתוּן יִתְנָא לְמִדְבָּרָא הָדִין
לְקַטְלָא יָת כָּל קְהֵלָא הָדִין
כִּכְפָּנָא: ד וְאָמַר יְיָ לְמֹשֶׁה הָא
אֲנָא מַחִית לְכוּן לַחֲמָא מִן שְׁמָיָא
וְיִפְקוּן עֲמָא וְיִלְקֻטוּן פְּתָגָם יוֹם
בְּיוֹמָא בְּדִיל דְּאַנְסִנוּן הִיְהֻכוּן
בְּאוּרֵיתִי אִם לֹא: ה וַיְהִי בְּיוֹמָא
שְׁתִּיתָאָה וַיִּתְקַנּוּן יָת דִּיִּיתוּן וַיְהִי
עַל חַד תְּרִין עַל דִּילְקֻטּוּן יוֹם
יוֹם: ו וְאָמַר מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן לְכָל
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּרַמְשָׁא וַתַּדְעוּן אָרִי
יְיָ אֵפִיק יִתְכוּן מֵאַרְעָא דְּמַצְרִים:
ז וּבִצְפֹרָא וְתַחוּזוֹן יָת יִקְרָא דִּי

סַעֲדוֹת, וְיֵרֵד לָהֶם מִן בֹּט"ז בְּאֵיֶר, וְיוֹם א' בְּשַׁבָּת
הִיָּה, כִּדְאִיתָא בְּמַסְכַּת שַׁבָּת (דף פו): (ב) וְיִלְנֹו.
לְפִי שִׁפְלָה הִלָּחֶם: (ג) מִי יִתֵּן מוֹתָנֹו. שְׁנִמּוֹת,
וְאֵינֹו שֵׁם דְּכָר כְּמוֹ מוֹתָנֹו (בְּחוּלָם), אֱלָא כְּמוֹ:
עֲשׂוֹתָנֹו, חֲנוּתָנֹו, שׁוּבָנֹו, לַעֲשׂוֹת אֲנַחְנֹו, לַחֲנוּת
אֲנַחְנֹו, לְמוֹת אֲנַחְנֹו. וְתַרְגּוּמוֹ: "לְוִי דְמִיתָנָא", כְּמוֹ
לוֹ מִתָּנֹו, הַלּוֹאִי וְהֵינֵנוּ מֵתִים: (ד) דְּבַר יוֹם
בְּיוֹמוֹ. עֲרַךְ אֲכִילַת יוֹם יִלְקֹטוּ בְּיוֹמוֹ, וְלֹא יִלְקֹטוּ
הַיּוֹם לְעֲרַךְ מִחָר (מְכִילֵתָא): לְמַעַן אֲנַסְנוּ חֵילָךְ
בְּתוֹרָתִי. אִם יִשְׁמְרוּ מִצְוֹת הַתְּלוּיֹת בּוֹ - שְׁלֹא
יֹותִירוּ מִמֶּנּוּ וְלֹא יֵצְאוּ בְּשַׁבָּת לִלְקֹט: (ה) וְהִיָּה
מִשְׁנֵהָ. לַיּוֹם וּלְמַחֲרָתָּ: מִשְׁנֵהָ. עַל שֶׁהִיוּ רִגְלִילִים

אֶת־כְּבוֹד יְהוָה בְּשִׁמְעוֹ אֶת־תְּלִנּוֹתֵיכֶם עַל־
 יְהוָה וַנַּחֲנוּ מָה כִּי כְּתִיב תִּלְוֹנוּ קִרִּי תִּלְיִנוּ עָלֵינוּ רס"ו:
 וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה בְּתַת יְהוָה לָכֶם בָּעֶרֶב בָּשָׂר
 לֵאכֹל וּלֶחֶם בַּבֹּקֶר לְשִׁבְעַת בְּשִׁמְעֵי יְהוָה
 אֶת־תְּלִנּוֹתֵיכֶם אֲשֶׁר־אַתֶּם מְלִינִם עָלָיו וַנַּחֲנוּ
 מָה לֹא־עָלֵינוּ תְּלִנּוֹתֵיכֶם כִּי עַל־יְהוָה רס"ז:
 וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־אַהֲרֹן אֲמֹר אֶל־כָּל־עַדְת
 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל קִרְבוּ לִפְנֵי יְהוָה כִּי שָׁמַע אֶת
 תְּלִנּוֹתֵיכֶם רס"ח: וַיְהִי כַּדְּבַר אַהֲרֹן אֶל־כָּל־עַדְת
 בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל וַיִּפְּנוּ אֶל־הַמִּדְבָּר וְהִנֵּה כְבוֹד
 יְהוָה נֹרָאָה בָּעֲנָן: פ שִׁשִּׁי יֹא וַיְדַבֵּר יְהוָה
 אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: י שָׁמַעְתִּי אֶת־תְּלִנּוֹת בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל דִּבֶּר אֱלֹהִים לֵאמֹר בֵּין הָעֶרְפִּים
 תֹּאכְלוּ בָשָׂר וּבִבְקָר תִּשְׁבְּעוּ־לֶחֶם וַיִּדְעֻם כִּי
 אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: י וַיְהִי בָּעֶרֶב וַתַּעַל הַשָּׁלֹ

כד שְׁמִיעַ (קְדֻמוֹהִי) ית
 תַרְעֻמוֹתֵכֶן עַל מִימְרָא דִּי וַנַּחֲנָא
 מָה אַרִי אַתְרַעֲמַתוֹן עֲלֵנָא:
 ח וַאֲמַר מֹשֶׁה בְּדִיתָן יִי לְכוֹן
 בְּרַמְשָׁא בִסְרָא לְמִיכַל וּלְחָמָא
 בְּצַפְרָא לְמַסְבַּע בְּדִשְׁמִיעַן קְדָם יִי
 ית תַרְעֻמוֹתֵכֶן דִּי אַתּוֹן מִתְרַעֲמִין
 עֲלוֹהִי וַנַּחֲנָא מָה לָא עֲלֵנָא
 תַרְעֻמוֹתֵכֶן אֱלֹהֵן עַל מִימְרָא
 דִּי: ט וַאֲמַר מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן אֲמֹר
 לְכָל כְּנִשְׁתָּא דְכְּנִי יִשְׂרָאֵל קְרִיבוּ
 קְדָם יִי אַרִי שְׁמִיעַן קְדֻמוֹהִי ית
 י תַרְעֻמוֹתֵכֶן: י וְהִנֵּה כְד מְלִיל
 אַהֲרֹן עִם כָּל כְּנִשְׁתָּא דְכְּנִי
 יִשְׂרָאֵל וַאֲתַפְּנִיו לְמִדְבָּרָא וְהָא
 יקרא דִּי אַתְגְּלִי בַעֲנָא:
 יא וּמְלִיל יִי עִם מֹשֶׁה לְמִימְרָ:
 יב שְׁמִיעַ קְדָמִי ית תַרְעֻמַּת בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל מְלִיל עֲמַהוֹן לְמִימְרָ בֵּין
 שְׁמִשְׁיָא תִיכְלוֹן בִּסְרָא וּבְצַפְרָא
 תִשְׁבְּעוֹן לְחָמָא וַתִּדְעוֹן אַרִי אֲנָא
 יי אֱלֹהֵכֶן: יג וְהִנֵּה בְרַמְשָׁא

רס"ז

ונקרא 'תלוננו', הייתי מפרשו לשון 'תתלוננו'.
 עכשיו, הוא משמע תלינו את אחרים, כמו
 במרגלים: (במדבר יד) "וילינו עליו את כל העדה":
 (ח) בָּשָׂר לֵאכֹל. ולא לשבע. למדה תורה דרך
 ארץ: שאין אוכלין בָּשָׂר לשבע. ומה ראה להוריד
 לחם בבקר ובָּשָׂר בערב? לפי שהלחם שאלו בהגן,
 שאי אפשר לו לאדם בלא לחם, אבל בָּשָׂר שאלו
 שלא בהגן, שהרבה בהמות היו להם. ועוד, שהיה
 אפשר להם בלא בָּשָׂר. לפיכך נתן להם בשעת
 טרח שלא בהגן: אֲשֶׁר־אַתֶּם מְלִינִים עָלָיו. את
 האחרים, השומעים אתכם מתלוננים: (ט) קִרְבוּ.
 למקום שהענן ירד: (יג) הַשָּׁלֹו. מין עוף ושמן
 מאד (יומא עה): הִיִּתָּה שְׁכֶבֶת הַטֵּל. הטל שוכב על
 המן, ובמקום אחר הוא אומר (במדבר יא): "ובקִרְדַּת

בַּעֲנָן" נאמר, אלא כֹּף אָמַר לָהֶם: "עֶרֶב וַיִּדְעֻם כִּי
 הִיכָלָת בְּיָדוֹ לִתְּנָתוֹתֵכֶם וּבָשָׂר יִתֵּן, אֲךָ לֹא בִּפְנִים
 מְאִירוֹת יִתְּנָה לָכֶם כִּי שְׁלֹא בַּהֲגֵן שְׁאַלְתֶּם אוֹתוֹ
 וּמִכָּרֶם מִלֵּאָה. וְהִלָּחֶם שְׁשֹׂאֲלֶתֶם לְצִרְךָ, בִּירִידָתוֹ
 לְבַקֵּר תִּרְאוּ אֶת כְּבוֹד אוֹר פְּנִיו, שִׁיּוּרִידָהוּ לָכֶם
 דֶּרֶךְ חֲבֵה, בִּבְקָר - שִׁישׁ שֶׁהוּא לְהַכִּינוֹ, וְטַל
 מְלַמְעֵלָה וְטַל מְלַמְטָה כְּמִנְחָה בְּקוֹפְסָא: אֶת
 תְּלִנּוֹתֵיכֶם עַל ה'. כְּמוֹ אֲשֶׁר עַל ה': וַנַּחֲנוּ מָה. מָה
 אֲנַחֲנוּ חֲשׁוֹבִין?: כִּי תִלְיִנוּ עָלֵינוּ. שְׁתַּרְעִימוּ עָלֵינוּ
 אֶת הַכֹּל, אֶת בְּנִיכֶם וּנְשֵׁיכֶם וּבְנוֹתֵיכֶם וְעֶרֶב רַב.
 וְעַל כְּרַחֲמֵי אֲנִי זָקוּק לְפָרֵשׁ תִּלְיִנוּ בְּלִשׁוֹן
 תַּפְעִילוּ - מִפְּנֵי דְגִשׁוּתוֹ וּקְרִיָּתוֹ, שְׁאֵלוּ הִיָּה רָפָה
 הִיִּתִּי מִפְּרָשׁוֹ בְּלִשׁוֹן תַּפְעִילוּ, כְּמוֹ (לקמן יז) "וַיִּלֵּן
 הָעָם עַל מֹשֶׁה", אוֹ אִם הִיָּה דְּגוּשׁ וְאִין בּוֹ יוֹד

וסליקת סליו ונחת ית משריתא
 ובצפרא הות נחתת טלא סחור
 סחור למשריתא: יד וסליקת
 נחתת טלא והא על אפי מדברא
 דעדק מקלף דעדק כגיר בגלידא
 על ארעא: טו וחזו כני ישראל
 ואמרו גבר לאחיהי מנא הוא
 ארי לא ידעו מה הוא ואמר
 משה להון הוא לחמא דיהב יי
 לכוין למיכל: טז דין פתגמא די
 פקיד יי לקוטו מנה גבר לפום
 מיכלה עמרא לגלגלתא מנן
 נפשתיכון גבר לדי במשכנה
 תסבון: יז ועבדו כן בני ישראל
 ולקטו דאסגי ודאזער: יח וכלו
 בעמרא ולא אותר דאסגי ודאזער
 לא חסיר גבר לפום מיכלה
 לקטו: יט ואמר משה להון אנש

ותכם את־המחנה ובפֿקר היתה שִׁכְבַּת הַטֹּל
 סָבִיב לַמַּחֲנֶה כִּי־יִד וַתַּעַל שִׁכְבַּת הַטֹּל וְהָיָה
 עַל־פְּנֵי הַמִּדְבָּר דֶּק מַחֲסָפִים דֶּק כַּפֹּר עַל־
 הָאָרֶץ כִּי־יִרְאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמְרוּ אִישׁ
 אֶל־אֲחִיו מִן הוּא כִּי לֹא יָדְעוּ מַה־הוּא וַיֹּאמֶר
 מֹשֶׁה אֲלֵהֶם הוּא הַלֶּחֶם אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה לָכֶם
 לֶאֱכֹלָה כִּי־זֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה לְקַטּוֹ
 מִמֶּנּוּ אִישׁ לְפִי אָכְלוּ עֹמֶר לַגִּלְגָּלֶת מִסֹּפֶר
 נַפְשֹׁתֵיכֶם אִישׁ לְאִשֶּׁר בָּאֵהָלוּ תִקְחוּ כִי־
 יִיעֲשׂוּכֶן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּלְקְטוּ הַמִּרְבָּה
 וְהַמַּמְעִיט כִּי־יִימְדוּ בְּעֹמֶר וְלֹא הָעֵדִיף
 הַמִּרְבָּה וְהַמַּמְעִיט לֹא הִחֲסִיר אִישׁ לְפִי־אָכְלוֹ
 לְקַטּוֹ: יט וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֲלֵהֶם אִישׁ אֶל־יֹתֵר

רש"י

כדאמרינן גבי כסוי הדם: 'הגיר והזניף'. דעדק
 כגיר בגלידא על ארעא, דק היה כגיר, ושוכב
 מגלד כקרח על הארץ, וכן פרושו: דק כפפר
 שטוח קלוש ומחבר בגליד. דק טינב"ש בלע"ז,
 שהיה מגליד גלד דק מלמעלה, וכגיר שתרגם
 אונקלוס, תוספת הוא על לשון העברית, ואין לו
 תבה בפסוק: (טו) מן הוא. הכנת מזון הוא, כמו
 (דניאל א): "וימן להם המלך". כי לא ידעו
 מה־הוא. שיקראוהו בשמו: (טז) עמר. שם
 מדה: מספר נפשתיכם. כפי מנן נפשות שיש
 לאיש באהלו, תקחו עמר לכל גלגלת:
 (יז) המרבה והממעט. יש שלקטו הרבה, ויש
 שלקטו מעט, וכשבאו לביתם ומדדו בעמר, איש
 איש מה שלקטו, ומצאו שהמרבה ללקט, לא
 העדיף על עמר לגלגלת אשר באהלו, והממעט
 ללקט, לא מצא חסר מעמר לגלגלת, וזהו נס גדול

הטל וגו', הטל יורד על הארץ והמן יורד עליו,
 וחוזר ויורד טל עליו והרי הוא כמנח בקופסא
 (יומא עה. מכילתא): (יד) ותעל שכבת הטל וגו'.
 כשהחמה זורחת, עולה הטל שעל המן לקראת
 החמה, כדרך טל, עולה לקראת החמה. אף אם
 תמלא שפופרת של ביצה טל ותסתם את פיה
 ותניחה בחמה, היא עולה מאליה באויר. ורבותינו
 דרשו: שהטל עולה מן הארץ באויר, וכעלות
 שכבת הטל נתגלה המן, וראו "והנה על פני
 המדבר" וגו': דק. דבר דק: מחספס. מגלה, ואין
 דומה לו במקרא. ויש לפרש: מחספס, לשון
 חפיסה ודלוסקמא, שבלשון משנה. כשנתגלה
 משכבת הטל ראו שהיה דבר דק מחספס בתוכו,
 בין שתי שכבות הטל. ואונקלוס תרגם: 'מקלף',
 לשון "מחשף הקלן": כפפר. כפר גליד"א בלע"ז.
 דעדק כגיר, כאבני גיר, והוא מין צבע שחר,

מִמֶּנּוּ עַד-בֶּקֶר: כ וְלֹא-שָׁמְעוּ אֶל-מֹשֶׁה וַיֹּתֵרוּ
 אֲנָשִׁים מִמֶּנּוּ עַד-בֶּקֶר וַיֵּרָם תּוֹלָעִים וַיִּבְאֵשׁ
 וַיִּקְצֹף עֲלֵיהֶם מֹשֶׁה רַס"י: כא וַיִּלְקְטוּ אֹתוֹ בַּבֶּקֶר
 בַּבֶּקֶר אִישׁ כָּפִי אָכְלוּ וְחֵם הַשֶּׁמֶשׁ וְנִמְם רַס"י:
 כב וַיְהִי | בַּיּוֹם הַשְּׁשִׁי לָקְטוּ לֶחֶם מִשְׁנֵה שְׁנֵי
 הָעֶמֶר לְאַחַד וַיִּבְאוּ כָּל-נִשְׂיָאֵי הָעֵדָה וַיִּגִּידוּ
 לְמֹשֶׁה רַס"י: כג וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים הוּא אֲשֶׁר דִּבֶּר
 יְהוָה שַׁבְּתֹן שַׁבַּת-קֹדֶשׁ לַיהוָה מִחֹר אֵת
 אֲשֶׁר-תֹּאפּוּ אַפּוֹ וְאֵת אֲשֶׁר-תִּבְשְׁלוּ בַשֵּׁלוֹ
 וְאֵת כָּל-הָעֵדָף הַנִּיחוּ לָכֶם לְמִשְׁמֶרֶת עַד-
 הַבֶּקֶר רַס"י: כד וַיִּנִּיחוּ אֹתוֹ עַד-הַבֶּקֶר כַּאֲשֶׁר
 צִוָּה מֹשֶׁה וְלֹא הִבְאִישׁ וְרָמָה לֹא-הָיְתָה בּוֹ:
 כה וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֲכָלְהוּ הַיּוֹם כִּי-שַׁבַּת הַיּוֹם

לֹא יִשְׁאָר מִנָּה עַד צַפְרָא: כ וְלֹא
 קִבְּלוּ מִן מֹשֶׁה וְאֲשָׁארוּ גְבֻרִיא
 מִנָּה עַד צַפְרָא וְרַחֲשׁ רִיחָשׁ
 וסְרִי וּרְגֹז עַל־יְהוֹן מֹשֶׁה:
 כא וַיִּלְקְטוּ יְתֵה בַצֶּפֶר בַּצֶּפֶר גִּבֹּר
 לָפּוֹם מִיכְלָה וְמָה דְּמִשְׁתָּאָר מִנָּה
 עַל אִפִּי חֶקְלָא כַּד חָמָא עַל־וְהִי
 שְׁמִשָּׁא פָשֶׁר: כב וְהָיָה בְּיוֹמָא
 שְׁתִּיתָאָה לָקְטוּ לֶחֶמָא עַל חַד
 תְּרִין תְּרִין עֶמְרִין לְחַד וְאֵתוּ כָּל
 רִבְרָבִי כְּנִשְׁתָּא וְחִוִּיאוּ לְמֹשֶׁה:
 כג וַאֲמַר לְהוֹן הוּא דִּי מְלִיל יִי
 שְׁבַתָּא שַׁבַּת קוֹדֶשׁא קָדָם יִי מִחֹר
 יֵת דִּי אֵתוֹן עֲתִידִין לְמַפָּא אַפּוֹ
 וְיֵת דִּי אֵתוֹן עֲתִידִין לְכַשְׁלָא
 בַּשֵּׁילוֹ וְיֵת כָּל מוֹתָרָא אֲצַנְעוּ
 לְכוֹן לְמִשְׁרַת עַד צַפְרָא:
 כד וְאֲצַנְעוּ יְתֵה עַד צַפְרָא כְּמָא
 דְּפִקִּיד מֹשֶׁה וְלֹא סְרִי וְרִיחָשׁ
 לֹא הָיָה בּוֹ: כה וַאֲמַר מֹשֶׁה

רַס"י

וַיִּגִּידוּ לְמֹשֶׁה. שְׁאֵלוּהוּ: מַה הַיּוֹם מִיּוֹמִים? וּמִכָּאן
 יֵשׁ לְלַמֵּד שְׁעֵדִין לֹא הִגִּיד לָהֶם מֹשֶׁה פְּרִשְׁת שַׁבַּת
 שְׁנַצְטוּהָ לֹאמַר לָהֶם: "וְהָיָה בַּיּוֹם הַשְּׁשִׁי וְהַכִּינוּ
 וְגו'" עַד שֶׁשָּׁאֲלוּ אֵת זֹאת, אָמַר לָהֶם: "הוּא אֲשֶׁר
 דִּבֶּר ה'" שְׁנַצְטוּיָתִי לֹאמַר לָכֶם, וּלְכֹךְ עָנְשׁוּ הַכָּתוּב,
 שָׁאֲמַר לוֹ: "עַד אָנָּה מֵאַנְתֶּם" וְלֹא הוֹצִיאוּ מִן
 הַפֶּלֶל: (כג) אֵת אֲשֶׁר תֹּאפּוּ אַפּוֹ. מַה שָּׁאֲתֶם
 רוֹצִים לְאַפּוֹת בַּתְּנוּרָה, אַפּוֹ הַיּוֹם, הַכֹּל לְשְׁנֵי יָמִים,
 וּמַה שָּׁאֲתֶם צְרִיכִים לְבַשֵּׁל מִמֶּנּוּ בְּמִים, בַּשֵּׁלוֹ
 הַיּוֹם. לְשׁוֹן אֲפִיָּה נוֹפֵל בְּלֶחֶם, וּלְשׁוֹן בַּשּׁוּל
 בַּתְּבִשִּׁיל: לְמִשְׁמֶרֶת. לְגִנְיָה: (כה) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה
 אֲכָלוּהוּ הַיּוֹם וְגו'. (מְכִילֵת) שְׁחֲרִית, שְׁהִיּוּ רִגְלִים
 לְצֹאת וּלְלֶקֶט, כָּאוּ לְשָׁאֵל: אִם גִּצָּא אִם לֹאוּ? אָמַר
 לָהֶם: אֵת שְׁבִידְכֶם אֲכָלוּ, לְעֶרֶב חֲזָרוּ לְפָנָיו
 וּשְׁאֲלוּהוּ: מַהוּ לְצֹאת? אָמַר לָהֶם: "שַׁבַּת הַיּוֹם".
 רָאָה אוֹתָם דּוֹאֲגִים שְׁמָא פֶּסֶק הֵמֶן וְלֹא יֵרֵד עוֹד,

שְׁנַצְעָהּ בּוֹ: (כ) וַיֹּתֵרוּ אֲנָשִׁים. (שְׁמוֹת רַבָּה) דָּתָן
 וְאַבִּירָם: וַיֵּרָם תּוֹלָעִים. לְשׁוֹן רָמָה: וַיִּבְאֵשׁ. הָרִי
 זֶה מִקְרָא הַפּוֹךְ: שַׁבַּתְחִלָּה הִבְאִישׁ וּלְכַסּוֹף הִתְלִיעַ,
 כְּעִנְיָן שְׁנַצְמַר: "וְלֹא הִבְאִישׁ וְרָמָה לֹא הָיְתָה בּוֹ",
 וְכֵן דִּרְךָ כָּל הַמִּתְלִיעִים: (כא) וְחֵם הַשֶּׁמֶשׁ
 וְנִמְם. הַנִּשְׁאָר בַּשָּׂדֶה נִמּוּחַ וְנַעֲשֶׂה נִחְלִים וְשׁוֹתִין
 מִמֶּנּוּ אֵילִים וְצִבְאִים, וְאַמּוֹת הָעוֹלָם צָדִין מֵהֶם
 וְטוֹעֲמִים בָּהֶם טַעַם מִן וַיּוֹדְעִים מַה שְׁכָחָן שֶׁל
 יִשְׂרָאֵל (מְכִילֵת): וְנִמְם. פָּשֶׁר, לְשׁוֹן פּוֹשְׁרִין, עַל
 יְדֵי הַשֶּׁמֶשׁ מִתְחַמֵּם וּמִפְּשִׁיר: וְנִמְם. דִּישְׁטַנ"פּרִיר,
 וְדִגְמָתוֹ בְּסִנְהֶדְרִין בְּסוּף ד' מִיתוֹת: (כב) לָקְטוּ
 לָחֶם מִשְׁנֵה. כְּשִׁמְדָּדוּ אֵת לְקִיטָתָם בְּאַהֲלֵיהֶם,
 מִצָּאוּ כְּפָלִים. שְׁנֵי הָעֶמֶר לְאַחַד, וּמִדְּרַשׁ אֲנִידָה:
 לָחֶם מְשׁוּנָה, אוֹתוֹ הַיּוֹם נִשְׁתַּנָּה לְשַׁבַּח בְּרִיחוֹ
 וְטַעְמוֹ. (מְכִילֵת) (שָׁאֵם לְהַגִּיד שְׁשֻׁנִים הָיוּ, וְהָלֹא
 כְּתִיב שְׁנֵי הָעֶמֶר לְאַחַד? אֲלֵא מִשְׁנֵה בְּטַעַם וְרִיחַ):

לַיהוָה הַיּוֹם לֹא תִמְצָאֶהוּ בַשָּׂדֶה ^{כס"י}: כו שֶׁשֶׁת
יָמִים תִּלְקָטֶהוּ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּת לֹא
יִהְיֶה-בּוֹ ^{כס"י}: כז וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יֵצְאוּ מִן-
הָעֵם לִלְקָט וְלֹא מִצְאוּ: ס כח וַיֹּאמֶר יְהוָה
אֶל-מֹשֶׁה עַד-אַנָּה מֵאַנְתֶּם לְשָׁמֹר מִצְוֹתַי
וְתוֹרֹתַי ^{כס"י}: כט רְאוּ כִי-יְהוָה נָתַן לָכֶם הַשַּׁבָּת
עַל-כֵּן הוּא נָתַן לָכֶם בַּיּוֹם הַשְּׁשִׁי לֶחֶם יוֹמִים
שְׁבוּ | אִישׁ תַּחֲתִיו אֶל-יֵצֵא אִישׁ מִמְּקוֹמוֹ
בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי ^{כס"י}: ל וַיִּשְׁבְּתוּ הָעָם בַּיּוֹם
הַשְּׁבִיעִי: לא וַיִּקְרְאוּ בֵּית-יִשְׂרָאֵל אֶת-שְׁמוֹ מִן
וְהוּא כְזָרַע גֵּד לָכֵן וַיִּטְעֻמוּ בַצִּפִּיחַת
בְּדִבְשׁ ^{כס"י}: לב וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר
צִוָּה יְהוָה מִלֹּא הָעֹמֵר מִמֶּנּוּ לְמִשְׁמֶרֶת
לְדֹרֹתֵיכֶם לְמַעַן | יֵרְאוּ אֶת-הַלֶּחֶם אֲשֶׁר
הֵאֱכַלְתִּי אֶתְכֶם בַּמִּדְבָּר בְּהוֹצִיאִי אֶתְכֶם

אֶכְלוּהִי יוֹמָא דִּין אָרִי שַׁבְּתָא
יוֹמָא דִּין קָדָם יִי יוֹמָא דִּין לֹא
תִשְׁכַּחַנָּה בְּחֻקָּלָא: כו שְׁתֵּא יוֹמִין
תִּלְקָטְנָה וּבְיוֹמָא שְׁבִיעָאָה שַׁבְּתָא
לֹא יְהִי בֵּה: כז וַהֲוֵה בְיוֹמָא
שְׁבִיעָאָה נִפְקוּ מִן עֲמָא לְמִלְקָט
וְלֹא אִשְׁכַּחוּ: כח וַאֲמַר יִי לְמֹשֶׁה
עַד אֵימְתִי אַתּוֹן מְסַרְבִּין לְמִטְר
פְּקוּדֵי וְאוֹרִיתִי: כט חֲזוּ אָרִי יִי
יְהִי לְכוֹן שַׁבְּתָא עַל כֵּן הוּא יְהִי
לְכוֹן בְּיוֹמָא שְׁתִּיתָאָה לֶחֶם תִּרְיִן
יוֹמִין תִּיבּוּ אָנֹשׁ תַּחֲוֹתוֹהִי לֹא
יִפּוֹק אָנֹשׁ מֵאַתְרָה בְּיוֹמָא
שְׁבִיעָאָה: ל וְנַחוּ עֲמָא בְּיוֹמָא
שְׁבִיעָאָה: לא וקְרוּ בֵּית יִשְׂרָאֵל
יְת שְׁמָה מִן וְהוּא כְּבֵר זָרַע גֵּדָא
חֲזוּ וַיִּטְעֻמָּה בְּאַסְקְרִיטוֹן בְּדִבְשׁ:
לב וַאֲמַר מֹשֶׁה דִּין פִּתְגָמָא דִּי
פְּקִיד יִי מְלִי עֲמָרָא מִנָּה לְמִטְרָא
לְדִרְיִכוֹן בְּדִיל דִּיחֲזוֹן יְת לְחֻמָּא
דִּי אוֹכְלִית יִתְכוֹן בְּמִדְבָּרָא
בְּאַפְקוּתִי יִתְכוֹן מֵאַרְעָא

רש"י

מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים, וְעָקְרוּ שֶׁל מִקְרָא עַל לִוְקָטֵי הַמֶּן
נֶאֱמַר: (לא) וְהוּא כְזָרַע גֵּד לָכֵן. עֲשֵׂב שֶׁשְּׁמוֹ
קוֹלִינְדֵר"י וְזָרַע שְׁלוֹ עֵגֶל וְאִינוּ לָכֵן, וְהַמֶּן הִזֵּה
לָכֵן וְאִינוּ נִמְשָׁל לְזָרַע גֵּד, אֲלֵא לְעֵנֶן הָעֵגוּל, כְּזָרַע
גֵּד הִזֵּה וְהוּא לָכֵן: בַּצִּפִּיחַת. בַּצֵּק שֶׁמִּטְגֵּנִין אוֹתוֹ
בְּדִבְשׁ וְקוֹרִין לוֹ אֶסְקְרִיטוֹן בְּלִשׁוֹן מִשְׁנָה, וְהוּא
תַּרְגוּם שֶׁל אוֹנְקֵלוֹס: (לב) לְמִשְׁמֶרֶת. לְגִנְיָזָה:
לְדֹרֹתֵיכֶם. בִּימֵי יִרְמְיָהוּ כִּשְׁהִיָּה יִרְמְיָהוּ מוֹכִיחֶם:
"לֵמָּה אֵין אַתֶּם עוֹסְקִים בַּתּוֹרָה?" וְהֵם אוֹמְרִים:
נִינִחַ מִלֵּאכְתָּנוּ וְנַעֲסֵק בַּתּוֹרָה, מִהֵיכָן נִתְפָּרְגִיס?
הוֹצִיא לָהֶם צִנְצֻנַת הַמֶּן, אָמַר לָהֶם: "אַתֶּם, רְאוּ
דָבָר הַזֶּה." "שְׁמַעוּ" לֹא נֶאֱמַר, אֲלֵא "רְאוּ", בְּזֵה
נִתְפָּרְגִיסוּ אֲבוֹתֵיכֶם. הִרְבֵּה שְׁלוּחִין יֵשׁ לוֹ לְמִקְוֶם

אָמַר לָהֶם: הַיּוֹם לֹא תִמְצָאוּהוּ. מִה תִּלְמוּד לִוְמֹר
הַיּוֹם? "הַיּוֹם לֹא תִמְצָאוּהוּ", אֲכַל מִחֹר תִּמְצָאוּהוּ:
(כו) וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּת. שַׁבָּת הוּא, הַמֶּן לֹא
יִהְיֶה בּוֹ, וְלֹא בָּא הַכְּתוּב אֲלֵא לְרִבּוֹת יוֹם הַכְּפֻרִים
וְיָמִים טוֹבִים (מְכִילָתָא): (כח) עַד אָנָּה מֵאַנְתֶּם.
מִשָּׁל הַדְּיוֹט הוּא: בְּהַדִּי הוֹצֵא לְקִי כְּרָבָא, עַל יְדֵי
הַרְשָׁעִים, מִתְגַּנֵּין הַכְּשָׁרִין (כ"ק צב): (כט) רְאוּ.
בְּעִינֵיכֶם כִּי ה' בְּכַבּוּדוֹ מְזַהֵר אֶתְכֶם עַל הַשַּׁבָּת,
שְׁהָרִי נִס נַעֲשֶׂה בְּכָל עָרֹב שַׁבָּת לְתַת לָכֶם לֶחֶם
יוֹמִים: שְׁבוּ אִישׁ תַּחֲתִיו. מִכָּאן סִמְכוֹ חֻכְמִים ד'
אַמוֹת לִיוֹצֵא חוּץ לְתַחוּם, ג' לְגוֹפּוֹ וְא' לְפִשְׁטוֹ
יָדִים וְגִלְגִּים: אֶל-יֵצֵא וְגו'. אֵלּוּ אֲלָפִים אֲמָה שֶׁל
תַּחוּם שַׁבָּת, וְלֹא בְּמִפְרָשׁ, שְׂאִין תַּחוּמִין אֲלֵא

מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם: ^{כס"י} לֵאמֹר מֹשֶׁה אֶל־אֶהְרֹן
 קַח צִנְצָנֶת אֶחָת וְתֵן־שָׁמָּה מִלֹּא־הָעֵמֶר מִן
 וְהֵנַח אֹתוֹ לִפְנֵי יְהוָה לְמִשְׁמֶרֶת
 לְדֹרֹתֵיכֶם: ^{כס"י} לֵאשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
 וַיְנִיחֵהוּ אֶהְרֹן לִפְנֵי הָעֵדֻת לְמִשְׁמֶרֶת: ^ל וּבְנֵי
 יִשְׂרָאֵל אָכְלוּ אֶת־הַמֶּן אַרְבָּעִים שָׁנָה עַד־
 בָּאָם אֶל־אֶרֶץ נוֹשֶׁבֶת אֶת־הַמֶּן אָכְלוּ עַד־
 בָּאָם אֶל־קֶצֶה אֶרֶץ כְּנָעַן: ^{כס"י} לוֹ וְהָעֵמֶר
 עֲשֵׂרִית הָאִיפָה הוּא: ^{כס"י} פ שְׁבִיעִי יִז אֲוִיסְעוּ
 כָּל־עַדֹּת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִמִּדְבַּר־סִין לְמִסְעֵיהֶם
 עַל־פִּי יְהוָה וַיַּחֲנוּ בְּרִפְיִדִים וַאֲיֵן מַיִם לְשִׁתָּת
 הָעָם: ^כ וַיִּרְבַּ הָעָם עִם־מֹשֶׁה וַיֹּאמְרוּ תִּנּוּ־לָנוּ
 מַיִם וְנִשְׁתֶּה וַיֹּאמֶר לָהֶם מֹשֶׁה מִה־תְּרִיבוּן
 עִמָּדִי מִה־תִּנָּסוּן אֶת־יְהוָה: ^{כס"י} ג וַיִּצְמָא שָׁם
 הָעָם לַמַּיִם וַיִּלֶּן הָעָם עַל־מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר לָמָּה
 זֶה הָעֲלִיתָנוּ מִמִּצְרַיִם לְהָמִית אֹתִי וְאֶת־בְּנֵי

דְּמִצְרַיִם: ^{לג} וַאֲמַר מֹשֶׁה לְאֶהְרֹן
 סֵב צְלוּחִית חֲדָא וְהֵב תַּמָּן מְלִי
 עֲמָרָא מִן וַאֲצַנַע יְתֵה קָדָם יִי
 לְמִטְרַת לְדְרִיכוֹן: ^{לד} כְּמָא דִּי
 פְקִיד יִי לְמֹשֶׁה וַאֲצַנַעִיה אֶהְרֹן
 קָדָם סְהֻדוּתָא לְמִטְרָא: ^{לה} וּבְנֵי
 יִשְׂרָאֵל אָכְלוּ יְת מִנָּא אַרְבָּעִין
 שָׁנִין עַד דְּמִיתִיהוֹן לְאֶרְעָא
 יְתִתְבָּתָא יְת מִנָּא אָכְלוּ עַד דָּאֲתוּ
 לְסִפִּי אֶרְעָא דְכְנָעַן: ^{לו} וְעֲמָרָא
 חֲד מִן עֲסָרָא בִּתְלַת סָאִין הוּא:
 א וּנְטָלוּ כָּל כְּנַשְׁתָּא דְבְנֵי יִשְׂרָאֵל
 מִמִּדְבָּרָא דְסִין לְמִטְלָנִיהוֹן עַל
 מִימָרָא דִּי וְשָׂרוּ בְּרִפְיִדִים וְלִית
 מַיָּא לְמִשְׁתִּי עֲמָא: ^ב וּנְצָא עֲמָא
 עִם מֹשֶׁה וַאֲמָרוּ הִבּוּ לָנָא מַיָּא
 וְנִשְׁתִּי וַאֲמַר לְהוֹן מֹשֶׁה מָה אַתּוֹן
 נִצָּן עִמִּי מָה מִנָּסוֹן אַתּוֹן קָדָם יִי:
 ג וַצַּחִי תַּמָּן עֲמָא לְמַיָּא וְאַתְרַעַם
 עֲמָא עַל מֹשֶׁה וַאֲמַר לְמָא דְנָן
 אִסְקִתְנָא מִמִּצְרַיִם לְקַטְלָא יְתִי
 וְיִת בְּנֵי וְיִת בְּעִירִי בְּצַחוּתָא:

רש"י

וְתַרְגוּם שֶׁל נוֹשֶׁבֶת, יְתִתְבָּתָא, רָצָה לוֹמַר: מִיִּשְׁבֶּת.
 רש"י (שן): אֶל־קֶצֶה אֶרֶץ כְּנָעַן. בִּתְחִלַת הַגְּבוּל
 קָדָם שֶׁעָבְרוּ אֶת הַיַּרְדֵּן, וְהוּא עֲרֻבוֹת מוֹאָב. נִמְצְאוּ
 מִכְחִישֵׁין זֶה אֶת זֶה? אֵלָּא בְּעֲרֻבוֹת מוֹאָב, כְּשִׁמַּת
 מֹשֶׁה בּוֹ, בְּאֹדֶר פֶּסֶק הַמֶּן מִלִּירֵד, וְנִסְתַּפְקוּ מִמֶּן
 שֶׁלְקָטוּ בּוֹ בַּיּוֹם עַד שֶׁהִקְרִיבוּ הָעֵמֶר בְּשִׁשָּׁה עָשָׂר
 בְּנִיסָן, שֶׁנֶּאֱמַר (יהושע ה'): "וַיֹּאכְלוּ מִעֲבוּר הָאֶרֶץ
 מִמִּחְרַת הַפֶּסַח": (לו) עֲשֵׂרִית הָאִיפָה. הָאִיפָה
 שֶׁלֹּש סָאִין, וְהִסָּאָה ו' קַבִּין, וְהִקָּב ד' לֹוגִין, וְהִלּוּג
 שֶׁשָּׁה בִּיצִים, נִמְצָא עֲשֵׂרִית הָאִיפָה, מ"ג בִּיצִים
 וְחֲמִשׁ בִּיצָה, וְהוּא שְׁעוֹר לְחֻלָּה וְלִמְנַחוֹת:
 (כ) מִה תִּנָּסוּן. לוֹמַר הֵיכַל לְתַת מַיִם בְּאֶרֶץ

לְהִכִּין מְזוֹן לִירֵאָיו: (לג) צִנְצָנֶת. צְלוּחִית שֶׁל
 חֶרֶס, כְּתַרְגוּמוֹ: וְהֵנַח אֹתוֹ לִפְנֵי ה'. לִפְנֵי הָאֲרוֹן,
 וְלֹא נֶאֱמַר מִקְרָא זֶה עַד שֶׁנִּכְנְה אֶהֱל מוֹעֵד, אֵלָּא
 שֶׁנִּכְתַּב כָּאֵן בְּפֶרֶשֶׁת הַמֶּן: (לה) אַרְבָּעִים שָׁנָה.
 וְהִלָּא חֶסֶר ל' יוֹם, שֶׁהָרִי בִט"ו בְּאִיר יֵרֵד לָהֶם הַמֶּן
 תַּחֲלָה וּבִט"ו בְּנִיסָן פֶּסֶק, שֶׁנֶּאֱמַר: (יהושע ה')
 "וַיִּשְׁבֹּת הַמֶּן מִמִּחְרַת"? אֵלָּא מִגִּיד שֶׁהִעוּגוֹת
 שֶׁהוֹצִיאוּ יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם, טַעְמוֹ בָּהֶם טַעַם מֶן:
 אֵל אֶרֶץ נוֹשֶׁבֶת. לְאַחַר שֶׁעָבְרוּ אֶת הַיַּרְדֵּן. (קִידוּשִׁין
 לח) (סְפָרִים אַחֲרִים: שְׁאוּתָהּ שֶׁבַעֲבָר הַיַּרְדֵּן,
 מִיִּשְׁבֶּת וְטוֹבָה, שֶׁנֶּאֱמַר: (דְּבָרִים ג') "אֶעֱבְרָה־נָא
 וְאֶרְאֶה אֶת הָאֶרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר בַּעֲבֹר הַיַּרְדֵּן",

ד וצלי משה קדם יי למימר מה
אעבד לעמא הדין עוד ועיר פון
וירגמני: ה ואמר יי למשה עבר
קדם עמא ודבר עמך מסבי
ישראל וחסרף די מחיתא בה ית
נהרא סב בידך ותיזיל: ו הא
אנא קאם קדמך תמן על טנרא
בחורב ותמחי בטנרא ויפקון
מנה מיא וישתי עמא ועבד פן
משה לעיני סבי ישראל: ז וקרא
שמא דאתרא נסיתא ומצותא על
דנצו בני ישראל ועל דנסיאו
קדם יי למימר האית שכתנא דיי
ביננא אם לא: ח ואתא עמלק
ואגח קרבא עם ישראל ברפידם:
ט ואמר משה ליהושע בחר לנא
גבריא ופוק אגח קרבא בעמלק
מחר אנא קאם על ריש רמתא

ואת־מקני בצמא: ד ויצעק משה אל־יהוה
לאמר מה אעשה לעם הזה עוד מעט
וסקלני כס"י: ה ויאמר יהוה אל־משה עבר לפני
העם וקח אתך מזקני ישראל ומטף אשר
הבית בו את־היאר קח בידך והלכת כס"י:
ו הנני עמד לפניך שם | על־הצור בחרב
והבית בצור ויצאו ממנו מים ושתה העם
ויעש פן משה לעיני זקני ישראל כס"י: ז ויקרא
שם המקום מסה ומריבה על־ריב | בני
ישראל ועל נסתם את־יהוה לאמר היש
יהוה בקרבנו אם־אין: פ ה ויבא עמלק וילחם
עם־ישראל ברפידם כס"י: ט ויאמר משה אל־

רש"י

בנו על כתפו ויצא לדרך. היה אותו הבן רואה
חפץ ואומר: אבא, טל חפץ זה ותן לי, והוא נוהג
לו, וכן שניה וכן שלישית. פגעו באדם אחד, אמר
לו אותו הבן: 'ראית את אבא?' אמר לו אביו:
'אינך יודע היכן אני?' השליכו מעליו ובא הפלג
ונשכו: (ט) בחר לנו. לי ולך, השנהו לו, מכאן
אמרו חכמים: 'יהי כבוד תלמידך חביב עליך
כשליך'. ו'כבוד חברך כמורא רבך', מניין?
שנאמר: (במדבר יב) 'ויאמר אהרן אל משה בי
אדני' והלא אהרן גדול מאחיו היה ועושה את
חברו כרבו. 'ומורא רבך כמורא שמים', מניין?
שנאמר: (שם יא) 'אדני משה כלאם'. כלם מן
העולם, חביבין הם כללה. המורדים בך כאלו מרדו
בהקדוש ברוך הוא: וצא הלחם. צא מן הענן
והלחם בו (מכילתא): מחר. בעת המלחמה אנכי
נצב: בחר לנו אנשים. גבורים ויראי חטא שתהא
זכותן מסייעתן. דבר אחר: בחר לנו אנשים,
שיודעין לבטל כשפים, לפי שבני עמלק מכשפים

ציה?: (ד) עוד מעט. אם אמתיך עוד מעט,
וסקלני: (ה) עבר לפני העם. וראה אם יסקלך,
למה הוצאת לעז על בני?: וקח אתך מזקני
ישראל. לעדות, שיראו שעל ידך המים יוצאים מן
הצור, ולא יאמרו: 'מענינות היו שם מימי קדם':
ומטף אשר הבית בו את־היאר. מה תלמוד לומר
'אשר הבית בו את־היאר'? אלא שהיו ישראל
אומרים על המטה שאינו מוכן אלא לפרענות: בו
לקה פרעה ומצרים כמה מכות במצרים ועל הים,
לכך נאמר: 'אשר הבית בו את־היאר', יראו עתה
שאף לטובה הוא מוכן: (ו) והבית בצור. על
הצור לא נאמר, אלא בצור. מכאן שהמטה היה
של מין דבר חזק ושמו סנפרינון והצור נבקע
מפניו: (ח) ויבא עמלק וגו'. סמך פרשה זו
למקרא זה, לומר: 'תמיד אני בייכם וממך לכל
צרכיכם ואתם אומרים "היש ה' בקרבנו אם
אין"?', חייכם, שהכלב בא ונושף אתכם ואתם
צועקים אלי ותדעו היכן אני. משל לאדם שהרפיב

יְהוֹשֻׁעַ בְּחַר-לָנוּ אַנְשִׁים וְצֵא הַלֶּחֶם בַּעֲמֶלֶק
מִחֹר אֲנֹכִי נֹצֵב עַל-רֹאשׁ הַגִּבְעָה וּמִפֶּה
הָאֱלֹהִים בְּיָדִי כִּי^{כ"ז}: וַיַּעַשׂ יְהוֹשֻׁעַ כַּאֲשֶׁר
אָמַר-לוֹ מֹשֶׁה לְהַלָּחֵם בַּעֲמֶלֶק וּמֹשֶׁה אֶהְרֹן
וְחֹר עָלוּ רֹאשׁ הַגִּבְעָה כִּי^{כ"ז}: יֵא וְהָיָה כַּאֲשֶׁר
יְרִים מֹשֶׁה יָדוֹ וְגִבֹּר יִשְׂרָאֵל וְכַאֲשֶׁר יָנִיחַ יָדוֹ
וְגִבֹּר עַמֶּלֶק כִּי^{כ"ז}: יֵב וַיְדִי מֹשֶׁה כְּבָדִים וַיִּקְחוּ
אָבֵן וַיִּשְׁימוּ תַּחְתּוֹ וַיֵּשֶׁב עָלֶיהָ וְאֶהְרֹן וְחֹר
תָּמְכוּ בְּיָדָיו מִזֶּה אֶחָד וּמִזֶּה אֶחָד וַיְהִי יָדָיו
אַמוֹנָה עַד-בֹּא הַשָּׁמֶשׁ כִּי^{כ"ז}: יֵב וַיִּחַלֵּשׁ יְהוֹשֻׁעַ
אֶת-עַמֶּלֶק וְאֶת-עַמּוֹ לְפִי-חֶרֶב כִּי^{כ"ז}: פ מִפְּטִיר
יֵב וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה כְּתֹב זֹאת זִכְרוֹן
בַּסֵּפֶר וְשִׁים בְּאָזְנִי יְהוֹשֻׁעַ כִּי-מָחָה אֶמָּחֶה
אֶת-זָכְרָ* זָכַר עַמֶּלֶק מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם כִּי^{כ"ז}: טו וַיִּבֶן מֹשֶׁה מִזְבֵּחַ וַיִּקְרָא

* מנהגינו שאומרים פעמיים מילת זכר. הראשון זָכַר (בסגול) ובשני זָכַר (בצירה).

רש"י

היו: (י) ומֹשֶׁה אֶהְרֹן וְחֹר. מִכָּאן לְתַעֲנִית
שְׁצָרִיכִים שְׁלֹשָׁה לַעֲבֹר לִפְנֵי הַתְּבָה, שְׁבַתְעִנִית הָיוּ
שְׁרוּיִים: חֹר. בְּנֵה שֶׁל מְרִים הָיָה וְכָלֵב בַּעֲלָה:
(יא) כַּאֲשֶׁר יְרִים מֹשֶׁה יָדוֹ. "וְכִי יָדָיו שֶׁל מֹשֶׁה
נוֹצְחוֹת הָיוּ בַּמִּלְחָמָה וְכוּ"? כִּדְאִיתָא בְּר"ה:
(יב) וַיְדִי מֹשֶׁה כְּבָדִים. בְּשִׁבְלִי שְׁנַתְעַצֵּל בַּמִּצְוָה
וּמִנָּה אַחֵר תַּחֲתִיו, נִתְיָקְרוּ יָדָיו: וַיִּקְחוּ. אֶהְרֹן
וְחֹר: אָבֵן וַיִּשְׁימוּ תַּחְתּוֹ. וְלֹא יָשַׁב לוֹ עַל כֹּר
וְכֶסֶת. אָמַר: יִשְׂרָאֵל שְׁרוּיִין בְּצַעַר, אָף אֲנִי אֶהְיָה
עִמָּהֶם בְּצַעַר: וַיְהִי יָדָיו אַמוֹנָה. וַיְהִי מֹשֶׁה יָדָיו
בְּאַמוֹנָה פְּרוּשׁוֹת הַשָּׁמַיִם בַּתְּפִלָּה נֶאֱמָנָה וּנְכוֹנָה:
עַד-בֹּא הַשָּׁמֶשׁ. שֶׁהָיוּ עַמֶּלֶקִים מִחֲשָׁבִין אֶת
הַשְּׁעוֹת בְּאִיצְטְרוֹלוֹגְיָא"ה בְּאִיזוֹ שַׁעַה הֵם נוֹצְחִים,

וְהַעֲמִיד לָהֶם מֹשֶׁה חֲמָה וְעָרַבֵב אֶת הַשְּׁעוֹת:
(יג) וַיִּחַלֵּשׁ יְהוֹשֻׁעַ. (תַּנְחוּמָא) חֲתַף רֹאשִׁי גְבוּרָיו
וְלֹא הִשְׁאִיר אֵלָּא חֲלָשִׁים שְׁבָהֶם וְלֹא הִרְגָם כָּלָם.
מִכָּאן אָנוּ לְמַדִּים שְׁעָשׂוּ עַל פִּי הַדְּבוּר שֶׁל שְׂכִינָה:
(יד) כְּתֹב זֹאת זִכְרוֹן. שְׁבָא עַמֶּלֶק לְהַזְדַּוֵּג
לְיִשְׂרָאֵל קֹדֶם לְכָל הָאֲמוֹת (מְכִילָתָא): וְשִׁים בְּאָזְנִי
יְהוֹשֻׁעַ. הַמְכִּנִּים אֶת יִשְׂרָאֵל לְאָרֶץ, שְׁיִצְוָה אֶת
יִשְׂרָאֵל לְשֵׁלֶם לוֹ אֶת גְּמוּלוֹ, כֹּאֵן נִרְמַז לוֹ לְמֹשֶׁה
שְׁיִהוֹשֻׁעַ מְכַנִּים אֶת יִשְׂרָאֵל לְאָרֶץ: כִּי מָחָה
אֶמָּחֶה. לְכַף אֲנִי מִזְהִירָךְ כֹּן, כִּי חֲפִץ אֲנִי לְמַחֲוֹתוֹ:
(טו) וַיִּקְרָא שְׁמוֹ. שֶׁל מִזְבֵּחַ: ה' נָסִי. הַקְדוּשׁ
כְּרוֹף הוּא עֹשֶׂה לָנוּ כֹּאֵן נִס גָּדוֹל. לֹא שֶׁהַמִּזְבֵּחַ
קְרוִי ה', אֲלֵא הַמִּזְבֵּחַ שְׁמוֹ שֶׁל מִזְבֵּחַ זָכַר אֶת הַנִּס

שְׁמוֹ יְהוָה | נָסִי כָּסִי: מִן יִיאָמַר כִּי־יָד עַל־כֶּסֶם
יְה מִלְחָמָה לִיהוָה בְּעֶמְלֶק מִדָּר דָּר: כָּסִי: כַּפֵּה

ק"ו פסוקים, י"ד אמונ"ה סימן. סנא"ה סימן.

יְי דַעְבֵּד לָהּ נָסִין: טז וַאֲמַר
בְּשִׁבּוּעָה אֲמִירָא דָּא מִן קָדָם
דְּחִילָא דְשִׁכְנָתָהּ עַל כָּרְסִי יְקָרָה
דַּעְתִּיד דְּאַתְגַּח קָרְבָּא קָדָם יְי
בְּדְבִית עֶמְלֶק לְשִׁצִיּוֹתָהּ מִדָּרֵי
עֶלְמָא: פ פ פ

רש"י

שְׁעֵשֶׂה הַמָּקוֹם. ה' הוּא נִס שְׁלָנוּ: (טז) וַיֹּאמֶר. מִשֶּׁה: כִּי־יָד עַל־כֶּסֶם יְה. יָדוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הוֹרָמָה לִישְׁבַּע בְּכֶסֶא, לְהִיּוֹת לוֹ מִלְחָמָה וְאִיכָּה בְּעֶמְלֶק עוֹלָמִית. וּמָהוּ כֶּסֶם וְלֹא נֶאֱמַר כֶּסֶא, וְאַף הַשֵּׁם נִחְלַק לְחֻצֵּיוֹ? נִשְׁבַּע הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׂאִין שְׁמוֹ שְׁלֹם וְאִין כֶּסֶא שְׁלֹם עַד שְׁיִמְחָה שְׁמוֹ שֶׁל עֶמְלֶק כָּלוּ, וְכִשְׁיִמְחָה שְׁמוֹ, יְהִיָּה הַשֵּׁם בַּעַת הַגְּבִהַת הַסֵּפֶר תּוֹרָה וְאִמִּירַת וְזֹאת הַתּוֹרָה – אִין מִנְהַגְנוּ לְהִרְאוֹת בְּאֻצְבַּע. * מִנְהַגְנוּ: מִגְבִּיהַּ הַסֵּפֶר תּוֹרָה וְלֹאֲחֲרֵי שִׁמְרָא אֹתָהּ לְקַהֵל חֹזֵר וּמִנִּיחָה עַל הַבִּימָה וּגּוֹלָלָהּ בְּעֻצְמוֹ. וְאִזּוּ יוֹשֵׁב עַל הַסֵּפֶל וְאַחֵר כּוֹרֵךְ הַמִּפָּה (= חוֹגֵר בְּאֻבְנֵט וְעוֹטָף בְּמַעִיל). * כִּשְׁמִגְבִּיהֵן הַסֵּפֶר תּוֹרָה לְהִרְאוֹת הַכְּתָב לְעַם, כָּל אָדָם יִשְׁתַּדֵּל לְקָרֵב עֻצְמוֹ לְבִימָה כְּדִי שִׁיּוּכֵל לְקַרֵּא מָה שִׁכְתוּב בַּסֵּפֶר תּוֹרָה בַּעַת הַגְּבִהַת הַסֵּפֶר תּוֹרָה, וַיֹּאמֶר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׁם מִשֶּׁה לְפָנַי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

עִזְחִיִּים הֵיִיא לְמַחְזִיקִים בָּהּ, וְתִמְכִּיָּה מֵאֲשֶׁר. דְּרִכִּיָּה דְרִכִּי־נַעַם, וְכָל־נְתִיבִיתָּהּ שְׁלֹם. אַרְךְ יָמִים בִּימִינָהּ, בְּשִׁמְאֻלָּהּ עֶשֶׂר וְכָבוֹד. יְי חֲפִיץ לְמַעַן צִדְקוֹ, יִגְדִּיל תּוֹרָה וַיֹּאדִיר:

מִדִּיִּיקִים לְגָלוּל הַסֵּפֶר תּוֹרָה נִגַּד הַתּוֹרָה, שִׁמְקוֹם הַתּוֹרָה יְהִיָּה בְּאֻמְצַע הַסֵּפֶר תּוֹרָה מִבְּחוּץ. * הַאֲבִנֵּט חוֹגְרִים בְּתַחֲלִיל שְׁלִישׁ הַתַּחֲתוֹן שֶׁל הַסֵּפֶר תּוֹרָה.

לֹא יִתְחִיל הַמַּפְטִיר לְהַפְטִיר עַד שִׁיִּגְמֹר הַגּוֹלָל לְגָלוּל הַסֵּפֶר תּוֹרָה, כְּדִי שֶׁגַּם הַגּוֹלָל יוּכַל לְהִבִּין וּלְשִׁמּוֹעַ מִמֶּנּוּ, שְׁחוּבָה הִיא עַל הַכָּל לְשִׁמּוֹעַ הַהַפְטָרָה כְּמוֹ הַפְּרָשָׁה שֶׁבַּסֵּפֶר תּוֹרָה.

בִּרְכַּת הַהַפְטָרָה לְפָנֶיהָ

בְּרוּךְ אַתָּה יְי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנִבְיָאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדַבְרֵיהֶם
הַנֶּאֱמָרִים בְּאַמַּת בְּרוּךְ אַתָּה יְי הַבּוֹחֵר בְּתוֹרָה וּבְמִשֶּׁה עֲבָדוֹ וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ
וּבְנִבְיָאֵי הָאֱמַת וְצִדְקָה:

חֻבָּה הוּא עַל הַכָּל לְשִׁמּוֹעַ הַהַפְטָרָה כְּמוֹ הַפְּרָשָׁה שֶׁבַּסֵּפֶר תּוֹרָה. לְפִיכָךְ, לֹא יִקְרָאוּ שְׁנַיִם הַהַפְטָרָה כְּאַחַד בְּקוֹל רֶם שְׁנֵי קוֹלוֹת אִין נִשְׁמָעִים, וְיֵשׁ נוֹהֲגִים מִטַּעַם הַיָּדוּעַ לָהֶם, שֶׁלֹּא לְסִמּוּךְ עַל שְׁמִיעָה בְּלִבָּדָה, אֲלֵא הֵם בְּעֻצְמָם קוֹרִין הַהַפְטָרָה וְשׁוֹמְעִין הַבְּרוּכּוֹת מִפִּי הַמַּפְטִיר. וּמִכָּל מָקוֹם, צְרִיכִים לִיזְהַר שֶׁלֹּא יִקְרָאוּ בְּקוֹל רֶם אֲלֵא בְּנִחָת (מִלָּה בְּמִלָּה עִם הַמַּפְטִיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הוֹקֵן, חֶלֶק ב סִימָן רפד סעיף יא

הַפְּטָרָה לְפָרֶשֶׁת בְּשַׁלַּח בְּשׁוּפְמִים פֶּרֶק ד ה

ד - וְדַבְּרָהּ אִשָּׁה נְבִיאָה אִשָּׁת לְפִידוֹת הִיא שְׁפָטָה אֶת־יִשְׂרָאֵל בַּעֲת הַהִיא: ה' הִוא
וְשָׁבַת תַּחֲתֵימָר דְּבוֹרָה בֵּין הָרָמָה וּבֵין בֵּית־אֵל בְּהַר אֶפְרַיִם וַיַּעֲלֵה אֱלֹהִים בְּנֵי יִשְׂרָאֵל

לְמִשְׁפָּט: וַיִּשְׁלַח וַתִּקְרָא לְבָרֶק בֶּן־אֲבִינֵעַם מִקֵּדֶשׁ נִפְתָּלִי וַתֹּאמֶר אֵלָיו הֲלֹא־צִוָּה | יְהוָה
 אֱלֹהֵי־יִשְׂרָאֵל לֵךְ וּמִשְׁכַּת בְּהַר תְּבוֹר וּלְקַחַת עִמָּךְ עֲשֶׂרֶת אֲלָפִים אִישׁ מִבְּנֵי נִפְתָּלִי וּמִבְּנֵי
 זְבֻלֹן: וּמִשְׁכַּתִּי אֵלֶיךָ אֶל־נַחַל קִישּׁוֹן אֶת־סִיסְרָא שֶׁר־צָבָא יָבִין וְאֶת־דָּרְכָּו וְאֶת־הַמוֹנֵה
 וְנִתְּתִיהוּ בְיָדְךָ: ח וַיֹּאמֶר אֵלָיָה בָּרֶק אִם־תִּלְכִּי עִמִּי וְהִלַּכְתִּי וְאִם־לֹא תִלְכִּי עִמִּי לֹא אֵלֶיךָ:
 ט וַתֹּאמֶר הֲלֹךְ אֵלֶיךָ עִמָּךְ אָפֶם כִּי לֹא תִהְיֶה תַּפְאֲרָתְךָ עַל־הַדָּרָךְ אֲשֶׁר אֶתָּה הוֹלֵךְ כִּי
 בְיַד־אִשָּׁה יִמָּכַר יְהוָה אֶת־סִיסְרָא וְתִקֵּם דְּבוּרָה וְתִלְךְ עִם־בָּרֶק קֹדֶשָׁה: י וַיֵּזַעַק בָּרֶק
 אֶת־זְבוּלָן וְאֶת־נִפְתָּלִי קֹדֶשָׁה וַיַּעַל בְּרַגְלָיו עֲשֶׂרֶת אֲלָפֵי אִישׁ וַתַּעַל עִמּוֹ דְּבוּרָה: יא וַחֲבֵר
 הַקִּינִי נִפְרַד מִקֵּוֶן מִבְּנֵי חֲבֵב חֵתֵן מִשָּׁה וַיֵּט אֹהֶלוֹ עַד־אֲלוֹן בְּצַעֲנָנִים אֲשֶׁר אֶת־קֹדֶשׁ:
 יב וַיִּגְדּוּ לְסִיסְרָא כִּי עָלָה בָרֶק בֶּן־אֲבִינֵעַם הֶרֶת־תְּבוֹר: יג וַיֵּזַעַק סִיסְרָא אֶת־כָּל־דָּרְכָּו תִּשְׁעַ
 מֵאוֹת רֶכֶב בָּרוֹל וְאֶת־כָּל־הָעָם אֲשֶׁר אִתּוֹ מִחֲרַשֵּׁת הַגּוֹיִם אֶל־נַחַל קִישּׁוֹן: יד וַתֹּאמֶר
 דְּבוּרָה אֶל־בָּרֶק קוּם כִּי זֶה הַיּוֹם אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה אֶת־סִיסְרָא בְיָדְךָ הֲלֹא יְהוָה יֵצֵא לְפָנֶיךָ
 וַיִּירַד בָּרֶק מִהַר תְּבוֹר וַעֲשֶׂרֶת אֲלָפִים אִישׁ אַחֲרָיו: טו וַיֵּהָם יְהוָה אֶת־סִיסְרָא
 וְאֶת־כָּל־הָרֶכֶב וְאֶת־כָּל־הַמִּחְנֶה לְפִי־חֶרֶב לְפָנֵי בָרֶק וַיִּירַד סִיסְרָא מֵעַל הַמָּרְכָבָה וַיִּנֶּם
 בְּרַגְלָיו: טז וּבָרֶק רָדַף אַחֲרֵי הָרֶכֶב וְאַחֲרֵי הַמִּחְנֶה עַד חֲרַשֵּׁת הַגּוֹיִם וַיִּפֹּל כָּל־מִחְנֶה סִיסְרָא
 לְפִי־חֶרֶב לֹא נִשְׁאַר עַד־אַחַד: יז וְסִיסְרָא נָם בְּרַגְלָיו אֶל־אֹהֶל יַעֲלֶה אִשֶּׁת חֵבֶר הַקִּינִי כִּי
 שְׁלוֹם בֵּין יָבִין מֶלֶךְ־חֲצוֹר וּבֵין בֵּית חֵבֶר הַקִּינִי: יח וַתֵּצֵא יַעֲלֶה לִקְרֹאת סִיסְרָא וַתֹּאמֶר
 אֵלָיו סוּרָה אֲדֹנִי סוּרָה אֵלַי אֶל־תִּירָא וַיִּסַּר אֵלָיָה הָאֹהֶלָה וַתִּכְסְּהוּ בִּשְׂמִיכָה: יט וַיֹּאמֶר
 אֵלָיָה הֲשָׁקִינִי־נָא מַעֲט־מִים כִּי צָמְתִּי וַתַּפְתָּח אֶת־נְאוֹד הַחֲלָב וַתִּשְׁקֶהוּ וַתִּכְסְּהוּ: כ וַיֹּאמֶר
 אֵלָיָה עָמֹד פֶּתַח הָאֹהֶל וְהִיָּה אִם־אִישׁ יָבֹא וּשְׂאֵלְךָ וְאָמַר הִישַׁפָּה אִישׁ וְאָמַרְתְּ אֵין:
 כא וַתִּקַּח יַעֲלֶה אִשֶּׁת־חֵבֶר אֶת־יֶתֶד הָאֹהֶל וַתִּשֶּׂם אֶת־הַמַּקְבֵּת בִּידָהּ וַתָּבוֹא אֵלָיו בִּלְאֵט
 וַתִּתְקַע אֶת־הַיֶּתֶד בְּרַקְתּוֹ וַתִּצָּנַח בָּאָרֶץ וְהוּא־נִרְדָּם וַיַּעַף וַיָּמָת: כב וְהִנֵּה בָרֶק רָדַף
 אֶת־סִיסְרָא וַתֵּצֵא יַעֲלֶה לִקְרֹאתוֹ וַתֹּאמֶר לוֹ לָךְ וְאַרְאֶךָ אֶת־הָאִישׁ אֲשֶׁר־אַתָּה מִבְּקֵשׁ וַיָּבֹא
 אֵלָיָה וְהִנֵּה סִיסְרָא נָפַל מֵת וְהַיֶּתֶד בְּרַקְתּוֹ: כג וַיִּכְנַע אֱלֹהִים בַּיּוֹם הַהוּא אֶת יָבִין
 מֶלֶךְ־כְּנָעַן לְפָנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל: כד וַתִּלְךְ יָד בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל הַלּוֹךְ וְקִשָּׁה עַל יָבִין מֶלֶךְ־כְּנָעַן עַד
 אֲשֶׁר הִכְרִיתוּ אֶת יָבִין מֶלֶךְ־כְּנָעַן: ה א וַתֵּשֶׁר דְּבוּרָה וּבָרֶק בֶּן־אֲבִינֵעַם בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר:
 כ בַּפֶּרַע פָּרְעוֹת בְּיִשְׂרָאֵל בְּהַתְּנָדָב עִם בָּרְכוּ יְהוָה: ג שָׁמְעוּ מַלְכִּים הָאֲזִינוּ רוֹנִים אֲנֹכִי
 לַיהוָה אֲנֹכִי אֲשִׁירָה אֲזַמֵּר לַיהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: ד יְהוָה בְּצִאתְךָ מִשְׁעִיר בְּצַעֲדְךָ מִשְׁזָה
 אֲדוֹם אָרֶץ רַעֲשָׁה גַם־שָׁמַיִם נִמְּפוּ גַם־עֵבִים נִמְּפוּ מַיִם: ה הָרִים נִזְלוּ מִפְּנֵי יְהוָה זֶה סִינֵי

אַחֲרֵיכֶם לֹא יָשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אֶתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, הָאֵל
הַנֶּאֱמָן בְּכָל דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיִּינוּ, וְלַעֲלוּבֹת נַפְשׁ תּוֹשִׁיעַ וּתְשַׁמַּח בְּמַהֲרָה
בְּיָמֵינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ. מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָה:

שְׁמַחֲנוּ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְהֵינוּ הַנָּבִיא עֲבָדְךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֲךָ,
בְּמַהֲרָה יָבוֹא וְיַגִּיל לָבָנוּ, עַל כְּסָאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנָּחֲלוּ עוֹד
אַחֲרֵים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בְשֵׁם קֹדֶשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שְׁלֹא יִכָּבֵה גֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:
בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מֶגֶן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתְּתָ לָנוּ
יְיָ אֱלֹהֵינוּ לְקֹדֶשׁה וּלְמִנוּחָה, לְכָבוֹד וּלְתַפָּאֶרֶת. עַל הַכֹּל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ
אֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ. יִתְבָּרֶךְ שְׁמֲךָ בְּכָל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם
וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

אגרות קודש

ב"ה, י"ד שבט, תש"כ
ברוקלין.

הרה"ג ווי"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ
מו"ה יהודא זרחי' מרדכי ליב חיים שי'

שלום וברכה!

לאחרי הפסק ארוך נתקבל מכתבו מה' שבט, ובו גם ר"פ מהתועדות דיום הבהיר יום סגולה י"ט
כסלו, ויהי רצון שיהי' רישומה ניכר בכל השנה כולה, ובזה גם בנקודה הפנימית ותפקידם של כל אלו שיש
להם השפעה על ישראל בדורנו זה, הוא הפצת המעיינות חוצה.

ובסגנונו במכתבו, **כי האור** הי' יכול להיות חזק ובהיר וכו', שאור שבעיסה מעכב וכו', קצת אמת
יש בהאמור, אבל לא כולה, כוונתי כי העיקר המניעה הוא מ"הכלים", ז.א. מפעולות האדם שהוא צריך
להמשיך התורה ועניני' בכל מקום שידו מגעת, אבל דברי תורה אינם מקבלים וכו' בכל זה קצת אמת יש
בדבר, כי ע"י פעולות כדבעי ובהידור מוסיפים גם באור, ובלשון הזהר בהנוגע לתורה, לאפשר לה, והוא
ע"ד מארז"ל שישאל מוסיפין כח בפמליא של מעלה, וכמ"ש למעשה ידיך תכסוף.

ויהי רצון, אשר כמו בענין המים, אין מים אלא תורה, התפקיד הוא מעין מים חיים דוקא, הנה גם
בהנוגע לאור ואין אור אלא תורה, יהי' במאור שבתורה הוא המעין שבתורה (ענין קרבן העדה לירושלמי
חגיגה פ"א הלכה ז') שבדורנו נתגלתה בתורת החסידות.

בברכה לבשו"ט.

לוח זמנים לשבוע פרשת בשלח שירה בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעות חורף (ק) = שעות קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			אדמו"ר		מג"א									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
באר שבע (ח)	06:26	06:30	08:36	08:38	09:08	09:10	10:04	10:05	17:19	17:25	17:44	17:49	17:06	17:58
חיפה (ח)	06:27	06:31	08:37	08:39	09:09	09:11	10:04	10:05	17:16	17:22	17:41	17:46	16:51	17:56
ירושלים (ח)	06:23	06:27	08:35	08:37	09:06	09:08	10:02	10:03	17:19	17:24	17:43	17:48	16:43	17:56
תל אביב (ח)	06:28	06:32	08:37	08:39	09:10	09:11	10:05	10:06	17:17	17:23	17:42	17:47	17:04	17:58
אוסטריה וינה (ח)	07:10	07:19	09:06	09:10	09:38	09:42	10:28	10:30	16:58	17:08	17:29	17:39	16:37	17:42
אוסטרליה מלבורן (ח)	05:37	05:30	08:31	08:28	09:03	09:00	10:14	10:11	19:37	19:31	20:04	19:58	19:13	20:10
אוקראינה אודסה (ח)	07:10	07:18	09:06	09:10	09:39	09:42	10:30	10:32	17:04	17:13	17:34	17:43	16:54	17:47
אוק. דנייפרופטרובסק (ח)	06:59	07:07	08:52	08:56	09:24	09:28	10:14	10:17	16:40	16:50	17:12	17:21	16:32	17:26
אוק. ז'יטומיר (ח)	07:28	07:37	09:19	09:24	09:52	09:56	10:41	10:44	17:01	17:12	17:34	17:44	16:52	17:48
אוקראינה קייב (ח)	07:20	07:29	09:12	09:17	09:44	09:48	10:34	10:36	16:55	17:05	17:27	17:37	16:45	17:41
אוקראינה דונייצק (ח)	06:44	06:53	08:40	08:44	09:12	09:16	10:02	10:05	16:33	16:42	17:04	17:13	16:23	17:17
איטליה מילאנו (ח)	07:33	07:41	09:31	09:35	10:04	10:07	10:55	10:57	17:33	17:42	18:03	18:11	17:23	18:25
אקוואדור קיטו (ח)	06:17	06:16	08:50	08:50	09:20	09:20	10:23	10:22	18:39	18:40	19:01	19:01	18:22	19:05
ארגנטינה ב. איירס (ח)	06:18	06:12	09:08	09:05	09:41	09:37	10:50	10:47	20:02	19:57	20:28	20:23	19:40	20:35
ארגנטינה ברילוצ'ה (ח)	06:53	06:46	09:53	09:49	10:24	10:20	11:36	11:33	21:11	21:04	21:40	21:33	20:29	21:37
ארה"ב בולטימור (ח)	07:05	07:11	09:08	09:11	09:41	09:44	10:34	10:36	17:30	17:37	17:57	18:04	17:18	18:08
ארה"ב ברוקלין נ.י. (ח)	06:56	07:02	08:59	09:02	09:31	09:34	10:24	10:26	17:18	17:25	17:45	17:52	17:06	18:04
ארה"ב ג'רסי (ח)	06:57	07:03	08:59	09:02	09:32	09:34	10:25	10:26	17:17	17:25	17:45	17:52	17:05	18:04
ארה"ב דטרויט (ח)	07:35	07:41	09:37	09:40	10:09	10:12	11:01	11:03	17:51	17:59	18:19	18:26	17:39	18:38
ארה"ב היוסטון (ח)	07:04	07:08	09:16	09:17	09:48	09:50	10:44	10:45	18:02	18:07	18:27	18:31	17:49	18:41
ארה"ב לוס אנג'לס (ח)	06:41	06:46	08:50	08:52	09:22	09:24	10:17	10:19	17:28	17:34	17:53	17:59	17:15	18:08
ארה"ב מיאמי (ח)	06:59	07:02	09:12	09:14	09:45	09:46	10:42	10:42	18:07	18:12	18:31	18:35	17:53	18:44
ארה"ב ניו הייבן (ח)	06:54	07:01	08:55	08:58	09:28	09:31	10:21	10:23	17:11	17:18	17:38	17:46	16:59	17:59
ארה"ב שיקאגו (ח)	06:51	06:58	08:55	08:58	09:26	09:29	10:19	10:21	17:11	17:19	17:39	17:46	16:59	17:57
בוליביה לה פאס (ח)	06:15	06:12	09:00	08:58	09:29	09:27	10:35	10:33	19:21	19:19	19:43	19:41	19:01	19:45
בלגיה אנטוורפן (ח)	08:07	08:17	09:58	10:02	10:30	10:35	11:19	11:22	17:35	17:46	18:09	18:19	17:26	18:36
בלגיה בריסל (ח)	08:06	08:15	09:57	10:02	10:29	10:34	11:19	11:21	17:38	17:49	18:11	18:21	17:29	18:36
בלרוס ליובאוויטש (ח)	07:31	07:42	09:17	09:22	09:49	09:54	10:36	10:39	16:38	16:50	17:14	17:25	16:30	17:29
ברזיל ס. פאולו (ח)	05:45	05:41	08:29	08:27	09:01	08:58	10:07	10:06	18:59	18:56	19:23	19:20	18:39	19:27
ברזיל ריו דה ז'נרו (ח)	05:32	05:28	08:16	08:14	08:47	08:45	09:54	09:52	18:45	18:42	19:08	19:05	18:25	19:12
בריטניה לונדון (ח)	07:25	07:34	09:16	09:21	09:48	09:52	10:37	10:40	16:54	17:05	17:28	17:38	16:45	17:53
בריטניה מנצ'סטר (ח)	07:40	07:50	09:28	09:33	10:00	10:05	10:48	10:51	16:56	17:08	17:31	17:42	16:48	17:59
גרמניה ברלין (ח)	07:35	07:45	09:24	09:28	09:56	10:01	10:44	10:47	16:56	17:07	17:30	17:41	16:48	17:45
גרמניה פרנקפורט (ח)	07:45	07:55	09:39	09:43	10:11	10:15	11:00	11:03	17:24	17:34	17:56	18:06	17:15	18:10
הודו בומביי (ח)	07:09	07:11	09:26	09:27	09:59	10:00	10:57	10:57	18:34	18:37	18:57	19:00	18:19	19:04
הודו פונה (ח)	07:02	07:04	09:22	09:22	09:54	09:54	10:52	10:52	18:32	18:35	18:55	18:58	18:17	19:02
הונגריה בודפשט (ח)	06:59	07:07	08:54	08:58	09:26	09:30	10:17	10:19	16:48	16:58	17:19	17:28	16:38	17:32
טורקיה איסטמבול (ח)	07:06	07:12	09:08	09:11	09:40	09:43	10:33	10:35	17:24	17:31	17:52	17:59	17:12	18:03
יוון אתונה (ח)	07:21	07:27	09:26	09:28	09:58	10:01	10:52	10:53	17:51	17:58	18:18	18:24	17:39	18:28
מולדובה קישינב (ח)	07:19	07:28	09:15	09:18	09:47	09:51	10:38	10:40	17:10	17:19	17:40	17:49	16:59	17:53

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
מקסיקו מ. סיטי (ח)	07:01	07:03	09:24	09:25	09:54	09:55	10:53	10:53	18:40	18:37	19:03	19:00	18:22	19:07
ניו-זילנד קרייסטצ'רץ (ח)	05:28	05:36	08:30	08:35	09:03	09:08	10:16	10:19	19:50	19:58	20:20	20:28	19:34	20:24
נפאל קטמנדו (ח)	06:41	06:44	08:58	08:57	09:29	09:28	10:25	10:24	17:55	17:51	18:19	18:14	17:36	18:23
סינגפור סינגפור (ח)	07:14	07:13	09:41	09:42	10:14	10:14	11:15	11:16	19:24	19:23	19:45	19:45	19:06	19:49
פולין ורשא (ח)	07:02	07:12	08:58	08:53	09:29	09:24	10:16	10:13	16:39	16:28	17:12	17:02	16:19	17:16
פרו לימה (ח)	06:01	06:03	08:37	08:38	09:09	09:11	10:14	10:15	18:43	18:41	19:03	19:05	18:24	19:07
צרפת ליאון (ח)	07:58	07:51	09:53	09:49	10:24	10:21	11:15	11:12	17:51	18:00	18:21	18:29	17:40	18:42
צרפת פריז (ח)	08:17	08:08	10:07	10:03	10:39	10:35	11:27	11:25	17:52	18:02	18:24	18:33	17:43	18:47
קולומביה בוגוטה (ח)	06:04	06:04	08:35	08:35	09:05	09:05	10:07	10:07	18:16	18:17	18:38	18:39	17:59	18:43
קנדה טורונטו (ח)	07:30	07:23	09:27	09:24	09:59	09:55	10:50	10:48	17:33	17:41	18:02	18:10	17:22	18:21
קנדה מונטריאול (ח)	07:11	07:04	09:06	09:02	09:38	09:34	10:28	10:26	17:05	17:14	17:35	17:43	16:54	17:56
קפריסין לרנקה (ח)	06:43	06:38	08:46	08:44	09:19	09:17	10:13	10:11	17:15	17:22	17:41	17:47	17:03	17:51
רוסיה מוסקבה (ח)	08:18	08:06	09:58	09:52	10:29	10:23	11:14	11:10	17:10	17:22	17:46	17:58	17:02	18:15
רוסיה רוסטוב (א-דון) (ח)	07:44	07:36	09:35	09:31	10:08	10:04	10:57	10:54	17:26	17:35	17:57	18:05	17:16	18:09
שווייץ ציריך (ח)	07:47	07:39	09:40	09:36	10:11	10:07	11:01	10:58	17:33	17:42	18:03	18:12	17:23	18:25
תאילנד בנקוק (ח)	06:43	06:41	09:03	09:02	09:35	09:35	10:34	10:34	18:21	18:23	18:43	18:45	18:05	18:49

בלוח זה, הזמנים חושבו על פי "סדר הכנסת שבת" ופסקי אדמוה"ז בסידורו. (פרט לסוף זמן קריאת שמע לשיטת המג"א).

זמן תחילת קידוש לבנה באה"ק: מיום ראשון לאחר צאת הכוכבים

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

מנהג הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות – כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [= לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

פָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מִלֶּךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת קָדֵשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:
יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצמידנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מכל פלאויב ואורב ולסטים וחיות רעות בדרך ומכל פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל־פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **שרח (אולגה)** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי, אילת, יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

FAX: (972) 3 9606761

ת.ד. 2 כפר חב"ד 72915 ישראל - P.O.B 2 Kfar Chabad 72915 Israel

E-mail: Chish@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il 08-8502772 פקס: www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00150
01/02/2009